

**T.C. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**ERMENİ TERÖRÜ VE DIŞ TEMSİLCİLİKLERİMİZ
(1973–1994)**

Doktora Tezi

Asil S. TUNÇER

**Tez Danışmanı
Dr. Türkan BAŞYİĞİT**

İzmir – 2019

**T.C. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**ERMENİ TERÖRÜ VE DIŞ TEMSİLCİLİKLERİMİZ
(1973–1994)**

Doktora Tezi

**Öğrencinin Adı
Asil S. TUNÇER**

**Tez Danışmanı
Dr. Türkan BAŞYİĞİT**

İzmir - 2019

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

29.03.2019

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Doktora programı 2013880111 numaralı öğrencisi
Asil Sıdkı TUNÇER ile ilgili Doktora tez savunma sınavı tutanağı aşağıdadır.
Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Başak OCAK
Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Tez sınav jürimiz tarafından incelenen "**Ermeni Terörü ve Dış Temsilciliklerimiz (1973-1994)**" başlıklı Doktora tezi ile ilgili olarak jürimiz 12/11/2018 tarihinde saat: 13.00 'da toplanarak aşağıda belirtilen şekilde işbölümü yaptıktan sonra adayın tez savunmasını dinlemiştir. Yönetmelik gereğince adaya tezi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve tartışmalardan sonra adayın tezi hakkında düzeltme karar verilmiştir. Aynı jürimiz 29.03.2019 tarihinde saat 09.00'da yeniden toplanmış ve tezi ile ilgili aşağıdaki karar verilmiştir.

- KABUL edilmesine Oy Birliği ile BAŞARI NOTU: ( )
 RED edilmesine Salt Çoğunlukla
 (**) DÜZELTME verilmesine

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Türkan BAŞYİĞİT	
Üye	Doç. Dr. Alev GÖZCÜ <i>Red edilmesir</i>	
Üye	Doç. Dr. Filiz ÇOLAK	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ELMACI	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nilgün Nurhan KARA	

ONAY

Doç. Dr. Başak OCAK
Müdür V.

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Ermeni Terörü ve Dış Temsilciliklerimiz (1973-1994)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça kısmında gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../.....

Asil S. TUNÇER

ÖZ
ERMENİ TERÖRÜ VE DIŞ TEMSİLCİLİKLERİMİZ
(1973 –1994)

Asil S. TUNÇER

Ermeni sorunu 19.yy sonu ve 20.yy başında, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğusunda yaşayan Ermenilere Batılı devletlerin hediyesidir. Esas olarak suni şekilde üretilmiş iddiaların zamanla Türk Dış Temsilciliklerini hedef alan terör hareketlerine dönüşmesidir.

Sorun, 1815'deki Viyana Kongresi'nde tartışılan Şark Meselesi ile ortaya çıkmış ve uzun yıllar politikacılar tarafından kullanılmıştır. Ermeni sorununun gündeme gelmesi, Avrupalıların Türklere karşı önyargılı yaklaşımlarıyla ilişkilidir. Batılı ülkeler bu yüzden meclislerinde 'Birinci Dünya Savaşı'nda 1,5 milyon Ermeninin (sözde) soykırımı uğratıldığı' iddialarına her zaman kararlılıkla destekçi ve takipçi olmuştur. Soykırım olmadığına dair karşı iddiaları içeren Türk tezi, birçok tarihi gerçek ve belgeyle desteklense bile "soykırım yoktur, sadece karşılıklı katliam vardır" fikri Ermeni Diasporası tarafından kabul görmeyerek, çeşitli tasarılarla dış ülke parlamentolarında Türkiye aleyhinde kararlar çıkartılmaya devam edilmiştir.

Öyle ki; sorun savaşta ölenler için Türkiye'den tazminat istemeye ve Türkiye'nin doğusundan toprak talep etmeye kadar gitmiştir. Hukuki olmayıp siyasi olarak Türkiye şu an müttefiki olan ülkelerle sözkonusu mesele yüzünden münakaşalı durumdadır. Türkiye'yi (sözde) soykırım yapıldığına dair iknaya zorlamak için Batılı devletler yakın geçmişte Türkiye'nin dış temsilciliklerine yapılan baskınlara seyirci kaldıkları gibi günümüzde de parlamentolarında Ermeni meselesiyle ilgili tasarıları desteklemektedirler.

(Sözde) kıyım konusunda iddia sahibi olan ülkeler, tarihte şaşılacak şekilde Ermenileri kendi politikalarına alet etmiş, aynı zamanda da günümüzde Türkiye ile ilişkileri olan başta Rusya, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi müttefik ülkelerdir. (Sözde) soykırım iddialarının ellinci yılı olan 1965'de Ermeniler benzer yazıları ve

iddiaları gündeme getirmişlerdir. Gittikçe artan propaganda sebebiyle uykuya dalmış nefretler ve husumet duyguları tekrar canlanmıştır. 1973 yılında Santa Barbara'da 78 yaşındaki yaşlı Gürgen Mıgırdıç Yanikian, iki Türk diplomatını konuşmak için otel odasına davet edip katletmiştir. Geçmişte Ermeni Antranik çetesinin bir üyesi olan ve Rus ordusunda görev yaparken yüzlerce Türk'ü katleden Yanıkyan'ın bu son cinayeti Ermeni Gizli Kurtuluş Ordusu-ASALA (Armenian Secret Army for The Libaration of Armenia)'ya emsal teşkil etmiş, sonrasında Türk temsilciliklerine ve diplomatlarına saldırılmış, yirmiiki yılda kırka yakın cana kıyılmıştır.

Bu acımasız terör hareketleri 1980'lere doğru yoğunlaşmış ve bir ara sanki kesintiye uğramış gibi görülse de 1984'ten itibaren ilk eylemi 33 askerin öldürülmesi olan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönem ASALA'nın çok eleştirilen Orly Baskını'ndan sonra suskunluğa büründüğü yıllardır. Çoğunluğun hemfikir olduğu gibi PKK, ASALA'dan şiddet hareketlerini adeta devralmıştır. Günümüzde de faal şekilde varlığını sürdürmektedir.

Biz tezimizde bunu anlatmayı, 1973-1994 yılları arasında kaybettiğimiz ve sakat kalan diplomatları, görevlileri anmayı ve de ASALA vb. terör örgütlerinin PKK gibi diğer örgütlerle bağlantılarını dönemin basınına göre ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken, Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden, Milli Kütüphane Gazete Arşivi'nden, bu konuda yayınlanmış eserlerden ve internet kaynaklarından yararlandık ve ulaşabildiğimiz mağdurların yakınlarıyla görüştük.

Anahtar Kelimeler: Ermeni sorunu, Ermeni terörü, Türk diplomat, Türk gazeteleri, Tehcir, Türk temsilciliği, ASALA, ARA, JCAG (ESAK), PKK.

ABSTRACT
ARMENIAN TERROR
AND
TURKISH REPRESENTATIONS ABROAD
(1973 –1994)
Asil S. TUNÇER

The Armenian Question is nearly named by western countries to describe the Armenians who lived in the eastern of Ottoman Empire during end of 19th c. and the beginning of 20th c. The question mainly is of artificial reasons which caused to many allegations and finally terrorism against Turkey and Turks in last century.

It sourced first time Eastern Question in 1815 during the Congress in Vienna and has been used for years by the politicians. This so called fact later converted to Armenian Question with a prejudice of Europeans against Turks. Also black propaganda helped to issues and the Western countries became an advocate and also protectionist for Armenians during more than a hundred years.

The West hence resolutely are supporters so called genocide issues and also resolutions in the assemblies. Although there are many historic reasons and documents that support the Turkish thesis which, no genocide but mutual- massacre during the WW1. Armenian Diaspora who aims that 1,5 million Armenians had been killed. So that this arrogant issues also bear soil demand from Turkey with war reparations. Not legally but politically, Turkey has problems with his allies who bring these issues and open to debate in their assemblies. To convince and force Turkey to accept those unfair claims and requests then Armenians not only with their parliaments but also with their militants and terrorists, by raiding to Turkish consulates and embassies, keeping similar reappraisals and threats as in the past.

Genocide-Affirmations contrary are brought the various platforms by the countries who were Allies during WW1. They were Russia but Soviet Union lately,

British Empire but later U.K. and France then finally USA. For example, in 1953, an Armenian writer wrote for the Encyclopedia Britannica such as “*The Ottoman-Armenian population became 2.5 million while 1.5 million Armenians were killed in the 1910 edition*”.

During the 50th Anniversary of their (so-called) genocide in 1965, Armenians began their new sympathy campaign and then same articles began to appear in the columns. The increasing propaganda started to raise the sleeping hesitations and hate-feels against Turks among the former Ottoman-Armenians who immigrated to another country afterwards. One of those, 78-year-old Gürgen Migirdiç Yanikian dared to invite innocent consuls to his hotel room for talk then in a treacherous way murdered the Turkish diplomats in 1973, Santa Barbara.

He was one of the rebellions in the Antranic Killer Gangs, and later killer of hundreds of civilians while joining to Russian invaders during WW1. That madness began as sample to ASALA-Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia. This terrorist group had many assaults to the Turkish representatives in abroad and also killed more than 40 diplomats. Then other terrorist groups continued to hit Turkish representatives abroad under the different names but almost in sameway.

These relentless terror actions intensified during in 1980's, seemed ended up in 1994 but PKK appeared in 1984, February with the assassination of 33 Turkish soldiers. The date also coincidentally was coming cross after ASALA's Orly-attack in 1983 which criticized by the authorities.

Thus, Armenian Question looked fail but not in real though appears going on as Kurdish Issues today. We aimed to count in his thesis about all Turkish fails and loses in the years of 1973-1994 then to show a strong-tie between descending ASALA but rising PKK afterwards as if continuation of each other according to those years' press.

Key Words: Armenian question, Armenian terrorism, Turkish diplomat, Turkish newspaper, Deportation, Turkish representation, ASALA, JCAG (ESAK), PKK.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÖNSÖZ	xiii
FOTOĞRAF LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE

ERMENİ SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Ermeni Sorununun Ortaya Çıkışı	27
1.2. Şark Meselesi (Doğu Sorunu)	28
1.3. Osmanlı Bankası Baskını	44
1.4. Ermeni Tehciri	65
1.5. Doğu Anadolu'da Ermeni Mezalimi	75
1.6. Amiral Bristol Raporu	78
1.7. General Harbord Raporu	80
1.8. (Sözde) Soykırım İddialarına Karşı Kanıtlar	81
1.9. Dönemin Basınına Göre Ermeni Terör Örgütleri	83
1.9.1. ASALA Terör Örgütü	84
1.9.2. ESAK (JCAG-Justice Comandos for Armenian Genocide)	97
1.9.3. Taşnak Partisi	99

1.9.4. Yeni Ermeni Direniş Teşkilâtı ve Ermeni Gençlik Hücum Teşkilâtı	105
---	-----

İKİNCİ BÖLÜM
DÖNEMİN BASININA GÖRE
TÜRK DIŞ TEMSİCİLİKLERİNE YÖNELİK
TEDHİŞ HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI

2.1. Türk Dış Temsilciliklerine Yönelik Tedhiş Hareketleri	109
2.2. Tedhiş Hareketlerine Emsal İlk Cinayet	109
2.3. Paris ve Viyana Cinayetleri	113
2.4. Ortadoğu'daki Türk Temsilciliklerine Saldırı	118
2.4.1. Şam Büyükelçiliği Başkâtibine Saldırı	119
2.4.2. Beyrut Büyükelçiliği Kâtibine Suikast	119
2.5. İstanbul Havalimanı'nda Patlamalar	119
2.6. Roma Türk Büyükelçisi'ne Suikast	120
2.7. Madrid Türk Büyükelçiliği Çalışanlarına Suikast	121
2.8. Avrupa'nın Diğer Kentlerinde Muhtelif Ermeni Faaliyetleri	122
2.8.1. Vatikan Büyükelçiliği'ne Suikast Girişimi	133
2.8.2. Paris Büyükelçiliği'ne Suikast Girişimi	133
2.8.3. Lahey Türk Büyükelçiliği'ne Saldırı	139
2.8.4. Atina Türk Temsilciliklerine Saldırı	140
2.8.5. Cenevre Başkonsolosluğu Saldırısı	143
2.8.6. Lizbon Büyükelçiliği'ne Silahlı Saldırı	144
2.8.7. Kopenhag Türk Elçiliği'ne Saldırı	145
2.8.8. Burgaz'da İdari Ataşe'ye Suikast	146
2.8.9. Londra Türk Temsilciliklerine Suikast Girişimi	147
2.9.12 Eylül Harekâtı ve Yurtiçi Ermeni Terörüne Etkisi	149
2.10. Papa II. Jean Paul'un Vurulması	150
2.11. A.B.D.'de Muhtelif Ermeni Faaliyetleri	150
2.11.1. Los Angeles Başkonsolosluğu'na Saldırı	152
2.11.2. Boston Fahri Konsolosu'na Bomba ve Suikast	155
2.12. Sydney Türk Başkonsolosluğu'na Saldırı	155
2.13. Ermeni Papazların Üssü: Yasak Ada	157
2.14. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşaviri'ne Saldırı	158

2.15. Ottawa’da Askeri Ateşe’ye İnfaz	162
2.16. Esenboğa Havalimanı Baskını	165
2.17. Artin Penik’in Ermeni Terörü Protestosu	170
2.18. Propagandalar	172
2.18.1. Avrupa’da Ermeni Propagandası	172
2.18.2. A.B.D.’de Ermeni Propagandası	174

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE

1983-1984 YILI ERMENİ TEDHİŞ HAREKETLERİ

3.1. Paris-Orly Eylemi	176
3.2. Ermeni Terörüne Dış Destek	177
3.2.1. Suriye Desteği	178
3.2.2. Rum Desteği	179
3.2.3. Fransa Desteği	179
3.2.4. İran Desteği	182
3.2.5. Vatikan Desteği	183
3.2.6. Lübnan Desteği	183
3.2.7. Sovyet Desteği	185
3.2.8. Yunanistan Desteği	186
3.2.9. Ermenistan Desteği	190
3.2.10. Irak Desteği	191
3.2.11. İsviçre Desteği	191
3.2.12. Belçika Desteği	195
3.3. Ermeni Terörüne İç Destek	195
3.3.1. Kilise Desteği ve Papaz Hayko Manuel Eldemir	200
3.3.2. ASALA’ya TİKKO ve DEV-SOL Desteği	201
3.3.3. Patrik Şinork Kalustyan	202
3.4. Ermeni Terörüne Karşı İşbirliği ve Destek	203
3.4.1. NATO’dan Destek	203
3.4.2. Türkiye’den Suriye’ye Destek	203
3.4.3. A.B.D. Hükümetlerinin Desteği	203
3.5. Ermenilerin Yurt Dışı Saldırıları	207
3.5.1. İran’daki Saldırıları	207

3.5.2. Almanya ve Hollanda'daki Saldırılar	209
3.5.3. İsviçre'deki Saldırılar	209
3.5.4. Belçika'daki Saldırılar	210
3.5.5. Fransa'daki Saldırılar	213
3.5.6. Yugoslavya'daki Saldırılar	239
3.5.7. Portekiz'deki Saldırılar	243
3.5.8. Lübnan'daki Saldırılar	244
3.5.9. Avusturya'daki Saldırılar	245
3.5.10. İngiltere ve İrlanda'daki Saldırılar	251
3.5.11. Yunanistan'daki Saldırılar	252
3.5.12. A.B.D.'deki Saldırılar	252
3.6. İstanbul-Kapalıçarşı Saldırısı	253
3.7. 24 Nisan 1915 Protestoları	253
3.8. K.K.T.C.'nin İlanının Ermeni Terörüne Etkisi	257
3.9. A.B.D. ve Avrupa'daki Ermeni ve Türk Lobileri	258
3.9.1. A.B.D.'de Ermeni Lobisi	259
3.9.2. Avrupa'da Ermeni Lobisi	265
3.9.3. A.B.D.'de Türk Lobisi	269
3.9.4. Avrupa'da Türk Lobisi	275
3.9.5. Türk Kamuoyunda Ermeni Terörüne Tepkiler	279

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE

1985-1994 YILLARI ERMENİ TEDHİŞ HAREKETLERİ

4.1. ASALA'nın Faaliyetleri	288
4.2. Türk Kamuoyu	290
4.2.1. Türk Tezini Destekleyen Açıklamalar	290
4.2.2. Patrikhane'nin Açıklamaları	296
4.2.3. Ermeni Tezini Destekleyen Açıklamalar	297
4.3. Ermeni Tezine Dış Destek	297
4.3.1. Sovyet Hükümetleri Desteği	299
4.3.2. A.B.D. Hükümetleri Desteği	301
4.3.3. Ermenistan Desteği	306
4.3.4. Yunanistan Desteği	312

4.3.5. Almanya Desteği	313
4.3.6. Vatikan Desteği	313
4.3.7. Kanada Desteği	314
4.4. Türk Tezini Destekleyen Görüşler	314
4.4.1. Fransız Hükümetlerinin Desteği	315
4.4.2. A.B.D. Hükümetlerinin Desteği	320
4.4.3. Belçika Desteği	324
4.4.4. İngiltere Desteği	326
4.4.5. Arjantin Desteği	327
4.5. (Sözde) Ermeni Soykırım Karar ve Tasarıları	327
4.5.1. 241 Sayılı Tasarı	331
4.5.2. 1987 Yılı 132 Sayılı Tasarısı	333
4.5.3. 212 Sayılı Tasarı	334
4.5.4. 1985 Yılı 192 Sayılı Tasarı	335
4.5.5. 247 Sayılı Tasarı	341
4.5.6. 037 Sayılı Tasarı	343
4.6. Terör Örgütlerinin Birbiriyle Olan İlişkileri	343
4.7. MNA Lideri Ara Toranyan	346
4.8. A.B.D.'de Muhtelif Ermeni Saldırıları	348
4.9. Avrupa'da Muhtelif Ermeni Saldırıları	349
4.9.1. BM Temsilcisine Suikast	349
4.9.2. Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne Saldırı	353
4.10. ARA (Armenian Revolutionary Army)	362
4.11. Dış Basında Ermeni Tedhişi	363
4.12. BM'de Ermeni Tedhişi	365
4.13. Ermeni İddialarının Çürütülmesi	367
4.14. Elçiliklere Saldırı Uyarısı	378
4.15. Olof Palme Cinayeti	378
4.16. Melbourne Türk Konsolosluğu'nda Patlama	380
4.17. Agop Agopyan'ın Ölümü	380
4.18. Ermeni Tasarısı Oylaması	383
4.19. Çeşitli Ülkelerdeki Türk Temsilciliklerine Saldırılar	386
4.19.1. Lübnan'daki Saldırılar	386
4.19.2. Almanya'daki Saldırılar	386

4.19.3. Macaristan'daki Saldırılar	387
4.19.4. Yunanistan'daki Saldırılar	387
4.19.5. Irak'taki Saldırılar	392
4.19.6. Azerbaycan'daki Saldırılar	393
SONUÇ	397
KAYNAKÇA	404
EKLER	417
ÖZGEÇMİŞ	423

ÖNSÖZ

“Ermeni Terörü ve Dış Temsilciliklerimiz (1973-1994)” başlıklı Doktora Tezi’ni hazırlamamın amacı; Ermeni teröründe hayatını kaybeden Türk diplomat ve yakınlarının katledilmeye başlandığı 1973 ve son cinayetin işlendiği 1994’e kadarki zaman aralığı, 2006 yılında bitirmiş olduğum “A.B.D.’de Ermeni Diasporası Çalışmaları” adlı Yüksek Lisans tezimin bir devamı niteliğinde, araştırmamda dikkatimi çeken başta diplomat ve yakınlarının isimleri, yaşları ve olayların meydana geldikleri yerler ile geliş şekilleri ve tarihleri ile ilgili bazı eksiklikleri gidererek, daha disiplinli bir çalışma ortaya koymaktı.

Yüksek lisans tezine çalışırken edindiğim birikimi, Danışman Hocamın da oluruyla daha da geliştirmeye başladım. Bunun için öncelikle YÖK Tez Merkezi’nden benzer tez çalışmalarına göz attım. Milli Kütüphane’de süreli yayın ve kitap arşivini taradım. Ardından Dışişleri Bakanlığı Arşivi’ne başvurduğum. Aynı zamanda Milli Kütüphane Gazete Arşivinde çalışmaya başladım. Ayrıca internetteki kaynaklardan faydalanarak araştırmalarımı sürdürdüm.

Dışişleri Bakanlığı Arşivi’nden olumsuz yanıt aldım (Bkz. EK-2). Bunun üzerine ben de dönemin gazetelerini taramak için Milli Kütüphane Gazete Arşivi’nde çalışmaya başladım. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı Arşivi yöneticilerince daha önce benzer konuda çalışmış araştırmacı Bilal Şimşir’in ‘Şehit Diplomatlarımız’ adlı iki ciltlik eseri tarafıma hediye edildi. Öte yandan, canlı tanık olarak şehit diplomatların yakınlarına ulaşmaya çalıştım ve bulabildiklerimle röportaj yaptım.

Çalışmam boyunca bana değerli fikirleri ve önerileriyle destek sağlayan danışmanım Dr. Türkan Başyigit’e, başta Dr. Emin Elmacı olmak üzere Enstitü hocalarıma ve personeline, Milli Kütüphane Gazete Arşivi çalışanlarına, röportaj yaptığım şehit yakınlarına, kaynak kitap desteğinde bulunan Cemal Çolakoğlu’na ve tezimin basımı aşamasında emeği geçen Sezer Gök’e ve de yeterli zaman ayıramadığım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Asil S. TUNÇER

FOTOĞRAF LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Fotoğraf 1. Amerikan Basınının Baskınla İlgili Olarak Suçladığı William Ewant Gladstone	53
Fotoğraf 2. The Review of Reviews Dergisinde Yayınlanan Karikatür: Ters Çevirince İngiliz Başbakanı Gladstone'a Benzemesi	54
Fotoğraf 3. Osmanlı Baskını Sırasında İstanbul'daki Amerikan Elçisi A.W.Terrell	61
Fotoğraf 4. İngiltere ve Rusya Karanlıkta Ermenistan'ı Arıyor	64
Fotoğraf 5. Alman Ünlü Mizah Dergisi Kladderadatsch'in Bir Karikatürü	65
Fotoğraf 6. Ermeni Tehcirinden Bir Görüntü	67
Fotoğraf 7. Ermeni Tehciri'den Bir Başka Görüntü	68
Fotoğraf 8. Talât Paşa'nın Ermeni Nüfusu ile İlgili Kendi El Yazısı	68
Fotoğraf 9. A.B.D.'li General J. G. Harbord, Ermenistan Başbakanı Aleksander Khatisyan ile Erivan'da	80
Fotoğraf 10. Milletler Cemiyeti'ne Sunulan Ermeni Belgesi	82
Fotoğraf 11. Iğdır-Oba'daki 90 Türkün Toplu Mezarı	83
Fotoğraf 12. ASALA-Beyrut Merkez Teşkilatı	84
Fotoğraf 13. Ermeni Kurtuluş Ordusu Teşkilat Yapısı	85
Fotoğraf 14. ASALA'nın Önde Gelen Militanları	86
Fotoğraf 15. ASALA ile Bağlantılı Terör Örgütleri ve ASALA Amblemi	87
Fotoğraf 16. Ermeni Katliamı Adalet Komandoları Teşkilat Yapısı	98
Fotoğraf 17. Yeni Ermeni Direniş Teşkilatı Örgüt Yapısı	105
Fotoğraf 18. Ermeni Gençlik Hücüm Teşkilatı Yapısı	105
Fotoğraf 19. Ermeni Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan	110
Fotoğraf 20. Başkonsolos Mehmet Baydar ve Konsolos Bahadır Demir	111
Fotoğraf 21. ASALA'nın Paris Baskını	138
Fotoğraf 22. Ermeni Terörist Hampik Sasunyan	154
Fotoğraf 23. Şarık Arıyak Cinayeti	157
Fotoğraf 24. Kâni Güngör Felç Olduktan Sonra Tekerlekli Sandalyeyle	159
Fotoğraf 25. Dört Militan: Harutyun Kevork, Refik Balyan, Haig Karakanyan ve Melkon Karakanyan	160

Fotoğraf 26. Büyükelçilik Ticaret Müşaviri Kâni Güngör	161
Fotoğraf 27. Ülkeler ve Karıştıkları Terör Olayları	178
Fotoğraf 28. Avukat Patrick Deveciyan	181
Fotoğraf 29. Papa ile Patrik	183
Fotoğraf 30. Ermeni Diasporasının Yayınlarından Bazıları	186
Fotoğraf 31. Ermenilerin Planlarını Yaptıkları Apartman	188
Fotoğraf 32. Yumruk Amblemlili Ermeni Bildirisi	189
Fotoğraf 33. Lozan’da Toplanan Ermeni Kongresine Başkanlık Eden Papaz Karnusyan ve Günaydın Muhabiri Atilla Karsan	192
Fotoğraf 34. Ermeni Patriği Şnork Kalustyan, Les Europeens Dergisine Verdiği Demeç	195
Fotoğraf 35. Patrik Kalustyan	202
Fotoğraf 36. Işık Yönder’in Cenaze Töreni	208
Fotoğraf 37. Türkiye’nin Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy ve Faili	211
Fotoğraf 38. Hüsnü Göl	212
Fotoğraf 39. Bombalanan Ermeni Anıtı	214
Fotoğraf 40. Orly Havaalanı’ndaki Patlama Görüntüleri	216
Fotoğraf 41. Paris Orly Havaalanı’ndaki Patlamadan Sonra Bir Görüntü	216
Fotoğraf 42. Orly Baskınında Patlama Sonrası Bir Görüntü	217
Fotoğraf 43. ASALA Saldırısında Ağır Yaralanan Bir Yolcu Terminalde Yapılan İlk Yardımdan Sonra Sedyeye Üzerinde	217
Fotoğraf 44. Orly Katliamında Ağır Yaralananlardan Gazeteci Ergun Çağatay	217
Fotoğraf 45. Jacques Genthial	222
Fotoğraf 46. Soner Nayır	228
Fotoğraf 47. Orly Davası Mahkemesi	229
Fotoğraf 48. Prof. Mümtaz Soysal ve Doç.Dr. Sina Akşin	230
Fotoğraf 49. Creteil Mahkemesi “Orly Katliamı” Duruşması	232
Fotoğraf 50. Mahkeme Salonuna Zafer İşaretleri ile Giren Ermeni Katiller	237
Fotoğraf 51. Paris’te Bir Ermeni Tiyatrosu Bombalandıktan Sonra	239
Fotoğraf 52. Özen’in Yengesi, Büyük Ağabeyi ve Oğlu Murat	248
Fotoğraf 53. Erdoğan Özen’in Parçalanmadan Önceki Arabası ve Görev Yaptığı Türk Büyükelçiliği’nin Bulunduğu Cadde	248

Fotoğraf 54. Erdoğan Özen'in Patlama Sonrası Kavrulmuş Bedeni	248
Fotoğraf 55. Tüylar Ürperten Enkaz ve Erdoğan'ın Parçalanan Otomobili	249
Fotoğraf 56. Erdoğan Özen'in Eşi Monika Özen ve Oğlu Murat	251
Fotoğraf 57. Ermeni Katolikosunun Bulunduğu Beyrut-Antelias'ta 24 Nisan'da Toplanan Ermenilerin Türkiye Aleyhtarı Gösterisi	255
Fotoğraf 58. Ermeniler (Sözde) Soykırımını Andılar	255
Fotoğraf 59. Kanada'daki Türk Lobisinin Üyeler İçin Bastırttığı Broşür	271
Fotoğraf 60. Ermenilerin (Hayali) Büyük Ermenistan Haritası	279
Fotoğraf 61. Yeni Bir (Sözde) Büyük Ermenistan Haritası	281
Fotoğraf 62. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ	291
Fotoğraf 63. 69 Akademisyenin Ermeni Sorununda Amerikan Kamuoyuna Beyanatu	294
Fotoğraf 64. François Mitterrand ve Küstahlık Anıtı'nın Açılışı	301
Fotoğraf 65. California Valisi Dökmeciyan	304
Fotoğraf 66. Ermeni Başpiskoposu Torkom Manukyan	305
Fotoğraf 67. Vilayet-i Sitte (Türkiye'den İstenilen 6 il)	307
Fotoğraf 68. Ermeni Terör Merkezlerinden Beyrut-Antelias	307
Fotoğraf 69. Antelias'ta (Sözde) Soykırım Tablosu	307
Fotoğraf 70. En Yaşlı Ermeni	308
Fotoğraf 71. Beyrut'taki Ermeni Kin Anıtı	308
Fotoğraf 72. Asılsız Kanıtlardan Sahte Kemikler	309
Fotoğraf 73. Ermeni Terörünü Destekleyen Gazeteler	309
Fotoğraf 74. Ottawa Büyükelçiliğini Basan Üç Terörist	314
Fotoğraf 75. Charles Aznavour	317
Fotoğraf 76. Hürriyet Muhabirinin Büyükelçi Adnan Bulak'la Röportajı	318
Fotoğraf 77. Fransa'nın Ankara Büyükelçisi Fernand Rouillon	319
Fotoğraf 78. Ermeni Anma Günü Hayır Kampanyasına Cevabi Mektup	321
Fotoğraf 79. Ermeni Terörünün Kökeni ve Destek Gördüğü Ülkeler Konusunda Basında Çıkan Haberlerden Bazıları	323
Fotoğraf 80. Fransız Ermeni Dayanışma Cemiyeti Başkanı Christian Sebastian	325
Fotoğraf 81. El-Bekaa Vadisi Ancar Köyü	344
Fotoğraf 82. Ara Toranyan	347
Fotoğraf 83. Monte Melkonyan	347

Fotoğraf 84. BM’de Bulunan 140 Ülkenin Temsilcisi ve Ermeni Kurşunları İle Can Veren Evner Ergun’un 600 Mesai Arkadaşının Saygı Duruşunda Bulunduğu An	351
Fotoğraf 85. Olayda Kullanılan Silahın Benzeri	351
Fotoğraf 86. BM Görevlisi Evner Ergun	351
Fotoğraf 87. Katilin Kaçış Güzergâhı	351
Fotoğraf 88. Evner Ergun’un Cenaze Töreni	352
Fotoğraf 89. Evner Ergun’un Aracının Olay Anında Kontrolsüz Kalması	353
Fotoğraf 90. Ottawa Türk Büyükelçiliği	354
Fotoğraf 91. Polis C. Brunelle	354
Fotoğraf 92. Teröristlerin Teslim Olma Anı	357
Fotoğraf 93. Rehin Tutulan Elçilik Personelinden Ali-Hacer Karaçeper Çifti	359
Fotoğraf 94. Kanada Büyükelçiliği’ni Basan Teröristler: Kevork Marasniyan Raffi Panos Titizyan ve Ohannes Nuberyan	362
Fotoğraf 95. Tablo Sahtekârlığı	368
Fotoğraf 96. Türkiye’ye Karşı Asılsız Haber Yayma Kampanyasını Sürdüren Ermenilerin Sadece Tarihi Belgeleri Tahrif Etmedikleri, Mizansen Fotoğraflar da Kullandıkları Görülmektedir	369
Fotoğraf 97. Fransızların Hayali Çizgi Romanı	371
Fotoğraf 98. Ermenilerin Fotomontaj Sahtekârlığı	372
Fotoğraf 99. 1915 yılı Ermeni (Sözde) Soykırım İddialarını Yalanlayan Harita	375
Fotoğraf 100. Osmanlı Arşivinde Bulunan 1914 Yılı Soydağılım Haritası	376
Fotoğraf 101. Kerbela Günü – Ermeni Günü Benzetmesi	377
Fotoğraf 102. Cezmi Yurtsever tarafından Ermeni İddiaları Osmanlı Arşiv Belgeleriyle Çürütüldü	377
Fotoğraf 103. ASALA’nın Lideri Agop Agopyan Suikastı	381
Fotoğraf 104. Türkiye’nin Budapeşte Büyükelçisi Bedrettin Tunabaş	387
Fotoğraf 105. Atina B.Elçiliği Basın Ateşe Yardımcısı Çetin Görgü	388
Fotoğraf 106. Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu	390
Fotoğraf 107. Bağdat Büyükelçiliği İdari Ataşesi Çağlar Yücel	392

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
ABCFM	: The American Board Of Commissioners For Foreign Missions (Amerikan Yabancı Misyonlar Masası)
a.g.e.	: Adı geçen eser
AFB	: Agency France Press – Fransız Haber Ajansı
AFFEE	: İsrail Stratejik Aratırma Merkezi
ANSA	: İtalyan haber Ajansı
AP	: Associated Press – A.B.D. merkezli bir haber ajansı
APA	: American Press Association
ARA	: Ermeni Devrimci Ordusu (Armenian Revolutionary Army)
ASALA	: Ermeni Gizli Kurtuluş Ordusu (Armenian Secret Army for The Indepence of Armenia)
ASIC	: Avustralya Milli İstihbarat Örgütü
b.	: Baskı
BBC	: British Broadcasting Corporation
BVD	: Hollanda İstihbarat Örgütü
C.	: Cilt
CCC	: (Communist Cell Combatants-Komünist Hücre Savaşçıları)
CDCA	: Ermeni Halkları Koruma Komitesi
CIA	: Central Intelligence Agency – Merkezi Haber Alma Teşkilatı
CRS	: Cumhuriyetçi Güvenlik Birliği
DEP	: Demokrasi Partisi
D.E.Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DST	: Fransız İçişleri İstihbarat Teşkilatı
EOKA-B	: Kıbrıs Milli Mücadele Örgütü
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
FHKC	: Filistin Halk Kurtuluş Örgütü
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
GAJ	: Gençlik Eylemi Grubu
GOE	: Portekiz Özel Polis Komando Timi

HEP	: Halkın Emek Partisi
HRK	: Kürdistan Hurluluş Birliği
IKDP	: Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği
JCAG (ESAK)	: Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KGB	: Sovyet Gizli Servisi
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KOMALE	: Kürdistan Devrimci Emekçileri
KUK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları
M.Ö.	: Milattan önce
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MNA	: Ulusal Ermeni Hareketi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Paktı
NSA	: National Security Agency – Ulusal Güvenlik Teşkilatı
PKK	: Partiya Karkeren Kürdistan - Kürdistan İşçi Partisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa sayısı
SUİ	: Irak Komünist Partisi
THY	: Türk Hava Yolları
TİKKO	: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet meclisi
TKP/ML	: Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist
TPC	: Türk Petrol Kumpanyası

GİRİŞ

Osmanlı'da Ermenilere “Millet-i Sadıka” yani ‘sadık millet’ denilmekteydi. Bu deyim İmparatorlukta yaşayan Ermenilere verilen bir san olup ‘devletine sadakatle bağlı bir toplum’ anlamında kullanılmaktaydı. Zira imparatorluk sınırlarında büyük bir huzur ve refah içinde yaşayan Ermeniler ticaret, kuyumculuk gibi mesleklerini icra ederek zengin olmuş, bankerlik yapmış ve içlerinden bir bölümü devlet memuru olarak sıvrılmış hatta vezirliğe, paşalığa ve nazırlığa kadar yükselmişlerdi¹.

İmparatorlukta tebaa olarak, belli bir ulusal kökene sahip ama Kürtler gibi tarihte daha önce hiç devlet kurmamış olmalarıyla ve hep başka devletlerin bünyesinde yaşam sürmeleriyle diğer azınlıklardan ayrılmaktaydılar. Türklerin 1071’de Anadolu’ya gelişlerinde bir Ermeni devleti mevcut değildir. Dolayısıyla Türkler herhangi bir Ermeni devletini yıkmamışlardır. Bu yüzden tehcir konusunda Avrupa tarihçileri çelişkiye düşerler. Onlara göre yıkılan bir Ermeni devletinin halkı sürgün edilmiştir. Oysa gerçekte yapılan, işgal altındaki topraklarda çoğunluğu teşkil eden halkı aynı imparatorluk içinde başka bir yere taşıyarak düşmanla işbirliğinin engellenmesidir. Bu konuda Kâmuran Gürün, Ermenilerin tarih boyunca başka milletlerin hâkimiyeti altında kaldıklarını, sadece M.Ö. 97–64 yılları arasında 33 yıl bağımsız bir devlet olabildiklerini, Osmanlı’nın Ermenilerin kendilerinin olduğunu iddia ettikleri yerlere, Ermeni hâkimiyeti tamamen kalktıktan beş asır sonra geldiğini, sonuç olarak Osmanlıların Ermenilerden aldıkları herhangi bir toprak olmadığını belirtmektedir².

Kendilerine “Hay”, ülkelerine “Hayestan” diyen bu ulusa sonradan yaşadıkları bölgeye ithafen “yukarı ülke-Armen” sözcüğünden türetilerek “Ermeni” denmiş olup Ermenilerin milli duygu ve kültür diğer uluslara nazaran daha geç olduğundan Osmanlı toplumuyla iyi kaynaşmışlar, Osmanlılık kültürüne iyi uyum

¹ Cemal Anadol, **Tarihin Işığında Ermeni Dosyası**, Turan Kitabevi, İstanbul, 1982, s.58.

² Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, Remzi Kitabevi, Ankara, 1983, s.30.

sağlamışlardır³. Bu nedenle, imparatorlukta çoğu Ermeni kendini bir Ermeniden daha çok ‘Osmanlı’ olarak görmüştür. Hatta büyük çoğunluğu dillerini unutmuş ve Osmanlı Türkçesi konuşmuştur. Bu nedenle Ermeniler, dünyada kendi dilini en az konuşan halklardandır. Öyleki, Osmanlı yaşam tarzını benimsemiş Ermeni kadınları bile sokağa başını örterek çıkmış, gelenek ve ananelere bağlı kalmış, dolayısıyla Osmanlı Devleti de bu insanları kendinden saymış ve önemli görevlere getirmiştir.

Fakat bu huzur ve refah, Fransız İhtilali ile başlayan ve neredeyse üç kıtada etkisini gösteren milliyetçi akımların ardından, başta Rusya ve Fransa ile İngiltere olmak üzere A.B.D. ve Almanya 19.yy’ın ortalarından sonra sistemli bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu’na karşı azınlıklar üzerinden yürütmeye başladıkları politikalar sebebiyle zaman içinde yerini çatışma, kin ve göçe bırakmıştır. Sorunların kökenine inildiğinde bugünkü ‘Ermeni Sorunu’ diye tanımladığımız meselenin başlangıçta, ne Ermenilerin kendilerinden ne de Osmanlı idaresinden kaynaklandığı görülmektedir. Batılı devletlerin meseleyi yaratıp ortaya atarak bunu kendi çıkarları uğruna suistimal etmeleri ve Ermenileri siyasetlerine alet etmesiyle alakalıdır⁴.

Fahir Armaoğlu’na göre Ermeni meselesi ve devamında terörünün oluşması biraz da sol fraksiyonlarla ilgilidir. Zira Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin 22.Kongresinde tez olarak ileri sürülmüş bir taktiktir⁵. Bu noktada terörü basitçe tanımlamak gerekirse; bir kişi veya gruba fiziksel ya da psikolojik yönde güç ve baskı uygulayarak bir şey yapmasını çoğu kez silahla zorlamak, ölümle tehdit etmek diyebiliriz⁶.

Ermeni terörizminin 1970’lerden itibaren Türk dış temsilciliklerine ve diplomatlarına yönelmesi, dönemin en etkin terörizm hareketlerinden birini oluşturmuştur. Cumhuriyet’in ilanından 50 yıl sonra, çözüldüğü zannedilen bu meselenin, 70’lerde yeniden baş göstermesinin nedenleri arasında İsrail’in kurulması ve bunun Ermenilere cesaret vermesidir. Zira Yahudiler de uzun yıllar sonra vatana kavuşmuşlardır ancak bu benzetme çok doğru bir söylem değildir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra bir İsrail devletinin kuruluşu için mücadele veren Yahudiler, Ermeniler gibi bir ülkenin dış temsilciliklerine saldırıp görevlilerini öldürmemişler

---

³ Ercan Çelebi, **Ermeni Terörü: Türk Basımına Göre 1973-1985**”, Hiper Yayın, İstanbul, 2018, s.11.

⁴ Sedat Laçiner, **Türkler ve Ermeniler Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması**, 2.B., USAK Yayınları, Ankara, 2005, s.2.

⁵ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006, s.804.

⁶ Tuncer Günay, **Türkiye’de Yıkıcı ve Bölücü Terörizm**, Ağlayan Kaya Yayınevi, Ankara, 2005, s.19.

aksine konuyu 1948’de Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde çözüm aramışlardır. Hâlbuki Ermeni meselesinde böyle bir şey yoktur. Tek Türk-Ermeni Sorunu Komitesi’nin 15 Ağustos 1946’da BM’deki 21 ülkenin delegelerine birer mesajla başvurarak, Ermeni iddialarının gündeme taşınmasını istemesi dışında⁷.

Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ve A.B.D. rekabeti meseleyi canlandırmıştır. Zira nükleer savaş tehlikesi söz konusudur. Dolayısıyla, söz konusu süper güçlerin baş aktörlüğünde Ermeni sorunu 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı’na değin uzanır. Rusya’nın Kars, Ardahan ve Batum’u almasıyla İngiltere, bu savaşta Petro’nun gerçekleştiremediği planının yeniden filizlendiğini sezinlemiştir. Doğu Anadolu’dan Akdeniz’e inmek, bu politikanın esasıdır. Osmanlı’da doğuda yaşayan bilhassa Ortodoks Ermenileri kışkırtarak onlardan da yararlanmak istenmiştir. Savaşta Rus ordularında çarpışan Ermenilerle Osmanlı Ermenileri arasında ilk ilişkilerin kurulup, bu bölgede bir Ermeni devletinin kurulması fikrinin tohumları atılmıştır. Asıl arzusu Basra Körfezi ve Hindistan’a uzanan yolları güvence altına almak olan İngiltere, bu ticaret yolları üzerinde Ermenistan gibi Rusya güdümlü bir devletin kurulmasını engel olarak gördüğü için, Osmanlılara geçici olarak istediği Kıbrıs karşılığında askeri ve ekonomik yardım önermiştir. Söz konusu bölgeyi kendi yol güvenliği için bir üs olarak kullanacak, Rusya ile arasında tampon devlet oluşturacak “Bağımsız Ermenistan” fikrini de Ermenilere aşılama başlayacaktır.

Savaş bitimindeki Yeşilköy Antlaşması’nın, Rusya’yı başka çıkarlarla birlikte, İmparatorluktaki Ermenilerin koruyucusu durumuna getirmesi, İngiltere’yi tedirgin etmiş, Almanya ile birleşerek Berlin’deki yeni bir anlaşma ile ilkinin yumuşatılması sağlanmıştır. Ancak, artık bağımsızlık düşüncesini benimsemiş Ermeniler, Berlin Antlaşması’nda kendilerine söz verilen reformlardan daha fazlasını elde etmeyi hatta muhtariyeti bile ummuşlardır. Bunların gerçekleşmediğini görünce de, 1885-90 yılları arasında merkezleri Van, İsviçre ve Tiflis olan Armenekan⁸, Hınçak ve Taşnak İhtilal Komitelerini kurmuşlar, başta İstanbul olmak üzere Anadolu’yu Ermeni bağımsızlığına yönelik eylemlerinin alanı yapmışlardır⁹.

---

⁷ Berna Türkdoğan, **Türk-Ermeni İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2000, s.183.

⁸ Bu partinin programı incelendiğinde Ermenilerin bağımsızlığının ancak bir Ermeni devleti kurmakla sağlanacağını açıkça beyan eden ilk Ermeni siyasi oluşum olduğu görülmektedir. Bkz: Azmi Süslü, **Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını No:5, Ankara, 1990, s.52.

⁹ Ermeni Komiteleri, (Yay. Hz.: Necati Aktaş vd.), **Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü**, Yayın No:48, Ankara, 2001, s.2.

Bu örgütler sonraki yıllarda Avrupa devletlerinin de desteğiyle söz verilen reformları uygulaması için Osmanlı yönetimine baskı yapmışlardır. II.Abdülhamid'in çoğunluğu Türk olan bu bölgede Ermeni çıkarlarına yönelik herhangi bir girişimin, Müslümanlarda uyandıracak tepkiden çekinerek reformları sürüncemede bırakması, yine Avrupa kışkırtmasıyla bu bölge Ermenilerinin kandırıldıklarına inandırılarak ayaklanmalarına yol açmış, 1890'da Erzurum'da başlayarak hızla gelişen Ermeni ayaklanmalarında etkili Avrupa ülkelerinin, Osmanlılarla kendi ilişkilerini göz önünde tutarak, Ermenilere herhangi bir yardım sağlamadan, propaganda ile yetindikleri görülmüştür. Zira kısa zamanda Doğu Anadolu'dan İstanbul'a kadar sıçrayan ve kanlı olaylara yol açan bu ayaklanmalar tamamiyle bu olumsuz propagandaların ürünüdür.

I.Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, Ermeni hamisi bu devletlerin söylentileri daha da yaygınlaştırmalarına, günümüze kadar yankılanan olayların gelişmesine yol açmıştır. Bu savaşla Osmanlı çöküşünü kesinleştirip mirasından yararlanmayı kafalarına koyan büyük devletler, iki ulus arasında başlattıkları hoşnutsuzluğu geliştirip amaçlarına erişmede Ermenilerden yararlanmayı düşünmüşlerdir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ihtilal komitelerinin başlattığı eylemlerden bu yana sürekli silahlanan Ermeniler, söz konusu devletlerin bağımsızlık kışkırtmalarıyla Türk Osmanlı halkına ve askerine silahlı saldırılarda bulunmuşlardır.

Tazminat ve toprak taleplerini açacak olursak, Ermenilerin 4T diye bilinen tanıtm, tanınma, tazminat ve toprak planları vardır. Buna göre, sözde Ermeni sorunu tüm dünyada terör yoluyla "tanıtılacak", (sözde) iddialar dünya kamuoyunca kabul edilip Türkiye tarafından tanınacak, (sözde) soykırımdan dolayı Türkiye'den tazminat alınacak ve "(sözde) Büyük Ermenistan" sınırları içerisinde yer aldığı iddia edilen toprak parçası koparılacaktır. Bu plana dayanak oluşturan Ermeni iddiaları ise şunlardır¹⁰:

1. *Türkler, Ermenistan'ı işgal ederek Ermenilerin topraklarını ellerinden almışlardır.*
2. *Türkler, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren Ermenileri sistemli olarak katliama tabi tutmuşlardır.*
3. *Türkler, 1915- yılından itibaren Ermenileri planlı şekilde soykırıma tabi tutmuşlardır.*
4. *Talat Paşa'nın Ermenilerin soykırıma tabi tutulması konusunda gizli emirleri vardır.*
5. *Soykırımda hayatlarını kaybeden Ermenilerin sayısı 1.5 milyondur.*

¹⁰ Mehmet Bicik, **Soykırım Yalanı ve Ermeni Terörü**, Tutku Yayınevi, Ankara, 2015, ss.182-184.

Ayrıca Ermeni meselesinde, teröre bulaşmış Ermenilerle devlete sadık Ermenileri birbirinden ayırmak gerekmektedir¹¹.

Komite ve teşkilatların amacı bağımsız bir Ermenistan kurmak ya da en azından otonom bir Ermeni Vilayeti teşkil etmektir. Bu komitelerin çalışmalarını desteklemeyen bir kısım Ermeni de dehşet ve korku yüzünden seslerini çıkaramamaktadır. Türk diplomatlarını öldürüp devletin otoritesini zayıflatarak haklılıklarını belgelemeye çalışan bu teröristlere kendi halkları bile karşı çıkmaktaydı. Türkiye'nin güçlü olmasını istemeyen devletlerin de desteğiyle Türkiye'nin doğusunda bir kısım toprağın ülkeden koparılıp üzerinden bir Ermenistan devleti tesis edilmek istenmekteydi. Dolayısıyla, tedhiş hareketlerini bir vasıta olarak kullanmaktaydılar. Türkiye'nin Ortadoğu'da kuvvetli hale gelmesini arzulamayan diğer devletler de bu amaca ortak olmaktaydı¹².

1815'te Viyana Kongresi'nde kullanılan "Şark Meselesi" deyimini; Napolyon Bonapart'ın altüst ettiği Avrupa coğrafyasını düzenlenmesi ve Doğu'da Rusya'nın genişlemesini kaygıyla izleyen İngiltere'nin Osmanlı idaresinde yaşamakta olan Hıristiyan halk üzerinde etkili olup, Rusya'yı bloke etmeye ve güneyden kuşatmaya çalışmasının adıdır. Bu anlamda "Doğu Sorunu" 19.yy'ın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün korunması olarak algılanırken aynı asrın ikinci yarısında Türklerin Avrupa'daki topraklarının paylaşılması ve 20.yy'ın başında imparatorluğun bütün topraklarının bölüşülmesi anlamına gelmiş, böylece o tarihe kadar olmayan bir Ermeni meselesi ortaya çıkmıştır. Grandük Nikola, Yeşilköy'e geldiği zaman, İstanbul'daki Patrik Nerses'le de gizli bir anlaşma yapmış ve Patrik, Ermenilerin isteklerini ortaya koymuş, böylece Yeşilköy Anlaşması'na Ermenilerle ilgili bir madde eklenmiştir ancak Osmanlı Devleti bunu tatbik etmemiştir. Bu sefer Ermeni komitacılar şiddete başvurmuşlar tedbir gereği devletten karşılığında şiddet görmüşlerdir. Bu soykırım değildir. 13 Temmuz 2000 tarihinde İngiltere Bakanı Patricia Scotland, Lordlar Kamarası'ndaki bir konuşmasında, Osmanlı Devleti'nin 1915-1916 yıllarında Ermeni nüfusa karşı bir katliama giriştiğine dair elde somut bir belge olmadığından İngiltere sözkonusu olayları soykırım olarak nitelemez, demiştir¹³.

---

¹¹ Tolga Başak, **a.g.e.**, s.222.

¹² Başak, **a.g.e.**, s. 551.

¹³ **Radikal**, 27 Eylül 2000 Çarşamba, s.1.

Ermeni sorunu ekonomik anlamda, 1870'lerde Çarlık Rusyası ile İngiltere'nin ticari ve siyasi çıkarı neticesinde ortaya çıkmış, bu nedenle ilk Hınçak teşkilatı Çarlık Rusyası'na karşı kurulmuştur. Rusya da İngiltere'ye karşı tedbirler almıştır. Dolayısıyla Rusya'nın da İngiltere'nin de karşılıklı endişeleri bulunmakta, birbirlerine göre hareket etmekteydiler. İngiltere ticaret yolu üzerinde oturan Ermenilere sermaye ve kredi yardımı yaparak bu hattı emniyete almak istemiş ama bu sefer de buna Rusya karşı gelmiştir çünkü Rusya Kafkasya'yı istila ederek oradaki Ortodoks Ermenileri hızla himayesine alıp onları Ruslaştırmak istemektedir¹⁴.

İngiltere, Rusya'nın sınırlarını güneye doğru genişletip Basra'ya ulaşarak, Hindistan'a uzanan ticari yolları tıkar endişesiyle Protestan Ermenilerleri güdümüne almaya çalışmış, bunun üzerine Katoliklerle önce Fransa akabinde de Protestanlarla Almanya ilgilenmeye başlamışlardır. A.B.D. ise daha sonraları Kürt meselesine eğilecek olan İngiltere'nin yerine geçmiştir. Binlerce Rus Ermenisi'nin kendilerine uygulanan zulümden kaçarak Avrupa'da teşkilatlanmaları ve 1886'da İsviçre'de kurulan "Hınçak" Gizli Ermeni Örgütü'nün Osmanlı Ermenilerini kendi emellerine alet etmeye kalkışması; parçalanma sürecine girmiş olan Osmanlı topraklarında ilk kıvılcımı ateşlemiştir. Türkiye'deki Ermeni zenginlerden tehditle para toplanarak ve batı devletlerinin desteğini de elde edip Lozan'a rağmen Sevr Antlaşması'nda öngörülen hayali bir "Ermeni Yurdu"nun kurulması için sözlü propaganda yapılmış, Ermeniler silahlandırılıp ayaklanmaya teşvik edilmiştir¹⁵. Hatta ilk isyanları tertip

---

¹⁴ Akdes Nimet Kurat, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Bulunan Alman Generallerin Raporları**, T.K.A.E. Yayınları: 23, Seri: III-Sayı, B3, Ankara, 1966, s.19-21.

¹⁵ Sevr Antlaşması'nın Ermenilerle ilgili maddeleri şunlardır: Madde 88: Türkiye, öteki müttefik devletlerin yapmış oldukları gibi, Ermenistan'ı özgür ve bağımsız bir devlet olarak tanıdığını bildirir. Madde 89: Öteki Bağlı Yüksek Taraflar gibi, Türkiye ve Ermenistan da, Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vilayetlerinde, Türkiye ile Ermenistan arasında sınırın saptanması işini ABD Başkanının Hakemliğine sunmayı ve bu konudaki kararını olduğu kadar, Ermenistan'ın denize çıkışı ile sözü geçen sınıra bitişik bütün Osmanlı topraklarının askersizleştirilmesine ilişkin ileri sürebileceği bütün hükümleri kabul etmeyi kararlaştırmışlardır.

Madde 90: Madde mucibince tayin edilecek sınırlar mezkûr vilayetlerin bütününe veya bir parçasının Ermenistan'a bırakılmasının icap ettirdiği halde Osmanlı Devleti mezkûr karar tarihinden başlayarak terk edilecek topraklar üzerinde bütün hukuk ve tasarruflarından feragat ettiğini şimdiden beyan eder.

Madde 92: Ermenistan'ın Azerbaycan ve Gürcistan ile olan hududu ilgili devletler tarafından anlaşılacak tayin edilecektir. 89. Maddede açıklanan karar kabul edildikten sonra ilgili devletler görüşerek hudutlarını tespiti başaramadıkları takdirde bu hudut müttefik büyük devletler tarafından tayin edilecek ve bunun arazi üzerinde uygulanması kendilerine ait olacaktır.

Madde 93: Ermenistan Hükümeti, Ermenistan'a ırk, dil veya din bakımından halkının çoğunluğu dışında bulunanların menfaatlerini korumak için başlıca müttefik devletlerin gerekli görecekları hükümleri, sözü geçen devletler ile yapılacak bir antlaşmaya bu hükümlerin konmasına razı olmak suretiyle kabul eder.

eden Hınçak Cemiyeti'nin emirlerini dinlemeyen Ermeniler öldürülmüş, bunlar dış basında Türkiye aleyhinde propaganda olarak kullanılmıştır. (Hayali) Büyük Ermenistan'ı kurmak için gerekli toprak ve yerleşimlere el koyma işlemi başlatılmak istenmiş, hâlihazırda çoğunluğu Kürt olan Müslüman-Türk yerleşimlerini boşaltmaya zorlamak amacıyla baskınlar düzenlenmiştir. Bu olaylar dış dünya basınında, "Türklerin Hıristiyanları zulmettikleri" fikri şeklinde Batı kamuoyuna aşılacaktır. Nihayetinde bu propaganda ve karalama meyvesini vermiş, Ermenilere siyasi ve askeri destek sağlanmıştır¹⁶.

Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'ye giren Rus ordusuna katılan Ermeniler, cephede ve cephe gerisinde kanlı olaylar meydana getirmiş, özellikle Fransa, Ermenilerle işbirliği yapmış ve onları katliama teşvik etmiştir. Bu arada Avrupa'dan gelen silah ve para yardımı yine Ermeniler aracılığıyla dağıtıldığından bu ticaretten nemalanan, gerek Avrupa ve gerek Osmanlı sermayesi ile zenginleşen Ermeniler, Osmanlı'nın denetimi dışına çıkmak, elde ettikleri ayrıcalıklarını teminat altına almak için bu (hayali) "Ermeni Yurdu" görüşünü savunmuşlardır. Dolayısıyla "katliam" ve "soykırım" yaygaraları, tüm bu şer odaklarının bulunduğu bir fikir ve eylem planından başka bir şey değildir.

1920 tarihli Gümrü ve 1921 tarihli Moskova Antlaşmalarıyla, Ermenilerin Anadolu'da yurt iddiaları ortadan kalktığından, Ermeni davasına bitmiş gözüyle bakılmaktaydı. Bunun böyle olmadığı İttihat ve Terakki Partisi liderlerine Ermeni terörsitlerce düzenlenen suikastlardan sonra anlaşıldı. Hatta Ermeni tepkileri sadece 1915 yılında meydana gelen olaylara ve İttihat Terakki liderlerine yönelik değildi. Olsaydı zaten; Talat, Enver ve Cemal Beylerin ölümlerinden sonra bu dosya kapanırdı. Hâlbuki o dönem meydana gelen olaylarda İttihat ve Terakki Partisi ve de liderlerinin yapabileceği pek fazla bir şey yoktu¹⁷. Ankara Anlaşması'yla Türkiye'den çekilen Fransa, tedhişçi Ermenileri de beraberinde götürmüş, bir bölüm Anadolu Ermenisi Suriye'ye tehcir edilmiş bir kısmı da İngiltere-Liverpool'a gitmiş ve dolayısıyla Ermeni meselesi de son bulmuş gibi düşünülmekteydi. Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan devlet de Rusya'nın teşvikiyle kurulan

---

Madde 230: Osmanlı Hükümeti, 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı imparatorluğunun parçası bulunan herhangi bir toprak üzerinde, savaş durumu sırasında işlenen topluca ölümlerden sorumlu olan ve müttefik devletlerce istenen kişileri kendilerine teslim etmeyi yükümlenir. Bkz: Süleyman Beyoğlu, "Sevr ve Lozan'da Ermeni Sorunu", **Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, s.543, (Ed. Hale Şıvgın), Ankara, 2006, ss.541-554.

¹⁶ Nejat Göyünç, **Osmanlı İdaresinde Ermeniler**, Gültepe Yayınları, İstanbul, 1983, s.41.

¹⁷ Kurat, **a.g.e.**, ss.38-41.

Ermenistan'dı. Türkiye'de kalan Ermeniler de cumhuriyetten sonra Türk vatandaşı olarak huzur içinde yaşamaya devam etmişler, milletvekilliğinden genel müdürlüğe kadar her türlü mevki ve makama ulaşmışlardır.

Ancak başta batılı ülkelere yerleşip sayıca belli çoğunluk ve sosyo-ekonomik seviyeye erişen Diaspora¹⁸ Ermenileri, zamanla lobiler oluşturup gerek bölgesel ve gerekse ülkesel politikaları etkilemeye başlamış, hem memleket özlemi hem de kırgınlık ve kızgınlıkla Türkiye ve Türk düşmanlığını kuşaktan kuşağa aktarmışlardır. Böylece yetişen yeni kuşaklarda Türkler aleyhine gelişen bir hareket içine girme eğilimi baş göstermiştir. İşte Batı ülkelerince siyasi olarak oluşturulan Anadolu ve Ortadoğu ölçekli politikalara paralel, Sevr'den beri var olan 'Ermenilere yurt kurmak hayali', bilhassa 1974 Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Batı'nın gözünde işgalci duruma düşen Türkiye'nin doğusunda bir "Ermeni devleti" kurulması fikri yeniden canlandırılmıştır¹⁹.

Bu isteğin, Türk vatanını bölmeyi amaçlayan bazı iç ve dış mihraklar tarafından da desteklenmesiyle yine aynı devletler içinde görev yapan Türk temsilciliklerine yönelik tedhiş hareketlerine dönüşmüştür.

A.B.D. Başkanı Woodrow Wilson'un Ermenilere yönelik katliam haberlerini yerinde araştırmak için Anadolu'ya gönderdiği General James Guthrie Harbord'un raporunda da bahsettiği gibi Osmanlı Bankası baskınına gerçekleştiren ve padişaha suikast teşebbüsünde bulunan Ermenilerin çoğu yasal ve yasal olmayan yollarla ülke dışına çıkıp, kendilerine hamî devletlerde yaşamaya devam etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden Osmanlı İmparatorluğu, 30 Ekim 1918'de teslim belgesi olmuş, Mondros Anlaşması'nı imzalamıştır. İttihat Terakki Partisi'nin liderleri Enver Paşa, Talât Paşa ve Cemal Paşa yurt dışına kaçmışlardır. Ermeni teröristler bu liderlerin buldukları yerleri tespit edip suikastler hazırlamışlardır.

Almanya-Berlin'de İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarından ve eski sadrazam Talât Paşa, 15 Mart 1921 tarihinde Ermeni komiteci Sogomon Taylerian (Teilirian) tarafından katledilmiştir. Katil daha sonra serbest bırakılmıştır. Gerekçe

---

¹⁸ M.Ö. 722'den sonra topraklarından sürülmüş Filistin'deki Yahudi topluluklarına verilen ad olup daha sonra bu isim Ermeniler için de kullanılmıştır. Yunanca'da "koparılmış, dağılmış", Türkçe'de ise "gurbetçi" anlamındadır. Bkz. Asil S. Tunçer, "A.B.D.'de Ermeni Diasporasının Çalışmaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006, s.vi.

¹⁹ Ayferi Göze, **İnkılap Tarihimiz ve Atatürk İlkeleri**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984, ss.105-175.

ise Talat Paşa'ya atfedilen asılsız telgraflardır²⁰. 16 Haziran 1921'de İttihat ve Terakki'nin Umumi Merkez üyeliğini yapan Dr.Bahaeddin Şakir ile aynı teşkilâtın mensubu, Trabzonlu Cemal Azmi, Berlin'de Ermeni kurşunlarıyla can vermişlerdir. İtalya-Roma'da yaşayan eski sadrazam Sait Halim Paşa, 6 Aralık 1921'de Ermeniler tarafından öldürülmüştür. İttihat ve Terakki'nin üç büyüklerinden Bahriye Nazırı Cemal Paşa, yaveri Süreyya Bey ve Nusret Bey, (eski) Sovyetler Birliği'nin Tiflis şehrinde 21-22 Temmuz 1922 tarihinde katledilmişlerdir. Buna bazı tarihçiler Taşnak Partisi'nin öç almak amacıyla oluşturduğu "Nemesis" adlı komitanın gerçekleştirdiği cinayetler olduğunu ileri sürerek 'Nemesis Operasyonu' adını vermişlerdir²¹. Hatta öldürülecekler listesinde Mustafa Kemal'in de isminin geçtiği söylenmiştir²².

Hınçak, Hamaynovar, Taşnaksutyun (kısaca Taşnak) ve Ramgavar komitesi gibi örgütlerle Türkiye'ye karşı faaliyette bulunan Ermeniler, İttihat ve Terakki mensuplarını katlettikten sonra bir süreliğine sessiz kalmışlardır ancak 1946 yılında 'Ermeni Meselesini Müdafaa Komitesi' adıyla faaliyete geçen bir oluşum eski komitacıları yeni teröristler olarak tekrar sahneye çıkarmıştır. 24 Nisan 1965'de Beyrut'un Kâmil Şamun Stadı'nda Türk Devleti aleyhine miting düzenleyen Ermeniler, Paris ve Londra'da da gösteri yapmışlardır. Bu gösteriler 1973 yılına kadar Avrupa'da, Amerika'da, Avustralya'da ve dünyanın her yerinde devam etmiş ve daha sonra kalleşçe işlenen cinayetlere, bombalı saldırılara dönüşmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu dâhilinde Ermeni cemaatinin kurduğu ilk cemiyet kabul edilen ve 1860'da İstanbul'da kurulan "Hayırsever Cemiyeti"dir. Daha sonra 1870-1881 yılları arasında Van'da "Araratlı" ve "Karahaç", Muş'ta "Okulseverler" ve "Doğu", Erzurum'da "Milliyetçi Kadınlar" ve "Anavatan müdafileri" gibi yeni cemiyetler ortaya çıkmıştır. Bu cemiyetler ilk başta sosyal, kültürel ve hayır amaçlı kurulmuş olmasına rağmen daha sonraları Ermeni isyanlarında etkin rollerde yer almışlardır²³. Bilinen Ermeni cemiyet ve teşkilatlarına ilaveten Gizli Kurtuluş Ordusu (ASALA), Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları (JCAG), Yeni Ermeni Direniş Örgütü, Ermeni Gençlik Hücum Örgütü, Ermeni Kardeşler Partisi, Ermeni Silahlı Mücadele Örgütü, 21 Grubu, 28 Ermeni Grubu, Yanıkyan Komandoları ve 3

²⁰ Şinasi Orel, Süreyya Yuca, **Ermenilerce Talat Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü**, TTK, Ankara, 1983, ss.20-22.

²¹ Hikmet Özdemir, **Üç Jöntürk'ün Ölümü**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, ss.303-304.

²² Kâzım Karabekir, **İstiklâl Harbimiz**, 2.Cilt, Merk Yayıncılık, İstanbul, 1988, s.928.

²³ Ercan Çelebi, **a.g.e.**, s.24.

Ekim Örgütü gibi birçok terör teşkilâtı ortaya çıkmıştır²⁴. Bu örgütlere daha sonra Ermeni kiliseleri ve ruhban okulları da katılmıştır. Dünyadaki çeşitli terör örgütleri ile birlikte sözde Türk dostu bazı devletler, Ortadoğu'da Lübnan ve Suriye'de, Balkanlarda Yunanistan ve Bulgaristan, Akdeniz, Güney Kıbrıs'ta ve Avrupa'nın değişik ülkelerinde çeşitli teşkilatlarca organize edilen eğitim kamplarında hizmet vermiştir. Nihayetinde 1919 yılında Erzurum ve çevresini kasıp kavuran ünlü Ermeni Antranik Çetesi'nin bir üyesi olup daha sonra A.B.D.'ye kaçıp Amerikan vatandaşı olan Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan 27 Ocak 1973'de Santa Barbara'da Türk Konsolosu Mehmet Baydar ile yardımcısı Bahadır Demir'i şehit etmiştir²⁵.

(Sözde) Ermeni soykırımında yalan ve yanlışları önleyecek belgeler halen Osmanlı arşivlerinde mevcuttur. Bu belgeler incelendiğinde gerçekler öğrenilecek olayların içyüzü anlaşılacaktır. Bu nedenle arşivlerin tüm araştırmaların kullanımı için tamamen açılması sağlanmalıdır. Bu sayede Ermenilerin sıkça dillendirdikleri '24 Nisan soykırım günü' iddiaları gibi (sözde) kıyım ve kırımların içyüzü ve hakikatler ile Ermeni isyanları sürecinin öncesi ve sonrasında Osmanlı Türkiye'sinde yaşananlar gün yüzüne çıkacak, Anadolu işgali ve 10 yıldan fazla süren savaş esnasında yaşananlar, Türklerin uğradıkları mezalim daha iyi anlaşılacaktır.

Sir A. Geddes'ten Lord Curzon'a gönderilen 16 Mayıs 1920 gün ve 63 nolu belgenin 71.sayfasında A.B.D.'nin o günlerdeki Başkanı Wilson'un Türkiye'de kurulacak bir Ermeni devletinin kışkırtıcısı ve destekçisi olduğu bilinmektedir. American National Archives'de bulunan belgeler, A.B.D.'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde Amerikan okulları açtığını, buralara gönderdiği Amerikan misyonerleri aracılığıyla Ermeni Gregoryanlarını etki ve denetimleri altında tuttuğunu, bu yörelerde kurulacak Ermeni devletine Amerikan mandası sağlayacaklarını ve destek olacaklarını açıkça ortaya koymaktadır²⁶.

16 Mart 1920'de Sevr Antlaşmasına dayanarak İstanbul'u işgal eden İngilizler yakaladıkları (sözde) kıyımdan sorumlu Osmanlı ileri gelenlerinden 140 kişiyi yargılamak üzere Malta'ya göndermişlerdir²⁷. Fakat ellerinde delil ve belge olmayınca İngiltere'nin Amerika Elçisi Sir A. Geddes 13 Temmuz 1921'de hükümetine, muhakeme için Malta'da tutulan Türkler aleyhinde delil olarak

²⁴ **Milliyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

²⁵ **Milliyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

²⁶ İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları Üzerinde Bazı Gözlemler, **Amme İdaresi Dergisi**, C.14, S.3, Ankara, Eylül 1981, s.91.

²⁷ İskender Yılmaz, **Gümrü Antlaşması**, Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2001, s.45.

kullanılacak bir şey bulunmadığını, İngiliz Kraliyet Savcılığı da 29 Temmuz 1921 tarihli raporunda, sözkonusu tutuklular hakkında bir İngiliz mahkemesinin delil talep etmesi durumunda savcılığın büyük sıkıntıya düşeceğini beyan eden mesajlar yollamıştır. İstanbul’u işgal altında tutan İngilizler döneminde dahi sözde soykırımla ilgili bir kanıt ve belge çıkmamış, Malta’ya sürülenler beraat etmiştir. Dolayısıyla bugün Amerika ve Avrupa’daki Ermeni asıllı yazar ve yandaşlarının iddia ettikleri (sözde) bir soykırımı kanıtlayacak -tabî ki sahteleri hariç- bir belge mevcut değildir, bulunamamıştır. Bu konuyu Emekli Diplomat, Tarihçi ve Yazar Bilal Şimşir, “Malta Sürgünleri” adlı eserinde ayrıntılı olarak ele almıştır²⁸.

Ermeniler İngiliz işgalinden sonra daha da bir cesaretlenmişler, taşkınlıklarını iyice arttırmışlardır. Hatta Kazım Karabekir isyancı Ermeni yerleşimleri üzerine askeri bir harekâta girişilmesi konusunda fikir öne sürmüş ama hükümet tarafından onaylanmamıştır²⁹. Yalnız Ekim 1920’de Doğu Ordusu Ermeni güçlerini geri püskürtmüştür³⁰.

Ermeniler birtakım asılsız belgeler yayınlamaya devam etmişlerdir lakin hepsinin düzmece olduğu ortaya çıkarılmış, asılsız oldukları belgelerle kanıtlanmıştır. Fakat Damat Ferit Paşa iktidarında Ermeni olaylarına karıştığı iddialarıyla bazı yurtseverleri düzmece mahkemelerde yargılamışlar, Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey gibi masum devlet adamlarını İçişleri Bakanlığı’nın emrini uygulayıp Ermenileri ilçeden sürdü diye idama mahkûm etmişler, Padişah Vahdettin bu idamı, “*zamanın hükümetinin büyük vahşetidir*”, diyerek sırf işgalci devletlere yaranmak için fetva vermeden onaylamıştır. Kemal Bey asılınca İstanbul’da halk, bu haksız yargılama ve idama büyük tepki göstermiştir. 1920 yılında Sevr Anlaşması imzalanmış, gerçekleşmeyen bu anlaşmayla Ermenilere Erzurum, Van, Sivas, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ gibi iller verilmiştir³¹. Osmanlı Hükümeti bu anlaşmayı kabul etmiş ancak Mustafa Kemal Paşa reddetmiştir³².

Osmanlı Devleti’nde “Millet-i Sadıka” olarak adlandırılan Ermeniler, seçkin bir tebaa olup Osmanlı idaresinde çok sayıda ve önemli mevkilere gelmişler, 29 kişi paşalık da dâhil üst düzey payeye sahip olmuş, 22 kişi de hariciye, maliye ve ticaret nazırlıklarında bulunmuş, zirai, iktisadi, nüfus ve posta teşkilatlarında idareci olarak

²⁸ Bilal Şimşir, **Malta Sürgünleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, ss.230-234, 241-243.

²⁹ İskender Yılmaz, **a.g.e.**, s.49.

³⁰ İskender Yılmaz, **a.g.e.**, s.50..

³¹ Hamza Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, ss.210-213.

³² Lord Kinross, **Atatürk. Bir Milletten Yeniden Doğuşu**, Çev. N. Sander, Sander Yayınları, İstanbul, 1984, s.355.

çeşitli kademelerde vazifeler almıştır. Ermeni Milleti Nizamnamesi, Osmanlı Hükümetince 1862’de onaylanmış ve 140 kişilik özel meclis kurulmuş, 1878’den sonra kurulan Osmanlı Mebusan Meclisi’ne de 33 Ermeni temsilci seçilmiş ve atanmıştır. 29 paşa, 22 bakan, 23 vekil, 7 büyükelçi, 11 konsolos, 11 üniversite hocası ve 41 üst düzey devlet memuriyette bulunmuşlardır³³.

Dışişleri Bakanı Bogos Nubar Paşa ve adı öne çıkan paşaların adları ve unvanları şöyledir: Gabriel Naradokyan Paşa (Dışişleri), Gabriel Artin Davut Paşa (PTT ve Bayındırlık), Agop Kazasyan Paşa (Hazine-i Hassa), Artin Dadiyan Paşa (Dışişlerinde Müsteşar), Ohannes Sakız Paşa (Hazine-i Hassa), Ohannes Kuyumcuyan Paşa (Ayan Azası), Dadiyan Ailesi (Saray Mimarlığı ve Baruthane), Şaşıyan Ailesi (Saray Hekimliği), Düzyan ve Bezciyan Aileleri (Darphane)³⁴.

Amerikalı Board Misyonerleri üyelerinin Ermenileri eğitmeye başlamaları; Fransa, İngiltere ve Rusya’nın gerisinde kalmayıp ileride kapitalist Amerika için yeni ortaklar ve işbirlikçiler yaratmak içindi³⁵. Nitekim 1830 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile A.B.D. arasında bir ticaret anlaşması imzalanmış ileride karışacak işler tarihte hep olduğu gibi eğitim ve müfredata müdahaleyle başlamıştır. Eğitimle isyana teşvik edilecek azınlıklara önce bir benlik sonra da kimlik verilmesi Ermenilere de uygulanmıştır. Daha sonra ise cemiyet kurmaları yani dernekleşmeleri sağlanmıştır. Sosyal yaşamda sivil toplum kuruluşları olarak ama siyasi örgütlenmede partileşmeye gidilerek ilk adımlar atılmıştır. Sonra da siyasi ayaklanmalar ve tedhiş hareketleri başlamıştır. Dolayısıyla tarihte her zaman ve her yerde benzer şekilde yaşanan bu süreçten Ermeniler de geçmiş, ilk Ermeni isyanı; 1862 yılında vergi vermek istemeyen Ermenilerin başlattığı Zeytun’da -bugünkü Süleymanlı ilçesi- meydana gelmiş ancak Maraş Mutasarrıfı Aziz Paşa tarafından bastırılmış, sonrasında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) patlak vermiş ve Kars, Ardahan ve de Batum kaybedilmiştir³⁶. 5 Haziran 1915’te Hamparsum Boyacıyan ve çetesi Doğu’da Şebinkarahisar gibi bazı yerleşimleri basmıştır³⁷. Önemli intikal yolları ve derbentler Ermeni çetelerinin tacizine uğramış, Sarıkamış gibi Doğu’daki cephelerde askerle irtibat kesilmiştir³⁸.

³³ Mehmet Ethemoğlu, **Ermeni Terörünün Kısa Tarihi**, Dicle Üniversitesi Yayınları, Diyarbakır, 1987, s.6.

³⁴ Fikret Türkmen, **On Soruda Ermeni Sorunu**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2001, s.11.

³⁵ **A.g.e.**, s.43.

³⁶ Nejla Günay, **Maraşta Ermeniler ve Zeytun İsyanları**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.236.

³⁷ **Türkiye**, 04 Mart 1987 Çarşamba, s.3.

³⁸ Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, ss.87-98

O dönem Osmanlı topraklarında 1.317 Amerikalı misyoner bulunduğunu, bunların 223'ünün gerçek Amerikalı, 1.094'ünün ise A.B.D. vatandaşı Ermeni olduğunu söylemekte fayda vardır. Eğitim misyoner yaptıkları Ermenileri Amerikan vatandaşlığına aldırıp, yine aynı bölgelere göndererek okullar ve kiliselerde Ermeni ihtilal örgütlerinin silahlandırılmasına yardımcı olmuşlardır³⁹.

Harput, Sivas, İzmir-Kızılcıllu ve Kayseri-Talas'ta çeşitli okullardan sonra İstanbul'da Robert Koleji'nin kurulması ilgi çekmektedir. Ayrıca bu Protestan misyonerler tarafından tam 80 tane lise düzeyinde yeni okul açılmış, 530 tane ilkokul kurulmuştur. Fakat İncil seferberliği yapılan bu okullara hep nedense Ermeni öğrenciler gitmektedir. Parayı direkt Amerikan hükümeti değil, hükümetin bilgisiyle din cemaatleri ödemekte, yetişenler daha sonra Amerika çıkarlarına hizmet etmişlerdir. Kâmuran Gürün "Ermeni Dosyası" adlı kitabında o günlerin Amerika'sı için, "*Osmanlı İmparatorluğu hakkındaki düşüncelerin en menfi olduğu devlettir*", ifadesini kullanmıştır. Gürün, "*1890'lardan itibaren Türkiye'deki Protestan Amerikan misyonerlerinin gönderdiği haberler ve bunlara istinaden, Amerikan basınının kamuoyunu zehirlemesi o dereceye varmıştı ki, Türklerin tamamı tek bir fert gibi düşünülür ve ondan bahsedilirken kendisiyle konuşulması caiz olmayan kişi olarak görülürdü*" demektedir⁴⁰.

1820'lerden itibaren Amerika'dan Osmanlı topraklarına gelmeye başlayan misyonerlerin Ermeni ayaklanmalarında Ruslarla zaman içinde bazen yan-yana bile çalıştıkları, kumanda edilecek tebaaları birlikte bölüştükleri görülmektedir. İç içe ve yan yana yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin 1890'lara gelindiğinde Ermeni ayaklanmalarını oldukça tetiklediğine ve isyanların fitilini ateşlediğine şahit olunmuştur. Bunu izleyen yıllarda Erzurum, Merzifon, Kayseri, Yozgat, Sasun ve yine Zeytun'da ayaklanmalar meydana gelmiştir⁴¹. Daha da ötesi, İstanbul'da Sultan II.Abdülhamid'e suikast girişiminde bulunmuş, Osmanlı Bankası baskını gerçekleştirilmiştir⁴². 1908 yılında II.Meşrutiyet ilan edildikten sonra İmparatorlukta Türkler ile Ermeniler arasında geçici bir barış olduğu görülmektedir⁴³.

Amerikan Misyonerleri Osmanlı topraklarında önce Müslümanları sonra Yahudileri hedef almış ancak başarılı olunamayınca Hıristiyanlara yönelmişlerdir.

---

³⁹ Gürün, **a.g.e.**, s.36.

⁴⁰ **A.g.e.**, s.37.

⁴¹ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, s.191.

⁴² Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, (Haz. Faruk Özerengin), 2. b., Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. **Ermeni Dosyası**, s.15.

⁴³ Dâhiliye Nezareti, **Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekâtı İhtilâliyesi**, İstanbul, 1916, s.22.

Bunların başında Rumlar ve özellikle Ermeniler gelmektedir. İşe Ortodoks Ermenileri Protestanlaştırmayla başlayan Amerikan Misyonerleri, Ermeni Patrikhanesi'nin karşı çıkmasına rağmen, 1830'lardan itibaren Osmanlı Türkiye'sinde faaliyetlerini arttırmışlardır. 1850 yılında Osmanlı yönetiminin Ermeni Protestan Kilisesi'ni tanıması üzerine daha rahat çalışma olanağı elde etmişler ve onlar için bu büyük şans olmuştur. Kapitülasyonlardan da yararlanan misyonerler çalışmalarının merkezine Ermenileri koyarak yaptıkları Protestancılık bile Ermenicilik olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Bundan böyle hedef kitle daha belirgin hale gelmiş Ermenilerin buldukları bölgeler stratejik alanlara dönüşmüştür⁴⁴.

Neden Rumlara veya Yahudilere değil de Ermeniler diye sorduğumuzda; Müslümanlara el atsalardı, devletle karşı karşıya gelmiş olurlardı. Rumlara veya Yahudilere el atsalardı, Rumların bir Yunanistan ideali vardı ve bu ülküyle yaşamaktaydılar. Yahudilerin ise aralarında mezhep farkı yoktu ve olsa olsa Aşkenazi ve Sefaradi çekişmesi vardı: o da bölünüp saflara ayrılacak derecede değildi. Öte yandan Ermenilerin yaşadıkları yerlerin de bunda etkisi bulunmaktaydı. Zira hem Rusların işgal ettikleri ve egemenlik kurmak istedikleri bölgede çoğunlukta hem de İngiltere'nin sömürgesi Hindistan'a açılan kapı niteliğindeki İran ve Irak topraklarına komşu durumundaydılar⁴⁵.

Amerikalı misyonerlerin Ermeniler arasında başlattığı eğitim seferberliği ile 1834 yılında İstanbul'da Beyoğlu'nda Ermeniler için ilk Amerikan misyoner okulu açılmış ama bunun geçmişi asıl 1852 yılında Harput'ta açılan okul olmuştur. Söz konusu bölgede Ermenilerle meskûn 66 köyün 62'sinde misyonerlik istasyonları kurulmuştur. Hâlihazırda Gaziantep'te de bir Amerikan koleji açılmıştır. Harput'ta açılan Fırat Kolejini, 1861'de İstanbul'da açılan Robert Koleji ve onu da Merzifon'daki Anadolu Koleji izlemiştir. Türkiye'de 1893 yılında 1.317 misyoner görev yapmış ve bunlardan 1.094'ü Osmanlı Ermenileri arasından seçilerek yetiştirilmiştir. İlk Gregoryen Ermenilerini, Protestan mezhebine çekmeye çalıştıklarından, Patrikhanenin direnişiyle karşılaşmışlardır. 1836 yılında İstanbul'da açılan ikinci misyoner okulu, Ermeni kilisesinin direnişi yüzünden, iki yıl sonra kapatılmıştır. Bunun üzerine, Amerikan misyonerleri Anadolu üzerine ağırlık vermişler, Ortodoks Ermenileri Protestan mezhebine kazanmaya çalışmışlardır. Öyle

⁴⁴ Erol Ulubelen, **İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye**, Çağdaş yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1982, s.290.

⁴⁵ **Milliyet**, 21 Ekim 1984 Çarşamba, s.9.

ki 1848 yılında Babıâli, Türkiye'deki Protestanları ayrı bir cemaat olarak resmen tanımıştır. 19.yy. sonlarında Türkiye'de 60 bin kadar Protestan Ermeni bulunmuştur. Ermeni cemaati, Gregoryen, Katolik ve Protestan diye üçe bölünmüş, 1820'lerden sonra İstanbul'a bir Protestan misyoner akını başlamış, Fransa'nın ilk başlarda ilgilenmesine rağmen sonradan vazgeçtiği Katolik Hıristiyanlarla Müslüman Türkler üzerinde başarılı olamamış ama Ermenileri de haliyle etkilemişler ve Protestanlaştırılan Ermeniler aracılığıyla istediklerini yapmışlardır⁴⁶.

İmparatorluğun her tarafına çok çabuk ulaşan A.B.D. misyonerleri, buldukları tüm yerleşimlerde okul ve misyoner istasyonları oluşturarak, bilhassa Ermenilerin nüfusça fazla olduğu illerde hatırı sayılır bir üstünlük elde ettiler⁴⁷. O dönem kurulan ünlü Amerikan okullarından İstanbul, Erzurum, Merzifon, Tarsus, Harput gibi merkezlerde olanlar ön plana çıkarken en tanınmış İstanbul-Bebek'te 1840'ta Misyoner ve Protestan Cyrus Hamlin tarafından kurulan Robert Koleji'dir. İlk başta neredeyse tamamı Ermeni olan bu kolejin ileriki yıllarda Hıristiyan öğrencileri de olacak ve bunlar daha sonra önemli görevlere getirileceklerdir. Hatta ilk Protestan Ermeni toplumunun nüvesi de burada oluşturulmuş denilebilir. A.B.D., imparatorlukta bazı hassas bölgelerde meydana getirecek ayaklanmalara, ayrılıkçı isyanlara bu okullar sayesinde destek vermiş İstanbul Robert Koleji, Adana Amerikan Koleji, Tarsus Amerikan Koleji ve Merzifon Amerikan Koleji ayrılıkçı tüm hareketlerde başrolü oynamıştır. Daha sonra bunları Kayseri-Talas Amerikan Koleji, Harput Amerikan Koleji ve Bitlis Amerikan Koleji izlemiştir. Bunlar bilhassa 1829 Edirne Antlaşması sonrasında 1858-1915 yılları arasında Osmanlı ülkesine yollanan çok sayıda misyonerin çalışma bölgeleri içinde yer almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyet gösteren A.B.D.'li misyonerlerin sayısı o kadar arttı ve çıkardıkları isyanlar o kadar fazlaştı ki sonunda bundan Avrupalı misyonerler ve siyasiler bile rahatsızlık duymaya, kontrolün kendilerinden çıkacağı ve tamamıyla Amerikalılara geçeceği kaygısını taşımaya başladılar. A.B.D. güdümüne giren Ermenilerin zaman içinde kendi çıkarlarının tersine davranışlarda bulunabilecekleri ve kendi planlarının alt-üst olabileceği endişesine kapılan İngiltere bu ülkelerin başını çekmekteydi⁴⁸.

---

⁴⁶ Erdal İter, **Ermeni Meselesinin Perspektifi ve Zeytin İsyanları (1780-1915)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1995, s.105.

⁴⁷ Azmi Süslü, **a.g.e.**, s.11 ve s.28.

⁴⁸ Erol Ulubelen, **a.g.e.**, s. 260.

Bu okullarda eğitim görüp diplama alan Ermeniler, Türklere karşı bilenmiş birer hasım, militan ve terörist şeklinde mezun oluyorlardı. Ermeni militanlara silahlı eylem, malzeme tedariki usulleri gibi konularda eğitim veriliyordu⁴⁹.

Komitacı Ermenilerin yaptıkları propogandalarını Avrupa'ya duyuran İngilizler politikalarına alet ettikleri Ermeni sorunuyla A.B.D.'nin de ilgisini uyandırarak dikkatlerini bu bölgeye çekmeye başardılar. Zira Ermenilerin progopanda uğruna başvurmadıkları yöntem kalmıyordu. 28 Mart 1894'te İngiltere Büyükelçisi Sir P. Currie, Londra'ya çektiği telgrafında, ihtilalcilerin amacının karışıklıklar çıkartmak ve dikkatleri üzerlerine çekerek bu yolda batılı devletlerin insanlık için müdahale etmelerini sağlamaktır, demektedir. Ermeni isyanlarına ilişkin aynı yıllardaki benzer İngiliz istihbaratları dönemin A.B.D. Başkanı Wilson'a da gönderilen raporlardan daha farklı olup Büyükelçi Morgenthau ve Lepsius gibi Amerikalıların propogandaları şeklindeydi dolayısıyla Ermeni sorunu hakkında bilgisi olmayan A.B.D.'nin gerçeklerden uzak bir siyaset izlediği muhakkaktı. Robert Koleji müdürü Cyrus Hamlin, Boston Congregationalist Journal'in 23 Aralık 1893 tarihli baskısında Ermeni ihtilalcilerden birinin ağzıyla söylediklerini dile getirmişti:

“Osmanlı ülkesinin tüm bölgelerinde örgütlenmiş olan Hınçak Çetecileri, Türklere Kürtleri öldürerek, köyleri yakıp dağlara firar edeceklerdir. Sonra da harekete geçen Müslümanlar suçsuz Ermenilere saldıracaklar böylece hamimiz olan Rusya Ermenileri ve Hırsitiyanlığı kurtarmak için müdahale edecek ve buraları işgale başlayacaktır”⁵⁰.

Bunu duyan Cyrus Hamlin, planlananların ve yapılagelenlerin çok şeytanca ve insanlık dışı olduğunu söylemiş ancak militan ise, “sizin için öyle olabilir ama biz hürriyetimizi elde etmeye mecburuz. Bunun için ne lazımsa yapmaya hazırız, Avrupalılar aynı şeyleri yaşayan Bulgaristan'da duyarsız kalmadı, bunda da kalmayacak ve sesimizi duyacak”, demişti. Nitekim 1914 yılında İmparatorlukta “American Board Misyoner Teşkilatı”na yaptırılan okullar 426'ya, hastane sayısı da 9'a ulaşmıştı⁵¹.

Yazar Osman Ulagay, “Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı” adlı eserinde A.B.D.'li gazeteci Charles F. G. Masterman'ın konu hakkındaki şu satırlarına yer vermektedir: “A.B.D. çeşitli gayelerle Türkiye'de Osmanlı

⁴⁹ A.Alper Gazigiray, **Ermeni Terörü'nün Kaynakları**, Gözen Kitabevi, İstanbul, 1982, s.69; Recep Şahin, **Tarih Boyunca Türk İdarelerini Ermeni Politikaları**, İstanbul, 1988, s.26.

⁵⁰ A.Alper Gazigiray, **a.g.e.**, s.27.

⁵¹ Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi**, Tekin yay., İstanbul, 1983, s.1084.

Türkiyesi'nde bulunmakta, Müslümanların baskısı altında ezildiğine inanılan Hıristiyanlara eğitim ve diğer konularda yardım etmek amacını gütmekteydi”⁵².

A.B.D.'li misyonerler hakiki niyetlerini önceden gizlediler ama daha sonra olaylar cerayan ettikçe ve Osmanlı idaresi hadiseleri kontrol etmekte zorlandıkça ve bu bariz bir şekilde göze çarptıkça bu sefer militanlar ve eğitimcileri artık asıl gayelerini daha açık şekilde ortaya koymaya başladılar ve gizledikleri yüzlerini gösterir oldular. İlk başta istasyonları, daha sonra kurdukları mektepleri, akabinde hastaneleri ve de sonunda hayır kuruluşlarını Ermeni ayaklanmalarının planlandığı, sevk ve idare edildiği kuruluşlara dönüştürdüler. Bu yerler zaman içinde silah, cephane ve mühimmat depoları haline geldi. Aynı zamanda isyan öncesi ve sonrası militanların gizlendikleri ve barındıkları yurtlar oldular⁵³.

1832 yılında İstanbul'da bir merkez kurularak Museviler üzerinde bile misyonerlik denemelerinde bulunulduğu, “Scotch Presbyterians” ve “The Church of England” misyonerleri tarafından Musevilere yoğun misyonerlik yapıldığını ancak bunun tutmadığını söylemektedir. Müslümanlar üzerinde yapılan çalışmaların ise kayda değer bir sonuç vermemesi üzerine yürütülen faaliyetlerin Doğu Kilisesi üzerine yönlendirildiğinden bahsetmektedir⁵⁴.

1896'de ABD'den 7, İngiltere'den ise 4 ayrı kilise hesabına çalışan misyonerler İmparatorluk topraklarına ayak basmışlardı. Amerika'dan yalnızca 176 misyoner ve 869 yardımcı gelmişti. Çoğunluğu “*American School of Theology*”dendi ve Adana, Amasya, Ankara, Antep, Arapkir, Birecik, Bitlis, Bursa, Diyarbakır, Elbistan, Erzurum, Haçin, Harput, İzmir, Kayseri, Malatya, Maraş, Mardin, Merzifon, Palu, Sivas, Tarsus, Tokat, Trabzon, Urfa, Van ve Yozgat vilayetlerinde faaliyet göstermekteydiler⁵⁵.

1852'de Amerikan misyoner rahip George W. Dunmore, Boston'daki merkezi tarafından Doğu Anadolu Ermenileri arasında bir inceleme gezisine yollanmıştır. Doğu bölgelerini karış karış inceledikten sonra, Harput üzerinde durmuş ve Boston'a verdiği raporda, Harput ovası, Türkiye'de gördüğüm en zengin ve misyoner çalışmaları bakımından en elverişli ve en çok umut vaat eden ovadır, demiştir. Bu ovada nüfusları 100 ila 5.000 arasında değişen 66 köy mevcut olup

⁵² Osman Ulagay, **Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı**, Yelken Matbası, Sahaf Altın Yayınevi, İstanbul, 1974, ss.238–239.

⁵³ Erol Ulubelen, **a.g.e.**, s.162.

⁵⁴ Evren, **a.g.e.**, s. 125.

⁵⁵ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, s.30.

köylerin her biri Harput'a birkaç saat uzaklıktadır. Dolayısıyla, misyoner çalışmaları bakımından en elverişli bir merkezdir. Bu rapor üzerine hemen aynı yıl, yani 1852'de, Harput'ta, bir Amerikan misyoner istasyonu kurulmuş, 1859 yılında, yani Islahat Fermanı'nın ilânından üç yıl sonra, Harput'ta Amerikan misyoner koleji açılmış, bugünkü adı Fırat Üniversitesi olan Yeprad Koleji tesis edilmiştir. Kolejin ilk amacı, Ermeni Protestan din adamları yetiştirmek olup 1880 yılında kolej genişletilerek misyoner eğitimi verilmeye başlanmıştır. O tarihte Harput ovasında Amerikan misyonerlerinin 62 küçük merkezi yani istasyonu ve 21 kiliseleri vardır. Yani hemen hemen her köyde bir misyoner istasyonu kurulmuş ve her üç köye bir Protestan kilisesi yapılmıştır⁵⁶.

Gerek kolej ve gerekse kilisede yoğun eğitimden geçirilen Ermenilerin kadınları da eğitime tabi tutulmuştur. Merzifon koleji, açılışından altı yıl kadar sonra, 1893 Ocak'ında büyük bir olay yaratacak, komitecilerinin burada yuvalandığı, ihtilâl bildirilerinin burada hazırlanıp çoğaltıldığı görülecektir. Amerika'da Ermeni propagandasının sürekli kaynaklarından olan Ermeniler, Türkiye'den göç eden ve ilk Amerikan-Ermeni kolonisini oluşturanlardır. Yoksa 19.yy'ın ikinci yarısına kadar A.B.D.'de bir Ermeni varlığı olmamıştır. A.B.D.'den Türkiye'ye ilk gelenler tacirlerle misyonerler olup Türkiye'den Amerika'ya ilk gidenler de bunların kayırıp korudukları Ermeniler olmuştur⁵⁷.

Misyonerler yalnız papaz için öğrenci göndermekle kalmamış, Amerikan yüksekokullarına, Yale, Princeton gibi Amerikan üniversitelerinde de Ermeni öğrencileri yetiştirmişlerdir. Bunların da bir bölümü Amerikan pasaportuyla geri dönüp İstanbul'da çalışmışlardır. Dolayısıyla öğrenim için A.B.D.'ye gidip, oraya yerleşen 70 kadar Ermeni, birer Türk düşmanı olarak, 1890'lerde A.B.D.'de Ermeni kolonisinin ilk çekirdeğini oluşturdular. Üstelik Amerikan misyonerlerinin ve Amerikan Protestan Kilisesi'nin protegeleri, yeni katılımcıları ve çıraklarıydılar⁵⁸.

Zaten Amerikan Başkanı Wilson'ın, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış için ortaya koyduğu 14 maddenin 12'si de Türkiye'nin bölünmesine ve parçalanmasına yöneliktir. ADB mandasına razı olan Ermeniler, İngilizler ve

---

⁵⁶ Vartan Artinian, **Osmanlı Devletinde Ermeni Anayasasının Doğuşu (1839-1863)**, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.141.

⁵⁷ Vartan Artinian, **a.g.e.**, s.142.

⁵⁸ Nurdan Şafak, **a.g.m.**, s.92.

Fransızlardan destek bulurken buna siyaseten bir kılıf aranmış, bu da Paris Barış Konferansı'nda bulunmuştur⁵⁹.

Gizli antlaşmaların da açıklanmasından sonra A.B.D.'nin son anda savaşa girip sonucu etkilemesi, Üçlü İtilaf Grubu'nu Amerika'ya karşı gebe bırakmış ve Doğu Anadolu'da Amerikan mandaterliğinde bir Ermenistan kurulması fikrini doğurmuştur ancak Ermenilere hoşgörü besleyen A.B.D. Başkanı Wilson özellikle bölgeye büyük maddi yatırım gerektirecek bu tasarının sorumluluğunu tek başına üstlenememiş, ayrıntılı bilgi edinebilmesi için Amerikan Seferi Kuvvetler Kurmay Başkanı General James Guthrie Harbord'un başkanlığını yaptığı bir heyeti, bölgede incelemeler yapmakla görevlendirmiştir⁶⁰.

General Harbord Heyetinin Anadolu ve Kafkasya gezisi, 1919 Eylül ve Ekim aylarındadır. İncelemelerde, öne sürüldüğü gibi devletçe planlanmış bir Ermeni katliamı gerçekleşmediği gibi, yine öne sürüldüğü üzere söz konusu Türk topraklarında ne o anda, ne de Tehcir Yasası öncesi Ermeni çoğunluğun olmadığı saptanmıştır. Hükümetin haklı önlemleri sonucundaki olaylarda "*Türklerin de Ermeniler kadar, hatta onlardan daha çok acı çektiği*" ve Ermenilerin İtilaf Devletleri'nin desteğiyle Müslümanlara karşı harekâta geçtikleri ve Müslüman halkı yok etmek üzere çalışmalarda buldukları General Harbord'un Senato'ya sunduğu raporunda belirtilmiştir⁶¹.

Gezisi sırasında Sivas'a Kongre toplantıdayken gelen General Harbord, Atatürk ile görüşmüş, Türklerin işgale karşı başlattığı savaşın haklılığını ve kararlılığını anlamıştır. Aynı raporda General Moseley de benzer ifadelerle durumun içyüzünü belirtirken, Harbord Atatürk için, sanıldığı gibi basit bir maceraperest değil, gerçek bir lider, şeklinde söz ederek, Türk davasının haklılığını kavramış belki de ilk Batılı olmuştur. General raporunda, Karadeniz'den İran'a hemen tüm coğrafyayı gezdiğini ama (sözde) Ermeni soykırımını iddialarının doğruluğunu kanıtlayacak hiçbir olay göremediğini bildirince Amerikan Kongresi Ermeni Mandaterliğini kabul etmemiştir. Bu tarafsız rapor sonucu, Wilson'un kişisel isteğine rağmen Amerikan Senatosu tasarıyı onaylamamıştır. Söz konusu belgeler arşivlerde mevcut olup günümüzde (sözde) soykırım iddiasında bulunan ve Osmanlı belgelerine yanlı diye

⁵⁹ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara, 1970, s.247.

⁶⁰ Seçil Akgün, **General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesine Dair Raporu**, Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul, 1981, s.59.

⁶¹ <https://www.turkishnews.com/tr/content/2009/04/15/general-james-g-harbord-raporu-ve-ermeni-iddialarina-cevap/>, Erişim: 11.04.2017.

itiraz edenlere İngiliz ve Amerikan Arşivlerindeki bu belgelerin sunulması lazımdır⁶².

Onbeşi asker ve otuzbiri sivil olmak üzere 46 kişiden ibaret Amerikan Askerî Heyeti'nin başkanı General Harbord'a Mustafa Kemal ile yaptıkları görüşmede tercümanlık yapan, Robert Koleji Tarih Öğretmeni Hüseyin Pektaş (Prof. Hulusi Y. Hüseyin)'di. 20 Eylül 1919 Cumartesi günü Sivas'da yapılan ve üç saat kadar süren görüşmede Mustafa Kemal, Tümgeneral Harbord'a;

“Amerika, Fransa ve İngiltere’de de adam öldürmeler ve çeşitli işkenceler, soykırımlar oluyor ve hiçbir millet suçlanmıyor. Yalnız Türkler, kendi ahalisinin bir kısmının ayaklanmaları ve Türkleri katletmeleri karşılığı soykırım ve sürgününden haksız yere sorumlu oluyor. Ayrıca bugün İzmir’de, Yunanlıların yaptığı insanlık dışı haince öldürme vb. vahşetleri ileri sürerek, bu cinayetlerin İngiliz, Fransız ve İtalyanların gözleri önünde ve yine Müttefiklerin savaş gemilerinin memlekete çevrilmiş topları karşısında yapıldığını, Türkiye’de olan bu faciaların sorumlusunun yabancı entrikaları olduğunu” söylemiştir⁶³.

1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu I.Dünya Savaşı'na girmiş, Erzurum'da Ermeni grupları bir toplantı yapmış ve Osmanlı ordusu ile birlikte savaşmayacakları konusunda hemfikir olmuşlardır. Burada ilginç bir nokta bulunmaktadır: II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ermeniler de orduya alınmaya başlanmıştır. I.Dünya Savaşı çıktığında Osmanlı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Rusya ile savaşa girmiş ama Rusların bu cephelerde ilerlemelerini durduramamıştır. Bu aşamada İngiltere o yörede bağımsız bir Hıristiyan devletin olmasını arzulamıştır. Zira burada kurulacak bir Ermeni tampon devleti, İngiltere için çok önem arzedecektir. İkincisi, Ruslar da savaşı kazandıkları takdirde Ermenilere bu yörede bağımsız devlet vaadinde bulunmuşlardır. Bu yüzden de, Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden vurmak amacıyla Ermeniler bir değil birden fazla devlet tarafından kullanılmıştır. Kaldı ki; o yörelerde Ermeni nüfusu hiçbir zaman bir devlet kurulmasını öngörece kadar çoğunluğa ulaşmamıştır. Savaş sürüp giderken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Ermenilerin devlete isyan ettiği, Ruslarla birleşip Türk ordusuna karşı savaştığı ve kendilerini Osmanlı'dan çok Rus tebaası farzettikleri görülmüştür⁶⁴.

Ermeni-Türk düşmanlığını körükleyenlerin asıl hedefinin, Osmanlı'yı parçalayıp doğuda bir (sözde) Ermeni devleti kurmak olduğu kadar aynı zamanda Musul petrollerinin de olduğunu bilmektedir. Önce Ermenilerle ama sonra Kürtlerle

⁶² Akgün, a.g.e., ss.60-61.

⁶³ Bülent Bakar, **Ermeni Tehciri**, ATAM Yayınları, Ankara, 2009, ss.233-234.

⁶⁴ Kurat, a.g.e., s.444.

bölge karıştırılacak, emperyal güçler emellerine ulaşabilmek için Türklerin buralardaki kontrolü zayıflatılmaya çalışılacaktır⁶⁵.

Yeniden yerleştirme yapılırken göç ettirilenlerin gidecekleri yerlerde nasıl yerleşecekleri esasa bağlanmıştır. Önemli bir diğer nokta da nüfusunun en çok % 10'u Türk olan yerlere yerleştirilmeleri öngörülmüştür. Sebebi ise, orada Türk nüfus kalabalıksa, yeni çatışmalar çıkmasın diyedir⁶⁶.

O dönemde İstanbul'da bulunan Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau İçişleri Bakanı Talât Paşa'ya başvurmuş ve göç ettirilecek Ermenileri Amerika'ya götürme teklifinde bulunmuştur. Yani, "*siz bunları saptadığınız bölgelere götürmeyin biz hepsini Amerika'ya alalım*", demiştir. Talât Paşa bunu kabul etmiş ancak, "*biz Türk Hükümeti olarak bu işin maddi yönünü, seyahat masraflarını karşılayamayız*", demiştir. Amerikan büyükelçisi bu durumu hükümetine bildirmiştir. Ancak Amerikan Senatosu durumu görüşmüş ve bu kadar adamın Amerika'ya getirilmesi büyük paradır ve bunlar göçmendir; her gelen göçmen yeni sorunlar getirmektedir diyerek bu öneriyi reddetmiştir ama buna rağmen A.B.D.'ye Ermeni göçü devam etmiş, Ermeniler zamanla Amerikan toplumu içerisinde belli bir çoğunluğa ve sosyo-ekonomik güce ulaşmışlardır⁶⁷.

Osmanlı'dan yeni kıta A.B.D.'ye olan Ermeni göçüne bakıldığında; Ermeni tarihçilerin bu kıtadaki varlıklarını daha da eskiye götürme eğiliminde oldukları görülmektedir. Onlara kalırsa, Kaptan John Smith'in (1579-1631) gemisinde ve böylece ilk Virginia kolonisinde 1.607 Ermeni vardır. Boston'da oturan J. Taşçıyan'ın söyledikleri ve Paris'te "Bibliothèque Nationale"de bulunan ve 15'inci yüzyılda bir Ermeni papazının kaleme aldığı belgeden hareket edilirse, Kristof Kolomb'un gemisinde de bir Ermeni bulunmaktadır. 1653'te Virginia Valisi Edward Digges, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ipek kozacılığı için uzmanlar istediğinde, iki Ermeni yurttaşımızın yollanmış olduğu, 1656 tarihli Virginia Devlet Meclisi kayıtları ile Şair John Ferrar'ın dizelerinde görülmektedir. 1797 yılında İzmir'e gelen ilk Amerikan ticaret gemisiyle başlayan serüvenin bugünkü boyutlarına nasıl ve niçin geldiği, A.B.D.'lilerin Osmanlı-Türkiyesi'ne ilgisi ve bunun sonuçları,

⁶⁵ Mehmet Hocaoglu, **Abdülhamid Han'ın Muhtıraları**, Oymak Yayınları, İstanbul, 1986, ss.52-55.

⁶⁶ Georges De Maleville, **Ermeni Trajedisi**, Çev. Galip Üstün, Yılmaz Yayınları, İstanbul, 1991, s.67.

⁶⁷ Heath W. Lowry, **Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsünün Perde Arkası**, Çev. Belkıs Torfilli, İsis Yayınları, İstanbul, 1991, s.58.

1780'lerdeki Amerikan gazetelerinde yer alan Aydın İnciri ve İzmir tütün reklâmlarında anlaşılmaktadır⁶⁸.

Türkiye ile A.B.D. arasında hiçbir anlaşma yokken bile Amerikalılar 33 yıl kapitülasyonlardan yararlanmış, Amerikalı tüccar ve misyonerler, Ermeniler aracılığıyla Anadolu'yu tanımış ve Ermenilere Atlantik'in ötesinde yeni bir ufuk açmışlardır. Ermeniler, Amerikalı tüccar ve misyonerlerin Türkiye'deki gözü-kulağı olmuştur. 1868'de İstanbul'daki Amerikan Konsolosluğu listesinde Amerikan vatandaşlığına geçmiş 22 Türkiye Ermeni'si mevcuttur. A.B.D.'ye göçe başlayan Ermeniler, bu ülkeye Türk halı ve kilimleriyle birlikte Türk düşmanlığını da götürmüşlerdir⁶⁹.

Sorunların tarihî gelişimi incelendiğinde, bu ilginin temelinde 150 yıl öncesinin Amerikan misyonerliği ve kapitülasyonlardan cesaret alan Amerikan tüccarı ile Ermeni komisyoncusunun işbirliğinin yattığı görülecektir⁷⁰.

A.B.D.'de Ermeni propagandasının tarihi, Türk-Amerikan ilişkilerinin ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır. Bu propaganda önce tacirlerden, misyonerlerden, kaynaklanmış ve sonrasında bunu Amerikan konsolosları ve diplomatları izlemiştir. İlk Amerikan ticaret gemisi 1797 yılında İzmir Limanı'na gelmiştir. Amerika-Ermeni ilişkisinin başlangıç tarihi sayılabilecek bu dönemin Padişahı III.Selim, A.B.D. ile yakın ilişkiler kurulmasından yana olmuştur. İlk Amerikan misyonerleri ise, 1820'lerde, yani Yunan ayaklanması günlerinde İzmir'e çıkmışlardır. Oradan Anadolu içlerine Ermenileri keşfe yollanmışlardır. 1830'larda A.B.D. tüccarı, misyoneri, diplomatı ve konsolosu ile adeta Türkiye'ye yerleşmiştir. Ermenilerle Amerikalıların ilk ilişkileri o yıllarda başlamış olup A.B.D.'deki Ermeni propagandasının kökeni o döneme değin uzanmaktadır⁷¹.

Amerikan hükümetleri başlarda, Osmanlı Devleti ile ilk temaslarını İngiltere'nin bu ülkedeki elçileri vasıtasıyla, karşılığında önemli miktarda aracılık ücretleri ödeyerek ilişki kurmuşlardır. 7 Mayıs 1830'da Osmanlı Devleti'yle yapmış oldukları ticari antlaşma sayesinde ekonomik işbirliği ve ticari ilişkiler başlamıştır. Bu antlaşma Amerikan devletine "the most favored nation" (çok avantajlı, tercih edilen millet) payesi kazandırmıştır⁷². Mora Yarımadası'nın Osmanlı Devleti'nden

⁶⁸ Şenol Kantarcı, **Ermeni Lobisi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004, s.94.

⁶⁹ Şenol Kantarcı, **a.g.e.**, s.95.

⁷⁰ **Milliyet**, 21 Ekim 1984 Pazar, s.9.

⁷¹ **A.g.e.**, s.96.

⁷² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.4

koparılması, Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıkması ve Rus Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilmesinin hemen arkasından yapılan bu anlaşma ile A.B.D.'ye eski deyimle "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" statüsü tanıdığı gibi kapitülasyon haklarını ve ayrıcalıkları da beraberinde getirmiştir ki İngiltere de, A.B.D. ile aynı ölçüde benzer haklardan yararlanacaktır. Dolayısıyla Fransa'nın ardından İngiltere ve de sonrasında A.B.D. üç yüzyıl boyunca, Osmanlı'dan kapitülasyon ayrıcalıkları elde etmeyi başarmıştır.

Bilhassa üçüncü madde ile A.B.D.'li tüccarlar Osmanlı topraklarında simsarlar edinme ve ortaklıkta bulunma koşulu gereğince, A.B.D. adına ve yararına çalışan bir zümre ortaya çıkarılmıştır⁷³. Anlaşmanın üçüncü maddesine göre, Amerikan tüccarı Türkiye'de her milletten ve dinden simsarlar kullanabilecek, çalıştırılmasına, kullanılmasına Osmanlı makamlarınca karışılmayacaktır. Yani simsarlar, rahatça iş görebileceklerdir. İşte bu noktada Türkiye Ermeni'si işin içine karışmıştır. Simsar denince akla Rumlar ve Ermeniler gelmektedirler zira Osmanlı İmparatorluğu'nda çeşitli milletler arasında iş bölümü vardır. O dönemde Türkler, simsarlık, ticaret gibi işlerle uğraşmamış daha çok ziraatçi, hayvan yetiştiricisi, asker, kamu görevlisi ve zanaatla meşgul olmuşlardır⁷⁴.

Ticaret Anlaşması, Amerikan tüccarına Türkiye pazarını açarken, aynı zamanda Türkiye Ermeni'sine A.B.D. ufku açmıştır. Türk-Amerikan ticaretinin özelliği de çok sayıda aracı, simsar kullanmayı gerektirmiştir. Amerikan gemisinin İzmir Limanı'na boşaltacağı kahve, şeker, baharat, boya gibi malları oradan alıp, ta Harput'taki, Erzurum'daki, Van'daki Ermeni bakkalına kadar ulaştıracak uzun yolda bir dizi toptancı, perakendeci, aracı, komisyoncu, simsar çalıştırmak gerekmiştir. O zamanlar kıyılarda bu işleri Rum simsarlar, içerlerde ise Ermeni tüccarlar yapmaktadır. Amerikan mallarının Türkiye içinde dağıtımında olduğu gibi, Türk mallarının uzak yurt köşelerinden toplanıp, İzmir'de Amerikan gemisine yüklenmesinde Rumlar kadar Ermeniler de çalışmış ve bu işkolunda zamanla taşeron olmuşlardır. Bu işbirlikçiler zamanla A.B.D. vatandaşlığına geçmişlerdir. İstanbul Amerikan Konsolosluğu'na kayıtlı Amerikan vatandaşları listesinde 1850'lerden sonra Türkiye Ermenileri sayısında artış görülmüştür⁷⁵.

⁷³ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), Filiz Kitabevi, 10.b., İstanbul, 1995, s.155.

⁷⁴ Kurat, a.g.e.,s.15.

⁷⁵ Nurdan Şafak, "Osmanlı Devleti'nden ABD'ye Ermeni Göçü", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, 'Ermeni Meselesi' S.131, İstanbul, Mart-Nisan 2001, s.4.

Gidenler, Amerikan pasaportu ile tekrar Türkiye'ye dönmüşler ve iş yapmışlardır. Ayrıca Amerikan Konsolosluğu'nun listesinde görünmeyen Amerikan vatandaşı Ermeniler de az değildir. Birçok Ermeni, Amerikan vatandaşlığına geçtiği halde, bunu Türk makamlarından gizlemek için Amerikan Konsolosluğu'nun listesine adlarını yazdırmamış, dolayısıyla aynı zamanda Osmanlı tebaasında kalıp çifte vatandaşlıktan yararlanmışlardır. Zamanla Amerikan tüccarının ve misyonerinin kanadı altında Amerikanlaşan bir Ermeni zümresi doğmuştur. Bunların bir ayağı A.B.D.'de birer ayağı da Türkiye'dedir. Sonuçta; Ermeni tüccar zümresi, A.B.D.'de Ermeni propagandasının veya Türk düşmanlığının ilk kaynaklarından birini oluşturmuştur. Hele Anadolu'da Ermeni işinin alevlendiği dönemlerde çoğu Türk düşmanlığı kisvesine bürünüp Türkiye aleyhinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Öyle ki ilk diasporanın nüvesini teşkil etmiş, Ermeni lobisinin temelini oluşturmuşlardır⁷⁶.

Washington Hükümeti, çok geçmeden bazı yeni fikirler benimsemiş ve 1830 anlaşmasını yeniden incelemiştir. Babiâli'ye çıkarak Ticaret Anlaşması'nın 4.maddesini ters biçimde yorumlayarak, *“hiçbir Amerikan vatandaşının, hiçbir durumda, bir Türk mahkemesi önüne çıkarılamayacağı teorisini”* ortaya atmıştır. Bu, o güne kadar bütün kapitülasyonlar tarihinde görülmemiş bir iddia olmuştur. Bu konu, 1867 yılında Washington'da Osmanlı elçiliği açılınca, sözkonusu kapitülasyon meselesi Türkiye ile A.B.D. arasında büyük sorun olmuştur⁷⁷.

Öte yandan A.B.D.'ya öğrenime yollanan Ermeni gençleri, izinsiz olarak A.B.D. vatandaşlığına geçmiş, Osmanlı Vatandaşlık Yasası'nı çiğnemişlerdir. Sonra işlerine geldiği zaman, Osmanlı vatandaşı, gelmediği zaman da Amerikan vatandaşı olarak ortaya çıkmış, Bazen de Osmanlı pasaportu veya Amerikan pasaportu taşımışlardır. Devamında ise Türk düşmanlığı olarak algılanırken misyonerlerin ektiği tohumlarla da Avrupa coğrafyasında Türkleri Avrupa ve Anadolu'dan atmak şeklinde yeniden yeşermiştir. Misyonerler Anadolu'da Ermeni azınlığı Türklere karşı ayaklandırarak kısmen bu emellerine ulaşmışlardır. Bu anlamda ilk Ermeni ihtilâlcileri, Taşnak ve Hınçak komiteleri üyeleri Osmanlı topraklarında Amerikan pasaportuyla boy göstermişler ve A.B.D.'de bunların yargılanmasını kabul etmemişlerdir. 1890'larda Ermeni Hınçak ve Taşnak komiteleri sahneye çıkınca sorun daha da geniş boyutlar kazanmıştır⁷⁸.

---

⁷⁶ Nurdan Şafak, **a.g.m.**, s.4.

⁷⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.1 ve 4.

⁷⁸ Kurat, **a.g.e.**, s.16.

Hınçak ve Taşnak örgütlerinin kuruluşunun ardından bu komitelere üye olan Zeytun Ermenileri iyice organize olup bölgede gün geçtikçe daha da silahlanmaya, Osmanlı yönetimini kaygılandırmaya başlamıştır. Zeytun'da 1890-96 yıllarında büyük ayaklanma meydana gelmiş ve isyanlar görülmüştür⁷⁹.

A.B.D.'ye yerleşen ikinci Ermeni grubu, iyi eğitilmiş ilk guruba göre yeni yetişme küçük tüccar takımıdır. Bir bölüm Ermeni'de Amerikan tüccarının yanında simsar olarak çalışıp Türkiye'de biraz para kazandıktan sonra, A.B.D.'ye gitmiş ve kendi başına bir işyeri açmıştır. 1880'lerde Amerika'nın Boston, Şikago, New York gibi kentlerinde Ermeni dükkânları veya mağazalarının açıldığı görülür. Bunlar halı, kilim vs. gibi Türk malları satmışlardır. A.B.D.'deki ilk Ermeni komitelerini, propaganda yayınlarını bunlar sürekli beslemişlerdir. Ermeni tüccar ve işadamı, A.B.D.'de Türk düşmanlığını körükleyen gruplardan biri olarak ortaya çıkmış ve Türkiye aleyhine kötü propagandaya vesile olmuştur⁸⁰.

İlk giden Ermeni göçmenleri, Amerikan misyonerlerinin merkezi olan Boston çevresinde, özellikle Worcester kentinde kümelenmişlerdir. Burada 1891 yılında ilk Ermeni kilisesi açılmış, A.B.D.'nin öteki ucuna, California eyaletinin Fresno kentine ise, yalnız Merzifon'dan küçük bir Ermeni grubu gitmiş, 1901 yılından sonra Ermeni göçleri giderek hızlanmıştır. Bu koloninin oluşması aşamasında Hınçak ve Taşnak komiteleri hiç zaman yitirmeden Amerika'da çalışmaya koyulmuşlardır. 1890 yılında Hınçak komitesinin kurucularından biri Nisan Garabedian, gönderildiği yerlerde örgütün gizli hücrelerini kurmuştur. A.B.D.'de 1903'te 36, 1907'de 48 ve 1914'te 77 Taşnak komitesi kurulmuştur. Hınçaklar da kendi yörelerinden 1500 kadar eğitilmiş "fedai" toplamışlardır. Amerikan-Ermeni kolonisi, Hınçak ve Taşnak düşüncelerine göre şekillenmiştir⁸¹.

Ermeni Hınçak komitesi, Ağustos 1894'te, Siirt'in Sasun kazasında bir ayaklanma çıkarmış, Ermeni çeteleriyle Türk askeri arasında çarpışmalar yaklaşık bir ay kadar sürmüş ve ayaklanma bastırılmıştır. Olaylarda yaklaşık 900 kişi ölmüştür. Sasun'da silahlar patlarken, Atlantik ötesinde bunlar propaganda olmuş, Protestan kilisesinin öncülük ettiği Ermeni kolonisinin ve basının katıldığı kampanyada, Türkiye karalanmış, Ermenilerin ayaklanmaları göz ardı edilmiştir. Türkler, Müslüman oldukları için kötülenmiş ve suçlanmıştır. Bariz bir örnek; 1894 yılında

⁷⁹ Erdal İter, **Ermeni Meselesinin Perspektifi**, s.106.

⁸⁰ Şenol Kantarcı, **a.g.e.**, s.92.

⁸¹ Kantarcı, **a.g.e.**, s.93.

Amerikan senatosu “*Barbar Türkler, en sert biçimde kınanmalıdır*” şeklinde bir karar almıştır. A.B.D.’deki Türk düşmanlığı ve Ermeni yandaşlığının altında, Anadolu zenginliğinin sömürülmesi isteği yatmaktadır. 1886’da A.B.D.’nin Sivas’taki Konsolosu Milo Augustus Jewett, raporunda bunları ayrıntılı olarak yazmıştır⁸².

Sırf bu yüzden 1896 yılında A.B.D. iki savaş gemisini Türk sularına göndermiştir. Senato 13 Mayıs 1920 tarihinde aldığı bir kararla (sözde) Ermeni soykırım iddialarının gerçek olduğunu ifade etmiştir. Temsilciler Meclisi 148 sayılı kararı ile 24 Nisan’ın (sözde) Ermeni soykırım anma günü olarak kabul edilmesini istemiştir. Eski Başkan Jimmy Carter da 16 Mayıs 1978’de yaptığı konuşmada, Ermeni soykırımının ‘en büyük trajedilerden’ biri olduğunu vurgulamıştır⁸³.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu ile Birleşik Amerika Soykırımı Anma Kurulu’nun benzer kararları yanı sıra, Başkan Ronald Reagan, 22 Nisan 1981’de yaptığı konuşmada, Ermeniler ve Kamboçyalılara yapılan soykırımdan söz etmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, Senato, Başkandan ve Dışişleri Bakanı’ndan bu tarihsel olayı göz önüne alarak, konunun Amerikan dış politikasında bir yer edinmesini sağlamalarını dilemiştir. Senato ayrıca, Başkan’dan ve BM’deki Amerikan temsilcilerinden, “*bu konuyu tüm uluslararası forumlara getirerek, Ermeni soykırımı da dâhil olmak üzere tüm soykırımları için duyulan nefreti dile getirmesini istemiş ve Başkan ve Dışişleri Bakanı, Ermenilere yapılan soykırımı tanıyarak diğer soykırımları önlemelidirler*”, demiştir⁸⁴.

Sevr Anlaşması hazırlanırken Amerikan Başkanı Wilson’ın üstlendiği görevi sonrasında diğer A.B.D. başkanları benzer şekilde yüklenmişlerdir. Zira Wilson, Sevr Anlaşması’nda Ermenistan’ın sınırlarını çizmiştir⁸⁵. Ve o çizilen sınırlar Lozan Antlaşması’na rağmen batının kafasında hiç değişmemiştir. Yani Lozan, Sevr’i yoksayan bir antlaşma olup, Türkiye Cumhuriyeti’nin elindeki en büyük teminatır⁸⁶.

---

⁸² Konsolosun raporu 1886 tarihlidir ama aslında Sivas’a geldiği halde, atama Osmanlı yönetimince tasdik konsolosluğu yani şebhendirliği tasdik olunmadığından, kabul tarihi 20 Şubat 1887’ye kadar izinsiz mevki işgal etmiştir. Bkz; Uras, **a.g.e.**, 1987, s.199; Gürün, 1983, s.149; Musa Şaşmaz, İngiliz Konsolosları ve Ermenilerin Katliamı İddiaları (1878-1914), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s.550; Gürün, 1983, s.149.

⁸³ 1977-1981 yıllarında, A.B.D.’ye 39.başkan olan Jimmy Carter, 1915 yılı olaylarından ilk bahseden ve Ermeni lobisine göz kırpan kişidir. <https://www.haberler.com/abd-baskanlarinin-24-nisan-aciklamalari-7231619-haberi/>. Erişim: 23.04.2015.

⁸⁴ <https://www.haberler.com/abd-baskanlarinin-24-nisan-aciklamalari-7231619-haberi/>. Erişim: 23.04.2015.

⁸⁵ Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, Sosyal Faaliyetler Geliştirme Derneği, Ankara, 1972, ss.136-139

⁸⁶ Stanford Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (1808-1975)**, C.II, E Yayınları, İstanbul, 1983, s.423.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE ERMENİ SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Ermeni Sorununun Ortaya Çıkışı

Ermeni Meselesi, başta İngiltere olmak üzere batılı devletler ile Rusya'nın ve en sonunda A.B.D'nin hem rekabet hem de işbirliği sonucu, misyonerlerin ve Ermeni kilisesinin Ermeni komitaları oluşturmak suretiyle siyasi ve silahlı propaganda sonu ortaya çıkarılmıştır⁸⁷.

Rusya, Balkanlar'da Sırp ve Slavları kullanarak yaptığı gibi, Doğu Anadolu'da da Ermenileri kullanarak sıcak denizlere inmeye, İngiltere Hindistan'a uzanan yollara hâkim olma ve Rusya'nın Osmanlı'nın doğusuna hâkim olmasının önüne geçme, Fransa'nın rekabet ortamında yarıştan geri kalmama isteği ile Fransa'nın Kilikya'da bir Ermeni devleti kurma planının İngiltere'nin çıkarlarına ters düşmesi, Almanların ise rekabet içinde oldukları diğer sömürgeci ülkelerin kuklası olacak ve Anadolu topraklarındaki Alman yayılcılığının önünü kesecek bir Ermenistan istememelerinden İngilizlerin, Kafkasya'daki Ermenilerin, Rusların müttefiği olmasından rahatsızlık duyması ve de A.B.D.'nin Ticaret Antlaşmasından doğan haklarını koruma ve sürdürme politikaları sounun ortaya çıkmasında etkili olmuştur⁸⁸.

Batı güdümündeki Ermeni teröristlerinin kendilerine vadedilenleri Osmanlı2dan koparabilmek için gerçekleştirmekte oldukları kanlı eylemlerin hız kazandığı günlerde yabancı basında Ermeni terörünün temelinde yattığı iddia edilen “tehcir ve soykırım” meselesi dile getiriliyordu. Hâlbuki (sözde) “soykırım”

⁸⁷ Esat Uras, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, Belge Yayınları, İstanbul, 1987, s.156.

⁸⁸ Erdal İlter, *Ermeni Meselesinin Doğuşunda ve Gelişmesinde İngiltere'nin Rolü*, **OTAM**, Sayı: 6, Ankara 1995, s.160.

iddiasının “tehcir”den, 50 yıl sonra yeniden ortaya çıkması harekâtın temelinde sadece Ermeni meselesinin yatmadığını göstermekteydi⁸⁹.

Ermenilerin hiçbir zaman çoğunluğu teşkil etmedikleri topraklardan pay istemeleri, ciddi bir talep olmadığı gibi dünyaya yayılan Ermenilerin barınacakları bir vatanları hâlihazırda mevcuttu ve o da Sovyet Ermenistanı’ydı. İşte bu anlamda TTK’nın yayınları arasında çıkan Kâmuran Gürün’ün Ermeni Dosyası adlı kitabı, davaya açıklık getiren değerli bilgiler ve belgeler ihtiva etmekteydi. Kitabında Gürün, (sözde) soykırım iddialarının demagojinin ötesine geçmediğini vesikalarla ortaya koymaktaydı. Ayrıca Kâmuran Gürün, I. Dünya Savaşı sırasında, Doğu Anadolu’da bulunan Ermenilerin Ruslar lehine çalıştığını işaret edip “...her ülke, memleketin savaş gücünü sekteye uğratan kişileri vatan haini sayar” diyerek “Osmanlı Hükümeti, meselâ savaş başladıktan sonra isyan eden Zeytin asilerinin ve bunları saklamak veya yiyecek, giyecek, silah, teçhizat temin etmek şekliyle onlara yardım edenlerin hepsini kurşuna dizseydi, o günün şartlarına göre bu hukuki ve haklı bir davranış olurdu, bunu yapmak yerine onları tehcir etti” demiştir⁹⁰.

Kazım Karabekir “Ermeni Dosyası” adlı kitabında ise bu durum için “1895-96’lı yıllarda bilhassa misyonerlerin telkinleriyle Ermeni komitacıları Ermeniler, Kürtler ve Türkler’in arasına öylesine nifaklar soktu ki, artık hiçbir ıslahat bu havalede tesis edilemez ve fayda sağlayamazdı” demiştir.⁹¹

1.2. Şark Meselesi (Doğu Sorunu)

Osmanlı İmparatorluğu’nun, 17.yy’dan sonra askeri, teknik ve diğer konulardaki ilerlemelerde Avrupa’nın gerisinde kalması beraberinde iç ve dış sorunlar getirdi. İmparatorluğun zayıflamaya başladığı yıllarda güçlenen Rusya, İngiltere ve Fransa ve de Almanya zaman içinde Osmanlı’nın topraklarına göz dikerek kendilerine sömürgeci bir siyaset belirlediler. “Doğu Sorunu-Şark Meselesi” özetle 1815 yılındaki Viyana Kongresi’nden sonra söz konusu bu ülkelerin imparatorluk içinde yaşayan Hıristiyanların haklarını savunmak ve onlara hamilik yapmak bahanesiyle Memalik-i Osmaniye’yi paylaşmak anlamına gelmektedir. Bu

⁸⁹ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, ss.191-200; **Cumhuriyet**, 16 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

⁹⁰ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, ss.191-200; **Tercüman**, 24 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹¹ Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, s.25.

siyaseti güden üç devlet; Rusya, Fransa ve İngiltere, İmparatorlukta yaşayan azınlıklardan Ermenilere arka çıkarak, sorunun bir bölümü haline getirdiler⁹².

Hindistan'a uzanan yollar, Akdeniz'in sıcak sularına inme politikaları, Ortadoğu petrollerine sahip olma emelleri ve Hicaz bölgesine inen yolları kontrol etmek gibi erekler bir araya gelince imparatorluğun da parçalanması gündeme geldi. Zira bu yolları kontrol edebilmek için buralarda yaşayan etnik unsurları önce denetim altına almak sonra da onların üzerinden bölgeleri kontrol etmek gerekiyordu. İşte bu politikalar doğrultusunda Ermeniler, Kürtler ve Süryaniler başta olmak üzere Araplar dâhil bölge hakları sömürgeci devletlerin hedefi olup diğer deyişle müttefik edilmeleri yani işbirlikçi yapılmaları zaruri oldu. Bu politikalar gizli antlaşmalarla sağlanırken oluşturulacak özerk ya da bağımsız Ermenistan'ın hangi bölgede kurulup kaç vilayeti kapsayacağı, sınırlarının nereden nereye uzanacağı hususunda kendi aralarında da anlaşmazlıklar belirliyordu. A.B.D.'nin, Avrupalı büyük devletlerin 1815'te Viyana Kongresi'nde ortaya attıkları 'Doğu Sorunu'nu, 1870'den sonra Osmanlı topraklarına gönderdiği misyonerleri tarafından geliştirip uygulamaya koyduğu görülmüştür⁹³.

Napolyon'un değiştirdiği Avrupa haritasını yeniden düzenlemek amacıyla 1815 yılında Viyana'da toplanan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun katılmadığı Viyana Kongresi'nin kulislerinde Ruslar tarafından ortaya atılan ve giderek bir tarih terimi olarak kullanılmaya başlanan 'Şark Meselesi' temelde Osmanlı ülkelerinin Batılılarca paylaşılmasını öngören bir politikanın uzantısı olarak ortaya çıkmakta ve özellikle Fransızlar tarafından olabildiğince istismar edilerek günümüze ulaşan 'Ermeni Sorunu', temelde bu emperyalist anlayıştan kaynaklanmaktaydı⁹⁴.

Meseleyle ilgili Trandafir G. Djuvara'nın, 'Türkiye'nin Paylaşılması Hakkında Yüz Proje' adlı kitabının önsözünü yazan Louis Renault, Tarihçi Albert Sorel'in şu sözlerine yer vermiştir: "*Doğu Sorunu, Türklerin Avrupa'ya girmeleriyle başlamıştır. O tarihten itibaren Türkleri Avrupa'dan atmak için planlar yapılmış, hatta girişimler olmuştur. Hıristiyan güçler altı yüzyıldır Osmanlı Devleti'ne değişik saldırılar düzenliyorlar. Parçalanması yüzyıllardır planlanan, çeşitli iç ve dış*

---

⁹² Mehmet Saray, **Ermenistan ve Türk-Ermeni İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2005, s.22-23.

⁹³ Halaçoğlu, **a.g.e.**, s.83-84, 86.

⁹⁴ A.Yücel Aktar, "Ermeni Mezalimine ve Soykırım İddialarına İlişkin Kavram Karmaşası", **Yeni Türkiye**, S.37, (Ocak-Şubat 2001), s.335.

güçlülere rağmen son zamanlara kadar direnebilen başka bir devlete rastlamak mümkün olmamıştır”⁹⁵.

Akdeniz’e inme ve Ortadoğu’da söz söyleme hakkına sahip olabilmek için Boğazlar ile Anadolu’ya hâkim olmanın önemini bilen Rusya, Osmanlı İmparatorluğu’nu zayıflatmak için uğraşmıştır. Balkanlarda Sırp, Yunan, Bulgar isyanlarını çıkartarak, Slav ve Ortodoks Birliği kurma yoluna giden Rusya, Osmanlı Türkiyesi’nde çıkarlarına hizmet edecek azınlıklardan Ermenileri seçmiş, Osmanlı-Rus Savaşı evvelinde belirmeyen Ermeni meselesi, Doğu’daki kentleri işgal ettikten sonra Ermenileri gerek cephe gerisinde ve gerekse orduda etkin görev vererek Osmanlı Ordusunu Kafkas Cephesi’nde çok noktada yenilgiye uğratmıştır. Akabinde 03 Mart 1878 tarihli Ayastefanos Antlaşması’na sonradan Ermenilerle ilgili 16.madde⁹⁶ ilave edilmiştir⁹⁷. Bu antlaşmadaki 16.madde Berlin Antlaşması’nda 61.madde⁹⁸ olarak yer almış, imzalanmış ve Ermeni Sorunu resmen uluslararası diplomatik belgelerde yer almıştır⁹⁹.

Ayastefanos Antlaşması’nın Ermenilerle ilgili 16.maddesi özetle şöyledir: Osmanlı’nın doğusunda Rus askerinin işgali altında bulunan yerler geri iade edilirken Rus ordusunun bölgeyi boşaltması esnasında bir karışıklık olabileceğinden Osmanlı idaresi Ermenilerin oturduğu eyaletlerde esaslı ıslahatler yapmayı ve acilen Ermenilerin güvenliğini sağlayarak Kürt ve Çerkes milislere karşı korumalıdır¹⁰⁰.

Berlin Antlaşması’nda 61.madde yine özet olarak aynı şartlarla karşımıza çıkmaktadır: Osmanlı Devleti Ermenilerin yaşadığı söz konusu yerlerde mahalli ihtiyaçların gerektrdiği tüm ıslahatları geciktirmeden yapmayı ve Ermenileri, Kürtlerle Çerkeslerden korumayı taahhüt eder. Bu önemler alınması ve ıslahatların yapılması gözlemci devletlerin nezaretinde yapılacaktır¹⁰¹.

Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermeniler ile Amerikalılar arasındaki ilişki Amerikalı tüccarların Osmanlı topraklarına gelmesiyle başlamıştır. 1830’da imzalanan ve A.B.D.’ye Osmanlı toprakları üzerinde “en ziyade müsaadeye mazhar

⁹⁵ Louis Renault'un önsözü Trandafir G. Djuvara'nın kitabında yer almaktadır, G. Djuvara, (Çev. Pulat Tacar), **Türkiye'nin Paylaşılması Hakkında Yüz Proje**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1999, s.15.

⁹⁶ Bilal Şimşir, **Osmanlı Ermenileri**, (Ed. Şinasi Orel), Ankara, 1986, s.22.

⁹⁷ Cevdet Küçük, **Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı (1878-1897)**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984, s.3.

⁹⁸ Küçük, **a.g.e.**, s.14.

⁹⁹ Ed.: Bülent Bakar, Necdet Öztürk, Süleyman Beyoğlu, **Tarihi Gerçekler ve Bilim Işığında Ermeni Sorunu**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.69.

¹⁰⁰ Esat Uras, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, Belge Yayınları, İstanbul, 1987, s. 447-448.

¹⁰¹ Esat Uras, **a.g.e.**, s.461.

devlet” olma ayrıcalığı veren ticaret anlaşması Amerikan-Ermeni ilişkilerinin başlangıç noktasıdır zira bu anlaşmanın üçüncü maddesi; Amerikalılar, Osmanlı ülkesinde kendilerine yardımcı olacak Ermeni simsar kullanabilecekler, söz konusu bu araçlar gerektiğinde her dinden ve milletten olabilecek ve de Osmanlı makamlarınca bunların çalışmasına, iş koşullarına ve biçimine karışılmayacaktı. Bu sayede Rumlar ve Ermeniler için, Amerikan tüccarlarının Türkiye’ye açılması gibi, A.B.D.’ye açılmaları da sağlanmış oldu. Bu tarihten sonra Avrupa üzerinden A.B.D. topraklarına girme şansı elde eden Ermenilerden bir kısmı orada aldıkları eğitim ve ekonomik kalkınmadan sonra Osmanlı Türkiye’sine geri dönerek gerek 2.derece misyoner ve gerekse Ermeni asıllı Amerikalı tüccar oldular¹⁰².

19.yy’ın sonu ve 20.yy’ın başı kapitalizmin emperyalizme dönüştüğü, dolayısıyla misyonerlik faaliyetlerinin de hız kazandığı çağ olmuştur. 1900’lü yıllara gelindiğinde Osmanlı Türkiye’sinde bulunan, Amerikalı misyonerlerin yalnız açtıkları okul sayısı 417’ye, bu okula devam eden öğrencisi ise 17.556’ya erişmiştir¹⁰³.

Tarihçi Esat Uras, “Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi” adlı kitabında New York Herald gazetesi muhabiri Sidney Whitmann’ın, İngiltere’nin Erzurum Konsolosu M. Graves ile yaptığı bir görüşmede, konsolosun misyonerler hakkındaki şu sözlerine yer vermiştir:

“... Her yerde misyonerler var, bunlar da bilmeyerek bu adamları kandırıyorlar. Konsolosların yanındakiler, tercümanları tamamen Ermeni idi. Bunlar ne söylerler, ne gösterirlerse, konsoloslar da elçiliklerine öyle yazarlardı. Bu konsoloslar, acaba Rusya’da, Almanya’da olsalardı, elçilerine böyle şeyler yazabilirler miydi? Sebep, bir İslam memleketinde Hıristiyan konsoloslu olmalarıdır. Ermeni komitecileri sakın insanları, çiftçi, esnaf, hamalları ayaklandırıyorlar. Türklerin dine, Hıristiyanlığa saldırılarını ileri sürüyorlar. Hâlbuki Trabzon’dan Erzurum’a kadar yollar, ilçeler; manastırlarla, kiliselerle doludur. Ermeni okulları kiliseleri, Rusya’dakilerden bin kat serbesttirler”¹⁰⁴.

Yazar Edward Mead Earle ise “Bağdat Demiryolu Savaşı” adlı eserinde,

“... Asya Türkiye’si ayrıca misyonerlerin kaynaştığı bir kovan gibiydi. Protestanlar, Müslümanları Hıristiyan yapmaya çalışıyor; Katolikler, Ortodoksları Vatikan’a bağlamaya uğraşıyorlar; Ortodokslar, Rumları kiliselerine bağlı kalmaya zorluyorlardı. Modern Türkiye’nin kalkınmasında kültürel önemleri olmakla birlikte, misyonerler, Sultan için ciddi bir siyasi sorun teşkil ediyorlardı. Yabancı diller öğretmek, azınlıklar arasındaki

¹⁰² İlknur Polat Haydaroglu, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar**, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1990, s.181.

¹⁰³ Uygur Kocabaşoglu, **Anadolu’daki Amerika**, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s.14 ve 157.

¹⁰⁴ Esat Uras, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, s.426; Mim Kemal Öke, **Uluslararası Boyutlarıyla Ermeni Sorunu**, İz yayınları, İstanbul, 1996, s.73 ve s.426.

ayrıcılık ruhunu körükleyerek, Batı adet ve fikirlerini ülkeye sokarak Türk milliyetçiliğinin gelişmesini baltalıyorlardı... Gerek kendilerinin, gerek temsil ettiklerini ileri sürdükleri azınlık gruplarının korunması için diplomatik himayeler arayış uluslararası olaylara sebep oluyorlardı. Bu misyonerler ve din adamları, dünyanın hiçbir ülkesinde, Türkiye'deki kadar emperyalizme hizmet etmemişlerdir",

demektedir¹⁰⁵.

'Ermeni Trajedisi' adlı yapıtında ise Georges De Maleville, çıkan Ermeni isyanlarında misyonerlerin rolüne değinmekte;

"1880'de başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nda ortaya çıkan tüm olay ve ayaklanmalara bu misyonerlerin karışmış oldukları görülür. Ve her defasında da sözde toptan öldürülmüş Ermenilerden yana yoğun bir propaganda harekâtında aracı rolü oynadılar. Bu propaganda gerileme dönemindeki bir imparatorlukta diplomatik düzeyde yeni bir yabancı müdahalesi sağlıyordu"

ifadesine yer vermektedir¹⁰⁶.

Patrikhane'nin 1901 ve 1902 yılı kayıtlarına göre İmparatorlukta toplam Ermeni Okulu 803, bu okulda öğretim gören öğrenci 81.226, eğitim veren öğretmen 2.088'dir. bu sayılara Protestan ile Katolik olanlar ilave edilmemiştir¹⁰⁷.

Rus İşgal Komutanı General Mayewski, "Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar" başlıklı raporlarında "*Van'daki Amerikan misyoner faaliyetleri de genişlemeye başlamıştır. Zira gizlice toplanan ve İngiliz Konsolosluğu vasıtasıyla Londra'dan alınan paralar, Van'a getirilmekte, oradan da sözgelimi fakirlerin korunması için kurulmuş derneklerle gizlenerek ilgililere dağıtılmaktadır. 1895 yılı sonlarından itibaren de aynı bahanelerle Van'a birçok Ermeni gelmiştir"* diye bahsetmiştir¹⁰⁸.

Hazreti İsa'nın ilahi mesajını yaymak için dünyanın dört bir yanına dağılan misyonerlerin gittikleri ülkelerde yürüttükleri faaliyetler incelendiğinde, din arkasına saklanarak, mezhep değiştirmek suretiyle etnik kimlikler üzerinde bir de mezhepsel farklılıklar oluşturup kendi etkilerinde kalacak toplulukları meydana getirdikleri, ayrışmaları sağlayıp bütünlüğü ve güç birliğini bozdukları, karışıklıklar çıkardıkları, böylelikle merkezi otoriteyi etkisiz kılarak sömürgeci güçler yani hizmet ettikleri devletlerin buralarda etkili olmalarını sağladıkları görülmüştür. Açıkçası, misyonerler emperyalizmin ihtiyaç hissettiği dış pazarlar, yeni hammadde rezervleri ve maden yatakları bulmak amacıyla bir bölgeye önceden gidip incelemede bulunan

¹⁰⁵ Edward Mead Earle, (Çev. Kasım Yargıcı), **Bağdat Demiryolu Savaşı**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972, s.17.

¹⁰⁶ Maleville, **a.g.e.**, s.65.

¹⁰⁷ İlknur Polat Haydaroglu, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar**, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1990, s.60.

¹⁰⁸ General Mayewski, **Les Massacres Commis Par Les Armeniens**, (Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar), Çev. Azmi Süslü, Ankara, 1986, s.38.

ve devletine bilgi veren şahıslardır. Yürütülen işi, asıl yapılmak isteneni ve hedeflenen amacı örtmek için de din unsurundan faydalanırlar. Sonraki aşamada toprak satın alıp, okul açıp veya serbest ticaret izni koparıp yasal ve dokunulmazlık zemini hazırlarlar¹⁰⁹.

Misyonerlerin gerçek yüzlerini en iyi tarif edenlerden biri de Herman Melville'dir ve Uygur Kocabaşoğlu'nun "Anadolu'daki Amerika" adlı kitabında "...İsa ve ticaret adına, dünyanın sefil kalmış son parçasının da ırzına geçtiler..." diye misyonerleri ve yaptıklarını tanımlamaktadır¹¹⁰.

Edward Mead Earle, Türkiye topraklarında yaşanan Amerikan misyonerlerinin faaliyetleri ile ilgili olarak,

"...Asya Türkiye'si ayrıca misyonerlerin kaynaştığı bir kovan gibiydi. Protestanlar, Müslümanlar Hıristiyan yapmaya çalışıyor, Katolikler, Ortodoksları Vatikan'a bağlamaya uğraşıyorlar; Ortodokslar, Rumları kiliselerine bağlı kalmaya zorluyorlardı. Modern Türkiye'nin kalkınmasında kültürel önemleri olmakla birlikte, misyonerler, Sultan için ciddi bir siyasi sorun teşkil ediyorlardı. Yabancı diller öğretmek, ayrılıklar arasındaki ayrımcılık ruhunu körükleyerek, Batı adet ve fikirlerini ülkeye sokarak Türk milliyetçiliğinin gelişmesini baltalıyorlardı... Gerek kendilerinin, gerek temsil ettiklerini ileri sürdükleri azınlık gruplarının korunması için diplomatik himayeler arayıp uluslararası olaylara sebep oluyorlardı. Bu misyonerler ve din adamları, dünyanın hiçbir ülkesinde, Türkiye'deki kadar emperyalizme hizmet etmemişlerdir",

diye bahseder¹¹¹.

Georges De Maleville, 1880'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda ortaya çıkan tüm olay ve ayaklanmalara bu misyonerlerin karışmış olduklarını ve her defasında da sözde toptan öldürülmüş Ermenilerden yana yoğun bir propaganda harekâtında aracı rolü oynadıklarını bu propagandanın gerileme döneminde çıkan ayaklanmalarda misyonerlerin başrolü oynayarak, kendi devletlerine verdikleri yalan-yanlış bilgilerle de mağdur ülkeye dış müdahale sağladıklarını söylemektedir¹¹².

Fransız arşivlerinde çalışmış, Ermeni sorunu araştırmacısı Gürbüz Evren, "Ermeni Sorunundaki Çıkar Odakları" adlı kitabında Edwin Bliss'in Türkiye'ye gelen ilk Protestan misyonerlerin British and Foreign Bible Society'ye üye oldukları ve bu teşkilatın 1804'de kurulmasından sonra 1819'dan itibaren de İzmir'den

¹⁰⁹ Şamil Mutlu, **Osmanlı Devletinde Misyoner Okulları**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2005, s.19-21.

¹¹⁰ Uygur Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.13.

¹¹¹ Edward Mead Earle, **a.g.e.**, s.17.

¹¹² George De Maleville, **a.g.e.**, s.65.

Anadolu içlerine misyoner yollamaya başladığını belirten sözlerine yer vermektedir¹¹³.

A.B.D. ilkin Ortadoğu'nun ve Ön Asya'nın Avrupa sömürge ülkelerine Pazar olmaması için 1823 yılında geliştirdiği “*Amerika Amerikalılarındır*” sloganıyla Monreo Doktrini'ni prensip edinmiş ve kendi içine kapanmıştı¹¹⁴. A.B.D. bir yandan kendisini Avrupa'dan korumaya çalışırken diğer yandan da Avrupa'yı yakın takibe almış, kendini bu coğrafyadan uzak tutmaya çalışırken Avrupa'nın sömürgeci politikalarıyla boy ölçüşür siyaset yapma gayretine girmiştir. A.B.D., sömürge devletlerin dünyayı kendi aralarında paylaşmalarına göz yummayacağını, paylaşma kayıtsız kalırsa uğrayacağı zararın bilincine varmayı dış siyaseti haline getirmiş, hem Monreo Doktrini'ne sadık kalmak ama araçlar yoluyla da gelişmelerden haberdar olup bilgi almak adına misyonerleri devreye sokmuştur¹¹⁵.

Çok uluslu A.B.D.'de halkı bir arada tutacak unsur olarak klasik din olgusu, Hıristiyanlık işlenir ve aradaki mezhep farklılıklarıyla doğan anlaşmazlıkları ise Protestanlığı yayıp halkı büyük salon ve anfilerde toplayıp vaaz yoluyla kardeşlik ve cemaat üyeliği duyguları aşılarmıştır. Zira Avrupa'da tarihte yaşanan kaos ortamlarının aynısını yaşamak istemeyen A.B.D. hükümetleri mezhepçilikle Protestanlığı desteklemiş, bu yöntemle birlik ve beraberliği biraz olsun sağlama yöntemine başvurmuştur¹¹⁶.

Laik Amerikan anayasası, bütünlüğü böyle bir yasal olmayan ve etik dışı dinsel usulle halletmeye çalışan A.B.D., halkını uluslaştırmayı devletin kanalıyla değil, siyaseten kısmen bağımsız Protestan kilisesiyle çözmüştür. Bu sebeple misyonerlerden faydalanılmış, Amerikan olma sonuçta yine din üzerinden, mezhep kanalıyla sağlanmıştır. 19.yy başında A.B.D.'nin Protestanlık çıkışı, “büyük uyanış” şeklinde akdedilir. Zira kıta A.B.D. dışına en iyi bu yolla adım atılabilir ve rakipler, müttefikler bir anlamda izlenebilirdi. Osmanlı ülkesi gibi parçalanması planlanan yerlerde de okullar kurarak, misyon evleri oluşturarak ve hayır kuruluşları vücuda getirerek para, doküman, silah ve cephane teminiyle buralardaki Ermenileri isyan ettirmişlerdir¹¹⁷.

¹¹³ Gürbüz Evren, **Ermeni Sorunundaki Çıkar Odakları**, Ümit Yayınları, Ankara, 2002, s.124.

¹¹⁴ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, 4.b., C.I, Zeus Kitabevi, Ankara, 1995, s.515.

¹¹⁵ Aybars, **a.g.e.**, s.516.

¹¹⁶ Mehmet Hocaoglu, **Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler**, İstanbul, 1976, s.122.

¹¹⁷ Ulubelen, **a.g.e.**, s.162.

Ermeni Rahip Gevond Turyan 1917’de Ermeni isyanlarının arkasındaki asıl nedenleri, Türklere karşı girişilen komploları, isyanların kiliselerden nasıl idare edildiğini açıklayan bir kitap yazdıktan sonra 1933’te New York’ta bir ayın sırasında Ermeni fanatiklerce katledilmişti. Turyan, İstanbul’da yayımlanan haftalık bir dergide kilise ve din adamları gerçeğini bir makalede şu satırlarla anlatmaktadır:

“Ermeni cemaatleri çoktan beri, Ermenilerin ihtilali için çaba sarefeden teşkilatların inkılâp merkezleri haline gelmiş ve en akla gelmez senaryolar buralarda hazır edilmiştir. Söz konusu bu yerler sonradan ekseri silah deposu ve nifak ocaklarına dönüşmüştür. Din ileri gelenleri, sözle veya yazıyla kendilerine güvenen halkın isyan etmesine destek vermişlerdir. Zira vaaz ederken, dua okurken bile İncilden pasajlar yerine ağlamaklı hikâyeler anlatılır oldu. İtaat etme yerine isyanda bulunma, insan sevgisi yerine kindarlık, onur yerine rüsva telkin ediliyordu... Cemaat ileri gelenleri komitacılarla birlikte hareket ediyordu”¹¹⁸.

ABD ilk başta belirlediği Avrupa’daki gelişmelere kayıtsız kalma siyasetini bir süre sonra terk ederek bu bölgede ekonomik çıkar elde etme ve gelir beklentisiyle İmparatorluğun coğrafyasında toprak elde etme gayesiyle ilkelerinden vazgeçmek pahasına değişik entrikalara girişti. Böylelikle, hem laik görünümü korumak hem işlerine karıştığı Avrulı devletlerin kendi iç işlerine müdahale edebilme ihtimalini ortadan kaldırmak için bu işi araçlarla, halletmek yoluna gitmiştir. Bu bölgenin zengin maden rezervleri olan yörelerine, önemli stratejik noktalara ve ileride güvenlik koridoru oluşturabileceği hassas geçitlere Amerikan misyonerlerini göndermiştir. Bu sayede amaçladığı politika ve izlediği stratejiye uygun propoganla araçlarını da kullanmaktan geri durmamıştır. İlk başta planda olmayan ama daha sonra gereklilik arzeden hedef bölgelerde temsilcilik açma ve konsolos tayin etme ihtiyacı da izlenen programın bir ileri aşaması olmuştur. Dolayısıyla, A.B.D., kendi ajanlarının oluşturduğu misyonerlik merkezlerinin ülkenin öz sermayesiyle tesis edildiği iddiasıyla hem A.B.D. dış yatırımlarını arttırma cihetine gitmiş hem de giderek artan müdahalede bulunma hakkını kendinde görmüştür. Konuya Erzurum’da bulunan Rus Konsolos General Mayewski de benzer şekilde değinmiştir:

“Meydana gelen ayaklanmalara sebep olarak birçok neden gösterilebilir fakat özellikle ilkin Ermenilerin siyaseten etkin mevkilerde olmaları, sonrasında Ermenilerin milliyetçi akımlara kapılarak istiklal ve hürriyet istemeleri, son olarak da Ermenilerin tüm isteklerinin ve faaliyetlerinin Avrupalı devletlerce destek görmesi, teşvik edilmeleri ve nihayetinde kilisenin gizliden buna arka çıkmasıdır”¹¹⁹.

¹¹⁸ Erdal İlter, **Ermeni Kilisesi ve Terör**, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1996, s.75.

¹¹⁹ General Mayewski, **a.g.e.**, s.6.

Aynı General, Van-Bitlis istatistiklerinde, “*Türklerin vahşet yaptığına hiçbir yerde tesadüf edilemez ve Türk vahşeti bir hakikat olmayıp bile bile uydurulmuş siyasi bir hadisedir*”, demiştir¹²⁰.

Ülkenin sahil şeridi ve liman bölgelerinde Rumlardan yararlanan Amerikalı tüccarlar, iç kesimlerinde Ermenilerden faydalanmışlardır. Doğal olarak, Osmanlı’da zengin bir Ermeni tebaa ortaya çıkmıştır. Burjuvaya entel Ermeniler de eklenince 19.yy’da çeşitli siyasi bunalımlar yaşayan Osmanlı Devleti için sorun teşkil etmiştir. A.B.D.’nin ekonomik çıkarları Ermenilerin emelleriyle birleşince, Ermeni meselesi bölgesel bir olay olmaktan çıkmış, ülkeyi de aşarak Avrupa ülkelerinin ve A.B.D.’nin Osmanlı Devleti’ne karşı yürüttükleri dış politikanın doktrinlerinden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla, Ermeniler Rusya ve İngiltere ardından A.B.D. ve Fransa’nın siyasi enstrümanları, Ermeni sorunu da argümanları olmuştur. Özellikle İngiltere ve Rusya’nın Doğu Anadolu’daki menfaat çatışması Kırım Savaşı ve Berlin Kongresi ile belirginleşir. Ermeniler, Londra ve Petersburg başkentlerinin yürüttüğü savaş diplomasisi arasında kalmış millettir¹²¹.

A.B.D. Ermenilerle daha 1890’lı yıllardan itibaren ilgilenmeye başlamış, AB.D. konuyu senatoya taşıyarak 1916-17 yıllarında Ermeni sorununu gündemine almıştır. Osmanlı Devleti’ndeki Ermenilere ve kendisine sığınan Ermeni mültecilere milyonlarca dolar para harcamıştır. Amerikan Bord Heyeti’nin 1908’lere geldiğinde 20 istasyonu ve bunlara bağlı 269 dış istasyon şubesi ve de 130 kilisesi bulunmaktaydı. 1893 yılına kadar Osmanlı Devleti’nde yaklaşık 3 milyon İncil ve 4 milyon muhtelif dini kitap dağıtmışlardır. Örneğin; Bitlis’teki 2 Amerikan kolejinden mezun çocuklar, Bitlis ve çevresindeki Ermeni isyanlarına önderlik etmişlerdir. II.Sasun İsyanı, Amerikalı misyoner Mr.George’un kışkırtmasıyla meydana gelmiştir. Bu okullara 200 milyon dolar para yardımında bulunan A.B.D. 1900 yıllarının başında bu okulların sayısını 417 ilkokul, 50 yüksekokul ve üniversite ve de 5 ruhban okuluna çıkarmıştır. Amerikan misyonerleri kapitülasyonların verdiği haklardan yararlanarak Osmanlı ülkesinde rahat ve serbestçe hareket ediyor, ne yazık ki Osmanlı aleyhine faaliyetlerde bulunuyorlardı. İlk hedefleri Ortodoks-Gregoryan Ermenileri Protestanlaştırmaktı¹²².

¹²⁰ Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, s.17.

¹²¹ Cevdet Küçük, “XIX. Asırda Anadolu’da Ermeni Nüfusu”, **Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1983, s.86.

¹²² Erol Ulubelen, **a.g.e.**, s.162 ve s.299.

Bilal Şimşir, “Ermeni Meselesi” adlı kitabında 1810 yılında kurulan ABCFM (The American Board Of Commissioners For Foreign Missions-Amerikan Yabancı Misyonlar Masası)’nın Başkanı James Barton için, I.Dünya Savaşı süresince abartılmış ölü ve yaralı sayılarıyla ve yalan haberlerle A.B.D. ve Avrupa kamuoyunu yanıltan Mavi Kitap’tan çok sayıda bastırarak gerekli yerlere dağıtımını sağladığını ve kitaba finansör olduğunu söylemektedir¹²³. Bu ön eğitimden sonraki adım olan basın ve yayın organlarının etkin kullanımı aşamasıdır. Şimşir, eserinde Amerikalı tarihçi Justin Mc Carthy’nin Board misyonerlerinin adeta el kitabı niteliğindeki Mavi Kitap için kötü propaganda malzemesi olarak yazıldığını, kitaptaki belgelerin tamamen asılsız olduğunu, olayları anlatan kişilerin enaz dörtte birinin kimliğinin belirsiz olduğunu ve kitapta sunulan belgelerin Taşnak gazetelerinde yer alan yalan haberlerden alıntılar olduğunu altını çizdiğini ifade etmektedir¹²⁴.

İktisatçı Tefik Çavdar, “Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu” adlı kitabında American Board of Missions adına 1895’te bir açıklamada bulunan Mr. Dwight’ın, derneklerinin yaklaşık 65 yıldır Türkiye’de faaliyette bulunduğunu, misyonda bulunulacak bölgeye gelmeden önce uygun ortam hazırlandığını, bölge halkını eğittiklerini, ileride yapılacak yatırım ve çalışmalara zemin oluşturduklarını söylemekte ve o gün için Osmanlı Türkiye’sinde toplamda 435 okul ve bu okullarda eğitim gören 19.795 öğrencilerinin bulunduğunu belirtmektedir¹²⁵.

Tefik Çavdar ayrıca Osmanlı İmparatorluğu’nda faaliyette bulunan başta ‘The Church Missionary Society’ olmak üzere toplam 17 İngiliz; Jesuites, Capucine ve Fransiscain olmak üzere toplam 80 Fransız; Deutsched Palastina Verein başta olmak üzere toplam 10 Alman; American Board of Mission başta olmak üzere toplam 4 Amerikan misyoner teşkilatının var olduğundan bahsetmektedir¹²⁶.

Ömer Turan, ‘Avrasya Coğrafyasında Misyonerlik Faaliyetleri’ adlı çalışmasında Ortadoğu’da Hıristiyan misyonerlerinin bulunma amaçlarını şu şekilde açıklamaktadır:

“...19.yy.da Osmanlı toprakları, ‘İncil Ülkesi’ sayılırdı; misyonerlerin ifadesine göre, ‘bu kutsal ve vaat edilmiş’ topraklar, silahsız bir ‘Haçlı Seferi’yle geri alınacaktır; Cumhuriyetle sonu gelmiş gibi görünen misyonerlik çalışmalarının sistemli ve programlı bir planın uygulaması şeklinde 1980’li yıllarda tekrardan Protestanlar açısından hızlandığı görülmektedir. Şöyle ki; Katolik Hıristiyanların lideri Papa, 22 Ocak 1991’de

¹²³ Bilal Şimşir, **Ermeni Meselesi 1774–2005**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005, s.32.

¹²⁴ Bilal Şimşir, **a.g.e.**, s.30.

¹²⁵ Tefik Çavdar, **Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970, ss.100-101.

¹²⁶ Çavdar, **a.g.e.**, s.86-87.

yayımladığı bir bildiride ve nüfusunun büyük çoğunluğu Protestan olan A.B.D. Başkanı'nun, 3 Mart 1992'de verdiği bir demeçte; kilise öğretisi olan Hıristiyanlığın eski Komünist bloğu ülkelerine, üçüncü dünya ülkelerine ve İslam ülkelerine götürülmesi için tüm misyonerlerin görevlendirilmiştir”¹²⁷.

Protestan misyonerlerin yayınlarında açık ve net olarak Kuzey yarıküredeki 10'uncu ve 40'inci paraleller arasında kalan coğrafya; Kuzey Afrika, Ortadoğu, Türkiye ve Kafkaslar hedef bölge olarak tanımlanmaktadır. Bu alan genişletilirse Hindistan ve Çin'e kadar uzanmaktadır ki bölgenin büyük kısmında hatırı sayılır sayıda Müslüman ve Türk yaşamaktadır¹²⁸.

Edward Mead Earle, “*American Mission in the Near East*” (Yakındoğu'daki Amerikan Misyonları) başlıklı kitabında, misyonerlerin asıl faaliyetinin çalıştıkları bölgede ülkesinin ihtiyaç duyduğu ticarete uygun bir ortam hazırlamak olduğunu bahsederken yerel halktaki Batı hayranlığı, yabancılara karşı duyulan sempati ve heyecan ile batı uygarlığına duyulan eğilim ve onlar gibi olma isteğinin misyonerlik faaliyetlerine zemin teşkil ettiğini ve başarılı kıldığını söylemektedir¹²⁹.

I. Dünya Savaşı sonunda yeni bir dünya düzeninin kurulmaya çalışıldığı Paris Barış Konferansı 18 Ocak 1919'da açılmış ve Konferansa iki ayrı Ermeni delegasyonu gelmişti. Bunlardan biri Osmanlı ve başka ülkelerde yaşayan Ermenileri temsil eden ve Bogos Nubar Paşa'nın başkanı olduğu Milli Ermeni Heyeti idi. Bu Heyet İtilaf Devletlerince de resmen tanınıyordu. Diğer heyet 28 Mayıs 1918'de kurulan Ermenistan Cumhuriyeti'ni temsil eden Avetis Ahoranyan başkanlığındaki heyet idi. Bu iki delegasyon dışında farklı ülkelerden gelen kırk kadar bağımsız Ermeni Heyetinin de Paris Barış Konferansı'nda lobi faaliyeti yürütmüştür¹³⁰.

Mustafa Kemal, Amerikan Şark-ı Karib (Yakındoğu) Yardım Cemiyeti'nin Türkiye'deki şehit, yetim ve öksüzlere yardım amaçlı üretim çiftlikleri kurma teklifine bunlar ayrıcalık elde ettikten sonra buna istinaden kendi gelecekleri için ileride oralara sahip olma yoluna da giderler, demektedir¹³¹. Mustafa Kemal'in bu saptamasına Yusuf Akçura 1925 yılında İstanbul Darülfünunu'nda verdiği bir konferansta şu ilavede bulunmaktadır:

“Avrupa'da bazı devletler hala önceki davranışlarından vazgeçmek istemiyorlar. İmparatorluğun eski günlerinden kalan alışkanlıklarını sürdürmek ve aynı kolonizasyon dönemine geri dönmeyi düşünüyorlar ve

¹²⁷ Ömer Turan, **Avrasya Coğrafyasında Misyonerlik Faaliyetleri**, İstanbul, 1971, s.100.

¹²⁸ Gürbüz Evren, **a.g.e.**, s.125.

¹²⁹ **A.g.e.** s. 101.

¹³⁰ Barçın Kodaman, “Sevr ve Lozan'da Ermeni Sorunu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2002, s.18.

¹³¹ **Cumhuriyet**, 22 Kasım 2003 Cumartesi, s.4.

bunun için çaba sarfediyorlar. Osmanlı Ermeni Cemaati ileri gelenlerinden Bogos Nubar Paşa ile Kürt azınlık adına Kürt Şerif Paşa biraraya gelip Memorandum hazırlamışlardır. Konferansa sundukları şu metin ne istedikleri, Osmanlı topraklarında müstakil bir Ermeni ve Kürt devletinin kurulması öngörülmektedir”¹³².

Times, Ermeni ve Kürt delegelerinin bu ortak girişimin İngiliz Dışişleri Bakanlığı’nda sevinç yarattığını kaydetmiş, Bogos Nubar Paşa’nın Ermenilerin Türklerden kurtarılmasıyla ilgili mektubunu ilk sayfada yayımlamış ve okuyucusuna şu şekilde duyurmuştur: “*Birleşik Ermenistan ve Bağımsız Kürdistan, yekpare olarak ulu bir devletin iradesi altında birlikte yaşamak niyetindedirler*”¹³³.

A.B.D.’in Ermeni sorunu konusunda takındığı yanlı tavır Kurtuluş Savaşı öncesine değin gitmekteydi. Ermenileri kışkırtan Batılı devletler içinde A.B.D., İngiltere ile en ön sıradaydı. 1920’li yıllarda Amerikan hükümetlerinin Ermenilere silah sağladığı, belgelerle kanıtlanmıştı¹³⁴.

Bu konuda İngiliz Amiral Webb, Lord Curzon’a Trabzon ile Erzurum’un dahil olduğu bir Ermeni devletini tesis etmeye çalışan A.B.D., arta kalan vilayetlerde Kürt devleti kurulması için İngiltere’nin tasarrufuna bırakmasının rahatsız edici olduğunu dile getirmekteydi. Yazar Erol Ulubelen, “İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye” adlı kitabında Amiral’in bu sözlerini içeren mektubun 19 Ağustos 1919 tarihinde Lord’a gönderildiği bilgisine yer vermiştir¹³⁵.

İngiltere’nin A.B.D.’yi kendi saflarında I.Dünya Savaşı’na katılımını sağlamak için Ermeni katliamına dair asılsız ve abartılı haberler yayması ve tamamıyla bir kara propaganda kitabı olan “*Mavi Kitap*”ı basması işe yaramış, A.B.D.’liler cereyan eden olaylara sadece Ermenilerin gözüyle bakıp değerlendirmiş ve kaarlar almışlardır. Başkan Wilson’un Ön Asya politikası bu yönde şekillenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Hatta Ermenilere bir şey olursa bunun tek sorumlusunun Türkler olacağı şeklinde sert sözler ve tehditler içeren beyanlarda bulunulmuştur. Yazar Ulubelen aynı eserinde dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour’un 31 Ağustos 1919’da halefi George Curzon’a yazdığı mektubunda benzer ifadeler kullandığını bildirmektedir¹³⁶.

¹³² Ermeni Araştırmaları I, Türkiye Kongresi Bildirileri, (Ed.: Şenol Kantarcı), Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2003, s.61; **Teori Dergisi**, S.3, İstanbul, 15 Ekim 2003, s.4.

¹³³ www.turkishforum.com, 9 Aralık 2001.

¹³⁴ Erol Ulubelen, **a.g.e.**, s. 261.

¹³⁵ Erol Ulubelen, **a.g.e.**, s.735.

¹³⁶ **A.g.e.**, s.745.

Yazar Ulagay kitabında, The New York Times'in 31 Ağustos 1919 günkü sayısından bir haber aktararak, A.B.D.'nin Barış Konferansı'na katılan delegeleri Charles R. Vrane ve Henry Churchill'in konferansa bir rapor sunarak Türkiye'de yapmış oldukları araştırmalardan sonra elde ettikleri kanaata göre Amerikan mandası altında bir Ermeni devletinin kurulabileceğini, A.B.D.'nin yalnızca İstanbul ve Ermenistan değil, Suriye ve Filistin'in de içinde olduğu ve hatta bütün İmparatorluk topraklarını kapsayacak bir manda yönetimi kurabileceğinin altını çizdiklerini, belirtmektedir¹³⁷.

Board misyonerleri imparatorluğun en ücra köşelerine bile rahatça ulaşmış, misyonerlik çalışmalarını başarıyla yürütmekte, isyanlar çıkarmaktadırlar. 1832'de İstanbul'da yaptıkları Maraş bölgesinin de içinde bulunduğu toplam 10 yerdeki Ermeni kiliselerinin yenilenmesi işini üstlenmiş olan Board Misyonerleri, 3.014 m yükseklikte yer alan etrafı zeytin ağaçlı sarp ve kayalık Berit Dağı'nın eteğinde, vadi içindeki Zeytun kasabasında yaşayan Ermenilere dahi ulaşmayı başarmışlardı ki Osmanlı idaresi bile bazı zamanlar bu yerleşime ulaşmadaki sıkıntılar sebebiyle Zeytun Ermenilerinden vergi toplamakta zorlanıyordu. Zeytun Ermenileri, Board Misyonerlerinin kışkırtmasıyla 1836-40-42 yıllarında Osmanlı'ya isyan etmişlerdir¹³⁸. Bu isyanlar ve Osmanlı yönetiminin Avrupalı devletler ile A.B.D. Hükümeti baskısı karşısında isyancıları affedip serbest bırakması ileriki yıllarda diğer isyanlara teşvik edici rol oynamış ve Zeytun'daki isyancılar başarılı bulunup bundan cesaret alınmıştır¹³⁹.

Buna rağmen Board Misyonerlerinin memnun olmayıp dönemin başkanı Theodore Roosevelt'e rahat çalışmadıkları için şikâyet etmeleri üzerine Başkan Roosevelt açıklamalarda bulunmuş, Türklere karşı önyargı ve kin dolu sözler sarfetmiştir¹⁴⁰. Yazar Erol Ulubelen söz konusu kitabında Başkan'ın seçimlerden birkaç sene önce dile getirdiği bir beyanatında, işbaşına geldiğinde dış politikada ilk yapacağı işlerin başında Türklere İspanyolların Avrupa'daki güçlerini azaltacağını ve bu milletlere karşı savaşım içinde olacağını söylediğini belirtir¹⁴¹.

---

¹³⁷ Osman Ulagay, **Amerikan Basımında Türk Kurtuluş Savaşı**, Yelken Matbası, Sahaf Altın Yayınevi, İstanbul, 1974, s.52.

¹³⁸ Nejla Günay, **a.g.e.**, s.230.

¹³⁹ Nejla Günay, **a.g.e.**, s.231.

¹⁴⁰ Mehmet Kocabaşoğlu, **Millet-i Sadıka'dan Ermeni Mezalimine**, Avrasya Dosyası, C.2, S.4, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul, Sonbahar 1995/1996, s.114.

¹⁴¹ Uygur Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.20; Mim Kemal Öke, **a.g.e.**, s.236.

İleriki yıllarda farklı gerekçelerle birçok Ermeni isyanı gerçekleşmiştir. Yazar Ercan Çelebi eserinde bu isyanları şu şekilde sıralamıştır:

“20 Haziran 1890 Erzurum İsyanı, 15 Temmuz 1890 Kumkapı Gösterisi, 1892-93 yılları Merzifon, Kayseri Yozgat olayları, Ağustos 1894 Birinci Sasun İsyanı, 16 Eylül 1895 Zeytin İsyanı, 29 Eylül 1895 Divriği İsyanı, 30 Eylül 1895 Babiali Olayı, 2 Ekim 1895 Trabzon İsyanı, 7 Ekim 1895 Develi İsyanı, 9 Ekim 1895 İzmit-Akhisar İsyanı, 21 Ekim 1895 Erzincan İsyanı, 25 Ekim 1895 Gümüşhane İsyanı, 25 Ekim 1895 Bitlis İsyanı, 26 Ekim 1895 Bayburt İsyanı, 27 Ekim 1895 Maraş İsyanı, 29 Ekim 1895 Urfa İsyanı, 30 Ekim 1895 İkinci Erzurum İsyanı, 2 Kasım 1895 Diyarbakır, 7 Kasım 1895 Harput İsyanı, 15 Kasım 1895 Merzifon İsyanı, 18 Kasım 1895 İkinci Maraş İsyanı, 22 Kasım 1895 Muş İsyanı, 3 Aralık 1895 Kayseri İsyanı, 3 Aralık 1895 Yozgat İsyanı, 1895-1896 İkinci Zeytin isyanı, 2 Haziran 1896 Birinci Van İsyanı, 1896 Galata İsyanı (Osmanlı Bankası Baskını), Temmuz 1897 İkinci Sasun, 21 Temmuz 1905'te Yıldız İsyanı (Sultan II. Abdülhamid'e suikast girişimi), 14 Nisan 1909 Adana İsyanı”¹⁴²

Rus Elçisinin deyişiyle “*Hasta Adam*” olarak tabir edilen Osmanlı'nın bölüşülmesi hususunda A.B.D. politikalarıyla İngiliz ve Fransız ortak siyaseti çakışıyor, birbiriyle örtüşmüyordu. Zamanında A.B.D.'nin Osmanlı ülkesindeki temsilcisi Yüksek Komiser Amiral Bristol, Osmanlı Türkiye'si'nin parçalanıp galip devletlerin arasında paylaştırılarak farklı devletçikler ile küçük bir Türkiye devleti kurulmasının planlandığını ama bunun yanlış bir politika olduğu, çağdaş ve uygar uluslara yakışmayan bir davranış, Müslüman olan ve olmayan topluluklara da bir ihanet olacağını söylemektedir. Bu gerçeği zaman içinde gören başta zamanın A.B.D hükümeti olmak üzere İngiltere ve Fransa ileriki yıllarda ilk başlarda “*milliyetçilerin kurduğu Türk hükümeti*” diye adlandırdıkları Ankara Hükümeti'yle ilişki kurma yoluna gidecek ve zaman içinde tanıyacaklardır¹⁴³.

A.B.D. ajanları, İmparatorluk sınırları içinde önemli bir rakip gördüğü Almanları yakından izliyor, casuslar kanalıyla elde ettiği bilgileri raporlayıp Washington'a iletiyorlardı. A.B.D. Fransa ve Almanya kadar Adana ve Çukurova ile ilgileniyor, buranın verimliliği ile su zenginliği Amerikalı misyonerlerin dikkatinden kaçmıyordu. Bölgeye hâkim olmanın aynı zamanda Toroslari da kontrol etmek demek olacağı raporlarda açıkça belirtiliyordu. Bölgede stratejik tek yer Adana değil Mersin de önemli bir limandı. Kısacası Kilikya tarihten beri jeopolitiği yüksek bir bölgeydi¹⁴⁴.

¹⁴² Ercan Çelebi, **a.g.e.**, ss.29-30.

¹⁴³ Orhan Duru, **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları**, Karacan yay., İstanbul, 1978, s.82.

¹⁴⁴ Orhan Duru, **a.g.e.**, s.150.

A.B.D. yönetiminin dikkatleri, gönderilen raporlar, yalan-yanlış bilgiler ile bu taraf çekilmeye çalışılıyor, 1913-16 yıllarında İstanbul'da görev yapan A.B.D.'nin İstanbul Büyükelçisi Morgenthau, samimi olduğu dostu Başkan Wilson'u ve A.B.D. halkını Ermenilerin haklılığı konusunda ikna etmek için, onları acı çeken zavallılar korumaya muhtaç acizler olarak gösteriyor, 26 Kasım 1917 tarihli mektubunda Başkana duygu sömürsü yapıyordu. Yazıp bitirmek üzere olduğu kitabında Almanların Osmanlı'ya yerleşme ve Balkanlara nüfuz etme çabalarına yer vereceğini, Ermenilerin çareze katledilişlerini dile getireceğini ve A.B.D.'nin olaylara kayıtsız kaldığının altını çiziceğini, hükümet olarak buna müdahale edip bölgede zafer elde etmeleri gerektiğini belirtmektedir¹⁴⁵. Hatta Morgenthau, yine Başkan'ın oluruyla Ermenilerin A.B.D.'ye kolay göç etmeleri ve maddi yardım almaları için elinden geleni yapmıştır. Haliyle, Ermeni muhacirlere en çok yardımda bulunan ülke A.B.D. olmuştur¹⁴⁶.

Oysa 1913'te A.B.D. basını aynı şeyleri söylemiyordu. Demek ki bu yazılanlar başkanın ya gözünden kaçıyordu ya da basındaki yazılanlardan çok o İstanbul'daki elçisi Morgenthau'unun dediklerine daha çok itibar ediyordu. O yılları *"Ermeni Dosyası"* adlı kitabında anlatan Kazım Karabekir Paşa 1913 yılı Ekiminde *The Times*'ta *"yeni hayat bulan Ermeniler hala değerli bir unsur olabilirler. Fakat şark vilayetlerinde ecnebiler eline alınacak olan Ermeniler zararlı bir çıkartma ve aldatma aleti olabiirler"* şeklindeki habere yer vermektedir¹⁴⁷.

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğusunda A.B.D. güdümünde bir Ermeni devleti kurulması fikri İngiltere'ye aitti. Zamanın A.B.D.'nin Türkiye Komiseri Rannall A.B.D. hükümetine 5 Ağustos 1919'da Ermenilere bir arazi tanınmasını ve ayrıca kuzeyde veya güneyde bir liman tahsisinin iyi olacağını ileride bir kuşak sonra da bu yerlerin ermeni devletine dönüşeceğini bildiren bir beyanatta bulunmuştur¹⁴⁸. Aynı hükümetinin, imparatorluğun son yıllarına doğru bölgede izlediği politikalarını ve geleceğe dair planlarını A.B.D.'li gazeteci Talcott Williams Ocak 1920'de New York Times'ta özetlemiş ve bu makaleyi yazar Osman Ulagay sözkonusu eserinde yer vermiştir. Williams, İmparatorluğun topraklarının birçok zenginliğe sahip olduğunu, bakır, kömür ve petrol madenlerinin yeterli rezervleri bulunduğunu, milyonlarca ton tahıl ve hububat yetiştirecek verimli arazilerle, tütün

¹⁴⁵ Heath W. Lowry, **Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü**, İstanbul, 1991, ss.255-256.

¹⁴⁶ Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yay., İstanbul, 1992, s.121.

¹⁴⁷ Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, s.134.

¹⁴⁸ Orhan Duru, **a.g.e.**, s.38.

ve afyon tarlalarının verimliliğini anlatmakta, ovalarının ve yaylalarının tarıma ve hayvancılığa ne derece elverişli olduğundan bahsetmekte, ayrıca Hindistan'a uzanan ticari yolların bu bölgeden geçtiğinden ve Kızıldeniz'e açılan limanların bölgede olduğundan söz etmektedir¹⁴⁹.

Almanya, imparatorlukta özellikle “*Evangelischer Bund*” ve “*Deutsche Orient Mission*” başta olmak üzere önemli misyoner kuruluşları aracılığıyla etkin bir şekilde bölgede varlığını gösterse de diğer sömürgeci devletlere nazaran Osmanlı ile pek de ters poliika izlemeyecek, daha çok Osmanlı Devleti'nin yanında gözükmeye, müttefikine yakışır bir strateji içinde olmaya gayret edecektir. Zira Bağdat Demiryolu önemlidir ve bu sayede Küçük Asya'da varlığını hissettirecekken tam tersi aynı bölgede bir Ermeni devleti kurulup İngiltere, Fransa ve Rusya gibi ülkelerin burada söz sahibi olmalarını sağlayacak bir oluşuma sıcak bakmamaktaydı. Ermenilerin Fransız, İngiliz ve Amerikan okullarında okuyup mezun olduktan sonra yine bu devletlere hizmet ettiklerini, rakip ülke pozisyonundaki Almanya'nın iktisadi ve ticari çıkarlarına aykırı, Alman tüccarlarına ters davranışlar sergileyeceklerini ve Alman misyonerlerin önünü keseceklerine inanıyorlardı¹⁵⁰.

Yazar Esat Uras, kitabında Almanya'nın politik çizgisini açıkça dile getiren Yazar Rohrbach'ın ilgili sözlerine yer vermektedir: Ermeniler, buldukları bölge itibariyle Rusya ve İngiltere'nin potansiyel sömürge alanı Anadolu'nun adeta kapısında dırlar. Dolayısıyla, Rusya'nın Ermenilere hamî olması ve burada Rusya güdümünde bir Ermeni devletinin kurulması demek Küçük Asya ve çevresinin Rusya'nın kontrolüne girmesi demektir. İran'dan Akdeniz'e kadarki bölgenin Almanya'nın denetiminde tamamıyla çıkması anlamına gelir. O halde üzerinde kurulması gerekli topraklar da Türkiye'de kalmalı ve Almanya buna destek olmalıdır¹⁵¹. Öte yandan bu bölgede kurulması muhtemel bir Ermeni devleti, Rusların etkisinde olacaksa İngilizlerin de işine gelmediği gibi aynı şey Ruslar için de geçerliydi. Bu yüzden de her devlet, kendine yakın Ermeni devleti kurulmasından yanaydı ve dolayısıyla devletlerin dinine göre de Ermeniler Ortodoks-Gregoryen, Katolik ve Protestan mezheplerine ayrıştırılarak olası bir uydu devlet için sömürgeci devletler de kendilerine yakın ermeni milleti teşkil etme yoluna gidiyorlardı.

¹⁴⁹ Osman Ulagay, **a.g.e.**, s.70-71.

¹⁵⁰ Doğan Avcıoğlu, **a.g.e.**, s.10.

¹⁵¹ Esat Uras, **a.g.e.**, s.376.

Bakıldığında parçalanmış bu cemaatler Osmanlı'nın olduğu kadar Ermeniler için de son derece tehlikeli bir durumdu¹⁵².

İmparatorluk topraklarının parçalanması için uğraşan içte ve dıştaki nifak odaklarının yanı sıra doğup-büyüdüğü bu topraklara sadakatle bağlı ve hayatını bu ülkede geçirmek isteyen Osmanlı tabiyetinde olmaktan mutlu Ermeni vatandaşlar da mevcuttu ama bunların sayısı ihanette bulunanların sayısı yanında çok az kalıyordu. Bunlardan öne çıkan iki isimden biri, Londra'da ikamet etmekte olan Ermenistan Prensi Leo'ydu. Kendisi Osmanlı Türkiyesi'nde oturmakta olan Ermeniler için broşür hazırlamış ve onlardan kanlarının son damllarına kadar ülkelerini savunmalarını, birlik ve beraberliği muhafaza etmelerini, Rusya'nın işgaline karşı çıkmalarını, Sultan idaresinin Rus Çarlığından daha adil olduğunu, bu sözleri söyleyenin onlarca kral kanından gelen birisine ait olduğunu ve inanmalarını istemiştir¹⁵³.

1.3. Osmanlı Bankası Baskını

Ermeni tarihçi Basmacıyan'ın da itiraf ettiği gibi, Ermeni sorununu dünya kamuoyuna duyurabilmek için Osmanlı Bankası en uygun yerdi zira Ermenilerin 1896'da bastığı Osmanlı Bankası'na yabancılar ortaktı. Dolayısıyla çok uluslu ortaklığa sahip bu bankaya yapılan saldırı ve polisin müdahalesini dünya kamuoyu yakından takip edecek, Avrupalı devletler müdahalede bulunacak hatta İstanbul'un işgaline zemin hazırlayacağından Ermeni sorununun çözümüne de katkıda bulunacaktı¹⁵⁴.

Banka 1856 yılında İngiltere Kralı'nın fermanı ile İstanbul'da 500 bin sterlin sermaye ile kurulmuştu. 1863 yılında Fransız sermayesi de buna karışmıştı. Aynı yıl 4 Şubat 1863 tarihli bir fermanla Osmanlı Hükümeti -Bankı Osmanı Şahane- adı altında bu bankaya Merkez Bankacılık esas görevi olan Banknot çıkartmak yetkisini vermişti. Böylece Osmanlı Bankası 1863 yılında Osmanlı bütçesini denetleme yetkisi olan bir kurum niteliğine bürünmüş, ülkenin iç ve dış ödemeleri bu banka aracılığı ile yapılır olmuştu¹⁵⁵.

¹⁵² Uygur Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.31.

¹⁵³ Karl Marx-Friedrich Engels, (Çev. Yurdakul Fincancı), **Doğu Sorunu** (Türkiye), Sol yay., Ankara, 1977, s.63.

¹⁵⁴ Necmettin Alkan, "Ermeni Teröristlerin Osmanlı Başşehri İstanbul'daki Saldırıları ve 1896 Osmanlı Bankası Baskını", **Türk Yurdu**, Sayı:225, Yıl:2006, s.73.

¹⁵⁵ Nurşen Mazıcı, **Ermeni Sorununun Kökeni**, Pozitif Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.44.

1881 yılında -Düyunu Umumiye- yönetiminin kurulması ile de banka Osmanlı Maliyesi üzerinde bir nevi dış güçlerin kontrolünü yapar hale gelmiş, bir nevi merkez bankası misyonunu yüklenmişti. 1922 yılına kadar bir devlet bankası olarak hizmet görüp nihayet 1930'da kurulan T.C. Merkez Bankası bunun yerini alacaktı. Osmanlı Bankası Baskını küçük bir grubun gerçekleştirdiği tedhiş hareketi gibi gözüksede öncesi ve sonrasında olaya karışanların sayısı ve de sonuçları göz önüne alındığında yaklaşık yüze yakın komitecinin gerçekleştirdiği zamanın en büyük Ermeni terör olaylarından biriydi¹⁵⁶.

Saldırı konusunda ve saldırganlar hakkında en sağlam bilgileri veren Osmanlı kaynaklarına göre baskını 26 kişi idare etmişti. Bedros Paryan (Papken Suni)¹⁵⁷, Karakin Pastırmacıyan (Armen Garo)¹⁵⁸ ve Haik Tiryakiyan (Hraç Andreasyan) terörist grubunun liderleri konumundaydı. 26 Ağustos 1896 Çarşamba günü saat 13.00'te Rus uyruklu 24 Ermeni beraberlerinde dinamitlerle bankayı basarak nöbetçileri öldürdüler¹⁵⁹.

Bunun için önce 'Yıldırım ve Kurban' adlarında iki tedhiş örgütü kuruldu. Daha sonra Ermeni mahallerinde ve çevrelerinde harekete geçildi. Çoğu zanaatkâr ve işçi gençlerden baskınında görev alacak ekip oluşturuldu. Özellikle işsiz güçsüz takımdan adam bulmak hiç de zor olmadı. Hınçak ve Taşnak örgütleri baskın öncesi sık sık toplantı yapıp planlar yaptılar¹⁶⁰.

Baskın planı üzerine yapılan toplantıların ilki 19 Ağustos, ikincisi 21 Ağustos günü gerçekleşti ve 22 Ağustos günü baskın yapılması hususunda anlaşıldı ancak daha sonra baskın tarihi ertelenerek 25 Ağustos'ta yapılan son toplantıyla baskının 26 Ağustos'ta yapılması hakkında kesin karara varıldı¹⁶¹.

Gece yarısına doğru bankanın müdürü Sir Edgar Vincent, padişah ve büyük devletlerin büyükelçileri tarafından tayin edilen memurlarla bankaya gelerek içerdeki 17 Ermeni'yi alıp ertesi gün 'Gironde' adlı bir Fransız vapuru ile Marsilya'ya

¹⁵⁶ Fikretin Yavuz, **1896 Osmanlı Bankası Baskını**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015, s.76.

¹⁵⁷ Saldırı sırasında elindeki bombanın patlaması sonucu öldü; liderliği Pastırmacıyan üstlendi.

¹⁵⁸ Baskından sonra gittiği Marsilya'da kimya doktorasını tamamlayan Pastırmacıyan II. Meşrutiyet'in İlanı'ndan sonra Erzurum milletvekili seçilerek İstanbul'a gelmiş fakat Tifis'e giderek Ermeni çete resiliğine soyunmuştur. Nemesis adlı terör örgütüne başkanlık ederek 1921-22 yıllarında İttihat ve Terakki Partisi'nin yurtdışına kaçmış liderlerini hedef almıştır.

¹⁵⁹ Ethem Eldem, "26 Ağustos 1896 Banka Vakıası ve 1896 Ermeni Olayları", **Tarih ve Toplum, Yeni Yaklaşımlar**, Sayı: 5, 2007, s.113-146; Bu tarih Uras'ın kitabında 26 Ağustos tarihini Rumi Takvime göre 14 Ağustos olarak vermektedir. Bkz; Esat Uras, **a.g.e.**, s.506.

¹⁶⁰ Esat Uras, **a.g.e.**, s.507.

¹⁶¹ Esat Uras, **a.g.e.**, s.508.

gitmelerine yardımcı olmuştu¹⁶². Osmanlı Hükümeti sürekli olarak komitacıları takibe almış, izledikleri yol ve uğradıkları limanlarla yazışmalar yapılmış ve hatta İzmir’de sahile çıktıkları duyumu üzerine tutuklanmalarına dair telgraf bile yollanmıştır¹⁶³. Fransız hükümeti kendi uyuğundan ve himayesindeki Katoliklerden birisi ölecek olursa derhal İstanbul’a donanma göndereceğini bildiriyor, İngilizler ve Ruslar da aynı yönde hareket ediyorlardı¹⁶⁴.

Ermeni muhbirler İstanbul’daki Osmanlı Bankası baskınını arkadaşlarına bizzat kendileri anlatmakta ve olayı itiraf etmekteydiler. Baskın sırasında Osmanlı Bankası’nın önüne derhal Türk askerleri gelmiş, bankayı basan Ermeniler pencerelerden bu askerlere bomba atmış, tabancayla ateş etmişlerdir. Bir bomba içeride patlamış ve içerinden iki kişi ölmüştür. Saldırganlar, banka memurlarından iki kişiyi dışarıya göndererek Padişaha ve büyük devletlerin büyükelçilerine şu şartları bildirmişlerdir: *“Ermeniler, bankanın içinde bulunduğu sırada askerler geri çekilmelidir. Diğer Ermenilere askerler saldırmamalıdır. Evvelce kabul edilen ıslahat (reform) layihesindeki hususlar yabancı devletlerin gözetiminde uygulanmalıdır. Kendileri teslim oldukları zaman serbest bırakılmalıdır”*¹⁶⁵.

Olaylar sadece Osmanlı Bankası ve çevresinde meydana gelmemiş, İstanbul’un çeşitli semtlerinde bazı Ermeniler harekete geçmişler, Samatya’da saldırıda bulunmuşlar ve Galatasaray yakınında bir bomba patlatmışlardır. Müslümanlar da bunu önlemek için karşı saldırıya geçmişler, Ermenileri öldürmüşler ve dükkânlarını yağma etmişlerdir. Özellikle Fener ve Hasköy’de hemen bütün Ermeni evleri taciz edilmiştir. Tophane ve Sirkeci’de Bebek’te birçok Ermeni evi yağma edilip, üç kişi öldürülmüştür. Askerler Üsküdar’daki Amerikan tesislerini ve Robert College’i korumuşlar, kargaşalıklar Perşembe gecesine kadar devam etmiş, bazı Ermeni dükkânları ise açık kalmıştır¹⁶⁶.

27 Ağustos 1896 tarihinde Hariciye Nezareti’nin yabancı elçiliklere gönderdiği telgrafta özetle Ermeni anarşistlerin İstanbul’da çıkardıkları karışıklarda İstanbul Ermeni fesat komitesi bir hayal maksadına çabucak ulaşmak için birtakım kargaşa ve cinayet programı tertiplediğini, bu arada birçok fesatçı Ermeninin, takımlara ayrılarak İstanbul’un değişik yerlerinde aynı zamanda başlattıkları

¹⁶² Fikretin Yavuz, a.g.e., ss.128-129.

¹⁶³ Fikretin Yavuz, a.g.e., s.129.

¹⁶⁴ Esat Uras, a.g.e., ss.512-513.

¹⁶⁵ Esat Uras, a.g.e., s.509-510; Fikretin Yavuz, a.g.e., s.115-116.

¹⁶⁶ Fikretin Yavuz, a.g.e., s.112.

saldırlarla tabanca ve kamalardan başka dinamit ve demirden yapılmış birçok humbara kullandıkları, 26 Ağustos günü öğleyin 31 kişi fasıllı olarak üçer beşer, Osmanlı Bankası'na girdikleri ve nöbetçi subayı, orada ne yaptıklarını ve ne için geldiklerini sorması üzerine hem o subayı hem de orada bulunan jandarmaları öldürüp, ölüleri tramvay caddesi üzerine attıklarını, cinayetin doğurduğu telaştan yararlanarak bankanın kapılarını kapatıp sokağa ve halk üzerine ateş ettiklerini, birçok adamın öldüğünü ve o sırada araba ile oradan geçen dört Müslüman kadın, atılan bombalarla paramparça olduklarını bildirmektedir¹⁶⁷.

Osmanlı Bankası memurlarından ve Fransız uyruklu M.Georges Grableski ile M.Alphredchi P. bir ipten sarkarak pencereden kaçarken Ermeniler tarafından yaralanmış ve ancak askerlerin kendi vücutlarını siper etmeleri sayesinde kurtulmayı başarmışlardır. Bu şahısların verdikleri beyannameler Zaptiye Nezareti'nde saklıdır¹⁶⁸.

Ermeni isyancılar ayrıca Galata'da Celal Bey Hanı'na da saldırmışlar, gelen geçeni yaralamışlardır. Hasköy'de karakola saldırıp bir nöbetçiyi öldürmüşlerdir. Samatya'da Sulu Manastır'a ve İngiliz okuluna giren Ermeni anarşistler, polise bomba atmış ve ateş etmişlerdir. Böylece ahaliden birçok kişi ölmüştür. Ermenilerin sığındıkları yerde birçok bomba bulunduğu gibi, Beyoğlu'ndaki Balık pazarı Ermeni Kilisesi'nde yapılan aramada dinamit ve birçok bomba bulunmuştur. İçişleri Bakanı bizzat sokaklarda dolaşarak ahaliyi sükûna davet etmiş ve sokaklarda nöbetçiler gezdirilmektedir. Ermeni fesatçılara hedef olan Müslümanlar, kendilerini korumak için saldıranlardan bazılarını öldürmüşlerdir. Ermenilerin büyük kısmı hükümete sadıktır ve dindaşlarının bu hareketlerinden çok üzölmüşlerdir. Ermeni Patrik Vekili dünkü karışıklıkları çıkaranları Hazreti İsa namına afaroz eylemiştir ve bunun gazetelerde yayınlanmasını istemiştir. Ermeni Cemaatının Ruhani Başkanı'nın bu tutumu ve davranışı, Avrupa medeniyetinin kınadığı anarşizm ve nihilizm adile adlandırılan bir hıyanet maksadına alet olan bu suçluların lanetlenmesi için kâfidir, denilmektedir¹⁶⁹.

1896 yılı Ağustos ayı sonunda İstanbul'da Osmanlı Bankası baskını olduğu sırada İstanbul'da muhabirleri bulunan Avrupa ajansları, bütün dünyaya çok heyecanlı telgraflar gönderiyorlar ve dünya kamuoyuna İstanbul'daki Ermenilerin

¹⁶⁷ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, ss.108-109.

¹⁶⁸ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, s.109.

¹⁶⁹ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, ss.168-169.

öldürüldüğünü, kan gövdevi götürdüğünü hatta yalnız Ermenilerin değil, İslam olmayan bütün azınlıkların katledilmekte olduğu haberlerini yaymaktaydılar. Bu yanlış ve kasıtlı haberleri yayanların en başında İngiliz Reuter Ajansı bulunmaktaydı. Bu ajansın yanlış haberine dayanarak diğer Avrupa gazeteleri bu olayları adeta bir Ermeni katliamı gibi dünyaya duyurmaya çabalıyorlardı. Bu kasıtlı haberlere dayanarak bazı Avrupa devletlerinin dışişleri bakanları Türk temsilcilerini yanlarına çağırarak onlara bu olaylar yüzünden türlü hakaretlerde bulunuyorlardı¹⁷⁰.

Fransız Dışişleri Bakanı M. Hanotaux (Hannetau) 29 Ağustos 1896 günü makamına çağırdığı Türk Büyükelçisi Salih Münir Paşa'ya şunları söylemişti: “İstanbul'daki son olaylar son derece vahimdir. Aldığım bilgilere göre, ne Ermeniler ne de yabancılar memleketinizde güvenliktedirler. Eğer hükümetiniz bu karışıklıklara kısa bir müddet içinde son vermezse Osmanlı Devleti muhakkak bir felakete duçar olacaktır ki, Avrupa devletleri bu felakete mani olmaya çalışmak şöyle dursun, belki bir başka felaketi davet edeceklerdir. Bir kere devletler (Avrupa devletleri) birçok Hıristiyanın mahv ve ölümüne sebep olan saldırılara karşı ilgisiz davranmamaya azimlidirler. Fransa hükümeti de, Fransız uyruklu veyahut Fransa himayesinde olan Katoliklerden ölecek olursa derhal İstanbul'a bir donanma göndermeye karar vermiştir. Rusya ve İngiltere devletleri de bu yolda hareket edeceklerdir. Donanmanın İstanbul'a gelmesinde yeniden birtakım karışıklık çıkar ve bir kötü niyet görülürse, donanma komutanına topa tutma emri verilecektir. Şurasını dahi ihtar ederim ki; Bangkok'da işler iki topla bitirilmiş ise İstanbul'a üç top kâfidir. Fransa hükümeti Osmanlı Devleti'ni kurtarmak için artık kendi mevkiini tehlikeye atamaz. Ermenilerin saldırılarını reddeder ve kınarsam da bunlar geçen yıl kararlaştırılan ıslahatın (reformun) yapılmamış olmasından doğan hoşnutsuzluk ile kötü idare ve Anadolu'daki olayların eseridir. Bu ıslahat (reform), Osmanlı İmparatorluğu'nun hak ve yararlarına aykırı değildir. Eğer bu reform vakti zamanında yapılmış olsa idi bu üzücü olaylar olmazdı. Fikirler şimdi o dereceye gelmiştir ki, Avrupa'ya karşı sorumluluktan kurtulmak için belki M.Villard'ın raporunu yayınlamaya mecbur kalacağım”¹⁷¹.

Bunun üzerine Büyükelçi Salih Münir Paşa, Fransız Dışişleri Bakanı'na şu cevabı vermiştir: “İstanbul olaylarında son alınan haberlerde, Ermeni anarşistlerin çıkardıkları olayların tekrar edilmemesi için alınan tedbirler sayesinde sükûn iade edilmiştir...”¹⁷².

Bu sırada Fransa Dışişleri Bakanı, Türk büyükelçisinin sözünü keserek: “Benim aldığım haberler, sizin verdiğiniz bilgiye aykırıdır. Eğer bir felaketi önlemek isterseniz huzur ve asayiş hakikaten iadeye çalışınız. Osmanlı Devleti güvenilir ve

¹⁷⁰ Fikretin Yavuz, a.g.e., ss.211-214.

¹⁷¹ Güneş, 17 Kasım 1985 Pazar, s.10.

¹⁷² Güneş, 17 Kasım 1985 Pazar, s.11.

*itimad edilebilir bir halde olmalıdır. Bu yaptığım tebligatla durumun son derece vahim olduğu hakkında hükümetinizin dikkatini çekmenizi rica ederim. Bu söylediklerimin dikkate alınacağını ve bunun son görüşme olmayacağı ümidindeyim. Aksi halde, ilişkilerin kesilmesinden korkarım” demiş ve bu konuşmayı yazıya da dökceğini ilave etmiştir*¹⁷³.

Yazar Fikrettin Yavuz, ‘1896 Osmanlı Bankası Baskını’ adlı eserinde New York Herald Tribune gazetesinin, baskının ardından, 28 Ağustos tarihli nüshasında “*İstanbul Ayaklanması bastırıldı*” başlığıyla verilen haberde, kırk kadar kişinin jandarmaları öldürüp Osmanlı Bankası’na girdiğini buna karşın İstanbul’un çeşitli yerlerinde meydana gelen saldırı ve takiplerde hiçbir Avrupalının zarar görmediğini, durumun iyiye gittiğini bildirmiştir, demektedir¹⁷⁴. Yazar, aynı gazetenin 29 Ağustos tarihli nüshasında “İstanbul’da Terör Devri” başlığıyla verdiği habere dayandırarak da “...planlı bir banka baskını ve şehrin çeşitli semtlerinde çıkarılan karışıklıklar son buldu. Oniki asker öldü”, dediğini yazmaktadır¹⁷⁵. 3 Eylül 1896 tarihli nüshasında ise, Osmanlı Bankası’na yapılan baskının, Avrupa devletlerinin budalaca politikasıyla, İngiltere’de öteden beri sürüp giden sinsi İngiliz Gladstone politikasının bir sonucu olduğundan bahsedildiğini ve Amerikan halkının memleketlerine gelip ihtilal hareketlerinde bulunan bu Ermenilerden bıktığının dile getirildiğini, yazmaktadır. Yazının devamında, “...bunlar Amerikalılık ve Hıristiyanlık için leke ve bedbahtlıktır. Bundan böyle Amerikan vatandaşlığı sıfatı ve imtiyazını buna layık olanlara verilmesine dikkat edilmelidir”, denilmiştir¹⁷⁶.

31 Ağustos 1896 günü Rus Sefareti Tercümanı, Babiali’ye başvurarak, 100 kadar Ermeni müstahdemi, Rus vapuru ile Rusya’ya göndermek istediklerini bildirmiştir¹⁷⁷.

Rus Sefareti’nin Drogmanı Beyoğlu Zaptiye Nezareti’ne çektiği telgrafta, “*Rus Sefareti’ndeki Ermeni müstahdemin vapurla yurt dışına çıkarılmaları için güvenlik kuvvetleri gözetiminde bindirmenin hemen yapılması Rus Sefareti tercümanının ısrarı karşısında bu konuda henüz hükümet kararı olmamasına rağmen gerekli güvenlik kuvvetlerini hazırladığımı arz ederim*”, demektedir¹⁷⁸.

¹⁷³ Güneş, 17 Kasım 1985 Pazar, s.11.

¹⁷⁴ Fikrettin Yavuz, a.g.e., s.257.

¹⁷⁵ Fikrettin Yavuz, a.g.e., s.258.

¹⁷⁶ Fikrettin Yavuz, a.g.e., s.129.

¹⁷⁷ Semiha Ayverdi, **Türkiye’nin Ermeni Meselesi**, 5.B, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2007, s.61.

¹⁷⁸ İhsan Sakarya, **Belgelerle Ermeni Sorunu**, Genelkurmay Başkanlığı, ATASE Yayınları, Ankara, 1984, s.224

O tarihte İstanbul'daki büyükelçiliklerin tercümanları büyükelçilik namına Babiali nezdinde girişimde bulunurlardı. Bu tercümanlara Drogman denilirdi¹⁷⁹. Bu tercümanlar yani drogmanlar ekseri Ermenilerdi. Bunların arasında Sultan'ın ikinci Tercümanı Nişan Seferyan gibi esasen Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok yüksek rütbelere çıkmış Ermeniler bulunmaktaydı. Birçok danıştay üyesi, müsteşar, hukuk müşaviri bulunduğu gibi 1912 yılında Paris Konferansı'na katılan Osmanlı Hükümeti Dışişleri Bakanı Gabriel Maradokyan Efendi bir Ermenidir. Drogman denilen bu tercümanlar, o derece kendilerinden emin ve donanımlılardır ki, tercümanı buldukları büyükelçilik namına, Babiali'ye nota bile verir, sefirin yokluğunda maslahatgüzarlık dahi ederlerdi¹⁸⁰.

İşte Rus sefaretinin tercümanı da Babiali'ye başvurup, Rusya namına bu Ermenileri vapura bindirerek Rusya'ya göndermeyi istemiştir. 31 Ağustos akşamı, Zaptiye Nezareti Başbakanlığa yolladığı acele raporda, Osmanlı Bankası'nda çalışan 14 Ermeni hademe ve Rus Sefareti'nde çalışan 100 kadar Ermeni'yi yurtdışına vapurla göndermek için Rus tercümanı ısrar etmekte, Ermeniler ise kendi ülkelerine gitmek istemektedirler. Osmanlı Bankası idaresi olayda parmağı olan sadece dört Ermeni'yi polise teslim edecektir¹⁸¹.

Zaptiye Nezareti, Beyoğlu Kaymakamlığı'na gönderdiği talimatta ise: “*Rus Sefareti'ndeki Ermeniler Türk uyrukludur. Hükümet kararı olmadıkça yurdu terk edemezler*”, denilmektedir. Ancak Rus, İngiliz ve özellikle Fransız Sefareti'nin drogmanları, sefaretlere namına bu Ermenilerin vapurlara bindirilerek, yurt dışına gitmelerinde ısrar etmişler ve şu şekilde tehditte bulunmuşlardır: “*Ermeniler, Osmanlı güvenlik kuvvetleri nezaretinde vapurlara bindirilmedikleri takdirde, kendi güvenlik kuvvetlerince bu işin yapılacağını*” söylemişlerdir. Nihayet Osmanlı Bankası'nı basan Ermenilerin birçoğu küçük yelkenlilere bindirilerek, vapurlara götürülmüşler ve vapurlarla yurt dışına kaçmışlardır. Bu Ermenilerden bir kısmı Marsilya'ya kaçmışlar, giderek oraya sığınmış ama bazıları Fransız Polisi tarafından gözaltına alınmıştır¹⁸².

Dış kaynakların, özellikle İngiliz devlet adamlarının kışkırtması ile Ermenilerin Osmanlı Bankası'nı basarak çıkarttıkları karışıklıklar, Osmanlı Polisi ve

¹⁷⁹ Drogman veya dragoman, doğudaki elçilik ve konsolosluklarda görev yapan tercümanlara denirdi. Süryanice bir kelime olup Arapçaya tercüman olarak geçmiştir. Türkçesi tilmaçtır ama günümüzde daha çok çevirmen şeklinde kullanılmaktadır.

¹⁸⁰ Güneş, 23 Kasım 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁸¹ Güneş, 23 Kasım 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁸² İhsan Sakarya, a.g.e., s.223.

askerlerinin müdahalesiyle iki gün içinde bastırılmıştır. Görülüyor ki, bu baskında birçok masum vatandaş ölmüş ve buna tepki gösteren Müslüman halk ellerinde sopalarla, Ermenileri sokakta kovalamışlar ve bazı masum yabancı uyruklu şahıslar da bu karışıklıklarda canlarını kaybetmişlerdir. Buna karşılık Ermeniler, bu baskın ile istedikleri şey olan, Avrupa devletlerinin kendi davalarına ilgi göstermesi gayesine varamamışlar, aksine birçok Avrupa devletinin kamuoyunda tepki yaratmış, cinayetler yabancı basında şiddetle kınanmış, bu cinayetleri destekleyen ve kışkırtan İngiliz siyaset adamları, eski Başbakan Gladstone ve Dışişleri Bakanı Lord Salisbury bile birçok ülkede kınanmış ve hatta saldırıyı düzenlemekle suçlanmışlardır. Zira başta Gladstone olmak üzere çoğu etkin devlet adamı Türklerden Müslüman olduklarından çok bilhassa Türk olduklarından nefret ettiklerini beyan etmişlerdir¹⁸³.

Baskının ilk günlerinde baskını destekleyen ve etrafa heyecanlı yalan haberler yayan İngiliz basını bile, Times, Ermenilerin böyle cinayetlerle bir şey elde edemeyeceklerini itiraf etmek zorunda kalmıştır. Ermeniler bu baskın sonunda Avrupa'dan beklediklerini bulamamışlardır¹⁸⁴. Beklenti, 1878 Berlin Andlaşması'nın öngördüğü -Islahat-reform ve vaatlerin yerine getirilmesi veya getirilmemesi ile ilgilidir. Osmanlı Bankası baskınından bir ay kadar önce Varna'da çıkan İravunk gazetesinde yayınlanan 12 maddelik görünürde ıslahat yapılması istekleridir. Osmanlı Devleti, kendi ülkesinde yaşayan her dinden ve mezhepten vatandaşları için daha 1839'dan beri ıslahat-reform fermanları çıkartmıştır. Bunlar: 1839 Gülhane Hattı Hümayunu, 1850 ve 1856 Islahat Fermanları ile 1862'de Ermeniler için çıkartılan özel nizamnamenin 1876'da Sultan II.Abdülhamid tarafından resmen onaylanması ve 1876'da çıkartılan Kanunu Esasi'dir.

Bütün ıslahat fermanlarından sonra Batılı devletler, "ıslahat" kelimesini dillerine dolayarak, 13 Temmuz 1878 Berlin Andlaşması'na 61.maddeyi ortaya koyarak Anadolu'da oturan Ermenileri koruma altına almışlardır. Söz konusu Berlin Andlaşması'nın 61.maddesi, "*Babiali, Ermenilerin yaşadığı eyaletlerde yerel ihtiyaçların gerektirdiği reformları geciktirmeden yapmayı, Çerkez ve Kürtlere karşı Ermenilerin huzur ve güvenliğini sağlamayı yükümlenir. Bu hususta alınacak önlemleri araya büyük devletlere bildirecektir ve devletler de alınan önlemlerin uygulanmasını gözetleyeceklerdir*", demektedir.

---

¹⁸³ Sakarya, a.g.e., s.64.

¹⁸⁴ Sakarya, a.g.e., s.224.

1877'de sona eren Türk-Rus savaşından sonra 1878'de Türk-İngiliz Andlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın birinci maddesi gereğince, Batum, Kars ve Ardahan'ı almalarına karşılık Rusların, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Anadolu'da başka toprak istememelerini güvence altına almayı İngiltere yükümlenecek, buna karşılık Osmanlı hudutları içinde bulunan Kıbrıs Adası'nın idaresini İngiltere alacaktır. Böylece İngilizler, tabiri caizse bir taşla iki kuş vurmuştur. Hem Kıbrıs adasının bilfiil idaresi İngilizlerin eline geçmiştir hem de Ruslar'a karşı Anadolu'daki Osmanlı hudutlarını koruma bahanesiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun doğudaki vilayetleri üzerinde bir nevi vesayet hakkı elde etmiştir. İşte bu vesayet hakkına dayanarak orada yaşayan Hıristiyan halka bazı ıslahatlar yapılmasını istemektedir¹⁸⁵.

Dâhiliye Nezareti'nin 1916 yılında bastırdığı "Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekâtı İhtilâliyesi" adlı kitapta bahsedildiği gibi 1896 Ağustos ayında, Ermeni ihtilalcileri, Ermeni sorununu büyük devletlere duyurabilmek için karışıklıklar çıkartarak, İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basmıştır. Bundan bir sonuç alamayan bazı Ermeniler, bundan sonra Avrupa ve Amerika'ya göçe başlamışlardır¹⁸⁶. Esasen I.Savaş zamanında Çarlık Rusya'daki Ermenilerin Trans-Kafkasya nüfusu 1 milyondan fazlayken 1926 Sovyet resmi istatistiklerine göre 881.290'ın altına düşmüştür¹⁸⁷. Türkiye'de hâlihazırda 80 binden fazla Ermeni, Türklerle aynı haklara sahip olarak patrikhanesi, okulları, hastaneleri ve diğer kurum ve de kuruluşları ile rahat bir hayat sürmektedir¹⁸⁸.

27 Ağustos 1896 günü Zaptiye Nezareti ve İstanbul'daki Ermeni Patrik Vekili tarafından Başbakanlığa sunulan ve resmi bildiriye isyancıların Çarşamba günü şehrin çeşitli bölgelerinde karışıklıklar çıkardıklarını, Osmanlı Bankası'nı bastıklarını ve bu serserilerin hakettikleri cezaya çarptırılacaklarını, sadık Ermeni toplumunun adının kirletilmeyeceğini ve 600 yıllık birlikteliğin korunacağı bildirilir. Olaylar ve bozguncular patrikhane tarafından lanetlenir¹⁸⁹.

Öte yandan hiç bir yerde Türkiye'de olduğu kadar kolaylık görmeyen misyonerler, müteşekkir ve minnettar olmalıydılar, diye de Osmanlı Hükümeti'nin Ermenilere ve Avrupalı misyonerlere olan müsamahakar tavrı da dile getirilmiştir.

¹⁸⁵ Sakarya, a.g.e., s.64 ve 224.

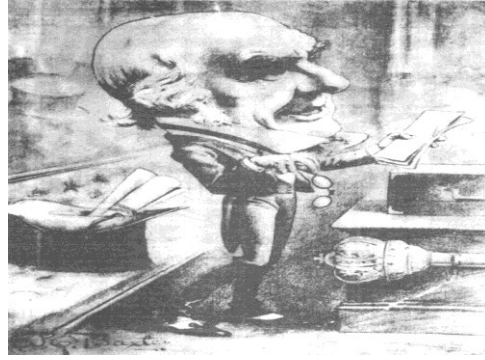
¹⁸⁶ Dâhiliye Nezareti, **Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekâtı İhtilâliyesi**, İstanbul, 1916, s.17.

¹⁸⁷ Joseph Burt, **The People of Ararat**, Hogarth Press, London, 1926, s.8.

¹⁸⁸ A.e., s.61.

¹⁸⁹ Semiha Ayverdi, **Türkiye'nin Ermeni Meselesi**, 5.B, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2007, s.61.

Hatta gazetenin muhabiri Sydney Whitman, Osmanlı Hükümeti ve Padişah II.Abdülhamid aleyhine yazılar kaleme almak üzere İstanbul'a geldiği halde yaptığı bu tür haberlerle gerçekleri kaleme alarak bir anlamda Osmanlı Hükümeti ve Sultan'ın haklılığını dile getirmekte, bu tutumu o günlerde dış kamuoyunda şimşekleri üstüne çekmesine neden olmaktadır. Washington Sefareti'nin 8 Eylül tarihli bir telgrafında gazetenin Türkleri savunduğu için utanç duyması gerektiği ve Avrupa'da yaşayan Amerikalıların gazetenin bu tür yazılara çok kızdıklarından bahsedilmiştir¹⁹⁰.

Fotoğraf 1. Amerikan Basının Baskınla İlgili Olarak Suçladığı William Ewart Gladstone¹⁹¹

Yine Yazar Fikretin Yavuz, '1896 Osmanlı Bankası Baskını' adlı eserinde Petersburg'da yayınlanan Moskovskaya Vedomosti gazetesinin 31 Ağustos tarihli nüshasında yer alan haberine dayandırarak yaptığı yorumda, Osmanlı Baskınına gerçekleştiren İstanbul'daki Ermeni fesatçıları bu olaylara iten sebeplerin başında batılı devletlerin ve özellikle İngiltere'nin olduğuna, Hınçak örgütünün baskını organize ettiğine, İngiltere ile Amerika'nın ayaklanmacılarla birlikte hareket ettiklerine, ayaktakımı Ermenileri kolaylıkla harekete geçirebildiklerine yer vermiştir. Gazete haberinde,

“İstanbul'da çıkan son olayların, sokaklarda insanların öldürülmesi ve nümayişlerin Hınçakistlerin çıkardıkları olaylar olduklarından bahsedilmekteydi. Haberin devamında, İstanbul Ermenilerinden söz edildiği zaman bunlardan hangilerinin Hınçakistlerle birlikte hareket ettiklerini saptamak müşküldür. Bunların fesatçı başları İngiltere ile Amerika'nın, Ermenilerin çıkardıkları karışıklıklara karşı anlayışla davranmaktadırlar. Son karışıklıklar Londra'da tertip olunduğu gibi birçok Rus Nihilistleri de orada bomba yapımına yardım etmişlerdir. Osmanlı Bankası'na saldıranlar arasında Rus Ermenilerinin bulunması şaşılacak bir şey değildir. Fesatçı

¹⁹⁰ Fikretin Yavuz, a.g.e., s.257.

¹⁹¹ Tercüman, 21 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

başlarının halen Anadolu ve Kürdistan ahalisini kışkırtmaya çalışmakta oldukları gibi dağlarda saklanmış para ve silahlar bulunduğundan, birçok öldürme olayları beklenilebilir. Ermeni köylülerin nasıl oldu da Ermeni ihtilalcilerine kapılıp, canlarını fedaya razı oldukları bilinmemektedir. Fakat Protestan misyonerleriyle Ermeni rahipleri müstakil bir Ermeni hükümeti kurabilmek için kendilerini feda etmek gerektiğini bunlara söylemekte ve cennete gideceklerine inandırmışlardır. Şu günlerde Ermenilerin Mavi Kitabından Osmanlı Hükümeti aleyhine düşmanca yazılmış birçok yazının örnekleri çıkartılıp, fotoğrafla binlerce nüsha alındıktan sonra bunları Hollanda, Belçika ve Marsilya limanlarına göndermişlerdir. Hınçakistlerin gittikçe kötülükleri artmakta olduğundan, Osmanlı Hükümetinin bu gizli komiteye karşı ciddi önlemler alması gerekmektedir”, demiştir¹⁹².

Fotoğraf 2. The Review of Reviews Dergisinde Yayınlanan Karikatür: Ters Çevirince İngiliz Başbakanı Gladstone’a Benzemesi¹⁹³

İstanbul’daki Ermeniler’in Osmanlı Bankası baskını sırasında çıkan karışıklıklarda İngiltere’nin İstanbul’daki İngiliz Postahanesi’nde çalışan iki Ermeni de ölmüştü. Posta dağıtıcısı olan ve İngiltere Hükümetine çalışan bu iki Ermeni için, İstanbul’daki İngiltere Büyükelçiliği Babalı’ye bir nota göndererek, bu iki Ermeni’nin ailelerine tazminat ödenmesi ve ayrıca İngiliz Postahanesi’nde çalışan posta dağıtıcısını bir İngiliz addederek, Osmanlı Hükümeti’nin, İngiltere Hükümeti’ne tarziye vermesini istemişti. İngiltere’nin bu tutumunu Alman Kolonya gazetesi açıkça eleştirmiş; “İngiliz Hükümeti ülkedeki Ermeni komitecilerine yardım etmemiş olsalardı Anadolu’da Ermeniler isyan etmez ve bu üzücü olaylar meydana gelmezdi”, demiştir¹⁹⁴.

Gerçekten de İngiltere’nin Osmanlı Hükümeti’ne verdiği bu nota, İngilizlerin büyük bir küstahlığıydı. Hem Ermenileri kışkırtarak olaylar çıkartmakta hem de bu

¹⁹² Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, s.216.

¹⁹³ **Güneş**, 17 Kasım 1985 Pazar, s.1.

¹⁹⁴ Necmettin Alkan, **a.g.m.**, s.13.

kargaşalıkta ölen iki Ermeni için tazminat ve tarziye istemiştir. Öte yandan Osmanlı Devleti içinde kendi özel postahaneleri olduğu gibi, orada çalışanlara da adeta diplomat gibi bir ayrıcalık tanınmasını talep etmişlerdir. Dolayısıyla verilen nota, o tarihte Osmanlı hükümetinin ne kadar zayıf olduğunu gösterdiği gibi aynı zamanda İngiltere Hükümeti'nin, Osmanlı Devleti'nin içişlerine ne derece karıştığını da gözler önüne sermiştir. Gladstone siyasetinin de Osmanlı'ya ne derece dostane olduğunu¹⁹⁵.

Yine A.B.D.'de The New York Times gazetesinin 6 Eylül 1896 tarihli Londra menşeli bir haberinde son olaylardan dolayı İstanbul'dan çıkartılıp Fransa'ya gönderilen Ermenilerin gizlice Makedonya ve Yunanistan üzerinden Türkiye'ye geri gelmeyi tasarladıklarını ve İstanbul'da yine gösteri yapıp saldırılarda bulunacaklarını, aynı cinayetleri işlemeyi düşündükleri ve hatta bir yabancı elçilik binasına giremedikleri için pişman olduklarını fakat bu yüzden bu sefer bir banka yerine bir yabancı büyükelçiliğe saldırmayı ve bu suretle bir Avrupa müdahalesine yol açmayı planladıklarını belirtmiştir¹⁹⁶.

Yazar Fikretin Yavuz kitabında 31 Ağustos 1896'dan 3 Eylül'e kadar yayınlanan Rus gazeteleri de Osmanlı Bankası'nın Ermeniler tarafından basıldığını ve bu baskın ve kargaşalıkların İngilizler tarafından Londra'da tertip edildiğini yazdıklarını ve yazıda İstanbul'da huzur ve asayişin Avrupa için de çok önemli olduğunun vurgulandığını belirtmiştir¹⁹⁷.

Times, İstanbul'daki olayları abartarak binden fazla kişinin öldüğünü açıklamıştır. İngiliz basını düşmanca yayınlarını devam ettirmiş ve hatta Dışişleri Bakanını kışkırtmak için Hyde-Park'ta miting yapılmasını ve gerekirse İstanbul'da bir deniz gösterisi tertiplenmesini öne sürmüşlerdir. Kimin gönderdiği tam belli olmayan haberde olay gecesi Galata'daki Ermeniler boğazlanmış, baskının intikamı Ermenilerded alınmış, evler yağmalanmış ve mallar soyulmuştu¹⁹⁸.

Alman basını ise daha değişik bir üslup kullanmış ve "*Ermeni tahriklerine siyasi bir mahiyet verilmeye kalkışılınca işin seyri değişiyor*", demiştir. Yine Alman basını, "*İngilizlerin yardımı olmasaydı Anadolu'da üzücü olaylar olmazdı*" diyerek bir anlamda doğruları işaret etmiştir¹⁹⁹.

---

¹⁹⁵ Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, s.133 ve 143.

¹⁹⁶ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, s.232; **New York Times**, 6 Eylül 1896 Pazar, s.1.

¹⁹⁷ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, s.216.

¹⁹⁸ Fikretin Yavuz, **a.g.e.**, s.218.

¹⁹⁹ Necmettin Alkan, **a.g.m.**, s.13.

Berlin’de yayınlanan Berliner Tagablat gazetesinin 23 Kasım 1896 tarihli sayısında Osmanlı Bankası Baskını ile ilgili olarak bir muhabirin olay sırasında İstanbul Galata Askeri komutanı Mustafa Paşa ile bir mülakat yaptığını, Paşa’nın, nuhabire verilen ilk haberde;

“Bankaya zorla baskın yapıldığı ve para almak için girildiğini söylediler. Bu haber üzerine derhal olay yerine gittim. Banka yakınında birçok askerin cesetlerini sokak ortasında gördüm. O sırada yanımda bir bomba patladı. Pencerelerden silah atan ve terasadan bom ba atan bu fesatçıları bankadan çıkartmayı düşündüm. Derhal bankayı askerle kuşattım. Bankanın karşısında bulunan Su Şirketi Dairesi’nin yüksek taraçasından ihtilalcilere karşı koyabilmek için şirket memurlarından izin istedim. İhtilalciler yukarıdan ateş etmekte ve bizi yaklaştırmamaktaydılar. Böylece pencereden pencereye, taraçadan taraçaya silah atabilmek kolay olacaktı. Bankaya bitişik reji dairesinden kaçmaya muvaffak olmuş memurlardan bilgi aldım. O sıralarda öğlen saat 14.30’du. İhtilalciler bankayı havaya uçurmayı tehdit ediyorlardı. Biraz vakit kazanmak için istediğim müsaadeyi reddettiler. Tehlike her dakika artıyordu. Kan dökmek için biç bir şey yapamayacak bir durumda kaldım. O vakit Ermenileri derhal püskürtüp veya kendilerini tutuklayıp hatta onları yok edebilmiş olsaydım, ortada bir Ermeni sorunu kalmazdı. Nisbeten az ölü vererek, binlerce insan kurtulmuş olurdu. Şayet öyle olsaydı, Ermeni sorunu diye bir şey kalmazdı zira bu olay sonunda Müslümanlar tarafından yapılan öç alma olayları, Avrupa’daki fesatçılar tarafından aleyhimize bir silah gibi kullanılmasına imkân olmazdı. Ermeniler, Osmanlı Bankası’na yaptıkları baskın üzerine bütün Avrupa’nın koruma hislerini kaybederlerdi. Osmanlı Bankası’nın etrafındaki mücadelenin uzaması, bomba ve silah seslerinin mütemadiyen işitilmesi, ahalide büyük bir heyecan yarattı. Bu heyecan gittikçe büyüyerek, bir kısım ahaliye sirayet etti. Mücadele derhal bastırılmış olsa idi, bu derece tecavüzlere meydan kalmazdı. Hâlbuki mücadelenin devam etmesi üzerine artan heyecanı bastırabilmek için sarfettiğim gayretler boşa kaldı. Bu banka olayını henüz kıvılcım iken bastırabilmiş olsaydım, Avrupa’nın bir takım katilleri korumasına mahal kalmaz ve Ermeni sorunu ortadan kalkardı. Anlaşıyor ki, ahalinin işe karışması bizi Avrupa nazarında siyasi politikamızın kazanacağı muvaffakiyetten yoksun bırakmıştır, demiştir²⁰⁰.

Ermenilerin, Osmanlı Bankası’nı maksatlı ve tertipli bir şekilde basmış olduğu bütün delilleriyle birlikte ve bütün gerçeklere rağmen son derece açık iken İngiliz Basını Türkler aleyhinde yayınlarla bütün dünya kamuoyunu şaşkırtıcı haberler yapmış ve bu olayın arkasında İngiliz parmağı olduğunu adeta belli etmiştir. Reuter Ajansı yalan ve iftiralar yağdırmaya devam etmiştir. Ancak daha sonra anlaşıldığı para karşılığı yalan haber yapılmış ve rüşvetçi gazetecilik suçu işlenmiştir²⁰¹.

2 Eylül 1896 tarihli Times şunları yazıyordu: “İstanbul’daki karışıklıklar sırasında, Hasköy ve Kasımpaşa tarafında öldürülen 543 kişinin cesetleri Belediye

²⁰⁰ Fikretin Yavuz, a.g.e., ss.232-233.

²⁰¹ Orhan Koloğlu, *Avrupa Kışkırtıcılığı, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2005, s.273-274.

memurları tarafından defnedilmiştir. Bu olay sırasında öldürülenlerin sayısı 2 bin'e çıkmıştır²⁰².

Rusya Büyükelçiliği, öldürülenleri daha fazla göstermekteydi. Atılan bombalardan 50 kadar Müslüman öldüğünü, Ermeni katliamının önceden hazırlanmış birşey olduğunu ve buna Osmanlı Hükümetinin de katıldığı, halka güneş battıktan iki saat sonra katliamı durdurma emrinin verildiğini, katliamın otuz altı saat sürdüğünü ve buna polisin ve askerinin seyirci kaldığını, olayları bir avuç Ermeni yaptıysa o halde Türk Hükümeti'nin bunu neden engellemediğini ve Babıali'nin bunda suçlu olduğu dolayısıyla sorumlusunun Abdülhamid olduğunu belirtilmiştir²⁰³.

Ermenilerin Osmanlı Bankası baskını sırasında İngiliz Başbakanı Lord Robert Cecil Salisbury'dir²⁰⁴. Eksiksiz bütün İngiliz gazeteleri, üç defa başbakan olan William Ewart Gladstone'un Ermeniler lehindeki mektubu üzerine Türkiye'ye düşmanca bir lisan kullanmışlardır²⁰⁵. Daily News ve Daily Chronicle ve hatta Standard gazetesi padişah hakkında da düşmanca yazılar yayınlamakta ve Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'yi kışkırtmak için Hyde parkta ve İstanbul'da bir deniz gösterisi yapılmasını istemiştir. Standard gazetesi padişahın devletlerin birleşmesinden çekinmediğini, Ermeniler lehine yalnız Londra'da değil İngiltere'nin her tarafında mitingler yapılmasını istemiştir. İftiralara rağmen, Times, yazının sonunda, İstanbul'daki İngiliz Konsoloslukundaki memurların ifadelerine dayanarak İngiliz Maslahatgüzarının hükümetine gönderdiği bir telgraf da, Türk askerlerinin karışıklık sırasındaki tutumlarından methederek söz etmiş ve halkın olaylara karışmadığını belirtmiştir²⁰⁶.

---

²⁰² **The Times**, 2 Eylül 1896 Çarşamba, s.1.

²⁰³ Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s.176.

²⁰⁴ Lord Salisbury 1830'da Hartfield'de doğmuş Disraeli'den sonra Muhafazakâr Parti'nin Başkanı, sırasıyla Dışişleri Bakanı sonra da Başbakan olmuştur. 1895'den 1905'e kadar Başbakanlık yapan Lord Salisbury aynen Gladstone gibi o da Ermenilerin koruyucusu olmuş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması için çalışmıştır... <https://www.britannica.com/biography/Robert-Arthur-Talbot-Gascoyne-Cecil-3rd-marquess-of-Salisbury>, Erişim: 09.02.2019.

²⁰⁵ (1809 Liverpool-1898 Londra) William Ewart Gladstone, İngiliz siyasetçisi ve İngiltere Liberal Parti başkanıdır. Toplam dört kez başbakanlık yapmıştır. Tüm politik yaşamı boyunca Ermenilere destek vermiş bilhassa 1893-1896 yılları arasında cereyan eden Merzifon, I.Yozgat, Kayseri ve II.Yozgat Ayaklanmaları döneminde "*kan dökülmeliki müdahil olalım*" sözleriyle zihinlere kazınmış bir alenen Türk aleyhtarıdır. Başbakanlıktan istifa ettikten sonraki politik yaşamında da aynı yöndeki çabalarını sürdürmüştür, 1894-1896 yılları arasında vukuu bulan Sasun Ayaklanması, Babıali Gösterisi, Zeytin İsyanı ve Osmanlı Bankası Baskını sırasında da Ermeni teröristlere destek vermiştir. Cenazesine Ermeni Komitesi Hınçak da bir heyetle katılmıştır... Bkz; Taha Niyazi Karaca, **Büyük Oyun**, 3.B., Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, ss.280-320.

²⁰⁶ Ramazan Çalık, **Alman Kaynaklarına Göre II.Abdülhamid Döneminde Ermeni Olayları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s.10.

İngiliz devlet adamlarının kışkırtmaları ve İngiliz basınının iftira dolu yayınlarına rağmen bazı Avrupa devletlerinin basınında, Osmanlı Bankası baskınının gerçek durumundan bahsedilmiştir. Bunlardan biri de Alman basınıdır. Alman basınında çıkan haberlerden birinde, Ermeni tahriklerine siyasi bir mahiyet verilmeye kalkışılınca işin renginin değiştiği ve yalnız Almanya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki dostluk bağları noktasından değil, Ermeniler ve Osmanlı ülkesinde oturan diğer Hıristiyanların yararları için bu kışkırtmalara itiraz etmek gerektiğini yazmıştır. Haberde, “İngiltere’deki Ermeni komitelerine yardım edilmemiş olsaydı, Anadolu’daki üzücü olaylar çıkmazdı. Zira komiteler halkı heyecanlandırarak hükümete karşı isyan etmelerine sebep olmuştur. Almanların da Ermenileri böylece aldatarak yerine getirilemeyecek hayaller aşılamları doğru değildir. Şimdiye kadar olan Ermeni katliamlarının sorumlusu İngilizlerdir”, denilmiştir²⁰⁷.

Osmanlı Devleti’ni yanlısı bir diğer yazıda Macar basınında da yer almış, benzer ifadelerle Ermeni anarşistlerin bankayı basmaları sert bir dille eleştirilmiştir. İngiltere Hükümeti’nin Ermenilere karşı sempatiyle yaklaşmaları kınanmıştır²⁰⁸.

Rus Gazetelerinde Osmanlı Bankası Baskını ise Novosti gazetesinin 27 Ağustos 1896 tarihli sayısında şu şekilde yer almıştır:

“İstanbul’da çıkan karışıklıklar ve Patrik İzmirliyan’ın istifası, Ermenilerin Avrupa büyük devletlerinin kendileri hakkında dikkat nazarını çekmek ve bazı şeyleri elde etmek hususundaki isteklerinden doğmuştur. Yabancı memleketlerin ekserisinin bankada menfaatleri bulunduğundan bu gösterinin bir devletlerarası sorun olacağı tabiidir. Ermeniler şüpheyi davet etmeksizin kutular içinde bankaya dinamit sokmuşlardır. Ermeniler bazı Türkleri katletmiş olduklarından Müslüman halk galeyana gelerek dehşetli bir katliam yapılmıştır. Türkler yalnız Ermenileri kovalayıp başka hiç bir yabancıya saldırmamışlardır. İki taraftan ölenler bir kaç yüzdür. Her ne kadar şimdilik sükünat varsa da bunun heran bozulması mümkündür. Düne kadar zabıta Ermeni evlerinde yapılan araştırmada 170, Kumkapı’daki Ermeni Kız Mektebi’nde 65 bomba bulmuştur. Ermenilerin istekleri kabul edilmeyecek olursa vahim olaylar çıkacağına dair Ermeni ihtilal komitesi tarafından bir takım söylentiler çıkarıldığından İstanbul halkı fazlası ile heyecanlanmıştır. Büyük devletler katliamın devamının Osmanlı devleti için bir takım vahim neticeler doğuracağını belirtmişlerdir. Karadeniz’deki Rus harp gemilerinin Karadeniz Boğazı’na geldiklerine dair dün Büyükdere’de bir haber çıkmıştır. İstanbul’daki Rus Sefiri-Kolkida isimli vapurdan silahlı asker çıkarmalarını emretmiştir. Diğer devletlerin de bu yolda hareket edecekleri söylenmiştir. İstanbul’daki yabancılara dükkânlarını açmamaları emredilmiştir. İstanbul kuşatılmış bir şehir halindedir”²⁰⁹.

²⁰⁷ Necmettin Alkan, a.g.e., s.13.

²⁰⁸ Fikretin Yavuz, a.g.e., s.218.

²⁰⁹ Güneş, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

Güneş gazetesi, 20 Kasım 1985 Çarşamba günü nüshasında yer alan yazısında, bu olaylara İngilizlerin taassup dolu politikalarının sebep olduğu, büyük devletlerden hiçbirinin İngilizler kadar dini taassuba mağlup olarak Osmanlı Devletine fenalık etmediği, önce İngilizlerin müdahaleye başlayıp, Fransa ve Rusya devletlerini iştirake davet ettiklerini, sonra da Ruslarla Fransızların Ermeniler için Osmanlı İmparatorluğunu bu derece sıkıştırmadıklarını, daha doğrusu Rus diplomatlarının, Ermeniler hakkında ıslahat talebi için Osmanlı Devletini bu kadar rahatsız etmenin insafsızlık olduğunu söylemiştir²¹⁰.

Güneş gazetesi Novosti gazetesinin 9 Ocak 1896 tarihli sayısındaki bir haberinde, “...bulduğumuz yüzyılda bazı gazeteler her gün Ermenilere dair haberler yayınlamaktadır. Durumu bilmeyenler bu haberleri duyarak, Osmanlı İmparatorluğunu, İngilizlerin hâkimiyeti altında ve onların emirlerini yerine getirmeye mecbur bulunan Hindistan gibi bir hükümet sayıyorlar. Gladstone ile Lord Salisbury'nin baskısı altında hemen Osmanlı hükümeti mahvolacak farzediyorlar”, dediğini yazmıştır²¹¹.

Gazete, Avrupa basınından çeşitli gazetelerle örnekler vererek Avusturya-Extrablatt gazetesinin, İngiltere'nin koruduğu Ermeniler her yerde kötü şöhret kazanmaya başladılar. Bunlar cesaret ettikleri hücumlarla Hristiyanlığa leke sürüyorlar. Bundan böyle hiç bir devlet Ermenileri himayesine alamaz zira altının çizilmesi gereken bir husus da çeşitli ülkelerdeki Ermenilerin isimlerinin bu terör örgütleri tarafından nasıl kirletildiğini yeterince bilmiyor olmalarıdır, yazısına; Fremdenblad gazetesinin, 30 Eylül 1895 tarihinde, Dersaadet hadisesi, Babiâli baskını, Kumkapı olayları diye bilinen Ermeni baskınlarına ithafen geçen yıl İstanbul'da çıkan olay bu yıl da tekrar etti. Hadiseye sebep olan Ermenilerdir, şeklindeki yazısına; Nouvelle Presse Libre gazetesindeki, Ermenilerin Türk saldırılarına hedef oldukları rivayeti ele alınarak bunların hali kurt ile kuzuya benzetilmektedir. Sasun ile Anadolu'nun diğer yerlerinde ortaya çıkan durum hakkında kimse tam ve doğru bilgiye ulaşamamıştır, deyişine; Pester Liyod gazetesinin, İstanbul olaylarından Ermeniler yararlanamaz. Hükümete karşı yakınlık gösterilmeyen yerlerde bile Ermeni Komitesi'nin tutumu kızgınlığa sebep olmuştur. Bu olaylar İngiltere politikasının içyüzünü açık bir surette göstermektedir. Londra'daki fesat komitesinin eseri olan bu ihtilalin çok önceden hazırlandığına dair

²¹⁰ Güneş, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

²¹¹ Güneş, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

açık deliller olmasa bile, İngiltere'nin bu işten tamamen habersiz bulunduğu ve karışıklığın Rus İmparatoru'nun Viyana ziyareti sırasında çıkmasının tesadüf olmadığına inanılmaktadır, sözlerine; yine Extrablatt gazetesinin, devletlere ultimatom üzerine ultimatom gönderen ve dinamit atılmasını emreden alçaklar nerededir? Sefarethaneye gidip gelenlerin kim olduğu hükümet memurlarınca anlaşılmasın diye sefareti İngiliz deniz askerlerine muhafaza ettiren İngiltere sefiri dışında, bunların nerede olduklarını hiç kimse haber veremez, haberine; Revue Des Deux Mondes gazetesi, Ermenileri Osmanlı hükümeti cezaların belirlenmesi için mahkemeye vermiştir, yorumuna yer vermiştir²¹².

İngiliz basınının A.B.D. üzerindeki tesiri muhakkaktı. Osmanlı Bankası'nın Ermeniler tarafından basıldığı 1896 Ağustos ayında, dokuz yıldır görevde olan Washington'daki Osmanlı Devleti'nin Rum asıllı sadık elçisi Bay Mavroyani (Paşa)²¹³ payitahta A.B.D.'deki gelişmeleri iletmekteydi. O tarihte A.B.D.'nde ve Osmanlı devletinde karşılıklı olarak büyükelçilik değil elçilikler mevcuttu. Bay Mavroyani ve İstanbul'daki Amerikan Elçisi Alexander Watkins Terrell de elçi unvanını taşıyordu. Bay Mavroyani 14 Mart 1887'de Washington'da Tevfik Paşa'nın yerine gelerek işe başlamış ve dokuz yıl sonra 21 Ekim 1896'da geriye çağırılmıştır. Yerine Mustafa Tahsin Bey atanmıştı. Padişah II.Abdülhamid, Bay Mavroyani'den son derece kıymetli raporlar aldığı için kendisinden çok memnundu. Dokuz yıl Washington'da kaldığı halde, yine onu orada bırakmak istiyordu. Ancak A.B.D.'nin İstanbul'daki Elçisi W.A.Terrell, Osmanlı İmparatorluğu'nun son derece aleyhine çalışmalarda bulunuyordu. Elçi Terrell'in ülkesine dönmesini arzu eden padişah, onu uzaklaştırabilmek için fırsat kolluyordu²¹⁴.

Elçi, Dışişlerine yazdığı bir yazıda:

"İngiltere tarafından Ermeniler lehine olarak kışkırtmalar yapılmamış olsa idi, Amerika hükümeti de Ermeniler hakkında müsait davranmazdı. Amerika'yı bu yola iten birçok sebep vardır. Amerika'nın başlıca haber kaynağı İngiliz gazeteleri olduğu gibi, bu iki devlet arasında kuvvetli bir mezhep bağı, Gladstone gibi bazı İngilizlerin Amerikan kamuoyu üzerinde muazzam nüfuzları vardır. Bu durumda halen İngiltere'de bize karşı çeşitli tahrikler yapılmakta olması dolayısıyla da aleyhimizde ziyadesiyle kin ve düşmanlık gösterilmesi tabiidir. Amerikan gazetelerini susturmak ve Amerika'da yapılan mitinglere son vermek için işe önce İngiltere'den başlamak gereklidir", demektedir²¹⁵.

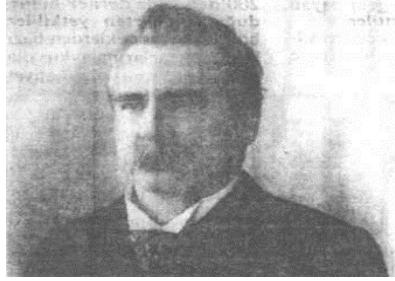
²¹² Güneş, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

²¹³ Fikretin Yavuz, a.g.e., s.130.

²¹⁴ Ramazan Çalık, a.g.e., s.140.

²¹⁵ Güneş, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

İngiliz basınının ve İngiliz siyaset adamlarının devamlı surette A.B.D. kamuoyunu Osmanlı Devleti aleyhine kışkırttığı halde yine Amerikan gazetelerinde gerçeği gören yazılar yayınlanmaya başlamıştı. Washington Post gazetesinde İngiliz gemilerinin Akdenize gönderileceği haberi üzerine Omsnalı Hükümeti de doğal olarak endişeyle gelişmeleri yakından takip ediyordu²¹⁶. Yine Amerikan basınında benzer haberler New York Times gazetesinde de yer almaya başlamıştı. Gazete 29 Ağustos baskısında başkanın Türkiye'ye gemiler göndereceğini duyurmuştu²¹⁷. A.B.D.'ye gelip ekseri hile ve desise²¹⁸ ile Amerikan vatandaşlığını aldıktan sonra Amerikalı ismiyle Osmanlı ülkesine dönen birtakım kişilerin teşvik ve gayretleriyle kötülüğe itilen Ermeni ihtilalcilerinin cinayetlerinden Amerikan halkı bıkmış usanmıştı. Robert College mektebi ile Osmanlı ülkesindeki diğer Amerikan müesseselerinde okuma izni verilmesi ancak dost bir hükümdarın müsaadesiyle mümkündü. Yoksa bu okulların birtakım cahil adamları terörist olarak yetiştirmeye hak ve salahiyetleri yoktu. Bağlılıktan uzaklaşmış bu kimseleri korumak için Amerikan savaş gemilerinin gönderilmesi de gerekmezdi. Zaten İstanbul'da sefaretini bulunan ülkelere tanınan istasyon bulundurma hakkı A.B.D. için geçerli değildi zira Paris Antlaşması'nda imzası yoktu²¹⁹.

Fotoğraf 3. Osmanlı Baskını Sırasında İstanbul'daki Amerikan Elçisi A.W.Terrell²²⁰.

Nihayet İngiliz basını Osmanlı Bankası'nı basan Ermeni fesatçıları suçlamayı kabul etmiştir. The Times gazetesinin, 8 Eylül 1896 tarihli sayısında şöyle denilmektedir: “*Osmanlı Bankası'na saldıran fesatçıların hareketleri gerek ahlak ve gerek umumi menfaat noktasından en büyük ayıplamaya layıktır. Bu hareketler ile Ermeniler eğer gayelerine Ermelerine imkân bulsaydılar, kendilerini haklı*

²¹⁶ **The Washington Post**, 02 Eylül 1886, s.1.

²¹⁷ **New York Times**, 20 Ağustos 1886, s.1.

²¹⁸ Arapça “desise” ‘aldatma, düzen, oyun’ demektir. Bkz: Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004, s.178.

²¹⁹ Nihat Erim, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, C.1, TTK, Ankara, 1953, s.353.

²²⁰ **Güneş**, 21 Kasım 1885 Perşembe, s.1.

gösterecek birtakım şikâyetleri de ileri sürebilirlerdi. Fakat Ermeni milletinin Osmanlı ülkesindeki durumlarını bilenler, bizimle beraber tasdik ederler ki Ermenilerin silahlı isyana kalkmalarından sonuç almanın imkânı yoktur. Bilakis, böyle bir ayaklanma Osmanlı hükümetince katliamlar yapılmasına vesile yaratır ve Avrupa devletlerine koz kaybettirir”²²¹.

Times şöyle devam etmektedir:

“Ermenilerin silahlı olarak bu gibi kötü başkaldırmaları aleyhinde bulunmamızın sebepleri pek çoktur. Bu gibi hareketlerin sonuçları yersiz katliamların yapılmasından başka bir şey değildir. Bundan büyük budalalık olamaz. Bunlar siyasi maksatlarına erişmek için büyük bir kitleyi ölümle tehdit etmişlerdir, öldürmeye hazırlandıkları kimseler sadece Türklerden ibaret olmayıp, büyük kısmı Ermenileri Türklerden kurtarmak için gayret sarf etmiş milletlere mensup günahsız birtakım memurlardı. Bundan başka dinamitlilerin böyle bir araca başvurmaları, hemşehrilerinin davasına yarar vermediğinden başka, zarar verdiği açıktır. Devletlerin gerek şahsi menfaatleri ve gerek dünya medeniyetinin umumi menfaati, dinamitli bombalarla silahlı bir sürü eşkıyanın, kendi politikaları üzerinde hüküm icra edebilmesini kabul edemeyecekleri açıktır. Büyük devletler ne sosyalistleri, ne anarşistleri, ne de nihilistlerin tarafını tutamaz ve onları teşvik edemez. Ermeni sorunu gayet nazik ve zor bir iştir. Diğer devletlerin, İngiltere hükümetinin bu meselede gizli emeller güderek bencil hareket ettiği zannına kapılmalarına yer verilmemelidir. Zaten Berlin Sözleşmesi’nden beri Ermeniler lehinde o kadar taraf tutulmuştur ki, padişahın endişe ve şüphelerini haklı olarak çekmiştir. Bilhassa Gladstone kabinesinin iki üyesinin Ermeni dostları komitesine girmeleri padişahın şüphelerini bir kat daha doğrulamış ve bunun sonucu olarak baskıların arttırılması Ermeniler arasında heyecan ve tahriklerin çıkmasına sebep olmuştur. Bu sebepten, bu yolda gidilmesinin yanlışlığı anlaşılmıştır”²²².

Böylece Times, Ermenilerin Osmanlı Bankası’na yaptıkları silahlı saldırı ile gayelerine varamayacaklarını anlatmakta ve bu saldırı sonunda sade Türklerin değil birçok yabancı devlet memurlarının ve hatta Ermenilerin de öldürüldüğünü, zarar gördüğünü kabul ederek Ermenileri kınamak zorunda kalmıştır. Times; *“Ermenilerin silahlı olarak bu gibi kötü başkaldırmaları aleyhinde bulunmamızın sebebi çoktur. Bu gibi hareketlerin sonuçları yersiz katliamların yapılmasından başka birşey değildir. Bundan büyük budalalık olamaz”* diye yazısını bitirmiştir²²³.

Novoe Vremya gazetesinin 26 Ağustos 1896 tarihli sayısında: *“Halen Osmanlı hükümeti ihtiyatlı davranarak İstanbul ile ülkenin diğer yerlerindeki İslâm halkın katliamda bulunmasına ve Ermenilerden oç almasına mani olmakla beraber, son zamanlarda İstanbul’da çıkan karışıklıkların bir daha tekrarlanmayacağına dair teminat vermesi gerekir”* denilmektedir. Burada gazete İslam ahalinin Ermenilerin

²²¹ **The Times**, 8 Eylül 1896 Salı, s.1.

²²² **The Times**, 8 Eylül 1896 Salı, s.1.

²²³ **The Times**, 8 Eylül 1896 Salı, s.1.

yaptığı katliamdan öç almamasını teminat altına alınmak istenildiğini söylerken, zımnen Ermenilerin katliam yaptıklarını kabul etmektedir²²⁴.

Tercüman gazetesinin 21 Kasım 1985 Perşembe günkü baskısında Hindistan’da yayınlanan Muhbiri Dekin Müderris gazetesinin 26 Aralık 1896 ve 9 Ocak 1896 tarihli nüshalarında yer alan haberlerle ilgili şöyle denilmektedir:

“Avrupa devletlerinin hepsi din ve mezheplerinden ayrı olan Osmanlı Devletine görünüşte iyilik yapar gibi görünürlerse de aslında Osmanlı Devletinin zarar ve ziyanına çalışıyorlardı. Bunu en büyük delili Ermeni sorunudur. Bu sorun önceleri küçük bir kıvılcımdı. İngilizlerle din adamları bunu parlatmaya çalıştılar. Ermeni mezalimi diye âleme velvele verdikleri şeyin doğru olup olmadığı herkesçe öğrenildi. Avrupa’nın her köşesinde, Ermenilere zulüm yapılıyor, diye Osmanlı padişahu ve hükümetine boş suçlamalarda bulundular. Fakat hepsinin asılsız ve esassız mübalağalar olduğu doğrulandı. Suçlamalarını Osmanlı saltanatına yüklemek için Hıristiyan uyrukluları fesada boğdular ve Osmanlı hükümetini sıkıştırmaya kalktılar ve de isteklerini yaptırmak için Osmanlı İmparatorluğunun iç işlerine karışarak kan dökülmesine sebep oldular. Olanlardan Osmanlı idaresi sorumlu olamaz”²²⁵

28 Ağustos’ta Osmanlı Hariciye Nezareti büyük devletlere verdiği notada; olayları ve Ermenilerin başlattığı tedhişin nasıl önlendiğini izah etmiştir. 2 Eylül 1896 tarihinde Viyana Büyükelçisi Mahmut Nedim Paşa, Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Galovski ile görüşmüş, Galovski zamanın Viyana Büyükelçisine bu olaylar hakkında gayet sert ve şiddetli bir lisan kullanarak;

“Bu son saldırı bütün Avrupa’da kötü bir tesir doğurmuştur. Ne kadar mazeret söylerseniz söyleyin, hiçbiri kabul edilemez. Bomba atan adamı cezalandırabilirsiniz fakat birtakım günahsız insanları sokak ve evlerde askerlerin gözü önünde katledemezsiniz. Büyük devletlerin elçileri, Padişah’a bir telgraf çekmeye mecbur olmuşlardır. Bize ne kadar teminat verirseniz veriniz artık buna itimat etmeyeceğimizi söyleyebilirim. Avrupa, bu gibi olaylara karşı kayıtsız kalmaz. Biliniz ki Berlin’de de büyükelçinize aynı şeyler söylenmiştir”, demiştir²²⁶.

Büyükelçi Mahmut Nedim Paşa, Avusturya Dışişleri Bakanı’nı sükûnete getirmek için çaba sarfetmiş fakat faydası olmamıştır. Büyük devletlerin İstanbul’da bulunan temsilcileri olaylardan bir gün sonra 27 Ağustos 1896 tarihinde Bab-ı Âli’ye müşterek bir nota vermişlerdir. Ertesi sabah, 28 Ağustos 1896’da Babiâli Dışişleri Bakanlığı da sözkonusu notaya şu cevabı vermiştir²²⁷:

“26 Ağustos Çarşamba günü ve gecesi İstanbul’da çıkan yabancı büyükelçilerin Babiâli’ye verdikleri müşterek nota, olayların Ermeni İhtilalcilerin (mücrimane eseri olduğunun) çıkartıklarının siz büyükelçiliklerce de resmen tasdik edilmiş olması Babiâli’yi memnun etmiştir.

²²⁴ Novoe Vremya, 26 Ağustos 1896 Çarşamba, s.1.

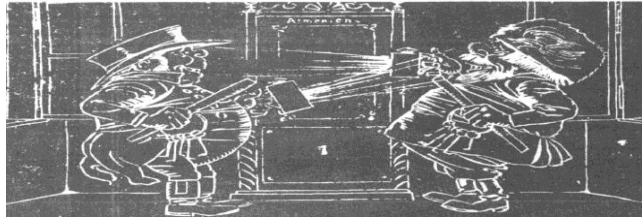
²²⁵ Tercüman, 21 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

²²⁶ Güneş, 18 Kasım 1985 Pazartesi, s.1.

²²⁷ Nota, Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Bununla beraber bu müşterek notada; Türk askerlerinin olaya geç müdahale ettiği ve tecavüzlere karşı kayıtsız kaldığı ve hatta polisin bunları men edecek yerde bu olaylara katıldığı yazılı olduğundan hükümetimizin tutumunu büyükelçilere anlatmayı Babiâli görev addeder. Şöyle ki: Ermeni fesatçıların kötü düşünceleri polis tarafından önceden öğrenildiğinden şehrin asayişini muhafazaya memur edilen asker ve polis bir kat daha artırılarak, güvenliğin sağlanması temin edilmiştir. Fesatçılar bomba ve tabanca atarak, Osmanlı Bankası civarında çıkarttıkları karışıklıklar önce orada ihtiyaten bulundurulmuş askerler ve polisi hedef almış olmaları, genel asayişin muhafazası için önlem alınmadığı hakkındaki beyanını ortadan kaldırır. Geçen yıldaki olaylardan beri hükümet, İstanbul-Beyoğlu ve Galata civarında hazır duran piyade ve süvari kolları gezdirilerek huzur ve asayişini temin hususunda alınan önlemler herkesin gözü önündedir ve bilinmektedir. Osmanlı Bankası'na saldıran fesatçılar, Beyoğlu ve Galata'nın muhtelif yerlerine ve Samatya tarafına gelen Ermeniler, attıkları bomba ve tabancalarla sade askerlerin üzerlerine değil, kadın ve çocukları da yaralayıp öldürmüşlerdir. Bu suretle Ermenilerin yaraladıkları otuz kadar kişi Gümüşsuyu Hastahanesi ile diğer askerî hastahanelere taşınmıştır. Bu hususta, Osmanlı memurlarınca hazırlanan bir defter bilgileri için sefaretlere gönderilecektir. İşte Ermenilerin bu gaddar hareketleri İslam halka büyük bir heyecan verdiğinden, hem bunu yatıştırmak hem de kargaşalıklara son vermek için hükümetçe derhal gerekli önlem alınarak. Askerî komutanlara ve polis memurlarına talimat verilmiş ve şuraya buraya sığınan fesatçıların itaate davet edilerek bunu dinlemedikleri ve silaha davrandıktan takdirde. Her yerde olduğu gibi, haklarında misilleme yapmak isteyen ahali ile hangi sınıftan hangi din ve mezhepten olursa olsun hiç kimsenin hükümete ait göreve müdahale ettirilmemesi ve buna muhalif harekette bulunanların hemen tevkifi ve adliyeye teslim olunması dahi talimatı verilmiştir. Evlere sığınan ahali üzerine bomba ve kurşun yağdırmaktan geri kalmayan anarşistlerin çıkarttıktan kargaşalığı bir an önce ortadan kaldırmak için askerî harekâtın çabuklaştırılması için Genelkurmaydan Mareşal Şakir Paşa memur kılınmış ve içişleri Bakanı da alınan önlemleri yerinde görmek üzere görevlendirilmiştir²²⁸.

Yine o günlerde selamlık gösterisinden dönen askerler üzerine Galatasaray önünde bir evin üçüncü katından bomba atılmış, bereket kimse ölmemiştir. Evde saklanan iki Ermeni tutuklanıp, adliyeye sevk edilmiştir²²⁹. Samatya Kız Okulu içinde yapılan aramada ise öğretmeni Agavni'nin dolabında 36 tane bomba ile 7 adet kapsül ve 4 kutu tabanca kurşunu ve de bir paket dinamit kapsülü bulunmuştur.²³⁰

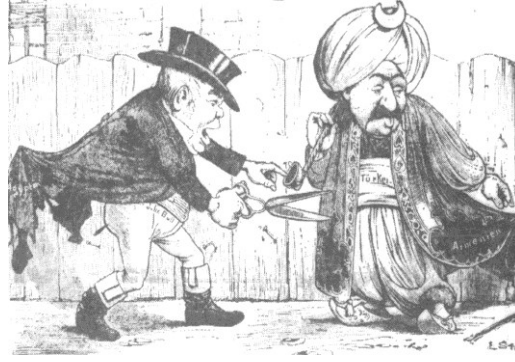
Fotoğraf 4. İngiltere ve Rusya Karanlıkta Ermenistan'ı Arıyor²³¹

²²⁸ Güneş, 18 Kasım 1985 Pazartesi, s.1.

²²⁹ Güneş, 18 Kasım 1985 Pazartesi, s.1.

²³⁰ Güneş, 18 Kasım 1985 Pazartesi, s.1.

²³¹ Güneş, 18 Kasım 1985 Pazartesi, s.1.

Fotoğraf 5. Alman Ünlü Mizah Dergisi Kladderadatsch'in Bir Karikatürü²³²

1.4. Ermeni Tehciri

İmparatorluğun I.Dünya Savaşı'ndaki zor günlerinde bir de Ermenilerin Türkleri öz topraklarında içten yıkmaya girişimi eklenince, Osmanlı Hükümeti ivedilikle önlem almak zorunda kalmış, "Tehcir" yani "göç ettirme" yasasını çıkartmıştır. Güvenlik kuvvetlerine silâhla karşı koyanları, savaş alanından çıkararak imparatorluğun daha güvenli bölgelerine yerleştirmeyi hedef alan 15 Mayıs 1915 tarihli bu yasada Ermeni sözü bile geçmemektedir. Üstelik hükümet, yasanın uygulanışında göç ettirilenlerin gereksinme ve güvenlikleri için türlü önlemler de almıştır²³³. Silahlı isyana karışan Ermenilere uygulanan bu toplu göç sırasında, Ermenilerle Kürtler arasında çatışmalar olmuş, bunlara ek salgın hastalıklar, iklim, savaş koşulları, eşkıya baskınları dolayısıyla hem bölgedeki Türkler hem de göçen Ermeniler büyük kayıplara uğramıştır. Ermeni kayıpları, zamanla 300 binden 800 bine çıkmış, günümüzde kasıtlı ve abartılı olarak 1,5 milyona ulaşmıştır. Oysa tehcirin bir katliam ve soykırım olarak planlanmadığı, geride bırakılan mal ve mülkün geri dönüşlerinde Ermenilere geri iadesi için koruyucu önlemler alındığı unutulmamalıdır. Üstelik bölgede bu konuda incelemeler yapan batılı gözlemciler bile bunu doğrulamış ve Türklerin de Ermeniler kadar kayıpları olduğunu raporlarında belirtmişlerdir²³⁴.

"Ermeni Tehciri" 1915 yılında başta Doğu vilayetleri olmak üzere ülkenin Rus işgali altındaki Batum, Kars ve Ardahan illeri (vilayet-i selase) ve de isyana maruz kalan Ermeni yerleşimlerindeki köy ve kasabalardan Ermenilerin belli

²³² İngiltere Ermeni Sorununu Savunmak için Osmanlı İmparatorluğu'nun Eteğini Kesiyor; **Milliyet**, 05 Nisan 1987 Pazar, s.1

²³³ Taha Toros, "Ermeni Tehciri Meselesi", **Hayat Tarih Mecmuası**, C.2. S.12, ss.64-71. (1 Ocak 1970), ss.64-71.

²³⁴ Esat Uras, **a.g.e.**, s.133.

yerlerden başka yerlere devlet tarafından kitleler halinde göç ettirilmesidir. Bu tatsız ama zorunlu uygulamada bir katliam arzusu olmadığı gibi bir (sözde) soykırım da olmamıştır ama bu komitelerin çalışması ile sanki böyle bir katliam yaşanmış gibi bir etki yaratılmaktadır. İşbaşındaki İttihat ve Terakki Hükümeti, meseleyi kökünden halletmek ve devam eden savaşın cephe gerisini kurtarmak için düşmanla işbirliğinde bulunan Ermenileri, ülkenin Ruslardan daha uzak yani savaş dışında kalan bölgesi olan güney vilayetlerine, bugünkü Irak ve Suriye'ye göçe zorlamıştır²³⁵.

Tehcir Yasasını izleyen yıllarda Avrupa'nın dört büyük gücü; İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya'nın kendi aralarında, Osmanlı topraklarını bölüşmek üzere yaptıkları gizli anlaşmalar, meselenin asıl özünü ve amacını göstermesi açısından çarpıcıdır. 1917 Rus Devrimi ile savaştan çekilen Rusya'nın Çarlık rejiminin emperyalist politikasına karşı tutumla dünyaya açıkladığı söz konusu gizli anlaşmalarda bu güçlerin, Osmanlı topraklarını aralarında cömertçe bölüşürken koruyuculuğunu yaptıkları Ermeniler için, üstelik onlara ait olduğunu öne sürdükleri topraklardan bir karış bile ayırmadıkları görülmüştür. Diğer taraftan 'tehcir' İngiltere ve A.B.D. misyonerlerince devlete karşı kışkırtılan isyancıların olay çıkardıkları bölgeden uzaklaştırılarak etkisiz kılınmaya çalışılmasıdır. Ermenilerin I.Dünya Savaşı dönemindeki isyanları ele alınırken Ermeni isyanlarının çıkarılmasında rol alan ülkeler olarak İngiltere, Fransa ve Rusya sayılmakta, ancak A.B.D.'nin rolü adeta görmezden gelinmektedir. Oysa söz konusu isyanların çıkarılmasında ve Ermenilerin günümüzde de devam eden soykırım iddialarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nden tazminat ve toprak taleplerinin arka planında A.B.D.'den aldıkları desteğin de çok önemli rolü bulunmaktadır. Buradaki önemli noktanın Batılı devletlerin Ermenileri kullanma politikalarını benimsemiş olmasıdır²³⁶.

Talât Paşa, 1915 Ermeni tehciri sırasında Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilerin kesin sayısının belirlenmesi maksadıyla bir çalışma yaptırmıştır. 1914 yılındaki Ermeni nüfusun 1 milyon 256 bin 403 olduğu anlaşılmıştır. Paşa'nın özel evrakı arasında bulunan belgelerde 1914 itibariyle 1 milyon 187 bin 818 Gregoryen ve 63 bin 967 Katolik Ermeni vardır ve toplamları 1 milyon 256 bin 403 eder, denilmiş ama daha sonra sayımda bazı eksiklikler yapılmış olabileceği için bu sayının 1,5 milyon civarında olabileceği kabul edilmiştir. Oysa verilen sayılar çok

²³⁵ Gürün, **Ermeni Dosyası**, s.33.

²³⁶ Tolga Başak, **İngiltere'nin Ermeni Politikası (1830-1923)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.222

önemlidir ve ileride aleyhte kullanılabilir. Bu belgelere göre, Anadolu'daki Ermeni sayısı 1 milyon 200 bin civarında olduğu kesinlik kazandığundan, Ermenilerin (sözde) soykırım iddialarının geçersizliği bir kere daha ortaya çıkmaktadır²³⁷.

Fotoğraf 6. Ermeni Tehciri'den Bir Görüntü²³⁸

Savaş dönemi propaganda araçlarından biri olan Arnold Toynbee'nin "Hatıralar: Tanıdıklarım" kitabı Deniz Öktem'in tercümesiyle Klasik Yayınları'ndan dilimize çevrilmiştir²³⁹. İngiliz istihbarat servisi belgelerine dayanarak anti-Türk propaganda kitabı yazarı Arnold Toynbee "*katliam olarak gösterilen 1915 olaylarından sonraki Ermeni nüfusunun yine 1 milyon 200 bin civarında olduğunu*" belirtirken, "*Ermeniler, savaş şartları sebebiyle muhtelif ülkelere dağılmışlar ve küçük bir kısmı da Türkiye'de kalmıştır*", demektedir. Toynbee ayrıca, Türkler'in Ermenilere yaptığı kötü muameleye yönelik menfi propaganda Majesteleri Hükümetinin elindeki en büyük sermayedir, demektedir. Öyleki; Wellington House yayınları arasında çıkan ve "Ermeniler'e Yapılan Mezalim: Bir Millet'in Katli" isimli broşürde İstanbul ve İzmir Ermenileri tehcire tabi tutulmamış olmakla birlikte sanki tehcir edilmiş gibi gösterilmektedir²⁴⁰.

²³⁷ **Milliyet**, 15 Mart 1983 Pazartesi, s.1 ve 7; **Hürriyet**, 26 Nisan 2005 Salı, s.8.

²³⁸ **Atlas Dergisi**, Özel Sayısı, İstanbul, 23 Ekim 2012, s.100.

²³⁹ Arnold J. Toynbee, **Hatıralar: Tanıdıklarım**, (Tercüme) Deniz Öktem, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005, ss.175-180.

²⁴⁰ Toynbee, **a.g.e.**, ss.175-180; **Tercüman**, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

Fotoğraf 7. Ermeni Tehcirinden Bir Başka Görüntü²⁴¹

Konuyla ilgili olarak da Tarihçi Cezmi Yurtsever Tercüman'a şunları söylemiştir:

“Arşivdeki 234 numaralı vesika haritaya göre Trabzon, Erzurum, Erzincan, Muş, Bitlis ve Van bölgesinden 1915’ya kadar 800 bin Müslüman İç Anadolu’ya göç etmek zorunda kalmışlardır çünkü bölgeyi işgal eden Ruslar, Ermeni komiteleriyle işbirliği yaparak buradaki Müslümanları göçe zorlamışlar ve katliamlar yapmışlardır. Tarihi gerçek şudur ki, tarihte Türkler tarafından yapılmış sistematik Ermeni katliamı değil, aksine Rus ve Ermeni komitelerinin gerçekleştirdikleri bir Türk katliamı vardır”²⁴².

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or report related to the Armenian population. The text is written in a cursive style and includes numbers and names, such as "1246", "1247", "1248", "1249", "1250", "1251", "1252", "1253", "1254", "1255", "1256", "1257", "1258", "1259", "1260".

Fotoğraf 8. Talât Paşa'nın Ermeni Nüfusu ile İlgili Kendi El Yazısı²⁴³

Şayet amaç (sözde) Ermeni soykırımı olsaydı, Osmanlı Hükümeti böylesi görüşmelere, önlemler almaya ve tedarik sağlamaya gereksinim duyar mıydı? Bununla birlikte, tehcir olayına baktığımızda kaybedilen Ermeni sayısında farklı kaynaklarda çeşitli sayılar telaffuz edilmektedir. Paris Barış Konferansı'na giden Ermeni temsilcisi Bogos Nubar, o zaman bu sayının 400 bin dolaylarında olduğunu söylemektedir. Osmanlı kayıtlarında bu rakam 300 bin olarak görünmektedir. Fransız kaynakları bunu 500 bin olarak göstermektedir. Bazı kaynaklarda ise 1,5 milyon Ermeni'nin öldürüldüğü belirtilmektedir. Ancak bunun uydurma olduğu açıktır

²⁴¹ **Hürriyet**, 01 Nisan 2005 Cuma, s.7

²⁴² **Tercüman**, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

²⁴³ **Hürriyet**, 26 Nisan 2005 Salı, s.8.

çünkü bu rakam neredeyse Osmanlı sınırları içindeki tüm Ermenilerin sayısına hatta fazlasına denktir. Gazeteci Murat Bardakçı, Hürriyet'teki köşesinde "Talat Paşa'nın tuttuğu günlükte bu sayının 924.158 olduğunu" yazmaktadır. Örneğin; Britannica ansiklopedisinin 1918 yılı baskısında, öldürülen Ermeni sayısı 600 bin olarak verilmektedir ama aynı ansiklopedinin nedense 1968 yılı baskısında bu rakamın birdenbire 1,5 milyona çıktığı, oysa toplam kaybın 300-600 bin civarında olduğu görülmektedir.

Öte yandan tehcir hadisesinde göç eden gruplara yapılan saldırılar kişisel ve bölgesel olup, çoğunluğu yine kine dayalı, hınç alma amaçlıdır. Nitekim 1915 yılında Rus orduları Ermenilerle birlikte Van'ı ele geçirdiklerinde büyük bir Türk ve Müslüman kıyımı yapmışlardır. Bunu Amerikan kaynakları da, Ermeni kaynakları da belirtmektedir. İsyarla ilgili yazılı belgelerde, yörede sadece 1.500 Türk'ün bırakıldığı gerisinin öldürüldüğünden, bahsedilmektedir. Tehcir hadisesinde ilginç bir başka taraf da konunun I.Dünya Savaşı bitince, herkes kendi çıkarlarının derdine düştüğünden hiçbir devlet konuyla ilgilenmemiştir çünkü savaş sırasında Ermenilere bağımsız devlet ve toprak vaat eden İngiltere ile Rusya'nın sonuçta yalan söylediği ortaya çıkmıştır. 1917 devriminde Rusya'da Çarlık yıkılmış, işbaşına gelen Bolşevikler, yapılan gizli anlaşmaları açıklamışlardır. Anlaşmalarda Ermenilere bırakılacak bir karış toprağın olmadığı görülmüştür.

Söz konusu devletler Ermenileri, Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden vurmak için piyon olarak kullanmışlardır. Ermeniler de "*Osmanlı İmparatorluğu savaştan yenik çıkarsa bize toprak verecekler ve burada devlet kuracağız*" diye kendi devletini arkadan vurmaya kalkışmışlardır. Silahlı eylemde bulunan, köy basan ve kan döken Ermenileri de devlet güçleri bertaraf etmiş, karşılıklı mukatele yaşanmıştır ama devlet eliyle yapılmış bir soykırım yoktur. Bu arada 300 bin Türk'ün savaştan kaçan Ermenilerce öldürüldüğü bu raporlarda yazılıdır.

Ermeniler Osmanlı ülkesinde hemen her yerde yaşamışlar ancak Ortodoks Ermenilerinin esas yoğun oldukları yerler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yla İç Anadolu'nun doğu ve güney kısımları olmuştur. Buna rağmen 1915 yılında tehcir yapıldığı zaman, İstanbul'da 77 bin, İzmir'de 20 bin Ermeni'nin yaşadığı ve göç ettirilmediği hatırlanmalıdır. Öte yandan tehciere zemin hazırlayan ve sebep olan husus Ermeni isyanları öncesinde Osmanlı topraklarında misyonerlik ve casusluk faaliyetlerinin görüldüğü, 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle gittikçe kötüleşen iç durum ve Avrupa kaynaklı reformlarının

kökleşmesi için yeterli zamanın geçmemesiyle birlikte Rusya'nın Ortodoks azınlıklar üzerinde etkili olma çabaları, Osmanlı'nın elindeki birçok kaynağı kilitleyen Yunan isyanı ve de Sırp, Bulgar ve Ermenilerin bu savaşta düşmanla işbirliğine girmeleridir. Ayrıca Ruslar, Kafkasya'yı ele geçirince birçok Ermeni bölgesi Rusların egemenliğine girmiştir. Rusya bunların ulusal benliğini geliştirip, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kullanmayı planlamıştır. Bunun yanısıra, Ermenileri kışkırtanlar arasında ilk olarak 1820 yılında Anadolu'ya gelen Amerikalı Protestan misyonerlerini görmekteyiz. Ermenilerin yaşadıkları yerleşimler arasında dolaşarak bu azınlığı kendi taraflarına çekmişlerdir. Ermeniler için okullar açıp kiliseler yapmışlardır. Aynı zamanda Ermeniler çeşitli mezheplere bölünmüş, kendi içlerinde rekabet eder duruma gelmişlerdir. Bunda Ermeni hareketinin bir okulu niteliğindeki 1810 yılında Boston'da kurulmuş, American Board of Commissioners for Foreign Missions ya da kısa adıyla (Board of Missionaries) yani Amerikalı Board Misyonerlerinin payı büyüktür²⁴⁴.

Süleyman Beyoğlu, 2001 yılında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu'nda "1915 Tehciri ve Soykırım İddiaları" adlı sunumunda Ermeni çetelerinin, Türk halkına ve yörede yaşayan Kürtlere saldırdığını, buna karşılık Osmanlı Devleti'nin uzunca süren cephe savaşlarında zayıf düştüğünden olayların önüne geçemediğini belirtmiştir. Gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti kendince tedbir almış, ayaklanmaları bastırıp ve isyancıları tutuklayarak cezalandırmıştır. Bunların sonucunda süratle 1915 yılında çıkarılacak Tehcir Yasası sürecine gelinmiştir. Önce 25 Şubat 1915 tarihinde bir başkumandanlık emriyle Ermeniler artık orduda silahlı hizmette kullanılmayacak, bu sayede Ermeni uyruklu askerlerin Osmanlı ordusundan kaçıp Müslüman köylere saldırıp çetecilik yapmalarının önüne geçilecektir. Daha sonra 18 Nisan 1915'te bir hükümet bildirisi yayınlanmış; 16-55 yaş arasındaki Ermeni erkeklerin sınırlarımızdan içeriye girmesi veya dışarıya çıkması yasaklanmıştır. Ayrıca Ermeniler arasında yapılacak bütün haberleşmelerin de Türkçe yapılması zorunluluğu getirilmiştir. Yeni Ermeni okulların açılması izne bağlanıp Ermeni çocuklarının, Osmanlı devletinin okullarında okutulması hükme bağlanmıştır. Zira

---

²⁴⁴ Gürün, **Ermeni Dosyası**, s.30.

misyonerler tarafından açılmış yabancı okulların durumu hükümetçe anlaşılması devamında da çeşitli illerde çıkan Ermeni gazeteleri kapatılmıştır²⁴⁵.

İşyanlarda kolluk kuvvetlerinin ellerinden kurtulmayı başarıp dağa çıkan Ermeni şakiler Rus ordusuyla işbirliği yapmaya ve Osmanlı ordusunu arkadan vurmaya devam etmekte köyleri basmakta, camilerde namaz kılanları katledip toplu mezarlara atmakta, insanları ahırlara doldurup ateşe vermektedir. Tabii bu arada öldürmeler tek taraflı olmamış, intikam almak için Türkler de karşılık vermiştir. Ayrıca Ermeniler, yöredeki Kürtleri de hedef almışlar, kuracak oldukları topraklardaki salt çoğunluğu sağlamak için onlara da saldırmışlardır. Dolayısıyla sayıca kalabalık olan Kürtlerin de yok edilmesi gerekiyordu. Bunların hemen ardından, 24 Nisan 1915 (Rumi 11 Nisan 1331) kararları gelmiş, İçişleri Bakanı Talât Paşa bir emir yayınlayarak, ihtilalci Ermeni komite merkezlerinin kapatılmasını istemiş ve buralardaki bütün belgelere el koydurttarak bütün elebaşları tutuklacaktır. Emir, başkomutanlık tarafından da bütün ilgili birimlere gönderilmiştir. Ermeni komitacıların elebaşlarından 2.345 kişi tutuklanmıştır²⁴⁶. Ancak bütün bu alınan önlemler belki çok geç kalındığı, belki de tam olarak uygulanamadığı için katliam durdurulamamış, devlet Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da zor duruma düşmüştür. İstanbul'daki hükümet bu soruna kesin bir çözüm aramaya başlamış ve şu sonuca varmıştır: “*Osmanlı ordusunu arkadan vuran Ermenileri, toplu olarak göç ettirmekten başka çare yoktur*”. Bunun hazırlıkları yapılmış ve 14 Mayıs 1915 tarihinde çıkarılan Tehcir Kanunu ana hatlarıyla 15 Mayıs'ta yayınlanmıştır. Toplam üç maddeden oluşan “Tehcir Yasası” aşağıdaki gibidir:

Madde 1: Savaş durumunda ordu, kolordu ve fırka komutanları, bunların yardımcıları ve bağımsız bölge komutanları, halk tarafından herhangi bir suretle hükümetin emirlerine ve memleketin savunmasına, güvenliğini korumaya ilişkin uygulamalarına karşı koyma, silahlı saldırı ve mukavemet görürlerse, (bunu) hemen askeri kuvvetle şiddetli bir biçimde cezalandırmaya ve saldırıyı tamamen yok etmeye yetkili ve mecburdurlar.

Madde 2: Ordu ve bağımsız kolordu ve fırka komutanları, askeri kurallara aykırı davranan veya casuslukla ihanetlerini hissettikleri köy ve kasaba halkını ayrı ayrı veya topluca diğer yerlere sevk edebilir ve yerleştirebilirler.

²⁴⁵ Süleyman Beyoğlu, “1915 Tehciri ve Soykırım İddiaları”, **Uluslararası Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul, 2001, s.173.

²⁴⁶ Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, s.225.

Madde 3: Bu kanun, yayın tarihinden itibaren yürürlüktedir²⁴⁷.

İlginç olanı söz konusu yasada sadece ‘Ermeniler’ denilmez daha çok isyancılar referans olarak alınır. Tehcir Yasası çıkınca, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan ve Osmanlı ordularını arkadan vuran, ya da vurma tehlikesi görülen Ermeni halk topluca göç ettirilmişlerdir. Osmanlı devleti şimşekleri çeken bir uygulamayı Ermenilere karşı bir soykırım olarak düzenlememiştir. Devlete isyan etmeyen ve orduları arkadan vurmayan bu işi örgütlemeyen hiçbir Ermeni’ye zaten dokunulmamıştır. Daha önce de İstanbul’da o yıllarda 77 bin Ermeni’nin yaşadığı bilinmektedir. Bu Ermenilerden sadece olaya karışan 2 bin 345 tanesi sürülmüş, geri kalan 75 bin Ermeni yerinde bırakılmıştır. İzmir’de ticaretle uğraşan 20 bin Ermeni bulunmaktadır. Onlardan bir tanesine bile dokunulmamıştır. Şayet bu karar bir Ermeni soykırımını öngörseydi, tabiatıyla bu Ermeni vatandaşlara da devlet müdahale edecekti²⁴⁸. Göç yerleri olarak, Diyarbakır’ın güneyine, Fırat vadisine, Urfa ve bugün Irak sınırlarında kalan Süleymaniye’ye gönderilmişlerdir.

Ayrıca yine Irak’ta kalan Musul ile bugünkü Suriye-Halep’e kabileler düzenlenmekte ve bunların oralarda yeniden yerleştirilmesi öngörülmektedir. Hatta bazılarının da geri dönmesi planlanmış, tehcirin geçici olacağı düşünülmüştür. Osmanlı Devleti, bu Tehcir Yasası’nı çıkarırken son derece zorlanmıştır çünkü iktisadi yönüyle iaşe temin etmek ve cepheden asker çekip güvenliği sağlamak hiç de kolay olmamıştır. Bunun tamamıyla güvenlik amaçlı bir uygulama olduğu açıkça görülmüş, hatta maddi durumu göçe uygun olmayanlara devlet yardım etmiştir. Göç ettirilen bu Osmanlı vatandaşlarının hepsinin taşınabilir her türlü mallarını, eşyalarını ve hayvanlarını yanlarında götürmelerine izin verilmiş, köylerinde ve kentlerinde bıraktıkları taşınmaz malları için devlet bunlara senet ve belge düzenlenmiştir²⁴⁹. Geride bıraktıkları bütün mallar tek tek saptanmış ayrıca toplu göçü yönetecek devlet kuvvetlerine de, göçen kitlelerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla birçok emir çıkarılmıştır²⁵⁰.

Göç yerleri, göç ettirilen ve edilen olarak, kişi sayısı ve beraberinde ya da arkalarında bıraktıkları yerler gibi daha birçok ayrıntıyı içermektedir. Bunların hepsi

²⁴⁷ Mehmet Hocaoğlu, **Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler**, Anda Dağıtım, İstanbul, 1976, s.648.

²⁴⁸ Akgün, **a.g.e.**, ss.59-61.

²⁴⁹ Fuat Dündar, **İttihat ve Terakkinin Müslümanları İskân Politikası-1913-1918**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.160.

²⁵⁰ Muammer Demirel, **Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresi Ermeni Hareketleri**, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1996, s.117.

de belgelerde vardır ama burada tarafsız olmak gerekirse göç esnasında istenmeden de olsa birtakım üzücü olaylar meydana gelmiştir. Göç ettirilen Ermenilere bazen görevlilerce, bazen Müslüman halk, bazen de Kürt çeteleri tarafından saldırılmakta, yolda saldırılar yapılmış ve birçok Ermeni hayatını kaybetmiştir. Hatta göç ettirilen Ermeniler bazen menzil gereği kilometrelerce yolu yürümek zorunda kalmış, kayıplar yaşanmıştır²⁵¹. Tehcir kararı alınıncaya kadar en azından otuz yıllık karşılıklı sürtüşme ve çatışma süreci yaşandığından bir kin ve hınç birikimi söz konusu olmuştur. Hele hele 93 Harbinden kalan bir intikam duygusu var ki bunun önüne geçmek kolay olmamıştır. Zira yaşanan hezimet Türk milletini çok olumsuz etkilemiş, Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'daki toprakları elden çıkmış, yüz binlerce Türk oralardan anavatanına topluca göç etmek zorunda kalmış, Anadolu'ya kabileler halinde göç edenlerden büyük ölçüde Türk ve Müslüman katliamı yapılmış ama bunlar hiçbir zaman gündeme getirilmemiştir²⁵².

1,5 milyonluk katliamdan söz edenler, Ermenilerin 1914 yılında Anadolu'daki toplam sayısının 1 milyon 200 bin olduğunu bile bilmemektedir. Tehcir, istenilen ama zorunda kalındığı takdirde uygulanan bir yöntem olup devlet adamları arasında buna karşı çıkanlar, Halep Valisi Bekir Sami Bey gibi, çılgın bir yasa diye eleştirenler bile olmuştur. Neticede çünkü bu bir devlet siyaseti değil, anlık bir uygulamadır. Ermeni olayları başladığında, devlet I. Dünya Savaşı gibi büyük bir yıkımı yaşamaktadır ve 1908 yılında tahttan indirilinceye kadar II. Abdülhamid, Kürt beylerine maddi destek sağlayarak silahlanmalarını sağlamış, unvan verilip Hamidiye Alayları adı altında anti-çete birlikleri kurup Ermenileri kontrol altına almaya, denge kurmaya, saldırılara karşı durmaya çalışmıştır çünkü devletin bunların üzerine gönderecek düzenli bir ordusu ve askeri gücü ve de bol parası yoktur zira yedi düvelle yedi cephede savaşılmaktadır. II. Abdülhamid hal edilince yerine İttihat ve Terakki Partisi gelmiştir. Bu dönemde 1909 yılı Adana İsyanı hariç önemli bir olay yaşanmamıştır²⁵³.

Tehcir kelimesi Arapça'dır ve batı dillerinde tam karşılığı bulunmamaktadır. İngiliz ve Amerikan belgelerinde bu eylem sürgün ve sınırdışı etme şeklinde ifade edilir ki bu yanlıştır, doğrusu "relocation" yani "yeniden başka bir yere yerleştirme"

²⁵¹ Yusuf Halaçoğlu, **Ermeni Tehciri**, 3. b., Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2004, ss.84-85.

²⁵² Justin McCarthy, **Ölüm ve Sürgün**, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1998, ss.207, 219, 220.

²⁵³ Yusuf Halaçoğlu, **a.g.e.**, ss.84-85.

olmalıdır²⁵⁴. Zira Osmanlı idaresi işgalci birlikler olan Ruslarla işbirliğine gidip komşuları Kürtlerle de çatışma yaşayan isyancı Ermenileri imparatorluk sınırları içinde bulunan Suriye'nin kuzeyine ve Kuzey Irak topraklarına göç ettirmiş, farklı bölgelerdeki vilayetlere yerleştirmiştir²⁵⁵.

Tehcir edilen Ermenilerden 1918 yılından itibaren gidenlerin birçoğu geri dönmüş Kurtuluş Savaşı'nda ise Gaziantep'te Fransızlarla birlikte Türk ordusuna karşı savaşmışlardır. Dönenlerden bazıları da kendilerini Kürt kimliğiyle kayıtları, yeni yerleşim birimlerinde ikamet etmişlerdir. Protestan kiliselerinde görev almış, Harutyun Vahabedyan gibi Protestan cemaatinin başına geçip Kudüs Ermeni Patrikliği'ne kadar yükselenler bile olmuştur. Taraflı yazılmış raporlarda dahi tehcirde kayıpların 800 bin olduğu yönündedir. Hâlbuki Prof.Dr. Justin McCarthy'ye göre 1914 yılında altı vilayette Ermenilerin sayısı sadece 635.806'dır²⁵⁶.

Oysa Talât Paşa'ya göre 1914 yılındaki Ermeni nüfus 1 milyon 256 bin 403'dür²⁵⁷. Sadrazam, 1915 tehciri sırasında Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilerin sayısının belirlenmesi amacıyla geniş bir çalışma yaptırtmıştır. Paşa'nın özel evrakı arasında bulunan belgelere göre, 1914 itibariyle 1 milyon 187 bin 818 Gregoryen ve 63 bin 967 Katolik olmak üzere toplamda 1 milyon 256 bin 403 Ermeni yaşamaktadır. Fakat daha sonra sayımda eksiklikler yapılmış olabileceği savıyla bu sayının 1,5 milyon civarında olması gerektiği söylenmiştir²⁵⁸. 1915'li yıllarda Ermeniler ölü sayısının 300 bin olduğunu söylerken bu rakam bir asır sonra 1,5 milyon olmuştur. Zafer Özkan, 'Ermeni Tehciri' adlı eserinde Ermenilerin bu yalan iddialarına belgelerle karşılık vermektedir. Zafer Özkan, eserinde mesnetsiz iddiaları çok kereler çürütmüş, sayım sonuçları ve belgelerden yola çıkarak gerçek rakamlara ulaşmıştır²⁵⁹.

Batılı devletlerin çıkarları için oyuncak olan Ermeni cemaati, Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok kışkırtmalar yapmış, Ruslarla çarpışan Türk ordusunu arkadan vurmaya kalkmış ve bunun sonunda bazı kayıplar vermiştir. Osmanlı

---

²⁵⁴ Deportation kelimesi sürgün anlamına geldiğinden, tehcir için migration ve relocation kelimesi daha doğrudur. Bkz: Longman English-Turkish Dictionary, Longman Group UK Limited, Essex, England, s.274.

²⁵⁵ Ahmet Özgiray, "Sözde Ermeni Soykırım Rakamlarına Reddiye", Ramazan Tosun (Ed.), **Dünden Bugüne Ermeni Meselesi Sempozyumu**, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2003, s.79.

²⁵⁶ **Tercüman**, 12 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

²⁵⁷ **Hürriyet**, 26 Nisan 2005 Salı, s.1.

²⁵⁸ **Hürriyet**, 26 Nisan 2005 Salı, s.1.

²⁵⁹ Zafer Özkan, **a.g.e.**, ss.186-187.

Arşivleri'ndeki salnameler en doğru rakamları vermektedir. Batılı yazarlar arasında salnamelerdeki rakamlara en çok yaklaşan Prof.Dr. Stanford Shaw'dur²⁶⁰. Aynı zamanda Prof. Dr. Justin McCarthy o dönemde Anadolu'da yaşayan Ermenilerin sayısının 750 bin kadar olduğunu belirterek, bunların çoğunluğunun daha savaş öncesi başka ülkelere göç ettiğini belirtir²⁶¹.

8 Aralık 1985 tarihli Tercüman gazetesi, Ermeni liderlerinden Bogos Nubar'ın 11 Aralık 1918'de Fransa Dışişleri bakanına yaptığı, arşivlerde ise 'Bogos Nubar, Quai d'Orsay, Paris, Levant 1918-1929, Armenia: Vol 2 Fol 47' şeklinde kayıtlı bir müracaatı gündeme getirerek Bogos Nubar'ın söz konusu, "390 bin Ermeni'nin tehcir yani yer değiştirme sırasında nihaî istikametlerine varmıştır", sözlerine yer vermektedir²⁶².

Tehcir sırasında ve savaş şartlarının asayişsiz ortamında bazı Ermeniler ölmüş olmakla birlikte aynı savaş şartları, hastalık, soğuktan donma, kaybolma gibi sebeplerle Türkler de ölmüştür. Nitekim Justin Mc Carthy, "Anadolu'daki Ermeni varlığını anlamak isteyen, Ermeni felaketinin savaş esnasında I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de ortaya çıktığını hatırlamalıdır... İstatistikler, çoğunluğunun Türk olduğu bir coğrafyada 2,5 milyon Müslümanın da öldüğünü ifade etmektedir. Ermenilerle de meskûn olan 6 vilayette 1 milyondan fazla Müslüman ölmüştür. Bu Müslümanlar da Ermenilerinkinden daha iyi olmayan korkunç ölümleri tattılar. Ermenileri hatırlanırken 2,5 milyon Türk'ün de hayatını kaybettiği unutulmamalıdır", demektedir²⁶³.

1.5. Doğu Anadolu'da Ermeni Mezalimi

1870'lerde Türkiye'deki Ermeni topluluklarında bulunan birçok insan Çarlık Rusyasının etkisi altına girdi ve Ruslar tarafından terörist milliyetçi hareketlere teşvik edildiler. Bu teröristler Taşnak ve Hınçak'lar olmak üzere iki rakip gruba ayrıldılar. Bunlar sistematik olarak önce Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Ermeni halk liderlerine daha sonra da imparatorluğun kendisine saldırdılar. I. Dünya Savaşı'nda Rusların lehinde olan Ermeni grupları Türkiye'deki orduyla çatıştı.

²⁶⁰ Stanford Shaw, **The Ottoman Census System and Population**, 1831–1914, IIMES XI, 1978, ss.325-338; İlhan Selahattin, "Ermeni Sorununun Rakamlarla Gerçeği", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Yıl.2, İstanbul, 1984, ss.367-421.

²⁶¹ Justin McCarthy, "Osmanlı Ermeni Nüfusu", **Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler**, Ankara, 2002, ss.69-80.

²⁶² **Tercüman**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

²⁶³ McCarthy, **a.g.e.**, ss.70-79.

Doğu'da bulunan kasabaları ve köyleri esir aldılar ve Türk nüfusunu da içeren garnizonların kökünü kazıdılar. Ermeni ayaklanmaları ve savaş sonucunda 1915 tarihinde Doğu Anadolu'nun birçok ilinde düzen bozulmaya başlamıştı. Anadolu'da savaş başlangıcında sayıları 1,3 milyona yakın olan Ermeni'nin savaş sonunda 1 milyona yakını hayatta kaldı. Sadece 300 bini öldü ama bunun yanında yine savaş esnasında yaklaşık 3 milyon Osmanlı Müslüman öldü. Düzenin bozulması sonucunda her gruptan, Yahudiler de dâhil olmak üzere, büyük sayıda kayıplar verildi²⁶⁴.

Birinci Dünya Savaş sırasında İmparatorluğun doğusunda Ermenilerin Müslümanlara karşı giriştiği saldırıların niteliği, onları göç etmeye zorlamak değil, öldürmenin tam kendisiydi yani bir miktar kişi öldürüp çoğunluğu dehşete düşürerek göç etmeye zorlamak amacı güdülmüyordu, olabildiğince çok Müslüman'ın öldürülmesini hedefliyordu²⁶⁵. Bu anlamda Erzurum'da merkeze bağlı Yeşilyayla, Aziziye ilçesine bağlı Alaca ve Pasinler ilçesine bağlı Tımar köylerinde yapılan kazılarda, Ermeni çeteleri tarafından yapılan katliam bulgularına ulaşıldı. 1 Temmuz 1986; Erzurum-Alaca, 7 Ekim 1988; Erzurum-Dumlu-Yeşilyayla; 7 Temmuz 1993'de Erzurum-Tımar; Iğdır-Oba; Kars-Çıldır; Van-Zeve; Kars-Subatan; birçok yerleşimde yapılan kazılarda, mermi kovanları, Kur'an-ı Kerim parçaları, kırık kafatasları, sigara tabakaları ve takı malzemeleri bulundu. Erzurum'da yapılan kazılarda Alaca'da 268, Yeşilyayla'da 95 ve Tımar köyünde ise 300 insan iskeletine rastlandı²⁶⁶.

Eğer çok sayıda insan gruplarının birbirlerini öldürmesini bir soykırım olarak algılıyorsanız, I.Dünya Savaşı'nda Anadolu'da Türklere soykırım olduğunu söyleyebiliriz ama bu bir savaştır, cephede ve geri alanda öldürmeler savaş esnasında meydana geldiği ya da ülke içinde belli bir grubun diğer grubu katletmeye çalışması olarak algılanırsa o zaman soykırım yoktur²⁶⁷.

Hürriyet Gazetesi, 04 Kasım 1985 Perşembe günkü sayısında dış basından örnekler vererek yaptığı haberde, Savaş Muhabiri Dr.Stephan Steiner tarafından Viyana'da yayınlanan Neues Wiener Tageblatt, Budapeşte'de yayınlanan Pester Lloyd, Berlin'de yayınlanan Berliener Lokalanzeiger, Amsterdam'da yayınlanan

---

²⁶⁴ McCarthy, **a.g.e.**, s.223.

²⁶⁵ McCarthy, **a.g.e.**, s.219-220.

²⁶⁶ Azmi Süslü ve Enver Konukçu, **Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu**, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayınları, Nu. 675, Kars-Subatan, 17-21 Haziran 1991, ss.47-61, ss.85-91, ss.117-130 ve ss.133-143.

²⁶⁷ McCarthy, **a.g.e.**, s.224.

Algemeen Handelsblad gazetelerine 1918 yılı başlarında gönderilen ve ‘İki Haftadan Beri Ermeni ve Rusların Doğu Anadolu ve Ermenistan’dan Geri Çekilmelerini İzliyorum’, diye başlayan yazıda, “...arazinin Ermeni çetelerinden temizlenmesinden beri iki ay geçmişse de her adımda kaçan Ermeni çetelerinin yaptığı işitilmemiş zulümleri görüyorum”, denildiğine yer verilmiştir. Haberin devamında söz konusu yazıdan alıntılarda;

“Trabzon’dan Erzincan’a ve Erzincan’dan Erzurum’a kadar bütün köy ve kentler harabe halinde, görülmemiş bir zulümle öldürülen Türklerin cesetleri her tarafta. Ruslar, yerli halka genellikle iyi davranıyorlar ve Ermenilerin saldırılarından koruyorlardı fakat Ruslar çekilip Ermeniler bölgenin sahibi kesilince planlı bir seklide Müslümanları yok etmeye başladılar. Rus esaretinden kaçmış, Kars ve Aleksandrapol (Gümrü)’den gelmiş olan Avusturyalı ve Alman askerleriyle konuşma fırsatını buldum. Bunlar Ermeni çetelerinin Türk harp esirlerinden 360 kişinin Kars’ta Aleksandrapol’de nasıl öldürüldüklerini görmüşler” diye bahsedilmektedir²⁶⁸.

Erzurum ve Deveboynu Geçici Komutan Vekili ve Erzurum Kale Topçu Alayı Komutanı Yarbay Tverdohlebof da görüp yaşadığı Ermeni katliamını şu şekilde anlatmıştır:

“Ayırmaksızın bütün Ermeni düşünürlerinin cinayette medhaldar olduklarını iddia etmek istemiyorum. Hayır, bu halin muvafik olmayıp Ermenilerin tutuktan yolun çıkmaz olduğunu iddia edenler de görülmüştür. Hatta böyle söyleyen Ermeni düşünürleri arasında fiilen kıtale mümanaatta bulunanları da görülmüştür. Ancak bunlar pek azınlıkta kalır. Hatta ekseriyet tarafından bunlar Ermeni mefkûresine hain addolunarak makhur oluyorlardı. Bazıları da sureta cinayet aleyhinde görünerek hakikatte gizlice kıtal icra ve teşvikinden hali kalmadılar. Bazıları da tamamen sükûtu ihtiyar eder. Bir diğeri de Rusların serzenişlerine karşı: Siz Rus’sunuz! Hiçbir zaman Ermeni milletinin mefkûresini anlayamazsınız, derlerdi. Ermeni vahşileri vicdan azabı nedir bilmezler. Pek yakında geçen olaylar Ermeni ülküsünü pek açık surette gösterir. Meydana gelen olayları hiç kimse olmamış hale koyamaz. Ermeniler rüzgâr ektiler, fakat rüzgâr ekenin fırtına biçeceğini unuttular!”²⁶⁹.

Bir üçüncü belge ise, Rus yarbayının nefretle andığı Ermeni katliamından sonra Erzurum’u kurtaran ve Kars’a yürüyen Türk ordusunun komutanlarından Kazım Karabekir Paşa’nın, Kars’a girmeden önce oradaki Ermenilere gönderdiği mesaj:

“Altı yüz seneden beri birlikte yaşadıkları bir milletin kadın ve çocuklarına karşı enva-ı işkence ve zulümler yapan canavar Osmanlı Ermenilerinin aldatmalarına kapılmayınız. Onların elleri kanlı, yüzleri lekelidir. İhtiyarlara, kadınlara, çocuklara karşı reva gördükleri cinayetleri görüp de bunlara lanet etmemek mümkün olamaz. Geçtikleri yerlerde ne hayat, ne namus, ne mal bırakmışlardır. Osmanlı ordusu, bu alçakları bulduğu yerde tepeleyecek,

²⁶⁸ **Hürriyet**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.1; <http://www.tallarmeniantale.com/austrian-witness.htm>, Erişim: 22.10.2018.

²⁶⁹ Yarbay Tverdohlebof, **Gördüklerim Yaşadıklarım (Erzurum 1917-1918)**, T.C. Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2007, s.11.

*mahvedecek ve öldürdükleri ve yaktıkları binlerce masumların intikamını behemehâl alacaktır. Karabekir Paşa, doğrudan doğruya Kars'a girse de, Ermenileri toplu kılıçtan geçirse kim hesap soracak... Ama onun adı Karabekir Paşa'dır, Ermeni çetelerinin reisi Antranik Paşa değil!*²⁷⁰.

1.6. Amiral Bristol Raporu

İzmir'in Yunanlılarca işgali Avrupa kamuoyunda ses getirince işgalin nedeni ve sonucu ile nasıl olduğu konusunda gözlemde bulunmak ve bilhassa İngiliz ve A.B.D. kamuoyunu aydınlatmak için İzmir bölgesinde çalışma yapmak üzere A.B.D. hükümetince bölgeye Amiral Mark Lambert Bristol önderliğinde bir heyet gönderilmiştir. 1919 sonlarında, Türkiye'deki Amerikan Yüksek Komiserliği'ne atanan filo komutanı Amiral, yazdığı mektuplarla A.B.D. Başkanını bilgilendirmiştir. Dolayısıyla 1919-1927 yılları arasında Osmanlı Türkiye'si'nde kalan Amiral Bristol, Osmanlı Devleti'nin son dönemiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına yakinen tanık olmuş ve gözlemlerini belgelendirmiş bir yüksek rütbeli askerdir.

Amiral, 1921'de Burton'a yazmış olduğu mektubunda, Ermeni soykırımına dair söylentilerin asılsız olup, kırım için Avrupalı devletlerin basın mensuplarının haklı ve kamuoyunu yanılttıklarını, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı üzerine güttükleri siyaseti destekleme maksatlı yaptıklarını ve basit bir propogandan öteye gitmediğini söylemektedir²⁷¹

Amiral Bristol 23 Aralık 1920'de savaş günlüğüne, “*çok yazıktır ki Birleşik Devletler'de halkın Ermeniler hakkında, Ermeni memleketi diye bir şeyin bulunmadığına dair gerçek ve doğru bir fikri yoktur*”, diye yazmıştır²⁷².

Ermeni tarih profesörü Hovanisyan ile Amerikan-Ermeni Derneği Başkanı Vardiyân'ın “Ermeni katliamı” konusundaki iddialarına, Prof.Dr. Justin McCarthy, o dönem Osmanlı-Türkiye'deki Amerikan Büyükelçisi Amiral Bristol'un diplomatik yazışmalarını kaynak göstererek, 1915–1922 yıllarında Anadolu'da Müslüman, Rum, Ermeni ve başka etnik gruplardan olmak üzere çok insanın hastalık, açlık ve savaş nedeniyle öldüğünü, Ermenilere karşı bir katliam yapılmadığını, karşılıklı mukatelenin meydana geldiğini, Ermenilerin hak iddia

²⁷⁰ **Hürriyet**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

²⁷¹ **Hürriyet**, 09 Ekim 2000 Pazartesi, s.1; Laurence Evans, *United States Policy and the Partition of Turkey (1914-1924)*, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1965, s.262.

²⁷² **Milliyet**, 05 Nisan 1987 Pazar, s.1; Ercüment Kuran, **Amiral Bristol Raporu ve A.B.D.'de Türk Aleyhtarı Ermeni Propagandası'nın Tarihçesi: Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu**, (Ed.:) Hasan Celâl Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001, s.190.

ettikleri bölgede Müslümanların çoğunlukta olmasına rağmen, Rus baskısıyla göçe zorlandıklarını, söylemiştir²⁷³.

Profesör Hovannisyan, 1982 yılında Münih'te yapılmış olan 'Dünya Ermenilerinin Problemleri Kongresi'nde bu gerçeği şöyle dile getirmiştir: "*Ermeni soykırımı ispatlanamamıştır. Soykırım, hukuken geçersizdir ve zaten zaman aşımına da uğramıştır*"²⁷⁴.

Bristol'un Ermeni kırımını propagandasına ilişkin Türk tezini destekleyen raporlarından bir diğeri; Maraş olaylarına ilişkin 21 Şubat 1920 tarihli telgrafıdır:

*"Suriye ve Kilikya'nın Fransızlar tarafından işgali nedeniyle, Türkiye'de yeni koşullar ortaya çıkmıştır. Bu koşullar, İzmir'in Yunanlılarca işgalinden doğan duruma benzemektedir. Fransızlar'ın Ermeni askerlerini kullanması ve Ermenileri silahlandırması sonucu Türk köylerinin tahrip edilmesi, kadınlara tecavüze uğraması, masum halkın öldürülmesi üzerine Müslüman ahali ayaklanmıştır"*²⁷⁵.

23 Mart 1920 tarihli raporunda; olayların Fransızların kışkırtması sonucu meydana geldiğini, Ermenilere karşı önceden düşünülmüş ve düzenlenmiş saldırılar olmadığını, nitekim Fransızlar kentten ayrıldıktan sonra, Maraş'ta herhangi katliam yaşanmadığına dikkat çekmek ve milliyetçilerin Gayrimüslimleri ortadan kaldırmaya uğraşmadıklarını belirtmiştir. Haberlerin Avrupalıların emperyalist amaçlarla Türkiye'yi paylaşmak üzere, dünya kamuoyunu kazanmak ve milliyetçileri gözden düşürmek in kasten çıkarıldığını ifade etmiştir²⁷⁶.

Bristol Raporu'nun içeriğinde; bölgedeki olayların sorumlusunun Türkler değil, Rumların olduğunu, bölgede Türklerin çoğunlukta olduğunu, Yunanlıların bölgeyi işgalinin tamamıyla ilhaka yönelik olup bölgenin güvenliğini sağlamakla bir ilgisinin olmadığı husularını yer alır. Öneri olarak da Yunanlıların işgal ettikleri yerleri boşaltıp buraların İtilaf devletlerinin ortak güvenlik birliklerinin yerleşmesi yönündedir.

Rapor; Yunanlıların Paris Konferansı'na sahte rapor verdiklerini ortaya çıkarmış, Yunan işgalinin haksızlığını tüm dünyaya duyurmuş ve Türklerin yürüttükleri karşı mücadelede haklı olduklarını belgelemiş, en üst makamlara iletmiştir²⁷⁷.

²⁷³ **Hürriyet**, 26 Haziran 1983 Pazar, s.6.

²⁷⁴ Zafer Özkan, **Ermeni Tehciri**, s.174; Azmi Süslü, **a.g.e.**, s.142

²⁷⁵ **Milliyet**, 27 Şubat 1985 Çarşamba, s.5.

²⁷⁶ **Milliyet**, 27 Şubat 1985 Çarşamba, s.5.

²⁷⁷ Hikmet Öksüz ve İsmail Köse, **Ermeni Meselesi (1919-1927)**, KTÜ yayınları, Trabzon, 2015, ss.20-29.

Raporu yazan Bristol'un ise Türk dostu olmayıp ermeni sempatzanı olması ve raporlarını bu hislerle yazmasına rağmen Türk tezine destekler nitelikte olması yönüyle de önemlidir²⁷⁸.

1.7. General Harbord Raporu

1919 yılında Ermenilerin durumunu incelemek için bir heyetle birlikte Türkiye'ye gelen A.B.D.'li General James Guthrie Harbord, bile yanında getirdiği bir kaç kötü niyetli Ermeni yanlısı misyonerin de eşlik ettiği Anadolu gezisi sırasında Sivas'ta tanıdığı ve raporunda çok güzel olduğunu yazdığı bir Ermeni kızının 1915 yılındaki tehcir hareketini dramatize ederek anlattıklarını raporuna esas olarak almış, bir milyon yüz bin kişinin tehcire tabi tutulduğunun altını çizmiştir²⁷⁹.

Fransa'daki Amerikan Askerî Kuvvetleri ile Hoover başkanlığındaki Amerikan Yardım Kuruluşu personelinden seçilen tecrübeli ve yetenekli uzmanlar arasına, bazıları Amerika'dan gelmiş Ermeni asıllı, kasıtlı ve özel görevli kimselerin de sızdığı, sokulduğu görülmektedir. Heyetin kuruluşunda ve özellikle başına dürüst tarafsız ve Filipinler'de başarılı hizmet vermiş tecrübeli General Harbord'ın başkan getirilişinde, daha sonra Amerika'nın 31. Cumhurbaşkanı seçilecek Herbert C. Hoover'in büyük çabası olmuştur. General Harbord ve General Pershing'in de iyi niyet, dürüstlük ve tarafsızlıklarına rağmen, heyete sokulan, sızdırılan ikisi subay, üçü sivil 5 Amerikalı Ermeni şunlardır: Mühendis Binbaşı Şekerciyan, Mühendis Üsteğmen H.H. Kaçadoryan, Yardımcı Aram Kojassar, Tercüman Dikran Serjenyan ve Tercüman Dik Ohanesyan'dır²⁸⁰.

Fotoğraf 9. A.B.D.'li General J. G. Harbord, Ermenistan Başbakanı Aleksander Khatisyan ile Erivan'da²⁸¹

²⁷⁸ Hikmet Öksüz ve İsmail Köse, **a.g.e.**, ss.20-29.

²⁷⁹ James G. Harbord, (Maj. Gen.), Ed.: Mr.Lodge, **Conditions in The Near East**, -Report of the American Military Mission to Armenia-, Government Printing Office, Washington DC, 1920, p.7.

²⁸⁰ Fethî Tevetoğlu: Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa-General Harbord Görüşmesi, **Türk Kültürü**, Yıl: VII, Sayı: 76, 77, 80, 81, ss. 257-68, 321-34, 525-45, 692-99.

²⁸¹ http://www.orientica.net/index.php?title=File:066_khatisyan_harbord.jpg, Erişim: 26.10.2018; **Güneş**, 23 Kasım 1985 Cumartesi, s.3.

1877’de sona eren Türk-Rus Savaşı’ndan sonra İngilizlerin Rusya’ya karşı oynamak istediği oyuna Ermenileri alet etmeleri ve nihayetinde 1878’de Berlin Anlaşması’nda, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermenilerin kullanılması prensip olarak kabul edilmiştir. General raporunda bu hususu, Rusya’nın İngiltere’ye olan kıskançlığı, “British Jealousy of Russia”, diye söz etmektedir. İngiliz görüşüne göre, tampon Ermeni devleti kurulursa, Rusya’nın güneye, yani Hindistan yoluna ve Arap dünyasına inmesi engellenebilir. Çarlık Rusyası ise esasen Ermenilerin büyük bir kısmı kendi topraklarında yaşadıklarından, hududunda böyle küçük bir Ermenistan Devleti kurulursa, nasıl olsa anavatan Ermenistan ile ileride birleşeceklerinden, Rusya’nın güney hududu daha kuvvetli olacak düşüncesiyle, Çarlık Rusyası da Ermenilerin birleşmelerini istemiştir. İngiliz ile Rus oyunu iki menfaati birleştirmiş ve nihayet 1878 Berlin Andlaşması’nın 61’inci maddesinde kendini göstermiş ve Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermenilerin korunması prensibini ortaya atmıştır²⁸².

1.8. (Sözde) Soykırım İddialarına Karşı Kanıtlar

1917-1918 yılları arasında Parlamentoda Taşnak temsilcisiyken 1918-1919 döneminde Ermenistan Başbakanı olan Ovannes Kaçaznuni’nin 1923’te Ermenice ve 1927’de Rusça bastırılan itiraf niteliğindeki anıları gerçekleri ortaya koymaktadır²⁸³. General Harbord’un, raporunda değindiği bölgedeki kışkırtmaları ve izlenen siyasetin sonucunda meydana gelen olaylara sebep isyanları tertipleyen Taşnak’ların bir üyesi, sonra da Sovyet Ermenistanı’nın başbakanı olarak en yetkili ağızdan doğrulayan çok önemli ve Türk tezine dayanak olacak bir belge niteliğindedir²⁸⁴.

Ermeniler’in, 1,5 milyon kişinin Türkler tarafından katliâma uğradığı yolundaki iddiaları, 1924 ‘te “Ermeni Milli Delegasyonu”na bulunan Ahroryan ve Nubar Bogos tarafından düzenlenen belgelerle yalanlanmıştır. Doç.Dr. Mim Kemal Öke’nin Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) arşivlerinden çıkardığı bu önemli belgeyi Tercüman gazetesi 8 Aralık 1985 tarihinde yayınlamıştır²⁸⁵.

24 Mart 1924 tarihli bir yazı ile Milletler Cemiyeti üyelerine ulaştırılan Ermeni Millî Delegasyonu’nun göçmenlere para yardımı yapılmasını isteyen

²⁸² Nurşen Mazıcı, **Ermeni Sorununun Kökeni**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2007, ss.13-15.

²⁸³ Ovanes Kaçaznuni, **Taşnak Partisi’nin Yapacağı Bir Şey Yok** -1923 Parti Konferansı’na Rapor-Çev.: Arif Acaloğlu, 6.B, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006, s.11.

²⁸⁴ Mehmet Perinçek, “Kaçaznuni... “; **Aydınlık**, İstanbul, 02 Ekim 2005, s.5; **Aydınlık**, İstanbul, 11 Kasım 2005, s.6; Ovanes Kaçaznuni, **Taşnak Partisi’nin Yapacağı Bir Şey Yok**, ss.07-30.

²⁸⁵ **Tercüman**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

dilekçesinin ikinci paragrafında, I.Dünya Savaşı'nın başında Türkiye'yi terkederek Kafkasya'ya geçen 350 bin Ermeni'nin dışında, 300 bin Ermeni de Yakındoğu'da, Yunanistan, Bulgaristan, Suriye, Kıbrıs, Filistin vs. gibi yerlere sığınmışlardır, denilmektedir. Yazının devamında, “*Cemiyet Üyelerinin Hükümetlerine, Ermeni Milli Delegasyonu'nun Dileğidir...*” başlıklı, “Paris 1 Mart 1924” tarihli dilekçede daha o günlerde bile Fransa'nın olaylara nasıl bulaştığı bütün açıklığı ile anlatılmaktadır. Dilekçenin 6.paragrafında “*Fransız hükümeti Mösyö del Sleves'in ve Senato başkanının yönetiminde kurdurduğu Millî Komite aracılığı ile geniş çapta yardım toplayarak göndermiştir*”, denilmektedir. Belgede açıkça 350 bin Ermeni'nin I.Dünya Savaşı'nın başında Türkiye'yi terkettikleri belirtilmektedir. 300 bininin de Ortadoğu ve Balkanlar'a kaçtıkları kaydedilmektedir. Eldeki güvenilir kaynaklara göre Osmanlı imparatorluğu döneminde Türkiye'de yaşayan Ermeni sayısı 1 milyon kadardı. Bundan 650 bin kişinin sağ olarak ülkeyi terkettikleri Ermeni Millî Delegasyonu'nun Milletler Cemiyeti'ne sunduğu sözkonusu dilekçede açıklanmaktadır²⁸⁶.

TBMM ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Ermenistan ile yaptığı antlaşmalar hususunda 16 Şubat 1990 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Doç.Dr. Meryem Koray, ‘Ermeni Sorunu ve Antlaşmalar’ başlıklı makalede, Ermenistan'ın Osmanlı İmparatorluğu sonrası geçirdiği süreci şu şekilde ele almıştır: 9 Mart 1921 Moskova ve 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşmalarıyla²⁸⁷ da bir bakıma Gümrü Antlaşması sağlanmıştır. Kısacası; Ermeni sorunu, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıkıp Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce uluslararası antlaşmalarla hukuksal ve siyasal çözüme ulaşmıştır²⁸⁸.

Fotoğraf 10. Milletler Cemiyeti'ne Sunulan Ermeni Belgesi²⁸⁹

²⁸⁶ **Tercüman**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

²⁸⁷ Kars anlaşması maddeleri için bkz. Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, ss.168-174.

²⁸⁸ **Cumhuriyet**, 16 Şubat 1990 Cuma, s.2.

²⁸⁹ **Tercüman**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

Ermenilerin Anadolu’da işledikleri cinayetler ve bunlara ait toplu mezarların her geçen gün yenileri ortaya çıkarılmakta ve (sözde) soykırım iddialarına en gerçekçi yanıt verilmektedir. Anadolu Ajansı Erzurum Bölge Müdürlüğü ve Atatürk Üniversitesi’nin ortaklaşa çabalarıyla yürütülen kazılarda Doğu Anadolu’da Ermeni mezalimine uğramış çok sayıdaki yerleşimde toplu mezarlar ortaya çıkarılmıştır²⁹⁰.

Iğdır ilçesine bağlı Oba köyünde, 10 saatlik bir kazıdan sonra tarihi belgelerle doğrulanan ve Ermeni Taşnak militanları tarafından topluca yakılan 90 Türk’e ait kafatası ve kemikler ortaya çıkarılmıştır. Olayın tanıkları olduklarını anlatan yaşlı Oba köylüleri de Ermeni katliamını doğrulamışlardır. Bundan başka Ermeni çetelerin Iğdır ve yöresindeki 38 köyde de yaklaşık 35 bin Türkü aynı şekilde öldürdükleri belirtilmiştir²⁹¹.

Fotoğraf 11. Iğdır-Oba’daki 90 Türk’ün Toplu Mezarı²⁹²

1.9. Dönemin Basınına Göre Ermeni Terör Örgütleri

Belli başlı Ermeni örgütlerinin kuruluşu geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başına denk gelmektedir. İlk “çan sesi” anlamına gelen Hınçaklar 1887’de Avedis Nazarbekyan tarafından Cenevre-Zürih’te, ardından da Taşnak 1890’da Tiflis’te, 1908’de İstanbul’da Ramgavar kurulmuştur²⁹³.

1828-29 Savaşı’nda Kafkasya’dan gelen Ermeni subayları, Osmanlı İmparatorluğu’nu içinden çökertmek amacıyla bu bölgelerde yaşayan Ermenilere bağımsızlık duyguları aşılamışlardır. 1885-1910 yılları arasında da artık Ermeni

²⁹⁰ Azmi Süslü ve Enver Konukçu, **a.g.e.**, ss.47-61, ss.85-91, ss.117-130 ve ss.133-143.

²⁹¹ **Cumhuriyet**, 05 Mart 1986 Çarşamba, s.1.

²⁹² **Cumhuriyet**, 05 Mart 1986 Çarşamba, s.1.

²⁹³ Ethemoğlu, **a.g.e.**, s.20.

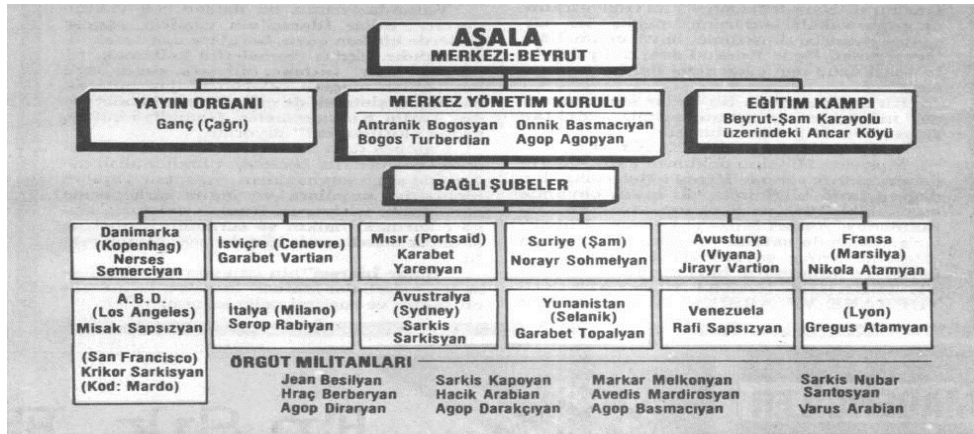
ihtilal örgütlerinin kurulup etkili bir şekilde çalıştıkları görülmektedir. Bu üç örgüt de yurt dışında kurulmalarına rağmen, faaliyetleri Osmanlı topraklarında olmuştur.

Ermeni örgütlerinin kuruluş sürecinde dünya konjoktöründe durum şudur: Milliyetçilik akımları Avrupa'nın hemen her yerini sarmıştır. Siyonistler de ilk kongrelerini Basel'de 1897'de toplamıştır. Osmanlı Devleti 1878'den başlayarak peşpeşe kıta Avrupa'da topraklarını yitirmeye, milletlerini kaybetmeye başlamıştır. Sömürgeci devletler Osmanlı topraklarını parçalayıp işgal etmek için kendi aralarında gizli antlaşmalar imzalamışlardır²⁹⁴.

1.9.1. ASALA Terör Örgütü

Ermeni terör örgütlerinin en önemlilerinden biri olan ASALA-Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu'dur²⁹⁵. Örgütün amacı (sözde) soykırımın Türkiye tarafından kabul edilmesini sağlamak ve Türkiye'ye tazminat ödetmek sonra da Ermenilere ait (sözde) işgal altındaki toprakları kurtararak (sözde) Büyük Ermenistan'ı, (hayali) Büyük Ermenistan'ı kurmaktır²⁹⁶.

Dünya Kiliseler Konseyi'nce işletilen bir ofise 1975 yılında bombalı saldırıda bulunmuş, olay ASALA'nın ilk eylemi olarak kayıtlara geçmiş olduğundan bu tarih kuruluş yılı kabul edilmiştir²⁹⁷.

Fotoğraf 12. ASALA-Beyrut Merkez Teşkilatı²⁹⁸

²⁹⁴ Ercüment Kuran, "Ermeni Meselesinin Milletlerarası Boyutu", **Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara 1985, s.20.

²⁹⁵ Wolfgang Schraps, "Kaybolmuş Bir Halkı Ararken", **GEO Dergisi**, Mart 1986, ss.103-119.

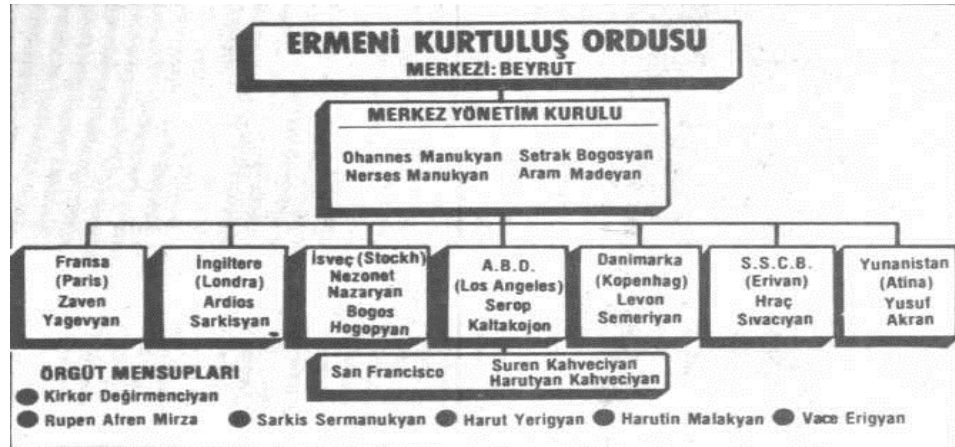
²⁹⁶ Kamuran Gürün, Ermeni Terörizminin Sebepleri ve Mücadele Yolları, **Uluslararası Terörizm Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1984, s.245.

²⁹⁷ Sedat Laçiner, **Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara, 2005, s.389.

²⁹⁸ **Tercüman**, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

İsrail işgalinden sonra, Beyrut'un boşaltılmasına kadar ASALA'nın merkezinin Beyrut'ta olduğu ve bazı Filistinli grupların koruması altında bulunduğu bilinmekteydi. Sovyetler Birliği ve Yunanistan dâhil olmak üzere birçok ülkede de kurulmuş teşkilâtları vardı.

Örgütün sözcüsü olarak tanıtılan ve muhtemelen yönetimde de söz sahibi olan Agop Agopyan'ın da merkezi Beyrut'tu. 1982 Temmuz'unda yakalanan Orly grubu mensubu teröristler, örgütün saldırı emirlerini Beyrut'tan telefonla almaktaydılar. Fransa'da yaşayan Ermeni toplumunun bu örgütlere düzenleyecekleri operasyonlarda lojistik destek sağladıkları bilinmekteydi. Beyrut'un boşaltılmasından sonra, ASALA'nın faaliyetlerinde önemli bir düşüş izlenmiş ve ASALA'nın askeri eğitim merkezi Lübnan'daki El-Bekaa Vadisi'ne taşınmıştı. 1985'in ortalarından itibaren diğer ASALA grupları İran ve Suriye'ye yerleşmeye başlamışlardı. Bir başka eğitim merkezi Kıbrıs'ın Rum kesimine kayarken, örgütün merkezi Yunanistan olmuş, ikinci merkeziyse Paris olarak belirlenmişti. ASALA'nın Danimarka, İsviçre, İtalya, İspanya, Fransa, Almanya, Avusturya, A.B.D., Venezüella, Libya ve Avustralya gibi dünyanın başka merkezlerinde hücreleri bulunmaktaydı. ASALA, suikast ve bombalamaları iki ya da dörder kişilik hücre timleri gerçekleştirmekteydi²⁹⁹.

Fotoğraf 13. Ermeni Kurtuluş Ordusu Teşkilat Yapısı³⁰⁰

ASALA'nın idari yeri Lübnan-Beyrut Burç Homud Mahallesi, Amanus Sokak'ta bej renkli dört katlı binadaydı. Militanlar ise Bahammud köyü yakınlarındaki kampta eğitilmekteydi. ASALA Merkez Yönetim Kurulu Başkanı 50 yaşlarındaki orta boylu, dolgun yapılı, buğday tenli, sol gözü sağ gözünden daha

²⁹⁹ Milliyet, 05 Ekim 1985 Perşembe, s.1

³⁰⁰ Tercüman, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

büyük ve sürekli gözlük takan Ohannes Manukyan'dı. Manukyan Suriye Ermenilerinden olup Beyrut'ta ikamet etmekteydi. Türkçe ve biraz Fransızca bilen Manukyan, evli ve biri erkek biri kız iki çocuk babasıydı³⁰¹.

Fotoğraf 14. ASALA'nın Önde Gelen Militanları³⁰²

Manukyan'ın yardımcılığını ve örgüt sekreterliğini 30 yaşlarındaki uzun boylu, beyaz tenli, siyah saçlı ve sakin bir yapıya sahip ve Ermenice, Arapça, İngilizce, Türkçe bilen oğlu Nerses Manukyan yürütmekteydi.

Örgüt veznedarlığını Beyrutlu Ermenilerden 40 yaşındaki Setrak Bogosyan yapmaktaydı. Evli ve çok sinirli bir mizaca sahip olan Bogosyan kısa boylu, bıyıklı, dolgun yapılı, esmer tenli ve saçları tamamen beyazlaşmıştı.

Merkez Yönetim Kurulu üyesi 45 yaşında, orta boylu, dolgun yapılı, göbekli, beyaz tenli, dazlak başlı, bıyıksızdır ve alt dudağı daha büyük olan Aram Madeyan, Beyrut'ta ilkokul öğretmenliği yapmaktaydı.

Kanlı örgütün başkanlığını 65 yaşındaki Antranik Bogosyan adlı Suriyeli Ermeni yapmakta, kısa boylu, anormal büyük başlı, dolgun yapılı ve mavi gözlü olan Bogosyan Ermenice, Türkçe, Arapça, Almanca ve Fransızca bilmekteydi.

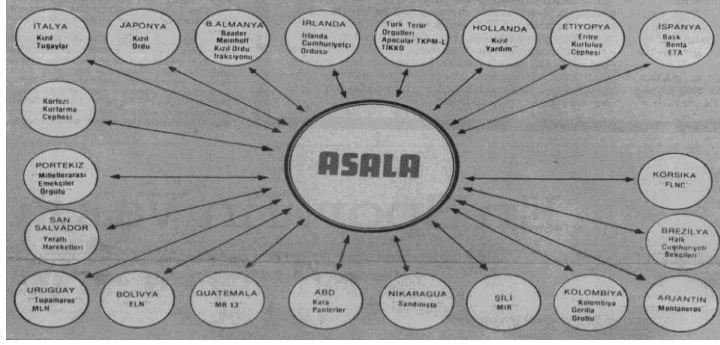
ASALA'nın başkan yardımcılığını Beyrut'ta eczane işleten 48 yaşındaki Suriye Ermenisi Bogos Turberdian yürütmekteydi. Örgütün genel sekreteri ise 45 yaşında eğri burunlu, zayıf esmer görünüşlü Ornik Basmacıyan'dı.

ASALA'nın veznedarlığını ve liderliğini 50 yaşındaki Agop Agopyan yapmaktaydı. Agopyan, Ekmekçiyan'ın ifadelerinde bahsettiği kişidir³⁰³.

³⁰¹ Tercüman, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

³⁰² Tercüman, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

³⁰³ Tercüman, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

Fotoğraf 15. ASALA ile Bağlantılı Terör Örgütleri ve ASALA Amblemi³⁰⁴

ASALA örgütü George Habaş ve Hawatme örgütleri aracılığıyla Türk terör örgütleri dâhil 21 devletin terör örgütleri ile dolaylı ve dolaysız ilişki içindeydi. Nitekim ASALA'nın sözcüsü Agop Agopyan 1980 yılında Panorama dergisine yaptığı açıklamada dünyadaki bütün devrimci örgütlerle bağlantıları olduğunu söylemiş; “Ermenilerle birlikte Türk ve Kürt militanları da Suriye ve Lübnan'daki kamplarda eğitim görüyorlar”, demişti. Bu gruplar Türkiye’de PKK terörü adı altında pek çok tedhiş hareketinde bulundular³⁰⁵. ASALA'nın bağlantılı olduğu terör örgütleri ise şunlardı: İtalya-Kızıl Tugaylar, Japon-Kızıl Ordu, Batı Almanya-Baader Meinhoff-Kızıl Ordu fraksiyonu, İrlanda-Cumhuriyetçi Ordusu, Türkiye-PKK ve TKP/ML-TİKKO, Hollanda-Kızıl Yardım, Etiyopya-Eritre Kurtuluş Cephesi, İspanya-Bask, Korsika-LNC, Brezilya-Halk Cumhuriyeti Bekçileri, Arjantin-Montaneros, Kolombiya-Gerilla Grubu, Şili-MIR, Nikaragua-Sandinista, A.B.D.-Kara Panterler, Guatemala-MR 13, Bolivya-ELN, Uruguay-Tupamaros, San Salvador-Yeraltı Hareketleri, Portekiz-Milletlerarası Emekçiler Örgütü ve İşgal Edilmiş Körfezi Kurtarma Cephesi³⁰⁶.

İster ASALA, ister ESAK (JCAG) imzalı olsun, teröre karşı Ermenilerin genel yaklaşımı bu sözlerde özetlenmiştir. Her ne kadar onaylamasalar, bir o kadar da arkasında oldukları aşikârdır. Buna karşılık Ermeni Tehdiş Örgütü ASALA ve siyasi kolu, “Ermeni Halkçı Harekâtı”, davayı diplomatik ve barışçı yollardan dünya kamuoyuna duyurmayı hedef alan ılımlı Ermenilerin “Demokratik Cephe” adıyla bir örgüt kurmalarını kınamıştır³⁰⁷.

³⁰⁴ **Tercüman**, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

³⁰⁵ Tuncer Günay, **a.g.e.**, s.21.

³⁰⁶ **Tercüman**, 25 Mayıs 1983 Çarşamba, s.1.

³⁰⁷ **Tercüman**, 25 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

ASALA ile Hınçak, Taşnak ile ESAK (JCAG) ve Ramgavar gibi belli başlı örgütlerin Beyrut'ta konuşlanmalarının sebebi, tehcire tabi tutulan Ermenilerin zengin ve etkin olanlarının bu ülkede yaşıyor olmalarıdır. Cenevre'de tutuklanarak mahkemeye çıkarılan Ermeni terörist Ara Yenikomşuyan bunu; “*Beyrut, Ermeni Diasporasının siyasi, kültürel ve dini merkezidir*”, sözleriyle teyit etmiştir. Fransız gazeteci Yazar Richardot, “Armeniensi” adlı 1982 baskısı eserinde Ortadoğu'nun Ermeni kültürünün korunmasında, Gregoryen Kilisesi'nin rolünün önemine dikkat çekmiştir³⁰⁸. Beyrut-Antelias'taki Gregoryen Kilisesi Katolikosluğu'na bağlı iki patrikhanesinden biri Kudüs diğeri ise İstanbul'dadır. Ermeni camiasında siyasi örgütler ile Kilise içiçe olduğundan Antelias'taki Ermeni Katolikosluğu Ermeniler için dünya çapında bir kültür ve dini merkez olagelmıştır. Bu ülkedeki Ermenilerin %90'ı Gregoryen, %5'i Roma-Katolik ve %5'i Protestandır³⁰⁹.

Taşnak Partisi Eçmiyazin Kilisesi'ni reddetmeden sınımsız biçimde Antelias'a bağlı ve Katolikos'u hararetle desteklemiştir. Taşnak bünyesinde Protestan olmamasına rağmen az sayıda da olsa Katolik bulunagelmıştır. Liberal ve burjuvazi partisi kabul edilen Ramgavar ise bünyesinde katolikleri ve protestanları toplamış ve Antelias'a karşı Eçmiyazin'e bağlanmıştır. Dolayısıyla Ramgavar'ın Sovyet Ermenistan'la ve A.B.D. ile ilişkilerinin o dönemde ileri düzeyde olduğu görülmüştür.³¹⁰. Yani her Ermeni için bir örgüt, her örgüt içinse bir Ermeni vardır.

Cengiz Çandar, Cumhuriyet gazetesindeki “*20.yy Haçlı Seferi, Ermeni Terörü*” başlıklı köşe yazısında; ASALA'nın amaç ve siyasi çizgisini bir zamanlar Beyrut'ta yayınladığı Hayastan (Ermenistan) dergisinde açıkça ortaya koyduğunu, örgütün amacının Türk devletini cezalandırmak değil, ulusal kurtuluş mücadelesi olduğunu ve bunun (sözde) Ermeni soykırımını tanımaktan geçtiğini, soykırımın tek başına yeterli olmadığını izah etmiştir. Soykırımdan sonra toprak kazanımının şart olduğunu açıklamış, Yazar Terziyan'ın; “*ASALA genç bir örgüt olup mücadeleyi şiddetlendirecektir. Sovyet Ermenistan bir “mücadele üssü”dür dolayısıyla ASALA, Sovyetler'e yönelmektedir*”, sözlerine yer vermiştir³¹¹.

³⁰⁸ Jean Pierre Richardot, *Armeniensi*, S.E.P.C., Paris, 1982, s.251.

³⁰⁹ *Cumhuriyet*, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³¹⁰ *Cumhuriyet*, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³¹¹ Cengiz Çandar, “20.yy Haçlı Seferi, Ermeni Terörü” ...*Cumhuriyet*, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.12.

ASALA'nın yayın organı Hayastan dergisinin 1980 yılı sonunda yayınlanan birkaç sayısında örgütün düşündüğü dört eylem cephesi ile ilgili açıklamaları, Cumhuriyet Gazetesi'nde haber olarak yer almıştır:

1. Diaspora'daki silahlı mücadeleyi arttırmak ve bunu işgal altındaki Ermeni topraklarına yani Türkiye'ye taşımak;

2. Diaspora'daki Ermeni toplulukları arasında örgütün temelini geliştirmek;

3. Ermeni halkının ulusal haklarını tanıyan Kürt-PKK, Lübnan Emekçiler Birliği, bir Ürdün örgütü vs. devrimci güçlerle ittifak kurmak;

4. Sovyet Ermenistanı'nı devrimci üs olma konusunda ikna etmek³¹².

Bu dört eylem cephesini açıkladıktan sonra ASALA'nın 7 Ağustos 1982'de Esenboğa Havaalanı'nda giriştiği eylem daha da net anlaşılacaktır. Besbelli ki, bu saldırı dört eylem cephesinin birinci maddesinin uygulamaya konması ile alakalıdır. İkinci maddenin uygulanması, ASALA'nın kurdurduğu bilinen Fransa'daki Ermeni Ulusal Hareketi adlı gruplaşma ile bağdaşmaktadır. Üçüncü madde Türkiye'de PKK adıyla tanınan gizli örgüt ile ilgili olup Türkiye'yi etnik temeller üzerinde parçalama stratejileriyle yakın ilişki halindedir. Zira Kürtler de Ermeniler gibi, İmparatorluk toprakları üzerinde iktisadi çıkarları olan ve bölgede egemenlik kurmaya çalışan İngiltere, Fransa, Rusya ve A.B.D. gibi büyük devletlerin emellerine ulaşmada yararlanacakları, batı kriterlerine göre azınlık statüsündeki unsurlar olmuşlardır³¹³. Dördüncü maddede ise, Sovyet güdümündeki Ermenistan'ı her zaman bir ana üst gibi görerek bu konuda yöneticileri iknaya zorladıkları görülmektedir.

ASALA teröristler Filistin ve Güney Kıbrıs Rum kesiminde Yunan kurmaylarınca eğitilmekte, suikast planlayıcıların çoğu Fransa'da oturmaktadır³¹⁴.

Filistinli gerillalardan bir bölümü ile Yunanlı subayların eğittikleri 250 Ermeni ve 45 civarındaki Filistinli gerillanın Rum kesimindeki Trodos Kampı'na naklini perdelemek için Kıbrıslı armatör Solamonides'e ait 2 geminin kullanıldığı belirlenmiştir³¹⁵.

Kudüs'te uluslararası terörizm ile ilgili konularda düzenlenen bir toplantıya geniş şekilde yer veren İsrail basını; Lübnan'daki FKÖ kamplarının dağıtılmasından sonra buradan kaçan Ermeni teröristlerin Kıbrıs Rum kesiminde toplandıkları, yeni

³¹² Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³¹³ Ersal Yavi, **Emperyalizm Kısacasında Türkler, Ermeniler, Kürtler, (1856-1923)**, 5.Baskı, Yazıcı Yayınevi, İzmir, 2003, s.8.

³¹⁴ Tercüman, 21 Ağustos 1981 Cuma, s.7.

³¹⁵ Tercüman, 27 Ağustos 1982 Cuma, s.1

bir eylem hazırlandıkları, kamplar dağıtılsa da terörün son bulmayacağı, herde ve nasıl olursa olsun yeniden örgütlenip eylemlerini sürdürecekleri konusunda görüş birliğine varmışlardır. FKÖ kamplarının dağıtılmasından en fazla zarar gören örgütün ASALA olduğu; Cezayir, Güney Yemen, Libya, Küba gibi ülkelerin ortada kalan terör örgütlerini aralarında paylaştığı ve militanları eğitmeye başladıkları belirtilmiştir³¹⁶.

Ermeni terör örgütlerinin Lübnan'da konuşlandığı istihbaratından sonra bu ülkeye giden Dışişleri Bakanı İlder Türkmen dönüşte, *“Ermeni terörüne karşı alınacak önlem bir tek Lübnan hükümeti ile diyalog kurmak değil, diğer ülkelerle de temas kurmak lazım”*, demiştir³¹⁷. Türkmen, *“terörün Lübnan'dan sonra ikinci merkezi olduğu Suriye'den saldırganların çıkarılması hususunda Hafız Esad ile yapılması gerekenleri konuşacağını”* söylemiştir³¹⁸.

Lübnan'daki olaylardan sonra terörist Ermeniler'in Kıbrıs Rum kesiminde üstlendiklerine ilişkin Komünist AKEL Partisi'nin yayın organı “Haravgi” gazetesinde yer alan haberler diğer bazı Rum gazetelerince de doğrulanmış, Türkiye ilk kez bu kadar açık bir şekilde Kıbrıs Rum Hükümetini Ermeni komandolarla işbirliği yapmakla suçladı, denilmiştir³¹⁹. Türkmen, *“Kıbrıs'ta Ermeni teröristler görmeye başladı. Türkmen, Ermeni teröristler yüzünden bizi tehdit ediyor”* başlığıyla Eleftherotipia gazetesi de haberi duyurmuş ve *“Türk Dışişleri Bakanı Lübnan ziyaretinden sonra ifşa edici demeç verdi”*, başlığını kullanmışlardır. Apoyevmatini gazetesi ise Türkmen'in çok sert konuştuğuna işaret ederek; *“Türkmen, Lübnan'a yaptığı yıldırım ziyaret esnasında Cemayel ile Ermeni konusunu görüşüp Ermenilerin Güney Kıbrıs'ta üslendiğine dair kesin bilgilerden söz ederken Türk Bakanı, açıklamalarıyla sadece Kıbrıs Rumlarını değil, Fransa'yı da suçladı”*, demiştir³²⁰.

ASALA'nın dört lideri hakkında, farklı kaynaklarda değişik bilgilere rastlanmaktaysa da, Agop Agopyan, Antranik Bogosyan, Onnik Basmacıyan ve Bogos Turbaç Uyan isimleri hemen hepsinde ortak yer almaktadır. Temmuz 1982'de Agopyan'ın bir İsrail bombardımanı sırasında öldürüldüğü iddia edilse bile, yeraltına inmiş de olabileceğini bildiren kaynaklar daha bir süre Agop Agopyan'ın, Beyrut'un

³¹⁶ **Hürriyet**, 18 Mart 1983 Cuma, s.1.

³¹⁷ **Hürriyet**, 19 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

³¹⁸ **Tercüman**, 29 Mart 1983 Salı, s.1.

³¹⁹ **Günaydın**, 21 Mart 1983 Pazartesi, s.1.

³²⁰ **Günaydın**, 21 Mart 1983 Pazartesi, s.1.

aristokrat Ermeni kesiminde Ebu Mücahid ismiyle yaşadığını belirtmişlerdi. 1975'te ASALA lideri olarak seçilen 30 yaşlarındaki Agop Agopyan'ın öldüğünün iddia edildiği dönemde, Haziran 1983'te Ebu Mücahid adında biri Lübnan'da bir basın toplantısı düzenlemişti. Öyle anlaşılıyor ki, Agopyan, Ebu Mücahid ve Mihranyan aslında aynı kişilerdi. Agopyan, ASALA'nın mücadelesi ve stratejisi konusunda aşırı görüşlere sahipti. Örgütten ayrılanlar Agopyan'ı diktatör ve gangster olarak suçlamışlardı. Agopyan'ın daimi ikametgâhı konusunda bilgiler çelişkiliydi. 1983 Eylül'ünde Libya'da yaşadığı söylenirken, Mayıs 1984'te FBI'nın tespitleri, Agopyan'ın Şam'da kaldığı yolundaydı³²¹.

Yerel "Bozkurt" gazetesine özel bir demeç veren Kıbrıs'taki BM Barışgücü sözcüsü Whitehouse, konunun üzerinde ciddiyetle durduklarını ve barış gücünün, Güney Kıbrıs'ta konuyla ilgili araştırma ve inceleme yapmaya hazır olduğunu bildirmişti. Ermeni militanların Güney Kıbrıs'ta üslendikleri konusunda daha önce araştırma yapıp yapmadıkları sorusuna da, eskiden bir araştırma yapıldığını ama bir şey bulunmadığını ancak sonra tekrarlanmadığını söylemiştir³²².

Filistinli gerillalarla birlikte Beyrut'u tahliye eden Ermeni teröristlerin Rum Milli Muhafız Ordusu üniforması giyerek Yunan istihbaratı tarafından özel olarak seçilen Yunan subayları gözetiminde Güney Kıbrıs'ta Trodoslar'daki kamplarda askeri eğitim gördükleri, intihar komandosu olarak yetiştirildikleri ve bu teröristler için özel bir birlik kurulduğu ifade edilmiştir³²³.

Söz konusu Güney Kıbrıs'taki Ermeni terör kamplarından birinin yeri Trodos Dağları'nda Kakopetria bölgesinde açılan Ermeni izci kampı olduğu ve 150-200 kadar Ermeni militana satotaj ve atış eğitimi yaptırıldığı bildirilmiştir³²⁴.

Tercüman Gazetesi, A.B.D.'nin The Wall Street Journal Gazetesi'ndeki çıkan bir habere dayanarak Suriye'nin Ermeni militanların eylemlerine ve eğitimlerine destek sağladığını, Sovyet uzmanlarının Ermenilere yardım ettiğini, ayrıca Suriye Devlet Başkanı'nın kardeşi Rıfat-el Esad'ın ASALA'yı himayesine aldığını yazmıştır³²⁵.

Rumların denetimindeki Güney Kıbrıs'ta yaşayan Ermeni cemaati ile yönetim ve Rum basını arasındaki dayanışma giderek artmakta, Kıbrıs Rum

³²¹ **Milliyet**, 05 Ekim 1985 Perşembe, s.1

³²² **Milliyet**, 31 Mart 1983 Perşembe, s.1.

³²³ **Tercüman**, 18 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

³²⁴ **Tercüman**, 05 Eylül 1983 Pazartesi, s.1.

³²⁵ **Tercüman**, 21 Eylül 1983 Çarşamba, s.1.

Temsilciler Meclisi'ndeki Ermeni temsilcisi Aram Kalaycıyan, Ermeni meselesinin daima canlı tutulduğunu ve dünyadaki diğer Ermeni gruplarıyla Türkiye'ye karşı işbirliği yapıldığını, bildirmektedir. Yine Tercüman Gazetesi'nin 18 Haziran 1984 baskısında yer alan bir habere göre; Kıbrıs Rum kesiminde yayınlanan Antropina dergisinin 6 Mayıs tarihli "Benim Annem Ermenistan" başlıklı yazısında Anadolu'nun büyük bir bölümünün Ermenistan'a ait ve şuan Anadolu'da yaşayan Ermenilerin katliamdan sağ kurtulanlar oldukları iddia edilmiştir. Hatta dergide içli köftenin, lahmacunun (tananbur), yaprak dolmasının (derevi sarma) ve keşkeğin (herse/harisa) Ermeni yemekleri olduğu öne sürülmüştür³²⁶.

ASALA militanları üzerindeki esrar bulutu halen devam etmekle beraber, bunlarla ilgili olarak elde edilen bilgiler şöyle:

- Yeğia Keşişyan, Kıbrıs'ın Rum kesiminde, Trodos Dağları'ndaki ASALA askeri eğitim üssünün sorumlusu durumundaydı. PLPF (Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi-George Habbaş Grubu) tarafından eğitilen Keşişyan, bir Ermeni papazıydı. Türk kaynaklarına göre de 'Halk Yöntemi' adı verilen Marksist-Leninist bir Türk yasa dışı grubuyla işbirliği halindeydi.
- 1981 Kasım ayında yakalanan Monte Melkonyan'ın üzerinde Dimitri Georgiu adına düzenlenmiş sahte bir pasaport bulunmuştu. Melkonyan, 12 Ocak 1982'de Fransız makamları tarafından serbest bırakılmıştı.
- Alex Yenikomşuyan (Ara Moçovyan) 3 Ekim 1984'te Suzy Mahseredjian'la birlikte bir bombalı saldırı girişimi öncesinde Cenevre'de yakalandı. Yenikomşuyan, Ocak 1981'de serbest bırakılmıştı.
- Kevork Vartanyan. ASALA tarafından idare edilen eroin şebekesinden sorumlu üyedir ve Kasım 1981'de İsveç makamlarınca yakalanmıştı.
- Dr. Hratç Lusinyan: Önde gelen bir ASALA lideri olduğu söylenen Dr. Hratç (Hratch) Lusinyan, 1982'de Suriye'de bir trafik kazasında ölmüştü. Lusinyan, Sovyet Ermenistan'ında Erivan Üniversitesi mezunuydu³²⁷.

ASALA'nın Fransa'daki merkezi, Paris Ermeni Evi'ydi. Aynı zamanda ESAK (JCAG) örgütünün de Paris merkezi olan bu yerin sorumlusu Zaven Yagevyan Ermeni Evi'nin müdürüydü. Uzun boylu, beyaz tenli, gür siyah saçlı ve siyah gözlüydü. Bir Fransız kadınla evli olan Yagevyan'ın sağ elinin parmakları

³²⁶ Tercüman, 18 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

³²⁷ Milliyet, 05 Ekim 1985 Perşembe, s.1.

soldan sağı doğru kısaydı. Örgütün diğer ülkelerdeki merkez ve sorumluları ise şunlardı³²⁸:

İngiltere-Londra: Beyrutlu Ermenilerden 50 yaşlarındaki Ardion Sarkisyan'ın yönetimindeki şube Ermeni talebe yurdunda faaliyet göstermekteydi.

İsveç-Stockholm: Bu şubenin başkanlığını 45 yaşındaki Halepli Nezaret Nazaryan, yardımcılığını Bogos Hagopyan yürütmekteydi. Orta boylu, zayıf yapılı, gözlüklü, siyah saçlı, beyaz tenli olan bu kişi İsveç'te avukatlık yapmaktaydı.

ASALA'nın A.B.D.'de iki şubesi vardı. Los Angeles Ermeniler sokağındaki şubeyi Serop Kaltakdjian adında Şamlı bir Ermeni yönetmekteydi. Kısa boylu, dolgun yapılı, Arap denebilecek kadar esmer tenli olan Serop Kaltakdjian, 4065 Government St. Baton Rouge L.A. adresinde restoran işletmekteydi.

Bu örgütün A.B.D.'deki ikinci merkezi ise San Francisco'daydı. Bu şubenin başkanlığını da bakkallık yapan 50 yaşlarındaki Suren Kahveciyan yürütmekteydi. Kahveciyan evli ve iki çocuk babasıdır. Başkan yardımcılığı görevini de kardeşi Harutyun Kahveciyan yüklenmişti.

Danimarka'daki şube Kopenhag'dan yönetilmekteydi. Şu sorumlusu Levon Semerciyan'dı. Aynı görevi Atina'da Yusuf Akramidis (Akramiyan) yüklenmişti ve örgütün Sovyetler Birliğindeki şubesi ise Erivan'daydı. Erivan Yabancı Öğrenciler Yurdu'nun merkez olarak kullanıldığı bu şubenin başındaki kişi de Hratç Sıvacıyan adındaki Ermeni'ydi.

ASALA'nın önemli mensup ve diğer sorumluları ise şunlardı:

Kirkor Değirmenciyan: 35 yaşlarında, Halepli olup Beyrut'ta oturmaktaydı. Erivan da tıp eğitimi almıştı. Babasının adı Nerses'ti.

Vace Erikvan: 30 yaşlarında ve Lübnan uyrukluuydu. Erivan Politeknik Okulu elektrik mühendisliği mezunuydu. A.B.D.'de ikamet etmekteydi.

Rupen Afren Mirza: 33 yaşlarında, Erivan İnşaat Mühendisliği Okulu'ndan mezundu ve Suriye'de oturmaktaydı.

Sarkis Sermanukyan: 32 yaşlarında mimardı.

Harotin Malakyan: 32 yaşında, Beyrut'ta oto tamirciliği yapmakta, Ermenice ve Arapça bilmekte, orta boylu, buğday tenli, siyah gözlü ve saçlıydı.

Hamt Yerigyan: 50 yaşlarında ve aslen Beyrutlu olan terörist; kısa boylu, dolgun yapılı ve kırmızı yanaklıydı.

---

³²⁸ Cumhuriyet, 11 Temmuz 1982 Pazar, s.1.

Toros Varbadiyan: 38 yaşında, kısa boylu, beyaz tenli ve kara gözlüydü³²⁹.

ASALA'nın Lübnanlı bir eroin mafyası ile çalıştığına dair bulgular üzerine, en son 1981 Kasım'ında İsveç polisi Lübnan çıkışlı 70 milyon dolarlık bir eroin kaçakçılığı olayına el atmış, çoğu Ermeni olan 24 kişiyi tutuklamıştır. Ermeni teröristlere pasaport ve vize işlemleri Stockholm'deki Lübnan Büyükelçiliği'nce sağlanmış, eroin kaçakçılığı örgütünün bir üyesi Salim Şaban, Lübnan hükümeti güvenlik örgütü şefi ve eroinin Beyrut Havaalanı'ndan çıkışını sağlayan kişi Adnan Şaban'ın yeğenidir. Soruşturma tutanaklarına göre eroin trafiğinin finansmanına Stockholm'de bir restoran işleten Nabil Karam da katılmıştır. Nabil Karam, Kuzey Lübnan'ın en zengin ve güçlü ailelerinden birisidir. Kevork Vartanyan'ın ifadesine göre, örgütün önemli diğer kişisi Türkiyeli Ermeni bir aileden gelme Georg Mauklof olup 1982 Nisan'ında İsveç'te tutuklanmıştır. Hükümetin protestolarına rağmen 100 bin dolar kefaletle serbest bırakılmıştır. Mauklof'un bir ayağı Beyrut, bir ayağı Stockholm, kolları da A.B.D.'de olup Los Angeles'taki Ermeni örgütleri adına restaurant ve benzin istasyonları işletmektedir³³⁰. İsveç'te çıkan Expressen gazetesi, o yıllarda Ermeni eroin kaçakçılarının FKÖ ile işbirliği yaparak İsveç'e eroin soktuklarını bildirmişti³³¹.

ASALA'nın para kaynaklarının nereden geldiği sorusu; Türk polisinin yurt içinde yaptığı operasyonlarla aydınlığa kavuşmuştur. Ele geçirilen sahte dolarların basında haber olarak yer almasından sonra A.B.D.'de yayınlanan ASALA'nın organı The Armenian Reporter gazetesinde de yer alan bir haberde, yurtdışındaki Türk hedeflerine düzenlediği kanlı saldırılardan tatmin olmayan ASALA; şimdi de Türk ekonomisini zayıflatmak amacıyla, İtalya'da bastırılan milyonlarca sahte dolarları Türkiye'ye sokmak için harekete geçti, denilmiştir³³².

Marsilya'da Ermeni teröristleri, zengin Ermenilerden zorla para almakta, vermeyenleri ölümle tehdit etmektedir³³³.

Bir İsveç gazetesinin haberine göre 20 narkotik polisinin 1978 yılından bu yana izlemekte oldukları 19'u Suriye ve Irak'tan İsveç'e gelmiş Ermeni asıllı kişilerden oluşan 5'i İsveçli 24 kişilik bir eroin şebekesinin tüm üyelerinin yakaladıkları ve şirketin o tarihen bu yana eroin kaçakçılığından yaklaşık 6,5 milyar

³²⁹ **Tercüman**, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.1.

³³⁰ **Milliyet**, 20 Mart 1983 Pazar, s.1.

³³¹ **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1982 Pazar, s.1.

³³² **Tercüman**, 04 Mayıs 1985 Cumartesi, s.1.

³³³ **Tercüman**, 21 Ağustos 1981 Cuma, s.7.

lira gelir sağladıkları açıklanmıştır. İsveç'te yayınlanan Svenska Daglebet gazetesinin verdiği haberde, Ermenilerin elde ettikleri paralarla Ermeni terörünü finanse ettikleri ve paranın önemli geri kalan kısmının İsviçre bankalarına transfer edildiği belirlenmiştir. Ayrıca, İsveçli bir narkotik büro yetkilisi, 1978 yılından bu yana çalıştığını saptadıkları Ermeni eroin şebekesinin 15 bin kronluk 20 partiyle sevkıyatta buldukları, beş yıllık süre içinde şebekenin 300 milyon kronluk (yaklaşık 6,5 milyar lira) kaçakçılık yaptığını açıklamıştır³³⁴.

KTFD'de ise, Türkiye'den gelen müfettişlerin de katıldığı soruşturmalar sonucunda Magosa'da ortaya çıkarılan 2 milyarlık kaçakçılık olaylarının boyutları genişlemiştir. Bu arada, Kıbrıs yoluyla gerçekleştirilen kaçakçılığa adı karışan Over Co. (Northern Cyprus) Şirketinin Magosa'daki resmi gümrük belgelerini imzalayan Vahe Musa'nın, Türkiye'de kaybolan 63 TIR'ın sahibi olarak gözükten Ermeni asıllı V. O. Küheylan (veya Köylüyan)'ın aynı kişi olduğu görülmüştür³³⁵.

Bulgaristan'ın silâh kaçakçılığını hoşgörüle izlediği hatta desteklediği ve Türk ve Ermeni kaçakçılarının Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da üslendikleri bilinmektedir. Bunlardan Ermeni Cemsit Şakuyan yıllardır Sofya'da olup Türk kaçakçılar Fikri Kocakerim ve Selahattin Güvensoy ile birlikte çalışmaktadır. Hatta Papa'ya suikast girişiminde bulunan Mehmet Ali Ağca'ya pasaportu sağlayan kişi olan Ömer Marsan, Fikri Kocakerim'in yakın adamıdır. Öte yandan Reşit ve Şaban Vezir kardeşlerin de Sofya'da iş yaptıkları İzmirli kuyumcu Savator Kohenka ile geçmişte kaçakçılık yaptıkları kayıtlardadır. Mayıs 1967'de İstanbul Boğazı'nda 495 roketatar ve 10 bin roketatar mermisi ile yakalanan Kıbrıs Rum bandıralı Yunan kaptanların kontrolündeki Vasuola gemisine bu silâhlar, İdare Ataşemizin öldürüldüğü Burgaz kentinden yüklenilmiştir. Silâhlar, Turist-Ship, Dop-Ex, Intercommerc şirketlerinin birlikte çalıştığı Bulgar Kintex şirketine gönderilmiştir. Sofya, Şaban Vezir'den Bekir Çelenk'e, Reşit vezir'den Abuzer Uğurlu'ya kadar bütün kaçakçıları bağrında barındıran bir suç yatağıdır³³⁶.

Geçmişte Karaköy'de bir gümrük komisyoncusunun yazıhanesini basan Mali polis, sahte pasaport düzenleyerek yurda milyonlarca lira değerinde kaçak mal sokan

³³⁴ **Milliyet**, 30 Ekim 1981 Cuma, s.1.

³³⁵ **Cumhuriyet**, 26 Şubat 1982 Cuma, s.1.

³³⁶ **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1982 Cumartesi, s.1.

ve döviz karaborsasını yönlendiren 22 kişiyi yakalamış, gümrük komisyoncusu Sezai Seçil ve Ermeni asıllı Orhan Veziroğlu gözaltına almıştı³³⁷.

Ermeni terör örgütlerinin Türkiye’den kaçırdıkları döviz ve sahte paraya ilave olarak altın kaçırdıkları da ortaya çıkarılmıştır. Son yapılan operasyonlarda İstanbul’da terör örgütüne gönderilmek üzere 200 milyon liralık altın ele geçirilmiş, bunun üzerine Hava limanları ve sahil güvenlik uyarılmıştır. Orta Doğu’dan temin edilen altın Türkiye üzerinden yurtdışına sevkedilegelmektedir³³⁸.

Kadıköy Kuyumcusu Arsen Turpancıyan 12 valiz eşya ve 15 milyonluk mücevherle A.B.D.’ye kaçarken Yeşilköy Havalimanı’nda yakalanmıştır³³⁹.

Lübnan pasaportu taşıyan Kalçık Melkon Nalçıyan adındaki Ermeni, Pakistan’ın Karaçi şehir havaalanında gümrük kontrolü sırasında, valizinde 95 kilo eroinle ele geçirilmiş, Hüseyin Bin Muhammed Kasımi adında bir Tunuslu beraberinde tutuklanmıştır. Nalçıyan’ın Karaçi’den, Suriye’nin başşehri Şam’a, oradan da Monte Carlo ve A.B.D.’ye gideceği, ele geçirilen uyuşturucunun 78 milyon dolar (yaklaşık 15 milyar TL) değerinde olduğu bildirilmiştir. Bilindiği gibi bir süre önce de İsveç’de içlerinde yine çok sayıda Ermeni’nin bulunduğu bir uyuşturucu şebekesi ele geçirilmiş, Ermenilerin, uyuşturucu madde kaçakçılığında elde ettikleri geliri Ermeni Tedhiş Örgütü ASALA’ya verdikleri İsveç polisinin tespitleri sonucu ortaya çıkmıştır³⁴⁰.

Hatta 12 Eylül Harekâtı’ndan sonra tamamen çökertilen “Partizan Yolu” adlı yasa dışı komünist terör örgütünün lideri Aleks kod adlı Sarp Kuray’ın Paris ve Londra’da “Genç Ermeni Talebeler Birliği” teşkilatıyla işbirliğine giderek Türkiye aleyhinde faaliyetlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Edinilen istihbarata göre Sarp Kuray’ın örgütüne maddi destek sağlamak gayesiyle Avrupa’da kümelenmiş Ermeni teşkilatlarıyla birlikte kaçakçılık yaparak ortak çalıştığı belirlenmiştir. Sarp Kuray’ın yıkıcı faaliyetlerinin yanı sıra “Mafia babaları” ile müşterek silah ve mermi kaçakçılığı yaptığı da bildirilmiştir³⁴¹.

25 Şubat 1983 tarihli Cumhuriyet gazetesinde; Fransa’daki Ermeni kaçakçıların, Gaoten Zampa ile Fransız yeraltı dünyasının ünlü Venturi ve Fransisco aileleri ile birlikte oldukları ve Venturi ailesinin avukatının da Fransız iç politikasının

³³⁷ **Milliyet**, 01 Mayıs 1981 Cuma, s.1.

³³⁸ **Tercüman**, 17 Ocak 1982 Pazartesi, s.1.

³³⁹ **Tercüman**, 20 Ağustos 1982 Cuma, s.1.

³⁴⁰ **Tercüman**, 18 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

³⁴¹ **Tercüman**, 13 Ocak 1984 Cuma, s.2.

önemli bir adamı olduğu, Marsilya eski Belediye Başkanı ve Mitterrand hükümetinin İçişleri Bakanı Gaston Deferre ve Eroin kaçakçısı Mitzigar Nazaryan'ın yeğeni Gaston Deferre'nin listesinden Belediye Meclisi'ne üye seçildiği, dolayısıyla Fransa'nın Ermeni terörüne açık desteke verdiği belirtilmiştir. Nitekim bu gelişmeler Türk kamuoyunda Fransa nezninde tepkiye neden olmuş ve o günlerde basında yer almıştır³⁴².

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra başlatılan Ermeni terör eylemlerinde Rum Melkoyan Enstitüsü ile Ermeni örgütlerinin yakınlıkları söz konusudur³⁴³.

Ahmet Benler'in öldürülmesi ve Zürih'te Türk temsilciliklerine yapılan saldırılara adı karışan ve tutuklu Ermeni Mafyası Sofuyan'ın Bekir Çelenk'le de ilişkili olduğu bildirilmiş, A.B.D.'nin bütün ısrarlarına rağmen Yunanistan'da serbest bırakılmıştır. Sofuyan'ın Bulgaristan'dan silah aldığı ve bunları ASALA ve ESAK (JCAG)'a dağıttığı bilinmektedir³⁴⁴.

Türk polisinin yurt içinde yaptığı operasyonlarla ele geçirdiği sahte dolarların basında haber olarak yer almasından sonra A.B.D.'de yayınlanan ASALA'nın organı "The Armenian Reporter" gazetesinde de yer alan bir haberde, yurtdışındaki Türk hedeflerine düzenlediği kanlı saldırılardan tatmin olmayan ASALA; şimdi de Türk ekonomisini zayıflatmak amacıyla, İtalya'da bastırılan milyonlarca sahte dolarları Türkiye'ye sokmak için harekete geçti, denilmiştir³⁴⁵.

1.9.2. ESAK (JCAG-Justice Comandos for Armenian Genocide)

Taşnak Partisi'nin terör örgütü olan ve merkezi A.B.D.'de bulunan ESAK-Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları, bağımsız ve birleşik bir Ermenistan devleti hayali içindeydi ve tıpkı ASALA gibi 1975 yılında kurulmuştu³⁴⁶ ve bir yıl boyunca bu cinayet şebekesi ile birlikte eylemler yapmıştı. 1976 yılında öldürülen iki ASALA militanı iki örgütün arasını açmıştı. ASALA, militanlarının ESAK tarafından öldürüldüğünü ileri sürdü ve iki örgüt arasındaki ilişki o tarihten sonra düşmanlığa dönüştü³⁴⁷.

³⁴² **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1983 Cuma, s.1.

³⁴³ **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1983 Cuma, s.1.

³⁴⁴ **Tercüman**, 04 Ağustos 1984 Cumartesi, s.1.

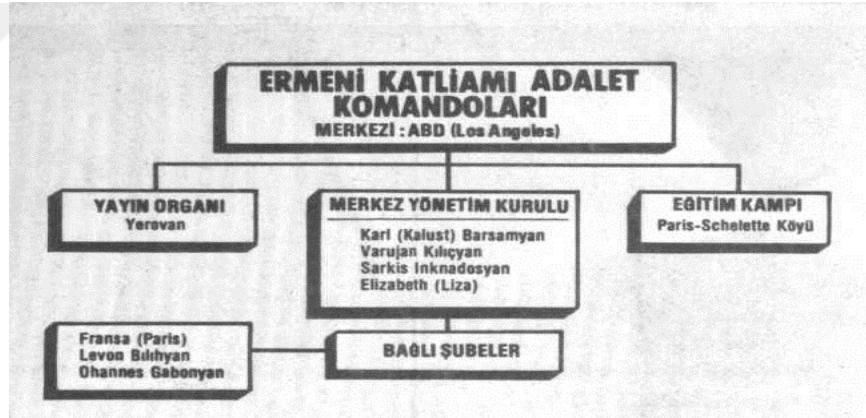
³⁴⁵ **Tercüman**, 04 Mayıs 1985 Cumartesi, s.1.

³⁴⁶ Bu terör örgütü bazen ESAK bazen JCAG adıyla kamuoyunda anılır ama ikisi de aynı örgüttür. ASALA'dan farkı A.B.D. desteğinde Sevr'i canlandırmaktır. Bkz: Atilla Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri ve Devletin Aldığı Tedbirler**, Burak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 221.

³⁴⁷ **Tercüman**, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.11.

ESAK, Taşnak partisinin silahlı terör örgütüdür. 1890 tarihinde Tiflis'te kurulan bir komitenin en büyük destekçileri A.B.D.'deki Ermenilerdir. ESAK, bağlı olduğu Taşnak Örgütü paralelinde hareket eder ve kısaca örgütün amacı; bağımsız hür ve birleşik Ermenistan'ın kurulması; Ermenistan bağımsız demokratik sosyalist bir devlet olması; ülkenin sınırları içinde Sevr anlaşmasında belirlenen yerlerin bulunması; Ermenilere karşı yapılan ve halâ cezasız kalan soykırım karşılığında işgal edilen toprakların geri verilmesi ve tazminat ödenmesi gayelerinin yattığı söylenebilir³⁴⁸.

ESAK'ın altı lideri Kıbrıs Rum kesiminde, iki lideri Paris'te bulunmaktadır. Taşnak Partisi'nin cinayet örgütü olan ESAK'ın liderlerinden Levon Ter Monassian ve Jean Onnig Altounian, Fransa'dan Tzolag Tutellan, Hagop Pakrodouni, Sako Sarklesian, Garo Hovhannessian, Vatche Darakjian ve Peno Tontian ise Lübnan'dan sonra yerleştikleri Güney Kıbrıs'tan cinayetleri yönetmektedirler. Taşnak Partisi'nin özellikle A.B.D.'nde Ermeni terörünü destekleyen ve asılsız iddialarını yayınlayan Asbarez gazetesi gelmekte ve POB 892-114 Tanzana California 91356 adresinde faaliyet göstermektedir³⁴⁹.

Fotoğraf 16. Ermeni Katliamı Adalet Komandoları Teşkilat Yapısı³⁵⁰

ESAK'ın başkanlığını Türkiye'den A.B.D.'ye göçmüş 65 yaşındaki Karl (Kalust) Barsamyan adlı Ermeni yapmıştır. Kısa boylu, zayıfça buğday tenli gözlüklü bu katilbaşının yardımcısı Varujan Kılıçyan'dır. ESAK'ın veznedarı Sarkis

³⁴⁸ Tercüman, 23 Ağustos 1982 Pazartesi, s.1.

³⁴⁹ Tercüman, 13 Eylül 1982 Pazartesi, s.1.

³⁵⁰ Tercüman, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.11.

İnkadosyan olup silâhli propaganda faaliyetlerini ‘Liza’ kod adlı “Elizabeth” adında bir kadın yürütmüştür³⁵¹.

ESAK’ın genel merkezi, A.B.D.-Los Angeles, İstanbullu Ermeniler Sokağı’ndadır. Resmî yayın organı ‘epevan-yerevan (Erivan)’ isimli haftalık dergi olan ESAK, militanların eğitmek için Yeni Ermeni Direniş Teşkilâtı adında başka bir Ermeni terör örgütünün Paris’e 40 kilometre mesafedeki Schelette köyü civarında bulunan kampından istifade etmekteydi. ESAK’ın en önemli dış merkezi Paris’te bulunmaktaydı. ‘Ermeni Evi’ diye bilinen adresteki bu birim Levon Bilihyan adındaki Ermeni’nin yönetimindeydi. Birimin yardımcılığını Ohannes Gabonyan isminde bir Ermeni yürütmekteydi³⁵².

ESAK, Ermeni terör örgütleri arasında kitle ve etkinlik bakımından en büyük olanıydı. 1977’den sonra tümüyle Taşnak Partisi’nin yönetimine girmişti.

1.9.3. Taşnak Partisi

Ermeni Devrim (ihtilâl) Federasyonu anlamına gelen Taşnak Partisi, 1890 yılında Krisdapor Mikaelyan ve arkadaşları tarafından Tiflis’te kurulmuştu. Genel merkezi Beyrut ve A.B.D.’de olan bu partinin başkanı Garo Sasuni’ydi ve Taşnak’a ESAK’tan başka birçok yan örgütler, gençlik kuruluşları, dinî merkezler ve yardım kuruluşları bağlıydı. Partinin güvenlik kuvvetleri başkanlığını da yöneticilerden Apraham Ashjian yürütmekteydi. 13 Ocak 1983 tarihinden beri kayıp olduğu öne sürülen Apraham Ashjian aynı zamanda Taşnak’a bağlı bütün örgütlerin genel komutanlığını yapmaktaydı. Taşnak’ın başkanı olan Garo Sasuni ise Antilyas Katagikos Kilisesi papazları ile çalışan ve Türk toprakları üzerinde Sovyet Ermenistan’ı ile birlikte müstakil bir Ermeni devleti kurma hayalinde olan fanatik Ermeniler’den biriydi.

Taşnak Partisi’nin A.B.D.’deki merkezi 175 mt. Aunburn Street Cambridge Massachusetts 02138 nolu adresindeki “Uluslararası Genç Ermenileri Yaratacak Genç Ermeniler Örgütü”ydü. Parti Brüksel’de “Ermeni İdeallerini Gençleştirme Örgütü” olarak tanınmakta olup adresi Avenue d’Auderghem 23 B-1040’dı³⁵³.

Taşnak, ESAK’ı diplomatik bir sürecin aracı olarak kurmuştu. Nitekim partinin 21.kongresinde alınan kararda “Ermeni sorununa büyük güçlerin olumlu

³⁵¹ Tercüman, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.14.

³⁵² Tercüman, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.1.

³⁵³ Tercüman, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.1.

yaklaşımı ve diplomatik desteği olmadan çözüm elde etmek mümkün değildir; destek şart” denmişti.³⁵⁴.

Türkiye’yi baş düşman belleyen uluslararası Ermeni terörünün siyasi, kültürel ve dini merkezi Beyrut olup bu merkeze Taşnaklar hâkim olmuştu. Uluslararası terörün piyonu olduğundan ASALA’dan hiç hoşlanmayan ama Taşnak’ı terörden tenzih eden Falanjist Partisi üyesi şu sözleri sarfetmişti:

“Taşnak, Lübnan’daki Ermenilerin %65’ini kontrol eder. Bu %65 pasif değildir. Tersine Taşnak’a sınıksız bağlarla bağlı ve faaldir. Ermenilerin %15’i ilericidir. Sosyal Demokratların %90’ı Hınçak’tan, %10’u da Ermeni burjuvazisinin liberal partisi Ramgavar’dan yanadır. Ermeni topluluğu içinde Falanjist Parti’ye üye olan ya da destekleyen %3’tür. Bağımsızlar %10, komünistler %7’lik bir orana sahiptirler. Ermenilerin siyasi önderliği Taşnak’tır. Ayrıca, Taşnak, okullara, kulüplere, Ermeni altyapı kurumlarına sahiptir. Taşnak Partisi, 99 kişilik Lübnan Parlamentosu’nda 6 sandalye ayrılan Ermeni topluluğun 6 sandalyesine de hükmetmektedir”³⁵⁵.

Le Orient-Le Jour’un nüfuzlu yetkilisi ise, “kim iktidardaysa onunladrlar. Siyaset yapmazlar. Meclise tam kadro gelirler hiçbir oturumu kaçırmamışlardır. Meclis’in en devamlıları onlardır. Siyasi bünyede yer alışları iktisadi-sosyal durumlarını güvence altında tutmak içindir” demiştir³⁵⁶.

Ermeni siyasi arenasını tanıyan ve tanıtan Ermeni gazeteci-yazar Pierre Terziyan, ESAK’ın bağımsız siyasi bir örgüt olmadığını, Taşnak’ın “silahlı kolu” olduğunu bildirmiştir. ESAK’ın kurulmasına 1972 sonunda Viyana’da yapılan 20. Taşnak Kongresi’nde karar verildiği sanılmaktadır. Bir Taşnak lideri, ESAK’ın kuruluşuna ait haberi, Beyrut’ta Associated Press muhabirine daha 1973’te 24 Nisan nedeniyle, 25 Nisan 1973’te İran’ın Kayhan International, 28 Nisan’da da A.B.D.’de San Francisco Chronicle’da yer alan demecinde Taşnak lideri “*Delifışek gençlerimizi kontrol etmek gitgide güçleşti*” demiştir³⁵⁷.

4 Haziran 1983 Cumartesi tarihli Cumhuriyet gazetesi, yayınlamış olduğu bir haberde; Terziyan’ın Taşnak’ın ESAK’ı oluşturma kararını:

“1- Parti içinde özellikle genç militanlar düzeyinde görülen isyancı havayı kanalize etmek, (Associated Press 1973 Nisanında Beyrut çıkışlı bir haberinde Türkiye’ye öfke duyan Ermenilerin kamplarda eğitildiklerini ve silah depolarını doldurduklarını bildirmiştir);

³⁵⁴ Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³⁵⁵ Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³⁵⁶ Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³⁵⁷ Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1

2- Ölümcül bir atalet içine düşen Taşnak Partisi'ne canlılığını ve savaşkanlığını yine kazandırmak;

3- Partiye A.B.D. ile ve nihai olarak Türkiye ile görüşmelerde bir manevra alanı kazandırmak," şeklinde üç nedene bağladığını yazmıştır³⁵⁸.

Taşnak'ın ESAK'ı oluşturmasındaki en önemli nedenlerden birinin Parti'nin bağımsız Ermenistan'a ancak emperyalist devletlerin olumlu tavrı ile ulaşabileceğine inandığını söylemiştir. Taşnak'ın hiç de Falanjist müttefiklerinin ısrarla vurguladığı gibi Lübnan siyasi bünyesine tümüyle entegre ve Türkiye'ye yönelik terörle ilgili bir siyasi kuruluş olmadığı açıktır. Ancak, Taşnak'ı Lübnan'da kontrol altına alabilmek de pek kolay olmadığını belirtmiştir³⁵⁹.

Taşnak Partisi merkez karargâhı Beyrut'ta bulunmakla birlikte, Fransa'dan Sovyet Ermenistan'ına kadar çok geniş bir ilişkiler ağı sözkonusudur. Beyrut'taki Ermenilerden öğrenildiğine göre, CIA ile ilişki kurup etkin bir komünist karşıtlığı içinde olan örgütün yayın organı Aztag gazetesinde bile son beş yıldır bir bölüm sadece "Sovyet Ermenistan'ı" haberlerine ayrılmıştır³⁶⁰.

Aslında Taşnak, Hınçak ve Ramgavar'ın ilişkileri kötüdür ve birbirlerinin kiliselerine bile gitmezler ancak 70'lerin ortalarından itibaren özellikle Türkiye düşmanlığı dolayısıyla 24 Nisan gösterilerini ortak düzenleme etkinliklerinde biraraya gelmişlerdir³⁶¹.

Lübnan Ramgavar Partisi, Lübnan Hınçak Partisi ve Lübnan Taşnak Partisi'nin birliktelik çağrılarını Ermenileri sadece Lübnan'da değil dünyada ortak bir zeminde buluşturmuştur. Hatta 8 yıl öncesine yani 1975'e kadar 24 Nisan Anma töreni yerine Erivan'da artık yürüyüşler yapılmakta, Sovyet Ermenistanı'nın Başkanı'nın bizzat katıldığı toplantılar düzenlenmiştir³⁶².

Kendilerine Genç Taşnaklar adını veren Ermeni örgütü üyeleri ise, 24 Nisan 1975 tarihine kadar İngiliz kamuoyunun dikkatini çekmek için Çarşambadan Cumaya Londra'daki Türkiye Büyükelçiliği önünde şiddetten uzak, pasif bir direniş şeklinde açlık grevi yapmak için polisten izin almışlardır. Bunun yanında

³⁵⁸ **Cumhuriyet**, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1

³⁵⁹ **Cumhuriyet**, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

³⁶⁰ **Cumhuriyet**, 05 Haziran 1983 Pazar, s.1.

³⁶¹ **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

³⁶² **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

İngiltere'deki çeşitli Ermeni kuruluşları özellikle başkent Londra'da konferans, açık oturum ve gösteri yürüyüşleri ile Türkiye aleyhtarlığa başlayacakları öğrenilmiştir³⁶³.

İdeolojik yönden Batı Almanya'daki Sosyal Demokrat Parti paralelinde olan Taşnak Komitesi ve ESAK adlı örgüt ayrıca ısrarla Türkiye'nin suçlu olduğunu kabul etmesini istemektedir. Nitekim ESAK Örgütü 1975 yılında iki Türk diplomatının katledilmesinden sonra yayınladığı bildiride, Türk Hükümeti 1915 yılında yapılan soykırımı lanetlediği ve Ermeni temsilcilerle görüşmeler yapmayı kabul ettiği zaman silahlarını bırakacaklarını söylemişlerdir³⁶⁴.

İleride görüleceği gibi, Altıkat'ın öldürülmesinden sonra bu iki örgüt görüş ayrılığına düşecektir.

Ermeni tedhiş örgütü ASALA'nın Beyrut'taki üst seviyedeki yöneticilerinin Esenboğa havaalanında 9 kişinin ölümüne ve 78 kişinin yaralanmasına yol açan kanlı baskında yaralanarak ele geçirilen Ekmekçiyan'ın kendisini sorgulayan Türk MİT ajanlarına ASALA'nın eylemlerini, stratejilerini, işbirliği yaptığı tedhiş örgütlerini ve askeri kanadı hakkında çok önemli bilgiler verdiği ve itiraflarda bulunduğu cihetiyle ölüm fermanını imzaladıkları, kararı Paris ve Londra başta olmak üzere bütün dünyadaki Ermeni milliyetçi kuruluşlarına ilettiklerini, Michael Dökmeciyan imzalı bir bildiriyle duyurulmuş, Ottawa'daki Türkiye Büyükelçiliği Askeri Ataşesi'ni katleden ESAK tedhiş örgütünün ASALA ile görüş birliğine varmadan bir Türk askeri görevliye karşı eylem düzenlemesi yüzünden iki örgüt arasında görüş ayrılığı çıktığını bildirmiş, Ermeni tedhiş örgütlerinin sivil hedefleri yani Türk diplomatlarına karşı eylemler düzenlerken ilk kez bir askeri yetkilinin öldürülmesine yol açan bu eylemden dolayı ASALA'nın ESAK'ı suçladığı, ASALA ile ESAK'ın bundan böyle işbirliğini bırakabileceği ileri sürülmüştür³⁶⁵.

Bu arada Cezayir'e gitmek üzere Beyrut'u tahliye eden Filistinli gerillalarla birlikte Beyrut'tan ayrılan 50 Ermeni teröristin daha Kıbrıs Rum Kesimi'nde kaldığı böylece sayıları 300'ü bulan Ermeni teröristlere yataklık edildiği belirlenmiştir³⁶⁶.

Son zamanlarda Fransa'da artan Ermeni tedhiş hareketleri üzerine Türk-Fransız Derneği Başkanı Profesör Vincent Raedecker Tuğgeneral Nejat Özcan'ı ziyaret ederek, Fransa Türkiye'ye karşı haksız davranışlar içinde, demiştir³⁶⁷.

³⁶³ Güneş, 12 Nisan 1983 Salı, s.1.

³⁶⁴ Tercüman, 23 Ağustos 1982 Pazartesi, s.1.

³⁶⁵ Tercüman, 02 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

³⁶⁶ Tercüman, 06 Eylül 1982 Pazartesi, s.1.

³⁶⁷ Cumhuriyet, 05 Eylül 1982 Pazar, s.1.

Bundan başka Almanya, Fransa, İtalya, İsviçre ve Avusturya ASALA'ya karşı savaş açtıklarını beyan etmişlerdir³⁶⁸.

New York'ta yayımlanan "The Armenian Reporter" gazetesine bir mektup gönderen ASALA, Taşnak Partisi yanlısı Ermeni Devrimci Federasyonu'na karşı bir saldırı kampanyası başlattıklarını açıklamıştır. Ermeni Devrimci Federasyonu'nun kendilerine karşı girişmiş oldukları sözlü saldırıların nedeninin Lübnan'daki Ermeni toplumunu ele geçirmek olduğunu belirterek, tacizlerin devam etmesi halinde, şiddet ile karşılık vereceklerini bildirmiştir³⁶⁹.

18 Kasım 1981 Çarşamba günü, Paris'in Orly Havaalanında üzerinde Dimitri Giorgiu adına düzenlenmiş sahte Kıbrıs Rum kesimi pasaportu ve ASALA üyesi olduğunu gösteren belgelerle yakalanan Ermeni teröristin gerçek adının AP Ajansına göre Haçık Avedisyan'dır³⁷⁰. Fransız Devlet Radyosu "France-Inter" 15 Kasım 1981'de öğle ana haber bülteninde, söz konusu kişinni bir süre önce de Roma'da Türk Büyükelçiliği II.Kâtibi Gökberk Ergenekon'u tabanca ile yaralayan Ermeni militan olduğunu açıklamıştır³⁷¹.

25 Ekim 1981'de Roma'da Ermeni teröristlerin silahlı saldırısına uğrayan Ergenekon'un³⁷² Paris'te yakalanan ASALA militanıyla yaptığı yüzleştirme sonunda, soruşturmanın seyrini büyük ölçüde etkileyecek ciddi ipuçlarının ortaya çıktığı bildirilmiştir³⁷³.

Paris'te yakalanan Ermeni'nin yapılan yüzleştirmesinde Gökberk Ergenekon'u şaşırtmak için özel çaba harcandığı anlaşılmış, yüzleştirme sırasında Gökberk Ergenekon'un karşısına 6 kişi çıkarılmış, Ergenekon ilk bakışta 4 kişiyi bir yana ayırmış, Ermeni teröristi belirlemiş, ona benzeyen kişiyi teşhis etmemiştir. Daha sonra Ermeni teröristin avukatı Deveciyan'ın beyanlarından ikinci teröristin bulunduğu hapisanede kendisine benzeyen gardiyan olduğu için yüzleştirmeye çıkarıldığı dolayısıyla Ergenekon'un yanıltılmaya çalışıldığı nuortaya çıkmıştır³⁷⁴.

Los Angeles'in Beverly Hills kesiminde, Wilshire Bulvarı üzerindeki 5 katlı bir binanın ikinci katında bulunan Türkiye Başkonsolosluğu'nun kapısı önünde 21 Kasım 1981 Cumartesi akşamı yerel saatle 19.10'da çok şiddetli bir patlama

³⁶⁸ **Tercüman**, 06 Eylül 1982 Pazartesi, s.1.

³⁶⁹ **Son Havadis**, 13 Ocak 1984 Cuma, s.1.

³⁷⁰ **Tercüman**, 23 Kasım 1981 Pazartesi, s.1.

³⁷¹ **Milliyet**, 16 Kasım 1981 Pazartesi, s.1.

³⁷² **Günaydın**, 26 Ekim 1981 Pazartesi, s.1; **The New York Times**, 26 Ekim 1981, Pazartesi, s.2.

³⁷³ **Milliyet**, 21 Kasım 1981 Cumartesi, s.1.

³⁷⁴ **Milliyet**, 23 Kasım 1981 Pazartesi, s.1.

olmuştur. Başkonsoloslukta kimse bulunmadığı için ölen ya da yaralanan olmamış ancak konsoloslukta ağır hasar meydana gelmiştir. Olaydan sonra haber ajanslarına telefon eden bir kişi patlamayı ESAK adlı örgütün üstlendiğini bildirmiştir³⁷⁵.

California Başsavcısı ve Vali adayı Dökmeciyan'ın aynı otelde Salı günü bir yemek düzenlemiş olmasından dolayı Büyükelçinin oteli değiştirilmiştir³⁷⁶.

Napoli Başkonsolosu Muhittin Bilir'in eşi Azize Bilir, 29 Aralık 1981 Salı günü Napoli'de elçilik binasının birinci katındaki konuta girerken biri kız iki Ermeni teröristin saldırısına uğramış, Azize Bilir'in başına silah dayayan teröristler eşinin nerede olduğunu sormuş ve Türkçe çirkin sözler sarf etmiş olan saldırganlar Bayan Bilir'in hamile olduğunu öğrenince kendisini serbest bırakıp kaçmışlardır. Olay esnasında korkudan baygınlık geçiren ve düşerek başını çarpan Azize Bilir hastanede müşahede altına alınmıştır³⁷⁷.

Ermeni Terörü üzerine yazdığı kitapla tanınan Tennessee Teknoloji Üniversitesi'nden Prof. Michel M. Gunter, Ermeni teröristlerinin ruh hastası olarak akıl hastanelerinde acilen tedavi olmaları gerektiğini söylemiştir³⁷⁸. Gunter'e göre ASALA, Taşnakçıları Ermenilerin gözünden düşürmek için Türk hükümeti ile 1978'de temasa geçmiştir³⁷⁹. Ayrıca Prof. Gunter, Londra Üniversitesi'nin bir okulunda verdiği konferansta Ermeni Taşnak Partisi'yle ASALA arasındaki çekişmeyi ele alıp iki tarafın birbirlerini suçlamalarından örnekler verirken tartışma çıkmıştır. ASALA bu iddiasını, 1985'te Beyrut'a kaçırıp kurşuna dizdirdiği Taşnak liderlerinden Sarkos Zeitliyan'ın itiraflarına dayandırmıştır. İddiaya göre, zamanın Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, İsviçre'nin Cenevre Kenti'nde Taşnak Partisi'nin Hammazkeyen Kültür Derneği Başkanı Torikyan'la görüşmüştür. ASALA'ya göre, görüşmede Batı ülkelerinde Türk diplomatlarına karşı Ermenilerce girişilen saldırılar ele alınmış, ASALA'nın suçlanması üzerine, dinleyicilerden bazıları, Profesörü, bilimsel safsata yapmakla suçlamıştır. Gunter de kendilerine 'cahillere' diye hitap etmiştir³⁸⁰.

Ermeni Devrim Federasyonu: Taşnak Partisi melanetlerini iki büyük cinayet örgütü ile yaygınlaştırmıştı. Bu teşkilat, Arashnortaran isimli Ermeni kilisesi ile

³⁷⁵ **Tercüman**, 22 Kasım 1981 Pazar, s.1.

³⁷⁶ **Milliyet**, 21 Kasım 1981 Cumartesi, s.1.

³⁷⁷ **Hürriyet**, 30 Aralık 1981 Çarşamba, s.1 ve 19.

³⁷⁸ Michael M. Gunter, Armenian Terrorism: A Reappraisal, University of New Brunswick, **Journal of Conflict Studies**, 2007, s.33.

³⁷⁹ Gunter, **a.g.m.**, s.45.

³⁸⁰ **Hürriyet**, 11 Temmuz 1986 Cuma, s.1.

bunların bağlı olduğu piskoposluk veya kilise idarelerinin yönetimindeydi. Günlük çıkan Zartonk gazetesi bu teşkilatın resmi yayın organıdır. Eğitim kampı ise Beyrut'un Şam yolu üzerindeki Ancar köyü yakınındaydı.

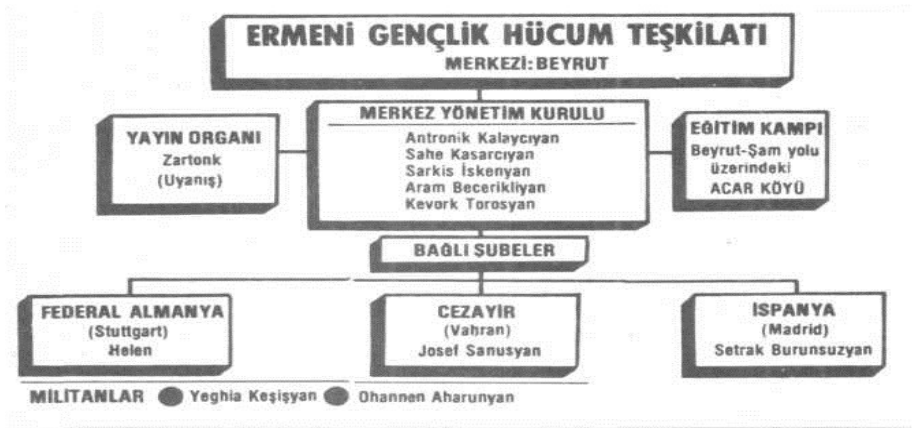
1.9.4. Yeni Ermeni Direniş Teşkilâtı ve Ermeni Gençlik Hücum Teşkilâtı

Merkezi Paris'te olan ve terörde üçüncü sırayı alan bu teşkilat; ilk olarak adını 14 Mayıs 1977 yılında Paris'te duyurmuştur. Teşkilâtı'nın lideri Harutin Balyan bir halı tüccarı olup yardımcısı Samvel Manuşakyan adlı bir eczacıydı³⁸¹.

Fotoğraf 17. Yeni Ermeni Direniş Teşkilâtı Örgüt Yapısı³⁸²

Ermeni Gençlik Hücum Teşkilâtı: Merkezi Beyrut'ta olan bir örgüttü. Ermeni kiliselerinin bağlı olduğu piskoposluk veya direkt kilise yönetimindeydi. Özellikle Cezayir, İspanya ve Federal Almanya'da örgütlenmişti³⁸³.

Fotoğraf 18. Ermeni Gençlik Hücum Teşkilâtı Yapısı³⁸⁴

³⁸¹ Tercüman, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

³⁸² Tercüman, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

³⁸³ Tercüman, 25 Mayıs 1983 Çarşamba, s.3.

³⁸⁴ Tercüman, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

Örgütün 5.Üyesi Şamlı Levon Yakupyan, en azılı militanı ise Viken Aleksonyan'dı. Örgütün en önemli yeni kuruluşu ise, merkezi Lizbon'da bulunan "Tüm Ermeniler Yardım Cemiyeti"ydi³⁸⁵.

Ermeni Gençlik Hücum Teşkilatı'nın başında 40 yaşlarında, Beyrutlu orta boylu, orta yapılı ve mavi gözlü bir kişi, Antranik Kalaycıyan vardı. Başkanın yardımcısı ise, Şahe Kasarcıyan'dır. Beyrutlu olan Kasarcıyan 35 yaşlarında, uzun boylu, dolgun yapılı, çekik gözlü ve siyah saçlıydı³⁸⁶.

Merkez Yönetim Kurulu'nun sekreterliğini Sarkis İskenyen yüklenmişti. Beyrut'ta bir hastanede sağlık memuru olarak çalışan İskenyen, 30 yaşlarında, kısa boylu, zayıf yapılı büyükçe başlıydı.

Üyelik görevlerini, Aram Becerikliyan ile Kevork Torosyan yürütmekteydi. Becerikliyan 29 yaşında, orta boylu, zayıf yapılı, esmer tenli, siyah saçlı; Torosyan ise 25 yaşında, orta boylu, sağlam yapılı, kestane saçlı ve mavi gözlüydü.

Teşkilatın Federal Almanya'nın Stuttgart şehrinde bir şubesi vardı. Bu şubeyi mahalli Ermeni okulunda öğretmenlik yapan Helen adındaki kişi yönetmekteydi. Cezayir Vahran'daki şube Josef Sanusyan'ın yönetimindeydi. 35 yaşlarında ve Cezayir doğumlu olan bu Ermeni, metalürji kombinasında çalışmaktaydı. Sanusyan'ın kardeşi Herç, Şam'da ayakkabıcıydı. İspanya'daki şube ise, rejisörlük yapan 36 yaşlarındaki Setrak Burunsuzyan'ın emrindeydi³⁸⁷.

Önemli üyelere birisi, Beyrut'ta oto tamirciliği yapan 35 yaşlarındaki Halepli Yeğia Keşişyan'dı. Kendisi kısa boylu, zayıf ve seyrek-siyah saçlıydı. 40 yaşındaki Ohannes Aharunyan da Halep'te oturmaktaydı³⁸⁸.

Papazlar ve Ermeni Gençlik Teşkilâtı: KGB'nin yönetimindeki Sovyet Ermenistan'ı Patrikliği Aziz Eçmiyazın Katagigosluğu, Türkiye'ye yönelik saldırıların direkt idare merkeziydi. İkinci merkez ise, Galikya Prenslığı unvanını da uhdesinde bulunduran Lübnan'daki Antilyas Katagigosluğu'ydu. Venedik Mıgırtarist Katolikler Patrikliği, Beyrut Ermeni Katolik Patrikliği ve Kudüs Patrikliği, diğer önemli merkezlerdi³⁸⁹.

Ermeni meselesinin çıkışından bu yana en büyük rol daima papazlara düşmüş ve onların giriştikleri eylemler değil din adamlığına, insanlığa bile yakışmayacak

³⁸⁵ **Tercüman**, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

³⁸⁶ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁸⁷ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁸⁸ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁸⁹ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

boyutlara ulaşmıştı. Gerek Ermeni kiliseleri, gerek ruhban okulları hep Türk düşmanlığı aşıl原因, kin ve nefret dağıtan yuvalar haline gelmişti. O dönemlerde Türk düşmanı faaliyetlere izin veren merkez olma niteliğini taşıyabilen 5 büyük ve önemli dini mekân vardı. Bunlardan en önemlisi Sovyet Ermenistan'ında bulunan patriklikti. Eçmiyazin Katagigosluğu olarak bilinen ve tümüyle Sovyet Gizli Servisi KGB'nin yönetiminde olan bu yer Lusavoriçağan (Gregoryen) mezhebinin genel merkeziydi. En büyük dini merkez olarak kabul edilen Eçmiyazin Katagigosluğu Türkiye'ye karşı tertip edilen Sovyet destekli Ermeni hareketlerini direkt yönetirdi³⁹⁰.

İkinci merkez, Galikya Prensiği unvanını uhdesinde taşıyan Gregoryen mezhebinin Lübnan'daki Antilyas Katagigosluğu'ydu. Büyük patriklik olarak tanınan bu merkez A.B.D.'deki Ermeniler tarafından himaye edilir ve desteklenirdi.

Venedik'teki Mıgırtarist Katolikler Patrikliği, papalık emrinde kurulmuştu. Ermeni hareketinin kurucusu Rahip Mıgırtar'ın tesis ettiği bu dini merkez Venedik'te Aziz Mıgırtar adasıydı. Bu patrikliğin Viyana'da bir kolu vardı.

Beyrut'taki Ermeni Katolik Patrikliği Vatikan'a bağlı ve faal dini merkezlerden biriydi. Kudüs Patrikliği ve yönetimindeki Kudüs Ruhban Okulu Türk düşmanı din adamı yetiştiren önemli merkezlerden diğerydi. Özellikle Türkiye'deki kimsesiz Ermeni ve Süryani çocukları toplanarak bu okula gönderilirdi ve iki dönemli bir eğitim devresinden sonra bu çocuklar katı bir Türk düşmanı olurdu³⁹¹.

Bu merkezlerin dışındaki diğör Ortodoks ve Protestan patriklikleri de Ermeni teröründe önemliydiler. Zira hepsi misyoner hareketlerin yanı sıra terör örgütleri veya onları besleyen gençlik kuruluşları ve hayır kurumları ile temastaydılar³⁹².

Cumhuriyet Gazetesi'nin 30 Mayıs 1983 Pazartesi günkü baskısında, Ermeni sorunu tartışmalarında Türkiye'nin karşısına Ermenilerden yetkili olarak kimin oturacağı, Erivan mı, terör örgütleri ASALA, ESAK, JCAG, Ramgavar mı yoksa diaspora mı veya katolikosluklar mı, sorusuna yanıt aranmıştır³⁹³.

Şayet, Türkiye'nin muhatabı 'katolikos'³⁹⁴ ise iki ayrı yetkili dini otorite olarak karşımıza çıkmaktaydı. Zira Hıristiyanlığın Gregoryen mezhebine bağlı olan Ermenilerin en yüksek dini otoritesi iki ayrı yerde mevcuttu: Birincisi; Ağrı Dağı

³⁹⁰ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁹¹ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁹² **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

³⁹³ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

³⁹⁴ Sözcük aynı zamanda Katagigos olarak da karşımıza çıkar ki yine aynı makamın diğör adıdır.

eteklerinde, Erivan yakınlarındaki Eçmiyazin'de Vasken-I. İkincisi ise, Beyrut'un kuzey banliyösü Antelias'ta Karekin-II. Burası aynı zamanda Çukurova'daki Ermenilerin biat ettiği Kilikya Ermeni Kilisesi idi. Ermenilerin Fransız kuvvetleriyle birlikte Çukurova'yı boşaltmalarından sonra Sis(Kozan)'te bulunan Kilikya Katolikosluğu Antelias'a nakledilmişti. Dolayısıyla muhatap alınacak Katolikos mevzusu çok net değildi. İkinci net olmayan husus ise; Türkiye'nin doğusundan ayrılacak bir toprak parçasına, dünyanın her yerine dağılmış Ermenilerin gelip gerçekten yerleşip yerleşmeyecekleri hususuydu. Amaç; bağımsız ve birleşik batı (Türkiye'deki topraklar yani vilayet-i sitte) ile doğu (bugünkü Ermenistan)'ı birleştirmek olunca 1915 olaylarının bir (sözde) Ermeni soykırımı olarak kabul edilmesi kendi başına bir amaç olmaktan çok araç ve hedefe gidecek yolu açacak bir yöntemdi³⁹⁵.

---

³⁹⁵ Gavriel D. Rosenfeld, **Review of "German National Identity after the Holocaust by Mary Fulbrook**, History Faculty Publications, Connecticut, 2000, s.44 ve 631-632.

İKİNCİ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE TÜRK DIŞ TEMSİCİLİKLERİNE YÖNELİK TEDHİŞ HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI

2.1. Türk Dış Temsilciliklerine Yönelik Tedhiş Hareketleri

Bu tez çalışması 1973-1994 yılları arasındaki tedhiş hareketlerini kapsadığından dolayı, 1973 yılında gerçekleşen ancak bireysel bir cinayet olduğu için Santa Barbara cinayetine başlangıç bölümünde yer verilmiştir. Bu noktadan itibaren 21 yıllık süreç dönem dönem ele alınacaktır.

Olayların başlangıcı kabul edilebilecek 1975 yılı Dünya Kiliseler Birliği saldırısı ve ASALA'nın adını duyurması sonrası Avrupa, Ortadoğu, ABD ve Avustralya'daki Türk Dış Temsilciliklerine peşpeşe yapılan saldırılarla birlikte 1983 yılındaki Ermenilerin en büyük destekçisi Fransa'nın tam kalbinde tedhiş hareketine girilerek Fransız kamuoyunda büyük bir tepkiye neden olmaları ve Fransa'nın desteğini çekmesine kadarki süre (1975-1982) çalışmamızın İkinci Bölüm'ünde incelenecektir.

2.2. Tedhiş Hareketlerine Emsal İlk Cinayet

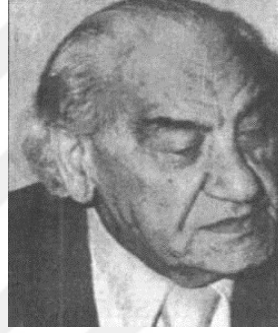
Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Ermeniler, tedhiş hareketlerine ilk kez 1973 yılında başlamışlardır. A.B.D.'nin Los Angeles-Santa Barbara Başkonsolosu Mehmet Baydar ve Konsolos Bahadır Demir'e 27 Ocak 1973'te suikast düzenleyen kişi; 1896 yılı Erzurum doğumlu 77 yaşındaki Gürgen (Geurgen) Mıgırdıç Yanıkyan, Hınçak Teşkilatı üyesi yaşlı bir Ermeni'dir³⁹⁶.

Mesleğini yazar olarak ibra eden ve çeşitli ülkeleri dolaştıktan sonra 30 yıl önce A.B.D.'ye yerleşen Yanıkyan, cinayeti planlı ve bilinçle işlediğini söylemiştir³⁹⁷. Türkiye'nin 49 yaşındaki Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar

³⁹⁶ **The Washington Post**, 03 Temmuz 1973, s.3, "Armenian Convicted of Murder".

³⁹⁷ **Hürriyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

ile 30 yaşındaki Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir Dışişleri Bakanlığı'nın da bilgisi dahilinde Türk Başkonsolosluğu'na hediye edilmek üzere, Osmanlı Padişahı II.Abdülhamid'in sarayından çalınmış bir tablo için düzenlenen törene katılmak üzere Baltimore Oteline davet edilmişlerdir. Baydar ve Demir'i otelin kapısında karşılayan Ermeni Yanıkyan'ın aniden tabancasını ateşlemesiyle çıkan beş kurşunla ağır yaralanan Bahadır Demir St. Francis Hastanesi'ne kaldırıldıysa da kurtarılamamıştır³⁹⁸. Başına isabet eden 5 kurşunla Mehmet Baydar da ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılırken yolda hayatını kaybetmiştir³⁹⁹. Yanıkyan, Türk temsilcilerini öldürdükten sonra kaçmaya kalkmamış, polise telefon edip iki kişiyi öldürdüğünü, gelip kendisini almalarını söylemiştir⁴⁰⁰.

Fotoğraf 19. Ermeni Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan⁴⁰¹

Yanıkyan, cinayeti işlediği gün Santa Barbara News Press gazetesine yolladığı Ermenice yazılmış olan mektupta, bu işe uzun yıllardır hazırlandığını ve dünyanın dikkatini çekmek istediğini, belirtmiştir. Mektup ve mektuba eklenmiş diğer yazıların toplamı 118 sayfadır⁴⁰². Azılı bir Türk düşmanı olduğu ve Türklere karşı yıllardan beri kin beslediği belirtilen Yanıkyan, polise verdiği ifade; Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu ile yardımcısını intikam amacıyla, bilinçli öldürdüğünü söyleyerek Türklerin kendi ailesinden 26 can aldığını iddia etmiştir⁴⁰³.

Mağdur gibi gözüken katil Yanıkyan aslında 1970 yıllarında A.B.D.'de küçüklere sarkıntılık etmekten sanık olarak mahkemeye verilmiş ancak jüri kendisini

³⁹⁸ Ömer Engin Lütem, **Ermeni Terörü**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2008, s.8.

³⁹⁹ **Cumhuriyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

⁴⁰⁰ **Milliyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

⁴⁰¹ **Tercüman**, 01 Mart 1984 Perşembe, s.1.

⁴⁰² **Cumhuriyet**, 30 Ocak 1973 Salı, s.1.

⁴⁰³ **Cumhuriyet**, 30 Ocak Çarşamba 1973, s.1.

suçlu görmeyerek beraat kararı almıştır⁴⁰⁴. Los Angeles'in 100 km kuzeyinde 75 bin nüfuslu sayfiye şehri Santa Barbaralı Yanıkyan, 1917 ihtilâlden önce Rusya'da Suzan adında bir Rus doktor kadınla evlenmiş ve bir süre Avrupa ülkelerinde dolaşır İran, Filistin, Arap ülkeleri ve Rusya'da maceralı bir hayat yaşayan, sonra 1946 yılında A.B.D.'ye gelmiş, California'da arsa spekülasyonu yaparak kısa zamanda zengin olmuştur. Son zamanlarda Santa Barbara şehrine yerleşmiş olan Mıgırdıç, kendisini roman, piyes yazarı ve filozof olarak tanıtmıştır⁴⁰⁵. Cinayetten suçlu bulunan Yanıkyan, Ermeni toplum önderleri tarafından bir kahraman olarak görülmekte, dolayısıyla sözkonusu cinayet Ermenilerce meşru sayılmaktaydı⁴⁰⁶.

Amerikan Yüksek Mahkemesi bir süre önce aldığı kararla, ülkede idam cezalarını kaldırmıştır⁴⁰⁷. Dolayısıyla katil Yanıkyan 20 Temmuz 1973 Cuma günü birinci derece cinayetten suçlu bulunarak ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir ancak 31 Aralık 1984'te serbest bırakılacaktır. Eski bir Hınçak komitacısı olan Yanıkyan, Türk diplomatlarına karşı suikastların başlamasına neden olmuş ve yüzyıllık Ermeni terörünü kamçulamıştır⁴⁰⁸.

Fotoğraf 20. Başkonsolos Mehmet Baydar ve Konsolos Bahadır Demir⁴⁰⁹

1973 yılında Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ile Yardımcısı Bahadır Demir'i öldürmek suçundan müebbet hapse mahkûm Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan'ın sağlığının 1983 Ekim'inde bozulması nedeniyle 31 Mart 1984'te serbest bırakılmasına karar verilmiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁴ **Milliyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

⁴⁰⁵ **Milliyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

⁴⁰⁶ **Cumhuriyet**, 4 Nisan 1973 Çarşamba, s.1.

⁴⁰⁷ **Cumhuriyet**, 30 Ocak Salı 1973, s.1.

⁴⁰⁸ Bilal Şimşir, “**Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994), 1.Kitap**”, 2.Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, s.117.

⁴⁰⁹ **Hürriyet**, 29 Ocak 1973 Pazartesi, s.1.

⁴¹⁰ **Günaydın**, 19 Şubat 1984 Pazartesi, s.1.

Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir'i öldürdükten sonra müebbet hapse çarptırılan 88 yaşındaki Ermeni katil Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan, California kanunları gereğince on yıllık cezasını çektikten sonra sıhhatinin bozulduğu dikkate alınarak 31 Ocak 1984 yılında tahliye edilmiş, bir ay sonra da Los Angeles yakınlarındaki bir yaşlılar evinde ölmüştür⁴¹¹.

Baydar ve Demir cinayetinin ardından 1975 yılına kadar geline sürede, Paris'teki Türk Başkonsolosluğuna atılan bomba olayıyla ilgili olarak Ankara ve Paris'te diplomatik teşebbüslere geçilememiştir çünkü o an ne Türkiye'nin Paris'te, ne de Fransa'nın Ankara'da büyükelçileri bulunmaktadır. Paris'teki Türk Büyükelçisi Hasan Işık, bir süre önce Marsilya'da dikilen ve üzerinde Türkiye aleyhinde bazı ibareler bulunan Ermeni Anıtı meselesi nedeniyle Türk hükümeti tarafından Ankara'ya çağrılmış, temsilcilik boşalmıştı⁴¹².

Bilindiği gibi, Marsilya'daki Türk Başkonsolosluğu'ndan 200 m uzaklıkta bulunan Ermeni kilisesinin içindeki bu anıt üzerinde bulunan levhada Ermenistan Serdarabad'tan⁴¹³ toprak getirildiği yazmaktadır. Söz konusu anıtın açılışı Türk yetkililerinin teşebbüsleri sonucu önlenmiştir⁴¹⁴.

Milliyet gazetesinin 12 Nisan 1973 tarihli baskısında, meçhul kişilerin Türkiye'nin Los Angeles Konsolosluğu'na gece yarısı tavanı delip içeri girdikleri ve Ermeni militanları olduğu sanılan söz konusu kişilerin açık buldukları dolapları, çekmeceleri karıştırdıkları ancak bütün belgeler kilitli kasalarda bulunduğu için hiçbir şey elde edemedikleri ve Şikago'daki Türk Başkonsolosluğu'nun kapılarının da bilinmeyen kişiler tarafından kurcalandığı haberine yer verilmiştir⁴¹⁵.

26 Ekim 1973 Cuma günü Washington'daki Türk Turizm ve Enformasyon Bürosu'na gönderilen ve içinde "Yanıkyan Komandoları" imzalı bir yazı ile hafif patlayıcı madde bulunan mektup infilak etmiş ancak can kaybı ve yaralanan olmamıştır. Yanıkyan Komandoları adını taşıyan bir örgüt mensubu olduğunu söyleyen meçhul bir kişi, Washington'daki Türk Büyükelçiliği ve A.B.D.'de bulunan

---

⁴¹¹ **Tercüman**, 01 Mart 1984 Perşembe, s.1.

⁴¹² **Cumhuriyet**, 03 Mart 1973 Cumartesi, s.1.

⁴¹³ Serdarabad Şehri, Ermenistan'ın ortasında yer alır ve Armavir İdari Bölgesi'nin merkezidir. Yaklaşık 28.000 nüfusu vardır. Tarihte burada Türklerle Ermeniler arasında 22-26 Mayıs 1918 tarihinde bir savaş cereyan etmiştir.

⁴¹⁴ **Cumhuriyet**, 13 Şubat 1973 Salı, s.1.

⁴¹⁵ **Milliyet**, 12 Nisan 1973 Perşembe, s.1.

tüm Türk temsilciliklerine bomba yerleştirip Türk yetkililerinin öldüreceklerini söylemiştir⁴¹⁶.

2.3. Paris ve Viyana Cinayetleri

Türkiye'nin Viyana Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil, 22 Ekim 1975 günü yerel saatle 12.00 sıralarında Büyükelçilik binası basılarak kişi tarafından makamında makineli tabanca ile vurularak öldürülmüştür⁴¹⁷.

Kimlikleri saptanamayan kısa boylu, esmer katiller; ellerinde içine makineli tabancalarını koydukları çantalarla birlikte, Prince Eugene Caddesi'ndeki Büyükelçilik binasına gelmişler, bazı görgü tanıklarının ifadesine göre Rum aksanı ile İngilizce konuşarak, Büyükelçi'yi görmek istediklerini bildirmişlerdir. Daha sonra kendilerine kapıyı açan kapıcı Kadir Amay, eşi ve çocuğunu enterne eden meçhul kişiler, odacı Selin Yılmazoğlu, memur Erçin İlerçin, Güner Erbil ve Nuran Duman'ı da bir odaya kilitlemişlerdir. Katiller, binanın Büyükelçinin makamının bulunduğu bölümüne geçmişlerdir. Bu arada 3 kişiden biri Büyükelçi'nin özel sekreteri Bn. Bitner'i tutarken ikisi Tunalıgil'in odasına hızla dalmışlardır. Katiller bu sefer Türkçe olarak Tunalıgil'e "Siz sefir misiniz?" diye sormuşlardır. Tunalıgil, meçhul kişilere, "*Evet buyurun oturun*" cevabını vermiş, iki katil bir anda otomatik tabancalarını Büyükelçi'nin üzerine boşaltmışlardır. Katiller sonra süratle binayı terketmişler, giderken silâhlarını ve çantalarını bırakmışlardır. Çantaların içinde ikisi İngiliz, biri İsrail yapısı otomatik tabancalar bulunmuştur⁴¹⁸.

New York'taki Associated Press Ajansına telefon eden kimliği bilinmeyen bir kişi, Viyana'daki Türkiye Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil'in ASALA tarafından öldürüldüğünü ileri sürmüştür⁴¹⁹. New York polisi de kentteki Ermeni kolonisi de böyle bir örgütten habersizdir⁴²⁰. Dâniş Tunalıgil'in vurulduğu gün ASALA'dan birinin "Kurulduk ve kurulur kurulmaz da Türk Büyükelçisini öldürdük" demesi, polise inandırıcı gelmemiş, örgüt ısrarla "Türk Büyükelçisini öldürdük" demelerine rağmen Avusturya polisinin bu açıklamayı dikkate almaması çok ciddi bir ihmaldir. Aksine yapılan değerlendirmelerde hep Rumlar üzerinde durulmuş, olay sonrası 14

⁴¹⁶ **Cumhuriyet**, 28 Ekim 1973 Pazar, s.1.

⁴¹⁷ **Cumhuriyet**, 23 Ekim 1975 Perşembe, s.1.

⁴¹⁸ **Milliyet**, 23 Ekim 1975 Perşembe, s.1.

⁴¹⁹ **The Washington Post**, 25 Ekim 1975, s.3, 'Turkish Envoy Killed: Paris Attack is Second in 2 Days'.

⁴²⁰ **Cumhuriyet**, 25 Ekim 1975 Cumartesi, s.1.

kişinin gözaltına alınmasına rağmen, içlerinde hiç Ermeni olmayışı ve Ermenilerin bu olayda arka plana itilmesi dikkat çekmiştir⁴²¹.

Öte yandan bir Yunan gazetesinin ASALA'nın iki Türk Büyükelçisinin öldürülmesinin sorumluluğunu üzerine aldığını yazmış, Türk gazeteleri bunu da kuşkuyla karşılamışlardır. Tercüman gazetesi, "*Rumlar, Elçilerimizin öldürülüşünü Ermeni örgütlerinin üzerine yıkmak istiyorlar*" diye haber yapmıştır⁴²².

Cinayetleri sanki Rumlar gerçekleştirmiş de suçu Ermenilerin üzerine atmaya çalışıyorlarmış gibi bir algı oluşmuş ve akıllarda hep Rumlar kalmış, Ermenileri akla getiren olmamıştır.

Büyükelçi Dâniş Tunalıgil'in Viyana'da şehit edilmesi, Ermeni terörüne karşı hazırlıksız olduğumuzu su üstüne çıkarmıştır. Ermenilerin köklü bir terör geleneği olduğunu ve Hınçakların, Taşnakları Anadolu'yu hatta imparatorluğun payitahtı olan İstanbul'a yaptıkları kanlı eylemleri, Türk devlet adamlarını, Berlin, Roma ve Tiflis'te vurduklarını, Atatürk ve İsmet İnönü'ye düzenledikleri suikastleri hiç aklımıza dahi getiremiyorduk. Sonuç olarak, Avusturya gibi Türkiye'de Ermeniler üzerinde pek durmamış, katiller farklı taraflarda araştırılmış ve doğal olarak bulunamamıştır⁴²³.

Marsilya'da açılan Ermeni Anıtı yüzünden Türk Hükümeti tarafından gösterilen protesto üzerine Büyükelçi Hasan Işık'ın çekilmesinden uzun süre sonra 2 Kasım 1974 tarihinde bu göreve getirilen Büyükelçi İsmail Erez ve şoförü yerel saatle 12.26'da Avusturya'nın milli bayramı dolayısıyla Avusturya Büyükelçiliğindeki davetten dönerlerken, Sen Nehri üzerinde bulunan Bir Hakeim Köprüsü yakınlarında, Büyükelçiliğe 300-400 metre uzaklıkta saldırıya uğramışlar, katiller 9 mm. çapındaki otomatik tabancalarla önce şoförü, daha sonra sol arka kapıyı açarak Büyükelçiye ateş etmiştir. Avrupa'nın en önemli iki başkentinde 48 saat arayla iki Türk Büyükelçisinin öldürülmesi büyük tepki uyandırmıştır. Görgü tanıkları, katillerin esmer iki ya da üç genç olduklarını söylemiştir. Suikasttan sonra Viyana'daki APA Ajansı'na telefon edenler, "EOKA-B, bir kez daha Paris'te darbeyi indirdi. Yaşasın Kıbrıs" diye bağırmıştır. Bir telefonla da "Gizli Ermeni Ordusu" suikastı üstlenmiştir⁴²⁴. Aynı zamanda saldırıyı JCAG adlı örgüt de üstlenmiştir⁴²⁵.

⁴²¹ **Milliyet**, 23 Ekim 1975 Perşembe, s.1.

⁴²² **Tercüman**, 04 Ocak 1976 Pazar, s.1.

⁴²³ Şimşir, **a.g.e.**, s.152.

⁴²⁴ Lüthem, **a.g.e.**, s.19; **Milliyet**, 24 Ekim 1975 Cuma, s.1.

⁴²⁵ **Türkiye**, <http://www.turkiye.com.tr/dunya/245504.aspx>, Erişim: 19.03.2017.

Paris Emniyet Müdürü, “*Türkiye’nin iki elçisinin iki gün arayla öldürülmesi, bir rastlantı olamaz. Uluslararası bir tedhiş planıyla karşı karşıya olabiliriz*” demiştir⁴²⁶. Paris Türk Elçiliği Müsteşarı Elçi Kâmuran Tüzel, suikastten bir gün önce İsmail Erez ile güvenlik tedbirlerini görüşürken Büyükelçinin kendisine; “*Ne kadar tedbir alırsak alalım, hiçbir işe yaramaz. Eğer beni öldürmek istiyorlarsa şurada sokak ortasında öldürebilirler*”, dediğini söylemiştir⁴²⁷. Öte yandan Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Başkanı Karl Czernetz de, olay üzerine bir bildiri yayınlamıştır⁴²⁸.

Viyana Büyükelçisi Tunalıgil ve ardından Paris Büyükelçisi Erez’in öldürülmesi bu ülkelerde yaşayan Türkler tarafında protesto edilmiş, cinayetler kınanmıştır. Fransız polisi soruşturmanın başlarında Ermeni saldırısı olabileceği kanısını taşımamış ancak soruşturmalar sırasında elde ettikleri bir takım bilgiler, yazılı dokümanlar ve basıldıkları yerin Ermeni matbaası olduğu kanıtı elde edildikten sonra Fransız polisi Erez’i katledenlerin Ermeniler olduğuna kanaat getirmiştir⁴²⁹. Dört MİT ajanı Viyana’ya gelmiş, Fransız polisi, Büyükelçi Erez’e karşı girişilen suikast soruşturmasında Paris ve Viyana’da tedhişçilerin kullanmış oldukları silâhlarda benzerlik bulmuştur⁴³⁰.

41 yıldır ilk kez siyasi bir cinayete sahne olan Avusturya’da, polis resmen insan avına çıkmış, 5 binden fazla polisin aradığı katillerin, görgü tanıklarının verdikleri bilgilerle çizilen resimleri, basın, TV ve çıkış kapılarına dağıtılmıştır. Avusturya İçişleri Bakanlığı, cinayetin aydınlatılmasına yardımcı olacak en ufak delil veya ipucu getirene, 100 bin Şilin (yaklaşık 85 bin lira) ödül verileceğini açıklamıştır. Olayın bir Ermeni örgütü tarafından gerçekleştirildiği yolundaki haberler, Viyana’da ciddiye alınmamıştır. Gözaltına alınan 14 kişi, görgü tanıkları tarafından teşhis edilememiş ve serbest bırakılmışlardır. Yaklaşık 5.000 polis Türk Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil’in firari üç katilini aramaktadır. 1.60-1.70 boyunda, esmer, sıksa denecek kadar zayıf ve kısa boylu ve Güney Avrupalı görünümünde oldukları bildirilen meçhul kişilerin izine şu ana kadar rastlanamadığı gibi polisin elinde de nereye gittiklerine dair bir delil bulunmamaktadır. Bu arada Viyana’nın, Türkiye’den gelen uyuşturucu madde trafiğinin merkezi olduğu, büyükelçiliğin

⁴²⁶ **Cumhuriyet**, 25 Ekim 1975 Cumartesi, s.1.

⁴²⁷ **Milliyet**, 25 Ekim 1975 Cumartesi, s.1.

⁴²⁸ Şimşir, **a.g.e.**, s.188.

⁴²⁹ Şimşir, **a.g.e.**, s.187.

⁴³⁰ **Milliyet**, 29 Kasım 1975 Cumartesi, s.1.

kaçakçılarla ilgili olarak bir süre önce polise önemli bilgiler verdiği de ileri sürülen iddialar arasındadır.

Ellerinde görgü tanıklarının yaklaşık olarak anlatımlarına dayanılarak özel ressamlar tarafından çizilen resimler olduğu halde, aramayı yürüten Avusturya polisi katillerin yakalanabilmesi olasılığını artırıcı herhangi bir ipucu elde edememiştir. Avusturya polisinin televizyonda yaptığı bir açıklamaya göre, şu varsayımlar üzerinde durulmuştur⁴³¹.

- 1- Kıbrıs olaylarından dolayı intikam almak isteyen bir Rum örgüt,
- 2- Rumları desteklemek isteyen Filistin örgütlerinden biri,
- 3- Türkler tarafından katliama uğrayan Ermenilerin intikamı,
- 4- Türkiye’de öldürüldüğü iddia edilen Kürtlerin intikamı için çalışan örgüt.

Tunalıgil’in cansız vücuduna otopsi yapan Prof. Zabek, “9 mm.’lik mermilerden ikisi çeneye ve dudağa geldiğinden büyükelçiyi öldürmemiştir. Üçüncüsü sol kulağa isabet ettiğinden öldürücü darbe olmuş” demiştir⁴³².

O güne kadar hiçbir şekilde korunmayan Türk Büyükelçiliği yaklaşık 150 polis tarafından devamlı olarak gözaltında tutulmuş, giriş-çıkışlar kontrol edilmiş, telefonlar dinlenmiş ve içeriye görevliler dışında kimsenin girmesine izin verilmemiştir. Görgü tanıklarının gazetecilerle konuşturulmamasına dikkat edilmiştir. Büyükelçiliğin civarında hâlâ meraklı Avusturyalılar ve üzgün Türk vatandaşlarının beklediği görülmüştür. Bu arada Avusturya Cumhurbaşkanı Rudolf Kirchechlaeger, Tunalıgil’in eşi ile Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’e birer başsağlığı mesajı göndererek cinayetten duyduğu üzüntüyü belirtmiştir. Viyana’daki Yunan Büyükelçisi Mihail Papadopulos ise, kendisinin son derece dürüst, saygıdeğer bir insan ve mükemmel bir diplomat olduğunu söylemiştir⁴³³.

Paris’in en büyük caddelerinden biri olan Champs Elysees Bulvarı üzerindeki Türk Turizm Tanıtma ve Seyahat Bürosu’na 15 Mayıs sabaha karşı yerel saatle 02.55’te bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir⁴³⁴.

102 numaralı binada bulunan Turizm Bürosu’nun dış kapısının yanındaki duvarın önüne bırakılan bombanın patlamasından birkaç dakika önce polise telefon eden “Yeni Ermeni Direnişi” adındaki örgüt, “118 numaralı binaya bomba koyduklarını” söyleyerek polisi şaşırtmıştır. Gençlik Eylemi Grubu (GAJ) adındaki

⁴³¹ **Milliyet**, 24 Ekim 1975 Cuma, s.1.

⁴³² Şimşir, **a.g.e.**, s.186.

⁴³³ **Milliyet**, 24 Ekim 1975 Cuma, s.1.

⁴³⁴ **Milliyet**,16 Mayıs 1977 Pazartesi, s.1.

diğer bir örgüt ise, olaydan sonra Agency France Press-Fransız Haber Ajansı (AFP)'na telefon edip bombanın sorumluluğunu üstlenmiştir⁴³⁵.

Brüksel'deki Türk Büyükelçiliği'ne bağlı Eğitim ve Maliye Müşavirliği'ne yapılan bomba saldırıda maddi hasar meydana gelmiş ancak can kaybı olmamıştır. Jandarma patlamadan kısa bir süre sonra Alman plakalı bir otomobili kuşkulanarak durdurmuş fakat içindekilerin olayla ilgisi olmadığı saptanmıştır⁴³⁶.

Fransa'nın başkenti Paris'in Opera Caddesi'ndeki 8 Temmuz 1979 Pazartesi günü THY'na ait büroda, Türk Çalışma Ataşeliği'nde, Türk Enformasyon ve Turizm Bürosu'nda olmak üzere üç ayrı yerde 18.30 sularında patlamalar meydana gelmiştir. Can kaybının olmadığı saldırıların sorumluluğunu JCAG üstlenmiştir⁴³⁷. Öte yandan, Türkiye'nin OECD Daimi Temsilciliği'ne planlanan saldırıda bomba patlamadan etkisiz hale getirilmiş, olay kayıpsız atlatılmıştır⁴³⁸.

Birinci patlama, Türkiye'nin Çalışma Ataşeliği'nde meydana gelmiş ancak çok zayıf olduğu için herhangi bir hasar meydana gelmemiştir. "Champs Elysees" Caddesi'ndeki Turizm Temsilciliği'nde patlayan bomba ise bir kişinin hafif yaralanmasına neden olmuştur. Olaydan hemen sonra AFP'ye telefon eden bir kişi, patlamalardan "Ermeni Soykırım Hareketi"nin sorumlu olduğunu ve Türk Hükümeti'nden Ermeni topraklarını geri istediklerini, söylemiştir⁴³⁹.

Paris'teki Türk Turizm ve Tanıtma Bürosu Müdürü Yılmaz Çolpan 22 Aralık 1979 günü sabah yerel saatle 11.00 dolaylarında Champe-Elyees Caddesi'ndeki Fouquet's lokanta-kafe önünde otomatik silâhla öldürülmüştür⁴⁴⁰. Yaklaşık 30 yaşlarında bir kişi, Türk Turizm ve Tanıtma Bürosu'nun karşısındaki büfeden gazete almak üzere olan Yılmaz Çolpan'a arkasından ardarda 3 el ateş ettikten sonra Bassano sokağına doğru kaçarak gözden kaybolmuştur⁴⁴¹. Olaydan bir süre sonra, AFP'yi telefonla arayan kimliği meçhul kişi eylemi, "ESAK-Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları'nun üstlendiğini ve Türk hükümeti Ermenilere hak tanımadığı için Avrupa'daki Türk diplomatlarını öldürdüklerini", söylemiştir⁴⁴².

⁴³⁵ **Dışişleri Bakanlığı**, "Ermeni İddiaları ve Tarihi Gerçekler", www.mfa.gov.tr/data/.../Ermeni_iddialari_ve_Tarihi_Gercekler_Turkce.pdf, Erişim: 22.12.2016.

⁴³⁶ **Milliyet**, 17 Aralık 1977 Cumartesi, s.1.

⁴³⁷ **Cumhuriyet**, 09 Temmuz 1979 Pazartesi, s.1.

⁴³⁸ **Milliyet**, 09 Temmuz 1979 Pazartesi, s.1.

⁴³⁹ **Milliyet**, 09 Temmuz 1979 Pazartesi, s.1.

⁴⁴⁰ **Milliyet**, 23 Aralık 1979 Pazar, s.1.

⁴⁴¹ **Hürriyet**, 23 Aralık 1979 Pazar, s.1.

⁴⁴² **Cumhuriyet**, 23 Aralık 1979 Pazar, s.1.

2.4. Ortadoğu'daki Türk Temsilciliklerine Saldırıları

Türkiye'nin Beyrut Turizm ve Enformasyon Bürosu'na 6 Şubat 1975 Perşembe günü bombalı saldırı girişiminde bulunulmuştur. Bombaların zamanında etkisiz hale getirilmesi büyük bir facianın olmasını engellemiş, bomba etkisiz hale getirilirken Lübnanlı bir polis yaralanmıştır⁴⁴³. Saldırıyı ASALA'nın "Geurgen Yanıkyan Grubu" üstlenmiş, 70'li yıllarda terörist saldırılarından ilkinin gerçekleştiren Yanıkyan'ın yolunda yürüdüklerinin mesajını vermişlerdir⁴⁴⁴.

Yine Beyrut'ta Türk Büyükelçiliği'ne de el bombası ile saldırı yapılmış ancak can kaybı olmamıştır. Saldırıyı Ermeni terör örgütü ASALA üstlenmiştir⁴⁴⁵.

Beyrut'un Hamrah caddesinde bulunan Türk Turizm Bürosu'nun önünde park edilmiş olarak duran Beyrut Türk Büyükelçiliği'nde basın danışmanı olarak görev yapan eski gazeteci Kaler Güven'in otomobili bomba ile havaya uçurulmuştur. Olayda ölen ve yaralanan olmamıştır. Böylece, Ermenilerin Türk düşmanlığını körükleyerek giriştikleri yıkıcı propaganda ve Türkiye aleyhindeki davranışlarına bir yenisi daha eklenmiştir⁴⁴⁶.

Beyrut Askeri Ataşesi Nahit Karakay ile İdari Ataşesi İlhan Özbabacan'ın araçları tahrip edilmiş, diplomat yara almadan kurtulmuş, saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁴⁴⁷.

Tahran THY bürosu önünde gerçekleştirilen ve ağır hasar veren bombalı saldırıyı Ermeni terör örgütü ASALA üstlenmiştir⁴⁴⁸.

İran'daki Ermeni toplumu yıllardan beri kışkırtılmış; dolayısıyla Ermeniler, Tahran'da Türklere karşı tedhiş hareketlerine girişmişler, nitekim ASALA, 10 Nisan 1980 günü THY bürosuna saldırıda bulunmuştur⁴⁴⁹. 23 Nisan 1981 Perşembe günü ise; yaklaşık 1.000-1.500 kişilik bir Ermeni topluluğunun Tahran Büyükelçiliği'nin önünde yapmak istedikleri Türkiye aleyhine gösteriyi, Devrim Muhafızları havaya ateş açıp, gözyaşı bombasıyla engellemeye çalışmış, buna rağmen 100 kadar gösterici elçiliğin bahçesine girip binanın camlarını taşlamışlardır. Çatıya tırmanan 2 Ermeni yakalanmıştır⁴⁵⁰.

⁴⁴³ **Cumhuriyet**, 08 Şubat 1975 Cumartesi, s.1.

⁴⁴⁴ Laçiner, **a.g.e.**, s.389.

⁴⁴⁵ Dışişleri Bakanlığı, **a.g.m.**, s.6.

⁴⁴⁶ **Cumhuriyet**, 20 Nisan 1975 Pazar, s.1.

⁴⁴⁷ Dışişleri Bakanlığı, **a.g.m.**, s.6.

⁴⁴⁸ Laçiner, **a.g.e.**, s.392.

⁴⁴⁹ Bilal Şimşir, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994)**, 2.K, 2.B, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, s.748.

⁴⁵⁰ **Tercüman**, 24 Nisan 1981 Cuma, s.1.

2.4.1. Şam Büyükelçiliği Başkâtibi'ne Saldırı

Suriye’de yaşayan Mehmet Baş adında bir Türk, Büyükelçilik başkâtibi Polat Erol’u makamında karnından bıçaklayarak ağır yaralamıştır⁴⁵¹. Mehmet Baş yakalanarak Suriye polisine teslim edilmiş, başkâtip Polat Erol ise Şam’daki İtalyan Hastanesi’ne kaldırılarak tedavi altına alınmıştır. Bu saldırı kayıtlara münferit bir olay olarak geçmiştir⁴⁵².

2.4.2. Beyrut Büyükelçiliği Kâtibi'ne Suikast

Türkiye Beyrut Büyükelçiliği Başkâtibi 35 yaşındaki Oktar Cirit, 16 Şubat 1976 Pazartesi günü Lübnan’ın El-Hamra Caddesi üzerinde bulunan bir restoranda düzenlenen suikast sonucu öldürülmüş, saldırının sorumluluğunu ASALA üstlenmiştir⁴⁵³. Lübnan Hükümeti olayın kovuşturulması görevini Yüksek Adalet Mahkemesi’ne vermesine rağmen, yapılan araştırma ve soruşturmalardan hiçbir şey çıkmamış sonuçta, bu olayda diğer büyükelçilerin katledilmeleri gibi bir faili meçhul cinayet olarak kalmıştır⁴⁵⁴. Büyükelçilik tarafından konunun canlı tutulması ve sonuca varılması amacıyla zaman zaman girişimlerde bulunulduysa da sonuca ulaşamamıştır. Sonuç olarak Oktar Cirit de aynı Büyükelçi Tunalıgil ve Büyükelçi Erez’in öldürülmeleri gibi, bir faili meçhul cinayet olarak kalmıştır⁴⁵⁵.

Başkâtibin öldürülmesinin üzerinden 12 saat bile geçmeden Beyrut’un Ras bölgesindeki bir yol kavşağında Türkiye’nin Beyrut Büyükelçiliği otomobiline ateş açılmış, şoför Faruk Şener yaralanmıştır⁴⁵⁶.

Türkiye’nin Beyrut Büyükelçiliği Başkâtibi’ni öldürenlerin “Ermenistan Kurtuluşu”nun “Antranik Paşa” koluna mensup oldukları öğrenilmiştir. “Ermenistan Gizli Ordusu” adlı örgüt, bazı Lübnan gazetelerine gönderdiği bildirimlerde, Oktar Cirit’in öldürülmesi olayının sorumluluğunu üzerine almıştır⁴⁵⁷.

2.5. İstanbul Havalimanında Patlamalar

Milliyet gazetesinin 30 Mayıs 1977 Pazartesi tarihli haberine göre; Yeşilköy Havalimanı Dış Hatlar geliş terminalinin bagaj emanet bölümüne bırakılan çanta

⁴⁵¹ **Cumhuriyet**, 23 Ekim 1975 Perşembe, s.1.

⁴⁵² **Milliyet**, 23 Ekim 1975 Perşembe, s.1.

⁴⁵³ **Cumhuriyet**, 17 Şubat 1976 Salı, s.1.

⁴⁵⁴ Şimşir, **a.g.e.**, s.207.

⁴⁵⁵ Şimşir, **a.g.e.**, s.207.

⁴⁵⁶ **Cumhuriyet**, 18 Şubat 1976 Çarşamba, s.1.

⁴⁵⁷ **Cumhuriyet**, 19 Şubat 1976 Perşembe, s.1.

infilak ederek 5 kişinin ölümüne ve 41 kişinin yaralanmasına yol açmıştır⁴⁵⁸. İnceleme sonucunda yaklaşık 10 kg dinamit kullanıldığı anlaşılmış, saldırıyı “28 Mayıs” adlı bir Ermeni örgütü üstlenmiştir⁴⁵⁹.

Yeşilköy Hava Limanı Dış Hatlar gidiş terminali ile Kargo binası önünde bekleyen bir yolcu taşıma aracından 30 Aralık 1979 Pazar günü ardarda meydana gelen iki patlama gerçekleşmiştir⁴⁶⁰. İlk patlama, saat 17.05 sıralarında iç hatlar terminali ile kargo binası arasında park etmiş bulunan bir yolcu taşıma aracında meydana gelmiştir. İkinci patlama, 17.20’de Dış hatlar gidiş terminalinin transit salonunda bulunan bir hediyelik eşya mağazasında meydana gelmiştir⁴⁶¹. Olayda ölen ya da yaralanan olmamıştır⁴⁶². Saldırganın büyük bir ihtimalle bombayı kargo binası önüne bıraktığı, ikinci bombayı ise yolcu taşıma aracına bırakarak, Balkan Havayollarıyla Bulgaristan’a uçtuğu düşünülmüştür. Eylemi ASALA üstlenmiştir⁴⁶³.

Olayı soruşturan güvenlik görevlileri; Bulgaristan Hava Yolları-Balkan Airlines’a ait yolcu uçağının kalkışından kısa süre sonra apron otobüsünde patlama meydana geldiğini ve otobüsün son kez, Bulgaristan Hava Yolları uçağına yolcu götürdüğünü belirterek, patlayıcı maddeleri yerleştiren kişinin büyük bir olasılıkla, uçağına bindiğini ileri sürmüşlerdir. Elde edilen istihbarat bilgilerine göre “Gizli Ermeni Ordusu” adlı örgütün 1979’da Türkiye’de ve dış ülkelerde yaklaşık 40 suikast düzenlediği söylenmiştir⁴⁶⁴.

2.6. Roma Türk Büyükelçisi’ne Suikast

Türkiye’nin Vatikan Büyükelçisi Taha Carım, 09 Haziran 1977 Perşembe günü yerel saatle 16.00’da, Roma’da Büyükelçilik’ten mesai dönüşünde silâhlı bir saldırgan tarafından öldürülmüştür. Katillerin, Viyana ve Paris Elçilerini öldürten örgüte mensup oldukları düşünülmektedir⁴⁶⁵. Carım, Via Paisiello’daki evinin bulunduğu sokakta, otomobilinden inip evinin bahçesine girerken uğradığı silâhlı saldırıda karaciğerinden iki kurşunla yaralanmış, kaldırıldığı “Polikliniko Umberto I”

⁴⁵⁸ **Milliyet**, 30 Mayıs 1977 Pazartesi, s.1.

⁴⁵⁹ **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1977 Salı, s.1.

⁴⁶⁰ Onur Zeyrek, “Türkiye’de Havalimanlarına Yönelik Saldırıları”, 2016, <http://www.havacilikguvenligi.com/tag/ataturk-havalimani-saldirisi/>, Erişim: 22.04.2017.

⁴⁶¹ **Cumhuriyet**, 31 Aralık 1979 Pazartesi, s.1.

⁴⁶² **Cumhuriyet**, 01 Ocak 1980 Salı, s.1.

⁴⁶³ Zeyrek, **a.g.m.**

⁴⁶⁴ **Cumhuriyet**, 01 Ocak 1980 Salı, s.1.

⁴⁶⁵ **Günaydın**, 10 Haziran 1977 Cuma, s.1.

hastanesinde hayatını kaybetmiştir⁴⁶⁶. Büyükelçi'nin öldürülmesinden bir gün sonra Türkiye Büyükelçiliği'ne yakın bir kahvenin tuvaletinde 9 mm'lik Kırıkkale yapısı tabanca bulunmuştur⁴⁶⁷.

Karısı ve 2 çocuğu Türkiye'de bulunan 63 yaşındaki Carım'ın failini görenler, uzun boylu, bıyıklı, siyah elbiseli, siyah gözlüklü, şık giysili birinin evin köşesini dönerek hızla ortadan kaybolduğunu söylemişlerdir. Elçimiz, bir süredir Ermeni örgütlerince tehdit edildiği ancak Carım'ın koruma polisi gönderilmesini talep etmediği için muhafızı bulunmadığı öğrenilmiştir. Olayı, "Ermeni Soykırım Örgütü" üstlenmiştir⁴⁶⁸.

Son Havadis gazetesinde, "Carım'ın Katli" başlıklı yazıda; Taha Carım'a suikast yapılacağı daha önceden tahmin edildiği, zira Büyükelçinin İtalya'da bulunan gizli bir Ermeni örgütten tehdit aldığı, bunun üzerine İtalyan polisinin muhafız görevlendirildiği, ancak Carım'ın isteği üzerine buna son verildiği bildirilmiştir⁴⁶⁹.

Roma'da yayımlanan Vita adlı akşam gazetesine göre; olayın faileri bundan bir süre önce tehditlerde bulunan ve 9 Nisan 1977 tarihine kadar bir Türk diplomatını öldüreceklerini açıklayan Ermeni örgütünün eserdir. France Presse Ajansı'nın bildirdiğine göre; ajansın Beyrut bürosuna telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi Taha Carım'a karşı düzenlenen suikastin "Ermeni Soykırım Örgütü (Armenian Jenocide)" adlı bir Ermeni örgütünce gerçekleştirildiğini söylemiştir⁴⁷⁰. İtalyan polisi soruşturmada eldeki delillerin yetersizliği ve çalışma yapmanın imkânsızlığını ileri sürerek dosyanın kapatılmasına karar vermiştir⁴⁷¹.

Papa VI. Paul ve Sekreteri Kardinal Billot Türk yetkililerini arayarak başsağlığı mesajlarını iletmişlerdir⁴⁷².

2.7. Madrid Türk Büyükelçiliği Çalışanlarına Suikast

Türkiye'nin Madrid Büyükelçisi Zeki Kunalp makam aracındayken 3 terörist tarafından 2 Haziran 1978 Cuma günü saldırıya uğramış, araçta bulunan büyükelçinin eşi Necla Kunalp ile kayınbiraderi emekli büyükelçi Beşir Balcıoğlu

⁴⁶⁶ **The Washington Post**, 10 Haziran 1977, s.3, "Turkish Envoy Slain, Armenians Take Responsibility".

⁴⁶⁷ **Cumhuriyet**, 10 Haziran 1977 Cuma, s.1.

⁴⁶⁸ **Milliyet**, 10 Haziran 1977 Cuma, s.1.

⁴⁶⁹ **Son Havadis**, 11 Haziran 1977 Cumartesi, s.7.

⁴⁷⁰ **Milliyet**, 10 Haziran 1977 Cuma, s.1.

⁴⁷¹ Bilal Şimşir, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994)**, 1.K, 2.B, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, s.242.

⁴⁷² **Milliyet**, 11 Haziran 1977, Cumartesi, s.1.

hayatlarını kaybetmişlerdir⁴⁷³. Saldırıda makam şoförü İspanyol asıllı Antonio Torres Olmedo yaşamını yitirmiştir. Bu arada ilk kez bir yabancı, Türklere yapılan saldırıda terör kurbanı olmuştur. 20 yaşından daha genç göründükleri ileri sürülen teröristlerin otomatik silahlar kullanarak işlediği cinayeti JCAG adlı örgüt üstlenmiştir⁴⁷⁴.

Büyükelçi Kunalalp'ın hedef alındığı sanılan cinayetin kurbanı Bayan Kunalalp, konuğu olan ağabeyi Beşir Balcıoğlu'nu Madrid'in ünlü Prado Müzesi'ni gezdirmek istemiş, bu amaçla iki kardeş makam otomobiliyle yola çıktıkları sırada saldırıya uğramışlardır. İspanyol polis örgütünde kullanılan türde silahlarla işlendiği sanılan cinayetin hemen ardından kullandıkları Mercedes otomobil kontrolsüz kalmış, yol kenarındaki arabalara çarpmıştır. Polis, suikastin gerçekleştirildiği çevrenin öteden beri çok sıkı koruma altında buldurulduğunu, olay yerinde 9 mm.lik 10 mermi kovanı bulunduğunu açıklamış, olaydan sonra İspanyol Başbakanı Antonio Soares kabine toplantısını terketmiş ve gelişmeleri izlemek için makamına gitmiştir. Cinayet üzerine Kral Juan Carlos Cumhurbaşkanı Korutürk'e başsağlığı mesajı göndermiştir⁴⁷⁵.

2.8. Avrupa'nın Diğer Kentlerinde Muhtelif Ermeni Faaliyetleri

Zürih'te Baharei Strasse'de bulunan Türkiye Çalışma Ataşeliği ve Garanti Bankası çalışma bürolarına 29 Mayıs 1976 Cumartesi günü saat 23.30'da kimliği belirsiz kişilerce yapılan bombalı saldırıda ağır hasar olduğu bildirilmiştir⁴⁷⁶. Aynı gün, yine Zürich'te bir Türk turizm bürosuna bombalı saldırı girişiminde bulunulmuş ama bomba etkisiz hale getirilmiş, saldırıyı JCAG adlı örgüt üstlenmiştir⁴⁷⁷.

Almanya'nın Essen, Frankfurt ve Köln şehirlerinde Türk konsolosluklarına muhtelif patlayıcı maddeler atılmış, meydana gelen patlama maddi hasara yol açmıştır⁴⁷⁸. Bu arada, 1970 yılına girilirken Almanya'daki Amerikan silah depolarında benzersiz bir hırsızlık olmuş, bir gecede 785.000 adet 7.65 çapında mermi çalınmış ve bunların Türkiye'ye sevk edildiği öğrenilmiştir⁴⁷⁹.

Paris'te 28 Mayıs 1976 Cuma günü Bleue sokağındaki 17 nolu binada bulunan Ermenistan Kültür Evi'nde meydana gelen patlamada Agop Agopyan

⁴⁷³ **Hürriyet**, 03 Haziran 1978 Cumartesi, s.1.

⁴⁷⁴ **Türkiye**, 03 Haziran 1978 Cumartesi, s.1.

⁴⁷⁵ **Milliyet**, 03 Haziran 1978 Cumartesi, s.1.

⁴⁷⁶ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1976 Pazar, s.1.

⁴⁷⁷ **Dışişleri Bakanlığı**, a.g.m., s. 6..

⁴⁷⁸ **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1976 Salı, s.1.

⁴⁷⁹ **Tercüman**, 26 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

olduğu sanılan bir kişi ölmüş, Kevork Papazyan adlı Ermeni genci de yaralanmıştır. Polis tarafından sorgulanan Papazyan'ın bombanın parçaladığı kişi ile hiç bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Ölen Agopyan'ın merkezde geçici olarak kapıcılık yaptığı öğrenilmiştir. Bunun yanı sıra, olayı soruşturan polis yetkilileri, patlama sırasında parçalanan kişinin yanında başkalarının da bulunduğunu kesin olarak ifade etmişler ancak bu kişilerin kimlikleri hakkında herhangi bir ipucu bulunamamıştır⁴⁸⁰. Ayrıca patlama sırasında Türk Büyükelçilerinin öldürülmesine ilişkin belgeler ele geçirilmiştir⁴⁸¹.

7 Ocak 1977'de ise Moskova metrosunda saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu olayın ardından yapılan araştırmalar sonucu saldırıyı ASALA adlı Ermeni terör örgütünün yaptığı anlaşılmıştır⁴⁸².

6 Mayıs günü Atatürk Havalimanı Dış Hatlar Terminali'nde biri tuvalette ve biri apron otobüsünde 5'er dakika arayla patlama olmuş, şans eseri ölen veya yaralanan olmamıştır. Özellikle otobüsün patlama esnasında görevde olmamasıyla facianın önüne geçilmiştir. Patlamaların olduğu saatlerde Süleyman Demirel'in de orada olması nedeniyle güvenlik önlemleri üst seviyeye çıkarılmış ve 2 saat süreyle havalimanında uçuşlar durdurulmuş, çirkin saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁴⁸³.

Cenevre'de BM örgütü nezdinde görevli Türk yetkililerinden öğrenildiğine göre, 22 Ağustos 1979 Çarşamba TSİ 14.30'da Türkiye'nin Cenevre Konsolos Yardımcısına bombalı bir suikast düzenlenmiştir. Bomba, Konsolos Yardımcısı Niyazi Adalı'nın geçeceği yol üzerine atılmış, ancak Türk diplomatın otomobili ve kendisi saldırıdan yara almadan kurtulmuştur. O sırada oradan geçmekte olan iki İsviçre'li yaralanmış, iki araba da hasar görmüştür. Olayı, ASALA üstlenmiştir⁴⁸⁴.

Konsolosluk yetkililerinin bildirdiğine göre; olayın geçtiği yerle konsolosluk arasındaki uzaklığın 100 metre dolayında olduğu, 2 saat kadar önce de AFP'ye aynı gün Türk misyonuna saldırı yapılacağına dair telefonla bir ihbar yapılmıştır⁴⁸⁵.

Frankfurt'taki THY Merkez Bürosu'nda meydana gelen patlama, büyük maddi hasara yol açmış, can kaybı olmamakla birlikte bir vatandaş hafif yaralanmış

⁴⁸⁰ **Milliyet**, 30 Mayıs 1976 Pazar, s.1.

⁴⁸¹ **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1976 Cumartesi, s.1.

⁴⁸² Dışişleri Bakanlığı, **a.g.m.**, s.5.

⁴⁸³ Onur Zeyrek, **a.g.m.**

⁴⁸⁴ **Cumhuriyet**, 23 Ağustos 1979 Perşembe, s.1.

⁴⁸⁵ **Milliyet**, 23 Ağustos 1979 Perşembe, s.1.

ve olayın sorumluluğunu ASALA üstlenmiştir⁴⁸⁶. Cenevre’de THY’na ait bir büroya bombalı saldırı gerçekleştirilmiş⁴⁸⁷ ve saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁴⁸⁸.

Roma’da Esedra Meydanı’nda, Tarihi Esedra Galerisi’nin yanında bulunan THY bürosu ile Turizm ve Tanıtma Bürosu önünde saat 00.40’da büyük bir patlama meydana gelmiş, etraftaki birçok bina ve işyeri hasar görmüş ancak can kaybı olmamıştır. Olaydan hemen sonra Esedra Meydanı’nda büyük önlemler alınmış, saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁴⁸⁹.

İtalya’nın başkenti Roma’da 10 Aralık 1979 Pazartesi gecesi bir bankanın girişinde patlayan bir bomba yoldan geçmekte olan 9 kişinin yaralanmasına yol açmıştır. Daha sonra Filipinler Havayolları şirketi önünde de ikinci bir patlama olmuştur. Patlamada yaralananlardan ikisinin durumlarının ağır olduğu bildirilmiştir. Bir haber ajansına telefon ederek patlamaları üstlenen “*Yeni Ermeni Direniş Hareketi*” adlı örgüt üyesi bir kişi diğer iki bombanın da, İsrail, “El-Al” ve İngiltere’nin “British Airways” havayolları bürolarına yerleştirildiğini haber vermiştir. Aynı örgüt, 8 Kasım 1979’da, Roma’daki Türk Havayolları bürosuna yapılan bombalı saldırıyı da üstlenmiştir⁴⁹⁰.

İtalya’nın başkenti Roma’nın ‘Piazza Della Republica’ semtinde yan yana bulunan THY ve Türk turizm büroları önünde 10 Mart 1980 Pazartesi günü meydana gelen patlamada bir İtalyan ölmüş, 3’ü ağır 7 kişi yaralanmıştır. Görgü tanıklarının ifadelerine göre; 2 genç, yeşil renkli bir Vespa motosikletle olay yerinden uzaklaşmışlardır. Bir haber ajansının Roma bürosunu telefonla arayan ve ASALA’nın üyeleri olduklarını belirten kişiler, patlamaları üstlenmişlerdir⁴⁹¹.

Danimarka’nın Başkenti Kopenhag’daki THY bürosu yakınında 05 Ekim 1979 Cuma günü bir otobüs durağına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 3 kişi hafif şekilde yaralanmış, otobüs bekleyen halk panik içinde kaçmıştır. Olaydan sonra bölgede bildiri dağıtan “*Bağımsız Ermenistan Gizli Ordusu*” örgütü sorumluluğunu üstlenmiştir⁴⁹².

⁴⁸⁶ **Milliyet**, 28 Ağustos 1979 Salı, s.9.

⁴⁸⁷ **Cumhuriyet**, 09 Temmuz 1979 Pazartesi, s.1.

⁴⁸⁸ “**Ermeni Terörizmi: Kronolojik Bir Sıralama**”, <http://www.tarihbilimleri.com/ermeni-terorizmi-kronolojik-bir-siralama.html>, Erişim: 22.04.2017.

⁴⁸⁹ Laçiner, **a.g.e.**, s.391.

⁴⁹⁰ **Milliyet**, 11 Aralık 1979 Salı, s.1.

⁴⁹¹ **Milliyet**, 11 Mart 1980 Salı, s.1.

⁴⁹² **Cumhuriyet**, 06 Ekim 1979 Cumartesi, s.1.

Paris'te 9 Kasım 1979 Cuma günü düzenlenen saldırılarda THY, KLM ve Lufthansa büroları ağır hasar görmüş, iki Fransız polisi yaralanmış, saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁴⁹³.

22 Aralık 1979 Cumartesi günü THY Amsterdam şubesi kapısının altına yerleştirilen bombanın patlamasından sonra alt salon tamamen tahrip olmuş ve oturulamayacak hale gelmiştir. Bombanın o güne kadar kullanılmış olanlardan çok daha yüksek tahrip gücüne sahip olduğu THY yetkililerince belirtilmiştir. Patlama sabaha karşı meydana geldiğinden can kaybı olmamıştır⁴⁹⁴. Cumhurbaşkanı Korutürk, Turizm ve Tanıtma Bakanı Barlas Kuntay'a geçmiş olsun mesajı göndermiştir⁴⁹⁵.

Brüksel'de 3 Şubat 1980 günü Türk Havayolları ve Sovyet Havayolları-Aeroflot bürolarına yapılan bombalı saldırıları “*Yeni Ermeni Direnişi*” adlı örgüt üstlenmiştir. AFP'ye aynı gün gece telefon eden örgüt üyeleri bu suikastleri, “30 Ocak 1979'da Moskova'da öldürülen 3 Ermeni'yle Bağımsız ve Sosyalist bir Ermenistan adına” düzenlediklerini söylemişlerdir⁴⁹⁶.

Türkiye'nin İsviçre Büyükelçisi Doğan Türkmen, 4 Şubat 1980 günü nezaket ziyaretinde bulunmak üzere gittiği İngiltere Büyükelçiliği'nden 6 Şubat'ta dönerken silahlı saldırıya uğramış, saldırıda büyükelçinin yanağı sıyrılmış, otomobilde bulunan güvenlik görevlisiyle makam şoförü yara almadan kurtulmuş, sadece buldukları otomobilin camları kırılmıştır⁴⁹⁷. Olayı gerçekleştiren Max Kilimciyan görgü tanıkları tarafından teşhis edilmiş ve Marsilya'da yakalanarak yargılanması için İsviçre'ye gönderilmiştir. AFP'nin Paris bürosuna telefon eden kişi, dünyadaki tüm Türklerin ve Türk kuruluşlarının tek hedefleri olduğunu söyleyerek olayı ESAK adına üstlenmiştir⁴⁹⁸.

1982 yılı, Ermeni teröristlerden Fransız vatandaşı Max Kilimciyan 22 Ocak tarihinde Fransa'da yargılanmaya başlanmıştır. 6 Şubat 1980'de İsviçre'nin Bern şehrinde Türkiye'nin Bern Büyükelçisi Doğan Türkmen'e silahlı saldırıdan tutuklanmış ama daha sonra İsviçre'den Fransa'ya kaçmış, daha sonra Marsilya'da

---

⁴⁹³ **Milliyet**, 10 Kasım 1979 Cumartesi, s.1.

⁴⁹⁴ **Milliyet**, 23 Aralık 1979 Pazar, s.1.

⁴⁹⁵ **Cumhuriyet**, 23 Aralık 1979 Pazar, s.1.

⁴⁹⁶ **Cumhuriyet**, 04 Şubat 1980 Pazartesi, s.1.

⁴⁹⁷ **Milliyet**, 06 Şubat 1980 Çarşamba, s.1.

⁴⁹⁸ **Milliyet**, 06 Şubat 1980 Çarşamba, s.1.

Interpol tarafından yakalanmıştır⁴⁹⁹. Mahkeme üzerindeki Fransız kamuoyu baskısı sonucu Kilimciyan sadece 2 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır⁵⁰⁰.

Türkiye'nin Lyon Başkonsolosluğu'na karşı 5 Ağustos 1980 Salı öğleye doğru düzenlenen ve biri ağır 4 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan saldırıda, Başkonsolos Okan Gezer o sırada bitişikteki odaya geçmiş olduğundan saldırganların kurşunlarına hedef olmaktan kurtulmuştur⁵⁰¹.

Gezer'in ifadesine göre; yerel saatle 11.30 dolaylarında konsolosluğa gelen iki genç konsolosu sormuşlar ve yaklaşık 25 kişinin bulunduğu bekleme salonunda saldırıya geçerek, Kavas Mehmet Bozdağ'ı sol bileğinden, Ramazan Sezer ile Kadir Atılğan'ı kalçasından, Hüseyin Topak'ı karnından ve göğsünden yaralamışlardır⁵⁰².

Başından yaralanmış olmasına karşın, Mehmet Bozdağ dışarı çıkarak, karakola haber vermiş ancak güvenlik mensupları olay yerine yetişinceye kadar saldırganlar kaçmıştır. AFP'nin Paris'teki merkezine telefon eden kimliği belirsiz bir kişi saldırının ASALA tarafından düzenlendiğini, 1915 soykırımına ilişkin hak yerini buluncaya değin saldırıların süreceğini söylemiştir⁵⁰³. Aynı örgüt daha önce Paris, Madrid ve Atina suikastlerini de düzenlemişti⁵⁰⁴.

Fransa'nın Lyon kentindeki 5 Ağustos 1979 Salı günü Türk konsolosluğuna yapılan ve 4 yurttaşın yaralanmasıyla sonuçlanan saldırıyı üstlenen ASALA Beyrut'taki AFP bürosuna gönderdiği bildirimde, Fransa Ermeni teröristleri tutuklarsa Fransız temsilciliklerine karşı tüm dünyada saldırıya geçeceklerini açıklamıştır. Yunanistan'daki Ermeni Ulusal Komitesi ise Yunanistan'ın tehdit edilmesini kınamıştır⁵⁰⁵.

Lyon saldırısını düzenleyen örgüt, Türkiye'deki rejime karşı olduklarını ve demokratik güçlerle cephe oluşturarak işbirliği yapacaklarını bildirmiştir. ASALA, Fransa'yı Ermeni militanları tutuklamaması aksi takdirde Fransa'ya karşı eylemlerde bulunacakları tehdidinde bulunmuştur. Bununla birlikte, Yunanistan'daki aşırı sağ kesimi ve cuntacı unsurları temsil eden Milliyetçi Cephe Partisi'nin Gençlik örgütü,

⁴⁹⁹ **Cumhuriyet**, 25 Ocak 1982 Pazartesi, s.1.

⁵⁰⁰ **Tercüman**, 25 Ocak 1982 Pazartesi, s.1.

⁵⁰¹ **Hürriyet**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

⁵⁰² **Tercüman**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

⁵⁰³ **Milliyet**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

⁵⁰⁴ **Tercüman**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

⁵⁰⁵ **Milliyet**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

ENEP, bazı beyanatlarında Özmen'in katlinin arkasında durduklarını belli etmişlerdir⁵⁰⁶.

Kanada'da yaşayan Ermeniler 24 Nisan 1980 Perşembe günü Ottawa'da Türk Elçiliğine taş ve şişe atmışlar ve daha sonra elçilik binasını korumakla görevli polislerle çatışmışlardır. Olay sırasında elçilik binasında bulunan Türk diplomatları birkaç blok ötedeki Türk Elçisinin evine alınmışlardır⁵⁰⁷. Olayda adı geçen Şellefyan'ın eski milletvekili kartı ve diplomatik pasaportu için gerekli belgeler Meclis Başkanı'nın direktifiyle hazırlanmıştır⁵⁰⁸.

İtalya'nın Milano kenti merkezinde 4 Ekim 1980 Cumartesi günü biri THY Bürosunun önünde, diğeri Mondadori Basımevi önünde olmak üzere iki bomba patlamış ancak ölen ya da yaralanan olmamıştır⁵⁰⁹.

Türkiye'nin Strasbourg'un Auguste Lemay Sokağı'ndaki Fransız Başkonsolosluğu'na karşı 9 Kasım 1980 Pazar gecesini yerel saatle 23.58'de yapılan ve sadece maddi hasara yol açan bir bombalı saldırıda bulunulmuştur. Olayda binanın cephesi, giriş kapısı ve önünde park etmiş üç otomobil zarar görmüş, kaldırımda bombanın konduğu yerde yaklaşık elli santimetre çapında bir çukur meydana gelmiştir. Bu arada, konsolosluğun yüz metre etrafındaki diğer binaların camları da kırıldığı gibi, aynı mesafede bulunan bir kişi de patlama sonucu yere düşmüştür. Olaya ilişkin olarak Fransız polisinin, şüpheli gördüğü birkaç kişiyi tutukladığı ve bunların arasında üç de Türk uyruklunun bulunduğu ve saldırıyı ASALA ile birlikte yeni bir örgütün üstlendiği bildirilmiştir⁵¹⁰.

29 Aralık 1980 tarihinde Madrid'de, gazeteci José Antonio Gurriarán⁵¹¹ ve karısıyla sinemaya gitmeye hazırlanırken ilkin bir bomba patlamış, Gurriarán olayı gazeteci arkadaşına haber olarak aktarmak için telefon kulübesine doğru ilerlediği sırada patlayan ikinci bomba yüzünden bir bacağını kaybetmiştir. Bombalama hadisesinin arkasında ASALA bulunmaktadır ve o ana kadar Gurriarán'ın ne Ermeniler ve iddialar ne de ASALA'dan haberi olmuştur⁵¹².

⁵⁰⁶ **Milliyet**, 07 Ağustos 1980 Perşembe, s.1.

⁵⁰⁷ **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1980 Cumartesi, s.1.

⁵⁰⁸ **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1980 Salı, s.1.

⁵⁰⁹ **Cumhuriyet**, 05 Ekim 1980 Pazar, s.1.

⁵¹⁰ **Milliyet**, 11 Kasım 1980 Salı, s.1.

⁵¹¹ Pueblö gazetesini yazı işleri müdür yardımcısı José Antonio Gurriarán için hayat o olaydan sonra farklı bir yönde ilerleyecekti zira 1939 doğumlu İspanyol gazeteci daha sonra Ermeni davası ve hatta ASALA savunucusu olacaktır. "José Antonio Gurriarán", **El País**, 4 Nisan 1982; https://elpais.com/diario/1982/04/04/ultima/386719202_850215.html, Erişim: 25.04.2017.

⁵¹² "Spanish journalist was injured from ASALA bombing...", <http://hayernaysor.am/en/archives/154642>, Erişim: 26.04.2017.

Paris Türk Elçiliği'nde görevli Mali Müşavir Ahmet Erbeyli'nin Boulogne'deki evinin önündeki park halindeki Peugeot marka otomobiline 13 Ocak 1981 Salı günü saat 09.20'de el bombalı saldırıda bulunulmuş, Erbeyli olaydan yara almadan kurtulmuş ve saldırıyı "Ermeni Gizli Ordusu" adlı örgüt üstlenmiştir. Öte yandan Cenevre Mahkemesi, Ermeni örgütüne 5 bin 700 dolar para yardımında bulunan Ermeni asıllı Suzy Mahşeredyan adlı bir kadını 18 ay hapse mahkûm etmiştir. Suriye uyruklu Mahşeredyan ile arkadaşı Lübnan uyruklu Alex Yenikomşuyan, 3 Eylül 1980'de Cenevre'de kaldıkları otel odasında yanlarında buldukları bombanın patlaması üzerine tutuklanmışlardı⁵¹³.

İsviçre'nin Cenevre kentinde 28 Aralık 1980 Pazar günü, kaldıkları otel odasında buldukları bombanın patlaması sonucu yaralanan iki Ermeni'nin avukatlığını üstlenen Gerald Benoit adlı İsviçreli avukat kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğramıştır⁵¹⁴.

Fransızlar, Türkiye'in Lion Konsolosunu sınır dışı etmek istemekte, zira Lion'da yaşayan üçyüz bin Ermeni seçmenin oylarını kazanma kaygısı taşımaktadır. De Gaulle'cü ve iktidardaki sağ koalisyondaki iki milletvekili Fransız Parlamentosu'na verdikleri önergede Lion Başkonsolosu Okan Gezer'in Ermeniler aleyhine Fransa'da düzenlenen gösterilerde kalabalığın ön sıralarında yer almasını, Ermeni çıkarlarına ters davranmasını eleştirmektedir⁵¹⁵.

Hamburg-Hansa meydanında 5 Nisan 1981 Pazar günü bütün Türk kuruluşlarının bir araya gelerek gerçekleştirdikleri yürüyüş, "Ermeni terörünü" kınayan konuşmalarla başlamıştır. Marksist-Leninist bir Ermeni örgütü Londra'da yayımladığı bildiride, Hükümeti Ermenilere karşı giriştiği operasyonlar için tehdit etmiştir⁵¹⁶.

Paris yakınındaki Issy-Les-Moulineaux kenti Ermeni kilisesi önünde 5 Haziran 1981 Cuma günü tahrip gücü yüksek bir bomba patlayarak önemli maddi hasara yol açmıştır. Daha sonra, Fransız haber ajansı AFP'yi telefonla arayan kimliği meçhul kişi, eylemi, Türk İslâm Devrim Ordusu adlı örgütün üstlendiğini öne sürmüştür⁵¹⁷. Olay üzerine, öte yandan Ermeni Davasını Savunma Komitesi ile Ermeni Devrimciler Federasyonu adındaki örgütlerin yayınladığı bildiride, eylemi

⁵¹³ **Milliyet**, 14 Ocak 1981 Çarşamba, s.1.

⁵¹⁴ "Ermeni teröristleri savunan İsviçreli...", **Milliyet**, 29 Aralık 1980 Pazartesi, s.3.

⁵¹⁵ **Milliyet**, 26 Mart 1981 Perşembe, s.1.

⁵¹⁶ **Milliyet**, 06 Nisan 1981 Pazartesi, s.1

⁵¹⁷ **Milliyet**, 06 Haziran 1981 Cumartesi, s.1.

düzenleyen tedhişçiler kınanarak, bunların Fransa'daki Ermeni toplumuna zarar vermek istedikleri ve olayın Türkler tarafından misilleme olarak yapıldığı ifade edilmektedir⁵¹⁸. Anlaşıldığına göre olay bir iç hesaplaşma gibi gözükmektedir.

ASALA'ya mensup 20-25 kişilik bir Ermeni grubu, 10 Haziran 1981 Çarşamba günü Paris Opera Caddesi'ndeki THY bürosunu işgal etmesi ile ilgili olarak, Ankara'da Fransız Büyükelçiliği Müsteşarı Baude bir görüşme yapmıştır⁵¹⁹. Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Yardımcısı Büyükelçi Oktay Cankardeş, THY'nin Paris Bürosu'nun işgalinin beş dakikada sona erdirilmesinin mümkün olduğunu ancak işin hafife alındığına dikkati çekmiş ve işgalciler ile ilgili Fransız yasalarının gereğinin yapılmasını istemiştir⁵²⁰.

Fransız polis örgütüne bağlı Cumhuriyetçi Güvenlik Birliği (CRS) mensupları, 11 Haziran 1981 Perşembe günü THY bürosuna girerek, beş dakika içinde işgal olayına son vermiş ve Ermeni militanlar, saat 11.40'ta dışarı çıkarılmışlardır. Kısa bir süre için gözaltına alınan işgalciler serbest bırakılmıştır. İşgalciler daha sonra, ASALA militanları olduklarını açıklamış ve son günlerde Fransa'daki Ermeni kuruluşlarına kaşı düzenlenen suikastleri kınamak istediklerini ifade etmişlerdir⁵²¹.

28 Mayıs 1981 Perşembe günü Paris-Courcelles Sokağı'ndaki Ermeni Kültür Merkezi önüne bırakılan bomba, yan binanın Portekiz uyruklu kapıcısını öldürmüştür. 7 Haziran Pazar günü de Paris'in Jean-Goujon Sokağı'ndaki Ermeni kilisesi önüne bırakılan bir bomba ise, patlamadan önce uzmanlar tarafından tesirsiz hale getirilmiş, bir gün sonra yani Pazartesi günü başkent banliyösü Issy-Les-Moulinesux'deki Ermeni Kilisesi önüne yerleştirilmiş bir bomba patlayarak, maddi hasara yol açmıştır. Bu olaydan sonra, Fransız haber ajansı AFP'ye telefon eden kimliği meçhul bir kişi, eylemin o güne değin adı duyulmamış Türk Devrimci İslâm Ordusu'nun üstlendiğini öne sürmüştür⁵²². Bununla birlikte, ASALA son olarak Mayıs ayında Ermeni kültür merkezine, Haziranda da Ermeni kilisesine ve diğer Fransız kurumlarına karşı gerçekleştirilen bombalı saldırılara neden olarak Türk siyasi polisi ve diplomatlarının Fransa'daki çalışmalarını, Ermeniler aleyhine

⁵¹⁸ **Tercüman**, 06 Haziran 1981 Cumartesi, s.1.

⁵¹⁹ **Tercüman**, 12 Haziran 1981 Cuma, s.1.

⁵²⁰ **Milliyet**, 11 Haziran 1981 Perşembe, s.1.

⁵²¹ **Milliyet**, 12 Haziran 1981 Cuma, s.1.

⁵²² **Milliyet**, 12 Haziran 1981 Cuma, s.1.

yürüttükleri faaliyetleri göstermekte, bunlara misilleme yapıldığını iddia etmektedir⁵²³.

24 Haziran 1981 Çarşamba tarihli Tercüman gazetesi; Paris'teki bombalama olaylarını araştıran Armenian Report adlı Ermeni dergisinin, “kiliselerimizi Türkler değil Ermeni örgütü ASALA bombaladı ve Marksist-Leninist Ermeni militanların Milliyetçi Ermenileri huzursuz ettiği, Türk diplomatlarına karşı gerçekleştirilen suikastleri eleştiren Ermenilere de fanatik Ermeniler tarafından sert yaklaşımlarda bulunduğu”, ifadesine yer vermiştir⁵²⁴.

26 Eylül 1981 günü Milliyet gazetesi, Armenian Report dergisinin, Paris-Ermeni Kültür Merkezi ve Kiliselere atılan bombaları bizzat ASALA üyelerinin attığı iddiasına yer vermiştir⁵²⁵.

Danimarka'nın başşehri Kopenhag'da 16 Eylül 1981 Çarşamba günü THY bürosunu Ermeni ASALA teröristlerin bombaladıkları, the Associated Press Ajansına telefon eden meçhul bir şahıs tarafından söylenilmiştir. Şahıs, bombanın Türkiye'de Ermeni ve bazı bölücü militanların cezalandırılmalarını protesto için konulduğunu belirterek saldırıların devam edeceğini belirtmiştir. Daha önce de bazı ajans ve gazetelere gelen telefonlarda ombanın şimdiye kadar adı hiç duyulmayan “ASALA 6.Ordusu” tarafından konulduğu belirtilmiştir. ASALA ile adı yeni duyulan teşkilatın bir ilişkisinin bulunup bulunmadığı bilinmemektedir⁵²⁶.

Türkiye'nin Hannover Başkonsolosluğu'nu 15 Kasım 1981'de basarak Maiyette Başkonsolos Yavuz Aktaş ile İdari Memur Ayhan Şener'i yaralayan saldırganlar polis tarafından gözaltına alınmalarından sonra gece çıkarıldıkları mahkemede tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır⁵²⁷. Baskını yapan saldırganlardan Abuzer Kömürcü delil yetersizliği gerekçesiyle tutuksuz yargılanmak üzere 17 Kasım 1981'de serbest bırakılmıştır. Saldırganlar tarafından yaralanan Maiyette Konsolos Yavuz Aktaş'ın sağlık durumu ciddiyetini korurken, konsolosluğu basan militanların serbest bırakılması tepkiyle karşılanmıştır⁵²⁸.

İngiliz Polisi'nin dikkati sayesinde Türk temsiliklerine karşı saldırı gerçekleştirmek için İngiltere'ye gelen ikisi Türk biri Ermeni toplam üç terörist 7 Ocak 1982 Perşembe günü sahte pasaportla havalimanında yakalanmışlardır.

⁵²³ **Milliyet**, 17 Kasım 1981 Salı, s.1. “Ermeni saldırıları kendine yönelince Fransa telâşa kapıldı”.

⁵²⁴ **Tercüman**, 24 Haziran 1981 Çarşamba, s.1.

⁵²⁵ **Milliyet**, 27 Eylül 1981 Pazar, s.1.

⁵²⁶ **Tercüman**, 17 Eylül 1981 Perşembe, s.1.

⁵²⁷ **Milliyet**, 16 Kasım 1981 Pazartesi, s.1.

⁵²⁸ **Milliyet**, 18 Kasım 1981 Çarşamba, s.1.

Scotland Yard'dan yapılan açıklamaya göre; İbrahim Kara ve Ahmet Uğur Çakırcı adlı Türk teröristlerle adı açıklanmayan Ermeni teröristin Filistin'deki kamplarda eğitim gördükten sonra TKP-İşçinin Sesi adlı örgütün kurucusu Yürükoğlu ile eylem planlamak için Londra'ya geldikleri bildirilmiştir⁵²⁹. Asıl ismi İsmail Nihat Akseymen olan TKP Londra şubesi sorumlusu yazar R.Yürükoğlu, Aralık 1945 Ankara doğumlu olup R.Yürükoğlu adını önceden tanıştığı bir Alevi dedesinin önerisiyle almış ve yazılarında kullanmış ama parti içinde ve yoldaşlar arasında Veli Dursun olarak tanınmış, Kasım 2001'de akciğer kanserinden Londra'da ölmüştür⁵³⁰.

Londra'daki Türk diplomatlarına suikast hazırlığında iken İngiliz polisi tarafından yakalanan ASALA üyesi Gris Gregoryan ve Zaven Bedrosyan'ın Camberwell Mahkemesi'nde yapılan duruşmasında Scotland Yard temsilcisi, teröristler hakkındaki dosyanın savcılığa teslim edildiğini bildirmiş ve tutukluluk hallerinin devamını istemiş, Yargıç da sanıkların tutukluluk halinin devamına ve duruşmanın 14 Ekim'de tekrar Lambeth Mahkemesi'nde yapılmasına karar vermiştir⁵³¹. Paris'in Notre Dame kilisesi yakınlarında 21 Temmuz 1982 gecesi Ermeni teröristlerce patlatılan bomba çoğunluğu turist 15 kişinin yaralanmasına yol açmış, polis yaralılarından üçünün durumunun ağır olduğunu bildirmiştir⁵³².

Rotterdam Başkonsolosu Kemalettin Demirer 21 Temmuz 1982 Çarşamba günü sabah görevine giderken dört Ermeni teröristin silahlı saldırısına uğramış, Demirer kurşun geçirmeyen otomobilde olduğu için saldırıdan yara almadan kurtulmuştur. Hollanda polisi ile silahlı çatışmaya giren teröristlerden biri yakalanmış ama diğer iki saldırgan kaçmıştır⁵³³. Saldırının sorumluluğunu şimdiye kadar adı hiç duyulmamış "Ermeni Kızıl Ordusu-Armenian Red Army or Red Armenian Army" (ARA) üstlenmiştir⁵³⁴. Bu arada imal ettiği bombanın kaldığı villada patlaması sonucu yapılan aramada çok sayıda silah ele geçmiş, Paris'in göbeğinde Seine Saint Denis'in Gagny semtinde tahrip gücü yüksek bombanın parçalanmasıyla ölen Ermeni teröristler Pierre Gülümyan ve Haçadur Gülümyan kaldıkları villayı cephanelik haline getirdikleri ortaya çıkmıştır⁵³⁵.

⁵²⁹ **Hürriyet**, 31 Aralık 1981 Perşembe, s.1.

⁵³⁰ <http://www.yurukoglu.org/>, Erişim:12.04.2017.

⁵³¹ **Tercüman**, 08 Ocak 1982 Cuma, s.1.

⁵³² **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1982 Perşembe, s.1.

⁵³³ **Güneş**, 22 Temmuz 1982 Perşembe, s.1.

⁵³⁴ **Tercüman**, 22 Temmuz 1982 Perşembe, s.1.

⁵³⁵ **Tercüman**, 03 Ağustos 1982 Salı, s.1.

13 Ağustos 1982 Cuma günü gece saatlerinde Paris'in Champs-Élysées Caddesi'ndeki bir yapının birinci katında bulunan Türk Turizm Bürosu önünde nöbet tutan Fransız polisine bir otomobilden ateş açılmış, sadece dükkânın camları kırılmış, Fransız polis memuru olaydan yara almadan kurtulmuştur⁵³⁶.

21 Temmuz 1982 tarihinde Türkiye'nin Rotterdam Başkonsolosu Kemalettin Demirer'e silahlı saldırıda bulunanlardan terörist 24 yaşındaki Bünyamin Evingülü yapılan duruşmada sadece gözcülük yaptığını, "Ermeni Kızılıordusu" örgütünün emri üzerine hareket ettiğini ve saldırı sırasında öteki üç silâhlı kişiyi çatışmada korumak amacıyla ateş açtığını söylemiştir⁵³⁷. Yargıç, "*Evingülü'nün eyleminin nedeni anlıyoruz ama Hollanda topraklarında şiddet eylemlerine izin veremeyiz*", demiştir⁵³⁸. Savcı 8 yıl ağır hapis cezası istemesine rağmen, yargıç 6 yıl ile cezalandırmıştır⁵³⁹. Ancak Bünyamin Evingülü'nün bu cezası, bazı hafifletici nedenlerden ötürü Lahey istinaf Mahkemesi tarafından 5 yıla düşürülmüştür⁵⁴⁰.

Federal Almanya'nın Köln şehrinde 23 Ekim 1982 Cuma günü Türkiye Başkonsolosluğu bir sol örgütün 12-13 kişi oldukları bildirilen maskeli ve silahlı militanları tarafından basılmış, silahlarını ateşleyerek binadan içeriye giren saldırganlar içeride bulunan 40 kadar kişiyi rehin almış, baskın sırasında saldırganlara ateş açarak kendini odasına kitleyen ve kapıya kasayı dayayan Başkonsolos kendisiyle yapılan telefon görüşmesinde saldırganların kapıları kırarak kendisini aradıklarını belirtmiş ve Maiyette Konsolos Ömer Kaya'nın ise teröristlere ateş edip balkondan atlayarak kurtulduğunu söylemiştir⁵⁴¹. Kısa bir süre sonra rehineler serbest bırakılmıştır⁵⁴².

Baskını gerçekleştiren militanların 4 Kasım 1982 Perşembe günü, Federal Almanya'nın Köln kentinde bulunan Türk Başkonsolosluğu'nu basarak içerdekileri rehin almaları ve daha sonra da siyasal sığınma hakkı istemeleri dikkat çekmiştir⁵⁴³.

Olaydan sonra Başkonsolos İlhan Kıcıman, "*tabancamdaki son kurşuna kadar dövüşmeye hazırdım*", demiş, fedakârca görev yapan Köln polisine teşekkür etmiştir⁵⁴⁴. Köln Türk Başkonsolosluğu'nu basarak işgal eden teröristler Federal

⁵³⁶ **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1982 Cumartesi, s.1.

⁵³⁷ **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1982 Cumartesi, s.1.

⁵³⁸ **Cumhuriyet**, 07 Kasım 1982 Pazar, s.1.

⁵³⁹ **Tercüman**, 28 Mart 1983 Pazartesi, s.1.

⁵⁴⁰ **Hürriyet**, 29 Mart 1983 Salı, s.1.

⁵⁴¹ **Tercüman**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

⁵⁴² **Tercüman**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

⁵⁴³ **Cumhuriyet**, 05 Kasım 1982 Cuma, s.1.

⁵⁴⁴ **Tercüman**, 06 Kasım 1982 Cumartesi, s.1.

Alman Sorgu Yargıcı'nca tutuklanarak Köln'ün Ossendorf Tutukevi'ne konmuştur⁵⁴⁵.

2.8.1. Vatikan Büyükelçiliği'ne Suikast Girişimi

Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi Vecdi Türel, 17 Nisan 1980 Perşembe günü yerel saatle 09.15'de otomobiliyle evinden büyükelçiliğe giderken kimliği belirsiz 3 kişi tarafından yaylım ateşine tutulmuş, ancak şans eseri sağ kolundan ve göğsünden hafif yaralı olarak kurtulmuştur. Saldırı sırasında otomobilde bulunan 2 koruma görevlisinden biri olan Tahsin Güvenç yüzünden yaralanmıştır. Bu esnada yara almayan ikinci koruma görevlisi Veysel Çakrak ise otomobilden inip silahıyla saldırganlara karşılık vermiş ve birini yaralamıştır. Olaydan sonra Fransız Haber Ajansına telefon eden bir kişi suikastı ESAK adına üstlenmiştir⁵⁴⁶.

63 yaşındaki Vatikan Büyükelçisi Vecdi Türel için, Almanya'da Mercedes fabrikalarında yaptırılan zırhlı arabanın yanlışlıkla Avustralya'ya gönderildiği bildirilmektedir⁵⁴⁷. Olayın duyulmasından sonra Dışişleri Bakanlığı, İtalyan makamlarına başvurarak Büyükelçi Türel'e suikast girişiminde bulunanların yakalanıp cezalandırılmalarını istemiştir⁵⁴⁸.

2.8.2. Paris Türk Temsilciliklerine Saldırıları

Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği Turizm Danışmanı Selçuk Bakkalbaşı, 26 Eylül 1980 günü saat 20.00 sıralarında Boulogne Billancourt'daki evinin önünde kimliği belirsiz 2 kişinin saldırısı sonucu yaralanmıştır⁵⁴⁹. Olaydan sonra Saint-Anne Hastanesi'ne kaldırılan Bakkalbaşı'da hayati tehlike bulunmadığı bildirilmiştir. Olayı, AFP'ye telefon eden bir kişi ASALA adına üstlenmiştir⁵⁵⁰. Fransız Bakan, olayın aydınlanması için her türlü çabanın harcanacağını belirtmiş ve Fransa'daki Türk diplomatlarının korunması konusunda güvenlik kuvvetlerinin daha dikkatli ve başarılı davranacakları yolunda Büyükelçi Batu'ya bilgi vermiştir⁵⁵¹.

Paris'in 11.kesiminde, Bastille semtinde Amelot ile Pasteur Wagner sokaklarının kesiştiği yerde, 4 Mart 1981 Çarşamba günü yerel saatle 12.45'te iki

⁵⁴⁵ **Cumhuriyet**, 07 Kasım 1982 Pazar, s.1.

⁵⁴⁶ **Cumhuriyet**, 18 Nisan 1980 Cuma, s.1.

⁵⁴⁷ **Cumhuriyet**, 19 Nisan 1980 Cumartesi, s.1.

⁵⁴⁸ **Milliyet**, 18 Nisan 1980 Cuma, s.1.

⁵⁴⁹ **Tercüman**, 27 Eylül 1980 Cumartesi, s.1.

⁵⁵⁰ **Milliyet**, 27 Eylül 1980 Cumartesi, s.1.

⁵⁵¹ **Milliyet**, 29 Eylül 1980 Pazartesi, s.1.

kişi oldukları sanılan meçhul kişilerce Ford-Fiesta marka arabaya binmek üzerelerken saldırı düzenledikleri saldırıda, Türkiye'nin Paris Çalışma Ataşesi Reşat Moralı hayatını kaybetmiş, beraberindeki din görevlisi Tecelli Arı da ağır şekilde yaralanmıştır. Arı, geç saatlerde tedavi edilmekte olduğu Val de Grece Hastanesi'nde yaşamını yitirmiştir. Saldırı esnasında yanlarında bulunan Anadolu Bankası Paris Temsilcisi İlky Karakoç ise kaçarak kurtulabilmiştir⁵⁵².

Olaydan yaklaşık bir saat kadar sonra, kimliği meçhul bir kişi AFP'yi telefonla arayarak eylemi Ermenistan Gizli Kurtuluş Ordusu-ASALA adına üstlenmiş, Türkiye'de Ermeni topraklarının kurtuluşuna kadar eylemlerini sürdüreceğini, söylemiştir⁵⁵³. Görgü tanıklarının ifadesine göre, saat 12.30 dolaylarında, Fransa'nın güneyindeki ve merkez Nimes kenti plakalı Renault-4 marka otomobilden 2 kişi çıkmış ve olayı gerçekleştirmek için keşifte bulunmuşlardır⁵⁵⁴. Daha sonra, Moralı Arı ve Karakoç'un orada park etmiş olan kendi arabalarına binmeye hazırlanırken, saldırganların makineli tabanca yayılım ateşine tutuldukları ifade edilmiştir. O sırada Karakoç kaçmayı başarırken, Arı arabasına binmeyi denemiş ancak başından vurularak yere yığılmıştır. Sağlık durumu ağır olduğu belirtilen Arı daha sonra hastaneye kaldırılmıştır. Moralı ise, saldırganlardan kurtulmaya çalışmışsa da başarılı olamamış, sokakta ölmüştür⁵⁵⁵.

Komiser Leclerc yönetiminde soruşturmaya başlayan polisin, olay yerinde 7.65 mm ve 9 mm. çapında birkaç kurşun izi saptadıkları ve görgü tanıklarından saldırganların kabataslak bir tanımını ettikleri de bildirilmektedir. Bu arada, civarda 11.45 çapında bir tabanca taşıyan bir gencin polisçe yakalandığı öğrenilmiştir⁵⁵⁶. Failin taşıdığı silâh çapının bulunan kurşun çaplarına uymayışı, söz konusu kişinin olayla bir ilgisinin olmadığı kanısına varılmış, soruşturmaya devam edilmiştir⁵⁵⁷.

4 Mart'ta Fransız başkentinde bir Ermeni tedhiş örgütünce üstlenilen saldırıda hayatlarını kaybeden Ataşe Reşat Moralı ve din görevlisi Tecelli Arı için, Fransa'nın Strasbourg, Saint Etienne, Charliville-Mezieres, Cherbourg, Rouen ve Reims kentlerinde protesto yürüyüşleri düzenlenmiştir. Times gazetesi protesto için Londra'daki Türkler matbaa önünde bir gösteri yapmışlardır. Londra Türkleri önce başkent sokaklarında bir gösteri yürüyüşü planlamışlarsa da polis buna izin

⁵⁵² **Milliyet**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.1.

⁵⁵³ **Akşam**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.1.

⁵⁵⁴ **Tercüman**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.1.

⁵⁵⁵ **Milliyet**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.1.

⁵⁵⁶ **Günaydın**, 06 Mart 1981 Cuma, s.1.

⁵⁵⁷ **Tercüman**, 06 Mart 1981 Cuma, s.1; **Son Havadis**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.1.

vermemiş, sadece matbaa önünde sessiz ve yolu tıkamayacak şekilde protestoda bulunulabileceğini belirtmiştir. Bu arada Times gazetesine ve Türkiye'ye karşı saçma sapan saldırılarda bulunan görünürde İngiltere'nin gözde yazarlarından ve düşünürlerinden Bernard Levin'e yüzlerce protesto ve kınama mektubu gönderilmiştir⁵⁵⁸.

Eylemden sonra, Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği İşgüderi Gün Gür, Dışişleri Bakanlığı'na giderek diplomatik girişimde bulunmuş ve bu konuyu, bakanlığın Avrupa Dairesi Başkanı M. Dufourq nezdinde yapmıştır. Kanlı olay üzerine Büyükelçiliğe telefon eden birçok Fransız vatandaşı, terörizmi kınayarak başsağlığı dileklerinde bulunmuşlardır. Bu eylem Fransa'nın başkentinde çok büyük yankılar uyandırmış ve kitle iletişim araçlarında başlıca haber olarak yer alırken "1915 (sözde) soykırımı" konusu da yeniden gündeme getirilmiştir. "France-Soir" gazetesi birinci sayfasının dörtte üçünü saldırı olayına ayırmış, Reşat Moralı ile eşi Brigitte Moralı'nın resimlerini basmıştır. Gazete, ayrıca, Paris'in Ermeni terörizminin merkezi haline dönüştüğünü de vurgulamıştır⁵⁵⁹.

Diğer basın organları ise, saldırıların Lübnan'dan gelmiş olabilecekleri ve orada Filistin gerilla kamplarında yetiştirilmiş olabilecekleri görüşünü ileri sürmüşlerdir. Soruşturma yönetiminin Paris Emniyet Müdürlüğü'nün en ünlü elemanlarından Komiser Marcel Leclerc'e verilmiş olması, yetkilerin bu olaya verdikleri önemi yansıtan bir unsur olarak değerlendirilmektedir⁵⁶⁰.

Olayın Fransız hükümetine bildirilmesinden sonra da, Devlet Başkanı Giscard d'Estaing, Başkanlık Genel Sekreteri aracılığıyla Türkiye'ye teessürlerini bildirmiş, ayrıca Fransa Dışişleri Bakanı Poncet'in başsağlığı dilekleri, Fransız hariciyesi tarafından Paris'teki Türk Büyükelçiliği'ne iletilmiştir. Fransız Dışişleri Bakanı Poncet de Türkmen'e gönderdiği mesajda, cinayeti hiçbir nedenin haklı gösteremeyeceğini ve duyduğu infiali ifade etmiş, suikastin cezasız kalmaması için gerekli tüm çabaların sarfedileceğini belirtmiştir⁵⁶¹.

Türk Dışişleri Bakanı İlder Türkmen'in Fransız Devlet Başkanı Giscard d'Estaing ile görüşürken Fransız Devlet Başkanı Giscard d'Estaing'nın Ermenilerin tarihsel haklarını arama ve hesap sorma niteliği taşıyan yaklaşımlarına, Fransa'nın

⁵⁵⁸ **Milliyet**, 29 Mart 1981 Pazar, s.1.

⁵⁵⁹ **Milliyet**, 29 Mart 1981 Pazar, s.1.

⁵⁶⁰ **Milliyet**, 05 Mart 1981 Perşembe, s.6.

⁵⁶¹ **Milliyet**, 06 Mart 1981 Cuma, s.1.

karşı çıkmayacağını söylemesi salondaki Türklerde soğuk düş etkisi yapmıştır. Başkan'ın yaklaşımı, suçlu olduğunuzu kabul edin de bu iş bitsin, der gibidir⁵⁶².

8 Mart 1981 Pazar günü Paris'in merkezinde binlerce Türk'ün ellerinde Ermeniler tarafından çeşitli tarihlerde öldürülen 17 görevlinin fotoğrafları ve Türk bayrakları ile görkemli bir yürüyüş yapmışlardır. Fransız televizyonu yürüyüşte bulunmamış ve TRT'nin isteğini de reddetmiştir. Amacının Türk temsilci ve temsilciliklerine karşı girişilen Ermeni saldırılarıyla, uluslararası terörizmi protesto olduğu belirtilen bu yürüyüş, yerel saatle 11.00'de Republique meydanında başlamış ve Bastille Meydanı'nda sona ermiştir⁵⁶³.

Paris'te 2 Türk görevlisinin Ermenilerce öldürülmesi olayıyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Siyasi İşler Yardımcısı Oktay Cankardeş tarafından Fransız sefirine 6 Mart 1981 Cuma günü verilen notada; son olaydan duyulan üzüntü belirtilmiş ve katillerin en kısa sürede yakalanması istenmiştir. Ayrıca çok sayıda Türk görevlisinin Ermeni örgütlerince öldürüldüğüne değinilmiş, Türk görevlilerinin daha sıkı şekilde korunmaları istenmiş ve Fransa'nın resmi yayın organı radyo ve TV'den Ermeni propagandası yapılan programlardan duyulan üzüntü dile getirilmiştir⁵⁶⁴. Bunun üzerine Fransa, Türkiye'nin notasını yanıtlayarak, suçluların yakalanması için her türlü çabanın harcandığını ifade etmiştir⁵⁶⁵.

Yine Paris'te ASALA üyesi üç silahlı militan, Türkiye'de tutuklu, hatta aralarında Ermeni Papazlar Manuel Yergatyan ve Hrant Güzelyan'ın da bulunduğu 6 Ermeni, 5 Kürt ve 5 Türk teröristin serbest bırakılması için, 24 Eylül Cuma günü öğle saatlerinde Paris Haussman Caddesi üzerinde bulunan Başkonsolosluk binasını basarak koruma polisi Cemal Özen'i şehit etmiş, Başkonsolos Kaya İnal ve 4 yaşında bir kız çocuğuyla birlikte kimliği belirlenemeyen bir başka kişiyi yaralamışlardır⁵⁶⁶.

Sayıları 30-35 kişi civarında oldukları tahmin edilen Türk ziyaretçiler, Kaçılaryaya odasında Kalaşnikoflu ASALA militanlarınca rehin alınmış ve temsilciliğimiz bir süre işgal edilmiştir. Bu sırada maiyette Başkonsolos Hayri Erol, Kâtip Levent Altınbaş ile görevliler Hasip Memişoğlu ve Tahsin Apaydın arka pencereden kaçmışlardır⁵⁶⁷.

⁵⁶² **Milliyet**, 06 Mart 1981 Pazar, s.1.

⁵⁶³ **Milliyet**, 09 Mart 1981 Pazartesi, s.1.

⁵⁶⁴ **Milliyet**, 07 Mart 1981 Cumartesi, s.1.

⁵⁶⁵ **Milliyet**, 12 Mart 1981 Cumartesi, s.1.

⁵⁶⁶ **Tercüman**, 25 Eylül 1981 Cuma, s.1; Kamuran Gürün, **Fırtınalı Yıllar: Dışişleri Müsteşarlığı Anıları**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1995, s.333.

⁵⁶⁷ **Milliyet**, 25 Eylül 1981 Cuma, s.1.

Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada yaralı 2 Ermeni tedhişçinin iddia edildiği gibi Fransız polisi tarafından değil, dipçik darbeleriyle yere yuvarlanan Fahri Çallı'nın düştüğü yerden tabanca ile bir teröristi omzundan vurduğu ve bu kişinin daha sonra sokağa çıkararak eliyle zafer işareti yapan kişi olduğu belirtilmiştir. Başkonsolos Kaya İnal'ın başka bir tedhişçiyi kolundan vurduğu ancak öteki teröristlerin açtığı ateş üzerine İnal'ın ağır yaralandığı açıklanmıştır. Dışişleri açıklamasında öldürülen koruma memurunun, tabancasız olarak tedhişçilerin üzerine gittiği ve başına yakın mesafeden sıkılan kurşunla can verdiği bildirilmiştir. Teröristlerin en sinirli anlarından biri de, Atatürk'ün portresini görmeleri ve onu bulunduğu yerden indirerek çiğnemeleri olmuştur⁵⁶⁸.

Konsoloslğun 18 saat süreyle işgal edildiği sırada, komando birliğine mensup 3 Fransız polis müfettişinin, olaydan yaklaşık 3 saat sonra, aynı apartman dairesine girmeyi başardıkları ve özel bir yöntemle, içeride olup bitenleri seyrettikleri öğrenilmiştir⁵⁶⁹. Söz konusu görevliler, dairenin bir bölmeyle ikiye ayrılmış olduğundan, tedhişçilerin bulunduğu odanın bitişiğindeki bir odaya kadar sızabilmiş ve aradaki bölmede küçük bir delik açarak buraya görme ve duyma gereçleri yerleştirmişlerdir. Böylelikle rehine alma olayının devam ettiği saatlerde içeride olup bitenleri dakikası dakikasına dışarıda vaziyet almış polis kuvvetlerine bildirmişler ve onlar da dairedeki havanın durumuna göre temaslarını tedhişçilerle sürdürmüşlerdir⁵⁷⁰.

Kendilerini “Yeğia Keşişyan İntihar Komandoları” olarak tanıtan Ermeni teröristler, Haussmann bulvarında bulunan Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu'nu 24 Eylül 1981'de “Van Operasyonu” adını verdikleri baskınla işgal etmiş, içerdeki yaklaşık 50 kişiyi rehin almıştır. ASALA mensubu dört Ermeni terörist Türkiye'den talepte bulunmuşlardır: 1) Türkiye'de tutuklu iki Papaz Türkiye'den talepte bulunmuşlardır: 1) Türkiye'de tutuklu iki Papaz Küçükguzelyan ile Yorgetian'ın ve on ASALA sempatzanı terörsitin serbest bırakılarak Fransa'ya uçakla nakilleri; 2) Fransız Polisinin Başkonsolosluk binasına herhangi bir operasyonda bulunmaması; 3) Türkiye'deki Ermenilere daha fazla hak ve serbestlik tanınması⁵⁷¹... Türk makamları istekleri ciccıye almayıp teröristleri muhatap saymadıklarını belirtmiş ve

⁵⁶⁸ **Milliyet**, 26 Eylül 1981 Cumartesi, s.1.

⁵⁶⁹ **Tercüman**, 29 Eylül 1981 Çarşamba, s.1.

⁵⁷⁰ **Milliyet**, 27 Eylül 1981 Pazar, s.1.

⁵⁷¹ Şimşir, **a.g.e.**, s.439.

terörsitler Fransız güvenlik yetkilileri ile yaptıkları tutukluluk süresünce iyi muamele ve adil yargılanma pazarlığı ardından teslim olmuşlardır⁵⁷².

Fotoğraf 21. ASALA'nın Paris Baskını⁵⁷³

Baskın esnasında ve sonrasında Fransa televizyonunda Ermeni propogandası yapılması ve Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın sadece, gelişmeleri dakikası dakikasına izliyorum, şeklinde çok basit bir açıklama yapması tepkilere neden olmuştur. Hürriyet gazetesinin 26 Eylül 1981 tarihli baskısında gazeteci Oktay Ekşi, Cumhurbaşkanı'nın seçim vaadi olarak Ermeniler sözü olduğunu hatırlatmıştır⁵⁷⁴.

Fransa, teröristlerin kendi ifadelerine göre kimliklerini belirleyip göndermiş, Türk emniyeti ise gerçek kimliklerini saptamıştır. Fransa'nın verdiği kimlik bilgileri şöyledir⁵⁷⁵:

- Agop Agopyan, 1959 doğumlu, İran pasaportlu Ermeni. (Olay günü 16.45'te dışarı çıkararak teslim oldu);
- Zaven Agopyan, 29.10.1958 Suriye-Halep doğumlu Suriye pasaportlu. (Olay günü saat 00.45'te dışarı çıkan yaralı terörist);
- Raffi Balyan, 24.2.1960 Avustralya-Melbourne doğumlu. Baba adı: Rafaet, Ana adı: Marie Hamesyan. (Olay günü saat 02.10'da teslim oldu);
- Alex Alekian 24.4.1963 doğumlu. (Olay günü teslim olan terörist);

⁵⁷² **Tercüman**, 18 Nisan 1985 Perşembe, s.1.

⁵⁷³ **Tercüman**, 24 Mayıs 1983 Salı, s.1.

⁵⁷⁴ **Hürriyet**, 26 Eylül 1981 Cumartesi, s.1; Oktay Ekşi "Fransız'ın Açıklaması...".

⁵⁷⁵ **Milliyet**, 29 Eylül 1981 Salı, s.1.

Onbir ülkede Ermeni tedhişçilerin dosyaları kapatılmış, dolayısıyla beş cinayetin katilleri yakalanamamıştır. Ayrıca çeşitli ülkelerde meydana gelen toplam onsekiz saldırının failleri hakkında hiçbir işlem yapılmadığı gibi dosyaları rafa kaldırılmıştır. Ermeni saldırganlar için işlem yapmayan ve dosyaları süratle kapatan ülkelerin başında Fransa gelmekte, başka ülkelere gelen bilgilerle tutukladığı Ermenileri bile bir süre sonra serbest bırakmaktadır. Fransa'dan sonra sırayı İtalya almakta, üç suç dosyasını örtbas etmektedir. Lübnan ve Bulgaristan ise iki ayrı saldırıda ne gibi işlemler yaptıklarını bile açıklamamışlardır. Fransa'nın vukuatları arasında bir de dezenformasyon olayı vardır ve buna örnek olarak 1981'de Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu'nu basarak koruma görevlisini şehit eden dört Ermeni teröristin adları Fransız polisince kasten yanlış verilmiştir⁵⁷⁶.

Türk Emniyet Müdürlüğü'nün özel çalışması sonunda saptanan Ermeni teröristlerin kimlikleri ise şu şekildedir:

- Vaskan Sako Sesliyan, 1956 Lübnan-Beyrut doğumlu, baskını yöneten terörist. (Operasyon grup amirliği yaptı);
- Kevork Abraham Kozliyan, 1960 Lübnan-Beyrut doğumlu. (Fransız yetkililerle görüşmeleri yürüten kişi);
- Aram Avadis Basmacıyan, 1960 Lübnan-Beyrut doğumlu;
- Agop Abraham Jofian, 1960 Lübnan-Beyrut doğumlu⁵⁷⁷.

Paris'te 28 Şubat 1982 tarihinde yerel saatle 15.30 dolaylarında opera binası yakınında bulunan Marmara adlı bir Türk Seyahat Acentasına düzenlenen ve sonrasında ASALA tarafından üstlenilen bombalı saldırıda 20 yaşındaki büronun Fransız Santral Memuresi Renee Mourin'in ölümüne yol açmış, 4 kişi yaralandığı olayda büyük hasar meydana gelmiştir⁵⁷⁸. Öte yandan Türkiye'nin Brüksel Büyükelçiliğine bağlı Lüksemburg temsilcisi Erkut Onart'ın ikametgâhına konan bomba etkisiz hale getirilmiştir⁵⁷⁹.

2.8.3. Lahey Türk Büyükelçiliği'ne Saldırı

Büyükelçi Özdemir Benler'in 27 yaşındaki oğlu Ahmet Benler, Türk Büyükelçiliği'ne 100 metre uzaklıktaki bir kavşakta diplomatik plakalı VW marka arabasıyla 12 Ekim 1979 günü sabah saat 09.00'da Elektronik bölümünde doktora

⁵⁷⁶ **Tercüman**, 05 Nisan 1983 Salı, s.1.

⁵⁷⁷ **Milliyet**, 30 Eylül 1981 Çarşamba, s.1.

⁵⁷⁸ **Tercüman**, 01 Mart 1983 Salı, s.1.

⁵⁷⁹ **Milliyet**, 01 Mart 1983 Salı, s.1.

yaptığı Delft Üniversitesi'ne giderken saldırıya uğramış, 4-5 el ateş edilmesi sonucu kalbine isabet eden kurşunla olay yerinde ölmüş, saldırganlar kaçmıştır. Kontrolünü kaybeden araç birkaç arabaya çarparak ancak durabilmiştir⁵⁸⁰.

Ahmet Benler'in öldürülmesinin hemen ardından bilinmeyen bir kişi Fransız Haber Ajansı'na telefon ederek ESAK'ın cinayeti üstlendiğini söylemiş, polis de saldırıyı merkezi New York'ta bulunan sözkonusu örgütün yaptığını açıklamıştır⁵⁸¹. Beyrut'taki UPI ajansını telefonla arayan ve Ermeni şivesiyle İngilizce konuşan bir kadın da cinayeti aynı örgütün yapıldığını söylemiş, daha önce Viyana, Paris, Vatikan, Madrid'deki Türk diplomatlarına yapılan saldırıların da kendilerince gerçekleştirildiğini ileri sürmüştür. Bir başka kaynağa göre de olayı ASALA ve JCAG, yeni adıyla ESAK üstlenmiştir⁵⁸². Hollanda kaynakları, ESAK'ın, A.B.D.'de örgütlenmiş ASALA'ya bağlı bir örgüt olduğunu bildirmişlerdir⁵⁸³.

Saldırıdan sonra Milliyet'in Münih Temsilcisi Mustafa Ekrem Aydın'a telefon eden bir kişi, büyükelçi'nin oğlunun Lahey'de öldürüldüğünü ve sıranın Türkiye Münih Başkonsolosu'nda olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Münih polisi, Başkonsolosluk için güvenlik önlemlerini arttırmıştır⁵⁸⁴.

12 Ekim 1979'da Lahey'de evinden üniversiteye giderken otomobilin içinde saldırıya uğrayarak öldürülen Türkiye'nin Lahey Büyükelçisi Özdemir Benler'in oğlu Ahmet Benler'in katil zanlısı olarak Mart 1980 tarihinde A.B.D.-Detroit'te yakalanan Mustafa Hassan Ammar bir süre önce Hollanda'ya iade edilmişti. Sanık, yargıç önüne çıkarılmadan önce olayın görgü tanığı olan 5 Hollandalıya gösterilmiş ve bu kişiler Ammar'ın Benler'in katili olduğunu doğrulamışlardır. Ancak Ammar mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır⁵⁸⁵.

2.8.4. Atina Büyükelçiliği'ne Saldırı

Türkiye'nin Atina Büyükelçiliğinde görevli Ataşe Galip Özmen ve ailesi, 31 Temmuz 1980 günü tatil nedeniyle yanlarında bulunan çocuklarıyla akşam yemeğinden dönerlerken yaklaşık 21.30 sıralarında arabalarını evlerinin önüne park ettikleri sırada, kimliği belirlenemeyen 24 yaşlarında, kısa boylu, esmer bir gencin

⁵⁸⁰ **Milliyet**, 13 Ekim 1979 Cumartesi, s.1.

⁵⁸¹ Şimşir, **a.g.e.**, s.276.

⁵⁸² Laçiner, **a.g.e.**, s.391.

⁵⁸³ **Cumhuriyet**, 13 Ekim 1979 Cumartesi, s.1.

⁵⁸⁴ **Milliyet**, 13 Ekim 1979 Cumartesi, s.1.

⁵⁸⁵ Şimşir, **a.g.e.**, s.296; "Benler"

http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/diplomatlar/ahmet_benler.html, Erişim: 26.04.2017 ve **Milliyet**, 14 Eylül 1980 Pazar, s.1.

yaylım ateşine uğramışlardır⁵⁸⁶. Saldırıda Galip Özmen ve 14 yaşındaki kızı Neslihan Özmen ölürken, eşi Sevil Özmen 17 yaşındaki büyük oğlu Kaan yaralanmış, 12 yaşındaki küçük oğlu Alper yara almadan kurtulmuştur⁵⁸⁷. Olay sırasında sol omzundan hafif yaralanan Kaan'ın otomobilden fırlayarak katili kovaladığı ama yakalayamadığı bildirilmiştir⁵⁸⁸. Alper olayın şokunu hala üzerinden atamamış, evden gizlice kaçarak ailesini görmek için hastaneye gitmiştir⁵⁸⁹.

Polisin görgü tanıkları ve Özmen ailesinin geride kalan fertlerinin ifadelerine dayanarak çizdiği katilin robot resmi Yunan TV'since sık sık yayınlanarak bu kişiyi görenlerin anında polise telefon etmeleri çağrısında bulunulmuştur. Atina'daki Türk Büyükelçiliği yetkilileri, Yunan Hükümeti'nin soruşturmayı çok yönlü olarak sürdürdüğünü, ancak herhangi bir sonucu ulaşılamadığını belirtirken⁵⁹⁰ ASALA adına saldırıyı üstlenen, Atina'daki gazete ve ajans bürolarına telefon eden meçhul kişi, Kürtlerle elele vererek vatanlarının ve baskı altında bulunan Türkiye'nin halkı kurtulana dek mücadelelerine devam edeceklerini söylemiştir⁵⁹¹.

Yunanistan, Ermeni örgütleriyle bağlantıları olmadıklarını iddia etmiştir. Özellikle, Atina'nın "Yeni İzmir" bölgesinde "İntikam Anıtı" olarak adlandırılan anıtın dikilmesinden sonra uluslararası Ermeni terör örgütlerinin Yunan Ermenileri üzerinde de etkin olmaya başladıkları anlaşılmıştır⁵⁹².

ASALA 6 Nisan'da Beyrut'ta PKK ile birleştiğini açıklamış, 8 Nisan'da Lübnan'ın Sidon kentinde ASALA ve PKK ortak basın toplantısı düzenlemiş, PKK, 21-28 Nisan 1980'de 24 Nisan tarihini (sözde) Ermenilerin katledilme günü anısına "Kızıl Hafta" olarak ilan etmiştir ancak bu ortak toplantı ve bildirimlerin tepki çekmesi üzerine ilişkilerin illegal alanda gizli olarak sürdürülmesini kararlaştırmışlardır. Toplantı akabinde 09 Kasım 1980 tarihinde Türkiye'nin Strazburg Başkonsolosluğu'na, 19 Kasım 1980 tarihindeyse THY'nin Roma bürosuna yapılan saldırıyı, ASALA ve PKK birlikte üstlenmişlerdir. Bu ilk ortak tedhiş hareketidir. Bundan sonra Abdullah Öcalan, Ermeni Yazarlar Birliği'nce (sözde) 'Büyük Ermenistan'a katkılarından ötürü onur üyeliğine seçilmiş, birçok Avrupa ülkesinde Ermeni Halk Hareketi bünyesinde, bir Kürdistan Komitesi oluşturulmuştur.

⁵⁸⁶ **Hürriyet**, 01 Ağustos 1980 Cuma, s.1.

⁵⁸⁷ **Cumhuriyet**, 01 Ağustos 1980 Cuma, s.1.

⁵⁸⁸ **Milîyet**, 03 Ağustos 1980 Pazar, s.1.

⁵⁸⁹ **Hürriyet**, 02 Ağustos 1980 Pazar, s.1.

⁵⁹⁰ **Millîyet**, 02 Ağustos 1980 Cuma, s.1.

⁵⁹¹ **Cumhuriyet**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.4.

⁵⁹² **Millîyet**, 01 Ağustos 1980 Cuma, s.1.

Nihayetinde 04 Haziran 1993'te Hınçak Partisi ve ASALA ile PKK, Beyrut'taki ortak toplantıda birlikte mücadele kararı almıştır⁵⁹³.

Bu açıklamalardan yola çıkarak, ASALA vb Ermeni tedhiş hareketlerinin gelecekte PKK terör olayları olarak devam edeceği tahmin edilebilir. Konuyla ilgili çeşitli gazetelerin köşe yazılarında olaylar şu şekilde değerlendirilmiştir:

Uğur Mumcu, Atina Elçiliğimizde görevli İdari Ataşe Galip Özmen'in öldürülmesinden sonra "kanı yerde kalmayacak" gibi sözlerin dışında ne yapmak gerektiğini sorgulamıştır⁵⁹⁴. Ali Sirmen ise, "tüm bu gelişmeler arasında yurt içinde de canını koruyamadığımız yurttaşlarımızla birlikte Galip Özmen ile kızı Neslihan'ın da toprağa verileceği, törende duygusal konuşmaların yapılacağı ama bunun bir anlam ifade etmeyeceğini", söylemiştir⁵⁹⁵.

Ercan Çitlioğlu'nun eserinde militanlar;

"Savaşçılarımız çok yakın bir gelecekte Kürt savaşçılar ile yan yana geleceklerdir. Bu faşist Türk rejimine karşı en büyük silahımız olacaktır. Biz Türkiye dışında iken Türk Ermenistanını kurtarmamız mümkün değildir. Biz Ermenistan'ı Kürt savaşçı kardeşlerimizle birlikte kurtaracağız. Çok yakında varlığımızı işgal edilmiş Ermenistan'ın en iç noktalarında göstererek kanıtlayacağız. Bu ASALA'nın atacağı gelecek adımdır..." demişlerdir⁵⁹⁶.

Yunan basını da Özmen'in şehit edilmesine geniş yer vermiş, gazetelerden Akropolis: "Türk diplomatın tüm ailesini öldürmek istediler"; To Vima: "katil dışardan geldi"; Eleftoros Kosmos: "polis cinayeti Ermenilerin işlediğinden emin"; Avgi: "katilin yakalanması için yapılan aramalar sonuç vermedi"; Rizos Partis: "diplomatın katilleri halâ yakalanamadı!" şeklinde olayı yorumlamışlardır⁵⁹⁷. Hükümet yanlısı Akropolis gazetesi ise,

"Ermenilerin, Galip Özmen'i yok etmek için kullandıkları yöntem anlayışla karşılanamaz ve haklı görülemez. Üstelik 1915 olaylarının öcünü almak için de haklı bir gerekçe olamaz. 1922 yılında Türkler ve bizler aynı yöntemleri uygulaysaydık ne olacaktı? Ermenilerin Gizli Ordusu, Yunan makamlarının Ermenilere gösterdikleri tolerans bir yana, Yunan topraklarında bu tür davranışlara girişmemeliydi. Katillerin Türk diplomatını öldürmekle kalmayıp bütün ailesine saldırmaları olayı daha iğrenç hale getirmektedir" demiştir⁵⁹⁸.

⁵⁹³ **Milliyet**, 06 Ağustos 1980 Çarşamba, s.1.

⁵⁹⁴ **Cumhuriyet**, 02 Ağustos 1980 Cumartesi, s.1.

⁵⁹⁵ **Cumhuriyet**, 06 Ağustos, 1980, Çarşamba, s.4.

⁵⁹⁶ Ercan Çitlioğlu, "Ermeni Terörü Üzerine Analiz", **Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri**, (Ed.:) Dr. Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya ve Sedat Laçiner, C.2, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2003, ss.383-475.

⁵⁹⁷ **Milliyet**, 02 Ağustos 1980 Cumartesi, s.4.

⁵⁹⁸ **Milliyet**, 02 Ağustos 1980 Cumartesi, s.4.

Yunan Başbakanı Yorgo Rallis ile Muhalefet Lideri Papandreu cinayeti kınasa da Yunanistan'ın Ermeni örgütlerine izin verdiği bilinmektedir⁵⁹⁹.

1979 yılında düzenlenen çok sayıda bombalı saldırı ve suikastın sorumluluğunu üstlenen Marksist Ermeni Gerilla Grubu üyeleri, Türkiye'ye karşı bir Kürt partisi ile güç birliğine gideceklerini açıklamışlardır. Ermenistan'ın bağımsızlığı için çarpışan gizli Ermeni ordusu ile PKK, Filistinli gerillaların kontrolü altındaki Sayda limanında gazetecilerle bir görüşme yapmışlardır. Grubun lideri olan Agop Agopyan: *“Biz aynı davaya sahip iki ulusuz, bu da topraklarımızı, Ermenistan ile Kürdistan'ın bağımsızlığa kavuşturulmasıdır”*, demiştir. 5.5 yıldır mevcut olan “Gizli Ermeni Ordusu” adlı örgüt ile diğer üç Ermeni grubu bu süreç içerisinde, 99 bombalı saldırı ve suikastın sorumluluğu dâhil 37 olayı üstlenmişlerdir⁶⁰⁰.

Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği Hava Ataşesi Kurmay Pilot Hava Yarbay Osman Mustafa Boyalar, fotoğraf çektiği iddiasıyla Yunanistan'a kaçan bir grup Türk ve aşırı solcu Rumlar tarafından saldırıya uğrayarak linç edilmek istenmiş, yapılan darp sonucunda burun kemiği kırılmış, kaşına üç santim kadar dikiş atılmıştır. Vücudunda ezik ve yaralar bulunan Yarbay Boyalar'ı kurtarmaya çalışırken, kara ateşesi ve misyon şefi Kurmay Albay Baha Tüzüner de Yunan Güvenlik Güçlerinin seyirci kaldıkları olayda aynı şekilde saldırıya uğramıştır⁶⁰¹. Atina Savcılığı sorumlular hakkında soruşturma açıldığını bildirmiştir⁶⁰².

2.8.5. Cenevre Başkonsolosluğu Saldırısı

Türkiye Cenevre Başkonsolosluğu Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz, 9 Haziran 1981 Salı günü Başkonsolosluktaki ofisinden çıkarak evine giderken yaklaşık 200 metre mesafede saat 20.04 sıralarında saldırıya uğramış, İsviçre polisi tarafından Enstitute Medicine Legal Hastanesi'ne kaldırılrsa da başından ve göğsünden aldığı ağır yaralar yüzünden hayatını kaybetmiştir⁶⁰³.

Olayı ASALA üstlenirken, İsviçre polisi tarafından yakalanan İran uyruklu 22 yaşındaki Jan Kirkonyan adlı katilin 9 mm çapındaki Browning markalı tabancayı ve el bombasını Cenevreli bir kadından aldığı ortaya çıkarılmıştır⁶⁰⁴. Avukatlığını Benjit Gerard'ın üstlendiği ve yargılamayı Hâkim Dusseriz'in yapacağı duruşmaya,

⁵⁹⁹ **Hürriyet**, 02 Ağustos 1980 Cumartesi, s.2.

⁶⁰⁰ **Cumhuriyet**, 08 Nisan 1980 Salı, s.1.

⁶⁰¹ **Milliyet**, 16 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁰² **Tercüman**, 16 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁰³ **Milliyet**, 10 Haziran 1981 Çarşamba, s.1; **Tercüman**, 10 Haziran 1981 Çarşamba, s.1.

⁶⁰⁴ **Tercüman**, 11 Haziran 1981 Perşembe, s.1.

Katil Jan Kirkonyan, tutuklu bulunduğu Cenevre Shandollon Kapalı Cezaevinden katılacaktır⁶⁰⁵.

Yapılan araştırma sonucu katilin aslen Lübnan uyruklu Ermeni Mardiros Mıgırdıç Jankodian olduğu öğrenilmiştir⁶⁰⁶. Jankodian'ın yakalanması ASALA bağlantılı 'Haziran Örgütünün Dokuzuncusu' adlı, çok sayıda saldırının sorumlusu olacak yeni bir örgütü gün yüzüne çıkarmıştır. Mahkemede 15 yıla mahkûm olan Jankodian, 10 yıllık mahkûmiyetten sonra serbest bırakılmıştır⁶⁰⁷.

İsviçre'de Ermeni teröristlerin başlattıkları bombalı saldırılar devam etmiş, Cenevre merkez tren istasyonunda bir bomba daha patlamış, polis olayda çok sayıda yaralanan olduğunu bildirmiştir. İsviçre'nin Bern, Züriç ve Lozan şehirlerindeki patlamaların sorumluluğunu Türk diplomatı Mehmet Savaş Yergüz'ün katilinin tutuklandığı gün olan "9 Haziran"a ithafen kurulan Ermeni terör örgütü üstlenmiştir. Polis bir gün önceki olayın da aynı terör örgütü tarafından yapıldığının sanıldığını belirtmiştir⁶⁰⁸.

9 Haziran 1981 günü Türkiye'nin Cenevre Başkonsoloslugu sözleşmeli sekreterlerinden Mehmet Savaş Yergüz'ü silahlı bir saldırı sonucu öldüren Ermeni terörist Mardiros Mıgırdıç Cangoçyan, hapisanede kaldığı sürece ASALA örgütüne mensup komandoların saldırılarının devam edeceğini, söylemiştir⁶⁰⁹.

Yergüz'ün katili Cangoçyan mahkûm olunca ASALA, İsviçre'yi tehdide başlamış, Beyrut'taki AP ajansına telefon eden bir militan, İsviçre tüm Ermenilere düşmanca davranmaktan vazgeçmesi gerektiğini aksi takdirde eyleme geçeceklerini iddia etmiştir. Ankara Barosu'nun 44. Olağanüstü Genel Kurulu'nda konuşan Baro Başkanı Muammer Aksoy, Ermeni terörü için Paris Barosu'nun hukuk adına sesini duyurmasının gerektiğini söylemiştir. Bu arada, 211 dış temsilcilik binasının korunması için sadece 40 milyon lira ödenek ayrıldığı belirtilmiştir⁶¹⁰.

2.8.6. Lizbon Büyükelçiliğine Silahlı Saldırı

Türkiye'nin Lizbon Büyükelçiliği İdari memuru 39 yaşındaki Erkut Akbay, 7 Haziran 1982 Pazartesi günü Lizbon'un banliyölerinden birinde otomobiliyle öğle yemeği için evine gittiği sırada bir Ermeni terörist tarafından 5 el ateş edilerek şehit

⁶⁰⁵ **Milliyet**, 13 Haziran 1981 Cumartesi, s.1.

⁶⁰⁶ **Milliyet**, 17 Haziran 1981 Çarşamba, s.1.

⁶⁰⁷ Şimşir, **a.g.e.**, ss.411-422.

⁶⁰⁸ **Tercüman**, 23 Temmuz 1981 Perşembe, s.1.

⁶⁰⁹ **Milliyet**, 06 Aralık 1981 Pazar, s.1.

⁶¹⁰ **Milliyet**, 21 Aralık 1981 Pazartesi, s.1.

edilmiştir⁶¹¹. Olaydan sonra Beyrut'taki Fransız Haber Ajansı'na telefon eden bir kişi cinayetin sorumluluğunu ESAK adlı örgütün üstlendiğini ve Lizbon'da iki Türk diplomatını öldürdüklerini bildirmiştir⁶¹².

Lizbon polis yetkilileri tarafından Erkut Akbay'ın başından ve göğsünden vurularak olay yerinde öldüğü, Akbay'ın Elçilik Mahalli Sekreteri olarak çalışan eşi Nadide Akbay'ın ise ağır yaralandığı, hastaneye kaldırılarak ameliyata alındığı ve durumunun ciddi olduğu belirtilmiştir⁶¹³. İki çocuk annesi Nadide Akbay girdiği bitkisel hayattan çıkamayarak tedavi gördüğü Hacettepe Tıp Fakültesi'nde 7 ay sonra yaşamını yitirmiş ve cenaze Ankara'da düzenlenen devlet töreniyle Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir⁶¹⁴. Saldırganların ise henüz yakalanmadığı bildirilmiştir⁶¹⁵.

2.8.7. Kopenhag Türk Elçiliğine Saldırı

Danimarka'nın başşehri Kopenhag'daki Türkiye Büyükelçiliği'nde Çalışma Müşaviri olarak görev yapan Cavit Demir; 3 Nisan 1981 Cuma gecesi geç saate kadar çalıştıktan sonra evine dönmüş, saat 01.20 sıralarında evinin asansörü önünde Macar yapısı 9 mm çapında Valan tipi bir tabancayla 6 kurşun sıkılarak yaralanmıştır⁶¹⁶. Asansöre binen Demir, 3. kattaki dairesinin kapısını çalarak, eşi Gül Demir'e "Acele cankurtaran çağır" diyerek bayılmıştır. Ritz Hastanesi'ne kaldırılan Demir'in ağız, gırtlak, kol, karın, böbrek ve karaciğerinden 6 kurşun yarası aldığı belirlenmiş, 14 saat süren ameliyatın ardından doktorlar; 6 kurşunun çıkarıldığını ve Çalışma Müşaviri'nin durumunun iyiye gittiği bildirmişlerdir⁶¹⁷.

Suikast girişimi, Danimarka televizyonunda da ilk haber olarak verilmiş, olay yayınlanmakta olan iki gazetede yer almış ve Adalet Bakanı Ole Espersen ise olayın çözümlenmesi için sıkı çalışma yapacaklarını belirtmiştir. Bunun yanısıra muhafazakâr Lyllends Post gazetesi ise, Ermeni tarihi ile ilgili bir yazı yayınlamış ve Ermenilerin katliama uğradığını öne sürmüştür⁶¹⁸.

⁶¹¹ **Tercüman**, 08 Haziran 1982 Salı, s.1.

⁶¹² **Milliyet**, 09 Haziran 1982 Çarşamba, s.1.

⁶¹³ **Cumhuriyet**, 08 Haziran 1982 Salı, s.1.

⁶¹⁴ **Cumhuriyet**, 11 Ocak 1983 Salı, s.1.

⁶¹⁵ **Tercüman**, 07 Haziran 1985 Cuma, s.1.

⁶¹⁶ **Tercüman**, 04 Nisan 1981 Cumartesi, s.1.

⁶¹⁷ **Milliyet**, 05 Nisan 1981 Pazar, s.1

⁶¹⁸ **Milliyet**, 05 Nisan 1981 Pazar, s.1

2.8.8. Burgaz'da İdari Ataşeye Suikast

Türkiye'nin Bulgaristan-Burgaz Konsoloslugu İdari Ataşesi Bora Süelkan, 9 Eylül 1982 Perşembe günü Konsolosluk'tan evine dönerken saat 14.45'te kimliği belirsiz ve maskeli, kısa boylu bir erkeğin saldırısına uğramıştır. Olay yerinde yapılan incelemede bir tabanca ve altı adet boş kovan bulunmuş, yapılan otopside ise İdari Ataşesi Bora Süelkan'ın vücudunun çeşitli yerlerinden çıkarılan üç kurşunla yaşamını olay yerinde yitirdiği anlaşılmıştır. Olayı ESAK adındaki tedhiş örgütü üstlenmiştir.⁶¹⁹ Bu olay, Ermeni terörünün Türk temsilciliklerine yönelik Doğu Bloku'ndaki ilk cinayeti olarak kayıtlara geçmiştir. ASALA örgütü Kıbrıs'ın Rum kesiminde yayınladığı bildiride Türkiye'ye karşı saldırılarının süreceğini öne sürmüştür⁶²⁰.

Ermeni terör örgütleri ASALA ve ESAK, Türk temsilciliklerine yönelik saldırılardan dördünü birlikte üstlenmişlerdir. Bu şekilde davranmalarının amacı; saldırganların kimliklerini gizlemek, güvenlik kuvvetlerini oyalamak ve onları yanlış yönlendirerek hedef saptırmak olarak değerlendirilmektedir. Bu metodu sırasıyla;

- 24 Ekim 1975 tarihinde, Türkiye'nin Paris Büyükelçisi İsmail Erez ile Makam Şoförü Talip Yener'e,
- 12 Ekim 1979 günü Türkiye'nin Lahey Büyükelçisi'nin oğlu Ahmet Benler'e, 22 Aralık 1979'da Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan'a,
- 3 Nisan 1981'de Kopenhag'da Çalışma Müşaviri Cavit Demir'e yönelik saldırılarda kullanmışlardır.

Bu saldırıda yaşanan diğer ilk; ESAK (Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları) yerine "Ermeni Soykırımına Karşı Adalet İçin Mücadele Birliği" adının kullanılmış olmasıdır. İsim farklılığına rağmen örgütlerin aynı amaca hizmet etmesi ve Ermeni terörü olması önem arz etmektedir⁶²¹.

10 Eylül 1982 gece saatlerinde, AP ajansının Atina bürosuna telefon eden bir kişi, saldırıyı 'ESAK-Ermeni Soykırımı için Adalet Komandoları'nın gerçekleştirdiğini söylerken aynı saatlerde, aynı ajansın Beyrut bürosuna telefon eden ASALA üyesi bir kişi, 'Türk diplomatlarına yapılan saldırılar süreceğini söylemiştir⁶²². Bahsi geçen bu olay çifte üstlenmeye örnek olabilir.

⁶¹⁹ Tercüman, 10 Eylül 1982 Cuma, s.1.

⁶²⁰ Cumhuriyet, 10 Eylül 1982 Cuma, s.1.

⁶²¹ Tercüman, 11 Eylül 1982 Cumartesi, s.1.

⁶²² Cumhuriyet, 11 Eylül 1982 Cumartesi, s.1.

Cinayete yardım ve yataklık eden üç kadın teröristin de aranmakta olduğu bildirilmiştir. Alek Hazek, Margret Çamkoçyan ve Suzi adında soyadı belirlenemeyen üç terörsitin robot resimleri ülke genelinde polise dağıtılmıştır. Gris Gregoryan ve Zaven Bedros adlı teröristler is İngiliz yargıcın karşısına çıkacakları günü beklemektedirler⁶²³.

İngiltere ise bu tür cinayetlerin kendi ülkesinde olmaması için Scotland Yard'a özel bir görev tevci edip şüpheli noktalara operasyonlar düzenlemiştir. Yapılan baskınlarda Londra Büyükelçisi Rahmi Gümrükçüoğlu'na suikast düzenlemek için planlar yapan iki Ermeni terörist yakalanmıştır. Ayrıca Zürih'te de bir Ermeni terörsit eylem yapamadan ele geçirilmiştir⁶²⁴.

2.8.9. Londra Türk Temsilciliklerine Suikast Girişimi

İngiliz polisince yakalanan iki Ermeni teröristin doğrudan Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Rahmi Gümrükçüoğlu'nu ve beraberinde bir diplomatı daha öldürmek üzere plan yaptıkları belirtilmiştir⁶²⁵.

Marlybone Magistrate Court'da yargılanacak olan iki Ermeninin kimliklerinin gizli tutulmasına rağmen elde edilen bilgilerden birinin adının Bedrosyan, diğerinin Gregoryan olduğu öğrenilmiştir. Ermeni teröristler Gris Gregoryan ve ASALA'nın "Ermeni Halkçı Hareketi" hücrelerine mensup intihar komandosu Zaven Bedrosyan ikinci duruşmaya çıkarlarken Los Angeles'te Ermeniler 6 Ekim'de bir gösteriye hazırlanmakta olup Lambeth Mahkemesi, Gregoryan ve Bedrosyan'ın avukatlarının dosyayı incelemek için mehil istemeleri üzerine duruşmayı 23 Eylül'e ertelemiştir⁶²⁶.

Dedektif Griffith, zanlıların ASALA üyesi olduklarını itiraf ettiklerini, 1982 yılının Ağustos ayında İngiltere'ye gelen Bedrosyan'dan ASALA'ya bağlı Populer Movement'in İngiltere sorumlusu olan ve bir İngiliz ile evli Gregorian'ı bulmasının söylendiği öğrenilmiştir⁶²⁷. Hâlihazırda ASALA'nın 50 üyesi, Adanın güney kesiminde, 300'ü de Lübnan'da eğitim görmekte, İngiltere'den İsrail saldırısından

⁶²³ **Hürriyet**, 16 Eylül 1982 Perşembe, s.3.

⁶²⁴ **Hürriyet**, 12 Eylül 1982 Pazar, s.1.

⁶²⁵ **Tercüman**, 14 Eylül 1982 Pazartesi, s.1.

⁶²⁶ **Tercüman**, 17 Eylül 1982 Cuma, s.1.

⁶²⁷ **Cumhuriyet**, 14 Eylül 1982 Pazartesi, s.1.

sonra Ermenilerin bu ülkeyi terkederek Kıbrıs Rum kesiminde toplandıkları ifade edilmektedir⁶²⁸.

Adli sıralamaya göre Ermeni tedhişçiler Gregoryan ve Bedrosyan'ın ancak Temmuz ayında yargılanabileceklerini belirtilmiştir⁶²⁹.

9 Eylül 1982'de, İran asıllı Grish Gregoryan (24) ile Suriye asıllı Zaven Bedrosyan (32), Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Rahmi Gümrükçüoğlu'nu öldürmek amacıyla suikast planı yaparken Scotland Yard, Terörizmle Mücadele Masası detektiflerince Kuzey Londra'da saklandıkları evde, eylemde kullanacakları Sovyet yapısı tahrip gücü yüksek "Cluster" tipi bir el bombası ve 14'lü otomatik bir tabanca ile yakalanmışlardır⁶³⁰. Londra Savcılık sözcüsü, Güneş gazetesine özellikle ağır suçların bakıldığı mahkemede 6 ay içinde görülmesi gereken dava sayısının 120'yi aştığını, Teröristlerin duruşmaları önce 4 Temmuz 1983 tarihine, daha sonra ise 6 Temmuz'a ertelendiğini söylemiştir⁶³¹.

Londra'nın Old Bailey Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada, Griş Gregorian ve Zaven Bedrosyan adındaki teröristler hakkında başka bir ülkenin temsilcisine saldırı düzenleyip ölümüne ve yaralanmasına sebebiyet vermek, yurtdışından silah getirmek, patlayıcı malzeme bulundurmak ve imal etmek dâhil toplam 11 suçtan yargılanmışlardır⁶³². Zanlılar suçlamaları kabul etmemişler ama mahkemede, sanıklardan Zaven Bedrosyan'ın hapisten çıktıktan sonra öldürmeye devam edeceğini söylemiştir⁶³³. 23 Eylül 1982 Perşembe günü Güney Londra'da dördüncü kez mahkemeye çıkarılan iki teröristten Bedrosyan'ın, yaşadığı Beyrut'tan suikastı gerçekleştirmek üzere Londra'ya başka ülke üzerinden geldiği öğrenilmiştir⁶³⁴.

Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği'ni işgal ederek Ankara Havaalanı baskınını düzenleyen Ermeni teröristlerden Ekmekçiyan'ı serbest bıraktırmak için Büyükelçi Rahmi Gümrükçüoğlu'nu rehin almak amacıyla 1982 yılının 31 Ağustos'unda Londra'ya gelen ve baskın sırasında kullanacağı silahlarla birlikte yakalanan ASALA üyesi Zaven Bedrosyan, 23 Temmuz 1983 Cumartesi günü yapılan duruşmada 8 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Kendisine silah sağladığı iddiasıyla yargılanmakta olan

⁶²⁸ **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1982 Pazar, s.1.

⁶²⁹ **Güneş**, 11 Nisan 1983 Pazartesi, s.1.

⁶³⁰ **Günaydın**, 24 Haziran 1983 Cuma, s.1.

⁶³¹ **Güneş**, 30 Haziran 1983 Perşembe, s.1.

⁶³² **Milliyet**, 04 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

⁶³³ **Hürriyet**, 08 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁶³⁴ **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1982 Cuma, s.1.

ikinci sanık Kris Krikoryan ise kendisinin suçta iştirakini ortaya koyacak deliller jüri tarafından yeterli bulunamadığı için serbest bırakılmıştır⁶³⁵.

2.9.12 Eylül Harekâtı'nın Yurtiçi Ermeni Terörüne Etkisi

12 Eylül Askeri Darbesi'yle birlikte, süregelen terör olaylarında farklı bir sürece girilmiş, yurtiçinde ilk yüz günde toplam 15 bin militan yakalanmış, 142 bin silah ve yaklaşık 1 milyon mermi ele geçirilmiştir. Yurtdışına kaçıp Türkiye aleyhine çalışan terör odakları kurutulmuş ve Ermeni terör örgütlerinin yurt içinde işbirliğinde bulunduğu ve taşeron olarak kullandığı birçok tedhiş örgütünün faaliyetleri büyük oranda durdurulmuştur. Bu sayede meydana gelen saldırılar biraz olsun azalmıştır⁶³⁶.

Fransız “Le Figaro” gazetesi, Annie Kriegel imzalı Ermeni terörizmini inceleyen bir yazıda, 12 Eylül harekâtı gerçekleşmeseydi, teröristler Türkiye'nin doğusunda büyük eylemlere girişeceklerdi, diyerek şu yorumu yapmıştır:

“Ermeni terörizminin hedefi, başta Sovyet-Türk sınırına yakın, etnik olarak halkın karışık olduğu bölgede faaliyete geçmekti. Daha o zamanlar, Ermeni teröristleri “Gizli Ermeni Ordusu” adlı ulusal bir örgüt kurmuşlardı. Bu, Türkiye’de o dönemde faaliyette bulunan aşırı sağcı ve solcu, milliyetçi ve Marksist eğilimli terörizmin bir parçası oluyordu. Bu terörizmin amacı ise, Türkiye’yi silahlı bir çatışmaya ve bir iç savaşa sürüklemektir. Ancak, 12 Eylül 1980 harekâtı, teröristlerin bu stratejisinin önüne geçmiştir. Birkaç ay içinde askeri yönetim iç güvenliği yeniden sağlamayı başardı. Terörizm odakları çöktü; aşırı sol ve aşırı sağ teröristlerin bir kısmı ise ülkeden kaçtı”⁶³⁷.

12 Eylül Harekâtı gerçekten de başlangıçta ülke içindeki çatışmaları durdurmuş, ölümlerin önüne geçmiş, sükûneti sağlamıştır. Sonrasında tam bağımsızlık isteyen milliyetçi sağ ve sol fraksiyonlara mensup bir neslin yerine ılıman İslam çizgisine sahip küreselci bir neslin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yazar Erol Mütercimler de 12 Eylül harekâtı ve sonrasını şu şekilde değerlendirmiştir: “12 Eylül Harekâtı yükselen solun önünü keserken sağdan da milliyetçilerinin yükselişine engel oldu ve bu meyanda ılıman İslamcılarının önünü açtı. Ortadoğu’da izlenecek politikalara hem sol hem de sağ birbirlerinden bağımsız karşı çıkmakta, bir tek dinciler ses çıkarmamaktaydı”⁶³⁸.

⁶³⁵ **Tercüman**, 24 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁶³⁶ **Tercüman**, 20 Aralık 1980 Cumartesi, s.1.

⁶³⁷ **Milliyet**, 27 Ağustos 1981 Perşembe, s.1.

⁶³⁸ Erol Mütercimler, **İşyanlar İhtilaller Darbeler- Komplo Teorileri 4**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2016, s.88.

2.10. Papa II. Jean Paul'un Vurulması

13 Mayıs 1981 tarihinde Papa'ya suikast düzenleyen ve sahte pasaportla 9 Mayıs'ta Milano'ya girdiği anlaşılan Ağca⁶³⁹, ifadesinde, "Türk Ermenisi olduğunu" ve Roma'da bir pansiyona yerleşip eylemi gerçekleştirdiğini söylemiştir. İyi İngilizce konuştuğu görülen Ağca, İtalya'da öğrenci olduğunu beyan etmiş ancak yapılan araştırmada doğru söylemediği anlaşılmıştır. Olaydan hemen sonra 9 milimetrelük tabancasıyla yakalanan Ağca, halk tarafından linç edilmek istenmiştir⁶⁴⁰. Ağca'nın üzerinden Faruk Özgün adına bir pasaport ve 200 bin Fransız Frangı (4 milyon TL) çıkmıştır⁶⁴¹.

2.11. A.B.D.'de Muhtelif Ermeni Faaliyetleri

ASALA, A.B.D.'nin Los Angeles kentindeki İsviçre Konsoloslugu'nda patlamadan bulunan bombayı kendilerinin bıraktığını belirtmiş ve Alex Yenikomşuyan'ın yargılanmaması tehditlerini yinelemişlerdir. Bu arada İsviçre Dışişleri Bakanlığı, bir süre serbest bırakıldıktan sonra A.B.D.'ye yerleşen Yenikomşuyan'ın gıyabında yargılanmasının süreceğini açıklamıştır⁶⁴².

Çeşitli kuruluşların çağrılısı olarak A.B.D'de bulunan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 27 Temmuz günü Türkiye saati ile sabah 04.30 sıralarında, New York'un ünlü otellerinden Waldielf America'da Kıbrıs doğumlu bir Rum tarafından öldürülmek istenmiştir. A.B.D. ve Kanada'daki Kıbrıslı Rumlar ve Yunanlılar Derneği Sekreteri olduğu açıklanan suikastçı, silâhını ateşlemeye fırsat bulamadan A.B.D. Dışişleri Bakanlığı koruma görevlileri tarafından etkisiz hale getirilmiş ve otomatik silah elinden alınmıştır⁶⁴³.

California Üniversitesi'nde görev yapan Türk Tarihi hocası Profesör Stanford Shaw'un 3 Ocak 1977'de evine bombalı saldırıda bulunmuş, sorumluluğu "Ermeni 28 Grubu'nca üstlenmiştir⁶⁴⁴.

⁶³⁹ Terörist M. Ali Ağca, hatırlanacağı gibi 1 Şubat 1979'da Milliyet Başyazarı Abdi İpekçi'yi öldürdükten sonra 5 ay 10 gün sora 11 Temmuz 1979'da yakalanmış lakin 11 Ekim 1979'da yargılanmakta olduğu Maltepe Askeri Cezaevinden kaçırılmış, 28 Nisan 1980'de gıyabında idama mahkûm edilmişti. Bununla birlikte Ağca'nın yargıci Emekli Albay Saim Örencik'in evine bomba konmuş, Örencik olayda bir kolunu ve bir gözünü kaybetmişti. **Cumhuriyet**, 31 Aralık 1982 Cuma, s.1

⁶⁴⁰ **Milliyet**, 14 Mayıs 1981 Salı, s.1.

⁶⁴¹ **Milliyet**, 15 Mayıs 1981 Çarşamba, s.1.

⁶⁴² **Milliyet**, 05 Şubat 1981 Perşembe, s.1.

⁶⁴³ **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1976 Çarşamba, s.1.

⁶⁴⁴ Tunçer, a.g.t., s.234; Zafer Özkan, **Tarihsel Akış İçerisinde Terörden Politikaya Ermeni Meselesi**, TSK Mehmetçik Vakfı, İstanbul, 2001, s.252.

Los Angeles Üniversitesi'nde, Prof. Richard Hovadisyan'ın yönettiği Ermeni Tarihi Bölümü'nde Prof. Stanford Shaw'un dersi 20 kadar Ermeni genci tarafından basılarak engellenmek istenmiş, güvenlik görevlileriyle çıkan çatışmada saldırganlar bertaraf edilmiştir. Los Angeles Üniversitesi Ermeni Öğrenciler Derneği bundan bir süre önce üniversite yönetimine başvurarak Türk Tarihi dersinin kaldırılmasını istemişlerdir. Anadolu'daki Ermeni soykırımı iddialarını da incelemiş olan Shaw, “*Tarihin birçok bölümünde, Anadolu’da 1,5 milyon Ermeni bulunmamıştır*” diyerek Ermenilerin şimşeklerini üzerine çekmiştir. Eylemleri kışkırtan Öğrenci Derneği Başkanı ise Jim Amirkhan adında bir Ermeni gençtir⁶⁴⁵.

Ankara SBF Dekanlığı, Prof. Shaw'ın “*Ermeni Sorunları*” ile ilgili dersinin engellenmesini kınamış, Los Angeles'taki California Üniversitesi rektörüne yolladığı mektupta, “*saygın bir araştırmacı olan Prof. Shaw’a yapılan baskıdan dolayı kaygı duyduğumuzu bildiririz*” demiştir⁶⁴⁶.

Türkiye'nin New York'taki BM Daimi Temsilciliği'nin de içinde bulunduğu Türk Evi ile Los Angeles'de bir Türk'e ait seyahat bürosu Ermeni terörist örgütleri tarafından bombalı saldırıya uğramıştır⁶⁴⁷.

13 Kasım 1980 Cuma günü Türk Evi'nde arka arkaya 3 patlama meydana gelmiş, saldırıda yedi kişinin yaralandığı ve binada maddi hasar meydana geldiği bildirilmiştir. Güvenlik kuvvetleri patlamanın binanın önünde park etmiş bir otomobile konan bombanın yıl açtığını söylemişlerdir. New York'taki patlamadan sonra uluslararası haber ajanslarına telefon eden meçhul kişiler, Türk Evi'ne karşı düzenlenen saldırıyı ESAK, Londra'da THY bürosuna yapılan bombalı saldırıyı ASALA adına üstlenmiştir⁶⁴⁸.

Ermenilerin Türk folklor temsilcilerini tehditle engellemeleri Amerikan kamuoyunda tepki uyandırmış, şiddetin ve politikanın sanata karıştırılması eleştirilere neden olmuştur. Meksika'dan sonra Los Angeles'e geçen Türk folklor ekibinin gösteriler yapacağı salonda, temsilden önce bir bomba patlamıştır. Bombalı eylem üzerine Los Angeles'te yapılacak olan 3 gösteri iptal edilmiştir⁶⁴⁹.

⁶⁴⁵ **Milliyet**, 17 Ocak 1982 Pazar, s.10 ve s.20.

⁶⁴⁶ **Cumhuriyet**, 06 Şubat 1982 Cumartesi, s.4.

⁶⁴⁷ **Hürriyet**, 13 Ekim 1980 Perşembe, s.1.

⁶⁴⁸ **Milliyet**, 14 Kasım 1980 Cuma, s.1.

⁶⁴⁹ **Milliyet**, 03 Haziran Çarşamba, s.1.

2.11.1. Los Angeles Başkonsolosluğu'na Saldırıları

A.B.D.'nin Los Angeles kentinde Türk Başkonsolosu Kemal Arıkan'ın evine 6 Ekim 1980'de sabaha karşı saat 04 (TSİ 11.00'de) sıralarında bombalı saldırıda bulunulmuştur. Saldırıda binanın garajı hasar görmüş ama can kaybı olmamıştır⁶⁵⁰.

Hiçbir grubun üstlenmediği saldırıda olayla ilgili olarak A.B.D. polisi soruşturmayı yürütmektedir. Los Angeles ve civarında 200 bin Ermeni'nin yaşadığı ve California eyaletinin Adalet Bakanı'nın da George Dökmeciyan adında bir Ermeni olduğu bildirilmiştir. Polisin Türk Başkonsolosluğu'nun binası ve mensupları için gerekli önlemi almadıkları öne sürülmüştür⁶⁵¹.

İkinci saldırı bu sefer direkt Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'a yapılmış, 28 Ocak 1982 Perşembe günü, Başkonsolos otomobiliyle giderken trafik ışığında durduğu anda Ermeni teröristlerce açılan ateş sonucu başından vurularak öldürülmüş, Arıkan'ın vücudundan ve arabasından toplam 14 mermi çıkarılmıştır⁶⁵².

Olaydan sonra Associated Press ajansına telefon eden bir kişi Los Angeles'teki bir Türk diplomatını öldürdüklerini ve cinayetin sorumluluğunu ESAK isimli bir örgüt adına üstlendiğini bildirmiştir⁶⁵³.

Sasunyan'ın yeğeni Nişan Bağdaşaryan'ın, kendisini Arıkan'a saldırıda kullanılan 9 mm'lik bir tabancayla öldürdüğü, ancak bu tabanca ile Başkonsolos Arıkan'a ateş edilen tabancanın aynı olmadığı belirlenmiştir⁶⁵⁴.

Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ın katil sanığı Harry Sasunyan (Sassounian) ile Arıkan'ın evine bomba atmaktan sanık Harut Sasunyan'ın davalarına bakan savcı Stephen Trott, davaların birbirinden ayrı olarak ele alınmakta olduğunu ve yargılamanın adil yapılacağını söylemiştir⁶⁵⁵.

Kemal Arıkan 150 bin Ermeni'nin yaşadığı Los Angeles'ta Ermeni Diasporası ve onun güçlü Lobisine karşı müdadele yürütmekte, Türkiye'yi zorlu bir görevle temsil etmeye çalışmaktaydı⁶⁵⁶.

Kemal Arıkan'ın katili Ermeni Harry Hamping Sasunyan'ın 1 Nisan 1982 Perşembe günü adalet huzuruna çıkacağı belirtilmiş, yalnız Los Angeles cinayet

⁶⁵⁰ **Tercüman**, 07 Ekim 1980 Salı, s.1.

⁶⁵¹ **Milliyet**, 07 Ekim 1980 Salı, s.1.

⁶⁵² **Tercüman**, 29 Ocak 1982 Cuma, s.1.

⁶⁵³ Francis P. Hyland, **Armenian Terrorism: The Past, The Present, The Prospects**, Westview Press, San Francisco-Oxford, 1991, s.186.

⁶⁵⁴ **Hürriyet**, 05 Şubat 1982 Cuma, s.1; **Cumhuriyet**, 06 Şubat 1982 Cumartesi, s.1.

⁶⁵⁵ **Tercüman**, 18 Şubat 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁵⁶ Şimşir, **a.g.e.**, s.462.

masası dedektifleri yeni deliller toplamak için duruşmayı 5 Mayıs 1982 tarihine ertelemek istemişlerdir⁶⁵⁷.

Ermeni katil Harry Hamping Sasunyan'ın 1 Nisan 1982 günü başlayan duruşmasına Washington'daki Türk Büyükelçili'nden ve Başkonsolosluktan hiçbir görevli katılmamıştır. Duruşma Yargıcı Henry Nelson'un Türkiye Büyükelçiliği'nden bir görevli salonda var mı, sorusuna cevap alamayınca militan Ermeniler kahkahalarla gülmüşlerdir. Yargıç Nelson, duruşma ile ilgili tezkerenin Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından 25 Ekim'e kadar cevaplandırılması gerektiğini kaydetmiş ve duruşmayı ertelemiştir. Bu arada Ermeni Sasunyan hakkındaki iddianameye icaben idam cezası isteneceği bildirilmiştir⁶⁵⁸.

Sanıklardan ikincisi olduğu sanılan 30 yaşındaki Bağdaşaryan Pasedana ölü olarak bulunmuştur⁶⁵⁹. Arıkan'ın öldürülmesinde Sasunyan'a yardım eden üçüncü katil Kirkor Saliba da teşhis edilmiştir⁶⁶⁰.

Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ın sanığı Ermeni terörist Sasunyan'ın duruşmasına 1 Nisan 1982'de başlanmıştır⁶⁶¹.

Bu arada Los Angelesli Türkler Ermeni terörünü kınayarak diasporaya karşı duruş sergilemek için "News & Views-Haberler ve Görüşler" adlı bir topluluk kurup basın-yayın ve toplantı yoluyla seslerini duyurmaya çalışmışlardır⁶⁶².

Şehit edilen Türk Diplomatı Kemal Arıkan'ın evine yangın bombaları ile saldırmak suçundan altı yıl hapis cezasına çarptırılan Harut Sasunyan'ın ikinci kez kefaletle serbest bırakılma isteği reddedilmiş ve tutuklanarak hapishaneye konmuş, kardeşi Harry Sasunyan ise Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu olan Kemal Arıkan'ı geçen Ocak ayında öldürmekten sanık olarak hapiste tutuklu kalmıştır⁶⁶³.

Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ı 28 Ocak 1982'de öldüren Ermeni terörist Hampik Sasunyan'ın jüri tarafından müebbet hapse çarptırılacağı tahmin edilmektedir. Daha önce Sasunyan'ı, Başkonsolos Arıkan'ı sırf Türk olduğu için terör eylemiyle öldürmekten suçlu bulan 12 kişilik jüri takdir ettiği cezanın "afsız" olmasını da öngörmüştür. Cezanın kesinleşmesi için hâkimin de bu karara uyması gerekmektedir. Jürinin takdir ettiği afsız müebbet hapis cezası

⁶⁵⁷ **Tercüman**, 31 Mart 1982 Çarşamba, s.1.

⁶⁵⁸ **Cumhuriyet**, 02 Şubat 1982 Salı, s.1.

⁶⁵⁹ **Cumhuriyet**, 05 Şubat 1982 Cuma, s.1.

⁶⁶⁰ **Tercüman**, 14 Şubat 1982 Pazar, s.1.

⁶⁶¹ **Cumhuriyet**, 02 Nisan 1982 Cuma, s.1.

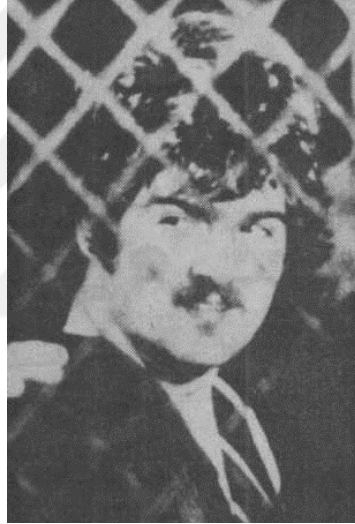
⁶⁶² Şimşir, **a.g.e.**, s.475.

⁶⁶³ **Cumhuriyet**, 15 Temmuz 1982 Perşembe, s.1.

kesinleştigi takdirde Los Angeles adli sistemine göre ileride Sasunyan'ın affedilmesi için eyalet af komisyonuna başvuruda bulunulamamıştır⁶⁶⁴.

Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Suat Çakır, Sasunyan'a ilişkin kararın açıklanmasından sonra Amerikan televizyonlarında verdiği demeçte, hükmün, uluslararası terörizme karşı yapılan işbirliğinin bir simgesi olduğunu belirtmiştir. Çakır, A.B.D. hükümetinin terörizme karşı izlediği tutumu överken, öteki ülkelerin de aynı biçimde davranmasını istemiştir⁶⁶⁵.

Kemal Arıkan'ı öldüren Ermeni katil Hampig Harry Sasunyan, önceden planlayarak kasten adam öldürmekten suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Sasunyan'ın avukatı Paul Gregaos, istenen idam kararıyla ilgili daha yüksek yargı organlarına başvuracaklarını açıklamıştır⁶⁶⁶.

Fotoğraf 22. Ermeni Terörist Hampik Sasunyan⁶⁶⁷

California Anayasa Mahkemesi, 1982 yılı Ocak ayında Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ı öldüren ve ömür boyu hapse çarptırılan Ermeni terörist Hampig Sasunyan'ın yeniden yargılanma başvurusunu reddetmiştir⁶⁶⁸.

⁶⁶⁴ **Tercüman**, 19 Ocak 1984 Perşembe, s.1.

⁶⁶⁵ **Güneş**, 20 Ocak 1984 Cuma, s.1.

⁶⁶⁶ **Günaydın**, 17 Haziran 1984, Pazar, s.2.

⁶⁶⁷ **Güneş**, 20 Ocak 1984 Cuma, s.1.

⁶⁶⁸ **Hürriyet**, 03 Ekim 1986 Cuma, s.1.

2.11.2. Boston Fahri Konsolosu'na Bomba ve Suikast

Boston Fahri Konsolosu Orhan Ragıp Gündüz 4 Mayıs 1982 Çarşamba akşamı otomobiliyle giderken kentin banliyölerinden Somerville'de tabancayla vurularak şehit edilmiştir⁶⁶⁹. Cinayeti "Ermeni Soykırımı İçin Adalet Komandoları (ESAK)" adlı örgüt üstlenmiştir⁶⁷⁰.

Orhan Gündüz'ün işyeri daha önce 22 Mart 1982'de bombalandığı, ölen ve yaralananın olmadığı, oğlu Ferdi Gündüz'ün Ermeni örgütlerinden tehditler aldıklarını ifade ettiği bildirilmiştir⁶⁷¹. Şehit edilen Gündüz'ün yakın arkadaşlarından Boston bölgesi Pakistan Fahri Konsolosu Barry Hoffman, bürosunun bombalanmasına rağmen kendisi için önerilen koruma önlemlerini reddettiğini, 2 ay önce bürosuna bomba konulmasına rağmen, tehdidi çok ciddiye almadığını söylemiştir⁶⁷². Bombalı saldırıyı yine ESAK adlı örgüt üstlenmişti⁶⁷³.

Hoffman, Fahri Başkonsolos'un alışkanlıklarından kolay kolay vazgeçmeyen bir insan olduğunu ve bu nedenle bürosundan evine giderken sürekli aynı yolu kullandığını ama kendisinin uyarılmasına karşın bu alışkanlığından vazgeçmediğini ifade etmiştir⁶⁷⁴. Ermeni teröristlerce şehit edilen Orhan Gündüz'ün naaşı Boston'da Müslüman mezarlığında törenle toprağa verilmiştir⁶⁷⁵.

2.12. Sydney Türk Başkonsolosluğu'na Saldırı

Türkiye'nin Avustralya Başkonsolosu 51 yaşındaki Şarık Arıyak, 17 Aralık 1980 Çarşamba günü sabahı görevine giderken uğradığı suikast sonunucu öldürülmüş, olayda koruma polisi 28 yaşındaki Enver Sever de can vermiştir⁶⁷⁶. Görgü tanıklarının verdiği ifadelerle göre, katiller önce Mazda marka otomobile ateş etmiş fakat hedeflerini yanlış saptadıklarını anlayınca bu kez ikinci arabaya ateş edip motosikletle kaçmışlardır. Mazda marka otomobil ancak direğe çarparak durabilmiştir. Cinayetten sonra Amerikan AP ajansına telefon eden bir kişi suikasti ESAK adlı bir örgütün üstlendiğini bildirmiştir⁶⁷⁷.

⁶⁶⁹ **Tercüman**, 06 Mayıs 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁷⁰ **Milliyet**, 05 Mayıs 1982 Çarşamba, s.1.

⁶⁷¹ **Cumhuriyet**, 24 Mart 1982 Çarşamba, s.1.

⁶⁷² **Tercüman**, 06 Mayıs 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁷³ <http://www.hurriyet.com.tr/iste-fbi-belgelerinden-baska-bir-boston-cinayetinin-oykusu-23082569>

⁶⁷⁴ **Cumhuriyet**, 06 Mayıs 1982 Perşembe, s.1.

⁶⁷⁵ **Cumhuriyet**, 07 Mayıs 1982 Cuma, s.1.

⁶⁷⁶ **Hürriyet**, 18 Aralık 1980 Perşembe, s.1.

⁶⁷⁷ **Tercüman**, 18 Aralık 1980 Perşembe, s.9.

Yetkililer, Şarık Arıyak'ın Ermeni teröristlerce daha önceden tehdit edildiği ve can güvenliğinin olmadığı yönünde bilgilere ulaşıldığını söylemişlerdir⁶⁷⁸. Olaydan sonra Associated Press'e telefon eden bir kadın, Şarık Arıyak'ı ve koruma polisini ESAK adına öldürdüklerini ama ASALA'yla alakalarının olmadığını söylemiştir⁶⁷⁹. ESAK daha önce de, Türk diplomatlarına karşı, Viyana, Roma, Madrid, Paris ve Vatikan'da işlenen cinayetleri üstlenmiştir⁶⁸⁰.

Avustralya Hükümeti, Türkiye'nin Sidney Başkonsolosu Şarık Arıyak ve koruma görevlisi Enver Sever'i şehit eden iki teröristi ihbar edene yaklaşık 10,5 milyon lira karşılığı 116 bin Avustralya Doları ödül vereceğini açıklamıştır⁶⁸¹.

Saldırıda kullanılan motosikleti bir elektrik direğine zincirle bağlı ve kilitli olarak bulan polis, motosikletin 8 gün önce çalınmış olduğunu belirlemiştir. Bu arada motosikletin direğe bağlandığı zincir ve kilidin de yeni olduğu göz önünde tutularak Sidney'deki kilit ve zincir satıcıları sorguya çekilmeye başlanmıştır⁶⁸².

Yüzden fazla sivil polisin görevlendirildiği soruşturmada, katillerden birinin boynundan düşürdüğü zinciri satan kuyumcu bulunmuştur⁶⁸³. Olayda 9 mm çapında Browning ya da Smith Wesson tabanca kullanıldığı sanılmakta, 11 mermi sıkan katilin çok iyi eğitilmiş olduğunun sanıldığı belirtilmiştir. Öte yandan, Victoria hükümeti, terörizmle mücadele edecek 200 kişilik özel bir tim kurulması için çalışmalara başlamıştır. Canberra'dan yapılan açıklamaya göre, 18 ay önce Yüksek Mahkeme Başkanı Hope, yabancı diplomatlara karşı böyle bir saldırının yapılabileceğini özel bir raporla Başbakan Freser'a bildirmiş, bu konuda uyarıda bulunarak sıkı önlemlerin alınmasını istemiştir. İsviçre ve Vatikan olaylarından sonra Türk diplomatlarının korunması için Avustralya Milli İstihbarat Örgütü (ASIC) uyarılmıştır⁶⁸⁴.

İstanbul'daki Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Lideri Başpiskopos Ohannes Çolakyan ve Ermeni Ortodoks Cemaati Başpiskoposu Şinork Kalustyan da, Türkiye-Sidney Başkonsolosu Şarık Arıyak ve koruma polisi Engin Sever'in öldürülmesi

⁶⁷⁸ **Son Havadis**, 18 Aralık 1980 Perşembe, s.1.

⁶⁷⁹ **Cumhuriyet**, 18 Aralık 1980 Perşembe, s.9.

⁶⁸⁰ **Milliyet**, 18 Aralık 1980 Perşembe, s.1.

⁶⁸¹ **Son Havadis**, 19 Aralık 1980 Cuma, s.1.

⁶⁸² **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1980 Cuma, s.1.

⁶⁸³ **Milliyet**, 19 Aralık 1980 Cuma, s.1.

⁶⁸⁴ **Milliyet**, 15 Ocak 1981 Perşembe, s.1.

olayı ile ilgili olarak düzenlediği basın toplantısında, cinayeti kınamışlardır⁶⁸⁵.

Tüm aramalara ve para ödülüne rağmen katil bulunamamıştır⁶⁸⁶.

Fotoğraf 23. Şarık Arıyak Cinayeti⁶⁸⁷

2.13. Ermeni Papazların Üssü: Yasak Ada

Lyon'da Mont-d'or kasabasını ortadan kesen Saint-Cydaou Sokağı'nın 2 km kadar ötesinde 20 bin metrekarelik geniş bir alanın ortasında yer alan etrafı kalın duvarlarla çevrili asarlık Kara Şato, fanatik Ermenilerin toplandığı "Ermeni Eğitim Örgütü'nün Karargâhı olup burada Lübnan'dan Papaz Gabroyan, Venedik'ten Keheyan, Paris'ten Levenyan ve Marsilya'dan Sarıyan gibi papazların eşlik ettiği kin ayinleri düzenlenmektedir⁶⁸⁸. 265 yıldır Ermeni papazların yuvası olan San Lazzaro, yüksek duvarlarla çevrili bir özel konut, yerleşim alanı. Kuzeye bakan "Serta Porta" denilen gizli giriş vardır. Diğer yanlar ise girişe olanaksız çünkü balçık kaplıdır. Adaya adım atar atmaz üzerinde "Ermeni Papazlar Üssü" yazılı tabela sizi karşılamaktadır⁶⁸⁹.

Bir kiliseden çok kin karargâhı olan San Lazzaro'yu Sivaslı bir papaz kurmuştur. Osmanlı döneminde zararlı faaliyetlerde bulunduğu için kovuşturulmaya tabi olan Papaz Manuk Mihitar kaçıp buraya gelmiş ve bu kiliseyi kurmuştur. O yüzden avlunun ortasında büyük bir heykeli dikilmiştir. Kütüphanede en üst rafta Türk düşmanı Lord Byron'un fotoğrafı asılı olan manastırda halen görev yapan M.Z. isimindeki papaz, Kütahya'da zamanında çok Ermeni olduğunu ama hepsini Türklerin öldürdüğüne inanmaktadır⁶⁹⁰.

⁶⁸⁵ **Milliyet**, 19 Aralık 1980 Cuma, s.1.

⁶⁸⁶ Şimşir, **a.g.e.**, s.371.

⁶⁸⁷ **Milliyet**, 19 Aralık 1980 Cuma, s.1.

⁶⁸⁸ **Hürriyet**, 01 Şubat 1982 Pazartesi, s.2.

⁶⁸⁹ **Hürriyet**, 16 Şubat 1982 Salı, s.1.

⁶⁹⁰ **Hürriyet**, 17 Şubat 1982 Çarşamba, s.18.

Ele geçen bulgularda, kimsesiz Ermeni ve Süryani çocuklarının Türk düşmanı olarak Lübnan ve İsrail’de yetiştirildikleri ve Kudüs Ruhban Okulu’nda terörist yapıldıkları tespit edilmiştir⁶⁹¹. 1967’den bu yana Türk tebaalı 200’den fazla Ermeni çocuğu militan yapıldığı bildirilmiştir⁶⁹². Bununla birlikte, Suriye’deki kamplarda yetiştirilen 130’u Ermeni toplam 317 teröristin KGB ajanlarınca eğitildiği ortaya çıkarılmıştır⁶⁹³. Bu teröristler eğitildikten sonra, ASALA’nın elde ettiği binlerce sahte Türk pasaportu ile yurda ve değişik ülkelere sokulduğu anlaşılmıştır⁶⁹⁴. Ayrıca, Akajans’ın güvenilir kaynaklardan edindiği bilgiye göre Yunan ve Rum denizcilik şirketlerine ait gemilerde “Fladion” adlı sahte kimliklerle ve asılsız gemici belgeleriyle çalıştırıldıkları belirlenmiştir. Yunanistan’ın denizcilik şirketlerinden “Niarkos, Glandris, Kombiros, Mamidakis” ve Rum “Solomonides” şirketlerinde çok sayıda Ermeni’nin çalıştırıldığı ve kimlik sağlandığı tespit edilmiştir. Ermenilere başta pasaport olmak üzere her türlü kolaylığı sağlayan Yunan hükümeti 1975 yılında da başta Takfur Harut olmak üzere Beyrut’tan kaçan birçok Ermeni’yi Atina’da Kalamospite semtinde Doksotis Oteli’nde ağırlayarak bunlara A.B.D.’den “Haymatlos” (vatansız) pasaportu temin etmiştir⁶⁹⁵.

2.14. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşaviri’ne Saldırı

Kanada-Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşaviri Kemalettin Kâni Güngör 8 Nisan 1982 Pazartesi günü evinin garajında Ermeni teröristlerin silahlı saldırısına uğramış ve akciğerinden iki kurşun yarası almış⁶⁹⁶ acil ameliyata alınmıştır⁶⁹⁷. Ticaret Müşaviri’nin sağlığı düzelmemiş ve felç olmuştur⁶⁹⁸.

⁶⁹¹ **Tercüman**, 15 Şubat 1982 Pazartesi, s.1.

⁶⁹² **Tercüman**, 15 Mart 1982 Pazartesi, s.1.

⁶⁹³ **Tercüman**, 29 Mart 1982 Pazartesi, s.1.

⁶⁹⁴ **Tercüman**, 01 Haziran 1982 Salı, s.1.

⁶⁹⁵ **Tercüman**, 29 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁶⁹⁶ **Milliyet**, 09 Nisan 1982 Cuma, s.1.

⁶⁹⁷ **Tercüman**, 13 Nisan 1982 Salı, s.1.

⁶⁹⁸ **Milliyet**, 09 Nisan 1982 Cuma, s.1.

Fotoğraf 24. Kâni Güngör Felç Olduktan Sonra Tekerlekli Sandalyeyle⁶⁹⁹

Saldırıyla ilgili olarak eŐgali belirlenen dört Ermeni Kanada'da yakalanmıştır. Ottawa Polis Müdürü George Zhukow, düzenlediği basın toplantısında biri Kanada vatandaşı diğerleri göçmen olan 4 Ermeni'nin 13 Mart 1984 Salı günü oğleden sonra Toronto'da ayrı ayrı ele geirildiklerini haber vermiştir. Bu kentte yaşadıkları belirlenen 27 yaşındaki Refik Balyan, 19 yaşındaki Haig Garakhanyan, 22 yaşındaki Melkon Garakhanyan ve 43 yaşındaki Kevork Harkutiyan, 8 Nisan 1982'de K ni Güngör'e suikast girişiminde bulunmaktan sanık olarak tutuklanmıŐlardır⁷⁰⁰. Olayı ASALA  stlenmiŐtir⁷⁰¹. Öte yandan, Kanada'da yaşayan yaklaşık 40 bin Ermeni'yi temsil eden Ermeni Ulusal Komitesi'nin Başkanı Hacig Hagopyan, Ticaret Müşaviri K ni Güngör'e yapılan silâhli saldırıyı onaylamadıklarını ancak genç kuŐaĐın hayal kırıklığına uğradıklarını s ylemiŐtir⁷⁰².

Yakalanan 4 Ermeni militan hakkındaki davaya 8 Mayıs 1984 Salı günü Kanada'nın başkenti Ottawa'daki bölge mahkemesinde başlanmış ve duruşmaya K ni Güngör tekerlekli sandalye ile gelerek Őahitlik yapmıŐtır⁷⁰³. ASALA ter ristlerinden biri olan Melkon Garakanyan hakkındaki dava delil yetersizliğinden dolayı düşmüş, sanık serbest kalmıştır. Diğer üç terörist; Melkon Garakanyan'ın kardeşi Hayik Garakanyan, Kevork Harutyian ve Refik Balyan adam öldürmeye tam teşebbüs suçundan yargılanmıŐlardır⁷⁰⁴.

⁶⁹⁹ **Milliyet**, 08 Haziran 1984 Cuma, s.1

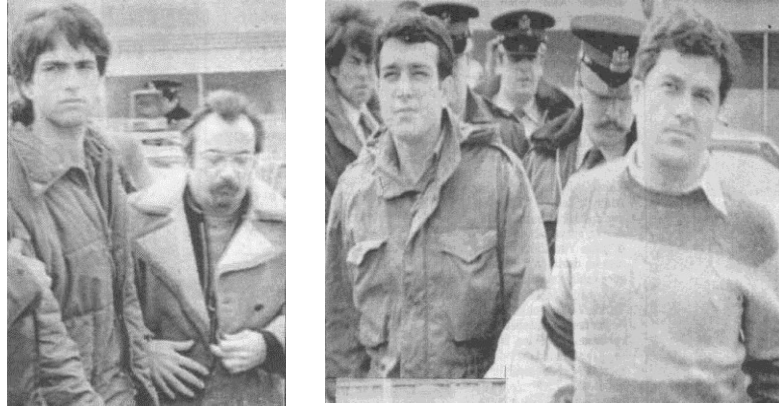
⁷⁰⁰ **Günaydın**, 14 Mart 1984 arŐamba, s.1.

⁷⁰¹ **Hürriyet**, 09 Nisan 1982 Cuma, s.1.

⁷⁰² **Cumhuriyet**, 15 Nisan 1982 Perşembe, s.1.

⁷⁰³ **Tercüman**, 08 Mayıs 1984 Salı, s.1.

⁷⁰⁴ **Milliyet**, 08 Haziran 1984 Cuma, s.1.

Fotoğraf 25. Dört Militan: Harutyun Kevork, Refik Balyan, Haig Karakanyan ve Melkon Karakanyan⁷⁰⁵

The Washington Post'tan Tercüman'ın aktardığına göre, FBI Başkan Yardımcısı Oliver Revell, ASALA'nın A.B.D.'deki terör örgütlerinin başında geldiğini, 100 militanıyla Orta ve Güney California'da üstlendiğini söylemiştir⁷⁰⁶.

Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliği'ni basarak Kanadalı bir güvenlik görevlisini öldüren ve o gün Ottawa'da ikinci kez yargıç önüne çıkacak olan üç Ermeni terörist Kevork Maraşyan (35), Ohannes Nubaryan (30), ve Raffi Panof Titizyan'nın (27), birinci dereceden cinayete suçlanmaları beklenmekteydi. Duruşmayı, teröristlerden ikisinin tanıdığı bildirilen Ermeni Avukat Chase Philip Aslanyan ile Montrealli üç avukat da izlemiştir. Yargıç, duruşmanın 20 Mart Çarşamba gününe ertelenmesine ve bu tarihe kadar sanıkların tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Avukat Aslanyan, daha sonra gazetecilere, “*Bu, cürüm gayesiyle başvurulmuş bir girişim değildir. Amaç politiktir*” şeklinde bilgi vermiştir. Teröristler için ölüm cezası olmayan Kanada'da müebbet hapis istenmiştir. Ottawa polisi, Kanada Parlamentosu'na yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunan Türk Büyükelçiliği'ne karşı saldırı düzenleyen Ermeni teröristlerin üzerlerinde, çok sayıda patlayıcı madde ve silah bulunduğunu bildirmiştir. Olay sırasında öldürülen Kanadalı güvenlik görevlisi Claude Brunelle'nin kulübesindeki alarm sistemini harekete geçirerek polisi haberdar ettiği belirtilmiştir⁷⁰⁷.

13 Mart'ta Parlamentoda bir konuşma yapan Kanada Başbakan Yardımcısı Erik Nielsen, Kanada toplumunun ve hükümetinin toprakları üzerinde terörist eylemlere hoşgörü göstermediğini, terörizmin Kanadalıların yaşam biçimine ters

⁷⁰⁵ **Milliyet**, 08 Haziran 1984 Cuma, s.1

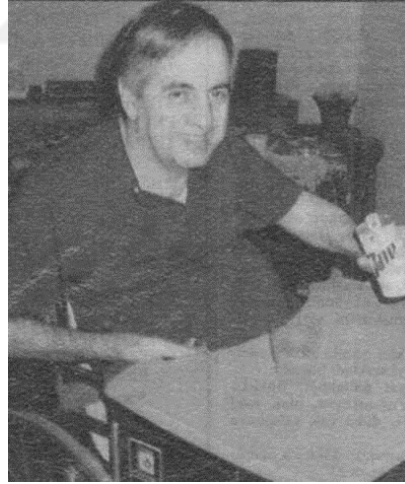
⁷⁰⁶ **Tercüman**, 08 Mayıs 1984 Salı, s.1.

⁷⁰⁷ **Hürriyet**, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

düştüğünü söylerken tutuklanan teröristlerin ikisinin Suriye'den, birinin de Lübnan'dan olduğunu belirtmiştir⁷⁰⁸.

Ottawa Elçilik işgali, Kanada Avam Kamarası'nda sert tartışmalara yol açmış, Liberal ve Yeni Demokrat Partiler tarafından şiddetle eleştirilen hükümet adına konuşan Başbakan Yardımcısı Eric Nielsen, yabancı elçiliklerin korunması için alınan önlemlerin yeniden gözden geçirileceğini zira koruma sistemlerinde bir çatlak olduğunu itiraf etmiştir. Ottawa'daki Türk Büyükelçiliği'ne karşı girişilen saldırı, dünyada tepkiyle karşılanmış, A.B.D. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada; A.B.D. tüm terör eylemlerinde olduğu gibi, Ottawa'da Türk Büyükelçiliği'ne karşı girişilen bu saldırıyı da esefle kınamaktadır, denilmiştir. BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar da saldırıyı kınamıştır⁷⁰⁹.

Bu arada Ermenilerin 8 Nisan 1982'de kurşunladıkları Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşaviri Güngör, çok sıkı korunmaktadır. *“Eylül ayında başlayacak duruşmayı sabırsızlıkla bekliyorum”* diyen ve teröristlerin tekerlekli sandalye ile dolaşmaya mahkûm ettikleri Güngör'ün kızları da okula güvenlik nedeniyle polis gözetiminde götürülüp getirilmiştir⁷¹⁰.

Fotoğraf 26. Büyükelçilik Ticaret Müşaviri Kâni Güngör⁷¹¹

Hürriyet gazetesi 23 Şubat 1986 tarihli baskısında Le Figaro'nun Fransa'da yargılanmakta olan ASALA'nın beyinlerinden David Davudyan'ın mahkemesinin sonlandığı haberine yer vermiştir. Haberin ayrıntısında Nanterre Mahkemesi

⁷⁰⁸ Günaydın, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

⁷⁰⁹ Hürriyet, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

⁷¹⁰ Hürriyet, 15 Mart 1985 Cuma, s.1.

⁷¹¹ Hürriyet, 15 Mart 1985 Cuma, s.1.

tarafından sahte kimlik taşıyan Davudyan'ın Fransa'da yeni silahlı eylemler hazırlamakla olmasına rağmen sadece 15 gün hapse mahkûm edildiği bildirilmiştir⁷¹².

2.15. Ottawa'da Askeri Ateşe'ye İnfaz

Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi 45 yaşındaki Hava Pilot Kurmay Albay Atilla Altıkat, 27 Ağustos 1982'de Türkiye saati ile 18 sularında evinden işine otomobille giderken Ottawa'nın en lüks semti "Büyükelçilikler Yolu" üzerinde Îsland Park Drive Western Parkway kavşağında trafik ışığında durduğu anda uğradığı silâhlı saldırı sonucu şehit olmuştur⁷¹³.

Görgü tanıklarının ifadelerine göre, ağacın arkasında gizlenen saldırganın birden fırladığını ve elindeki 9 mm. Browning tabanca ile Altıkat'ın arabasının sağ kapı penceresinden ateş ettiğini sonra da elindeki silahı Altıkat'ın arabasının arkasına fırlatarak yakındaki koruluğa doğru kaçtığını söylemişlerdir⁷¹⁴.

İlk anda başından ve boynundan aldığı ölümcül yaralarla olay yerinde hayatını kaybeden Altıkat'ın katillerinden biri yaya olarak diğeri bir Toyota arabayla kaçmış ama az ilerde bir apartmanın yakınında aracı terketmiştir. Olayın ardından Agence France Press'in Montreal bürosuna İngiliz aksanıyla konuşan bir kişinin telefon ederek cinayeti ESAK adına üstlendiği belirtilmiştir⁷¹⁵. Polis yetkilileri, saldırganın eşgaliyle ilgili olarak; 30 yaşlarında 1.75 boyunda esmer biri olduğunu, yakalanan şüphelinin sorgusuna devam edildiğini söylemiştir⁷¹⁶.

Şehit ataşe Atilla Altıkat'ın 17 yaşındaki kızı Zeynep Altıkat olaydan bir saat sonra kendisiyle görüşen gazetecilere, babasının her an bir saldırı beklediğini, kendilerine sokağa çıkmamalarını tembihlediğini, bir muhafızın 24 saat dairelerinin girişinde nöbet tuttuğunu ancak babasının göreve yalnız gittiğini söylemiştir. Zeynep Altıkat ile yaptığımız röportaj aşağıdadır:

(Zeynep)... Babam tatsız şeyleri bize söylemezdi. Onun için bilmiyorum tam olarak ama tehdit telefonları olduğu dönemlerde kapıda, sürekli dışarıda bekleyen, oturan bir polis vardı.

(Ben)...Çünkü Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman gibi o zamanın çok ciddi gazetelerine baktığımda, "dış temsilciliklerimize yapılan saldırılarda genelde güvenlik zafiyeti var sanki. Gerekli güvenlik tedbirlerini tam almıyorlar ve bu

⁷¹² **Hürriyet**, 23 Şubat 1986 Pazar, s.1.

⁷¹³ **Hürriyet**, 28 Ağustos 1982 Cumartesi, s.1.

⁷¹⁴ **Tercüman**, 28 Ağustos 1982 Cumartesi, s.1.

⁷¹⁵ Bilal Şimşir, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994)**, 2.K, 2.B, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, s.552.

⁷¹⁶ **Milliyet**, 28 Ağustos 1982 Cumartesi, s.1.

yüzden de Ermeni militanlar ellerini kollarını sallayarak bu cinayetleri işliyorlar, diye haberler var.

(Zeynep)... Bazen dışarıya çıkarken koruma aldığı bazen de almadığı oluyordu; o gün de arabayı tek başına kullanıyormuş, yanında güvenlik görevlisi yokmuş. Yanında araç takip ediyor gizlice... Okula geciktiğim zaman beni okula bırakmak istemiyordu. Her ne kadar söylemese de arabada yanında oturuyordum, yanında dursun diyerek çantayı kapı tarafına koyuyordu. Kendince bir güvenlik sağlamaya çalışıyordu... Kendisi hedef olursa, beni korusun gibi bir mantık... Evimiz bir sitedeydi. Apartman, kilitli, kontrollü. Apartmanın kendi görevlisi de vardı. Kapı görevlisi de vardı... Güvenlikliydi... Biz Büyükelçilik konutunda değildik, normal apartmandaydık ve 17.Katta oturuyorduk. Daha önceden tehdit ve saldırı girişimi vardı, babama. Misal Kâni Güngör ticaret ataşesiydi... Yaralandı ve sandalyeye mahkûm oldu; felç oldu. Kanada hükümeti için çok şaşırtıcı bir şeydi bunların olması. Bu terör saldırıları onların ülkesinde ya hiç olmamış ya da çok nadir... Bu olaydan sonra Ottawa'da çok kalmadık. En fazla bir hafta ya da 10 gün. Hem babamların diğer ülkelerden olan ataşe, diğer askeri kuvvetlerden olan diğer ülkelerin deniz birliklerinden arkadaşları vardı mesela. Diğer ülkelerin dış temsilciliklerinden olan insanlar da hep yanımızdaydı, onu hatırlıyorum... Mesela Nevzat Çobanoğlu çok geldi. O zamanki belediye başkanı... O zaman mı Karşıyaka belediye başkanıydı sonra mı hatırlamıyorum ama babamın öğretmeni olduğu için çok yardım ettiğini hatırlıyorum. Ama diğer şeyler bana evet yalan geliyor. Şöyle ki; şimdi de televizyonda söylendiğinde; devlet büyüklerinin çıkıp da çok üzgünüz, kanınız yerde kalmayacak demeleri anlamsız geliyor. O yaşımda da çok kızmıştım bu laflara... Bunlar hazır birer konuşma, arşivde duruyor, yeri gelince aynı şeyi söylüyorlar. Bana göre duyarsızlık... Kanıksamışlar, hele artık şu son dönemde iyice kanıksanmış sanki...

(Ben)... Peki, seninle tanıştığımızda 1982'te cereyan eden bu üzücü olayın üzerinden henüz 6 ay geçmişti, Şubat ayında tanışmıştık. Sen o zaman Bornova Anadolu Lisesi'nde okuyan çok başarılı bir öğrenciydin ve üniversiteye girme aşamasına gelmiştin ama gayet morali bozuk, çökmüş, maneviyaten kötü durumdaydın. Öğretimine devam edemeyecek durumdaydın, o dönemde bir psikolojik ve sosyal yardım alınsa daha iyi olmaz mıydı? O dönemleri iyi anımsayan bir yaştasın ve tam buluş çağındasın. Sanırım bunların eksikleri var galiba. Yani bu dönemde aileler kendi acılarıyla baş başa bırakıldı gibi biraz. Belki bir psikolojik destek, ne bileyim manevi yarım...

(Zeynep)... Hatırlıyorum, Askeri Hastane'ye gitmiştik ve orada bir iki görüşme olmuştu galiba. O zamanki yaşımın verdiği bir aksilik, kızgınlık, asilik her türlü şeye sahip olduğum için pek faydası olmadı herhalde. Çok da yanaşmadım terapiye, öyle hatırlıyorum. Annemin üzerinde daha çok yük vardı ve küçük bir çocuk ve ergenliğin içerisinde olan bir kızı var... Babasız büyüyecek olan bir oğlan var... Kendimi ne derslerime verebildim ne de başka bir şeye... Orada iki sene İngilizce eğitim görüp sonrasında sınıfta kalmak, bilemiyorum...

(Ben)... O zamanlar sanki hatırlıyorum, söylüyordun, derse girip hocayı dinlemek istemiyorum, kendimi hiç iyi hissetmiyorum, buraya isteyerek gelmiyorum, içimde umulmaz bir sıkıntı var, diye...

(Zeynep)... Babam yaşıyor olsaydı yine zaten orada olacaktık, orada okuluma devam edeyim diye... Evet, o yaştaki bir çocuk için, bütün çocuklar gibi elinden bir şeylerin zorla alınmış olması...

(Ben)... Pardon bu olay ne zaman meydana geldi, siz oraya gittikten sonra. Kaç sene sonra meydana geldi?

(Zeynep)... 1980-1981 orada okula gittim, 1981-1982 yine... İki yıl orada kaldım, uzatılacaktı, uzatılabilirdi de iki sene daha kalabilirdim... Bu arada Ermenilerin hepsini aynı gibi bir tutmak gerekmiyor. Bizim için üzülen belki de çok insanlar vardır, bunlar canidir teröristtir der ama aynı zamanda bu olayın tam karşısında, bu olaylara çok olumsuz bakan bizim gibi düşünen, Türkleri seven, Türklerin yanında olan başsağlığı dileyen insanlar da... Hepsini aynı görmemek gerek. Bizimle iletişim kurmaya hepsi çalışıyordu ama (gizlice) çünkü kendi güvenliğinden de korkuyorlardı. Bu caniler bizleri de hedef alır diye, yani sonuçta onların içindeki Ermenilerin hepsi aynı değil, bir kefeye koyamayız. Herkes düşman değil. Bizim yanımızda olan ve bu olaylara üzülen, bizim gibi düşünen insanlar da çok vardı mutlaka... Biraz da böyle bakmak gerekiyor değil mi? Evet, bunlara karşı bir nefretim yok...

(Ben)... Evet, teröristlerle Ermeni halkını ayırmak gerekiyor birbirinden... Bu röportaj 6 Ocak 2017 de, 27 Ağustos 1982 de Ottawa'da kaybettiğimiz şehit diplomatımız Hava Pilot Kurmay Albay Atilla Altıkat'ın değerli kızı, arkadaşım Zeynep Altıkat'la gerçekleştirildi. Çok teşekkür ederim⁷¹⁷.

Ottawa Türkiye Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Albay Atilla Altıkat olaydan önce “*vurulacağımı biliyorum ama görevimi yapmak zorundayım*” demiştir⁷¹⁸.

Kanada Başbakanı Pierre Trudeau cinayeti kınamış, olayı barbarca, alçakça ve korkakça bir saldırı diye nitelemiştir. Bu arada Kanada Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlığı'nın olay üzerine bayraklarını üç gün süreyle yarıya indirecekleri bildirilmiştir⁷¹⁹. Ayrıca Kanada Hükümeti, Ottawa'da öldürülen askeri ataşe Albay Atilla Altıkat ve yine Ottawa'da, yaralanmış olan ticaret müşaviri Kemalettin Kâni Güngör'e saldıranlar hakkında bilgi getirene 100 bin dolar ödül vereceğini belirtmiştir⁷²⁰.

Şehit haberini alan Altıkat'ın Kayınpederi Mehmet Ilgın ile Kayınvalidesi Hatice Ilgın üzüntülerini dile getirip, “*kendisinin takip edildiğini biliyorduk ama bu canilerin silahlarını bir askere yönelteceklerini beklemiyorduk*”, demişlerdir⁷²¹.

Ermeni teröristlerin Türk diplomatlarına karşı giriştiği saldırılar sayısız tepkiye yol açarken Ermeni Sorununun dünya kamuoyunda Türkiye açısından anlaşılması, Ermeni iddialarının çürütülmesi ve dayanışmayı amaçlayan diplomat hanımları, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in eşi Mina Türkmen'in başkanlığında Dışişleri Mensupları Eşleri Dayanışma Derneği kurup değişik sosyal etkinliklerle adlarını duyurmaya başladılar⁷²².

⁷¹⁷ **Zeynep Altıkat ile Görüşme**, 06 Ocak 2017, Saat 10.00.

⁷¹⁸ **Tercüman**, 28 Ağustos 1982 Cumartesi, s.1.

⁷¹⁹ **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁷²⁰ **Tecüman**, 05 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

⁷²¹ **Tercüman**, 29 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁷²² **Milliyet**, 28 Mart 1983 Pazartesi, s.1.

2.16. Esenboğa Havalimanı Baskını

Ermeni terörizmin yurtiçindeki ilk eyleminde ASALA üyesi oldukları bildirilen Ermeni tedhişçiler 7 Ağustos 1982 Cumartesi öğleden sonra havaalanına baskın düzenleyip terminal binasına bomba atmışlar ve çevredekilere kurşun yağdırmışlardır. Saldırıda aralarında Emniyet Müdür Yardımcısı Hamdi Yahyaoğlu'nun da bulunduğu üç polis ikisi yabancı uyruklu olmak üzere 5 kişi can vermiş, 72 kişi de yaralanmıştır⁷²³. Ölü ve yaralı sayısında ileriki tarihlerde Hürriyet gazetesi farklı rakamlar vermekte; 2 polis, 2'si yabancı 6 yolcu ve personel ölmüş; 78 kişi de yaralanmıştır, demektedir⁷²⁴.

Esenboğa havaalanı ulaşımına kapanırken, güvenlik önlemleri artırılmış, Ankara'ya uçak kaldırılmamış, Ankara-Esenboğa Havaalanı yolu trafiğe kapatılmış, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Necdet Öztoran ile Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun operasyonu yerinde yönetmiş, Devlet Başkanı Kenan Evren de sık sık telsizle bilgi almıştır⁷²⁵.

Bu arada Atina ve Beyrut'ta çeşitli ajanslara telefon eden kişiler saldırıyı ASALA'nın üstlendiğini bildirmişler, saldırının "Erzurum Operasyonu" adını taşıdığını ve saldırganların "Pierre Gülümyan İntihar Grubu"ndan olduklarını söylemişlerdir. Gülümyan olaydan önceki hafta Paris'te bir evde bomba imal ederken ölmüş, yanındaki terörist de hafif yaralanmış ve tutuklanmıştır. Baskın 2 saat 15 dakika sürmüş, toplam 3 şehit veren Türk polisince teröristler etkisiz hale getirilmiştir. Güvenlik kuvvetleriyle çatışmaya giren Ermeni teröristlerden biri kısa bir süre sonra ağır yaralı olarak ele geçirilirken, diğer terörist havaalanı restoranına kaçarak burada 20'den fazla kişiyi bir süre rehin tutmuş, daha sonra bu terörist ölü olarak ele geçmiştir. Ermeni teröristlerin saat 16.30'da giriştikleri baskın sırasında Türk kimliği taşıyan üçüncü bir kişi ise sağ olarak ele geçmiştir⁷²⁶.

Beyrut'taki AP (Associated Press) Bürosuna gönderilen bir ASALA bildirisinde de A.B.D. ve Avrupa ülkelerinde tutuklu bulunan 85 Ermeninin serbest bırakılması aksi takdirde yeni şiddet eylemlerine girişileceği belirtilmiştir⁷²⁷.

Esenboğa Havaalanı'nı kana bulayan ASALA'ya mensup iki Ermeni teröristin olaydan 15 gün önce Suriye'den Türkiye'ye girdikleri ve silahları

⁷²³ Günaydın, 08 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁷²⁴ Hürriyet, 09 Aralık 1982 Perşembe, s.15.

⁷²⁵ Tercüman, 08 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁷²⁶ Hürriyet, 08 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

⁷²⁷ Cumhuriyet, 08 Ağustos 1982 Pazar, s.1.

Ankara'dan temin ettikleri belirlenmiştir. İlk araştırmalara ve kaldıkları oteldeki deftere göre kimlikleri Fransız uyruklu Levon Ekmekçiyan ile Mısır uyruklu Ahmet Haydar olarak tespit edilen iki Ermeni teröristin Türkiye'ye gelmeden önce ASALA'nın en büyük eğitim merkezi olarak bilinen ve Sovyet Gizli Servisi elemanlarının yönettiği Suriye'deki Ammuriye kampında eğitim gördükleri anlaşılmış, ASALA'ya bağlı Ermeni iki teröristin kullandıkları bombaların Rus yapısı olduğu görülmüştür⁷²⁸.

Sovyetler Birliği'nin destek ve yönetiminde olduğu kesinlikle belirlenen ASALA'nın, Hatay ili için Suriye'den de büyük yardım ve himaye gördüğü açıkça bilinmekte, ASALA militanları ile Marksist görüşlü Dr.George Habbaş ve Nayif Hawatme terör örgütüne mensup teröristlerin KGB'ye mensup terör uzmanlarca eğitildikleri Suriye'nin de bu kamplara ve teröristlere maddi destek sağladığı tespit edilmiştir⁷²⁹.

A.Ü. Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi gören ve iyi derecede Türkçe bilen Ekmekçiyan'ın ifadesine başvurulmuş, faili olduğu olayda toplam 8 kişinin öldüğü ve 100 kişinin de yaralandığı bildirilmiştir⁷³⁰.

Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Hamdi Kahyaoğlu, Meydan Müdür Yardımcısı Erdoğan Batısınır, polis memurları Atilla Bahşi ve Celal Birol ile Murat Şahin ve Ruhiye Demiraslan adlı yurttaşların cenazelerinin kaldırıldığı, çeşitli hastanelerde tedavisi süren 27 yaralıdan Abdullah Baydemir, Salihe Kılıçaslan, Lütfü Gören, Ayşe Durmuş, Raif Oğuz ve İbrahim Yıldız'ın taburcu edildiği, SSK Dışkapı Hastanesi'nde ise beyin ameliyatı geçiren bir hasta dâhil diğer yaralıların durumunun da iyi olduğu bildirilmiştir⁷³¹.

“Milli Ermeni Hareketi” adlı ve Fransa'da yasal olarak faaliyet gösteren örgüte mahsus bir militanın Paris'te yaptığı bir açıklamaya göre Ankara'daki saldırıyı “Pierre Gülümyan İntihar Komandoları”nın değil, “Hrimyan Hayrık” adlı yasadışı bir başka grup gerçekleştirmiştir. Yine “Milli Ermeni Hareketi” adına AFP ajansına telefon eden ve adını vermeyen kişi ise, ASALA'nın Beyrut merkezine dayanarak yaptığı açıklamada Hrimyan Hayrık'ın 19.yy'da Türklere karşı ayaklanmaları başlatan bir kişi olduğunu belirtmiştir⁷³².

⁷²⁸ **Milliyet**, 09 Ağustos 1982 Pazartesi, s.1.

⁷²⁹ **Tercüman**, 09 Ağustos 1982 Pazartesi, s.1.

⁷³⁰ **Cumhuriyet**, 09 Ağustos 1982 Pazartesi, s.1.

⁷³¹ **Cumhuriyet**, 10 Ağustos 1982 Salı, s.1.

⁷³² **Tercüman**, 9 Ağustos 1982 Pazartesi

Esenboğa Havaalanı'nda 7 Ağustos günü silâhli baskın düzenleyerek 9 kişinin ölümüne ve 78 kişinin yaralanmasına neden olan Ermeni teröristlerden, yaralı olarak ele geçen Levon Ekmekçiyen, uzun süren tedavisinden sonra tutuklanıp cezaevine konmuştur⁷³³. Levon Ekmekçiyen'in Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde yargılanmaya başlanmıştır⁷³⁴.

ASALA, PKK ve FKÖ arasında işbirliği olduğunu açıklayan sanık Levon Ekmekçiyen gizli oturumda daha geniş bilgi vereceğini bildirince duruşma izleyicilere kapatılmış, 2 Mayıs 1982 günü Beyrut'ta çalıştığı yerde Mihran Arabiyen ve Minas Simyon aracılığı ile ASALA'ya girdiğini ve ASALA'nın Beyrut'un dışında Eşkin Dağı'nın karşısında Gül Tepesi'nde bulunan askeri kampına götürüldüğünü ve burada 1,5 ay askeri eğitim gördüğünü, sonra da katliam yapmak için Türkiye'ye gönderildiğini beyan etmiştir. Amaçlarının Başbakan Bülent Ulusu'yu kaçırp Türk Hükümeti ile pazarlığa oturmak ve isteklerini yerine getirmek olduğunu söyleyen Ekmekçiyen, Ulusu'nun uçuş programı değişince planlarının da suya düştüğünü söylemiştir. Öte yandan; ASALA'nın asıl hedefinin, Kars, Muş, Van, Ardahan, Erzurum ve Sasun (Bitlis)'in de içinde bulunduğu ve Türkiye'nin işgal ettiği (sözde) Büyük Ermenistan'ı kurmak olduğunu, Hâkimin bu toprakları neden kurtarıyorsunuz, sorusuna da; ASALA'nın bize öğrettiğine göre söz konusu toprakların Ermeni toprağı olup buralardan sürüldüklerini ama tekrar geri alacaklarını, belirtmiş, Ekmekçiyen, hiçbir baskı altında konuşmadığına dair mukaddes kitaba el basacağını söylemiştir⁷³⁵.

ASALA'da 'Abu Raşit' takma adıyla tanınan Levon Ekmekçiyen, tutuklu bulunduğu cezaevindeki hücreinde mahkemeye çıkmadan bir gün önce kendi el yazısıyla yazdığı ve tüm dünyaya yayınlanmasını istediğı, "bizim düşmanımız Türkler değil, bize tarihi yanlış öğreten ve beynimizi yıkayan büyüklerimiz", dediğı ve de "Sevgili arkadaşlar" diye başladığı mektubunu şöyle sürdürmüştür:

"Ne yazık ki, ben bütün hayatım boyunca bize anlatılan sözlere ve yalan tahrike inanmışım. Vatanımızın kurtarılması adı altında çalışan bu örgütlerin, eskiden bizim başımızda olan Taşnaklarla hiçbir farkının olmadığını anladım. Bizim satılmış yöneticilerimiz tarafından 24 yıllık hayatımda bana öğretilen fikirler benliğime o kadar az yerleşmiş ki... Bize düşman denilen Türklerle ben 30 gün yaşadım ve gördüm ki, bizim düşmanımız Türk değildir, bizim düşmanımız bizim büyüklerimiz ve bizim tarihlerimizi yazanlardır. Buna inanın ve bu yanlış yoldan ellerinizi çekin. Sizi seven ve sizin iyi olmanızı

⁷³³ Cumhuriyet, 02 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

⁷³⁴ Cumhuriyet, 07 Eylül 1982 Salı, s.1.

⁷³⁵ Tercüman, 08 Eylül 1982 Çarşamba, s.1.

isteyen Türk halkı ile kardeşçe yaşayın. Suçsuz insanların ölümüne sebep olduğum için kendime çok acırım. Vicdanım beni daima rahatsız edecektir. Benim sizden kardeşçe ricam şudur ki, siz de benim yaptığım yanlışlığı yapmayın. Çünkü sizin vicdanınız da benim gibi sizi rahatsız edecektir. Sizden ikinci büyük ricam ve en gereklisi şudur ki, karşı koyunuz satılmış köpeklere ve onları temizleyiniz ki, ailelerinizin ve Ermeniliğin yarınki hayatı aydınlansın. Size bu konuda başarı ve akliselim temenni ederim.

Ben bu mektubu yazan Levon Ekmekçiyan'ım. Bütün hayatım boyunca bizi yaniltan o köpeklere karşı bütün gücümle çarpışacağım. İşlediğim cürümden dolayı önce ben vicdanımı temizleyeceğim. Türk adaletinin bana vereceği karar benim hakkımdır... Bizi aldattılar ve beyinlerimizi yıkadılar sonra da kendi çıkarları için bizi kullandılar, Türklerle Ermeniler dost olarak yaşamalıydılar zira 1915 yılında Ermenilere karşı bir haksızlık yapılmışsa bile, bu haksızlığa yeni bir haksızlıkla karşılık verilemez...⁷³⁶.

ASALA üyesi Ekmekçiyan Türkiye'nin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik eyleminden dolayı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesine göre ölüm cezasına mahkûm edilmiştir⁷³⁷.

Teröristlerin eylem gününden önce üç gece boyunca Ulus'taki pavyonlarda yiyip-içip eğlendikleri, kendilerini Yusuf Şamir (Levon Ekmekçiyan) ve Vejdi Ahmet (ölen terörist) olarak tanıttıkları ortaya çıkmıştır⁷³⁸.

Esenboğa havaalanına yapılan saldırı nedeniyle idama mahkûm edilen Ermeni terörist Levon Ekmekçiyan, 4 Ekim 1982 Salı günü Mamak Askeri Cezaevi'nde gazetecilere ASALA'nın Ermeni davasının savunucusu olarak ortaya çıktığını, Ermeni gençleri kandırıp kötü yollara sevkettiğini söylemiştir. ASALA'dan ayrılmak isteyen gençlere baskı yapıldığını verilen emir yerine getirilmesse, bu sefer militanların öldürüldüğünü, ailelere kötülük yapıldığını, ASALA'nın gençleri yanlış yola sevk edip kullandığını söylemiştir⁷³⁹. Ekmekçiyan:

“Ermeni milleti bilsin, asıl düşman Türkler değil, ASALA'dır. Hayatımız pahasına bizi bu terörist hareketi yapmak için Türkiye'ye yolladılar. Eğer karşı çıksaydık ya bizi öldüreceklerdi, ya da ailemize kötülük yapacaklardı. Türkiye'ye geldiğimizde yapacağımız olayın vehameti hakkında bilgi sahibi değildik. Zira ASALA köpekleri bizim beynimizi tamamen yıkamışlardı. Ben Türk toplumunun bu kadar temiz olduğunu bilmiyordum. Ben idama mahkûm olduktan sonra mahkeme önünde pişmanlığımı dile getirince ASALA köpekleri iki defa suikastte bulunarak idamımı hızlandırmak istediler. Beni itiraflarımdan sonra hainlikle itham ettiler. Asıl hainler ASALA'nın köpekleridir. Çünkü gençler, tüm Ermeniler aleyhinde çalıştırılmak istenmektedir. Ermeniler Türklerle kardeşlik havası içerisinde yaşasınlar ve benim yaptığım hataları tekrarlamasınlar” demiştir⁷⁴⁰.

⁷³⁶ **Cumhuriyet**, 09 Eylül 1982 Perşembe, s.1; **Tercüman**, 09 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

⁷³⁷ **Cumhuriyet**, 09 Eylül 1982 Perşembe, s.1.

⁷³⁸ **Milliyet**, 09 Eylül 1982 Perşembe, s.9.

⁷³⁹ **Cumhuriyet**, 05 Ekim 1982 Salı, s.1.

⁷⁴⁰ **Tercüman**, 06 Ekim 1982 Çarşamba, s.1.

Esenboğa Havaalanı'na bombalı ve silahlı saldırı düzenlediği için idama mahkûm edilen ve idamı Askeri Yargıtayca onaylanan Levon Ekmekçiyan'ın aile ile görüşme istemi; Türkiye Cumhuriyeti makamlarınca Lübnan'da yaşayan ailesine iletilmiş ancak babası oğlu ile görüşmeyi reddetmiştir⁷⁴¹. Ailesi ile görüşmesine Türk devleti izin verdiği halde ASALA'nın baskısı sebebiyle anne ve babasının Türkiye'ye gelmekten korktuğunu söyleyen Ermeni terörist, daha sonra gözyaşları içinde şöyle konuşmuştur:

*“Ben idama mahkûm olduktan sonra Türk devletinden ailemin Türkiye'ye getirilmesini istedim. Türk devleti bana yardımcı oldu. Ailemin Türkiye'ye gelmesine mani olan ASALA köpekleridir. Beni ölüme sevkeden bu köpekler aileme baskı yapmaktadır. Fakat bu hakkımı kimse benim elimden alamaz. Ben de onların içindeyim, çok iyi bilirim. Ailem onların elinde oyuncak olmayacaktır.”*⁷⁴²

Ermeni terörist Levon Ekmekçiyan hakkındaki ölüm cezası kararı Askeri Yargıtay 1 Dairesi tarafından onaylanmış olup yasalar uyarınca karar önce DM'de görülecek, ardından Milli Güvenlik Kurulu-MGK'nin onayına sunulacak, buradan da onay çıkarsa Resmi Gazete'de yayınlanmıştır⁷⁴³. Ermeni terörist Levon Ekmekçiyan hakkında verilen idam cezası 29 Ocak 1983 Cumartesi sabaha karşı Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde infaz edilmiştir⁷⁴⁴.

7 Ağustos 1982'de ASALA'nın gerçekleştirdiği Ankara Esenboğa Havaalanına baskın eylemi, nitelikçe farklıydı. Ermeni teröristler ilk kez Türkiye'de bir eylem gerçekleştiriyorlardı. Olayda üçü güvenlik görevlisi, biri havaalanı görevlisi ve ikisi yabancı uyruklu toplam 9 kişi ölmüş, 78 kişi yaralanmıştı. Baskını düzenleyen teröristlerden Zohrab Sarkisyan ölü, Levon Ekmekçiyan yaralı ele geçmişti. Tutuklu bulunduğu Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nden geceyarısı Ulucanlar Kapalı Cezaevi'ne getirildi. Dini telkiden sonra son isteği sorulup 28'i 29'a bağlayan geceyarısı 02.50'de asıldı⁷⁴⁵.

Sarkisyan ve Ekmekçiyan için bir Ermeni sitesinde şu ifadeye yer verilmiştir: *“ASALA'nın 'Garin (Erzurum) Hareketi'ne mensup Hay fedaisi Levon Ekmekçiyan için, ASALA'ya karşı olmasına rağmen gözle görülür hukuki boşluk olduğu kanısı ve avukatsız bir sanığa idam cezasının verilemeyeceği iddiasıyla Cumhuriyet Savcısı Mehmet Ali Sebük, Baro Başkanı Muammer Aksoy'a avukat verilmesi talebinde*

⁷⁴¹ **Tercüman**, 01 Ekim 1982 Cuma, s.1.

⁷⁴² **Tercüman**, 06 Ekim 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁴³ **Cumhuriyet**, 07 Ekim 1982 Perşembe, s.1.

⁷⁴⁴ **Tercüman**, 30 Ocak 1983 Pazar, s.1.

⁷⁴⁵ **Milliyet**, 30 Ocak 1983 Pazar, s.1.

bulunmuştu. Sanığın avukat istemediği ve 28 Ocak 1983'te sabaha karşı idam edildiği açıklanmıştı. Dini herhangi bir merasim yapılmadan Altındağ-Cebeci Asri Mezarlığı'nda 'Kimsesizler' bölümünde toprağa verilmişti"⁷⁴⁶. Sebük, Ekmekçiyan davasını Uluslararası Adalet Divanı'na taşımış, avukatlığını da yapmıştır. Levon Ekmekçiyan'ın cenazesi 23 Aralık 2015'te Ekmekçiyan ailesine teslim edilmiştir.

2.17. Artin Penik'in Ermeni Terörü Protestosu

Ermeni tedhiş örgütü ASALA'nın Türkiye'ye yönelik saldırılarını protesto etmek amacıyla Artin Penik adında Ermeni bir vatandaş, 10 Ağustos 1982 Salı günü saat 16 sıralarında Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın önünde üzerine gaz dökerek kendini yakmak istemiştir⁷⁴⁷. Çevrede bulunanların müdahale etmesi ile 61 yaşındaki Ermeni vatandaş ağır yaralı olarak Cerrahpaşa Hastanesi Acil Servisi'nde özel bakıma alınmıştır. "Yeter artık ASALA canileri" başlığı ile bir de mektup yazan Artin Penik, zamanı gelince Türk ulusu sizin cezanızı verecek demiştir. Cerrahpaşa Hastanesi nöbetçi Dr. Ahad Andican, ilk muayeneden sonra Artin Penik'in sağlık durumuna ilişkin olarak, "vücudunun % 45-50'si civarında, özellikle göğüs, sırt ve bacaklarında 1. ve 2. derece yanıklar var, hayati tehlike söz konusu, durumu 48 saat içinde ancak belli olacak" demiştir⁷⁴⁸.

Daha sonra Artin Penik'e doktorlar tarafından tekrar konsültasyon yapılmış ve plastik cerrahı Doç. Dr. Fethi Bağat, "...vak'a akut bir yanıktır, ilk büyük tehlike hastanın 48 saat içinde gireceği şoktur, rahat atlatılması için tedavisine başladık, hastaya sıvı tedavisi uyguluyoruz, yanık cildin tedavisi bilahere yapılacak", demiştir⁷⁴⁹. Bilinci yerinde olan acı dindirici ilaçlara karşın sürekli inleyen Artin Penik, özel tedavi uygulanan yatağından basın mensupları ile de konuşmuş; "Amacım ASALA canilerini protesto etmektir. Ben dedelerimden doğma Türkiye'liyim... Allah onların belalarını versin inşallah... Masum insanları öldürüyorlar. Onun için birkaç gündür moralim çok bozdu. İntihara karar verdim fakat ölseydim daha iyi olurdu", demiştir⁷⁵⁰.

"Herşey o mektupta..." diyen Artin Penik, 10 Ağustos 1982 tarihli ve "Yeter artık ASALA canileri" başlıklı mektubunda, "Patrikhane ve Türkiye'deki bütün

⁷⁴⁶ <https://ermenistan.de/kimsesizler-mezarliginda-hay-fedailer-levon-ekmekciyan-ve-zohrab-sarkisyan/>, Erişim: 07.06.2017. "Levon Ekmekçiyan...".

⁷⁴⁷ *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁴⁸ *Milliyet*, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁴⁹ *Hürriyet*, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁵⁰ *Tercüman*, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

Ermeniler adına sizi protesto edip kendimi yakıyorum” demiştir⁷⁵¹. Penik, mektubunda şunları yazmıştır:

“Size sesleniyorum ASALA canileri, masum insanları arkadan kahpece öldürmekte bu işler halledilemez. Siz emperyalistlerin oyununa geliyorsunuz. Size tarihi yanlış anlatıyorlar. O zaman da emperyalistlerin oyunu ile yüzbinlerce insanlara kıydınız. Kendinize gelin... Şurada birkaç bin Ermeni kaldı... Buna asla muvaffak olamayacaksınız... Siz kahpece günahsız insanları öldürmeye devam ederseniz size yeminle söylüyorum kökünüz kazanacak... Bizim bildiğimiz Ermeniler mert olur. Kahpece arkadan masum insanları öldürmez. Sizi bir Ermeni olarak asla kabul etmiyoruz. Lanetliyor ve Fransa'nın eski Reisicumhuru Giscard D'Estaing, sizi de bir Ermeni olarak lanetliyoruz. Zamanında rey avcılığı için yaptıklarınıza göz yumulmasaydı bu duruma gelmezlerdi... Zamanı gelince Türk ulusu sizin cezanızı verecek. O zamandan bu zamana kadar ölenlerin canına rahmet, yakınlarına sabırlar ve başsağlığı dilerim. Bütün Türkiye'deki vatandaşlarıma sabırlı olmalarını Allah'tan dilerim. Saygı ve hürmetle hepinize elveda... Artin PENİK”⁷⁵².

Ermeni Patrikhanesi'ne ait bir fakirhanede kalan Artin Penik ile iki yıl komşuluk yapan 70 yaşındaki Makruyi Hanes'in verdiği bilgiye göre; boşandığı eşi ve iki oğlunun Fransa'da yaşadığı, gözleri görmeyen annesinin de hastanede yattığı öğrenilmiştir⁷⁵³.

Esenboğa saldırısı sonrası, 10 Ağustos'ta, Taksim Meydanı'nda Artin Penik adlı bir Ermeni yurttaş kendini yakmış ve hastanede hayatını kaybetmişti⁷⁵⁴. Ölmeden iki gün önce yapılan röportaj, yerli ve yabancı basın mensuplarına yeniden gösterilmiştir⁷⁵⁵. Türkiye Radyoları ve Televizyonunca Ermeni terörizmi ile ilgili olarak yaptığı bir yorumda, Ermeni tedhişçileri bundan sonra karşılarında daha farklı bir Türkiye Cumhuriyeti bulacaklar, denilmiştir⁷⁵⁶.

Ankara Esenboğa Havaalanı'nda gerçekleştirilen kanlı ASALA saldırısının dış basında yol açtığı yankılar sürmektedir. Cumhuriyet gazetesinin 18 Ağustos 1982 Çarşamba günü yayınlanan haberinde; İngiliz “The Economist” dergisinin konuyla ilgili olarak yayınlamış olduğu bir yazısında Ermeni terörizmini kınadığını ve bu teröristlerin dünyadaki Ermeni toplumlarında da tepki uyandırdığını, Ermeni teröristelerin Batı'da yaşayan Ermenilerden tehditle para topladığını, bunun Ermeni toplumlarında tepkiye yol açtığını ve hedeflerinin Türkiye'de yaşayan Ermeni toplumuna karşı Türkleri kışkırtmak olduğunu bildirmiştir. Ayrıca aynı haberde; Time dergisinde çıkan kışkırtıcı bir yazıda da Esenboğa Baskını bahane edilerek

⁷⁵¹ **Hürriyet**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁵² **Tercüman**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁵³ **Milliyet**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁵⁴ **Cumhuriyet**, 31 Aralık 1982 Cuma, s.1.

⁷⁵⁵ **Güneş**, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁷⁵⁶ **Cumhuriyet**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

1915’de meydana geldiği ileri sürülen olaylara ilişkin kaynak ve belge göstermeden (sözde) ayrıntılı bilgiler verildiğini, adeta teröristlerin sözcülüğünü yaptıklarını bildirmiştir⁷⁵⁷.

2.18. Propagandalar

2.18.1. Avrupa’da Ermeni Propagandası

1982 yılının Ağustos ayında Türkiye’de 20 günlük Doğu Anadolu gezisi yapan, hayali Ermeni Devleti amaçlı diğer ülkelerde yaşayan Ermenileri Türkiye aleyhine şartlandırmak için propaganda malzemesi toplayan Ermeni asıllı yolcuların Yeşilköy Havaalanı’ndan giriş-çıkış yaptıkları esnada üzerlerinde filmler, slaytlar, toprak, taş parçaları, Doğu Anadolu’nun elle çizilmiş haritaları bulunmuş söz konusu dokümanlara güvenlik kuvvetlerince el konulmuştur. Yapılan incelemede bu işe ön ayak olan şahıslardan birinin hâlihazırda Türkiye’ye girmesinin yasaklanmış olduğu tespit edilmiştir⁷⁵⁸.

Dördüncü Türkoloji Kongresi’ne Norveç’ten katılan Oslo Üniversitesi öğretim üyesi Türkolog Prof. Bernt Brendemoen, Haçlı Seferleri’nden miras kalan Türk düşmanlığının, tarih çarpıtılarak ders kitaplarında başlatıldığını, asılsız Ermeni propagandalarının ise düşmanlığı büsbütün körüklediğini söylemiştir. Brendemoen;

“Türk düşmanlığı ders kitaplarından başlamaktadır. Okullarda okutulan ders kitaplarında tarih çarpıtılmakta ve Türkler hiç hakemedikleri halde bir barbar olarak tanıtılmaya çalışılmakta, son yıllarda Avrupa’daki bazı ülkelerde Türk sayısının yoğun bir şekilde artması ve Türklerin o ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarına ağırlıklarını koymaları, küçük yaştan itibaren Türkleri yanlış tanıyan Avrupalıyı da olumsuz etkilemekte”, demektedir⁷⁵⁹.

Hükümet yanlısı, Elefthrotipia gazetesi, Yunanistan tarafından Ermenilerin 24 Nisan’da Türkiye aleyhine yapmaya hazırlandığı gösterilere ve Yunanistan Ermeni Ulusa Komitesi’nin 29 Nisan’da bir sinemada “Ermenilerin Büyük Katliamı” adlı filmin gösterimine izin verildiğini bildirmiştir⁷⁶⁰.

Atina Belediye Başkanı Beij’in resmen katıldığı bir toplantıda Papandreu ve PASOK temsilcisi milletvekili ve PASOK Halkla İlişkiler Komitesi üyesi Georgios Sklavunos, iktidarın Ermenilere arka çıktığını resmen teyit edercesine partisinin Ermeni davasını desteklediğini ana muhalefetten Atina Milletvekili Nikos

⁷⁵⁷ **Cumhuriyet**, 18 Ağustos 1982 Çarşamba, s.1.

⁷⁵⁸ **Tercüman**, 19 Ağustos 1982 Perşembe, s.1.

⁷⁵⁹ **Tercüman**, 24 Eylül 1982 Cuma, s.1.

⁷⁶⁰ **Günaydın**, 15 Nisan 1984 Pazar, s.1.

Nagnostopulos da, Ermenilerin iddia ettikleri olaylarda haklı olduklarını ve Ermenilerle kardeş sayıldıkları için kendilerine yardım edeceklerini söylemiştir⁷⁶¹.

İsviçre’de 1984 yılında Türk işçileri tarafından kurulmuş 56 dernek mevcut olup bunların büyük bir bölümünün Türkiye aleyhinde kampanya yürütmüş ve özellikle bölücü ve aşırı sol unsurların dernekleri İsviçre Sosyalist Partisi ile işbirliği yapıp Sosyalist Parti üyeleri ile dernek mensubu Türkler gösteri düzenlemişlerdir. Bunların sonuncusu ise Nisan başında Zürih’te yapılmış, yüzleri maskeli 200 kişilik grup Türkiye aleyhinde pankartlar açıp, slogan atmışlardır⁷⁶².

Ermeni terörist Aram Basmaman’ın hayatını anlatan “propaganda” filmi, Ermeni örgütleri tarafından gösterime sunuldu. Aram Basmaman adını taşıyan 26 dakikalık film, önceki gece Londra’daki Kensington Kütüphanesi sinemasında gösterildi. Ermeni Demokratik Cephesi adlı bir örgütün düzenlediği Ermeni Gecesinde gösterilen film, 24 Eylül 1981’deki, Türkiye’nin Paris Başkonsolosluğu baskınına katılan Ermeni teröristi kahraman olarak tanıtılmaktadır⁷⁶³.

Mayıs Ayı Festivali adlı gösterilere davet edilen Sovyet Ermenistan’ı ekibini öven Hessen eyaleti radyo ve televizyonu, Ermeni propagandasına alet olmuş ve Türklerin Ermenileri topluca öldürdükleri iddiasında bulunmuştur⁷⁶⁴. Öte yandan, Almanya’nın Münster şehrindeki Türk Konsolosluğu binası bombalanmış, zırhlı kapı tahrip olmuş, camlar kırılmıştır. Konsolosluğun kapalı olması ve patlamanın erken saatlerde meydana gelmesi can kaybını önlemiştir. Münster bölgesinde çok sayıda kanun kaçağı solcu Türk yaşamaktadır⁷⁶⁵. Bu arada, Ermeni Milli Komitesi adlı terör örgütü, Federal Almanya’nın Münih şehrinde düzenlediği olağanüstü kongrede, 1985 yılında Türkiye’ye yönelik saldırılarını siyasi alanda yoğunlaştırma kararı almıştır⁷⁶⁶.

Fransa’dan sonra Alman televizyonu da Ermeni iddialarına âlet olmaya başlamış, Alman kanalı ARD’de yayınlanan 45 dakika süreli bir programda Ermeniler’le ilgili tarihi gerçekler yine saptırılmış, Sovyet Ermenistan’ından Grigor Chandjan adlı bir ressam ile Bedros Kebasiran adlı Ermeni bir çiftçinin konuşturulduğu programda, Türkiye ile ilgili asılsız iddialara yer verilmiştir⁷⁶⁷. Bu yayından sonra etkilenen Alman kamuoyunun desteği ve Alman İşçileri

⁷⁶¹ **Milliyet**, 30 Nisan 1984 Pazartesi, s.1.

⁷⁶² **Tercüman**, 16 Nisan 1984 Pazartesi, s.1.

⁷⁶³ **Hürriyet**, 26 Kasım 1985 Salı, s.1.

⁷⁶⁴ **Tercüman**, 23 Mayıs 1984 Çarşamba, s.1.

⁷⁶⁵ **Tercüman**, 26 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

⁷⁶⁶ **Tercüman**, 26 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

⁷⁶⁷ **Tercüman**, 13 Aralık 1984 Perşembe, s.1.

Bakanlığı'nın izni ile 1977'de Münih ve Nürnberg'te Taşnak grubunun hâkim olduğu iki Ermeni evi açılmış, teröristler buralarda Ermeni soykırımı başlığı altında broşürler, basın bültenleri dağıtmaya başlamışlar, sayıları 20 bini bulan potansiyel suçluların çoğu barındırılmıştır⁷⁶⁸. Dreieich kasabasında yaptıkları törene, Türk pasaportlu Ermeniler de katılmış, Türk temsilcilikleri ve mahallelerin duvarlarına afiş asılmış, Avusturya interpol Dairesi Başkanı Rudolf Köck'ün verdiği bilgiye göre Dâniş Tunalıgil'i vuran tabanca ve katillerin Viyana'dan kaçarken bıraktığı çanta Almanya'dan temin edilmiştir⁷⁶⁹.

ASALA ve vb silahlı Ermeni terör örgütlerinin tersine dünya kamuoyuna milli davalarını mücadelede barışçı yolları tercih edeceklerini ilan eden Uluslararası Ermeni Milli Komitesi'nin 27-29 Aralık 1984 tarihleri arasında Münih'de gerçekleştirdiği toplantıda yayınladığı ortak bildiriye, Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın, Ermeni soykırımı kabul etmesi ve Paris'te düzenlenen insan hakları mahkemesinin Ermeni soykırımından Türk hükümetinin sorumlu olduğunu tescil etmesi A.B.D. Temsilciler Meclisi ile BM İnsan Hakları Alt Komitesi'nin de tasarımı kabul etmelerini atılan olumlu adımlar olduğu bildirilmiştir⁷⁷⁰.

2.18.2. A.B.D.'de Ermeni Propagandası

A.B.D.'de ses getiren "Midnight Express-Gece Yarısı Ekspresi", Türkiye'den esrar kaçırırken yakalanan Amerikan asıllı James Hayes'in yazdığı romandan esinlenen bir film olup Londra'da gösterimine başlanmıştır. Bu filmin gösterimini önlemek için İngiltere Hükümeti nezninde girişimlerde bulunulmuştur. Dışişleri Bakanlığının verdiği bilgiye göre Hayes, 1970 yılında Türkiye'den sınır dışına 1 kilo 957 gram esrar çıkarırken yakalanmış ve 6 Ağustos 1974 yılında 30 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Önce Sağmalcılar Cezaevi'nde daha sonra İmrallı cezaevinde yatan Hayes, 1975 yılı Ekim ayında önce hapisneden ardından Türkiye'den kaçmış, Amerikalı bir başka yazarla birlikte Türkiye'deki hatıralarını romanlaştırmış sonra da senaryolaştırmıştır. Filmde binlerce insanın zehirlenerek öldürülmelerinin kötülüğü biryana bırakılıp ülke ve millet karalanmaya çalışılmıştır⁷⁷¹.

⁷⁶⁸ Tercüman, 25 Aralık 1984 Salı, s.1.

⁷⁶⁹ Tercüman, 25 Aralık 1984 Salı, s.1.

⁷⁷⁰ Tercüman, 01 Ocak 1985 Salı, s.1.

⁷⁷¹ Cumhuriyet, 28 Ağustos 1978 Pazartesi, s.1.

Türkiye'yi küçük düşürücü nitelikteki “Geceyarısı Ekspresi” filminin yazarı Amerikalı esrarıcı William Hayes’in 26 Mart 1972’de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a “özel af” istemiyle gönderdiği mektupta, ülkesinden uzak kaldığı için ruhi bunalım geçirdiğini bu nedenle Bakırköy Akıl Hastanesi’nde tedavi gördüğünü ve kendisine gösterilen ilgiden dolayı minnettar olduğunu belirtmiştir⁷⁷².

Amerikalı Profesör Martin Abend, A.B.D. kamuoyunda Türkiye’ye karşı olumsuz imaj yaratan Midnight Expres-Geceyarısı Ekspresi filminin yasaklanması gerektiğini, A.B.D. kamuoyunun Türkiye hakkında önyargılı olduğunu, söylemiştir. Bu arada film hakkında 100 milyon dolar dava açılmıştır⁷⁷³. BM İnsan Hakları Alt Komisyonu’nda amaçlarına erişemeyen Ermeniler, Avrupa Parlamentosu’nun gündemine getirilen rapor ve karar tasarısının mutlaka kabul edilmesi ve böylece ilk kez uluslararası bir kuruluşun resmi bir belge çıkartılması için yoğun girişimler başlatmışlardır⁷⁷⁴.

---

⁷⁷² **Cumhuriyet**, 03 Eylül 1978 Pazar, s.1.

⁷⁷³ **Tercüman**, 26 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

⁷⁷⁴ **Hürriyet**, 02 Ekim 1985 Çarşamba, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÖNEMİN BASININA GÖRE

1983-1984 YILI ERMENİ TEDHİŞ HAREKETLERİ

1983 ve 1984 yılları Ermeni tedhiş hareketlerinin en yoğun olduğu ve sayıca en fazla meydana geldiği yıllar olması nedeniyle, üçüncü bölümde dönem üzerinde yoğunlaşmıştır.

3.1. Paris-Orly Eylemi

Uzun süredir eylemlerine Fransa'da ara veren ASALA, 22 Ocak 1983 Cumartesi günü Paris'in merkezindeki THY Bürosu'na bombalı saldırılarda bulunmuş, Paris'in Orly Havaalanı'ndaki THY Satış Kontuarı önüne, içinde tahrip gücü çok yüksek ve tuzaklı bomba bulunan bir valiz bırakılmıştır. Valizdeki bomba etkisiz hale getirilmiş, Satış Bürosu'na yapılan saldırıda can kaybı olmamıştır. Saldırgan THY personeli tarafından yakalanıp polise teslim edilmiştir⁷⁷⁵.

İki Ermeni terörist yerel saatle 12.45 sıralarında bir binanın zemin katında bulunan THY satış bölümüne gelmiş, bunlardan biri müşteri gibi içeri girerek elindeki bombalardan ilkini çalışanların bulunduğu bölüme atmış, hanım memurlardan birinin uyarısı üzerine memurlar kendilerini yere atmış sonuçta yaralanan ve ölen olmamıştır. Saldırganın kaçarken üzerinden düşürdüğü ikinci bomba yerde patlamıştır. İki memur kaçmaya çalışan Ermeni teröristi yakalayıp dışarıda görevli Fransız polisine teslim etmiştir⁷⁷⁶.

THY Büro Müdürü Atilla Büyükorhan'ın anlattığına göre saldırıdan yakalandıktan sonra tek kelime söylememiş, Paris Büyükelçiliği yetkilileri, Ermeni teröristin sorgusunun sürdüğünü, ancak kimliği ve milliyetinin belirlenemediğini bildirmişlerdir. Saldırganın 30 yaşlarında 1.80 boyunda esmer ve bıyıklı olup parka giydiği, Fransızca bilmediği yakalandığında ayağının dibinde kaldırımında bir tabanca ele geçtiği, diğer eylemcinin ise polisin kovalamasına karşın kalabalığa karışarak

⁷⁷⁵ Tercüman, 23 Ocak 1983 Pazar, s.1.

⁷⁷⁶ Cumhuriyet, 23 Ocak 1983 Pazar, s.1.

izini kaybettirdiği bildirilmiştir. Saldırıdan bir süre sonra her iki olayın sorumluluğunu da ASALA üstlenmiştir. AFP Bürolarına edilen telefonlarda saldırıları, “Karnik Vaharapyan” ve “Minas Simonyan” adına hareket eden bir intihar grubunun gerçekleştirdiği ileri sürülmüştür⁷⁷⁷.

THY'nın TK 926 Paris-İstanbul seferinin son hazırlıkları yapıldığı bir sırada Paris'in Orly Havaalanı'ndaki THY Satış Kontuarı önünde şüpheli bir valiz görülmüş koyu renkli ve üzerindeki etikette “Mustafa” yazan, ancak sahibi bulunamayan valizden, derhal güvenlik kuvvetleri haberdar edilmiştir. Bir yandan bomba etkisiz hale getirilirken diğer yandan THY'nin DC-9 uçağı ile yolcuları tekrardan sıkı bir güvenlik kontrolünden geçirilmişlerdir. Uçak daha sonra, bir buçuk saat gecikmeli olarak Türkiye saati ile 17.25'de, İstanbul için havalanmıştır. Bu arada Paris'teki saldırının soruşturmasını, Ermeni asıllı komiser “Dikvan Civiciyan”ın yürüttüğü ve Civiciyan'ın Kriminal Şubeye komiser olarak yeni atandığı bildirilmiştir⁷⁷⁸.

Ermeni teröristin kimliği Fransız İçişleri İstihbarat Teşkilatı-DST tarafından belirlenmiş, geç saatlere kadar süren sorgulama sonunda teröristin adının Abraham Tomasjan olduğu öğrenilmiş, Lübnan doğumlu 28 yaşındaki teröristin, Paris'e bir süre önce Beyrut'tan geldiği tespit edilmiş, saldırıda kullanılan el bombasının Doğu Bloku ülkeleri menşeli olduğu açıklanmıştır⁷⁷⁹.

Oysa aybaşında Türkiye'yi ziyaret eden FKÖ Siyasi Büro Başkanı Faruk Kaddumi, Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Başbakan Bülent Ulusu'ya FKÖ kamplarının Ermeni teröristlerden temizleneceği sözünü vermişti⁷⁸⁰. Ayrıca Mart ayında Dışişleri İltar Türkmen, Lübnan Cumhurbaşkanı Hamaney'e Cumhurbaşkanı Evren'in mektubunu sunarak, iyi dileklerini iletmış ve Lübnan'dan gelen Ermeni teröristlerin saldırıları konusunda dikkatini çekmişti⁷⁸¹.

3.2. Ermeni Terörüne Dış Destek

Milliyet gazetesinin 23 Mart 1983 Çarşamba günü baskısında yer alan bir haberde hangi ülkenin teröre kadar destek verdiği terör olaylarında adı geçtiği ile ilgili bir çizelgede göstermiştir (Fotoğraf 27)⁷⁸².

⁷⁷⁷ Cumhuriyet, 23 Ocak 1983 Pazar, s.1.

⁷⁷⁸ Tercüman, 23 Ocak 1983 Pazar, s.1.

⁷⁷⁹ Tercüman, 24 Ocak 1983 Pazartesi, s.1.

⁷⁸⁰ Hürriyet, 05 Ocak 1983 Çarşamba, s.1 ve s.9.

⁷⁸¹ Günaydın, 18 Mart 1983 Cuma, s.3.

⁷⁸² Milliyet, 23 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

ÜLKELER	DOSYASI AÇIK		DOSYASI KAPANDI	
	Failli belli	Failli meçhul	Katliyakalandı	Failli meçhul
A.B.D. (4 şehit)	1 (Yargılanacak)	1 kişi	1 (ömür boyu hapis)	—
Avusturya (1 şehit)	—	—	—	3 katli fıırarda
Fransa (6 şehit)	1 (4 katli yargılanacak)	—	—	3 katli fıırarda
Vatikan (1 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Beyrut (1 şehit)	—	—	—	failli meçhul
İspanya (2 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Hollanda (1 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Avustralya (2 şehit)	Failler belli, yakalanamıyor	—	—	—
Yunanistan (2 şehit)	—	—	—	failli meçhul
İsviçre (1 şehit)	—	—	1 kişi (15 yıl hapis)	—
Portekiz (2 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Kanada (1 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Bulgaristan (1 şehit)	—	—	—	failli meçhul
Yugoslavya (1 şehit)	—	—	—	—

○ Saldırılarda ölen 4 yabancı ve Esenboğa'da hayatlarını kaybeden 10 kişi ile beraber toplam: 40 kişi.

Fotoğraf 27. Ülkeler ve Karışıkları Terör Olayları⁷⁸³

Ayrıca söz konusu ülkelerde teröristlerin karışıkları olayların nitelik ve nicelik yönünden incelenmesi sonucu ortaya aşağıdaki sonuç çıkmıştır:

1. Patlayıcı madde ve bombalama 2.073,
2. Kundaklama 675,
3. Ateş açma, pusuya düşürme 581,
4. Suikast 526,
5. Uçak ve oto gibi vasıta kaçırma 477,
6. Adam kaçırma 245,
7. Bombalama 160,
8. Tehdit mektupları 94,
9. Rehin alma 57.

3.2.1. Suriye Desteği

Milliyet, 23 Mart 1983 Çarşamba günü sayısında; Fransız Le Matin ve Liberation gazetelerinin Suriye'nin Ermeni terör örgütleri ASALA ve kolu Orly Grubu'nu silah, para, pasaport, gizlenecek yer ve eğitim bakımından desteklediğini, Suriye Gizli Haber Alma örgütü'nün de Ermenileri istihbarat açısından her türlü imkânla donattığını belirten habere yer vermiş, ayrıca Dışişleri Sözcüsü Nazmi Akıman'ın da, Ermeni teröristlerin Güney Kıbrıs'taki üslerinden ikişer kişilik gruplar halinde on ülkeye yayıldıklarını bildirmiştir⁷⁸⁴.

⁷⁸³ Milliyet, 23 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

⁷⁸⁴ Milliyet, 23 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

Batılı haberalma servislerinin raporlarına göre, Suriye’de bulunan yabancı terörist sayısının 6 bine ulaştığı ve çoğunluğunu Marksist Filistinliler, PKK’lılar ve Ermeni militanların oluşturduğu bildirilmiştir. Suriye gizli servisi Muhaberat-ı Suriyya’nın 12 Eylül harekâtından önce Beyrut’a, İsrail işgalinden sonra da Şam’a kaçan Kürt tedhişçi Abdullah Öcalan’ı ajan gibi kullanmak istediği, Suriye gizli servisi hesabına Irak ve İran’daki Kürt liderleri ve Sovyet ajanı Talabani ile de sıkı ilişkiler içinde bulunduğu, açıklanmıştır. Lübnan’daki savaştan kaçan teröristler Suriye’ye getirilip George Habbaş’ın adamları başta olmak üzere ASALA üyeleri gibi azıllı teröristlerinden adeta yabancı terör ordusu kuran Rıfat El Esad, Suriye’yi terörist ihraç eden bir ülke haline dönüştürmeye çalışmakta, Tedmur-El Sahara Kampı’nda Muhaberat-ı Suriyya ve KGB danışmanları ile Çakal Carlos eğitim vermektedir⁷⁸⁵.

3.2.2. Rum Desteği

İngiliz ve İtalyan polisinin elindeki kanıtlara göre; Rumlar kendi havayolları Cyprus Airlines’ı kullanarak çeşitli yollarla Avrupa ülkelerine silâh ve patlayıcı madde taşımışlar, zaman zaman akıllalmaz bir yöntemle ölü nakli örtüsü altında özel hazırlanmış tabutlar içinde sevkiyat yapmışlar ve Avrupa’daki Kıbrıs Rum Elçilik ve Konsolosluklarının ASALA katillerin ve sahte pasaportlu Arap teröristlerin merkezleri haline getirmişlerdir⁷⁸⁶.

3.2.3. Fransa Desteği

Ermenilerin, Fransız basınının teşviki sonucu Türkiye aleyhinde eylemlere giriştiklerini açıklayan Toranyan;

“1973 yılında Paris”teki tüm gazeteleri dolaşarak, sol eğilimliler başta olmak üzere basından, 24 Nisan’daki soykırım anma törenlerinden önce Ermeni davası hakkında bir kaç satır yazmalarını talep etmeme rağmen bana hemen her gazete aynı cevabı vermiş, bomba patlatmak, gösteri düzenlemek gibi aktüel olaylar sergilememizi istemiş ve bu takdirde bizden rahatlıkla bahsedebileceklerini ifade etmişlerdir. İşte bu tutum, yaptığımız eylemler için açık bir çağrı niteliğindedir”, demiştir⁷⁸⁷.

Fransız gazetelerinin Ermeni terör örgütleri ile ilgili olarak Suriye’ye yönelttikleri suçlamalar; Suriye ve Lübnan’da ASALA militanlarının eğitimi için kamplar oluşturulması, teröristleri örgütleyen ve faaliyetlerini düzenleyen Hafız

⁷⁸⁵ **Tercüman**, 15 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

⁷⁸⁶ **Hürriyet**, 29 Mart 1983 Salı, s.1.

⁷⁸⁷ **Hürriyet**, 29 Mart 1983 Salı, s.1.

Esat'ın kardeşi Rıfat Esad'ın kafasında (büyük) Suriye hayali olması ve bu hayali vatanın maalesef Türkiye'nin Hatay ilini kapsamaması, Rıfat Esad'ın bilhassa 12 Eylül sonrası Türkiye'den kaçan teröristlere kucak açması ve Türkiye aleyhine yapılan terör faaliyetlerine arka çıkması olarak sıralanabilir⁷⁸⁸.

Öte yandan, Dışişleri Bakanı İltar Türkmen artan Ermeni terörünü nedeniyle Fransız Hükümeti'ne bir mektup göndererek hassasiyetlerini dile getirmiş, konuya dikkat çekmiştir⁷⁸⁹.

Paris'teki bir Türk Seyahat Acentasının ermeni teröristlerce bombalanması sonucu 25 yaşındaki Fransız sekreter kız ölürken, eroinle gençleri zehirleyen Ermeni tedhişçilere karşı Fransızlar cephe almaya başlamışlardır. Eroin ve silah kaçakçısı Ermeni Robert Keşişyan'ın yatırıldığı hastaneden kaçarak kendisini mahkûm eden Yargıç Pierre Michel'i öldürmesi Fransızları çok kızdırmıştır. Bir diğer eroin kaçakçısı Bedros Vartanyan Fransa'ya eroin kaçırmak suçundan tutuklandıktan sonra Mafia'dan aldıkları para karşılığı asılsız rapor düzenleyen Marsilya Hastanesi'nden dört Fransız doktor sayesinde hastaneye yatırılarak firar etmesi sağlanmıştır. Mafia'nın rüşvet vererek satın aldığı dört doktor, Keşişyan için asılsız rapor düzenlemiştir. Bu doktorların üçü; Marsilya Hastanesi'nde Nelly Azerad ve Klinik Şefi Alain Colombani ile Solange Troisier'dir⁷⁹⁰.

Avrupa'da yakalanan Ermeni teröristlerin savunmalarını üstlenen Ermeni asıllı Avukat Patrick Deveciyan, bundan beş ay önce Fransa'da yaptığı açıklamada ASALA'nın yeni hedefinin THY olduğunu söylemiş, Fransız yetkili makamları buna rağmen THY bürolarında yeterli güvenlik önlemi almamışlardır. Deveciyan, ASALA'nın artık strateji değiştirdiğini ve Türk ekonomisini terörist eylemlerle sabote etmeyi amaçladığını ve Türkiye'ye baskı yapabilmenin tek yolunun, ekonomik hedeflere saldırmaktan geçtiğini söyleyen Deveciyan, THY'ye saldırı gerekçesini, ASALA'nın THY'ye suikast amaçlı değil boykot maksatlı saldıracağını, THY'e binmekten vazgeçen yolcular yüzünden THY dolayısıyla Türk hükümeti ekonomik kayba uğrayacak, ASALA'da Türk kuruluşlarına zarar verme siyasetinde istediği hedefe ulaşmış olacak, şeklinde açıklamıştır⁷⁹¹.

Fransız yazar Gerard de Viliers'in hazırladığı "Fransa'daki Terörün Raporu" adlı çalışması Fransız Le Figaro'da gazetesinde yayınlanmıştır. Raporun bir

⁷⁸⁸ Günaydın, 30 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

⁷⁸⁹ Güneş, 29 Mart 1983 Salı, s.1.

⁷⁹⁰ Günaydın, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

⁷⁹¹ Milliyet, 18 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

bölümünde, Fransa polisinin elinde bulunan deliller bu ülkede son aylar içinde tırmanan terör, ASALA'nın beslendiğini kanıtlamıştır. Kopernik Sokağı'ndaki sinagog, Capitol treninin uçurulması, Türk işyerlerinin bombalanması eylemlerinde kullanılan patlayıcı 'Pethritin'in Paris, Milano, Londra, Cenevre ve Bern'dekilerle aynı olduğu sonucuna varılmıştır⁷⁹²

Fotoğraf 28. Avukat Patrick Deveciyan⁷⁹³

Fransa'da terörün ve ASALA'nın beslendiğine dair diğer bir kanıt Paris'te bir caddede Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın can düşmanı Salah el-Bitar'ın 21 Temmuz 1980'de Paris'te başına iki kurşun sıkılarak öldürülmesidir⁷⁹⁴. Cinayette kullanılan 7,65'lik tabanca balistik incelemede daha önce bir Türk diplomatının öldürüldüğü silahla aynı çıkmıştır.

Fransa'nın aralarında Ermeni terör organı ASALA'nın da bulunduğu birtakım yeraltı örgütleriyle pazarlıkta bulunduğunu, kendi topraklarında eyleme geçilmemesi şartıyla ASALA'nın faaliyetlerine göz yumup desteklediğini kabul etmiştir. Gerçi ASALA bu şarta uymamış, Şubat sonunda bir Fransız kadınının ölümüyle sonuçlanan Paris'teki Türk işyeri baskınına rağmen Fransa ASALA'ya arka çıkmaktadır⁷⁹⁵.

Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand, Noel bayramları vesilesiyle Vienne şehrindeki Ermeni topluluğunu ziyarette yaptığı konuşmada, "1915 Ermeni soykırımı konusunda Ermeni topluluğu ile dayanışma içinde olduğunu"

⁷⁹² **Hürriyet**, 21 Mart 1983 Cumartesi, s.4.

⁷⁹³ **Milliyet**, 18 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

⁷⁹⁴ <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/07/22/prominent-enemy-of-syrias-assad-is-slain-in-paris/03d0ff98-33a5-4c84-9fe8-a3b0b3df0851/>, Erişim: 09.01.2017.

⁷⁹⁵ **Milliyet**, 14 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

söylemiştir⁷⁹⁶. Bir başka konuşmasında is Mitterrand, “*Ermenileri anlayışla karşılıyorum ama terörü kınıyorum*” demiştir⁷⁹⁷.

Fransız Sarayı’nda biraraya gelen Türk ve Fransız gazeteciler, iki ülke arasındaki gerginliğin Ermeni meselesi ve terör olaylarından kaynaklandığı konusunda birleştiler. Le Martin gazetesi yazı işleri müdürü de Fransız toplumunun Türkiye’yi Ermeni meselesi ve askeri müdahaleler dışında hiçbir yönüyle tanımadığını, bu sebeple Türkiye ile bağlantılı olduğu için Ermeni meselesi gibi bir problemin dahi Fransız toplumunun gözünde önem kazandığını ifade etmiştir⁷⁹⁸.

Fransa’nın İstanbul Başkonsolosu Michel Removille haftalık bir dergideki açıklamasında, ülkenin bütünlüğüne karşı olduğu için terör olaylarını kınadığını belirterek, “*Türklerin, Ermenilere katliam yaptığına inanmıyorum*”, demiştir⁷⁹⁹.

3.2.4. İran Desteği

İran Ermenilerinin dini lideri Başpiskoposu Ardak Manukyan ise, Tahran’daki Ermeni Patrikhanesinde Milliyet gazetesine verdiği demeçte, Ermeni sorununun hükümetler arasında çözümlenmesi gerektiğini ancak onun da adaletin yerine getirilmesiyle çözüme kavuşabileceğini, iddia etmiştir⁸⁰⁰.

Takip eden yıllarda İran kaynaklarından elde edilen bilgilere göre Halkın Mücahitleri’nden destek alan Irak ve İran Kürdistan komünist partileri ile PKK militanları Irak’taki Seramadiye ve İran’daki Burdi dağlarında barındığı iddia edilmiştir. Ayrılıkçı çeteler İran’da yeni bir korsan radyo kurmuşlardır⁸⁰¹.

Tahran’daki Fransız haber ajansı bürosuna 29 Mart 1984 Perşembe günü telefonda Farsça ve Ermeni şivesi ile konuşan bir kişi ASALA adına konuştuğunu belirterek Tahran’daki Türkiye Büyükelçiliği Ticaret Müşavir Yardımcısı Işıl Üner’in arabasına bomba koymaya çalışırken ölen teröristin adının da Karapet Peşdezeyan olduğunu iddia etmiştir⁸⁰².

Gelen haberlere göre yakalanan 7 Ermeni teröristin ifadelerinden sonra çok sayıda Ermeni gözaltına alınmış, Türk diplomatlarına karşı saldırıya geçen

⁷⁹⁶ **Tercüman**, 08 Ocak 1984 Pazar, s.1.

⁷⁹⁷ **Tercüman**, 09 Ocak 1984 Pazartesi, s.1.

⁷⁹⁸ **Tercüman**, 02 Kasım 1985 Cumartesi, s.1

⁷⁹⁹ **Milliyet**, 23 Nisan 1984 Pazartesi, s.1.

⁸⁰⁰ **Milliyet**, 24 Nisan 1984 Salı, s.1.

⁸⁰¹ **Tercüman**, 20 Ekim 1985 Pazar, s.1.

⁸⁰² **Tercüman**, 30 Mart 1984 Cuma, s.1.

Ermenilerin ASALA'nın İran'daki hangi kanadından silah ve para yardımı gördüğü konularının aydınlatılmaya çalışıldığı bildirilmiştir⁸⁰³.

Türkiye'den toprak talebinde bulunan Ermeniler, şimdi de İran topraklarına göz dikmişlerdir. A.B.D.'de üç Ermeni kuruluşu, Devrimci Ermeni Federasyonu, Ulusal Ermeni Demokratik Birliği ve Ermeni Haklarını Koruma Birliği tarafından yayınlanan bildiriye, İran'da Ermenilere ait topraklar olduğu ve bu bölgenin 63 yıldır işgal altında tutulduğu ve söz konusu toprakların diplomatik yollardan geri alınacağına inanıldığı öne sürülmüştür⁸⁰⁴.

3.2.5. Vatikan Desteği

Papa II.Jean Paul ile Lübnan Anteilas Ermeni Kilisesi Patriği II.Karekin Serkisyan Ermeni terörüne sahne olan ülkelerden Vatikan'da biraraya gelmişler, basın alınmadığı ve açıklama yapılmadığı bir toplantı gerçekleştirmiştir. En son 1967'de Roma'ya gelen Ermeni Patriği ile Papa'nın 17 yıl sonra tekrar yakın diyalogda bulunmaları kayda değerdir⁸⁰⁵. Hatırlanacağı gibi iki yıl önce aynı papa, terörizmi lanetledikten 24 saat sonra Türkler tarafından öldürüldüğü iddia edilen yedi Ermeni papazı aziz ilan ederek dolaylı şekilde Ermeni propagandası yapmıştır⁸⁰⁶.

Fotoğraf 29. Papa ile Patrik⁸⁰⁷

3.2.6. Lübnan Desteği

Birinci Dünya Savaşı ve 1917 Rus Devrimi sonrası ortaya çıkan kaostan yararlanarak 1918'de bağımsız bir Ermeni devleti kurulmuş, iki yıl sonra 1920'de

⁸⁰³ **Tercüman**, 31 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

⁸⁰⁴ **Güneş**, 03 Nisan 1984 Salı, s.1.

⁸⁰⁵ **Tercüman**, 20 Nisan 1984 Çarşamba, s.1.

⁸⁰⁶ **Tercüman**, 04 Ekim 1982 Pazartesi, s.1.

⁸⁰⁷ **Tercüman**, 04 Ekim 1982 Pazartesi, s.1.

Bolşevikler tarafından ortadan işgal ve himaye edilerek yarım bağımsız Sovyet-Ermenistan Cumhuriyeti oluşturulmuştu. 1921 yılında da Ankara'daki Milli Mücadele Hükümeti ile Sovyet yöneticileri Türkiye ile Sovyet Ermenistan'ın sınırlarını belirleyen anlaşmayı imzalamış, Lozan'ı ilk tanıyan devlet de, Ermenistan olmuştu⁸⁰⁸.

Soğuk savaşın yerini detanta bırakması yani ilişkilerdeki gerginliğin azaltılıp ekonomik işbirliğine gidilmesinden sonra yeni şartlara uygun biçimde Taşnak da çizgisini yenilemiştir. Taşnak otoritelerce bukalemun örgüt olarak tanımlanmış, faşistlerle faşist, liberallerle liberal olduğunu belirtmişlerdir⁸⁰⁹.

20 Nisan 1983 tarihli L'Orient-Le Jour gazetesinin son sayfasında Beyrut'taki A.B.D. Büyükelçiliğinin havaya uçurulmasıyla ilgili ve Taşnak Partisi üyesi Kaspar Kasparyan'ın, bir iç hesaplaşma sonucu, Beyrut-Burç Hammud'da vurularak öldürülmesi haberine ilişkin haberler yer almıştır. Bir Falanjist gazetecinin aktardığına göre yine benzer şekilde Taşnak Partisi'nin liderlerinden ve Taşnak'ın Beyrut-New York koordinatörü Abraham Aşçıyan'ın da Türklerle işbirliği yaptığı iddiasıyla işlenen bir cinayete kurban gittiği tahmin edilmiştir. Yalnız Taşnak'ın kara propagandacıları Aşçıyan'ın kaçırıldığını ve Türkler tarafından öldürüldüğünü idda edip, Türkiye'yi suçlamışlardır⁸¹⁰.

FKÖ ve Suriye'nin çekilmesiyle darbe yiyen ASALA ve ESAK teröristleri aslında Ermeni toplumunun %1'ini temsil etmesine rağmen, eylemleri daha fazla olduğundan kamuoyunda daha çok konuşulmuştur. Ancak Taşnaklar, Lübnan'daki Ermenilerin % 65'ini temsil etmesine rağmen, daima meşru devletten ve Lübnan'daki devlet otoritesinden yana olmuşlardır. Yalnız Hınçak ASALA'sına fanatik gençlerini kaptırmak istemeyen Taşnaklılar eyleme geçip Hınçak benzeri terör olaylarına karışıp, Falanjist adaylara destek vererek iktidarda söz sahibi, Falanjistlerin geleneksel müttefiki olmaya kararlı oldukları görülmüştür⁸¹¹.

Beyrut'un Champs-élysées Hamra Caddesi yakınlarında Müslüman kesiminde Taşnakların en önemli karargâhında 24 Nisan toplantıları yapılmıştır. Ermeni Patriği Aram Keşişyan, 23 Nisanda Lübnan-Burç Hammud'da üç Ermeni

⁸⁰⁸ **Cumhuriyet**, 03 Haziran 1983 Cuma, s.1.

⁸⁰⁹ **Cumhuriyet**, 03 Haziran 1983 Cuma, s.1.

⁸¹⁰ **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1983 Salı, s.1.

⁸¹¹ **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1983 Salı, s.1.

Partisi Taşnak, Hınçak ve Ramgavar'ın ortaklaşa düzenledikleri mitingte gençliğin Ermeni mücadelesi için kendini feda ettiğini söylemiştir⁸¹².

Fransa'nın önde gelen yayın organlarından "Paris Match" adlı derginin son sayısında yer alan haberde Orly Havaalanı'nda THY bürosuna yönelik bombalı saldırının ardından FKÖ'nün Fransız polisine istihbarat konusunda, Beyrut kuşatması sırasında Fransa'nın örgüte gösterdiği siyasal desteğe karşılık olarak bilgi sağladı. Buna göre FKÖ önderi Yaser Arafat'ın askeri danışmanları, Ermeni terör örgütlerinin yapısı ve üyeleri hakkında birçok bilgiyi Fransız polisine aktardılar. Paris Match'ın haberinde, FKÖ'nün yanı sıra, başka ülkelerin haber alma örgütlerinden ve ASALA'ya ideolojik yönden karşı olan Ermenilerden bilgi alındığı vurgulandı. Polisin, ülkedeki teröristlerin % 95'ini saptadığı haberde yer aldı⁸¹³.

3.2.7. Sovyet Desteği

Sovyet Ermenistanı'nda 24 Nisan gösterileri söz konusu tarihin 50.yıldönümü olan 1965'te başlatılmıştır. Erivan sokaklarında Ermenilerin, "topraklarımızı isteriz", sloganıyla gösteri yaptıkları ancak Sovyetlerin Ermeni sorununa Ermeni siyasi faaliyetinin birdenbire canlandığı 1970'lerin ikinci yansından sonra el attığı ve Sovyet Ermenistan'ın da Türkiye aleyhtarı Ermeni terör faaliyetlerine göz yumduğu ve fanatik Ermeni milliyetçiliğini desteklediği görülmüştür⁸¹⁴.

Sovyetler Birliği'nin Ermeni sorununda rol sahibi olabildiği, Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 60. yıldönümü münasebetiyle, 1980 yılında Lübnan Komünist Partisi'nden gelen bir mesajda da gözlenebilmektedir. Lübnan Komünist Partisi'nin Ermeni bürosu yetkililerinden Garnik Attaryan, Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ne gönderdiği mesajda, "*Aras'ın bir yakasından diğerine yol Moskova'dan geçer*", demiştir⁸¹⁵.

Sovyetler Birliği'nden Kars ve Ardahan'ın kendisine terkedilmesini istediği 1945 yılında, Sovyet Büyükelçisi Vinogradov'un Ankara'ya ilettiği ünlü notada söz konusu toprakların tarihten beri Ermenistan ve Gürcistan devletlerine ait olduğu iddia edilmiştir. Sovyetlerin toprak talepleri kısmen 1953 yılında, Stalin'in ölümünden sonra terkedilmiştir⁸¹⁶.

⁸¹² **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

⁸¹³ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

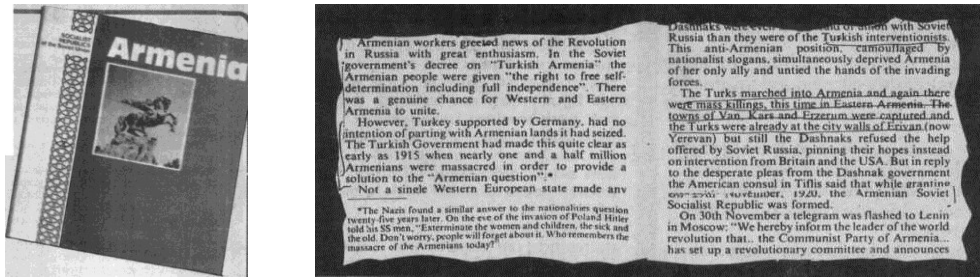
⁸¹⁴ **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

⁸¹⁵ **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

⁸¹⁶ **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

NATO istihbarat kaynaklarından basına sızan bilgilere göre Türk diplomatlarına ve yabancı ülkelerdeki Türk bürolarına yapılan Ermeni saldırılarının Moskova'dan yönetildiği, Türkiyeli birçok Ermeni gencin, Suriye'deki FKÖ kamplarında Sovyet uzmanları tarafından eğitildiği ve Sovyetler Birliği'ne bizzat giderek orada eğitim gördükleri sonra Türk diplomatlarına ve kurumlarına saldırdıkları öğrenilmiştir. Ermeni tedhişçilerin eğitimini Sovyet Askeri İstihbarat Örgütü-GBU'nun Ulusal Kurtuluş Hareketleri'ni desteklemekte görevli üçüncü şubesi üzerine almıştır. Ermeni tedhiş hareketinin arkasında Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Uluslararası Dairesi şef yardımcılarında Azerbaycan doğumlu Ermeni asıllı 56 yaşındaki K.H. Brutents, en başta da Boris Ponomarev bulunmaktadır. Onun yardımcısı R. Ulvanovski, Türkiye gibi başka ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerini örgütlemekte ve bu işte kendisine sağ kol olarak Türkçeyi iyi konuşan Brutents yardım etmektedir⁸¹⁷.

Türk düşmanlığı yapan 1981 yılında Navosti Basın Ajansı tarafından bastırılan ve Gavrilli Petrosyan tarafından yazılan kitabın 18.sayfasında Türk hükümetinin Ermeni topraklarını ele geçirdiği ve 1,5 milyon Ermeni'yi katlettiğini, 19.sayfasında ise, Türk ordularının kendi vatan topraklarını kurtarmak için giriştikleri çabaların boş ve anlamsız olduğunu, Sovyet hükümetinin Türk işgalcilerine karşı Taşnaklara yardım eli uzattığı ifade edilmiş, Sovyet Büyükelçisi söz konusu kitabı Ankara'daki dış misyon şefliklerine dağıtmıştır⁸¹⁸.

Fotoğraf 30. Ermeni Diasporasının Yayınlarından Bazıları⁸¹⁹

3.2.8. Yunanistan Desteği

ASALA'nın kolu Yunanistan Ulusal Ermeni Hareketi, Yunan gazetelerine, 'Türkiye'nin son günlerde meydana gelen Irak sınır operasyonunda Kıbrıs'ta

⁸¹⁷ Milliyet, 06 Ocak 1981 Salı, s.3.

⁸¹⁸ Tercüman, 06 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

⁸¹⁹ Tercüman, 06 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

bağımsız bir devlet kurma eğilimi gibi şovenist girişimlerine karşı ortak bir cephe oluşturulmasını isteyen bir bildiri göndermiştir⁸²⁰.

ASALA tarafından Türkiye'nin BM nezdindeki temsilciliğine yapılan bombalı saldırıyı analiz eden The Review of the News dergisinin Yazı İşleri Müdürü John Rees Ermenilerin, Kıbrıslı Rumların terörist grubu EOKA-B ve Sovyet Gizli Servisi (KGB) tarafından desteklendiğini ileri sürmüştür. Rees, Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkilileri başta olmak üzere çok sayıda istihbarat yetkilisi ile görüşüğünü, Yunan lobisinin baskısı dolayısıyla A.B.D. Dışişleri Bakanlığı'nın Ermenilerin Rumlar tarafından desteklenmesine karşı sessiz kaldığını ve Ermeni teröristlerin arkasında Filistin Kurutuluş Örgütü (FKÖ)'nün de bulunduğu iddiasını söylemiştir⁸²¹.

Yunan ve Ermeni lobileri Türkiye aleyhine birleşmiş, Yunan asıllı Amerikan vatandaşlarına gönderilen 10 maddelik bir talimatnamede her fırsatta Kongre üyelerine mektup ve telefonla başvurulması istenmiştir. Böylece Türk düşmanlığının yaygınlaştırılması planlanılmış, Yunan lobisi yetkilileri Türkiye'ye yapılan yardımları durduramazlarsa yeni hedeflerinin Türkiye ve Yunanistan'a verilecek yardımları eşitlemek olacağını söylemişlerdir⁸²².

Türkiye'ye dost ülkelerin istihbarat örgütleri Ermeni cinayet şebekelerini yöneten ve yönlendiren merkezlerden birinin Atina-Omonia, Emanuel Benaki Sokak, No:18, K:8 adresinde olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Söz konusu adreste, "Ermeni Kızılhaçı" ve "Ermeni Gençlik Örgütü" adıyla çalışmalarını yasal bir görüntü veren teröristler Ermeni Ulusal Komitesi'yle de aralarındaki buzları eritip aynı adreste biraraya geldikleri anlaşılmıştır. Ayrıca Irak, Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi Ermeni cinayet şebekelerinin Suriyeli diplomatlarla yakın ilişkide oldukları belirlenmiştir⁸²³.

⁸²⁰ **Cumhuriyet**, 08 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

⁸²¹ **Milliyet**, 10 Kasım 1980 Pazartesi, s.1.

⁸²² **Tercüman**, 13 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

⁸²³ **Hürriyet**, 12 Temmuz 1983 Salı, s.1.

Fotoğraf 31. Ermenilerin Planlarını Yaptıkları Apartman⁸²⁴.

Atina'dan 60 km mesafedeki Lavrion mülteci kampında bulunan kaçak Türkler, Ermenilerle işbirliği yaparak Türkiye aleyhinde gösterilerde bulundular. Bir grup BM temsilciliğini işgal ederken diğer grup Lavrion'un Komünist Partili belediye başkanı ile Ermenilerin desteklediği gösteriyi sürdürdüler⁸²⁵.

Druzas'ın 1979'dan beri Anvers'de kurduğu Mirco, Amco ve General Maritime isimli deniz nakliyat firmalarının Ermeni ve diğer terörist örgütler ile Bulgar ajanlar arasında köprü rolü oynadığı, Anvers ve Burgaz'dan yüklediği silahları Yunanistan, Kıbrıs ve Lübnan'da Ermeni örgütlerine teslim ettiği, ayrıca Druzas'ın Belçika'daki Bulgar diplomatları ile yakın ilişkiler kurduğu biliniyor. Belçika savcılığına yakın kaynaklar 1983'de Anvers'de Willy Pourtois isimli bir silah tüccarına ait deponun tespit edilmesi, silahların Bulgar diplomatlarca satın alındığı ve Yunanlı Druzas tarafından terör örgütlerine dağıtıldığı öğrenilmiştir⁸²⁶.

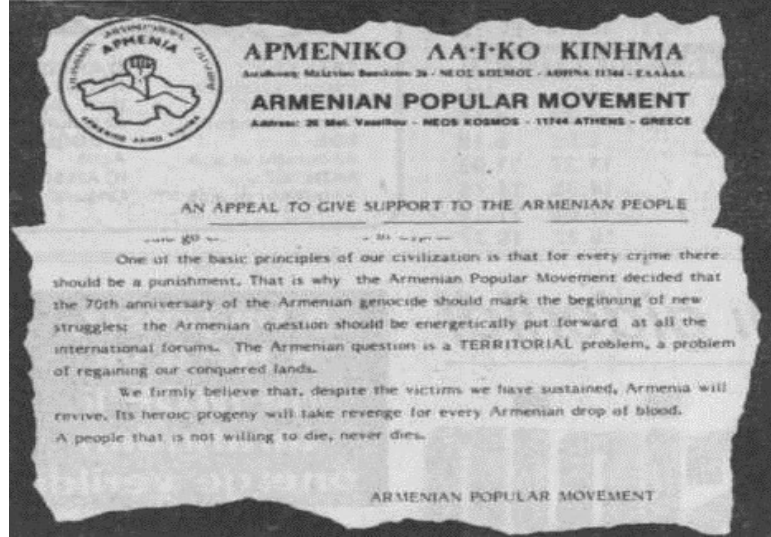
“Ermeni Halk Hareketi” adındaki terör kuruluşu tarafından Viyana'dan postalanan bildiriye teşkilatın adresi, 25 Mel Vassillou – Neos Kosmos, 11.744 Atina, olarak gösterilmektedir. Sol köşesinde Anadolu'nun ortasından çıkan bir yumruk ambleminin de bulunduğu bildiri “*Ermeni halkına destek çağrısı*” diye başlamaktadır. Bildirinin sonunda kanlı eylem hazırlıkları yeniden vurgulanarak, dökülen Ermeni kanınının her damlası için intikam alınacaktır, denilmektedir⁸²⁷.

⁸²⁴ **Hürriyet**, 12 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁸²⁵ **Tercüman**, 26 Haziran 1984 Salı, s.1.

⁸²⁶ **Tercüman**, 14 Temmuz 1985 Pazar, s.1.

⁸²⁷ **Tercüman**, 25 Ekim 1985 Cuma, s.4.

Fotoğraf 32. Yumruk Amblemlı Ermeni Bildirisi⁸²⁸

‘1922’ adlı film, daha önceki Yunan hükümetleri tarafından yasaklanmıştı. Kampanyayı bizzat Kültür Bakanı Melina Mercouri hazırladı⁸²⁹.

Ermeni Halk Hareketi adlı örgüt öncülüğünde ve Rum Temsilciler Meclisi Başkanı ve Sosyalist EDEK Partisi Lideri Vassos Lissarides’in himayesinde, Atina’da 18 Nisan 1986 Cumartesi günü ‘İkinci Uluslararası Ermeni Kongresi’nin toplanacağı, Ermeni dostu Rum tarihçi Theodoros Papadopoulos’un aralarında bulunduğu çeşitli ülkelerden Ermenilerin katılacağı⁸³⁰ ve 24 Nisan’da Kıbrıs Ermeni Ulusal Komitesi’nin Kıbrıs Rum Kesimi’nde de bir toplantı düzenleneceği öğrenildi⁸³¹.

Atina’daki Ermeni mitinginde ön saflarda yürüyen PASOK (Pan-Helenik Sosyalist Hareket Partisi) temsilcileri yanısıra Yunanistan’daki “Pan-Helen-Ermeni Örgütü” adıyla faaliyette oldukları belirlenmiştir. Ermeni terör örgütlerine yakın bulunan Kıbrıs Rum kesimindeki partilerin başında Sosyalist Edek Partisi gelmekte, parti lideri Lissarides Türkiye’nin Bern Büyükelçi Doğan Türkmen’e suikast teşebbüsünde bulunan terörist Kilimciyan’ı destekler sözler sarfetmiştir⁸³².

Ermeni terör örgütü ASALA’nın Londra’da yediği ilk darbeden sonra prestijini kurtarmak için yeni eylemlere girebileceği, Yunan hükümetinin Rum kesimine yerleşen Ermeni teröristler hakkında Ankara hükümeti nezdinde teşebbüse

⁸²⁸ Tercüman, 25 Ekim 1985 Cuma, s.4.

⁸²⁹ Tercüman, 01 Kasım 1985 Cuma, s.1.

⁸³⁰ Cumhuriyet, 19 Nisan 1986 Cumartesi, s.1.

⁸³¹ Hürriyet, 19 Nisan 1986 Cumartesi, s.1.

⁸³² Tercüman, 14 Eylül 1982 Salı, s.1.

geçtiği belirtilmektedir. Krigas gazetesi, Yunan hükümetinin Ermeni teröristlerin Kıbrıs'ı üs seçtikleri iddialarına asılsız haber diye Ankara'ya bildirdiklerini yazmıştır⁸³³.

3.2.9. Ermenistan Desteği

Rum "Fililiftheros" gazetesi, Paris'te iki görevlimizi öldürdüklerini iddia eden 4 Ermeninin Beyrut'ta basın toplantısı düzenleyip, Türkiye'ye karşı yürütecekleri mücadelede Sovyet Ermenistanını üs olarak kullanmaları için bir anlaşma yapılmasını istediklerini ve saldırıları ASALA adına üstlendiklerini bildirmiştir⁸³⁴.

ASALA'nın Ermenistan'dan üst talebinde bulunmasının ardından Beyrut'ta yaptığı bir diğer açıklama ile bütün Ermenileri Türkler aleyhine eylemlere girişmeye çağırmıştır. ASALA'nın bildirisinde, kendinizi Türklerin eylemlerinden korumak için silahlanmaya bakın ve devrimimizi sağlamak ve yurdumuza kavuşmak için nerede olursa olsun, Türklere karşı savaş açın demekten çekinmemiştir⁸³⁵.

Türkiye'nin Bern Büyükelçisini öldürmeye teşebbüs etmek suçundan, Marsilya'nın "Baumettes" cezaevinde yatan ve Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak olan Max Kilimciyan ile "Ermeni davasını desteklemek" üzere, çağrı niteliğindeki tam sayfa bir ilan, "Le Monde" gazetesinin 4.sayfasında yayınlanmıştır. Söz konusu ilanın parasının dünyadaki tüm Ermeni cemaatlerinin katkısıyla toplandığını belirten "Max Kilimciyan'ı Destekleme Komitesi", 20.000 Ermeninin Max Kilimciyan'a dayanışma ifade ettiklerini de vurguladıktan sonra, Türkiye'deki Ermeni azınlığının rehine olarak tutulduğunu da öne sürmüştür⁸³⁶.

Diğer taraftan; 1,5 milyon Ermeninin katledildiği iddiasıyla Viyana'da düzenlenen bir ayine Avusturya Kardinali Dr. Franz Konig'in davetlisi olarak katılan Ermeni Başpatriği Vasken I, Akajans muhabirine; "*Biz din adamıyız. Nereden gelirse gelsin, kime karşı olursa olsun hiçbir terör hareketini tasvip etmeyiz. Türk diplomatlarına yapılan saldırıların da Ermenilerin ismiyle başkaları tarafından yapıldığını sanıyorum*" demiştir⁸³⁷.

⁸³³ **Tercüman**, 15 Eylül 1982 Çarşamba, s.1.

⁸³⁴ **Milliyet**, 12 Mart 1981 Cumartesi, s.1.

⁸³⁵ **Milliyet**, 30 Nisan 1981 Perşembe, s.1.

⁸³⁶ **Milliyet**, 23 Nisan 1981 Perşembe, s.1.

⁸³⁷ **Milliyet**, 24 Nisan 1981 Cuma, s.1.

3.2.10. Irak Desteği

Başından beri Ermeni örgütlerine Irak hükümetinin kayıtsız kaldığı bilinmekteydi. Bilhassa Irak'ın kuzeyinde, Kürt sınırına yakın bölgelerde Ermeni teröristlerin yuvalandığı ve tesis ettikleri üslerden kolaylıkla sınırın bu tarafına sızdıkları gelen istihbarat bilgileri arasındaydı. Pek çok kez yapılan uyarılara rağmen kesin önlem almayan Irak hükümetinin bu duyarsızlığına Türk Hava Kuvvetleri operasyon düzenleyerek yanıt vermiştir. Irak'taki ayrılıkçıların liderleri Mesut ve İdris Barzani'nin, Ermeni teröristlere tahsis ettikleri Türkiye sınırına yakın üç noktadaki eğitim kampları ve üslerin Türk Hava Kuvvetleri'nin düzenlediği operasyonla yok edildiği açıklanmıştır⁸³⁸.

3.2.11. İsviçre Desteği

Başta Fransa, Lübnan, Birleşik Amerika ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan Ermenilerin iki yüze yakın kuruluş temsilcisinin katılacağı “*II.Dünya Ermeni Kongresi*” 20 Temmuz Çarşamba günü İsviçre'nin Lausanne kentinde başlamıştır. Bu kongrede yeralan kuruluş ve temsilcilerin şiddet olaylarını kınadıkları kongre düzenleyicileri tarafından ifade edilirken, 24 Temmuz'da sona erecek toplantıya ASALA radikallerin de katılacakları belirtilmiştir. Bu arada, dünya Ermenileri arasında önemli bir etkinliğe sahip olan Taşnak Partisi'nin son zamanlarda güç yitirdiği, bu gerilemeyi önleyebilmek için de Taşnak'ın yalnızca Türk diplomatlarını öldüren, ESAK'ı yönlendirdiği belirtilmiştir⁸³⁹.

Ermenilerin toplantısı, Lozan Barış Antlaşması'nın 60.yıldönümüne rastlayan 24 Temmuz 1923 günü Türkiye, Yunanistan ve itilaf devletleri olarak bilinen İngiltere, Fransa ve İtalya, İsviçre'nin Lozan kentinde, daha önce imzalanan Mudanya Mütarekesi'nin devamı sayılan barış anlaşması imzalamışlardır⁸⁴⁰.

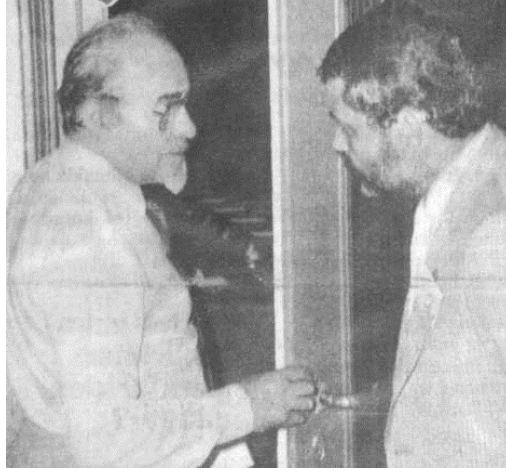
İsviçre'nin Lozan kentindeki “*Dünya ikinci Ermeniler Kongresi*” büyük bir kargaşa içinde devam etmiş, dünyadaki Ermeni liderlerinin gelmesine rağmen Zürih merkezli “Avrupa Ermeniler Birliği” toplantıya katılmayacağını açıklamış, bu durum delegeler arasında hayal kırıklığı yaratmış ve toplantının fiyaskoyla sonuçlanacağı belirtilmiştir. Bu arada, İsviçre'de yayınlanan Le Suisse gazetesi, Ermeniler

⁸³⁸ **Yeni Asır**, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.7.

⁸³⁹ **Güneş**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁸⁴⁰ **Güneş**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

Konferansıyla ilgili yorumunda; “Ermeniler hayal peşinde koşuyor”, demiştir. 24 Heures gazetesi ise toplantıyı “*Ütopik Kongre*” olarak nitelemiştir⁸⁴¹.

Fotoğraf 33. Lozan’da Toplanan Ermeni Kongresine Başkanlık Eden Papaz Karnusyan (solda) ve Günaydın Muhabiri Atilla Karsan⁸⁴²

Suriye doğumlu İsviçre uyruklu dini lider James Karnusyan, Ankara Ermeni soykırımını tanımadıkça, terör devam edecektir, demiştir. İsviçre’deki Ermeniler Birliği Başkanı Jacques Sarkisyan ise, İsviçre’deki Ermenilerin teröre karşı olduklarını, bir sonuç alınacağına inanmadıkları için Lozan kongresine katılmadıklarını söylemiştir. Karnusyan, “*Ankara, ‘Ermeni soykırımı’nu tanımadıkça terör devam edecektir. Bunu kimse engelleyemez. Ben siyasi bir çözüm istiyorum, teröre karşıyım ama gençler laf dinlemiyorlar, Türk hükümeti soykırımı tanıdıktan sonra Ermenistan’ı geri alacağız. Kars, Ardahan bizimdir*”, demiştir. Karnusyan, Günaydın muhabiriyle konuşurken Fransa’dan bir Ermeni’nin Orly’de katliam yapma suçunu itiraf ettiği haberini de almıştır⁸⁴³.

“*Sevr bizim için diriliş, ama Lozan ölüm oldu*” diyen delegelerden bazıları ASALA’ya dur demek için geldiklerini söylediler⁸⁴⁴. Buradan anlaşıldığı gibi, delegeler arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Öte yandan Lozan’daki lüks Benu Rivage Oteli’nde başlayacak olan II.Dünya Ermeni Kongresi ile ilgili olarak

⁸⁴¹ Günaydın, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁸⁴² Günaydın, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁸⁴³ Günaydın, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁸⁴⁴ Tercüman, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

görüşüne başvurduğumuz Türk Ermeni Patriği Şnork Kalustyan, böyle bir kongreyi tanımadığını, haberi gazetelerden öğrendiğini söylemiştir⁸⁴⁵.

İsviçre'nin Lozan-Ouchy banliyosunda 200 davetlinin yerine yalnızca 60 katılımcının iştirak ettiği, 'Dünya II. Ermeni Kongresi'nin ikinci gününde toplantıyı takip eden Türk gazetecileri, delegelerin saldırısına uğramışlardır. Kürt temsilci Tarihçi Dr.İsmet Şerif Vanlı'nın Karnusyan'a yönelttiği; "*Ermeni devletini kurarsanız o bölgede bulunan Kürtler ne olacak*" sorusuna, Karnusyan: "*Kürtler bizim dostumuzdur. O topraklarda iyi geçiniriz*" diye cevaplamıştır. Bunun üzerine Vanlı, Karnusyan'dan (sözde) Ermeni devletinin sınırlarını belirtmesini istemiştir. Bunun üzerine Karnusyan: "*Sınırlarımız henüz belirlenmedi. Hele bir o toprakları ele geçirelim, sınırlar o zaman kesinleşir*" demiştir. İsmet Şerif Vanlı "*O topraklarda biz Kürt devletini kurarsak Ermenilerle biz de iyi geçiniriz. Ermeni devleti yerine Kürt devleti kurulmasına ne dersiniz*" demiştir. Bunun üzerine Karnusyan konunun saptırıldığını ve bu gereksiz tartışmanın sonlandırılmasını istemiştir. Bir başka Ermeni de Kürt lider İsmet Şerif Vanlı'nın yazdığı kitaplarda (sözde) Ermeni topraklarını Kürt topraklarıymış gibi gösterdiğini ve kendisine söz hakkı verilmesini protesto etmiştir⁸⁴⁶.

Kongre sonunda kabul edilen temel prensipler şunlar olmuştur:

1. "*Ermeni halkının Ermenistana dönmesi ve Milli topraklarında kendi kendini yönetmesi tarihi bir hakkıdır.*"
2. *Ermeni Diasporası halkı bir parçası da Rusya'da bulunan Ermeni milletinin bölünmez parçasıdır.*
3. *Ermenilerin milli topraklarının tamamı üzerine toplanmaları amacını güden kongrede prensipler belirlenecektir.*
4. *Her ne kadar barış ve siyasi çözüm yolu benimsenmekteyse de bir Ermeni özgürlük hareketinin tüm güçleriyle birleşmesi ve "her türlü mücadeleye şeklinin" denenmesi tek çare olarak görülmektedir.*
5. *Mücadele tüm ermeni halkının sosyal ve siyasi güçleriyle harekete geçirilmesi yoluyla yapılacaktır.*
6. *Türk Devleti 1915 soykırımını tanımadığı ve Ermenilerin haklarını reddettiği sürece, Ermeniler ile TC arasında sorunlar kalacaktır.*
7. *Başta A.B.D. olmak üzere batılı güçlerin Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımları Ermeni halkı üzerindeki baskıyla kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri Ermeni sorununun çözümünde Türkiye'nin elini güçlendirmektedir.*
8. *Ermeni Milli Kurtuluş Harekâtı Bölge halklarının kurtuluş hareketlerinin bir parçasıdır. Ermenilerin Kürtlerle karşılıklı hakların savunmasında birlik kurmak gereklidir. Kongre aynı zamanda Ermeni hareketinin Türkiye'ye gerçek bir demokrasi getirmek ve halkların özgürlüğünü tanıyacak bir rejim sağlamak için çalışan ilerici güçlerle ilgi ve yakınlık kurmanın faydalı*

⁸⁴⁵ **Tercüman**, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁸⁴⁶ **Tercüman**, 23 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

olacağına inanmaktadır. Türkiye ile herhangi bir görüşmenin sağlanabilmesinin ilk şart Türkiye'nin 1915 soykırımını resmen tanımasıdır.

9. Ermeni hareketi Kıbrıs ve Yunan halklarını Türk devletine karşı mücadelesinde desteklemektedir.
10. Kongre tüm devletlere göre bağımsızlığını belirtir.
11. Kongre kendilerine saygı duyan, ilgi gösteren ve destekleyen tüm devletlerin yardımlarına açıktır⁸⁴⁷.

Ayrıca toplantı sonunda diğer ülke ve kuruluşlara da bir çağrı yapılarak Ermeni sorununda kendilerine yardımcı olunması ve Türkiye'ye baskı yapılması istenmiştir. Özellikle Lozan Antlaşması'nın kendilerince tanınmadığı vurgulanarak söz konusu şu isteklerde bulunulmuştur:

1. "Lozan anlaşmasını imzalayan ülkelere; 60 yıldır kapalı olan Ermeni dosyasının açılması ve bir doğru çözüm bulunması,
2. BM'ye; gelecek genel meclis toplantısında Ermeni sorununun gündeme alınıp, tartışmaya açılması,
3. Türk hükümetine; Osmanlı devrinin sonundaki Ermeni katliamının tanınması. Bundan sonra da görüşmelere başlanması,
4. Rusya'ya ve Sovyet Ermenistanı'na; Ermeni propagandasının desteklenmesi,
5. A.B.D.'ye; uluslararası alanda Ermeniler sorununun incelenmesinde yardımcı olmas destek vermesi,
6. Avrupa Konseyi'ne; Ermeni sorununu inceleyecek bir komisyon kurulması ve bu komisyonun bir siyasi çözüm teklifi getirmesi,
7. Müttefik olmayan ülkelere; Ermeni sorununa ilgi gösterilmesi⁸⁴⁸.

Kongre'deki (sözde) toprak taleplerine Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti'nden benzer açıklamalar gelmiştir. Dışişleri Bakanı John Kirakosvan, "Revolution" dergisine verdiği demeçte toprak talebini yinelemiştir⁸⁴⁹.

Sofitel Otel'i'nde bir haftadır devam eden 3.Ermeni Kongresi 13 Temmuz 1985 Cumartesi günü sona ermiştir. Ve hemen ardından 4. Kongreyi hazırlamak üzere Papaz Karnusyan başkanlığında 7 kişilik bir yürütme kurulu görevlendirilmiştir. Kongre çıkışı Güneş gazetesinin sorularını yanıtlayan Papaz Karnusyan, sözümona anayasa metni ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "*Elimizde, herkesin onaylamış olduğu hazır bir metin var ancak bu metnin getirilen değişiklikler ve yeni önerilerden sonra kaleme alınması ve yayınlanması yaklaşık 3 ayı bulacaktır*"⁸⁵⁰. Bu arada kongre delegeleri, aynı gün saat 13.00'te, kalabalık bir Ermeni topluluğunun yaşadığı Issy-Les Moulinaux Belediyesi'nde, kentin sağ eğilimli belediye başkanınca ağırlandı⁸⁵¹.

⁸⁴⁷ **Tercüman**, 23 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁴⁸ **Tercüman**, 25 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

⁸⁴⁹ **Hürriyet**, 30 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁵⁰ **Güneş**, 14 Temmuz 1985 Pazar, s.1.

⁸⁵¹ **Güneş**, 14 Temmuz 1985 Pazar, s.1.

3.2.12. Belçika Desteği

Brüksel’de yayınlanan “Les Europeens” Dergisi, 100. sayısında Türk Ermenilerinin yaşantılarına geniş yer ayırmıştır. Ermeni Patriği Şnork Kalustyan ve Ermeni cemaatinin önde gelen kişiler, Türk Ermenilerinin üst orta sınıfa dâhil olduklarını ve Türklerle bütünleştiklerini, ayrıca birçok konuda görüşlerinin alındığını ve devletle sürekli diyalog halinde bulunduğunu söylemiştir⁸⁵².

Fotoğraf 34. Ermeni Patriği Şnork Kalustyan ve Les Europeens Dergisine Verdiği Demeç⁸⁵³

3.3. Ermeni Terörüne İç Destek

ASALA Lideri ‘The Middle East’ dergisine açıklama yaparak; “*ASALA Türkiye’deki solcu ve bölücülerle işbirliği yapıyor*”, demiştir. ASALA’nın liderlerinden Agop Agopyan, Ermeni militanların Lübnan’da Filistin örgütleri El-Fetih ve Demokratik Cephe tarafından eğitildiğini, ASALA’nın Türkiye’deki solcu gruplar ve Kürtlerle işbirliği yaptığını da sözlerine eklemiştir⁸⁵⁴.

Ayrıca Le Figaro’nun yazısında Ermeni terörizminin Filistin kurtuluş hareketi ile sıkı temasta bulunduğu belirtilmekte ve bu hizmet alışverişinin stratejik, politik ve pratik bir hale dönüştüğü kaydedilmektedir. Gazete Ermeni teröristlerinin Avrupa ve Sovyet Ermenistan’ındaki bağlantılarına da değinmiştir⁸⁵⁵.

1979-80 arası dünyadaki tüm tedhiş olaylarının 5 bin 200 civarında olduğu açıklanan araştırmada Türkiye’de ihtilalci tedhiş örgütlerinin, öteki uluslararası tedhiş örgütleriyle ilk organik bağı 1972’de kurduğu, 1979 yılı Mayıs’ında

⁸⁵² **Güneş**, 17 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

⁸⁵³ **Güneş**, 17 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

⁸⁵⁴ **Tercüman**, 20 Haziran 1981 Cumartesi, s.1; **Milliyet**, 20 Haziran 1981 Cumartesi, s.1.

⁸⁵⁵ **Milliyet**, 27 Ağustos 1981 Perşembe, s.1.

Lübnan'da yapılan Baddawi toplantısına Türkiye'yi temsilen Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu-THKO'nun katıldığı, aynı yıl tedhiş örgütlerinin Cezayir, Japonya ve Dublin'de biraraya gelerek stratejilerini saptadıkları belirtilmiştir⁸⁵⁶.

'TKP Londra Kanadı' tarafından yayınlanan "*İşçinin Sesi*" dergisinde, Türkiye'nin yapabileceği bir misillemeye karşı komünistlerin ASALA militanlarını koruma kararı aldığı, yazılmıştır. TKP, İkinci Leninciler Konferansı'nda alınan kararda ise TKPliler Ermeni sorununu destekleyip ASALA'nın yanında yer alacaklarını ifade etmişlerdir⁸⁵⁷.

ASALA'nın önce bölünüp sonra da faaliyetlerinin hemen hemen durduğu tarihlerde, Türkiye'de PKK adıyla özellikle Ermeni kalıntılarının çokça olduğu bölgelerde kurulup etkin olacak bir parti, bir terörist grup ortaya çıkmıştır. Halk arasında Abdullah Öcalan'ın liderlik yaptığı PKK çetesinin, 1974 yılından itibaren Ankara'da çeşitli okullardaki öğrencilerin, Ankara Demokratik Yurtsever Yüksek Öğrenim Derneği'ndeki fikir çalışmaları ile oluştuğunu görürüz. Bu çalışmaları 1979 yılına kadar sürdüren Abdullah Öcalan ve arkadaşları Nisan ayında Diyarbakır'da yaptıkları bir toplantı ile resmen partinin adını koyarak bildirimlerin altına imza attılar. 12 Eylül 1980 öncesi büyük bir bölümü Doğu ve Güneydoğu'da olmak üzere 22 il ve 63 ilçede temsilcilikler kuran PKK, iki bine yakın militanı ile "*Halk Ordusu*", "*Askeri Teşkilatlanma*" ve "*İstihbarat Örgütleri*" adı altında planlı ve kanlı eylemlere başladılar⁸⁵⁸.

Suriye Gizli Servisi'nin bütün imkânlarını kendi amacı için kullanan Abdullah Öcalan, daha önce Lübnan, Suriye ve Kuzey Irak'taki kamplarda siyasi ve askeri eğitim görmüş olan firari PKK militanları ile 1981 yılı Temmuz ayında Lübnan'da PKK I.Konferansı'nı gerçekleştirmiştir. Bu konferansı, 5 Ağustos 1982'de Suriye'de yapılan II.Konferans takip etmiş, İran'da eğitilen militanlar 3-5 kişilik gruplar halinde Türkiye'ye geçmeye başlamışlardır. Suriye Gizli Servisi'nin kendisine tahsis ettiği lüks villadan hayali devletin temellerini atmaya koyulan Abdullah Öcalan, "dört safhalı" olarak belirlediği harekât için İran, Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren diğer üç ana örgütün desteğini almaya çalışmıştır. Toplam iki konferans sonunda alınan kararlar özetle şu şekildedir: PKK, Türkiye'de kırsal alanda örgütlenecek; Şam, Halep, Kamışlı ve Afrin'de temsilcilik oluşturulacak;

⁸⁵⁶ **Tercüman**, 20 Mart 1981 Cuma, s.1.

⁸⁵⁷ **Tercüman**, 18 Eylül 1982 Cumartesi, s.1.

⁸⁵⁸ **Tercüman**, 14 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

PKK mensupları Suriye’de kamplarda eğitilecek; Irak’ta IKDP’nin I.Karargâhı (LAK-I) yanında bir kamp oluşturulacak ve Güney Anadolu’da silahlı propaganda başlatılacaktır⁸⁵⁹.

12 Eylül Demokrasiyi Koruma ve Kollama Harekâtı’ndan sonra çetelere karşı yapılan operasyonlarda 132’si yönetim kadrosunda olmak üzere 2.385 PKK militanı ele geçirilince, örgüt lideri Abdullah Öcalan’ın askeri ve siyasi karargâhını Suriye Gizli Servisi’nin talimatı ile Şam’a taşıdığı görülmüştür. Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik birimlerinin çeşitli operasyonları sonucu uğradıkları güç kaybı ve etkinliklerini kaybetmeleri üzerine çılına dönen Abdullah Öcalan, Şam’a yerleştikten sonra ilk olarak Türkiye dışına kaçan militanları ile yeniden örgütlenmeye çalışmıştır. Nitekim 12 Eylül 1980’den 30 Ocak 1983 tarihine kadar 12 bölücü ve komünist çetenin gerçekleştirdikleri eylemler arasında PKK’nın 197 eylem ile birinci sırada olması örgütün süratle yeni bir yapılanmaya geçtiğini ve tabanla ilişkisini tamamen koparmadığını göstermiştir. Yeni örgütlenmede eylemleri gerçekleştiren askeri birimin HRK (Kürdistan Kurtuluş Birliği) adı ile faaliyet gösterdiği bizzat PKK’nın kendi dağıttıkları bildirimlerde açıklanmaktadır. Suriye Gizli Servisi’nin kendisine tahsis ettiği villa tipi lüks evler ile otomobillerde adeta kral gibi yaşayan Abdullah Öcalan, (sözde) Kürdistan olarak nitelendirdiği bölgenin ana meselesini “parçalanmışlık” olarak kabul etmekte ve (sözde) Büyük Kürdistan hayalini kurmaktadır. Abdullah Öcalan’a göre, Güney Kürdistan, (Kuzey Irak’taki parça) Sosyal ve kültürel gelişim düzeyi diğer parçalara göre geri; genel içinde coğrafyası ve nüfusu % 15 civarında; Doğu Kürdistan yani İran’daki parça ise toplum yapısı geri ve her geçen gün daha da geriye gitmektedir. Haliyle oluşuma liderlik etmesi mümkün değildir. Kuzey Kürdistan yani Türkiye’de kalan coğrafya, nüfus ve gelişme açısından daha elverişli şartlara sahip olup harekete önderlik etmesi ve bu hareketin PKK tarafından gerçekleştirilmesi planlanmıştır⁸⁶⁰.

Abdullah Öcalan, mücadelenin dört etapta süreceğini; önce sosyal ve kültürel gelişme sağlanacağını, sonra her parçanın bulunduğu ülkede otonom ve özerk bir idareye kavuşacağını, mücadelenin sürdürülüp bağımsızlığın kazanılacağı ve son olarak da bağımsız bu üç devletin birleşerek büyük bir devlet oluşturacağını söylemiştir⁸⁶¹.

⁸⁵⁹ Tercüman, 14 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

⁸⁶⁰ Tercüman, 15 Kasım 1985 Cuma, s.1.

⁸⁶¹ Tercüman, 15 Kasım 1985 Cuma, s.1.

Büyük devlet hayali içinde PKK adlı çetenin dışında Irak, İran ve Suriye’de faaliyet gösteren üç ana örgüt daha bulunmaktadır. Bunlar: IKDP (Irak Kürdistan Demokrat Partisi) Lideri Molla Mustafa Barzani’nin oğlu Mesut Barzani’dir, IKDP (İran Kürdistan Demokrat Partisi) Lideri Dr.Abdurrahman Kasımlı’dur, Kürdistan Yurtsever Birliği. Merkezi Suriye’de olup lideri Celal Talabani’dir. 12 Eylül öncesi faaliyet ve eylemlerini zor kullanarak yürüten Abdullah Öcalan ve yandaşları Türkiye’deki bölgeyi de hayalinde üç ana eyalete ayırmıştır: Adıyaman, Şanlıurfa ve Gaziantep’i (sözde) Güney Kürdistan, Diyarbakır, Mardin ve Siirt illerini (sözde) Orta Kürdistan Eyaleti olarak; Elazığ, Malatya, Bingöl, Van, Hakkâri, Kars ve Ağrı illerini (sözde) Kuzey Kürdistan Eyaleti olarak nitelemiştir. Abdullah Öcalan, ayrıca Ege, Marmara, İç Anadolu ve Karadeniz bölge komitelerini de Ankara bölge temsilciliğine bağlamıştır. PKK’nın Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Ermeni ASALA örgütü ile yaptıkları resmi anlaşma da partinin kurulduğu yıllara, 1979 yılında gerçekleşir. Nitekim PKK’nın Merkez Komitesi üyesi olan ve halen tutuklu Şahin Dönmez ile Diyarbakır sorumlusu olan ve eylemlerinden ötürü idam cezasına çarptırılan Hıdır Akbalık, 1983 yılında Diyarbakır cezaevinde kendisiyle yapılan ve Tercüman gazetesinde yayınlanan görüşmede bu bağlantıları şöyle anlatmıştır: *“ASALA ile PKK eylem birliği içindedir. Aynı toprakları istemektedirler. Abdullah Öcalan, Beyrut’ta ASALA temsilcisi “Mücahid” kod adlı biriyle yaptığı anlaşmada kendilerine yardım edilmesi halinde bazı vilayetlerin ASALA’ya verilebileceğini söylemiş, PKK aynı yıl Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile de gizli bir anlaşma yapmıştır”*⁸⁶².

‘Ebu Mücahid’ takma adlı 30 yaşındaki Agop Agopyan’ın örgütü ASALA, Beyrut’un işgalinden sonra merkezini Atina’ya taşımak zorunda kalmıştır. İsrail Stratejik Araştırma Merkezi (JAFEE)’den terör uzmanları Anat Kurz ve Ark Meran tarafından hazırlanan 120 sayfalık ASALA-Mantıksız Terör ya da Politik Araç” adlı kitapta, ASALA’nın yapısı incelenmektedir⁸⁶³.

LAK-1 ve LAK-2 karargâhlarına bağlı olan eğitim kamplarında militanları eğitenler arasında KGB’nin adamlarının da olduğu söylenir. Kuzey Irak’ta ve Irak Kürdistan Demokrat Parti’nin kontrolünde 32 kamp bölgesi bulunmaktadır. Bu bölgelerin faaliyet sahası Zap suyu ile ayrılır. Batısındaki kamplar, karargâhı Ziveh civarında bulunan ve LAK-1 olarak adlandırılan merkeze, Zap suyunun doğusunda

⁸⁶² Tercüman, 15 Kasım 1985 Cuma, s.1.

⁸⁶³ Milliyet, 05 Ekim 1985 Perşembe, s.1.

bulunan kamplar ise karargâhı Hayat civarında Shushin yakınlarında bulunan ve LAK-2 olarak adlandırılan merkeze bağlıdır⁸⁶⁴.

LAK-1 karargâhının sorumluluk sahasındaki Kışhan ve Haftanin bölgeleri PKK'nın en önemli kamp bölgeleridir. Bu kamplardan, Kışhan, Hayat, Kani, Rashi ve Kırû'dakilerinde PKK ve Ermeniler birlikte eğitim görürler. Karan, Bayzanur, Sutuni, Shat, Yunis, Dırrı, Zaytah, Zaho, Urah, Zive, Rinve, Gulkah, Lolan, Shushin ve Belisi kamplarında ise PKK ve diğer terör örgütlerinin militanları eğitilir. Bunlar Irak Kürdistan Demokrat Parti, KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları), SUİ (Irak Komünist Partisi) ve HİZB-İ İSLAM örgütü mensuplarıdır. Kamplarda personelin tamamı Kalaşnikof veya G-1, G-3 olmak üzere değişik marka hafif otomatik silahla donatılır. Ayrıca personelde el bombası vardır. Bazı kamplarda da havan, uçaksavar, roketatar ve makineli tüfek kullanımı öğretilir. PKK, İran'da İran Kürdistan Demokrat Parti ve diğer terör örgütlerinin kamplarından yararlanmaktadır. Devamlı kullanılmadığı anlaşılan Zihev, Razhan ve Selvana kamplarında PKK ile İran Kürdistan Demokrat Parti militanları eğitilmektedir⁸⁶⁵.

PKK'nın Suriye'de yapılan 2.konferansında üzerinde en çok durulan konulardan biri de propaganda faaliyetleridir. Örgüt başı Abdullah Öcalan konferansta propagandaya çok önem verilmesini istemiş, daima Kürtlerin ayrı bir ırk olduğunu olduğunu işlemiştir⁸⁶⁶.

PKK'nın propaganda faaliyetleri çerçevesinde en çok işlediği konulardan biri de askerlik konusudur. Örgüt, askerlik çağı gelen gençlere askere gitmemelerini ve kendi saflarına katılmalarını istemektedir⁸⁶⁷.

PKK ve Ermeni ASALA Örgütü militanları Suriye'de Hammuriye, Lübnan'da Damur ve Baalbek kamplarında eğitilmektedir. ASALA ile PKK işbirliği Filistinli bir terör örgütünün himayesinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte Türkiye'deki güvenlik üyelerinin de ellerindeki bilgilere göre PKK, ASALA'cılar arasında bir ilişki bulunmaktadır. İlk ortak eylem Strasbourg'da gerçekleştirilmiştir. Yani Türk Konsoloslukuna bombayı, ASALA'yla PKK birlikte atmıştır. Filistinli terör örgütlerinin Ermeni terör örgütleriyle ilişkisini ispatlayan bir başka olay da 1978 yılında Roma'da gerçekleşmiş, havalimanında yakalanan üç Filistinli teröristin

⁸⁶⁴ Tercüman, 17 Kasım 1985 Pazar, s.1.

⁸⁶⁵ Tercüman, 17 Kasım 1985 Pazar, s.1.

⁸⁶⁶ Tercüman, 17 Kasım 1985 Pazar, s.1.

⁸⁶⁷ Tercüman, 17 Kasım 1985 Pazar, s.1.

üzerinden silahlarla birlikte ASALA'nın bildirileri ve bazı isimler çıkmıştır⁸⁶⁸. ASALA ve PKK işbirliği, başta Esat Uras'ın "Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi" kitabında olmak üzere çeşitli kaynaklarda benzer şekilde ele alınmıştır⁸⁶⁹.

Ülkelerinde PKK kampı bulunduğunu yalanlayan Ermeni yetkililer, Türkiye'ye komşu ülkelerden ya da Lübnan'dan gelip PKK ile birlikte çatışan vatandaşlarının kendilerine bildirmesi halinde, söz konusu ülkelerdeki cemaatleri üzerinde de terörist faaliyetlerin önlenmesi için işbirliği yapmaya hazır olduklarını Ankara'ya iletmışlerdir. Ermenistan üst düzey yetkilileri, Güneydoğu'da PKK'lı teröristlerle birlikte ele geçirilen Ermenilerin kendilerine bildirilmesi halinde, işbirliği yapmaya hazır olduklarını Türk tarafına bildirmişlerdir⁸⁷⁰.

Türkiye Ermenileri Patriği ve İstanbul Başpiskoposu Karekin II, "*Türkiyeli Ermeniler PKK'yla işbirliği yapıyor*" iddialarını reddetmiştir. *Gazetelerde Abdullah Öcalan'la çekilmiş fotoğrafı yayınlanan din adamının Ermeni olmadığını, Halepli bir Süryani papaz olduğunu açıklayan Karekin II, din adamının kıyafetine bakarak Ermeni olmadığını görmek mümkün*", demiştir⁸⁷¹.

PKK lideri Abdullah Öcalan, Kesire Yıldırım öncülüğündeki örgütün Ortadoğu'dan gelen eroinin A.B.D.'ye pazarlanması için ASALA ile işbirliği yapması talimatını vermişti. Uzun süredir yürütülen ortak çalışmadan elde edilen paranın silaha çevrilmesi için de, yine Kesire Yıldırım görevlendirilmişti⁸⁷². Söz konusu terörist Kesire Yıldırım ileride Abdullah Öcalan'ın karısı olacak ve birlikte çeşitli ortak eylemlerde bulunacaklar ama daha sonra ayrılıp birbirine düşman olacaklardır.

3.3.1. Kilise Desteği ve Papaz Hayko Manuel Eldemir

Kudüs Ruhban Okulu'nda din hocası olarak görev yapan ve Türkiye ile Türklük aleyhine propaganda yapmak suçundan tutuklanan Ermeni Papaz Hayko Manuel Eldemir'in yargılanmasına başlanmıştır⁸⁷³. Askerî Savcı iddianamesinde

⁸⁶⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sedat Sertoğlu, "Terör Üçgeni", **Tercüman**, 16 Ağustos 1981 Pazar, s.7.

⁸⁶⁹ Esat Uras, **a.g.e.**, s.27. Bilgi için ayrıca bkz. Yavuz Cankara, Ercan Karakoç ve Görkem Kılıçoğlu, **Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri**: "ASALA Terör Örgütü ve Ermeni Terörü" (Ed.) Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya, Sedat Laçiner, C.2, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2003, s.446.

⁸⁷⁰ **Cumhuriyet**, 02 Kasım 1993 Salı, s.1.

⁸⁷¹ **Milliyet**, 19 Ekim 1994 Çarşamba, s.14

⁸⁷² **Tercüman**, 08 Ağustos 1985 Perşembe, s.1.

⁸⁷³ **Cumhuriyet** 30 Haziran 1982 Çarşamba, s.1.

Ermeni Papaz Hayko Manuel Eldemir'in köpeğine "Atatürk" adını koyduğunu, Türk düşmanlığı yapan Ermeni papazın en az 10 yıl hapsi istendiği belirtilmiştir⁸⁷⁴.

Papaz Eldemir, Türkiye'nin Paris Büyükelçiliğini bastıktan sonra tutuklanan dört Ermeni teröristin serbest bırakılmasını istemiştir. Bu arada homoseksüel olduğunu ve diğer sanıkla cinsel ilişkide bulduklarını, Ermeni papazların bilhassa homoseksüellerden seçildiğini belirtmiştir⁸⁷⁵.

Papaz Hayko Manuel Eldemir, 10 Ekim 1980 tarihinde Yeşilköy Havalimanı'nda üzerinde Ermeni propagandasını içeren bazı belgeler ve Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesini içine alan büyük bir Ermenistan haritasıyla yakalanmıştır. Daha sonra dinlenen bazı tanıklar, sanığın 1980 yılında Kudüs okulunda, (sözde) '24 Nisan 1915 Ermeni Katliamı' yıldönümü toplantısını düzenlediğini söylemişlerdir⁸⁷⁶.

Bu arada, okulun sahnesine kurukafalar dizdiği belirtilen Ermeni Papaz Hayko Eldemir'in orada bulunanlarla birlikte Türkiye ve Türklük aleyhine faaliyetlerde bulunduğunu belirtmişlerdir. Sıkıyönetim Mahkemesi Hayko Manuel Eldemir'in 4 yıl 8 ay süreyle Gümüşhane'de gözetim altında bulundurulmasını da kararlaştırmıştır⁸⁷⁷. Aramada, Taşnak ve Hınçak örgütlerinin marşlarının ses bantları ele geçmiştir⁸⁷⁸.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ndeki duruşması sonunda Türkiye aleyhinde faaliyetlerinden dolayı 14 yıl ağır hapse mahkûm olan Türk uyruklu Papaz Hayko Eldemir, küçük yaşta bu okula gönderilmiş ve daha sonra öğretim üyesi olarak müdür muaviniğine kadar yükselmiştir⁸⁷⁹.

3.3.2. ASALA'ya TİKKO ve DEV-SOL Desteği

Fransa, Federal Almanya ve Belçika'da faaliyet gösteren yasadışı örgütlerden Dev-Sol'a mensup beş militan, 29 Ekim 1983 Cumartesi günü Türkiye saati ile 14.00 sıralarında, Champs-Elysses Caddesi 102 numarada bulunan Türk Turizm ve Tanıtma Müşavirliği'nin pasaj içindeki giriş bölümünü basarak 55 dakika süreyle işgal etmişler ve Türkçe olarak "Biz Dev-Sol militanlarıyız. Burayı teslim aldık. Anahtarları verin" demişlerdir⁸⁸⁰. Bu arada, Ankara Polisinin üç hafta boyunca

⁸⁷⁴ **Cumhuriyet**, 30 Haziran 1982 Çarşamba, s.1.

⁸⁷⁵ **Hürriyet**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.11.

⁸⁷⁶ **Hürriyet**, 11 Ağustos 1982 Çarşamba, s.11.

⁸⁷⁷ **Hürriyet**, 19 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁷⁸ **Tercüman**, 19 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁷⁹ **Tercüman**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁸⁰ **Tercüman**, 27 Ekim 1983 Perşembe, s.1.

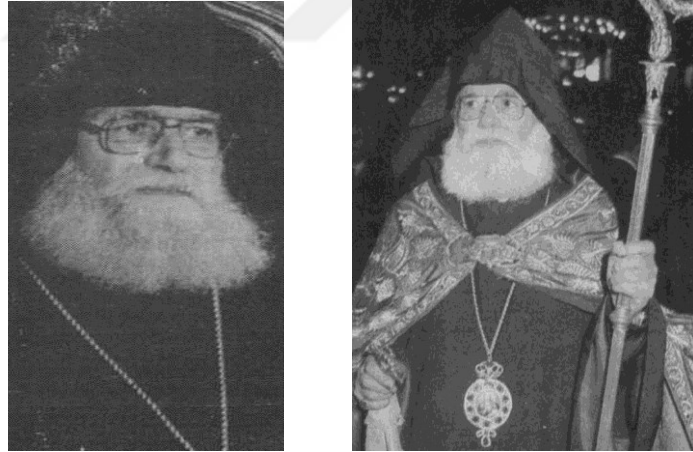
sürdüğü operasyon sonunda gözaltına alınanlar arasında TİKKO üyesi şüphesiyle tutuklananlar olduğu öğrenilmiştir⁸⁸¹.

24 Ocak 1998 Pazar günü İstanbul-Sefaköy’de hücre evi baskınında, çatışmada öldürülen Maniyil Demir adlı TİKKO üyesi teröristin Ermeni asıllı çıkması, işbirliğini ispatlamıştır⁸⁸².

3.3.3. Patrik Şinork Kalustyan

Türkiye Ermenileri Patriği Şinork Kalustyan, 14 Nisan 1983 günkü basın toplantısında bütün Ermenileri teröristlere karşı birleştirmeye çağırmıştır⁸⁸³.

Bağımsız devletler, diliyle, diniyle, kültürüyle kendisinin olan okullarında Ermeni kültürünün öğretildiği, gazetelerinin Ermenice yayınlandığı, kiliselerinin açık olduğu Ermenistan Cumhuriyeti değilse eğer, Ermeni devletinde yaşamak derken neresi anlaşılıyor, sorusuna Cumhuriyet gazetesinde şu şekilde cevap verilmiştir: *“İnsanın sırtını bir diasporal güce dayayarak atıp tutması gidip gerçekten o ülkede yaşamaya benzemez. Paris’te, Los Angeles’te masa başında konuşmak ile Ermenistan’da hayat sürmek farklı şeylerdir”*⁸⁸⁴.

Fotoğraf 35. Patrik Kalustyan⁸⁸⁵

⁸⁸¹ **Milliyet**, 26 Ocak 1994 Çarşamba, s.1.

⁸⁸² **Hürriyet**, 26 Ocak 1988 Salı, s.1 ve s.13.

⁸⁸³ **Hürriyet**, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

⁸⁸⁴ **Cumhuriyet**, 16 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

⁸⁸⁵ **Hürriyet**, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

3.4. Ermeni Terörüne Karşı İşbirliği ve Destek

3.4.1. NATO'dan Destek

Milli Savunma Bakanı Halûk Bayülken milletlerarası terörizmin NATO ittifakının genel savunma yapısına yönelik olarak ortaya çıkardığı büyük siyasi tehdidin ittifak içinde bu konudaki çalışmalarda göz önünde bulundurulması gerektiğini söylemiş ve NATO Nükleer Planlama toplantısı dolayısıyla yapmış olduğum temaslar sırasında A.B.D., Almanya, Kanada, İngiltere ve İtalya savunma bakanlarıyla da Türkiye arasında askeri işbirliği konularında ikili yararlı görüşmeler yapmıştır⁸⁸⁶. Bu görüşmelerde Bakan Bayülken Ermeni terörüne karşı destek istemiş, işbirliği teklifinde bulunmuştur.

3.4.2. Türkiye'den Suriye'ye Destek

Türkiye-Suriye görüşmelerinde suçluların iadesi, 1966 yılında devletleştirilen emlak ve gayrimenkullerin yeniden sahiplerine geri verilmesi gibi anlaşmaya varılan maddelerin yanısıra belki en önemli husus, Ermeni faaliyetlerine izin verilmemesi garantisine karşı, Türkiye'nin de Atatürk ve Karakaya Barajlarının yapımıyla Suriye'ye Fırat'tan giden su miktarının azalmayacağı yolunda garanti vermesi olmuş, Suriye'de yapılması planlanan baraj ile ilgili olarak iki ülke arasında zamanlamaya ilişkin bir işbirliği kararlaştırılmıştır⁸⁸⁷.

3.4.3. A.B.D. Hükümetlerinin Desteği

Türk topraklarında (sözde) bağımsız bir Ermenistan'ın devleti Sevr Anlaşması'nda öngörülmekteydi. Zira A.B.D. Başkanı Wilson tarafından belirlenen 14 ilkeye göre de Ermenilere vatan vadedilmekteydi. Sevr'le Türkiye'nin doğusunda kurulması düşünülen Ermenistan devleti hayal oldu⁸⁸⁸.

A.B.D. Dışişleri Bakanlığı tarafından milletlerarası terörizmle ilgili yapılan son açıklamada, Ermeni terörizminin sadece Türkiye Cumhuriyeti veya Türkleri hedef almaktan vazgeçtiği ve her milletlerarası terör teşkilatı gibi "üçüncü ülkeleri" de tehdit etmeye başladığı belirtilmiştir⁸⁸⁹.

ASALA'ya haraç vermediği için tehdit edilen Carpeteria adlı halı dükkânının sahibi Ted Hasırcıyan'ın Los Angeles'te saldırganlar aleyhine açtığı davanın 15

⁸⁸⁶ **Tercüman**, 25 Mart 1983 Cuma, s.1.

⁸⁸⁷ **Hürriyet**, 29 Mart 1983 Salı, s.2.

⁸⁸⁸ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

⁸⁸⁹ **Tercüman**, 13 Ocak 1984 Cuma, s.1; **Son Havadis**, 13 Ocak 1984 Cuma, s.1.

Nisan 1983 Cuma günü yapılan ilk duruşmasında, “*ASALA teröristleri benden 150 bin Dolar (30 milyon TL) haraç istediler, vermeyince de ölümlerle tehdit ettiler*”, demiştir. Ayrıca Hasırcıyan, evinin etrafına üç metre yüksekliğinde duvar çektirdiğini, buna rağmen kendisini ve ailesini güven içinde görmediğini söylemiştir. Hasırcıyan olaydan sonra şikâyetçi olmuş, bombalı saldırıyı yapan terörist Vartan Agop Bozokliyan’ı yakalatmıştır. Duruşmada savcı William F. Fahey, Bozokliyan’ın suç ortağı Vartan Agop’un halen kaçak olduğunu adı geçen ASALA teröristi ile arkadaşı Çarkutyan’ın Hollywood’daki evlerini bir bomba fabrikası haline getirdiklerini söylemiştir⁸⁹⁰.

New York’tan Connecticut’a, Long Island’dan Philadelphia’ya kadar A.A.B.D.’nin doğusunda yaşayan binlerce Türk, Ermeni terörizmini bir yürüyüşle lanetleyeceklerdir⁸⁹¹. Ayrıca bundan böyle Ermeni ve Rumların yıkıcı faaliyetlerine karşı önlem alınacağı, Türklere ve destekçilerine A.A.B.D.’de sahip çıkılacağı, A.A.B.D.’de yaşayan 150 bin Türk’ü temsil eden 37 dernekten oluşan bir asamble ve bir Türk Etüdüleri Enstitüsü kurulacağı bildirilmiştir⁸⁹².

Mustafa Kemal’in önderliğindeki Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Antlaşması ile geçersiz kılınan Sevr, hala Ermenilerin elinde sanki bir noter sözleşmesi gibidir. Sevr’e dayalı bağımsız Ermenistan’ın yerini Lozan’a dayalı Türkiye Cumhuriyeti almıştır. Sevr’in Ermeniler için ne kadar önem arzettiği ve anlamlı olduğu İsviçreli bir din adamı ve bir Fransız gazeteci-yazar ile iki Ermeni davası sempatanının kaleminden çıkan ilgili satırlarda ortaya çıkmaktadır:

“Ermenistan için Cenevre Komitesi”nin başkanlığını yapmış olan ve 1920’lerde Anadolu’yu gezen İsviçreli din adamı Antony Kraft Bonnard, Sevr için, Ermeni ulusunu kolayca feda eden Lozan Anlaşması’nı protesto etmeli Sevr’i işletmeye çalışmalıdır çünkü 1920’deki Sevr Anlaşması bu talihsiz ulusa Başkan Wilson’un hakemliğiyle mükemmel biçimde çizilen sınırları olan bir bağımsız vatan hediye etmiştir”⁸⁹³.

Washington Times gazetesinde yayınlanan Michael Szaz imzalı, “Ermeni Terörizmi Üzerine Gerekli Bir Perspektif” başlıklı yazısında, Ermeni teröristlerin çok tehlikeli olduklarına dikkat çekerek Ermeni terörizminden endişe duyan bazı kongre üyelerinin yaptığı konuşmalardan örneklerle ifade etmiştir:

“En ilginç nokta, ASALA’nın Sovyet yanlısı karakteri veya ESAK’ın sola karşı olması değildir. Zira sağ ve sol genellikle uluslararası terörizmin bölge oyununda birbirlerini tamamlamaktadırlar. Teröristlerin sayısı, Ermeni

⁸⁹⁰ **Tercüman**, 16 Nisan 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁹¹ **Hürriyet**, 23 Nisan 1983 Cumartesi, s.1.

⁸⁹² **Milliyet**, 25 Nisan 1983 Pazartesi, s.1.

⁸⁹³ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

*toplumları işbirliği yaptığı takdirde, güvenlik kuvvetlerinin bunların canî hareketlerini durdurmaya imkân verecek ölçüde düşüktür*⁸⁹⁴.

A.B.D.'de yaşayan Ermenilerce, gazetelere (sözde) soykırım iddialarıyla ilgili ilânlar vermek amacıyla bir bildiri yayınlanmış, Kudüs (Yeruşalem) Ermeni Kiliseleri Birliği Başpiskoposu Torkom Manukyan, Türkiye'de tarih yazıcılarının tarihi yeni baştan yazdıklarını ve bu çalışmaya hükümetin büyük paralar harcadığını ileri sürerek bunu engellemek için 24 Nisan'da gazetelere ilânlar verileceğini ve Amerikan Ermenilerinin yardım fişi veya çekleriyle kiliseye gelmelerini istemiştir⁸⁹⁵.

Siyonist hareket nasıl Batı'da büyüüp gelişerek Filistin topraklarında bir İsrail devletine dönüştüyse, Ermeniler de benzer bir yol izleyerek ve aynı stratejileri uygulayarak Türkiye topraklarında bağımsız bir Ermeni devletine dönüşür müyüz, hesabındaydılar. Yahudilerin tarihten beridir Batı ile olan paralelliği Ortadoğu'da İsrail ile bir Avrupa ortaya çıkardıysa Ermenilerin de yüzyıllık Batı'yı arkalarına alma siyasetiyle Hıristiyan dünya onlara Ortadoğu coğrafyasında ikinci bir Avrupa yaratma yani İsrail gibi Ermenistan kurma şansı verir mi kaygısındaydılar⁸⁹⁶.

Siyonizmin babası Theodore Herzl'in eseri "*Der Judenstaat Yahudi Devleti*" ile Jean-Pierre Richardot'nun "*Armeniens*" adlı eseri benzer gösterilerek onlara göre dünyanın en eski Hıristiyan ulusunu 'Doğunun Avrupalıları' veya 'Avrupa'nın Gönüllüleri' sıfatı kazandırılmaya çalışılmıştır. Richardot'nun, 31 Ekim 1918'de Fransız-İngiliz birlikleriyle 3 Ermeni gönüllü taburu İskenderun'a çıkarak Kilikya'da bir Ermeni yurdunun yaratılmasıyla Yahudilere Filistin'de bir devlet oluşturma fikri kuşkusuz eşgüdümlü olmadığı halde, Ermenilerle Yahudilerin tarihsel açıdan paralelliğine işaret etmiştir⁸⁹⁷.

İtalyan Başbakanlarından Yahudi kökenli Luigi Luzzatti de Yahudiler ve Ermeniler arasında ilişki kurmaya çalışanların arasında yer almıştır⁸⁹⁸.

Kutsal Kitap Tevrat'ı referans göstererek siyasi amaçlar peşinde koşmaya Yahudilerden sonra Ermeniler de başlamıştır. Tevrat'ta "*...Ararat'ta karaya oturan gemiden çıkan Nuh'un oğulları Sam ve Ham ve Yafes'ten insanlar yeryüzüne yayıldı...*". Aynı kitabın Tekvin bölümünde, "*...gemi, yedinci ayda, ayın on yedinci gününde, Ararat (Ağrı) dağında durdu...*" diye bahsedildiği için Ağrı Dağı bu nedenle Ermeniler için kutsaldır. Tarihte Kutsal Kitap'a dayanarak mitleştirilme, tek

⁸⁹⁴ **Cumhuriyet**, 02 Haziran 1983 Perşembe, s.1.

⁸⁹⁵ **Milîyet**, 27 Mart 1984 Salı, s.1.

⁸⁹⁶ **Cumhuriyet**, 01 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

⁸⁹⁷ **Cumhuriyet**, 01 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

⁸⁹⁸ **Cumhuriyet**, 01 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

Ermenilere özgü olmayıp Yahudiler de İsrail devleti için, Siyonizmi diğer bir deyişle Arz-ı mev'ud da Tekvin bölümünde, “...Nil'den Fırat'a bu ülkeyi senin soyundan olanlara veriyorum...”, diye bahsetmektedir. Fransız düşünür Roger Garaudy, “L’Affaire Israel Dossier” (İsrail Dosyası)’nda ise söz konusu tanrısal mesajın yine bir mesih aracılığıyla bir millete toprak vaadinde bulunduğu iddialarında bulunan Siyonistlerin, ilkel kabile mantığına dayalı bir siyaset içinde olduklarını belirtmiştir⁸⁹⁹. Siyonizm ile Hayizm arasında benzerlik kurma çabaları bununla sınırlı değildir.

Bir diğer iddia ise Çukurova bölgesi, Kilikya ile ilgilidir. Ermenilerin Erivan yakınlarındaki Eçmiyazin'den sonra ikinci dini merkezleri, Ermeni tarihlerinde Sis, (bugün Kozan) ve onun (sözde) sürgündeki katagigosluğu da Beyrut'un semtlerinden Antelias'taki Kilikya Gregoryen Kilisesi olup tarihte Haçlı Seferleri sırasında Kilikya Krallığı adıyla 1080'de Haçlılarca kurulan Ermeni devletini 1375'te Araplar ortadan kaldırmıştır. Bu iddiayla Çukurova'da tekrardan bir Ermeni devleti kurma girişimi, 1918 Mondros Mütarekesi'yle devreye girmiş, Fransız mandasına meyletmiştir. Hatta Fransız Yüksek Komiseri Georges Picot, Ortadoğu'daki bütün Ermenilere göç çağrısı yapmış, yaklaşık 150 bin Ermeni zamanla bölgeye gelmiştir⁹⁰⁰.

İsrail Devleti'nin kurucusu David Ben Gurion'un İsrail Parlamentosu'nun coşkun alkışları altında, Knesset'te yaptığı unutulmaz konuşmada, 1956'da Sina'yı işgalini “Sina, Davut ve Süleyman'ın Krallığı'nın bir parçasıydı” demiştir. 1956 değilse bile, 1967'de İsrail işgali uğramış, Camp David Anlaşması'ndan sonra Arap dünyasının Mısır'ı tecrit etmesi karşılığında 1962'de 15 yıllık bir ayrılıktan sonra Sina, tekrar Mısır'ın egemenliğine girmiş ancak İsrail'in Sina üzerindeki Siyonist emelleri hiç bitmemiştir⁹⁰¹.

İsrail'in kurucusu Ben Gurion, 21 Mayıs 1948'de günlüğüne, “Arap koalisyonununun zayıf halkası Lübnan'dır çünkü orada Müslümanlar çoğunlukta ama alt edilmeli ve Hıristiyan bir devlet kurulmalıdır”, diye yazarken Siyonizmin babası Theodore Herzl “Yahudi Devleti-Judenstaat” adlı eserinde İsrail'in tarihi ve

⁸⁹⁹ Roger Garaudy, **The case of Israel: A study of political Zionism**, Shorouk Pub, London, 1983, s.169.

⁹⁰⁰ Yusuf Ziya Bildirici, “Çukurova'da Fransız – Ermeni İlişkileri ve 1919 Yılı Katliamları”, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Yusuf-Ziya-B%4%B0LD%4%B0R%4%B0C%4%B0-%C3%87ukurovada-Frans%4%B1z-Ermeni-%C4%B0li%5%9Fkileri-ve-1919-Y%4%B1l%4%B1-Katliamlar%4%B1.pdf>, Erişim: 12.04.2017.

⁹⁰¹ **Cumhuriyet**, 02 Haziran 1983 Perşembe, s.1.

doğal sınırlarını kuzeyde Kapadokya, güneybatıda Toroslar, güneyde Süveyş Kanalı ve Fırat'ın doğusu olarak tanımlamaktadır⁹⁰².

Holocaust günü nedeniyle Washington'da açılacak müzede, Musevilerin Nazi katliamı sergisinde Ermenilerin de kendilerine yer verilmesini sağlamak için yoğun çalışmalar yapmışlar, Nazi kamplarından kurtulan Elies Wiesel'in başkan olduğu A.B.D. Holocaust anma konseyinde bir Rum Ortodoks papazı ve Ermeni asıllı Amerikalı Set Mumcuyan hazır bulunmuş, Macar asıllı Wiesel "*Ermenilerin Türkler tarafından katledildiğini*" öne sürerek müzede yer almaları için çaba sarfetmiştir⁹⁰³.

3.5. Ermenilerin Yurt Dışı Saldırıları

3.5.1. İran'daki Saldırıları

27 Mart 1984 gece saat 23.00 civarında Büyükelçilik Ticaret Müşavir Yardımcısı Işıl Ünel'in evinin önünde bir patlama olmuş, Ünel'in arabasına bomba koymaya çalışan Ermeni terörist Sultan Gregoryan Semperden ölmüştür⁹⁰⁴. Olayın ardından 28 Mart 1984 sabah 08.30'da önce Büyükelçilik Başkâtibi Hasan Servet Öktem evinden çıkarken silahlı saldırıya uğramış ve omuzundan hafif yaralanmıştır⁹⁰⁵. Aynı saatlerde bu sefer Askeri Ataşe Yardımcısı Başçavuş İsmail Pamukçu evinin önünde saldırıya uğramış, başından ağır yaralanan Pamukçu Pars Hastanesi'ne kaldırılmıştır⁹⁰⁶. Olayın görgü tanığı eşi, saldırganların motosikletli olduğunu söylemiştir. Daha sonra idari memur İbrahim Özdemir'in evinde bekleyen teröristleri polis tutuklamıştır. Katillerin üzerinde büyükelçilik müsteşarı ve ikinci kâtibinin ev adresleri bulunmuştur⁹⁰⁷. Ayrıca yapılan açıklamada Büyükelçi İsmet Bilsel'in arabasının şüpheli bir araç tarafından takip edildiğinin anlaşıldığı söylenmiştir ve suikast ihtimaline karşı tedbirler arttırılmıştır. Yaralanan Askeri Ataşe Yardımcısı Başçavuş İsmail Pamukçu Türkiye'ye getirilmiştir⁹⁰⁸.

A.B.D. Kongresi'nde yasalaştırılmaya çalışılan Ermeni yanlısı tasarıdan sonra daha da şımaran İran'daki Ermeni teröristler, Tahran'da yayınlanan "İslam Cumhuriyeti" gazetesine göre, Eylül 1984'te Türk Büyükelçisi İsmet Birsel'e

⁹⁰² **Cumhuriyet**, 02 Haziran 1983 Perşembe, s.1.

⁹⁰³ **Milliyet**, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

⁹⁰⁴ Şimşir, **a.g.e.**, s.748.

⁹⁰⁵ Şimşir, **a.g.e.**, s.752.

⁹⁰⁶ **Tercüman**, 29 Mart 1984 Perşembe, s.1.

⁹⁰⁷ **Milliyet**, 29 Mart 1984 Perşembe, s.1.

⁹⁰⁸ **Tercüman**, 20 Nisan 1984 Cuma, s.1.

suikast girişimi planlamış ama bunda başarılı olmamışlardır⁹⁰⁹. Daha önce, Tahran'daki Türk Büyükelçiliği ve diğer resmî Türk kuruluşlarına saldırılar düzenleyen Ermeni teröristler Türk Büyükelçiliği'ne ve ENKA Holding'e saldırı tehdidinde bulunmuşlardır⁹¹⁰. Türkeş-Akkaya grubunun Tahran bürosuna atılan bomba cana malolmadıysa da Ram, Akba ve Tekfen şirketleri sık sık tehdit aldıklarını bildirmişlerdir⁹¹¹.

Ermeni tedhişçiler sabah 08.40 sıralarında büyükelçiliğe gelmek üzere diplomatik plakalı servis otomobiline binen Işık Yönder ve eşine motosikletli iki Ermeni'nin açtığı yaylım ateşiyle Işık Yönder başından ağır şekilde yaralanmış, eşi yara almadan kurtulmuştur. Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi İsmet Birsnel, komaya giren Yönder'in sağlık durumunun ciddiyetini koruduğunu bildirmiş, menfur saldırıyı ASALA üstlenmiştir⁹¹².

Başbakan Turgut Özal'ın İran'a gelmesine birkaç saat kala gerçekleştirilen bu saldırı elçilik mensupları arasında şok etkisi yapmıştır. Işık Yönder'i ağır yaralayan Ermeniler kaçarak kayıplara karışmıştır. Olaydan birkaç saat sonra AFP Tahran Bürosu'na telefon eden Ermeniler, "*Türk Başbakanı'nın İran'a gelişini protesto için bir Türk diplomatını cezalandırdık*", demişlerdir⁹¹³. Tahran'da Ermeni militanların silâhlı saldırısında şehit olan ve cenazesi Şişli Camii'ne getirilen Işık Yönder İstanbul'daki törenden sonra Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir⁹¹⁴.

Fotoğraf 36. Işık Yönder'in Cenaze Töreni⁹¹⁵

⁹⁰⁹ **Milliyet**, 22 Eylül 1984 Cumartesi, s.1.

⁹¹⁰ **Cumhuriyet**, 06 Eylül 1984 Perşembe, s.1.

⁹¹¹ **Milliyet**, 22 Eylül 1984 Cumartesi, s.1.

⁹¹² **Cumhuriyet**, 29 Nisan 1983 Pazar, s.1.

⁹¹³ **Tercüman**, 20 Nisan 1984 Pazar, s.1.

⁹¹⁴ **Tercüman**, 06 Mayıs 1984 Pazar, s.1.

⁹¹⁵ **Güneş**, 03 Mayıs 1984 Perşembe, s.1.

Ermeni terörünün Türkiye'yi bir çember içine almaya başladığı görülmektedir. Yunanistan, Ermeni eşkiyasının baş destekçisidir. Suriye ve Suriye kontrolündeki Lübnan'da ve Yunanistan ve Yunanistan etkisindeki Güney Kıbrıs'ta Ermeni kampları mevcuttur⁹¹⁶. Halkçı Partili 21 milletvekili, Ermeni terörüne arka çıktıkları gerekçesiyle Fransa, Yunanistan, Suriye, Sovyetler Birliği ve A.B.D. büyükelçiliği önüne "insanlık adına" yazılı siyah bir çelenk bırakmışlardır⁹¹⁷.

3.5.2. Almanya ve Hollanda'daki Saldırıları

12 Mart 1983 Cumartesi günü sabaha karşı 01.00 sıralarında Nürnberg'deki Garanti Bankası şubesi meçhul kişilerce bombalanmış ve büyük hasar oluşmuş ancak şans eseri can kaybı olmamıştır. Emniyet güçleri bankanın bulunduğu Wolckern Sokağı'nı sabah saat 07.25'e kadar trafiğe kapalı tutmuştur. Patlamanın sorumluluğunu şimdiye kadar hiçbir örgüt üstlenmemiştir⁹¹⁸.

Türkiye'nin Köln Başkonsolosluğu'na, 10 Şubat 1984 Cuma gece yarısı tahrip gücü yüksek bombayla saldırıda bulunulmuş, konsolosluk binasında ve çevrede ağır hasara sebep olan olayda can kaybının olmadığı bildirilmiştir. Olayı 'İhtilâlciler Hücresel Birliği' adında bir Alman terör grubu üstlenmiştir⁹¹⁹.

Stuttgart Türk Başkonsolosluğu'nda 31 Ekim Pazartesi sabahı 04.00 civarında bir patlama meydana gelmiş, ölen veya yaralanan olmamıştır. Olayı 'Türk Halkını Kurtarma Tugayı' adlı yasadışı bir örgüt üstlenmiştir⁹²⁰. Öte yandan, sol örgütler Türkiye aleyhindeki faaliyetleri arttırmış, 4 Kasım 1983 Cuma günü de Amsterdam Türk Turizm Bürosu ve Köln şehrindeki Çalışma Ataşeliği saldırıya maruz kalmıştır⁹²¹.

3.5.3. İsviçre'deki Saldırıları

Milliyet'in Cenevre muhabiri Asaf Türkuğur'a 23 Mart 1983 Çarşamba gece saatlerinde telefonda bozuk Türkçeyle konuşan ve bir Ermeni tedhiş örgütüne üye olduğunu söyleyen bir kişi Türkiye'nin Cenevre ve Zürih'teki iki temsilciliğine

⁹¹⁶ Tercüman, 01 Mayıs 1984 Salı, s.1.

⁹¹⁷ Güneş, 03 Mayıs 1984 Perşembe, s.1.

⁹¹⁸ Tercüman, 13 Mart 1983 Pazar, s.1.

⁹¹⁹ Tercüman, 11 Şubat 1984 Cumartesi, s.1.

⁹²⁰ Tercüman, 31 Ekim 1983 Pazartesi, s.1.

⁹²¹ Tercüman, 05 Kasım 1983 Cumartesi, s.1.

suikast ihbarında bulunmuştur⁹²². Bu olaydan üç gün sonra da Zürih'teki Türk Turizm Ataşeliği'ne saldırılmış, elmasla camı kesip içeri giren terörist ya da teröristler büroyu tahrip etmişlerdir. Daha sonra bozuk Alman şivesiyle konuşan bir kişi yakında Türk işyerlerine saldırı yapılacağını ve büyük çapta eylem gerçekleştireceklerini bildirmiştir⁹²³.

3.5.4. Belçika'daki Saldırıları

Belçika'nın başşehri Brüksel'in merkezi yerindeki Türk turizm bürosunda ve yakınındaki Marmara Turizm Seyahat Acentası'nda 25 Mayıs 1983 Çarşamba günü sabah 10.30 sularında bir patlama meydana gelmiştir. Olayda bir kişi hafif yaralanırken, büyük maddi hasar meydana gelmiştir⁹²⁴. Anadolu Basın Birliği üyesi dört Türk gazetecisi, Anadolu Basın Birliği Genel Sekreteri Erol Kırmacı, Genel Başkan Lütfi Akcan, Sakarya gazetesi sahibi Ayhan Hakman ve Bursa Yenişehir gazetesi sahibi Ali Bilgiç, araç kırmızı ışıkta takılınca randevularına zamanında yetişememiş, bomba patladıktan sonra olay yerine ulaştıklarından ölümden dönmüşlerdir. Bombalamayı ASALA üstlenirken yaşanan tedhişin ardından Brüksel Belediye Başkanı Herve Brouhon bir bildiri yayınlarak, “*misafirperverliğimizi suistimal edenlere acımasız davranacağız*”, demiştir⁹²⁵.

24 Mayıs 1983 Salı günü Brüksel'deki Türk Turizm Bürosu'yla, Marmara Seyahat Acentası'na karşı girişilen bombalı saldırıyı üstlenen Ermeni teröristlerin Fransa ve Almanya'dan geldikleri ve eylemlerini gerçekleştirdikten sonra geri döndükleri varsayımında bulunulmuştur⁹²⁶. Belçika'da yaşanan en kanlı olay; 14 Temmuz 1983 Perşembe günü yaşanmıştır. Türkiye'nin Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy, yerel saatle 10.30'da Brüksel Üniversitesi yakınlarındaki Franklin D. Roosevelt Caddesi'ndeki işine gitmek için arabasına bindiği sırada bir kişi tarafından silahlı saldırıya uğramış ve şehit edilmiştir⁹²⁷.

Aksoy'un otomobiline yakın mesafeden ve ön camdan içeri doğru ateş eden fail daha sonra yakındaki parka doğru kaçmış, saldırıda kullandığı İspanyol yapısı “Lama” marka 9 mm'lik tabanca ve ceketi terkedilmiş vaziyette cinayet yerinden 100 m kadar ileride bulunmuştur. Bu arada, United Press International Haber Ajansı'nın

⁹²² **Milliyet**, 24 Mart 1983 Perşembe, s.1.

⁹²³ **Milliyet**, 27 Mart 1983 Pazar, s.3.

⁹²⁴ **Tercüman**, 25 Mayıs 1983 Çarşamba, s.1.

⁹²⁵ **Tercüman**, 26 Mayıs 1983 Perşembe, s.1.

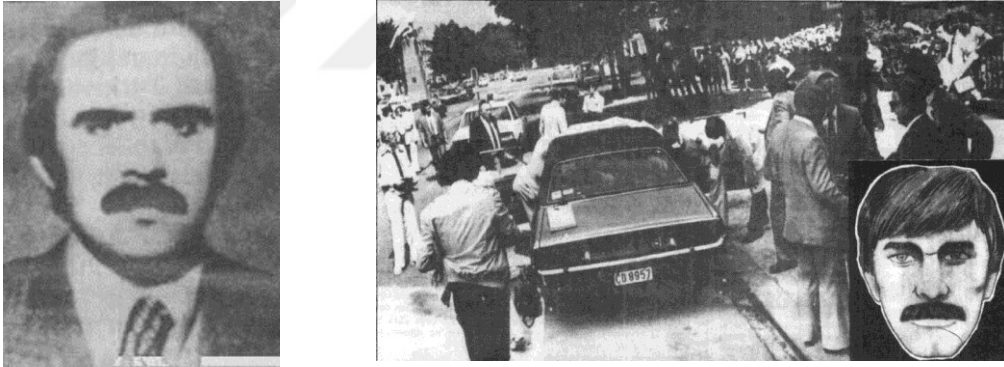
⁹²⁶ **Hürriyet**, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

⁹²⁷ **Cumhuriyet**, 15 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

Brüksel Bürosu'na telefon eden bir şahıs, saldırıyı ASALA adına üstlendiklerini bildirmiştir. Birinci ihbardan bir süre sonra yine aynı ajansa telefon eden bir başka şahıs, İngilizce ve Fransızca olarak saldırıyı bu sefer ESAK adına üstlenmiştir⁹²⁸. Paris'teki AFP'yi arayanlar cinayeti JCAG adına, BBC'yi arayanlar ise "Ermeni Devrimci Ordusu" adına üstlenmişlerdir⁹²⁹.

14 Temmuz 1983 Perşembe günü Bruksel'de Ermeni teröristlerce şehit edilen Türkiye'nin Brüksel İdari Ataşesi Dursun Aksoy'un cenazesi 20 Temmuz 1983 Perşembe günü saat 18.00'de THY'ye ait bir uçakla İstanbul'a getirilmiştir. Brüksel İdari Ataşesi Dursun Aksoy'un cenazesi Ankara'da Başbakanlık önünde düzenlenecek tören sonrasında Maltepe Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Isparta'ya götürülerek İslamköy'de toprağa verilmiştir⁹³⁰.

Hollanda'nın Almelo ve Werden kentlerinde yaklaşık 400 Ermeni'nin evinde yapılan operasyonlarda silah ve patlayıcı madde bulunması ve Türkiye'nin Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy'un katillerinden birinin yakalanmasından sonra, Hollanda İstihbarat Teşkilatı BVD'nin Hollanda'daki Ermeniler hakkındaki ilgili raporu Adalet Bakanlığı'na verdiği bildirilmiştir⁹³¹.

Fotoğraf 37. Türkiye'nin Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy (solda) ve Faili (sağda, küçük resim)⁹³².

1976 yılından beri Hollanda'da mülteci muamelesi gören, Wierden-Almelo çevresine yerleşen Ermenilerle ilgilenen Papaz C. Steneker, "bu bölgede ikamet etmekte olan Ermenilerin tamamının kötü olduğuna inanmıyorum ancak bölgedeki Ermenilerin, akrabaları aracılığıyla Fransa ve Belçika'daki Ermenilerle sürekli temas halinde olduklarını itiraf ediyorum", demiştir. Bu arada, Dursun Aksoy'a

⁹²⁸ **Tercüman**, 15 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹²⁹ **Cumhuriyet**, 15 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹³⁰ **Güneş**, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁹³¹ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹³² **Güneş**, 15 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

saldırı düzenleyen iki Ermeni'den biri olarak Almelo'da yakalanan ve Belçika'dan getirilen görgü tanıklarınca teşhis edilen Hüsni Göl, geçen yıl Hollanda'da öldürülen Nubar Yalımıyan'ın ailesiyle sürekli ilişki içinde bulunduğu çeşitli kaynaklarca doğrulandı⁹³³.

Belçika polisi, Hüsni Göl'ün Türk adı taşımasına rağmen kimlik değiştirmiş bir Ermeni ve yasa dışı TİKKO üyesi olabileceğini kaydetmiştir⁹³⁴.

Hollanda polisince tutuklanan ASALA militanı Hüsni Göl'ün 75 yaşındaki babası Abdo Göl, ağabeyi İskender Göl, annesi Ustıyan Göl gibi kız kardeşleri Şehrizaman ve Altun, "Türkiye'miz var, hangi Ermenistan'dan bahsediyor bu kahpe ASALA" demişlerdir⁹³⁵.

Fotoğraf 38. Hüsni Göl⁹³⁶

Siyasi Polis, Hüsni Göl'ün kız kardeşleri Şehrizaman ve Altun Göl ile ağabeyi İskender Göl'ü, genişletilen soruşturma amacıyla gözaltına almış, İskender Göl'ün poliste Türkçe bilmediğini söylediği bu yüzden Ermenice çeviri yapacak tercüman ihtiyaç duyulduğu öğrenilmiştir⁹³⁷.

Belçika-Brüksel'de 1983'ün 14 Temmuz'unda Türk diplomatı Dursun Aksoy'u öldüren Hüsni Göl'ün 22 Temmuz'da Hollanda'nın Amelo kentinde yakalanarak sorguya çekildiği ve tanıklarca teşhis edildiği, geçen Aralık ayında

⁹³³ 1979'da Türkiye'den kaçan ve kanlı 1 Mayıs olayları ile ilgisi olduğu sanılan Nubar Yalımıyan 1982 tarihinde meçhul kişilerce öldürülmüştü... **Tercüman**, 14 Kasım 1982 Pazar, s.1.

⁹³⁴ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹³⁵ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹³⁶ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹³⁷ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

Belçika'ya teslim edildikten sonra serbest bırakıldığı öğrenilmiştir⁹³⁸. Öte yandan, Türkiye'nin Brüksel Büyükelçisi Dursun Aksoy'u öldürmekten sanık olarak Hollanda'da tutuklanan Hüsnü Göl'ün Belçika'ya iadesi kesinleşmiştir⁹³⁹.

Türkiye'nin Brüksel Başkonsolosu Selçuk İncesu'nun Brüksel Üniversitesi'nin hemen karşısındaki evinin bulunduğu 4 katlı apartmanın ön girişinde bahçede bulunan paketten kuşkulunup polise haber veren bekçi sayesinde, telsizle uzaktan kumandalı patlatılabilen bir bomba olduğu anlaşılmıştır⁹⁴⁰.

Belçika'da NATO tesisleri ve ilgili diğer üye ülkelerdeki ticari kuruluşlara karşı bombalı tedhiş hareketlerinde bulunan CCC (Communist Cell Combatants-Komünist Hücre Savaşçıları) teröristlerinin içinde Ermeni uyruklulara DA rastlanılmıştır. Dolayısıyla Ermeni teröristlerin CCC vasıtasıyla İncesu'nun evine bomba yerleştirdiklerinden şüphelenilmiştir⁹⁴¹.

Mahallenin güvenlik kuvvetlerince sarılmasından sonra bomba imha ekipleri, üç saatlik bir uğraşla 1 kg'lık patlayıcı maddeyi etkisiz hale getirmişlerdir. Otuz kişinin bulunduğu binanın yakınındaki anaokulu da tahliye edilmiştir. Aynı binada bir Yunanlı bir de Pakistanlı diplomatın oturmasına rağmen, Belçika polis kaynakları, bunun bir Ermeni tedhiş grubu tarafından Türk Başkonsolosu'na suikast için konulduğu düşüncesinin ağır bastığını ifade etmişlerdir. Olayın sorumluluğunu şu ana kadar üstlenen bir örgüt çıkmamıştır⁹⁴².

Yetkililer polisin elinde hiçbir delil bulunmadığını, olayın sorumluluğunu da şu ana kadar üstlenen bir örgüt çıkmadığını kaydetmişlerdir⁹⁴³.

3.5.5. Fransa'daki Saldırıları

29 Nisan 1984 Pazar günü Paris'in banliyösü Alfortville'de üç ayrı patlama meydana gelmiştir. İlki Ermenilerin sürekli toplandıkları bir kahvede, ikincisi bir spor salonunda, üçüncüsü ise Ermeni Anıtı'nda gerçekleştirilmiştir. Ermenilerin merkezlerinden Alfortville'de meydana gele patlamalarda toplam ikisi ağır onbeş kişi yaralanırken küstahlık anıtı da yerle bir olmuştur. Fransa İçişleri Bakanı Gaston Defferre ile Kamu Güvenliği Müsteşarı ve Alfortville Belediye Başkanı Joseph

⁹³⁸ **Milliyet**, 25 Şubat 1984 Cumartesi, s.1.

⁹³⁹ **Tercüman**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁹⁴⁰ **Güneş**, 12 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

⁹⁴¹ **Tercüman**, 03 Aralık 1984 Pazartesi, s.3.

⁹⁴² **Tercüman**, 12 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

⁹⁴³ **Güneş**, 12 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

Franceschi olay yerine gelerek kurtarma çalışmalarını denetlemişlerdir. Patlamaların sorumluluğunu hiç bir örgüt üstlenmemiştir⁹⁴⁴.

Fotoğraf 39. Bombalanan Ermeni Anıtı⁹⁴⁵

Başbakan Turgut Özal, Paris'teki patlamalarla ilgili olarak “*Türk devletinin terörle ilgisi yoktur*” demiştir⁹⁴⁶. Özal, Fransa ile ilişkileri sadece bir anıt meselesine bağlamanın mümkün olmadığını ve Fransız yurttaşlarına vize koymayı düşünmediklerini söylemiş, anıt açılması ve tasarı kabulü gibi sorunlar, Fransa ile ilişkilerini zora sokan konular olduğunu, sorunları heyecan yerine mantık ve sağduyu çerçevesinde, devlet ve hükümet anlayışıyla ve de soğukkanlılıkla çözmeye zorunluluğunun söz konusu olduğunu belirtmiştir⁹⁴⁷. Başbakan Özal, Fransız yurttaşlarına vize konulup konulmayacağına ilişkin bir soruya, “*burada anlaşmazlık içinde olduğumuz Fransız halkı değil, Fransız hükümetidir dolayısıyla Fransız halkına vize koyamayız*”, şeklinde yanıt vermiştir⁹⁴⁸.

Fransa'nın Ermeni terörüne her geçen gün artan şekilde kanat germesi ve Türkiye'ye karşı dostlukla bağdaşmayan bir tavır takınması nedeniyle çeşitli kurum ve kuruluşlarda Fransa'ya karşı sert tepkiler doğmaya başladı. Bu çerçevede Ankara Anakent Belediyesi de, bir zamanlar Türk-Fransız dostluğunu simgelemek amacıyla çeşitli cadde ve sokaklara verilmiş olan Fransa ile bağlantılı isimleri değiştirmeyi kararlaştırdı. Anakent Belediye Başkanı Mehmet Altınsoy bu konunun yakında Belediye Meclisi'nde ele alınacağını belirterek, kendisinin ilk olarak Fransız Büyükelçiliği'nin bulunduğu “Paris Caddesi”ne Tahran'da öldürülen işadamı Işık

⁹⁴⁴ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁴⁵ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁴⁶ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁴⁷ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁴⁸ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

Yönder'in adının verilmesini Belediye Meclisi'ne önereceğini bildirmiştir. Bu arada Belediye Meclisi'nin, başkentteki "De Gaulle" ve "Strasbourg" caddelerinin adlarını değiştireceği ama verilecek yeni isimlerin henüz belirlenmediği öğrenilmiştir⁹⁴⁹.

Dışişleri Bakanlığı Sözcülüğü görevine başlayan Büyükelçi Hasan Üner düzenlediği ilk basın toplantısında, Fransa ile ilişkiler konusunda bir soruyu yanıtlarken, Fransa ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi konusunda hükümetin çalışmalar yaptığını açıklamış, Başbakan Özal'ın daha önce Fransa ile ilişkilerin dondurulması konusunda hükümetin böyle bir yetkiye sahip olduğunu açıkladığını belirterek, "*Şu anda da hükümet, ilişkiler konusunu gözden geçiriyor. Henüz alınmış bir karar yok*" demiştir⁹⁵⁰. Dışişleri sözcüsü bir başka soru üzerine ise Yunanistan'da Ermenilerle ilgili yürüyüşün protesto edilmemesini, "*tepkide sonuç alınması esas olup şimdilik protesto düşünülmemektedir*", diyerek cevaplamıştır⁹⁵¹.

Üner, Fransa ile gerginlik ortamı sürerken, Yaşar Kemal'in ödül almak üzere Fransa'ya gidişi konusunda görüşünün sorulması üzerine de "*Politik durumu dolayısıyla biz kimin nereye seyahat edeceğini kontrol etmeyiz*" karşılığını veren Hasan Üner, yeni bir Avrupa Birliği kurularak, Türkiye'nin bunun dışında tutulacağı yolundaki haberlerle ilgili olarak da "*Böyle bir şey olursa, normal değildir. Haberin asılsız olduğu kanısındayım*" şeklinde konuşmuştur⁹⁵².

Bu olayların haricinde cinayetle sonuçlanan temsilciliklere yapılan saldırılar başlık halinde incelenecektir.

Ermenilerin Fransa'da yaptıkları tedhiş hareketlerinden ve Fransa'nın Ermeni politikalarını derinden etkilemiş, neden ve sonuçlarıyla Fransız kamuoyunda uzun süre tartışılmış bir terör hareketi olan Orly Baskını'nında; THY'da 15 Temmuz 1983 Cuma günü, 167 yolcuya suikast düzenlendiği bombalı saldırıda biri Türk diğeri Fransız 5 ölü, 63 yaralı olduğu bildirilmiştir⁹⁵³. Bomba uçağa konulmadan patladığı için büyük faciadan kurtulunmuş, terörist ölmüştür⁹⁵⁴. İstanbul uçağının yolcuları altı bantta bagaj kontrolü yaptırırken, dört bant birden durdurularak, yolcular patlamanın olduğu iki banda çağrılmış ve iki-üç dakika sonra da patlama olmuştur. Patlamadan önce THY'nin telefonları da anlaşılmas bir nedenle kesilmiş, Ermeni teröristlerin

⁹⁴⁹ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁵⁰ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁵¹ Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁵² Güneş, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

⁹⁵³ Milliyet, 16 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

⁹⁵⁴ Tercüman, 16 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

eylemlerini gerek patlama öncesi gerekse sonrasında Orly Havaalanı'ndaki bazı görevlilerin yardımı ile gerçekleştirdikleri anlaşılmıştır⁹⁵⁵.

Fotoğraf 40. Orly Havaalanı'ndaki Patlama Görüntüleri: Sol⁹⁵⁶, Sağ⁹⁵⁷

Malum olduğu üzere Ermeni katilleri himaye etme eğiliminde olan Fransız polisi olaya geç müdahale ederek saldırının tamamlanmasını ve faillerinin kaçmalarını sağlamıştır. Güneş'in haberinde: *“Bir valiz içine konan bombanın havaalanındaki THY girişinde patlaması sonucu yaralanarak Clamart Askeri Hastanesi'ne kaldırılan Francois Luc adındaki Fransız çocuk kurtarılamadı. Ölen çocuğun ancak yaşı açıklanmadı. Fransız çocuğu ile birlikte katliamda ölenlerin sayısı altıya ulaştı”* denmiştir⁹⁵⁸.

Fotoğraf 41. Paris Orly Havaalanı'ndaki Patlamadan Sonra Bir Görüntü⁹⁵⁹

⁹⁵⁵ Güneş, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹⁵⁶ Tercüman, 20 Temmuz 1983 Çarşamba, s.1

⁹⁵⁷ Güneş, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹⁵⁸ Güneş, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹⁵⁹ Tercüman, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

Fotoğraf 42. Orly Baskınında Patlama Sonrası Bir Görüntü⁹⁶⁰

Fotoğraf 43. ASALA Saldırısında Ağır Yaralanan Bir Yolcu Terminalde Yapılan İlk Yardımdan Sonra Sedyede Üzerinde⁹⁶¹

Fotoğraf 44. Orly Katliamında Ağır Yaralananlardan Gazeteci Ergun Çağatay⁹⁶²

⁹⁶⁰ Tercüman, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹⁶¹ Tercüman, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

⁹⁶² Tercüman, 17 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

ASALA üyesi Varasyan Garbisyen'in geçen Cuma günü Paris'in Orly Havaalanı'nda giriştiği katliamda ölenlerin sayısı 7'ye yükselirken, Ermeni cinayet rgt, yeni bir tehditte bulunarak son tutuklanan üyelerinin serbest bırakılmaması halinde Fransa'yı ve dünyanın dört bir köşesini kan glne evirecekleri tehdidinde bulunmuştur. Orly katliamında ağır yaralanan Jaqueline Kirchner adlı Fransız kadın da tedavi edilmekte olduğu hastanede kurtarılamayarak vefat etmiştir. Bayan Kirchner'in 19 yaşındaki oğlu da aynı saldırıda hayatını kaybetmiřtir⁹⁶³.

Bu arada Orly saldırısına karıştığı belirlenen Ermenilerin sayısının arttığı ve Paris'te Varaciyan Garbisyen ile birlikte beş Ermeni teröristin daha yakalandığı bildirilmiştir. Olayla ilgisi olduğu belirlenen ve tutuklanan Ermeniler şunlardır: Rubik Ohannes Semerci, Rubik Avanesi Ansalduzi, Ellisa Karataş Semerci, Antoine Achkoyan, Ohannes Achkoyan". Ayrıca Türk pasaportu taşıyan Hampasun Mourad ve Ohannes Semerci adlı kişilerin Pazartesi gününden bu yana gözaltında oldukları bildirilmiş ancak yapılan incelemede şahısların Türk konsolosluklarında kaydına rastlanmamıştır. Fransız savcılığınca haklarında adli tahkikat açılmasına karar verilen Ermeniler de şunlardır: "Aida Semerci, Mari Claude, Bluteu Achkoyan, Beros Halablian, Ohannes Kataraslan, Avedis Katamasian"⁹⁶⁴.

Çeşitli gözlemciler, polis in Varasyan Garbisyen'a katliam emrinin kimin tarafından verildiğini araştırdığını bildirmişlerdir. Garbisyen, katliama yol açan bombayı Orly Havaalanı'na kendisinin yerleştirdiğini itiraf etmiştir. Polis tarafından yapılan açıklamalarda ayrıca, Orly'de patlayan bombanın yanında 3 bütan gaz tüpü, fünye ve elektrikli ateşleme mekanizması bulunduğu kaydedilmiştir. Bu arada, gözaltında tutulan 20 sanığın "ASALA için destek ağı" kurdukları đrenilmiřtir⁹⁶⁵.

Öte yandan, Fransız Polisi'nin 7 kişinin ölümüyle sonuçlanan Orly katliamını slenen ASALA militanı Garbisyen'a bombayı kimin verdiğini araştırdığı bildirilmiştir. Polise yakın kaynaklar, söz konusu bombayı imal eden kişinin, polis in Ermeni mahallelerinde giriştiği operasyon sırasında kaçtığını söylemişlerdir. Katliamı gerçekleştiren Garbisyen da, sorgulamasında, bombayı koyduğu çantayı tam olarak tarif etmiş, THY gişesi önünde adı belirlenemeyen bir Türk yolcuya vererek İstanbul'a götürmesini istediğini, söz konusu kişinin de 500 Frank karşılığında bu yardımı kabul ettiğini söylemiştir. Fransız Polisi tarafından 20

⁹⁶³ Tercüman, 22 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹⁶⁴ Tercüman, 22 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

⁹⁶⁵ Tercüman, 22 Temmuz 1983 Cuma, s.1.

Temmuz 1983 tarihinde yapılan bir açıklamada ise halen tutuklu bulunan 11 Ermeni'den Ohannes, Elisa ve Aida Semerci, Ohannes ve Avnis Katanasyan adlı 5 kişinin Suriye uyruklu, Antoine ve Ohannes Askoyan ile Bedros Halebliyan'ın Lübnan uyruklu oldukları bildirilmiştir. Diğer tutuklu bulunan Roobik Avanesyan-Saldozi ile Fransız vatandaşı Marieckaude Bluteau ise, İran uyrukludur⁹⁶⁶.

Orly katliamının baş tertipçilerinden ve Ermeni terör örgütü ASALA'nın bomba yapım uzmanı Soner Nayır'ın Bakırköy'de oturan ve diş doktoru olan 25 yaşındaki ağabeyi Levent Nayır önceki gün kardeşi Avadis Nayır ile polis tarafından gözaltına alınıp daha sonra serbest bırakılmışlardır. Sivas-Gemerekli katil Soner Nayır'ın ağabeyi Levent Nayır, 29 Temmuz 1983 Cuma günü saat 10.00'da polis tarafından görülen lüzum üzerine İstanbul Siyasi polisi tarafından tekrar gözaltına alınmıştır. Yetkililer, Soner Nayır'ın 1974 yılında Beyrut'a geçerek, ASALA karargâhında, bomba yapım uzmanı olarak yetiştirildiğini ve 1981 yılında İstanbul'a gelerek, aile efradıyla görüştüğünü tespit ettiklerini de belirtmişlerdir⁹⁶⁷.

Fransız Hükümet sözcüsü Max Gallo, Orly Havaalanı'nda THY bürosu önünde patlatılan bombalı sabotajı düzenleyen Ermeni'nin yakalandığını açıklamıştır. Gallo, olaydan sonra gözaltına alınan 56 kişi arasında bulunan Suriye doğumlu ve 29 yaşında Varaçyan Garbisyan adındaki Ermeni'nin suçunu kabul ettiğini söylemiştir. Garbisyan'ın ASALA'nın bombalı katliamı üstelenen militan kanadının organizatörü olduğu bildirilmiştir. Ermeni terörist diğer 11 sanıkla birlikte, eylemde bulunmakla suçlanmaktadır Hükümet sözcüsü Gallo, Garbisyan'ın diğer suç ortaklarının adını açıklamadığını söylemiştir. Saldırıda Garbisyan'dan sonra ikinci derecede sorumlu olduğu saptanan terörist Ohannes Semerciyan da yakalanmıştır⁹⁶⁸. Semerciyanlar aslen İstanbul-Kuzguncuklu olup 1980 yılında Fransa'ya taşınmışlardır⁹⁶⁹.

Fransız polisinin Ermeni hücrelerine karşı gerçekleştirdiği geniş operasyonlar sırasında yakalanan Ermeni militanlardan biri, 6 kişinin ölümüne ve 56 kişinin de yaralanmasına yol açan katliamı bizzat organize ettiğini itiraf etmiştir. Orly katliamını gerçekleştiren ASALA üyesi 29 yaşındaki Suriyeli Ermeni terörist Varaçyan Garbisyan'ın işbirliği yaptığı teröristlerden bazılarının 20 Temmuz Perşembe günü tutuklanan 11 Ermeni arasında oldukları belirtilmiştir. 23 yaşındaki

⁹⁶⁶ **Tercüman**, 23 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

⁹⁶⁷ **Tercüman**, 30 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

⁹⁶⁸ **Günaydın**, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁹⁶⁹ **Hürriyet**, 24 Temmuz 1983 Pazar, s.1.

Ohannes Semerciyan'ın evinde bulunan mühimmatı amcası Hampartsum Semerciyan ile oğlu Murat Semerciyan'ndan temin ettiği ortaya çıkarılmıştır⁹⁷⁰.

Gallo Garbisyan'ın operasyonlar sırasında yakalanan 56 militandan tutuklama istemiyle mahkeme önüne çıkarılan 11 kişiden biri olduğunu, diğer 10 kişinin de tutuklanarak hapse konulduğunu belirtmiştir. Gallo, diğer 10 Ermeni militanın adını vermemiş, ancak aralarında üç kadının bulunduğunu söylemiştir. Fransa hükümet sözcüsü Max Gallo Garbisyan'ın, bombalı valizin THY uçağı içinde infilak etmek üzere hazırlandığını itirafları arasında söylediğini açıklamıştır. Garbisyan bombalı valizle havaalanına geldiğini ve bagajının fazla olduğunu söyleyerek bu bavulun bir başka yolcuya verdiğini, buna karşılık söz konusu yolcuya 500 frank (yaklaşık 15.000 TL) ödediğini de belirtmiştir. Ancak, bu yolcunun kimliği belirtilmemiştir⁹⁷¹.

Gözaltına alınmalarına rağmen, haklarında yeterli delil toplanamayıp serbest bırakılan yirmiye kadar Türk ve İran uyruklu Ermeni militan sınır dışı edilmiştir. Türkiye ve İran pasaportu taşıyan Ermeni militanların, 'Yasadışı ve suça yönelik olarak örgütlenmek, patlayıcı madde ve ateşli silah bulundurmak' suçları ile tutuklandıkları belirtilmiştir⁹⁷².

Bu arada, 22 Temmuz Cuma akşamüzeri Lyon Garı'na ASALA adına telefon edilerek, bomba yerleştirildiği ihbarı yapılmıştır. ASALA'nın Fransa'ya aynı gün savaş ilan etmesi ve sürekli olarak tehditler yağdırması sebebiyle, Lyon Garı'nda güvenlik tedbirleri alınmış ve gar boşaltılarak aramalara başlanmıştır⁹⁷³.

Orly katliamından sonra patlama yerinde incelemelerini sürdüren Fransız polis yetkilileri ve bomba uzmanları 300 ila 500 gram arasındaki patlayıcı madde bir fotoğraf makinasının kasasına itina ile yerleştirildikten sonra makinanın bulunduğu valize ayrıca iki adet kamp tipi gaz tüpü konduğunu, daha önce zannedildiği gibi bombanın patlama saatinde bir arıza meydana gelmeyip istenilen saatte patladığını ifade etmişlerdir. Patlamada ağır yaralanan Türklerden 6'sının sağlık durumları ise ciddiyetini korumuştur. Yetkililerin konuyla ilgili verdikleri bilgiye göre, Olayla ilgili incelemelerini sürdüren Paris Cinayet Masası yetkilileri de bombanın THY uçağının havada olduğu bir sırada değil, havaalanındaki yolcuların arasında patlamak

⁹⁷⁰ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.6.

⁹⁷¹ **Tercüman**, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁹⁷² **Tercüman**, 21 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

⁹⁷³ **Güneş**, 23 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

üzere ayarlandığını ve kesin olarak öldürme amacıyla imal edildiğini belirtmişlerdir⁹⁷⁴.

Fransız polisinin, Ermeni teröristlerin Orly Havaalanı'ndaki THY bürosuna düzenledikleri, 6 kişinin ölümüne ve bir o kadar da kişinin de yaralanmasına yol açan bombalı saldırıdan üç gün sonra ASALA'yla ilgileri olduğu sanılan Ermenilerin evlerine düzenlediği operasyonlar sırasında İran, Brezilya ve Türk pasaportu taşıyan 51 Ermeninin gözaltına alındığını ve önemli belgelerin yanısıra silah ve patlayıcı madde ele geçirildiğini açıklamışlardır⁹⁷⁵. Hatta PKK daha sonra diplomatik pasaport bile kullanmaya başlayacak ne derece devletlerin himayesine girdiği ve korunduğunu ortaya koyacaktır⁹⁷⁶.

Bunlardan 10'unun Fransız vatandaşı olduğu bildirilmiştir. Yine aynı kaynaklardan alınan bilgilere göre Fransız güvenlik kuvvetleri aynı gün sabahın erken saatlerinde 150 kişilik bir ekiple çeşitli yerlere baskınlar düzenlemişlerdir. Bu baskınlar sonucunda yakalanan silahlar arasında 2 roket, ağır ve hafif makineli tüfekler, bomba ve bomba yapımında kullanılan fünüye ve mekanizmaları, çok sayıda tabanca ve mermi olduğu öğrenilmiştir. Öte yandan teröristlerle ilişkisi olduğu sanılan Türkçe belgelerin de ele geçtiği ve bu belgelerin tercümanlar tarafından Fransızcaya çevrildiği ifade edilmiştir. Gözaltına alınan şüphelilerden bir tanesi evinde bulunan bombanın imalatında kimin bulunduğunu ve kullanılan malzemeyi kimden aldığını açıklamış sonra da diğer tutuklamalar olmuştur⁹⁷⁷.

Ermeni terör örgütü ASALA'nın 6 kişinin ölümü ve 56 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan Orly-THY satış bürosu katliamıyla ilgili olarak Fransa güvenlik kuvvetlerinin 19 Temmuz'da Paris'te yaptığı operasyonda Alfortville mahallesindeki Ermeni evlerinde ASALA'nın silah deposu ortaya çıkarılmıştır⁹⁷⁸.

Paris Orly Havaalanı'nda 15 Temmuz günkü saldırıda yaralı olarak ele geçen ve suçunu itiraf eden Ermeni terörist Varadyan Garbisyan, daha sonra avukatı Henri Leclerc aracılığıyla, Paris'te gözaltına alınmış 56 Ermeninin serbest bırakılmalarını sağlamak için eylemde bulunduğu şeklindeki ifadesini değiştirdiğini çünkü olayla bir ilgisinin bulunmadığını bildirmiştir⁹⁷⁹.

⁹⁷⁴ **Tercüman**, 18 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

⁹⁷⁵ **Güneş**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1

⁹⁷⁶ **Hürriyet**, 30 Ağustos 1988 Salı, s.1.

⁹⁷⁷ **Güneş**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁹⁷⁸ **Tercüman**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁹⁷⁹ **Hürriyet**, 30 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

Paris'in Orly Havaalanı'ndaki THY bürosuna 15 Temmuz'da yerleştirilen bombanın patlamasıyla 9 kişinin ölümüne, 54 kişinin de yaralanmasına sebep olan katillerden Soner Nayır, Marsilya'da, diğer 7 Ermeni de Paris'te ele geçirildi. Fransız polisi, bütangazı tüpüne bağlı olarak THY bürosuna bir çanta içinde yerleştirilen bombayı 22 yaşındaki ASALA militanı, Türk uyruklu Soner Nayır'ın hazırladığından şüphe edilmektedir⁹⁸⁰.

Ermeni Taşnak Partisi, Paris'in Orly Havaalanı'ndaki kanlı saldırıyı üstlenen tedhiş örgütü ASALA'yı Sovyetler Birliği'nin yönettiğini ileri sürdü. Paris'te basına açıklamada bulunan Taşnak sözcüsü Henri Papazyan, ASALA'nın bazı devletler tarafından Fransa'yı karıştırmak amacıyla kullanıldığını söyledi ve sözlerini şöyle sürdürdü: “*Bildiğimiz kadarı ile ASALA şimdi Suriye’de üstlenmiş ve Sovyetler Birliği’nin güdümü durumundadır*”⁹⁸¹.

ASALA lideri Agop Agopyan'ın geçen yaz Beyrut'ta öldüğünün yalan olduğu yolundaki haberleri doğrulayan Papazyan, Agopyan'ın hayatta olduğunu ve şimdilerde Mihran Mihranyan adını kullandığını söylemiştir. Partisinin ESAK ile hiçbir ilgisi bulunmadığını belirten Papazyan, Fransa Devlet Başkanı Mitterrand'ın Ermeni meselesine karşı gösterdiği anlayıştan övgüyle söz etmiştir⁹⁸².

Paris'in Orly havaalanında 1983 yılında Ermeni teröristler tarafından girişilen saldırının sorumlularının yakalanması için büyük çaba gösteren Cinayet Masası Şefi Jacques Genthial görevinden alınarak, pasif bir göreve getirilmiştir. Bu arada Fransız basını da bu atamaya karşı çıkan yazılara ağırlık verilmiştir⁹⁸³.

Fotoğraf 45. Jacques Genthial⁹⁸⁴

⁹⁸⁰ **Tercüman**, 09 Ekim 1983 Pazar, s.1.

⁹⁸¹ **Tercüman**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁹⁸² **Tercüman**, 19 Temmuz 1983 Salı, s.1.

⁹⁸³ **Günaydın**, 23 Mart 1984 Cuma, s.1.

⁹⁸⁴ **Günaydın**, 23 Mart 1984 Cuma, s.1.

Paris cinayet masası şefi Jacques Genthial'in yerine hükümete yakınlığı ile tanınan Marcel Morin atandı. Genthial'in görevine son verilmesine, polisler karşı çıktığı gibi sendika da olayı protesto etmiştir⁹⁸⁵.

Öte yandan, Ermeni terörizmine arka çıkan Fransız Savunma Bakanı bir cenaze töreninde uğradığı silahlı saldırıda ölümden kıl payı kurtulmuştur⁹⁸⁶.

Paris yakınlarındaki Bobigny Ceza Mahkemesi, geçen yılın Temmuz ayında Ermeni teröristler tarafından Paris'in Orly Havaalanı'nda gerçekleştirilen ve 8 kişinin ölümüne, 54 kişinin de yaralanmasına yol açan bombalı katliamla ilgili olarak tutuklanan 3 Ermeni'yi serbest bırakmıştır⁹⁸⁷.

Paris'in Orly Havaalanı'nda geçen yılın 15 Temmuz tarihinde meydana gelen patlama ile ilgili dosyayı inceleyen sorgu yargıcısı, katliama katıldıkları gerekçesiyle tutuklu bulunan 13 sanıktan Jean Askoyan ile eşi Andree hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir⁹⁸⁸.

Orly Havaalanı katliamı sanıklarına yataklık eden Ermeni örgüt lideri Ara Toranyan ve üç arkadaşının Bobigny Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki yargılanmasına devam edilirken, 15 Türk'ü temsilen davaya müdahil olarak katılan avukatların bulunmadığı duruşmada, açıklanan alt temyiz mahkemesinin kararında Türk tarafı avukatlarının mahkemeye itiraz hakkı olmadığı, hatta Türkleri temsilen avukatların mahkemeye müdahil olarak bile alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Türk müdahil avukatları alt temyiz kararını üst temyize göndermiş, mahkeme de üst temyiz kararını beklemek üzere duruşmayı 14 Ocak 1985'e ertelemiştir⁹⁸⁹.

Orly katliamı ile ilgili olarak tutuklu bulunan 9 ASALA militanından Creteil Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmasına karar verilen 6'sının duruşması 9 Ekim Salı günü başlamış, ancak 9 sanığın 3'ünün ağır cezada, diğer 6'sının ise asliye cezada yargılanmaları konusunda 31 Ağustos tarihli sorgu yargıcısının kararına Paris İstinaf Mahkemesi İttiham Dairesi'nce itirazları reddedildiğinden bir üst mahkeme olan Yargıtay'a havale edilmiştir⁹⁹⁰.

Orly Katliamı'na karıştıkları ileri sürülen 6 Ermeni terörist hakkında Creteil 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davanın 13 Aralık Perşembe günü 09.45'te

⁹⁸⁵ **Hürriyet**, 31 Mart, 1984 Cumartesi, s.1.

⁹⁸⁶ **Tercüman**, 11 Nisan 1984 Çarşamba, s.1.

⁹⁸⁷ **Tercüman**, 27 Mayıs 1984 Pazar, s.1.

⁹⁸⁸ **Milliyet**, 10 Eylül 1984 Pazartesi, s.1.

⁹⁸⁹ **Günaydın**, 09 Ekim 1984 Salı, s.1.

⁹⁹⁰ **Günaydın**, 09 Ekim 1984 Salı, s.1.

başlayan oturumunda, sanıkların sorgulamaları, Ohannes Katanasyan ve Nersez Taşçı'nın ifadeleri dinlenmiştir. Mahkeme Başkanı Charles Ceccaldi, sanıklara yönelttiği sorularla sanıkların ASALA'yla olan ilişkilerini belirlemeye çalışmıştır. Tanıklardan Paris Polis Müdürü Viellard, 1982'den bu yana Fransa, Almanya ve İsviçre'de ASALA'nın tüm bombalı saldırılarda Çekoslovak yapımı detandörler kullandığını, Bedros Halebliyan, Avedis Katanasyan ve Anton Haçkoyan'ın arabalarında ve evlerinde bulunan dedantörlerin bu türden olduğunu söylemiştir⁹⁹¹.

Bu arada Yozgat'ta 1959 yılında doğan Katanasyan da, Kudüs Ermeni Semineri'nde bir süre tahsil gördükten sonra, 1978 yılında Fransa'ya geldiğini beyan etmiştir. Kendisine yöneltilen sorularda Fransa dışındaki Ermeni teröristlerle olan ilişkilerinin ortaya çıkarılmak istendiği Nersez Taşçı, bu tip ilişkileri olmadığını söylediye de Hollanda'da yaşamakta olan Saad Akkas adlı bir Ermeni'yi tanıdığını itiraf etmiştir⁹⁹².

Orly katliamına karıştıkları iddiası ile Creteil'de yargılanan altı Ermeni militandan beşi, iki-dört yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bir sanığa delil yetersizliğinden beraat kararı veren mahkeme, sanıkların Orly olayıyla ilişkilerinin bulunmadığını, sadece silah bulundurmaktan mahkûm edildiklerini bildirmiştir. Kararı çok hafif bulan ve patlamada zarar gören Fransızların ve Türklerin avukatları, temyize başvuracaklarını belirtmişlerdir⁹⁹³.

15 Temmuz 1983'te Ermeni teröristlerin Orly Havaalanı'nda gerçekleştirdikleri katliamının duruşması Paris'in 15 km. uzağındaki Creteil'deki Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayacağı, yaralanan 18 Türk ile 30'dan fazla Fransız ve yabancı uyruklu, müdahil taraf olarak katılacağı, Suriye asıllı Varujyan Garbisyan, İstanbul doğumlu Ohannes Semerci ve Sivas'lı Soner Nayır'ın, savcı tarafından "kasıtlı adam öldürmek, bomba taşımak ve yerleştirmek, sahte evrak tanzim etmek ve bir çeteye girmek" iddiaları ile yargılanacağı bildirilmiştir⁹⁹⁴.

19 Şubat 1985 Salı günü Tercüman gazetesi Katolik "La Croix" gazetesine bir açıklama yapan "Ermeni Hareketi Savunma Komitesi" başkanı Ara Krikoryan'ın, "24 Nisan Ermeni soykırımının 70.yıldönümüdür, bu yüzden Fransız Parlamentosu'nun dikkatini çekmek için bazı eylemler yapılırsa da Türk resmi

⁹⁹¹ **Hürriyet**, 15 Aralık 1984 Cumartesi, s.1.

⁹⁹² **Hürriyet**, 15 Aralık 1984 Cumartesi, s.1.

⁹⁹³ **Tercüman**, 22 Aralık 1984 Cumartesi, s.1.

⁹⁹⁴ **Tercüman**, 19 Şubat 1985 Salı, s.1.

makamlarına karşı yapılan saldırılar haklıdır fakat Orly tipi cinayetler hiçbir şekilde savunulamaz”, dediği haberine yer vermiştir⁹⁹⁵.

Creteil Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Saurel, Orly katliamı davasının en kısa sürede sonuçlandırılacağını bildirmiştir. Başkan Saurel o günkü duruşmanın öğleden sonraki bölümünde davanın kilit tanıklarından Fransa eski Güvenlik Örgütü Başkan Yardımcısı Bakloui'nin dinlenmesinin kararlaştırıldığı duruşmanın 24 Şubat 1985 Pazar sabahki bölümünde olayın planlayıcısı Varujan Garbisyan, müdahil avukatların sorularını cevaplandırmıştır⁹⁹⁶. Bu sırada, mahkeme Savcısı, Garbisyan'a “Orly olayı ile ilgili olarak polisler eve geldiğinde korkacak hiçbir şey olmadığına göre neden pencereden kaçmaya kalkıştın”, sorusuna, “*Fransa hükümeti ile ASALA arasındaki anlaşma 1981’de Fransız hükümeti tarafından bozulmuştu. Polisler gelince kapıyı açtım. Polislerden biri almıma vurdu ve ben yere düştüm ancak hiçbir direnişte bulunmadım*”, demiştir⁹⁹⁷.

Davanın öğleden sonraki oturumunda Savcı, Nayır'ın üzerine kayıtlı araçlardan Peugeot otomobilin polis tarafından aranmakta olduğunu belirtmiş, tanıklardan olay günü THY kontuarında görevli olan Christine Baudiet, sanıklardan Soner Nayır ile Varujan Garbisyan'ı teşhis ettiğini açıklamıştır. Tanık Hasan Ediz, “*Orly’de olay günü kuyrukta beklerken biri geldi ve fazla valizini alıp alamayacağımı sordu. Kabul etmeyince kuyruğun önünden biri kırmızı renkli valizi aldı ve şiddetli patlama meydana geldi*”, demiştir⁹⁹⁸.

ASALA, Fransa’da yeniden örgütlenebilmek için Varujan Garbisyan’ı askeri şef, Roobik Avanyan’ı da politik şef olarak görevlendirmiş, Garbisyan Fransa’ya geldikten hemen sonra Ohannes Semerci ile irtibat kurmuş, Orly katliamından bir gün sonra Atina’da bulunan Agop Agopyan’la telefonda konuşmuş ama Semerci Kudüs’te iki yıl seminer okulunda eğitim görüp, Türkiye’ye gittikten sonra İsrail Gizli Haberalma Servisi geri dönüşünü yasaklamıştır⁹⁹⁹.

Sorgu Komiseri Grisor de, Garbisyan’ın, Ohannes’in evindeki valizlerin içinden gereken malzemeyi aldıktan sonra 14–15 Temmuz günlerini birbirine bağlayan gecede bombayı kendi evinde tek başına imal ettiğini, Garbisyan’ın daha sonra bombayı kahverengi bir çantanın içine yerleştirdiğini, 15 Temmuz günü de

⁹⁹⁵ **Tercüman**, 19 Şubat 1985 Salı, s.1.

⁹⁹⁶ **Günaydın**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

⁹⁹⁷ **Günaydın**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

⁹⁹⁸ **Günaydın**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

⁹⁹⁹ **Güneş**, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

önce Soner Nayır'ın evine gittiğini, ancak kendisini evde bulamadığını, Nayır'ın evinde gördüğü Ohannes Katanasyan'a imal ettiği ikinci bombanın ayarını zarf içinde verdikten sonra taksiye atlayarak, Orly'a gittiğini, 500 frank karşılığında sade görünümlü bir yolcuya çantayı teslim ettiğini, söylemiştir¹⁰⁰⁰.

Yalnız bütan gazlarını Soner Nayır'a aldırıp patlamada tüpgaz kullanıldığı iddiasını reddeden Garbisyan, patlamanın saat 15.00'den sonra meydana geleceğine emin olduğunu eve döndüğünde haberi radyodan duyunca, ayar bozukluğundan bombanın erken patladığını düşündüğünü, belirtmiştir¹⁰⁰¹.

3 Ermeni terörist Orly katliamından suçlu bulunmuş, Soner Nayır 15, Semerciyan 10 yıl cezaya çarptırılmış, müebbed cezasına çarptırılan Garbisyan ise son söz olarak "*tek yol silahlı mücadele*" demiştir. Katillerin avukatı Verges kararı temyiz edeceğini bildirmiştir¹⁰⁰².

Orly Duruşması'nın ikinci perdesinde ASALA'cılarının 1915 olayları ile ilgili iddiaları üzerine Türk uzmanlardan ilk olarak siyaset bilimci ve hukukçu Profesör Mümtaz Soysal ve Tarihçiler Profesör Türkkaya Ataöv ile Doçent Sina Akşin ve Doçent Hasan Koni'nin dinlenmesi beklenmiştir¹⁰⁰³.

Orly davasında tanıklık eden Fransız Gizli İstihbarat ve Karşı Casusluk Örgütü, DST'nin eski müdürü Jean Baklouti, Creteil Ağır Ceza Mahkemesi'nde Fransa'nın 1983 yılının Ocak ayına kadar Ermeni terör örgütü ASALA'ya sadece 1915 (sözde) soykırımının intikamcısı ve Türkiye'ye karşı eylem yapan bir örgüt olması ve de bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın mantığıyla baktığını, takip etmediğini itiraf ederek, Fransız hıyanetini bir kez daha belgelemiştir¹⁰⁰⁴.

Orly davasından dolayı Creteil Ağır Ceza Mahkemesi'nde 15 yıl hapis cezasına çarptırılan Soner Nayır'ı, Belçika Hükümeti de Brüksel'de Türk Turizm Bürosu'na ve Marmara Seyahat Acentası'na bomba koymak ve 14 Temmuz 1983'te öldürülen Türkiye Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy'a yapılan saldırılara karışmak iddiaları ile yargılamak istemiş, Brüksel'deki gözlemciler, Belçika adli makamlarının Nayır'ın dosyasını Fransa'ya göndermemekle büyük bir hata işlediğini 15 yıl hapis cezası alan bir teröristin artık iade edileceğini belirtmiştir. Belçika

¹⁰⁰⁰ **Güneş**, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁰¹ **Güneş**, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁰² **Tercüman**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁰³ **Tercüman**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁰⁴ **Güneş**, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

adli makamlarının Soner Nayır'ın bu ülkede bulaştığı olaylar dolayısıyla da yargılanmasını Fransa'dan isteyebileceği öğrenilmiştir¹⁰⁰⁵.

Orly katillerine verdiği cezalarla ASALA ve benzeri Ermeni terör örgütlerinin yasadışı olduğunu kabul eden Fransa, bu durumda soykırım iddialarını reddetmeliydi. ASALA başta olmak üzere birçok Ermeni terör örgütünün yanında yer almış ve bu şekilde kendi ülkesinde ve diğer ülkelerde açıkça terör eylemlerine çanak tutmuş bir ülke olarak Fransa'nın bundan sonraki dönemlerde eski hatalarını yinelemeyip, terörizme karşı tavır alması, Fransa hükümetinin artık terörizm konusunda hem Türkiye, hem de diğer Avrupa ülkelerine karşı kararlı olduğunu belirten tutumunu açıklaması, (sözde) Ermeni soykırımını iddialarını reddetmesi ve bu tür terör örgütleri ile bir daha ilişkiye girmemesi gerekmektedir¹⁰⁰⁶.

25 Mart 1985 günü Bobigny Asliye Ceza Mahkemesi'nde Şubat 1985'te Creteil Ağır Ceza Mahkemesi'nde 15 yıllık hapis cezasına mahkûm olan Soner Nayır'a yardım etmiş olmakla suçlanan Arto Büyükpehlivanyan, Setrak Kazancıyan, Vahe Zulfayan ve Ulusal Ermeni Hareketi Sözcüsü Ara Toranyan yargılanmış ve sanıklar için Savcı, 2'şer yıl hapis cezası istemiştir. Mahkeme Başkanı Weber, Orly katliamından sonra Soner Nayır'ın Kazancıyan aracılığı ile Zulfayan'ın evinde kaldığını, Eylül ayında ise Kazancıyan'ın Toranyan'dan 2 bin frank aldığını, daha sonra Nayır'a sahte bir Suriye pasaportu sağlayan İncicyan adlı Ermeni'nin yakalanması üzerine Fransız İstihbarat örgütü'nün Kazancıyan'ı da izlemeye başlayıp Soner Nayır'a kadar varabildiklerini belirtmiştir¹⁰⁰⁷.

Yargıç Weber daha sonra Büyükpehlivanyan'ın 7 Ekim günü Soner Nayır'ı Marsilya'ya giden bir trene Sens garından bindirdiğini, ertesi gün ise polislin Marsilya'da Soner Nayır'ı tutukladığını hatırlatmıştır. Daha sonra ifadesi alınan 1981'de Paris'teki başkonsolosluğu basan Ermenilerden konsolos Kaya Inal'ı yaralayan Agop Zulfayan'ın kardeşi olduğu anlaşılan Vahe Zulfayan, Soner Nayır'ı evinde barındırdığı sırada Orly katliamına iştiraki konusunda hiçbir bilgisi olmadığını öne sürmüştür¹⁰⁰⁸.

Büyükpehlivanyan ve Kazancıyan'ın da aynı doğrultudaki ifadelerinden sonra Ulusal Ermeni Hareketi'nin Sözcüsü ve Ermeni Tutukluları Koruma Komitesi Başkanı Ara Toranyan, Kazancıyan'a hiçbir şekilde Soner Nayır için para

¹⁰⁰⁵ **Tercüman**, 05 Mart 1985 Salı, s.1.

¹⁰⁰⁶ **Tercüman**, 05 Mart 1985 Salı, s.1.

¹⁰⁰⁷ **Güneş**, 26 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

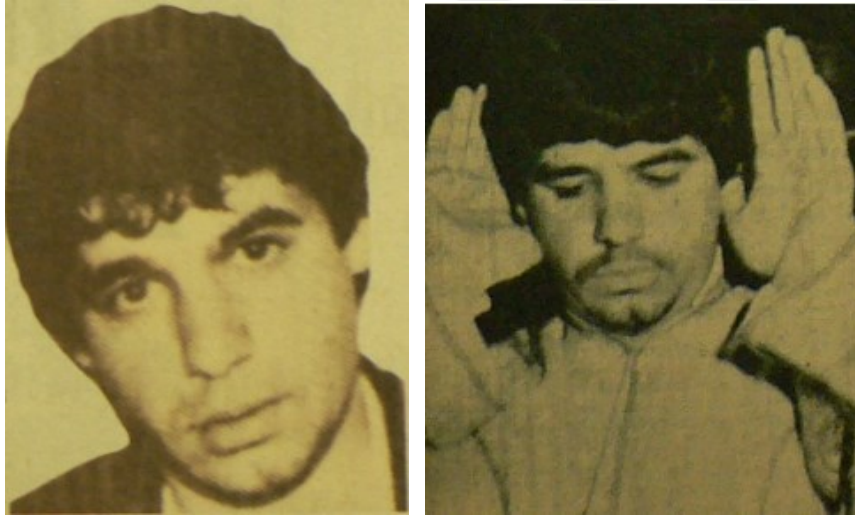
¹⁰⁰⁸ **Güneş**, 26 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

vermediğini iddia ederek, “...parayı Kazancıyan’a muhtaç olduğu için verdim. Soner Nayır’a yardım etmek kararı almış olsaydık herhalde 2 bin frankla yetinmezdik. 10 yıldır milletim için mücadele veriyorum. Savunduğumuz saldırılar vardır ancak bazılarının davamıza zarar verdiğine inanıyor ve kınıyoruz” demiştir¹⁰⁰⁹.

Savcı Beclen ise, “1914 savaşında meydana gelmiş birtakım Türklerin sorumlu olduğu olayların acısı Orly’de Türk işçilerinden çıkarılmak istenmiştir. Bu nedenle Nayır’a yataklık edenlere karşı şevkatli davranmayacağını. Kazancıyan, Zulfayan ve Büyükpehlivanyan için 2’şer yıllık hapis cezası istiyorum” demiştir. Savcı ayrıca Ara Toranyan için 2 yıl ceza verilmesini istedi. Ancak bu cezanın tecil edilmemesini ve paraya çevrilmemesini istemiştir. 4 sanığa pasaportlarının iade edilmesine karar veren Başkan Weber, cezalar ile ilgili kararı ise 22 Nisan’da vereceklerini bildirmiştir¹⁰¹⁰.

Hükümlülerin avukatı, davanın usulsüz cereyan ettiğini öne sürerek temyize gitmişti. Mahkeme, Varujan Garbisyan’a ömür boyu, Soner Nayır’a 15 yıl, Ohannes Semerciyan’a ise 10 yıl hapis cezası vermiştir¹⁰¹¹.

Fotoğraf 46. Soner Nayır¹⁰¹². Kudüs’te Ruhban Okulunda Papazken¹⁰¹³.

ASALA militanı Soner Nayır’ın babası Serkis Nayır, annesi Hatur Nayır “ASALA kâfirlerinin Allah belasını versin”, Soner Nayır’ın dayısı Sefer Polat, “bu vatan bizim. Babam, Karabekir Paşa komutasında şark cephesinde 9 yıl gönüllü

¹⁰⁰⁹ Güneş, 26 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

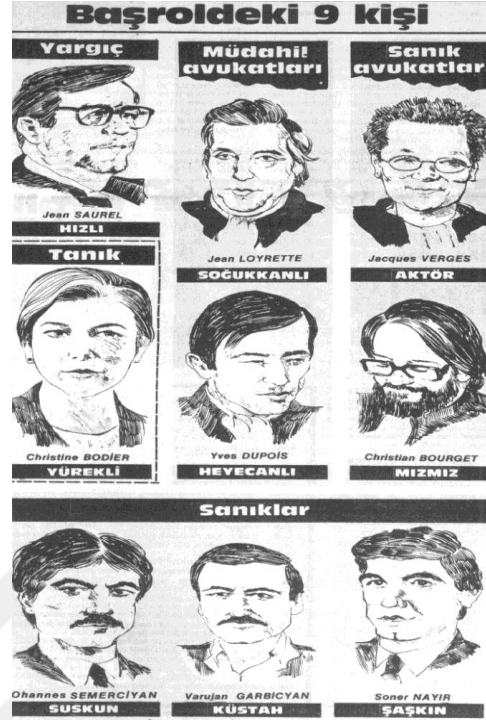
¹⁰¹⁰ Güneş, 26 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰¹¹ Tercüman, 09 Haziran 1985 Salı, s.1.

¹⁰¹² Hürriyet, 27 Temmuz 1983 Çarşamba, s.1.

¹⁰¹³ Tercüman, 30 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

askerlik yapmıştır. Yazık onun kemikleri sızlamıştır”, demiştir. Ailenin 18 yaşındaki felçli kızı Yeter ile 21 yaşında zekâca kusurlu oğlu Şahin de röportaj esnasında hazır bulunmuşlardır¹⁰¹⁴.

Fotoğraf 47. Orly Davası Mahkemesi¹⁰¹⁵

4 Ekim 1984 günü “Orly” katliamı dosyasını görüşen Suçlama (İttilah) Mahkemesi aldığı kararı bildirmiştir. Yaralı avukatlarının “Orly” soruşturmasıyla ilgili olarak tutuklanmış tüm sanıkların ağır cezaya yollanması talebini reddeden Suçlama Mahkemesi, dosyanın “bölünebilir” olduğuna karar vermiştir. Bu karara göre, sadece 3 mahkûm ağır cezada yargılanacak, 6’sının davası da “Creteil” Mahkemesi’nde görülecektir. Bu karardan sonra, yaralı avukatları, temyize başvurmak için önlerinde 5 günlük bir mühletleri olduğunu, müvekkilleriyle görüştüktan ve mahkeme kararının dayandığı koşulları inceledikten sonra, bu konuda bir tavır saptayacaklarını belirtmişlerdir. Avukatların temyize gittikleri takdirde, 17 Ekim 1984 günü, 6 Ermeni için başlayacak asliye davasının ileri bir tarihe atılacağı bildirilmiştir. Türklerin bu davada müdahil taraf kabul edilip edilmediklerine Creteil Mahkemesi karar verecek, denilmiştir¹⁰¹⁶. Orly Katliamı’nı kitabında anlatan Yazar

¹⁰¹⁴ **Milliyet**, 29 Temmuz 1983 Cuma, s.7.

¹⁰¹⁵ **Milliyet**, 25 Şubat 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰¹⁶ **Güneş**, 10 Ekim 1984 Çarşamba, s.1.

Bilal Şimşir Orly'ye yapılan bombalı saldırıda 8 kişinin öldüğü ve 60 kişinin yaralandığı bilgisini vermektedir¹⁰¹⁷.

İstinaf Mahkemesi'nin itirazı reddetme kararı henüz kesinleşmediğinden Creteil Asliye Ceza Mahkemesi duruşmayı 28 Kasım 1984'e ertelemiş, 6 sanığın avukatı olan Henri Leclerc ise müdahil avukatların kendi müvekkillerinin uzun süre tutuklu kalmalarını sağlamak için hukuki olmayan gerekçelerle üst mahkemelere itirazlar yaptıklarını ve amaçlarının adalet olmadığını ileri sürmüştür. Müdahil avukatlar Suçlama Dairesi'nin sanıkların tutukluluğunun devam edeceğini bildirmiştir¹⁰¹⁸.

Orly'de 9 kişinin hayatına mal olan bombanın hazırlayıcısı olduğu ileri sürülen Soner Nayır 11 Ekim 1961'de Sivas'ın Gemerek ilçesinde doğmuş Nayır'ın 13 yaşındayken Kudüs'e giderek burada eğitime tabi tutulmuş ve bomba uzmanı olarak yetiştirilmiştir. 1980'de Fransa'ya gelen Nayır bir yıl sonra da üç yıllığına Fransa'da oturma izni almıştır¹⁰¹⁹.

Fotoğraf 48. Prof. Mümtaz Soysal ve Doç.Dr. Sina Akşin¹⁰²⁰

DST'nin yeni emekliye ayrılmış olan eski müdürü Jean Baklouti 23 Şubat 1985 günü Türkiye saatiyle 14.00'te başlayan duruşmada, Creteil Asliye Ceza Mahkemesi önünde, ASALA'nın önceleri sadece 1915 soykırımına karşı çıkan bir örgüt olduğunu ancak 1983 yılı Ocak ayından sonra Marksist-Leninist bir çizgiye geçerek uluslararası terör dalgasına karıştığını, bu tarihlerde ASALA ile ilgilenmeye

¹⁰¹⁷ Şimşir, a.g.e., s.968.

¹⁰¹⁸ Cumhuriyet, 18 Ekim 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰¹⁹ Tercüman, 09 Ekim 1983 Pazar, s.1.

¹⁰²⁰ Milliyet, 25 Şubat 1985 Pazartesi, s.1.

başladıklarını, DST'nin örneğin “Doğrudan Eylem” gibi Fransa'dan çıkan örgütlerle değil, devlet güvenliğini tehlikeye sokan dış örgütlerle ilgili araştırmalar yaptığını söylemiştir. Baklouti, ASALA'nın Lübnan karıştıktan sonra merkezini Beyrut'tan Şam'a taşıdığını, George Habbaş ve diğer Filistinli liderler ve örgütlerle ilişki kurduğunu, daha sonra Suriye ve Libya istihbarat örgütleriyle işbirliği yaptığını, başlançıda Fransa'da Ermeni Ulusal Hareketi tarafından desteklenmesine rağmen, Agop Agopyan'ın ölümünden sonra, Varujan Garbisyan'ı Fransa'da yeniden örgütlemesi için askeri şef, iki hafta önce sınırışı edilen Roobik Avansyan'ı da politik şef olarak gönderdiğini ifade etmiştir¹⁰²¹.

Savunma avukatları DST'nin, Devlet güvenliği gerekçesiyle yürüttüğü araştırma ve takipler konusunda ayrıntılı bilgi vermeye yanaşmamasını bir koz haline getirmeye çalışmış, Savunma avukatlarından Bourguet, DST'nin 14-15 Temmuz 1983'te, katliam günü, Garbisyan ve Soner Nayır'ı takip edip etmediklerini belirtmesini istemiştir. Bu arada Baklouti katliamdan bir gün sonra Paris'te bulunan Garbisyan ile Atina'da bulunan Agopyan arasındaki konuşmaları Yunan istihbaratının kendilerine ilettiğini, konuşmanın şifreli olduğu için anlaşılmadığını belirtmiştir. Cinayet Masasından Garbisyan'ın itiraflarını sağlayan Sylvestre Grisoli'ye yargıç, savcı ve avukatlar sorularını yöneltmişler, Komiser Çiviciyan'ın da kendisine yardım ettiğini kabul eden Grisoli, Garbisyan Ohannesin bombayı kendi evinde tek başına imal ettiğini bildirmiştir¹⁰²².

Grisoli, Garbisyan'ın daha sonra bombayı kahverengi bir çantanın içine yerleştirdiğini, 15 Temmuz günü önce Soner Nayır'ın evine gittiğini ancak kendisini evde bulamadığını söylemiştir. Garbisyan, Nayır'ın evinde gördüğü Ohannes Katanasyan'a imal ettiği ikinci bombanın ayarını zarf içinde bir belge olduğunu söyleyerek verip sonra taksiyeye Orly'a gittiğini, 500 frank karşılığında sade görümlü bir yolcuya çantayı teslim ettiğini açıklamıştır ancak Garbisyan, bütan gazlarını Soner Nayır'a aldırıldığını ve patlamada tüpgaz kullanıldığını her zaman reddetmiştir. Patlamanın saat 15.00'den sonra meydana geleceğini, evde haberi radyodan duyunca, ayar bozukluğundan bombanın erken patladığını düşündüğünü söylemiştir¹⁰²³.

¹⁰²¹ Güneş, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

¹⁰²² Güneş, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

¹⁰²³ Güneş, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

Mahkeme Heyetinin Başkanı Jean Saurel'in ASALA ile Fransa hükümeti arasında ilişki kurulup kurulmadığı ve müzakereler yapılıp yapılmadığı konusunda, Bakanlar Kurulu üyeleri Joseph Franceschi, Gaston Defferre ve Haroun Tazieff'in mahkeme tarafından dinlenip dinlenmemesi konusunda muhtemelen ileride karar alacağı bildirilmiştir¹⁰²⁴. Mösyö Verges, Paris'teki tarihi davada, ASALA teröristlerini savunurken, “Fransa, geçmişte Ermeni teröristlere yardımcı olmuştu; (sözde) soykırım davasını desteklemişti, şimdi niçin müvekkillerimizin burada bozguncu çetesi gibi yargılanmasına göz yumuyor”, demiştir¹⁰²⁵. Mahkemenin ilk oturumlarında pek gözükmeyen Ermeniler, gün geçtikçe daha fazla ilgi göstermeye başlamışlardır¹⁰²⁶.

Öte yandan, Türkiye Ermenileri Patriği Sinork Kalustyan, Yankı dergisine yaptığı açıklamada; Orly Havaalanı'nın bombalanması olayının özel bir terör hareketi değil bir katliam olduğunu belirterek, “Bu tür terörizm için en ağır ceza verilmelidir. Umuyorum ki, adalet yerini bulacaktır” demiştir¹⁰²⁷.

Fotoğraf 49. Creteil Mahkemesi “Orly Katliamı” Duruşması¹⁰²⁸

Fransız güvenlik kuvvetlerine Ermeni teröristlerin iki ülkede Türk hedeflerine saldırıda bulunabileceği yolunda ihbarlar yapılması üzerine Türkiye'nin Paris ve Viyana büyükelçilikleri çevresinde koruma arttırılmış, diplomatlara kurşungeçirmez

¹⁰²⁴ **Güneş**, 24 Şubat 1985 Pazar, s.1.

¹⁰²⁵ **Hürriyet**, 04 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰²⁶ Sabetay Varol, “Karar Saatlerce Çıkmadı”, **Cumhuriyet**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰²⁷ **Tercüman**, 25 Şubat 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰²⁸ **Milliyet**, 04 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

çelik yelekler dağıtılmıştır. Orly katliamı sanığı üç Ermeni militanın Creteil Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmaları, 27 Şubat günü hararetli tartışmalarla devam ederken, Fransız güvenlik kuvvetlerine gelen bir ihbar üzerine, Türkiye'nin Paris ve Viyana büyükelçilikleri koruma altına alınmıştır¹⁰²⁹.

“Orly Katliamı” davasının tanığı Fransız hostes, ASALA tarafından ölümlerle tehdit edilmiş, Varujan Garbisyen ile Soner Nayır için, “*ben bunları havaalanında gördüm*” diyen Christine Bodier, bu ifadesi nedeniyle ASALA'nın hedefi haline gelmiştir¹⁰³⁰.

Paris'te 1983 Temmuz ayında Orly Havaalanı THY bagaj kabul bölümüne girilen saldırı ile 8 kişinin ölümüne, 55 kişinin de yaralanmasına yol açan ASALA teröristi Varujan Garbisyen, bilerek ve isteyerek adam öldürmek ve suç örgütüne üye olmaktan, Fransız yasalarına göre en ağır ceza olan müebbet hapse çarptırılmıştır. Soner Nayır 15, Ohannes Semerci ise 10 yıl ağır hapse mahkûm olmuştur. Kanlı “Orly katliamı” olarak anılan davanın 3 yargıç ve 9 jüri üyesi, kararı yaklaşık 7 saat 15 dakika sonra, Türkiye saati ile sabaha karşı 03.00'te açıklamışlardır¹⁰³¹.

Evet ya da hayır diyerek cevaplamış oldukları 82 soruyu sıralayan yargıç Saurel, Garbisyen'in Fransa'da en büyük ceza olan müebbet, Soner Nayır'ın 15, Ohannes Semerci'nin ise 10 yıl hapse çarptırıldıklarını açıklamıştır. Nayır ile Semerci için hafifletici neden bulunduğunu belirten Saurel, Garbisyen'in ise bilerek ve isteyerek adam öldürmekten suçlu bulunduğunu bildirmiştir. Nayır ve Semerci, 9 gün süren yargılamalarından sonra katliama iştirak, patlayıcı madde sağlamak, bomba imal etmek, çete kurmak suçlarından mahkûm olmuşlardır. Karardan sonra Ohannes Semerci'nin kızkardeşi bayılırken, Fransız TV'ye bir demeç veren Garbisyen'in avukatı Verges, hemen temyize başvuracağım, demiştir¹⁰³².

Dokuz günlük kesintisiz süren “Orly katliamı” davası duruşmalarında, adalet önüne çıkarılan üç Ermeni militan Varujan Garbisyen, Ohannes Semerci ve Soner Nayır için artık karar aşamasına geldiği bir anda, 2 Mart 1985 Pazar günü beklenmedik iki görgü tanığı ortaya çıkmıştır. Paris'ten 150 km uzaklıktaki Tours kentinden getirtilen günün sürpriz tanıkları 15 Temmuz 1983 günü Atina'ya gitmeye hazırlanan Bay ve Bayan Bonin olup olay günü Orly'de bulduklarını, patlamadan kısa süre sonra, Akdenizli tipli, 40-50 yaşlarında üç şüpheli kişiyi telefon

¹⁰²⁹ **Tercüman**, 27 Şubat 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁰³⁰ **Hürriyet**, 01 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹⁰³¹ **Güneş**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³² **Güneş**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

kulübelerinin arkasına saklanırken gördüklerini ve bu kişilerin bakışında gariplik sezdiklerini belirtmişlerdir¹⁰³³.

Garbisyan adına Türk ve Fransız ölümler önünde eğildiğini söyleyerek savunmasına başlayan Verges, “*ben ölümler arasında başkalarının yaptığı gibi ayırım yapmıyorum*”, demiştir. Teröre karşı olduğunu, ancak burada bu olayda sanıkların tam sorumluluğunu öğrenmek için bulunduğunu belirten Verges, müvekkilinin ASALA üyesi olduğunu hiçbir zaman inkâr etmediğini, her Ermeni’nin (sözde) soykırımını içinde yaşadığını, ancak rahatlamak ihtiyacında olan Fransız toplumunun önüne Garbisyan’ın suç işlediği için değil, rehine olarak atıldığını, müebbed hapsine kadar korkunç bir şey olduğunu söylemiştir¹⁰³⁴.

Verges daha sonra Ermeniler arasındaki hesaplaşmaya değinip, doğrudan Ermeni Ulusal Hareketi Sözcüsü Ara Toranyan’ı da hedef alan Verges, Ara Toranyan bunları unuttu, demiştir. Fransız hükümet yetkililerinin yakın bir geçmişte ASALA’yı ne denli desteklediklerini de bir kez daha öne süren Verges, eski İçişleri Bakanı Deferre’nin 24 Nisan 1982 yılında Marsilya’da yaptığı konuşmada, Ermenileri savunmaya yardım edeceğini, Savunma Bakanı Hernu’nun Lyon’da yaptığı bir konuşmada, Ermenilerin eski topraklarına yeniden dönmelerinin bir hak olduğunu ifade ettiğini de vurgulamıştır¹⁰³⁵.

DST ve iddia makamının Garbisyan’a karşı getirdiği suçlamaları çürütmeye çalışan Verges, soruşturma dosyasının hiçbir yerinde ne müvekkilinin, ne de Soner Nayır’ın tüpgaz aldırma konusundaki iddiayı kabul etmediklerini hatırlattıktan sonra Ermenilerin arasında çok ciddi bir hesaplaşma olduğunu, bu hesaplaşmanın sonucu tüpgazlarla ilgili bilgiyi bir muhbirin DST’ye bildirdiğini, içi silah dolu valizlerin Ara Toranyan ve Orly soruşturmasından sonra tutuklanan ve geçtiğimiz Aralık ayında asli cezada yargılanan Bedros Halebliyan aracılığıyla Garbisyan’a kadar ulaştığını söylemiştir¹⁰³⁶.

Garbisyan’ın katliamla ilişkisi olmadığını, çeşitli savlarla kanıtlamaya çalışan Verges, Garbisyan’ın Ermeniler arasındaki hesaplaşmanın kurbanı olduğunu ısrarla bir kez daha öne sürmüştür. Sanık Ohannes Semerci’nin evinde arama yapan polislerin daha valizleri açmadan içinde silah olduğunu bildiklerini aksi takdirde valizlerin patlayabileceğinden kuşkulunmaları gerektiğini de vurgulayarak bir kez

¹⁰³³ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³⁴ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³⁵ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³⁶ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

daha Garbisyan, Semerci'yi ve Soner Nayır'ı yakan ihbarı üzerine dikkati çekmiştir¹⁰³⁷.

Katliamdan sonra bütün Ermenilerin rahatlamak için kurbanlar beklediğini belirten Verges, Garbisyan'ın Ermeniler arasındaki hesaplaşma ile Fransız polisinin panik psikolojisinin kurbanı olduğunu bir kez daha belirtmiştir. Verges, bununla ilgili olarak şunu söyledi: “15 Temmuz 1983 günü katliamla ilgili olarak polisin ve hükümetin elinde hiçbir ipucu yoktu. Tüm Fransa beklenti içindeydi. 16 Temmuz günü ise Deferre Bakanlar Kurulunu toplamıştı ve Fransızlara üç suçlu gerekiyordu; üç suçlu seçildi”. Daha sonra katliam kurbanlarının da gerçeğin ortaya çıkmasını istediklerini belirten Verges, “Ancak gerçek bu sanık sandalyelerinde değil gerçek firarda” demiştir. Jüri üyelerinin intikam duygularıyla hareket etmemelerini isteyen Verges, müvekkilinin silahların kendisine teslim edildiğini kabul ettiğini ve bu suçtan en fazla on yıllık bir hüküm giymesi gerektiğini belirtmiştir¹⁰³⁸.

Güneş gazetesi, Federal Almanya'nın Frankfurter Allgemeine gazetesinde yer alan Orly baskınıyla ilgili haberi,

“Agopyan gittikten sonra adamlarının izlenmesine devam edilmiş ve Garbisyan'ın Nayır adında birinden kendisine bir düzine gaz tüpü bulmasını istediği telefon konuşması da dâhil olmak üzere ki bu konuşma suikastten bir gün önce yapılmıştı tüm telefon konuşmaları dinlenmiştir. Gaz tüplerinden üçü patlayıcı maddenin gücünü artırmak amacıyla kullanılmıştır. Aynı gün Brüksel'de bir Türk diplomatı öldürüldüğü halde, Fransız Gizli Servisi bir müdahalede bulunmak ya da önlemleri artırmak için bir neden görmemiştir. Ancak, Orly'de kan döküldükten sonra bu gizli servis, polise bir rapor vermiş, böylece 50'den fazla kişinin tutuklanması ve silah depolarının ortaya çıkarılması zor olmamıştır. Güvenlik makamlarının hareket sahası siyasi emir aldıkları için mi sınırlanmıştı? Sosyalist hükümet, Korsikalı ayrılıkçılar ve Suriye başkentindeki rejimle yaptığı gibi ASALA ile bir ateşkes anlaşması imzalamıştır”, şeklinde yazmıştır¹⁰³⁹.

Tercüman gazetesi ise, Washington Post'ta çıkan bir yazıda Türklerin maruz kaldığı Ermeni terörüne, sırf Müslüman oldukları için Türklere uğradıkları saldırılarda fazla destek verilmediğini, 1973'ten bu yana 27 Türk diplomat ve ailesinin Ermeni terörist gruplarca öldürüldüğünü, Brüksel, Paris Havaalanı ve Lizbon'daki cinayetlerde ölü sayısının çok olmasına rağmen Türklere Müslüman oldukları için çok az destek gösterildiğinin, oysa IRA tarafından 27 İngiliz diplomat ya da Filistinliler tarafından 27 Musevi diplomat öldürülseydi, dünya kamuoyunun bu kadar ilgisiz kalmayacağını dile getirildiğini söylemiştir. Yazının devamında

¹⁰³⁷ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³⁸ Güneş, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁰³⁹ Milliyet, 28 Temmuz 1982 Perşembe, s.1.

Amerikalıların, Türk-Ermeni davasını basit bir kan davası olarak gördüğünü ve önemsemediğini bildiren Washington Post'taki yazıda taraf olmamız istendiğinde her zaman Türklerin karşısında yer aldık, denilmiştir¹⁰⁴⁰.

Güneş gazetesi, Fransa adli makamlarınca Fleury-Merogis hapisanesinde pijamasıyla kendisini asan Ermeni terörist Aram Basmacıyan'ın otopsisinin 15 Nisan 1985 Pazartesi'den sonra yapılacağını bildirmiştir. Fransız televizyonu Basmacıyan'ın intiharıyla ilgili bir yorum yapmamaya dikkat etse de radyo haberi verirken Basmacıyan'ın tutukluluğu sırasında bunalıma düştüğünü vurgulamıştır. Fransa'da yaşayan Ermeni topluluğunun olaya tepkisi merak konusu olmuştur. Bilindiği gibi Fransa'daki Ermeni cemaati; son Orly davasına sahip çıkmamasına karşılık 1984 Ocak ayında Paris'te ağır ceza mahkemesinde görülen 1981 yılında başkonsolosluğa düzenlenen baskınla ilgili davada Ermeni teröristleri desteklemek için her gün salonu doldurmuştur¹⁰⁴¹.

Olay, Tercüman'da şu şekilde haber olmuştur: 24 Eylül 1981'de Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu'nu Kevork Güzelyan, Agop Culfayan ve Vaksen Sisliyan adlı Ermeni teröristlerle birlikte basan ASALA üyesi Aram Basmacıyan, yedi yıllık hapis cezasını çekmekte olduğu Fleury-Merogis cezaevindeki hücresinde kendisini pijamasıyla astı. Basmacıyan, özel gözetim altında tutuluyor ve her yarım saatte bir hücresi gardiyan tarafından denetleniyordu lakin yarım saatlik arada intihar ettiği sanılan terörist TSİ 20.15'de gardiyanlarca ölü bulundu¹⁰⁴².

Ermeni terör örgütü ASALA, siyasi işlerle görevli iki üyesinin Lübnan'daki Bekaa Vadisi'nde öldürüldüğünü öne sürdü. ASALA'nın Beyrut'ta Arapça yayımladığı "Armenia" adlı dergisinde yer alan haberde, Abu Mahmut ve Jean adındaki iki örgüt üyesinin Fransız, Türk ve Filistinli ajanlarla işbirliği halindeki İngiliz ve Amerikan ajanlarınca katledildiği öne sürülmüştür¹⁰⁴³. Yalnız Lübnan dışında eyleme katılıp başarısız ve deşifre olan bazı teröristlerden Lübnan'a döndüklerinde infaz edilenlerini unutmamak gerekir. 1981 yılında Paris'teki Türk konsolosluğuna kanlı bir baskın düzenleyerek, bir güvenlik görevlisinin ölümüne, konsolos yardımcısının yaralanmasına yol açan ve 50 kişiyi 15 saat boyunca rehin alan ve yedi yıl hapis cezasına çarptırılan üç ASALA üyesi Vaksen Sisliyan, Agop Culfayan ve Kevork Güzelyan adlı üç Ermeni terörist, sınır dışı edilmek üzere

¹⁰⁴⁰ Tercüman, 02 Ağustos 1983 Salı, s.6.

¹⁰⁴¹ Güneş, 15 Nisan 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰⁴² Tercüman, 14 Nisan 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁴³ Cumhuriyet, 15 Ekim 1986 Çarşamba, s.1.

Pazartesi günü serbest bırakılmıştır. Ancak teröristler, can güvenliklerinin olmayacağını ileri sürerek Fransa'dan ayrılmayı ve Lübnan'a gitmeyi reddetmişlerdi¹⁰⁴⁴. Beş yıl geçtikten sonra serbest bırakılan teröristler, Beyrut bağlantılı bir uçakla Fransa'dan sınır dışı edilmiş, teröristlerin avukatı Jacques Verges, müvekkillerinin Lübnan'da işkenceyle öldürülebileceklerini öne sürmüştür¹⁰⁴⁵.

Olaya el koyan Ivry-sur-Seine Savcılığı, 25 yaşındaki Basmacıyan'a Paris Adli Tıp Enstitüsü'nde otopsi yapılmasını istedi. Yunanistan'daki "Ermeni siyasi tutuklularını savunma komitesi" adlı örgüt Basmacıyan'ın intiharından, Fransız hükümetini sorumlu tuttu. Örgüt Basmacıyan'ın hapis şartlarının kötü olduğunu öne sürdü¹⁰⁴⁶. Aram Basmacıyan'ın hücresinde intihar ettiğinin açıklanmasının ardından Ermeni terör örgütü ASALA, Fransa'yı tehdit etti. AP ajansının Paris bürosuna telefon eden bir kişi, Fransa'da, "insanlık dışı bir hükümet" bulunduğunu öne sürerek, dünyanın her yanındaki Fransız çıkarlarına acımasızca ve ayırimsız saldıracağını bildirdi¹⁰⁴⁷. ASALA ve Fransa'nın bir süre önce gizli görüşme ve pazarlık yaptığı, örgütün nedense sonradan Fransa'yı düşman ilan ettiğine dikkat çekildi¹⁰⁴⁸.

Fotoğraf 50. Mahkeme Salonuna Zafer İşaretleri ile Giren Ermeni Katiller: Vasken Sisliyan (ortada), Aram Basmacıyan (solda), Agop Culfiyan (sağda)¹⁰⁴⁹

¹⁰⁴⁴ **Cumhuriyet**, 27 Temmuz 1986 Pazar, s.1.

¹⁰⁴⁵ **Hürriyet**, 06 Ağustos 1986 Çarşamba, s.1.

¹⁰⁴⁶ **Tercüman**, 14 Nisan 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁴⁷ **Tercüman**, 14 Nisan 1985 Pazar, s.1.

¹⁰⁴⁸ **Günaydın**, 15 Nisan 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁰⁴⁹ **Günaydın**, 15 Nisan 1985 Pazartesi, s.1.

Ermeni Terör Örgütü ASALA, Fransa'yı yeniden tehdit etmiş, Fransız hapisanelerinde yatan militanları serbest bırakılmadığı takdirde önümüzdeki günlerde Fransız hedeflerini vuracağını belirtmiştir. Beyrut'ta dağıtılan Arapça yazılı, ASALA sözcüsü Vahramisyan imzalı bildirimlerle, Varujan Garbisyan ve Anis Nakkaş teröristler ve Lübnanlı tehdışçi George İbrahim Abdullah'ın hapiste kaldığı sürece saldırılara devam edileceğı bildirilmiştir¹⁰⁵⁰.

Paris'te 21 Haziran 1984 Perşembe günü, Ermenilerle birlikte sayıları 12-15 arası bir grup kanun kaçağı Türk, Opera Meydanı'nda bulunan PanAm Havayolları'nın bürosunu basarak bir saate yakın süreyle, Türkiye aleyhtarı gösteri yapmıştır. Teröristler baskını Akajans'ın Paris bürosuna telefon ederek bildirmişlerdir¹⁰⁵¹.

Paris'in güney kesiminde bulunan Jourdan Bulvarı'nda, 80 Ermeni üniversite öğrencisinin kaldığı yurdun Ermenilere ayrılan bölümünde, 23 Haziran Cumartesi akşama doğru bir bomba patlamıştır. Olay sırasında yaklaşık 45 kişi bulunduğu ve patlama esnasında iki kişinin hafif yaralandığı bildirilmiştir¹⁰⁵².

Paris'in Faubourg-Samt Honore Caddesinde 16.00 sıralarında "Salle Pleyel" isimli Ermenilere ait bir piyesin oynatıldığı salonda bir patlama meydana gelmiş, olay sırasında 2'si ağır olmak üzere 6 kişi yaralanmıştır. Polis olayla ilgili olarak herhangi bir açıklamada bulunmamakla birlikte, yaralıların kimlikleri konusunda da bilgi vermemiştir. Edinilen bilgilere göre, sözkonusu Ermeni piyesinin saat 17.00'de başlayacağı ve salonun tamamen dolmadığı bir sırada patlamanın meydana geldiğı anlaşılmıştır. Bombalı saldırıyı henüz üstlenen olmamış, polis olayla ilgili soruşturmanın sürdürüldüğünü bildirmiştir¹⁰⁵³.

Saldırıyı protesto etmek için yaklaşık 200 Ermeni, Türk ve Fransız hükümetleri aleyhinde sloganlar atarak olay yerinden Türk Konsoloslugu yakınındaki Wagram Meydanı'na kadar yürümüşler, Ermeni Ulusal hareketi Lideri Ara Toranyan, "*Saldırılar hiçbir Ermeni politik eğilimini ayırt etmemektedir. Bir yıl*

¹⁰⁵⁰ **Hürriyet**, 03 Ekim 1986 Cuma, s.1.

¹⁰⁵¹ **Tercüman**, 22 Haziran 1984 Cuma, s.1.

¹⁰⁵² **Güneş**, 24 Haziran 1984 Pazar s.1; **Tercüman**, 24 Haziran 1984 Pazar, s.1.

¹⁰⁵³ **Tercüman**, 26 Kasım 1984 Pazartesi, s.1.

içinde Ermenilere karşı beş ırkçı saldırı olmuştur. Bu cinayet politikası Jön Türklerin mirasçılarının dünden bugüne yürüttükleri politikanın devamıdır” demiştir¹⁰⁵⁴.

Fotoğraf 51. Paris’te Bir Ermeni Tiyatrosu Bombalandıktan Sonra¹⁰⁵⁵

3.5.6. Yugoslavya’daki Saldırıları

Türkiye’nin Belgrad Büyükelci Ahmet Galip Balkar ve makam şoförü Necati Kaya 09 Mart 1983 Çarşamba günü sabah saatlerinde, Belgrad’ın en merkezi yeri olan İhtilal Bulvarı’nda iki Ermeni teröristin hareket halindeki aracın önünü keserek yayılım ateşi açtıkları saldırıda, başından ve omuzundan ağır yaralanan Balkar bitkisel hayata girmiş, ağır yaralı şoförü Necati Kaya da yaralı olarak kurtulmuştur¹⁰⁵⁶. Ermeni teröristlerin kurşunlarına hedef olarak komaya giren Büyükelçi Balkar bütün uğraşlara rağmen akşamüzeri hayata gözlerini yummuştur¹⁰⁵⁷.

Teröristlere ateş açan polisler çevrede bulunanlar da yardım etmişler, olay yerinden geçmekte olan 26 yaşındaki üniversite öğrencisi Zeljko Milivojeviç teröristler ile mücadele ederken hayatını kaybetmiştir. Görgü tanıkları Milivojeviç’in yaralanmasına rağmen kovaladığı teröristi bırakmadığını ancak ikinci yarayı aldıktan sonra yere düştüğünü belirtmişlerdir. Teröristlerin yolunu kesmek isteyen Emekli

¹⁰⁵⁴ **Hürriyet**, 28 Kasım 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁰⁵⁵ **Tercüman**, 26 Kasım 1984 Pazartesi, s.1.

¹⁰⁵⁶ **Hürriyet**, 10 Mart 1983 Perşembe, s.1.

¹⁰⁵⁷ **Tercüman**, 11 Mart 1983 Cuma, s.1.

Albay Slobodan Brajevic de onları kovalarken ağır şekilde yaralanmıştır. Ayrıca olay yerinde bulunan bir kız ve bir erkek çıkan çatışmada yaralanmıştır¹⁰⁵⁸. Güneş gazetesi ise, ölen gencin soyadını Miloviç, Albayınkini de Brejoviç olarak vermiştir¹⁰⁵⁹.

Teröristlerden Harutyun Kirkor Levonyan (23), sivil polis tarafından olay yerinde başından vurulup ağır yaralı şekilde hastaneye kaldırılarak ameliyata alınmıştır. Kaçan Raffi Aleksandr Elbekiyan ise, bir kadın şoförün kullandığı arabaya silah zoru ile binerek hızla uzaklaşmış ama şehrin dışında arabadan inmiş, fakat birkaç saat sonra güvenlik kuvvetlerinin sürdürdükleri sıkı aramalar sonunda yakalanmıştır¹⁰⁶⁰. Teröristler Lübnan pasaportu taşımaktadır.

Menfur saldırıyı bir mesajla Devlet Başkanı Evren'e ileten Yugoslavya Devlet Başkanı Petar Stamboliç, Ermeni tedhişçilerin 9 Mart'taki saldırı sonucu şehit olan Belgrad Büyükelçi Balkar'ın Ermeni tedhişçilere kahramanca engel olan Yugoslav vatandaşlarını özel nişanla onurlandırmıştır¹⁰⁶¹.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren de Belgrad Büyükelçi Balkar'ın şehit olmasıyla sonuçlanan Ermeni saldırısında, Balkar'ı korumak amacıyla teröristlere müdahale eden Yugoslav vatandaşları, Zeljko Miliveyeviç, Slobodan Brajoviç, Zorica Zolotiç'i birer madalyayla onurlandırmıştır. Ayrıca olay sırasında hafif yaralanan bir hanımı, büyükelçiyi ve makam şoförünü hastaneye götüren Dragan Jukoviç ve Jovan Naumoviç'e de birer nadide Türk halısı hediye etmiştir. Evren'in gönderdiği madalyalar, Belgrad'da Yugoslav hükümeti temsilcilerinin de katıldığı bir törende Maslahatgüzar Ömer Zeytinoğlu tarafından verilmiştir. Törende saldırı sırasında ölen üniversite öğrencisi, birinci derece altın şeref madalyası ile onurlandırılmış, madalya ve berat annesine takdim edilmiştir. Saldırı sırasında ağır yaralanan emekli Albay da birinci derece altın şeref madalyası ile onurlandırılmıştır. Kendisi halen hastanede tedavi görmekte olduğundan madalya ve berat, eşine takdim edilmiştir. Ermeni katillerden birisini yaralayarak yakalanmasını sağlayan güvenlik görevlisine ise üstün cesaret ve feragat madalyası sunulmuştur. Daha sonra Türkiye Eski Muharirler Derneği'nin gönderdiği bir şilt, Büyükelçilik Kıdemli Askeri Ataşesi Kurmay Albay Altay Tokat tarafından Albay Slobodan Brajeviç'in eşine teslim edilmiştir. Ermeni saldırısı sırasında hayatını kaybeden üniversite öğrencisi Zeljko Milivojeviç'in

¹⁰⁵⁸ **Tercüman**, 12 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁵⁹ **Güneş**, 10 Mart 1983 Perşembe, s.1.

¹⁰⁶⁰ **Tercüman**, 10 Mart 1983 Perşembe, s.1.

¹⁰⁶¹ **Günaydın**, 18 Mart 1983 Cuma, s.1; **Güneş**, 18 Mart 1983 Cuma, s.1; Şimşir, a.g.e., s.611.

kızkardeşinin öğrenimini sürdürebilmesi için Yugoslavya’da kurulan özel fona Türk hükümetinden bağış yapılmıştır¹⁰⁶².

Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar’ın Ermeni teröristler tarafından şehit edilmesinden üç gün önce 6 Mart 1983’te Ermeni liderleriyle gerçekleştirilen toplantı sonrası yapılan ortak açıklama, Ermeni-Yunan işbirliğini bir defa daha gözler önüne sermiş, programın ve kendisinin hedef gösterilmesi Ermeni teröründeki Yunan parmağını ortaya çıkarmıştır. Yorgos Marmaridis imzasıyla yayınlanan yazıda, Atina’daki bir Ermeni lideri, ESAK’ın hedefinin Türk diplomatlarını öldürmek olduğunu belirterek ESAK’ın büyük bir saldırı için hazır olduğunu, ismi açıklanmayan Ermeni lideri, Türkiye’nin birçok parçaya bölüneceğini, Rus-Türk savaşının kaçınılmaz olduğunu da iddia etmiştir. ESAK’ın hedefinin, “*Ermeni meselesi ile ilgili faaliyette bulunan her kategorideki Türk diplomatını öldürmektir*”, denmiştir. Atina’daki Ermeni liderleri, Akropolis gazetesinde yayınlanan röportajda, Ermeni-Yunan işbirliğini de açıkça dile getirerek, A.B.D.’de yaşayan bir milyon Ermeni, Yunan lobisi ile daima samimi işbirliği içinde olup Yunan lobisinin Türkiye aleyhindeki hareketlerini desteklemektedir, denmektedir¹⁰⁶³.

Belgrad Büyükelçisi Balkar’ı şehit eden ve şoförü Necati Kaya’yı da ağır yaralayan iki Ermeni terörist 20 Şubat 1984 Perşembe günü duruşmada çok sakin gözükmüş, Kirkor Levonyan tekerlekli sandalye ile getirildiği salonda diğer sanık Alexander Elbekyan ile konuşmamıştır¹⁰⁶⁴. Türkiye’nin Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar’ı öldüren ve şoförünü yaralayan iki Ermeni teröristin mahkemesinde katillerin çok iyi bir askeri eğitim gördüklerini ve terör için yetiştirildiklerini söyleyen savcı, sanıklardan birinin yaşının küçük olması, diğerinin rahatsızlığı sebebiyle idama çarptırılmamalarını, buna karşılık Yugoslav ceza kanununun öngördüğü en ağır ceza olan 15’er yıl hapis verilmesini istemiştir¹⁰⁶⁵.

Bu arada Ermeni katillerin avukatlarından, garip bir şekilde ‘Türkiye’de Ermenilere ayrı kimlik verilip milliyetleri belli edilerek ikinci sınıf insan muamelesine maruz bırakıldıkları’ iddiası ortaya atılmıştır¹⁰⁶⁶.

Türkiye’nin Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar’ı öldürmekten yargılanan Ermeni katiller Kirkor Levonyan ve Alexander Elbekyan hakkında karar

¹⁰⁶² **Milliyet**, 30 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

¹⁰⁶³ **Tercüman**, 19 Mart 1983 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁶⁴ **Milliyet**, 21 Şubat 1984 Cuma, s.1.

¹⁰⁶⁵ **Tercüman**, 29 Şubat 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁰⁶⁶ **Milliyet**, 03 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

verilecektir¹⁰⁶⁷. Belgrad'daki Bacvanska Sokağı'ndaki Özel Cezaevi Hastanesi Kütüphanesi'ndeki duruşmada, Ağır Ceza Mahkemesi'nin vereceği kararda 23 yaşındaki Levonyan'ın tekerlekli sandalyeye mahkûm ve 21 yaşındaki Elbekyan'ın da yaşının daha küçük olmasının hafifletici nedenler olarak göz önünde tutulacağı tahmin edilmektedir¹⁰⁶⁸.

Bu arada Yugoslav hukukçular ülkede terörizme yer olmadığını belirterek, *“Yugoslav diplomatlarına karşı da dış ülkelerde zaman zaman saldırılar düzenleniyor. Uluslararası terörle mücadeleye büyük önem veren Yugoslavya, iki Ermeni hakkında verilecek kararda, dünyaya örnek teşkil etmesi bakımından şu anda bütün dikkatleri üzerinde toplamıştır”*, ifadesi kullanılmıştır¹⁰⁶⁹.

09 Mart Cumartesi TSİ 12.00'de başlayan duruşmanın karar oturumunda Belgrad Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Tomica Şekularac, Ermeni teröristler Kırkor Levonyan ve Alexander Elbekyan'ı temyiz hakları saklı kalmak suretiyle ülkedeki en yüksek hapis cezası olan 20'şer yıl hapis cezasına çarptırmıştır¹⁰⁷⁰.

Türkiye'nin Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar'ı öldürmekten suçlu bulunan iki Ermeni teröristin salıverilmesi için 50 kadar Ermeni 9 Temmuz 1984 Pazartesi günü Atina'daki Yugoslavya Büyükelçiliği önünde gösteri yapmıştır. Karusyan Levonyan ile Raffi Elbenkyan adlı teröristler Mart ayında Büyükelçi Balkar'ı öldürmekten suçlu bulunmuş ve Yugoslav mahkemesinde 20'şer yıl hapis cezasına çarptırılmışlardır. Ancak Elbenkyan'ın cezası daha sonra 15 yıla indirilmiştir¹⁰⁷¹.

Marsilya'dan gelen Papaz Artur Helvacıyan'ın Fransa'da Ermeni toplumunun ASALA'ya karşı takındığı olumsuz tavrı gidermek için çaba harcadığı, ASALA katillerini destekleyen konuşmalar yaptığı, Fransa'daki Ermeni toplumu içinde silahlı mücadeleye karşı çıkan kendi yaşındaki kişileri suçladığı ve ASALA'ya yeniden destek sağlamak için diğer Ermeni kuruluşları ile temas geçtiği bildirilmiştir¹⁰⁷².

Sonraki yıllarda, Ermeni Siyasi Tutuklularıyla Dayanışma Merkez Komitesi tarafından Atina'da yapılan açıklamada, Balkar'ı öldüren ve 1984 yılında ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Harutyun Levonyan'ın, Harutyun Helvacıyan adlı bir Ermeni papazının gayretleriyle serbest bırakıldığı kaydedilmiştir.

¹⁰⁶⁷ Güneş, 10 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁶⁸ Hürriyet, 09 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁶⁹ Hürriyet, 09 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁷⁰ Tercüman, 10 Mart 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁷¹ Günaydın, 10 Temmuz 1984 Salı, s.1.

¹⁰⁷² Tercüman, 26 Şubat 1985 Salı, s.1.

Yugoslav yetkililer konunun Türkiye açısından önemini çok iyi bildiklerini, ancak adı geçen Ermeni teröristin Yugoslavya dışına çıkmasına müsaade edilmesinde tek nedenin tıbbi olduğunu, teröristin vücudunun bir kısmında felç görüldüğünü, tedavisinin Yugoslavya'da mümkün olmadığını, hatta yaşamının devamı konusunda daha ciddi tereddütleri bulunduğunu ve bu nedenlerle sırf insani mülahazalarla ülke dışına çıkmasına izin verildiğini ifade etmişlerdir. Yetkililer, ayrıca Levonyan'ın Ermeniler elindeki bir Yugoslav rehineyi kurtarmak amacıyla bırakıldığı yolundaki Ermeni çevrelerinin iddialarının asılsız olduğunu, Yugoslavya'nın terörizme taviz vermez tutumunun devam ettiğini vurgulamışlardır¹⁰⁷³.

3.5.7. Portekiz'deki Saldırıları

5 Ermeni militan 27 Temmuz 1983 Çarşamba günü yerel saatle 14.00 sularında Lizbon Büyükelçiliği'ne saldırı gerçekleştirmiştir¹⁰⁷⁴.

Binaya girmek isteyen teröristler, Türk güvenlik görevlisi Murat Altın tarafından engellenirken içlerinden biri öldürülmüştür. Diğer 4 terörist ise binaya giremeyeceklerini anlayınca hızla yandaki ikametgâh binasının kapısına bomba yerleştirip patlatmışlardır. Teröristler, ikametgâha saldırıları sırasında içeri girkileri esnada Müsteşar Yurtsev Mihçioğlu, idare memuru Osman Öztürk ve telsiz memuru Hikmet Savaş Yutek'in açtığı mukabil ateşle karşılaşmışlardır. Binanın birinci katında iki patlama daha oldu ve yangın çıkmış, bu arada olay yerine gelen Lizbon polisi müdahalede bulunmuştur. Patlamalardan sonra teröristler içeriye girerek Müsteşar Yurtsev Mihçioğlunun hamile eşi Cahide Mihçioğlu ile oğlu Atasay'ı rehin almış, koruma ateşi altında sürünerek binadan dışarı çıkmışlardır. Yaralı olan Cahide Mihçioğlu hayatını kaybederken, Atasay Mihçioğlu'nun ise ayağından hafif şekilde yaralı olduğu ve tedavi edildiği bildirilmiş, Ankara'daki ağabeyi Fatih Yurtsay Mihçioğluna haber verilmiştir¹⁰⁷⁵.

Lizbon polisinin düzenlediği operasyon sonunda içeride kalan diğer 4 Ermeni teröristin kiminin çatışma esnasında kimininse daha sonra öldükleri bildirilmiştir. Teröristlerin Türk güvenlik görevlisi Murat Altın tarafından saldırının başlangıcında bertaraf edilen Ermeni teröristin Lübnan pasaportu taşıdığı açıklanmıştır. Lizbon Polisi, saldırganların Türkçe de konuştuklarını bildiren yetkililer teröristlerin olay

¹⁰⁷³ **Milliyet**, 05 Haziran 1987 Cuma, s.1.

¹⁰⁷⁴ **Milliyet**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

¹⁰⁷⁵ **Tercüman**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

yerine başkent Lizbon'un 20 km kadar uzağında bulunan Estoril'den Cuma günü geri verilmek üzere kiraladıkları otomobille geldiklerinin belirlendiğini de ifade etmiştir¹⁰⁷⁶.

Başbakan Mario Soares'in başkanlık ettiği kabine toplantısından olaya GOE (Portekiz Özel Polis Komando Timi)'nin takip etme kararı çıkmıştır¹⁰⁷⁷. Türkiye'nin Lizbon Büyükelçiliği'ne yapılan saldırıyı üstlenen ARA 27 Temmuz sabahı Paris'teki Fransız haber ajansı AFP'ye, saldırıyı gerçekleştiren beş Ermeni teröristin resimlerini ve Fransızca açıklamalı bir mektup göndermiştir. Mektupta resimleri bulunan ve yaşları 12-21 arasında olan Onnik Acemyan, Ara Ohovsel Karbıkyan, Serkes Abramyan, Sinon Hacaryahniyan, Navar Tacihitan'ın saldırıyı gerçekleştiren ve ölü ele geçen ARA teröristleri oldukları açıklanmıştır¹⁰⁷⁸.

ARA, ayrıca 5 Ermeni teröristin ölümünden Portekiz Hükümeti'ni sorumlu tuttuklarını ve polise müdahale emrini verenin Mario Soares olduğunu ve bunu onun yanına bırakmayacaklarını söyleyerek Portekiz Hükümeti'ni tehdit etmişlerdir¹⁰⁷⁹.

Bu arada Portekiz'de bulunan Dışişleri Bakanı Halefoğlu sıkı korumaya alınmış, polis alarma geçirilmiştir. Ermenilerin işbirliği yaptıkları "25 Nisan Halk Güçleri"nin, daha önce bir Amerikan gemisine roketle saldırdığı söylenmiştir. Ermeni teröristleri, Portekizli Marksist 25 Nisan Halk Güçleri adındaki tedhiş grubu ile beraber Portekiz'in Estroil kasabasında 6 Haziran 1985 Perşembe günü başlayan NATO Dışişleri Bakanları Konseyi'ni basma tehdidinde bulunmuşlardır¹⁰⁸⁰.

3.5.8. Lübnan'daki Saldırıları

Lübnan devlet radyosunun verdiği habere göre, Gizli Ermeni Ordusu ASALA'ya üye iki terörist 29 Ekim Cumartesi saat 09.30'da Beyrut'un 8 km dışındaki El-Baab mahallesinde bulunan Türk Büyükelçiliği'ne mazda marka bir otomobille gelip güvenlik kulübesine bombalı ve silahlı saldırıda bulunarak içeri girmek istemiştir. Teröristlerden biri kaçarken Michel Sarkis Danielhan adındaki diğer terörist ise yakalanmıştır¹⁰⁸¹. Cumhuriyet gazetesine göre yakalanan 20

¹⁰⁷⁶ **Milliyet**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.8.

¹⁰⁷⁷ **Hürriyet**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.15.

¹⁰⁷⁸ **Milliyet**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.1 ve **Tercüman**, 28 Temmuz 1983 Perşembe, s.1.

¹⁰⁷⁹ **Hürriyet**, 30 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁸⁰ **Tercüman**, 07 Haziran 1985 Cuma, s.1.

¹⁰⁸¹ **Tercüman**, 30 Ekim 1983 Pazar, s.1.

yaşındaki teröristin adı Michel Sarkis Kanaryan'dır¹⁰⁸². Büyükelçi Yunus Gücel, saldırıdan yara almadan kurtulmayı başarmıştır¹⁰⁸³.

3.5.9. Avusturya'daki Saldırıları

Viyana'nın en işlek caddelerinden biri olan Prinz Eugen Strasse'de bulunan elçilik binası önünde 20 Haziran 1984 Çarşamba günü sabah 09.56 sıralarında Çalışma Müşaviri Yardımcısı Erdoğan Özen otomobilinden inerken, uzaktan kumandalı ve tahrip gücü yüksek olan bombanın patlatılmasıyla havaya uçurulmuş, patlamanın şiddetiyle Özen'in parçalanmış arabası alev almış ve yandaki duvarda simsiyah izi kalmıştır¹⁰⁸⁴. Vücudu parçalanıp kömür haline gelen Özen, ancak yüzüğünden tanınabilmiştir¹⁰⁸⁵.

Görgü tanıklarından tütün dükkânı sahibesi Erika Rosenkranz, patlayıp alev alan arabanın yanına gittiğinde yanmış bir insan gördüğünü söylemiştir. Patlamayla birlikte hem Türkiye Büyükelçiliği'nin Avusturyalı koruma polisi hem de yoldan geçmekte olan dört kişi yaralanmış, çevredeki çok sayıda araba hasar görmüş, binaların camları kırılmıştır. Kısa süre içinde olay yerine gelen radyo muhabiri Kari Jirkovsky ise, yaralanan Avusturyalı polisin kendisine, "napalm bombası saldırılarının resimlerini hatırlattığını" anlatmıştır¹⁰⁸⁶.

AP Ajansı'nın Stockholm bürosuna telefon eden bir kişi ise, saldırıyı ARA adına üstlenirken, örgütünün Türkiye ve A.B.D.'ye karşı saldırılarını sürdüreceği tehdidinde bulunmuştur. Evli ve iki çocuk babası olan Erdoğan Özen'in, görev süresi tamamlandığı için Temmuz ayında Türkiye'ye döneceği bildirilmiştir¹⁰⁸⁷.

Eşi Monika Özen; "14 gün önce arabada parmak izleri gördük ama hırsızdır diye üzerinde durmadık, belki bomba o zaman kondu", demiştir¹⁰⁸⁸.

Özen'in ağabeyi Salih Zeki Özen, "Viyana'ya 3 yıl için gittiğini, sözleşmesinin bir ay uzatıldığını, karısı ve çocukları 20 yaşındaki Alp ile 11 yaşındaki Murat'ın bu Pazar günü geleceğini, kendisinin de bir ay sonra kesin dönüş yapacağını, 1964'ten beri yurt dışında çalıştığını, Avusturya'dan önce Almanya'da yine Çalışma Ataşesi olarak bulunduğunu, Avrupa'daki Çalışma Ataşeliği

¹⁰⁸² Cumhuriyet, 30 Ekim 1983 Pazar, s.1.

¹⁰⁸³ Milliyet, 30 Ekim 1983 Pazar, s.5.

¹⁰⁸⁴ Güneş, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰⁸⁵ Tercüman, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰⁸⁶ Güneş, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰⁸⁷ Güneş, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰⁸⁸ Tercüman, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

teşkilatımızı ilk düzenleyen kişiydi ve önemli bir görevde bulunmaktaydı”, demiştir¹⁰⁸⁹.

Erdoğan Özen’in en küçük kardeşi Ertam Özen ve Ertam Bey’in eşi Aysel Özen ile Erdoğan Özen’in arkadaşları derin üzüntüye boğulmuşlardır. Kardeş Ertam Özen, okul arkadaşlarından Ziya Yurdatap ve Somer Terzioğlu ile yaptığımız Erdoğan Özen hakkındaki röportaj aşağıda verilmiştir:

Ertam Özen:

“Ermenilerle ilgili olayda bizim başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere ama bütün kurumlarımız biraz çekingen ve utangaç davrandılar. Örneğin, bir anıt yapılması için dahi uzun yıllar uğraşıldı... Ahmet Taner Kışlalı Parkı’nın içindeki anıt. Bütün şehit diplomatların, öldürülenlerin resmi olan ve iki üç yıldan beri yine de benim yardımlarımla Talât Paşa komitesinin de katkılarıyla canlı tutmaya çalışıyoruz. Bu arada Fethiye’de de belediye böyle bir anıt yaptırmış.

Biz böyle çekingen, savunmada olduğumuz süre içerisinde hep 24 Nisanlarda bekleriz; acaba ağızlarından ne çıkacak diye. Soykırım değil de ona benzese dahi sırtımızı sıvazlar durumda, sevindik. Abim rahmetlinin haberini dışişleri bakanlığından aldım, büyükelçi ve dışişleri bakanlığı mensuplarıyla Viyana’ya gidip oradan na’şını alıp getirdim. İlk söylenen işte, kanı yerde kalmayacak oldu. Türkiye her tarafımızdan talepleri olanlarla çevrilmiş... Bir terör bitiyor diğeri başlıyor. EOKA vardı bir zamanlar. Arkasından Ermeni olayı geldi. Sonrasında PKK... Bu öldürülen diplomatlarla ilgili öldürüldükleri elçiliklerde ya da konsolosluklarda bir dizi anma etkinlikleri yapmaya başladılar ki ilki Viyana da oldu. Ben de katıldım. Eşi de yeğenimiz Murat da katıldı... Avusturya dışişleri bakanı geldi. Elçilikteki anma törenine... Konuşmalar yapıldı. Bizim dışişleri bakanımız o zaman Feridun Sinirlioğlu idi. Müsteşardı, seçim arasıydı ve rahmetli abimin uzaktan kumandayla havaya uçurulduğu arabasının yerinde elçiliğin duvarında, duvara çakılı bir plaketle anısı paylaşıldı. Ve bunu bütün elçiliklerde Belçika’da olsun, Fransa’da olsun, Atina’da olsun, her tarafta yapacaklar... Arjantin büyükelçiliğinden emekli olmuş, Süha Umar¹⁰⁹⁰. Bizim Erdal Bey dışişleri bakanı iken koalisyon hükümetlerinde, özel kalem müdürlüğünü yapmış bir büyükelçi vardı, İzmir’de oturur, o dâhil 25 Nisan günü Karşıyaka’da o anıtta bütün emekli büyükelçiler gelip önümüzdeki 25’inde bir anma töreni yapmak istiyoruz. Nedeni de ayın 24’ünde Ermenilerin dünyaya haykırdıkları gün, onlara karşı duruş sergilemek için... Büyükelçi hanımlarının kurduğu bir oluşum var. Başka hiçbir yerden haber alamıyorsunuz... Bireysel birtakım çabalarla yürüyor... Ahmet Rüştü Salonu’nda Doğu Perinçek’in oğlu, Talât Paşa komitesinin başkanı, Doğu Perinçek’in anayasa mahkemesi kararının arifesine rastlıyordu. Zaten Şubat’ta mı, Ocak sonu mu ne belli oldu. O olay biraz güçlendirdi dışişleri bakanlığının elini... Erdoğan Özen doktorasını yapmak üzere Almanya’ya geçti. 1934 doğumlu ve İİB. Akademisi’nden mezun. Çalışma Bakanlığı

¹⁰⁸⁹ Tercüman, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹⁰⁹⁰ Ahmet Süha Umar, 1945 yılında İstanbul’da doğdu. 1966 yılında Mülkiye’den mezun olduktan sonra Dışişleri Bakanlığı’nda çalışmaya başladı. 1999 yılında Ürdün Büyükelçiliği görevini tamamladıktan sonra kendi isteğiyle emekliliğe ayrıldı. 2002’de SHP parti sözcülüğünü yürütmekteyken Dışişleri Bakanlığı’nın talebi üzerine Bakanlık müşavirliği yaptı ve 2004’te İkili Siyasi İşler Genel Müdürlüğü görevine getirildi. 2008-2010 yıllarında Belgrad Büyükelçiliği yaptı ve yaş haddinden tekrar emekliliğe ayrıldı. Köşe yazarlığı yapan Umar’ın kitapları bulunmakta olup Bodrum’da ikamet etmektedir.

bünyesinde yurt dışında görev aldı. Çalışma ataşeliğine ve en son Viyana'ya... Olayların çok olduğu zaman... Görev süresi ay sonunda bitiyordu, 10 gün kala, 20 Haziran'da bu olay oldu. Dönüş heyecanıyla arabasını getiriyor evinin önüne, park ediyor o gece, arabasının altına düzeneği yerleştiriyorlar. 20 Haziran günü elçiliğin önünde dost olduğu bir polis var devamlı orada, onunla selamlaşırken patlatıyorlar. Oğlu Murat Viyana'da ama eşi Monica Salzburg'da... Dışişleri Bakanlığı'nca 18 Mart Şehitler Günü olarak karar alınmış. O tarihte dışişleri bakanı Ankara'ya götürmeyi teklif etti abimin na'asını; devlet protokolü hep orada olduğu için... Karşıyakaya Soğukkuyu Mezarlığı'nda... (Konuşmanın bundan sonrası, ses kaydı olmaksızın yapılıyor)... Erdoğan'ın en yakın arkadaşlarının içerisinde Ermeni olanlar da vardı karı koca, Suzan ve Yakup, Terziydi bunlar nineden babadan su katılmamış Ermeni, komşumuz. Alaybey'de 1679.sokakta, sahile dik çıkan camiden, 1960'lı yıllarda, orada bizim evimiz vardı Özen Apartmanı diye. Erdoğan yurt dışındayken, bunlar da Almanya'ya çalışmaya gittiklerinde aynı yerdediler. Gelip cenazesinde bulundular... Ermenilerle çok sıkı dostluk kurmuş bir ailenin efradı yurt dışında ülkeyi temsil ederken Ermeniler tarafından hunharca öldürülsün. Düşünün!"¹⁰⁹¹.

Ziya Yurdatap:

"20 Haziran 1984 Çarşamba günü Avusturya'nın başkenti Viyana'da elçiliğimiz çalışma müşaviri vekili Erdoğan Özen Ermeni özgürlük ordusu tarafından arabasına konan bomba ile şehit edildi. Yanımda okul arkadaşı Sayın Ziya Yurdatap bulunmakta; ondan Özen hakkında bilgi alacağız. Buyurun... "Erdoğan, benim okul arkadaşım. Dikili-Bademler doğumlu Erdoğan, Karşıyaka lisesinden mezun olduktan sonra zamanında Yüksek Ticaret olan, şimdiki E.Ü. İzmir Ticaret Akademisi'nden mezun oldu. Benden bir sene evvel... Fakat beraber yedek subay olarak askerliğe gittik. Ben rahatsızdım, bir sonraki devreye kaldım. Erdoğan ise yedek subay 47.dönem ulaştırma asteğmeni olarak askerliğini yapmıştır. Okul arkadaşım olan zamanın bakanının isteğiyle Almanya'ya ataşe olarak gönderildi ve Frankfurt Başkonsoloslugu'nda çalışma ataşesi olarak görev aldı. Sonra Erdoğan ayrılarak Türk-Yunan ortaklığında Almanya'da bir sigorta şirketinde bölge müdürlüğünde çalışmaya başladı. Saldırıda vücudu o kadar parçalanmış ki eşi ancak diş protezinden tanyabildi"¹⁰⁹².

Somer Terzioğlu:

"20 Haziran 1984 Çarşamba günü Avusturya'nın başkenti Viyana'da Ermeni tedhişçiler tarafından arabasına bomba konmak suretiyle şehit edilen diplomatımız, çalışma müşavirimiz Erdoğan Özen'i tanıyan Sayın Somer Terzioğlu ile birlikteyiz. Buyrun Somer Bey... Erdoğan Özen Karşıyaka'dan okul arkadaşımdır. Bizim okulda bir özellik bu. Hemen hemen bütün arkadaşların bir lakabı vardır. Kendisinin doğuştan, ayağı aksadığı için, ona 'Topal Erdoğan' derdik. Eğlenmeyi, yemeği, içmeyi ve şans oyunlarını severdi. Sosyal bir insandı ve gece gezmelerine bayılırdı. Ölümü bizi çok üzdü"¹⁰⁹³.

Şiddetli patlamaya yol açan bombanın yapımında "nitropenta" adlı bir maddenin kullanıldığı tespit edilmiştir¹⁰⁹⁴. Özen'in cenazesi, Türkiye'deki

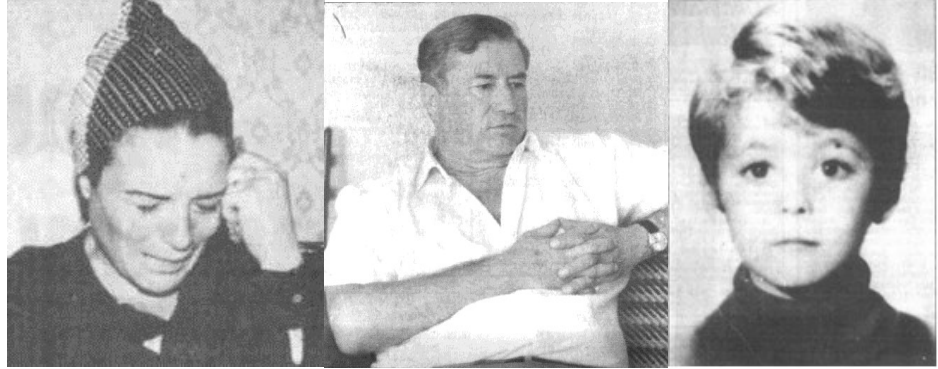
¹⁰⁹¹ Ertam Özen ile Görüşme, 07 Mart 2016, Saat 18.38.

¹⁰⁹² Ziya Yurdatap ile Görüşme, 28 Aralık 2015, Saat 17.30.

¹⁰⁹³ Somer Terzioğlu ile Görüşme, 29 Aralık 2015, Saat 17.35.

¹⁰⁹⁴ Milliyet, 23 Haziran 1984 Cumartesi, s.1.

yakınlarına aynı acıyı tekrar yaşatmamak için eşinin de isteği üzerine Viyana’da cenaze namazı kılındıktan sonra Türkiye’ye gönderilmesi planlanmıştır¹⁰⁹⁵.

Fotoğraf 52. Özen’in Yengesi, Büyük Ağabeyi ve Oğlu Murat¹⁰⁹⁶

Fotoğraf 53. Erdoğan Özen’in Parçalanmadan Önceki Arabası ve Görev Yaptığı Türk Büyükelçiliği’nin Bulunduğu Cadde¹⁰⁹⁷

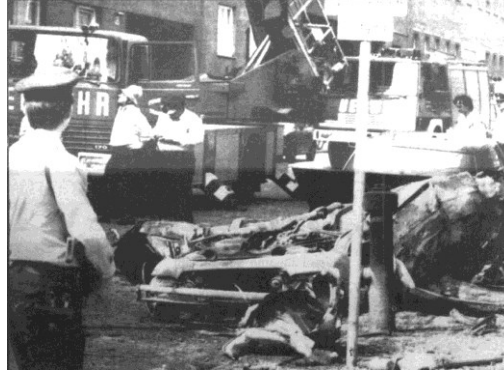
Fotoğraf 54. Erdoğan Özen’in Patlama Sonrası Kavrulmuş Bedeni¹⁰⁹⁸

¹⁰⁹⁵ **Tercüman**, 23 Haziran 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁹⁶ **Tercüman**, 23 Haziran 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁹⁷ **Tercüman**, 23 Haziran 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁰⁹⁸ **Tercüman**, 23 Haziran 1984 Cumartesi, s.1.

Fotoğraf 55. Tüylər Ürpertən Enkaz və Erdoğan'ın Parçalanmış Otomobilini¹⁰⁹⁹.

Viyana polisi, Özen'in katillerini bulmaq için araştırmalarını sürdürürken, Ataşenin meçhul bir şahıs tarafından gizlice fotoğrafının çekilmiş olduğu güvenilir kaynaklar tarafından doğrulanması üzerine olay yeni bir boyut kazanmıştır. Ataşenin evinin bulunduğu 12'nci ve elçiliğin olduğu 4'ncü Bölge'de araştırmalarını sürdüren Viyana polisince, Özen'in otomobilini en son üç ay kadar önce Favoriten Caddesi yanında tamponu hasar gören kaskolu Honda marka otomobilini servisine götürdüğünü, bir süre sonra egzozdan ses çıkmaya başlayınca da 1,5 ay önce sigorta şirketine ait aynı tamirhaneye ikinci defa bıraktığı öğrenilmiştir¹¹⁰⁰.

Güvenilir kaynaklar, Çalışma Müşaviri Yardımcısı Erdoğan Özen'in sekiz ay kadar önce dinlenmek üzere girdiği elçilik binası karşısındaki Belvedere Sarayı'nın bahçesinden çıkarken meçhul bir şahıs tarafından gizlice fotoğrafının çekildiğini belirtmişlerdir. Bu kaynaklara göre, Erdoğan Özen'in, adeta ağzının içerisine girercesine, yanına yaklaşan güneyli tipinde 20-25 yaşlarında bir genç, fotoğrafı çektikten sonra süratle kaçmıştır. Ataşenin bu olayı arkadaşlarına anlattığı ancak büyükelçiliğe ve polise bilgi verip vermediği ve de büyükelçiliğin hangi tedbirlere başvurduğu öğrenilememiştir¹¹⁰¹.

Elçilik görevlileri, Özen'den on dakika kadar önce elçiliğe gelen bir görevlinin yoğun trafik nedeniyle arabasıyla yan sokağa giremeyip şehit ataşenin ayrılan elçilik kapısı önündeki yere park ettiğini, infilak sırasında elçilik kapısı önünde 50 kadar Türk işçisinin konsolosluğa girmek için beklediğini ve şayet Özen'in arabası her zamanki yerine park edilmiş olsaydı, 50 kişinin de muhtemelen

¹⁰⁹⁹ Güneş, 21 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹¹⁰⁰ Tercüman, 24 Haziran 1984 Pazar, s.1.

¹¹⁰¹ Tercüman, 24 Haziran 1984 Pazar, s.1.

hepsinin ölmüş olabileceklerini ifade etmişlerdir. Polis, bekleyen 50 kadar Türk işçisini de sorguya çekmiştir¹¹⁰².

Bütün bu olaylar yaşanırken; Avusturya televizyonu Ermeni yalanlarını dile getiren “Arsic” adlı filmi yayınlayarak çirkin bir iftirayla Ermeni cinayetlerinin, 1915 olaylarının intikamını almak amacına yönelik olduğunu iddia etmiştir¹¹⁰³.

Ermeni teröristler tarafından otomobiline yerleştirilen bombanın patlaması sonucu şehit edilen Türkiye’nin Viyana Çalışma Müşavirliği Yardımcısı Erdoğan Özen’in cenazesi 24 Haziran günü Türkiye’ye getirilmiştir. Cenaze eşi Monica ve oğlu Murat’la kayınbiraderi Hager Preter tarafından teslim alınmıştır. Şehit Özen’in cenazesi daha sonra saat 18.00’de uçakla İzmir’e götürülmüş ve Karşıyaka Mezarlığı’nda toprağa verilmiştir¹¹⁰⁴.

Törenin ardından Özen’in cenazesinin havaalanına getirilişinde Avusturya Hükümeti’ni sadece iki protokol müdürü temsil etmiş, bu yakışsız tavır naaşın cenaze arabasından indirilip şeref salonuna alınırken de sürmüş ve el arabasıyla içeri taşınması büyük tepkiye neden olmuştur. Yetkililer, teamüllere göre vurulan bir diplomatın cenazesinin askerlerin omzunda taşınması gerektiğini dile getirmişlerdir¹¹⁰⁵.

Erdoğan Özen’in cenazesi Viyana Havaalanı’nda iken elçilik önünde durup fotoğraf çeken ve binanın etrafında birkaç defa tur attıktan sonra kayıplara karışan “Fransız 3577.TT.75” plaka sayılı bej renkli Citroen marka otomobil için Avusturya polisi arama emri çıkarmıştır¹¹⁰⁶.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mustafa Kalemli önceden SSK’da görev yapan Özen için hükümet adına bir konuşma yapmış, üzüntüsünü dile getirmişti¹¹⁰⁷.

Cinayetin üzerinden bir hafta geçmesine rağmen yankıları sürmeye devam etmiş ve Avusturya medyasında farklı açıklamalar yapılmış, Wochenpresse dergisine demeç veren Viyana’da yaşayan Ermeni cemaatinin Başkanı Astig Asrazaduryan, Türkiye’nin (sözde) katliamı kabul etmesiyle terörün sona ereceğini iddia etmiştir¹¹⁰⁸.

¹¹⁰² Tercüman, 24 Haziran 1984 Pazar, s.1.

¹¹⁰³ Tercüman, 22 Haziran 1984 Cuma, s.1.

¹¹⁰⁴ Tercüman, 25 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

¹¹⁰⁵ Tercüman, 26 Haziran 1984 Salı, s.1.

¹¹⁰⁶ Tercüman, 26 Haziran 1984 Salı, s.1.

¹¹⁰⁷ Tercüman, 27 Haziran 1984 Çarşamba, s.1.

¹¹⁰⁸ Tercüman, 28 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

Şehit Erdoğan Özen ile yaralı polis memurunun bir süre önce fotoğrafını çeken kişinin Kurier gazetesinin istihbarat servisinden bir muhabir olduğu belirlenmiştir¹¹⁰⁹.

Fotoğraf 56. Erdoğan Özen'in Eşi Monika Özen ve Oğlu Murat¹¹¹⁰

1916'dan bu yana Viyana'daki en büyük cenaze töreni şehidimiz Erdoğan Özen için yapılmış, şehirde trafik durdurulmuş, 500 otomobillik konvoy cenazeyi havaalanına götürmüş, BM'de görevli memurların eşleri 'cinayeti tel'in yürüyüşü' yapacaklarını duyurmuştur. Türkiye ve BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın sert açıklamaları ise Avusturya polisini soruşturma için hızlandırmıştır¹¹¹¹.

3.5.10. İngiltere ve İrlanda'daki Saldırıları

Aston Villa-Beşiktaş maçını takip etmek üzere Birmingham'da bulunan Türk Milli Futbol Takımı'nın Teknik Direktörü Coşkun Özarı, ASALA militanları olduğu tahmin edilen kişiler tarafından tehdit edilmiştir¹¹¹².

Türkiye'nin Dublin Büyükelçisi Gündoğdu Üstün, 2 Aralık 1984 Pazar günü yerel saatle 14.30 sıralarında büyükelçilikteki ikametgâhının banyosunda hizmetçisi tarafından başından bir kurşun yarası almış vaziyette bulunmuş ve koma halinde St. Vincent Hastanesi'ne kaldırılan Büyükelçi hemen ameliyata alınmıştır. Polis

¹¹⁰⁹ **Tercüman**, 28 Haziran 1984 Perşembe, s.1.

¹¹¹⁰ **Hürriyet**, 25 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

¹¹¹¹ **Tercüman**, 17 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹¹¹² **Tercüman**, 15 Eylül 1982 Çarşamba, s.1.

makamları, bir saldırıdan şüphelenilmediğini, olayın kaza neticesinde vuku bulmuş olabileceği ihtimali üzerinde durulduğunu ve kurşunun kendi tabancasına ait olduğunu ve tahkikatın devam ettiğini, olayda intihar ihtimalinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Haber, Üstün'ün Türkiye'de bulunan eşi ve çocuklarına ulaştırılmıştır¹¹¹³.

3.5.11. Yunanistan'daki Saldırıları

Yunanistan hükümeti, Atina'daki Türk büyükelçisinin Ermeni terör örgütlerince hedef alındığı iddialarına “ülkedeki yabancı diplomatların en iyi şekilde korunmaktadır” diye cevap vermiştir. Atina'da yayınlanan iktidar yanışı Ethnos ve muhafazakâr Vradyni gazeteleri, Türk Büyükelçisi Nazmi Akıman'a Ermeni teröristler tarafından saldırı düzenleyeceği ve diğer büyükelçiliklere bomba konulacağı konusunda Yunan hükümetinin interpol tarafından uyarıldığını ileri sürmüşlerdir. Atina'da Türk büyükelçiliğine yakın bir kaynak Yunan hükümetinin bu şekilde bir saldırı ihtimaline karşı kendilerini uyarmadığını söylemiştir¹¹¹⁴.

3.5.12. A.B.D.'deki Saldırıları

8 Temmuz 1983 Cuma günü, Los Angeles A.B.D.'nin kentinde Kanada Hava Yolları'nın bir binasına yapılan bombalı saldırıdan sorumlu olduğunu açıklayan Hratç Kozibiukyan adında bir Ermeni, Kanada'da dört Ermeni teröristin tutuklanmasını protesto etmek için bombalama olayı faili ASALA teröristi Viken Çarkutyan'ın kendisinden bu bombayı yaparak Kanada Hava Yolları binası önüne yerleştirmesini istediğini, aksi takdirde ailesine zarar verecekleri tehdidinde bulunduğunu, bu baskı sonucu yaptığını söylemiştir. Hratç Kozibiukyan ile eşi Salpi ve Varant Çirinyan adında bir arkadaşı Federal Soruşturma Bürosu yetkililerinin kendilerini izlemelerinden sonra tutuklanmışlar, işgal edilen topraklarda bir Ermeni devleti kuruluşu fikrini savunan zanlı “Hür Ermenistan” adında bir dergi çıkardığını söylemiştir. Patlamadan kısa bir süre sonra Fransa'da tutuklanan Çarkutyan'ın iadesine ilişkin talep Fransız makamlarınca reddedilmiştir¹¹¹⁵.

¹¹¹³ **Tercüman**, 03 Aralık 1984 Pazartesi, s.1.

¹¹¹⁴ **Tercüman**, 11 Aralık 1984 Salı, s.1.

¹¹¹⁵ **Milliyet**, 11 Temmuz 1983 Pazartesi, s.1.

A.B.D.'nin en ünlü gazetecilerinden Jak Anderson 4 Ocak 1984 Çarşamba günü Washington Post gazetesinde yayınlanan yazısında ASALA'nın Olimpiyat Oyunları sırasında Türk kafilesini hedef alan bir saldırı planladıklarını öne sürdü¹¹¹⁶.

Ermeni Tedhiş Örgütü ASALA, 24 Haziran 1984 Pazar günü İtalyan Haber Ajansı ANSA'ya bir mektup göndererek, Los Angeles Oyunları sırasında Türk olimpiyat ekibine yardımcı olacak herkesin saldırıya uğrayacağı tehdidini yinelemiştir. Bundan başka Fransa'daki bir haber ajansına da Fransızca yazılmış ve Paris yakınlarından postaya verilmiş benzer bir tehdit mektubu gönderilmiş, Türk sporcularla ilgili doğrudan bir tehdide yer verilmemiş olması dikkati çekmiştir¹¹¹⁷.

3.6. İstanbul-Kapalıçarşı Saldırısı

İstanbul Kapalıçarşı'da 16 Haziran 1983 Perşembe günü saat 11.00 sıralarında kimliği henüz belirlenemeyen 20-25 yaşlarındaki bir saldırgan Kalpakçılar Caddesi üzerinde beraberinde getirdiği patlayıcı maddeyi oradaki çöp bidonuna atarak infilak ettirmiş ve akabinde otomatik silahla çevreye rastgele ateş etmiştir. Bu sırada güvenlik kuvvetlerinin olay yerine geldiğini gören saldırgan üzerindeki bir diğer patlayıcı maddeyi patlatarak olay yerinde can vermiştir. Olayda 2 kişi ölmüş, üçü ağır olmak üzere 23 kişi yaralanmıştır¹¹¹⁸. Ağır yaralılardan çeşitli hastanelerde tedavi altına alınan Yusuf Alper ile Murat Alptekin, tıbbi müdahalelere karşın kurtarılamamıştır¹¹¹⁹.

Kapalıçarşı'da otomatik silahla çevreyi tarayıp 12 yaşındaki Murat Alptekin ile Yusuf Alper adlı şahsın ölümüne, 21 kişinin yaralanmasına neden olduktan sonra elindeki bombanın patlamasıyla bu sefer kendi ölümüne sebep olan saldırganın fotoğrafları ile parmak izleri İnterpol'e ve sınır kapılarına gönderilmiş¹¹²⁰ teröristin Türkiye'ye nasıl girdiği ve nerelerde barındığı, kimlerden destek gördüğü hususlarını ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalar başlatılmıştır¹¹²¹.

3.7. 24 Nisan 1915 Protestoları

20 Nisan 1982 Salı günü Atina, Güney Kıbrıs ve Paris'te Türkiye aleyhine Ermeni gösterilerinde bulunulurken, 1,5 milyon Ermeninin katledildiğini öne süren

¹¹¹⁶ Tercüman, 04 Ocak 1984 Çarşamba, s.1.

¹¹¹⁷ Cumhuriyet, 25 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

¹¹¹⁸ Cumhuriyet, 17 Haziran 1983 Cuma, s.1.

¹¹¹⁹ Tercüman, 17 Haziran 1983 Cuma, s.1.

¹¹²⁰ Tercüman, 20 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

¹¹²¹ Milliyet, 20 Haziran 1983 Pazartesi, s.3.

California valisi Brown, 24 Nisan'ı "Ermeni Günü" ilan ederek Vali Konağı'nın bayrağını yarıya indirmiştir¹¹²².

Ermeniler aynı gün sabah Atina'da dükkânlarını kapatırken 200 kadar genç Türkiye Büyükelçiliği önünde yaklaşık 45 dakika süren gösteri yapmışlar, Yunan Ulusal Marşı, Ermenice marşlar söyleyerek sloganlar atmışlardır¹¹²³.

A.B.D.'de çoğunluğu öğrenci 300 kadar Ermeni, Los Angeles'da Wilshire Bulvarı üzerindeki Başkonsolosluk önünde protesto gösterisi düzenlemiştir¹¹²⁴.

A.B.D.'deki Ermenileri temsil eden Ermeni Ulusal Kongresi, sözde soykırımın 71. yıldönümü dolayısıyla 20 Nisan'da New York'un en ünlü meydanı Times Square'de Türkiye aleyhine gösteri düzenleme kararı almıştır. Times Square'deki gösterinin yanı sıra New York'taki Sen Vartan Ermeni Kilisesi'nde de bir hafta süreyle çeşitli toplantılar düzenleneceği bildirilmiştir¹¹²⁵.

Fransa'da ikinci bir Ermeni anıtının dikileceği bildirilirken, Fransa İçişleri Bakanı Gaston Defferre'nin, Fransa'nın Ermenilere her türlü yardımı yapmaya hazır olduğu, yolundaki sözleri Ankara'da esefle karşılanmış ve sert tepki yaratmış, Türkiye, ilk kez açıkça Fransız hükümetinin Ermeni terörizmini desteklediği görüşünü duyurmuştur¹¹²⁶. Türkiye, Marsilya'daki anıttan sonra yeni bir Ermeni anıtına açılışına izin verilmesinin ilişkilere ciddi zararı olacağı konusunda Fransa'yı uyarmıştır¹¹²⁷. Fransız İçişleri Bakanı Gaston Defferre'nin Ermenilerle ilgili açıklaması üzerine 27 Nisan 1982 tarihinde Dışişleri Bakanı İltar Türkmen'in yaptığı açıklama dışında, Dışişleri Bakanlığı Fransız Hükümeti nezdinde iki ayrı kanaldan diplomatik girişimde bulunarak görüşünü açık bir şekilde dile getirmiştir¹¹²⁸.

New York Belediyesi, Ermenilerin gelecek hafta şehrin ortasında bulunan Manhattan'daki Union Square Parkı'na, (sözde) Ermeni katliamının 70'nci yıldönümü dolayısıyla dikilen 30 kadar ağacın çevrelediği yere, törenle bir plaket yerleştirilmesi için yaptığı başvuruyu, Türklerin itirazına rağmen kabul etmiş, Ağaçlar 24 Nisan'da Ermeniler tarafından törenle parka dikilmiştir¹¹²⁹.

Cumartesi gecesini Beyrut'un Ermeni yerleşkesi Borj Hammoud'da stadyumda yaklaşık 10 bin Ermeni'nin izlediği gösterilere hükümetteki ve meclisteki Ermeni

¹¹²² **Milliyet**, 21 Nisan 1982 Çarşamba, s. 1.

¹¹²³ **Cumhuriyet**, 21 Nisan 1982 Çarşamba, s.1.

¹¹²⁴ **Hürriyet**, 24 Nisan 1985 Çarşamba, s.1.

¹¹²⁵ **Cumhuriyet**, 12 Şubat 1986 Çarşamba, s.1.

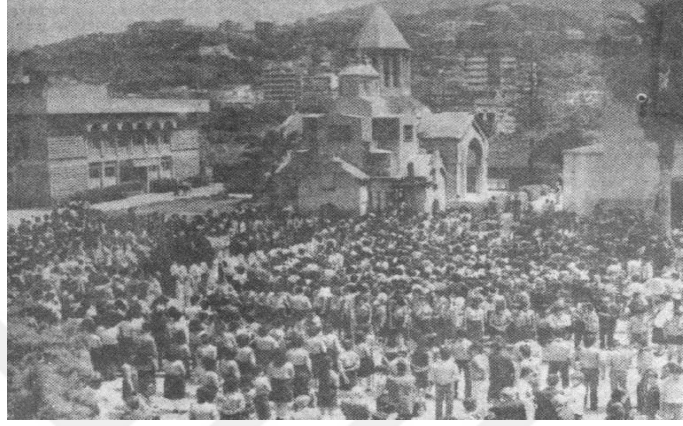
¹¹²⁶ **Cumhuriyet**, 27 Nisan 1982 Salı, s.1.

¹¹²⁷ **Tercüman**, 26 Nisan 1982 Pazartesi, s.1.

¹¹²⁸ **Cumhuriyet**, 28 Nisan 1982 Çarşamba, s.1.

¹¹²⁹ **Tercüman**, 07 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

temsilciler ile din adamları katılmışlardır. Yaklaşık ikiyüz bin Ermeni, 24 Nisan 1915 olaylarını protesto için, Beyrut'ta El-Hamra ve Ras Meydanı'ndaki mağazaların kapatıldığı, Burç Hammud ve Antelias semtlerinde yürüyüşlerin düzenlendiği ve çalışanların işlerini bıraktığı bir protesto eylemi gerçekleştirmiş ve Taşnak, Hınçak ve Ramgavar Partilerinin ortaklaşa düzenledikleri bir toplantı yapmışlardır¹¹³⁰.

Fotoğraf 57. Ermeni Katolikosunun Bulunduğu Beyrut-Antelias'ta 24 Nisan'da Toplanan Ermenilerin Türkiye Aleyhtarı Gösterisi¹¹³¹.

Yaklaşık 9 bin Ermeni'nin yaşadığı Yunanistan'da, (sözde) soykırımı protesto amacıyla yapılan gösteriye 700 kişi katılmış, Türk bayraklarını yakan ve elçiliğimize kadar yürüyen grupta çok sayıda küçük çocuğun bulunması dikkat çekmiştir. Atina'da Ermeni gösterileri uzun zamandır beklendiğinden elçiliğimiz ve personelinin korumasıyla ilgili olarak önlem alınmıştır. Diğer yandan Ermenilerin Atina'nın yanı sıra Roma, Paris ve Bonn kentlerinde de gösteriler düzenlemişlerdir¹¹³².

Fotoğraf 58. Ermeniler (Sözde) Soykırımı Andılar¹¹³³

¹¹³⁰ **Hürriyet**, 24 Şubat 1982 Çarşamba, s.18.

¹¹³¹ **Cumhuriyet**, 06 Haziran 1983 Pazartesi, s.1.

¹¹³² **Günaydın**, 25 Nisan 1985 Perşembe, s.1.

¹¹³³ **Günaydın**, 25 Nisan 1985 Perşembe, s.1

İngiltere kamuoyunu Ermeni davasına çekebilmek amacıyla kampanyaya başlayan Ermeni kuruluşları bu kampanyanın bir parçası olarak 13 Nisan Çarşamba günü sabah saatlerinde Türk Büyükelçiliği önünde 11 kişiyle 48 saatlik açlık grevine başlamışlardır¹¹³⁴.

Bu arada Yunanistan'da bulunan Ermeni dernekleri tarafından aynı gün düzenlenen basın toplantısında yapılan açıklamada; Türkiye'ye karşı yöneltilen gerçek dışı iddialar tekrarlanmış, Atina'daki Ermeni Gençlik Dernekleri'nce yapılan bir açıklamada da 23 Nisan günü Türk Büyükelçiliği'ne karşı bir yürüyüş yapılacağı ve bir sinema salonunda siyasal gösteri düzenleneceği bildirilmiştir¹¹³⁵.

Ermeni Milli Komitesi adına isimlerini açıklamayan üç kişi tarafından 13 Nisan Perşembe günü Atina'nın Omonia semtindeki merkez binasında yapılan basın toplantısında, İstanbul Patriği Kalustyan'ın baskı altında olduğu iddiasında bulunmuşlar, ayrıca geçen yılın Aralık ayında Beyrut'ta kaybolan Abraham Aşçıyan'ın Türk ajanları tarafından kaçırıldığını da ileri sürerek derhal serbest bırakılmasını istemişlerdir¹¹³⁶.

Londra'da ise 300 Ermeni'nin katıldığı yürüyüş Hyde Park'ta başlayıp Ermeni Kilisesi'nde sona ermiştir. Atina'da da 500 kadar Ermeni "Meçhul Asker" anıtı önünde Türkiye'yi hedef alan bir protesto gösterisi düzenlemiştir. Ayrıca Atina'daki Ermeni topluluğu Yunanlı politikacılara bir çağrıda bulunarak, Ermenilerin kendi geleceğini tayin etmelerine yardımcı olunmasını, istemiştir¹¹³⁷.

Bu gösterileri Hınçak, Taşnak ve Ramgavar Partileri organize etmiş, Türkiye'de tutuklu bulunan Kudüs Ermeni Ruhban Okulu Papazı Manuel Ergatyan'ın serbest bırakılması istenmiştir¹¹³⁸.

Bu arada merkezi Atina'da bulunan "Ermeni Milli Komitesi", Türkiye, 1915 olaylarından dolayı uluslararası arenada mahkûm edilene ve Ermeni vatani kurtulana kadar her türlü yöntemi deneyeceklerini iddia etmişlerdir¹¹³⁹.

Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nde de 24 Nisan 1915 (sözde) Ermeni soykırımı için törenler düzenlenmiş, ASALA militanlarının Güney Kıbrıs'ta üstlendiği haberleri ardından Türk güvenlik güçlerinin hedefi haline gelebileceği ve sabotaj

¹¹³⁴ **Güneş**, 14 Nisan 1983 Perşembe, s.1.

¹¹³⁵ **Milliyet**, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

¹¹³⁶ **Hürriyet**, 15 Nisan 1983 Cuma, s.1.

¹¹³⁷ **Hürriyet**, 25 Nisan 1983 Pazartesi, s.1.

¹¹³⁸ **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983 Salı, s.1.

¹¹³⁹ **Hürriyet**, 23 Nisan 1983 Cumartesi, s.1

düzenlenme ihtimaline karşı Rum makamlarının, Ermenilerin yaşadığı bölgelerde geniş güvenlik önlemleri aldığı, dolayısıyla bu yıl gösteri yapmanın sakıncalı olduğu dikkatlere sunulmuş, Lefkoşa ve Larnaka’da yaşayan Ermeni azınlığı 24 Nisan’ı kiliselerde ayin yaparak geçirmiştir¹¹⁴⁰.

Bu arada tüm Dünya Katolik Ermenileri Lideri ve Kilikya Katolikosu II.Karakin, Türklerle ilgili menfii beyanatlarda bulunmaya devam etmiş ve tarihi gerçeklerden uzak açıklamalar yapmıştır. Öte yandan Paris’te Ara Toranyan’ın başında bulunduğu 500 kişilik “Genç ASALA” grubu ile 500 kişilik “Taşnak” grubu iki ayrı koldan elçiliğimize kadar yürümüş ve elçilik önünde bavuldan çıkarttıkları bir Türk bayrağını yakmışlardır¹¹⁴¹.

Polisin yaptığı uyarılara riayet etmeyen göstericiler tutuklanıp grev sona erdirilmiştir¹¹⁴².

California Valisi olarak 24 Nisan gününü eyalette “anma günü” olarak ilân ettiği törende, Dökmeciyan’dan sonra Los Angeles Belediye Başkanı Tom Bradley ve Temsilciler Meclisi Üyesi Henry Waxman da birer konuşma yapmışlardır. Eyalet Meclisi Üyesi Mike Roos ise yaptığı konuşmada, Türkiye’nin Ermeni katliamından sorumlu olduğunu, iddia ederek katliamın kabul edilmesi konusunda ısrar ettiklerini kaydetmiştir. Dökmeciyan’ın emri ile çok yoğun Ermeni nüfusuna sahip California eyaletindeki bütün bayraklar yarıya indirilmiştir¹¹⁴³.

California-Los Angeles kentinin doğusundaki Montebello Ermeni Şehitleri Anıtı önünde Ermeniler tarafından düzenlenen tören, yerel televizyonlarca kısa olarak aktarılırken, bir konuşma yapan Californiya Valisi Dökmeciyan, A.B.D.’de yaşayan Ermenilerin aksine dünyada halen milyonlarca Ermeninin baskı altında yaşadığını söylemiştir. Ermenilerin A.B.D. topraklarında diktiği ilk anıt bu olmayıp 24 Nisan 1965 tarihinde ilk (sözde) soykırımı kınama toplantısı sonrası New Jersey’in Emerson kasabasına dikilen anıt, bir ilk olma özelliğine sahiptir¹¹⁴⁴.

3.8. K.K.T.C.’nin İlanının Ermeni Terörüne Etkisi

Türkiye, Kıbrıs’ta İngiltere ile birlikte sahip olduğu garantörlük hakkını kullanıp Kıbrıs Barış Harekâtı’nı gerçekleştirdikten sonra A.B.D.’nin Türkiye’ye

¹¹⁴⁰ **Milliyet**, 24 Nisan 1983 Pazar, s.1.

¹¹⁴¹ **Milliyet**, 23 Nisan 1983 Cumartesi, s.1.

¹¹⁴² **Milliyet**, 24 Nisan 1983 Pazar, s.1.

¹¹⁴³ **Hürriyet**, 26 Nisan 1983 Salı, s.1.

¹¹⁴⁴ **Hürriyet**, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s. 1

karşı uygulamaya koyduğu ambargoya cevaben Türkiye 13 Şubat 1975'te ilan ettiği K.T.F.D.(Kıbrıs Türk Federe Devleti)'nin adını K.K.T.C. (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) olarak değiştirmiştir. A.B.D. ise bunun üzerine 25 Temmuz 1975'te Türkiye-ABD Savunma İşbirliği Anlaşması'nı feshetmiştir. Türkiye de bu sefer A.B.D. üslerini kapatma kararı almıştır. Dolayısıyla A.B.D.-Türkiye ilişkileri gerginleşmiş, Rum ve Ermeni Lobilerinin Türkiye aleyhindeki faaliyetleri hızlanmıştır. İlginçtir; bundan sonra Lübnan'da ASALA kurulmuştur. Örgütün kurulmasında A.B.D'deki Ermen Diasporasının katkısı büyüktür¹¹⁴⁵. K.K.T.C. bağımsızlığını 13 Kasım 1983'te ilan etmiş ve bunu ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur¹¹⁴⁶.

Dışişleri Bakanı Halefoğlu Lizbon'da yaptığı en ilgi çekici ikili görüşme, İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Geoffrey Howe iledir. İngiliz bakan, Halefoğlu'ndan BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs konusunda hazırladığı ikinci anlaşma teklifini Türkiye'nin kabul etmesini istemiştir. Howe, ayrıca Kıbrıs'ta yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçimlerin iptalini de talep etmiştir. Halefoğlu, BM Genel Sekreteri'ne anlaşma teklifi ve Kıbrıs seçimleri hususunda hiçbir taahhütte bulunmamıştır. Bu arada Danimarka hükümetinin Türkiye'yi desteklediği halde parlamentosundaki muhalefeti engelleyememesi de Türk ve İngiliz bakanlar tarafından teessüfle karşılanmıştır¹¹⁴⁷.

3.9. A.B.D. ve Avrupa'daki Ermeni ve Türk Lobileri

ABD'ye göç eden Ermeniler, 'fırsatlar ülkesi'nin belli şehirlerinde yoğunlaşarak bir anlamda yenedünyanın ilk Ermeni kolonilerini oluşturdular. Protestanların A.B.D.'ye ilk göç eden Ermeniler eğitimlerini sürdürme ve geçimlerini sağlama konularında daha şanslıydılar. Bu yüzden de geri dönmek yerine kalmayı tercih ettiler. Mevki sahibi olup para kazanıp zenginleştiler. Yeni göçlerle gelen Ermeniler, hali hazırda yerleşik Ermenilerin büyük desteklerini gördüler. Diasporal anlamdaki bu yardımlaşma zamanla lobileşmeye dönüştü. Bu lobiler sayesinde de davalarının ve haklarının peşine düştüler. Siyaseten de güç elde eden Ermeni Lobisi A.B.D. Parlamentos'na (sözde) soykırım tasarılarını taşıdı.

¹¹⁴⁵ Kantarcı, a.g.e., s.242.

¹¹⁴⁶ Tercüman, 16 Kasım 1983 Çarşamba, s.1.

¹¹⁴⁷ Tercüman, 07 Haziran 1985 Cuma, s.1.

A.B.D'deye her yeni gelen Ermeni geri dönmeyip yerleşti Bu şekilde Ermeniler sayıca çoğaldı¹¹⁴⁸.

3.9.1. A.B.D.'de Ermeni Lobisi

Los Angeles'te 1501 Venice Bulvarı Ca. 90006 no'lu adreste çıkan haftalık Asbarez adlı dergide Rahageets imzası ile yayınlanan yazıda, Kevork Urfalıyan ve Manuel Yergetyan adlı teröristlere Ermeni toplumunun sahip çıkmadığı ve bunun affedilmez bir hata olduğu, ASALA'nın, Ermeniler arasındaki liderlik boşluğunu doldurduğu ama bunun yanında örgüte destek sağlayacak ekonomik, politik ve diplomatik kuruluşların da oluşturulması gerektiği anlatılmıştır. 07 Mart 1981 tarihli Tercüman gazetesinde yer alan habere göre, Asbarez dergisinde ayrıca Ermenilerin düzenledikleri toplantılara katılanların arasında California Valisi Edmund Brown, Los Angeles Belediye Başkanı Tom Bradley, Savcı George Dökmeciyan ile bazı kongre üyelerin bulunduğu yazılmıştır. Diğer taraftan, Los Angeles şehrinin en büyük halı mağazası olan Ç-Carpeteria'nın sahibi Ted Haseryan, Ermeni yürüyüşlerinde pankart temin eden; Detroit şehrinin milyoner işadamı Alex Manogyan, Ermeni teröristlere 20 milyon dolardan fazla yardım yapan, MGM stüdyoları ve Grand Hotel zincirinin sahibi Kirk Kerkoryan, Ermeni kuruluşlara para bağışlayan kişiler olarak bilinmektedir¹¹⁴⁹.

Türk diplomatlarına ve kuruluşlarına karşı saldırılar düzenleyen Ermeni teröristlerini maddi açıdan destekleyen Los Angeles'teki halı firmalarından biri bombalanmış, olayı "Genç Aydın Türk Öncüleri" imzasıyla Ermeni terörüne karşı savaştığını bildiren bir oluşum üstlenmiş, Türkiye'nin terörü ezmesinin insanlığın bir zaferi olacağı belirtilmiştir¹¹⁵⁰.

Bu ve benzeri olaylardan sonra otoritelerce milletlerarası terörizmin giderek büyük boyutlara ulaştığı belirtilmiş ve yapılan bir araştırmada, 1968-78 yılları arasında bütün dünyada 4.888 terörizm ve tedhiş olayları meydana geldiği kaydedilmiştir¹¹⁵¹.

A.B.D.'deki Türkiye aleyhtarlığı basında da kendini göstermektedir. Time Dergisi'nde Bernard Levin, "Yüzyılın cinayeti" adını verdiği Ermeni olaylarını Hitler'in, Stalin'in, Mao'nun, Pol-Pot'un cinayetleri ile kıyasladıktan sonra

¹¹⁴⁸ Şenol Kantarcı, **Ermeni Lobisi**, s.92.

¹¹⁴⁹ **Tercüman**, 07 Mart 1981 Salı, s.1.

¹¹⁵⁰ **Tercüman**, 27 Şubat 1981 Cuma, s.1.

¹¹⁵¹ **Tercüman**, 20 Mart 1981 Cuma, s.1.

Türkiye’yi Hitler’den sonra ikinci sıraya koymuştur. “*Milyonlarca Musevi’yi ortadan kaldıranlar, Hıristiyanlar veya Almanlar değildir. Nazilerdir. Ama Ermeni olaylarından sorumlu şu veya bu yönetim değil Türklerdir*” diyen Bernard Levin, “*Türkler süngü talimlerinde Ermenileri kullandı*” iddiasında dahi bulunmuştur¹¹⁵².

A.B.D.’deki Türk düşmanı Ermeni kuruluşlarının yöneticileri olan 12 Ermeni lideri, turist kılıfında Doğu illerini karış karış gezerek Erzurum ve Kars çevresinde propaganda yapmışlar, Türkiye’nin onca iyiniyet ve müsamahaya rağmen Amerikan Ermeni liderlerinin küstahlığı ve ard niyeti ortaya çıkmıştır¹¹⁵³.

Los Angeles’ta zengin Ermenilerden Haig Arakelyan’ın Beverly Hills’deki evinde düzenlenen toplantıda konuşan A.B.D. eski başkanı Jimmy Carter’ın yardımcısı ve 1984’te yapılacak olan başkanlık seçimlerinin en güçlü adayı Demokrat Partili Walter Mondale, Ermenilerin kitle halinde yok edildiğini tüm dünya biliyor, demiştir. Toplantıya katılan davetlilerden 500’er dolar (100 bin lira) alındığı, Walter Mondale’in seçim kampanyası için Ermeni lobisinin zenginlerinden 20 bin dolarlık (4 milyon lira) gelir sağlandığı belirlenmiştir¹¹⁵⁴.

24 Nisan-(sözde) Soykırım Günü vesilesiyle Ermeni örgütleri A.B.D. ve Avrupa’nın çeşitli kentlerinde Ermeni lobisinin etkisiyle Amerikan Temsilciler Meclisi’nde aralarında California Cumhuriyetçi Temsilcisi Charles Paşayan’ın da bulunduğu Ermeni Diasporasının tanınık isimleri kürsüye gelerek Türkiye aleyhinde dakikalarca konuşmuşlar, Reagan yönetiminin, 1915 Ermeni felaketini kabul ettiğini söylemiştir¹¹⁵⁵. Liberation gazetesindeki bir haberde ise ASALA’nın artık kendi politik çizgisine uymayan Ermenileri de vurmaya başlayacağı beyanatına yer verilmiştir¹¹⁵⁶.

22 Mart 1983 günü düzenlenen A.B.D. Kongresi’nde Ermeni sorunu ile ilgili olarak bir oturum yapılmış ve California Kongre üyesi Paşayan, A.B.D. Dışişleri Bakanlığı politik işlerinden sorumlu bakan yardımcısı Eagleburger’dan aldığı bir resmi yazıya ithafen, Dışişleri Bakanlığı’nın Ermenilerin soykırımı uğratıldığını kabul ettiğini iddia etmiş, Eagleburger’ın mektubu, A.B.D. Dışişleri Bakanlığı’nın

¹¹⁵² **Milliyet**, 27 Mart 1981 Cuma, s.1.

¹¹⁵³ **Tercüman**, 25 Eylül 1982 Cumartesi, s.1.

¹¹⁵⁴ **Hürriyet**, 21 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

¹¹⁵⁵ **Hürriyet**, 23 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

¹¹⁵⁶ **Güneş**, 24 Nisan 1983 Pazar, s.1.

(sözde) soykırımı kabul ettiğini açıkça belirtmemekle birlikte, Ermeni diasporasını memnun edecek müphem bir yaklaşımla, çelişkinsini ortaya koymuştur¹¹⁵⁷.

Arjantin'deki Ermeniler de 24 Nisan gününü bahane ederek A.B.D. ve Avrupa'da çeşitli ülkelerde gösteriler düzenleyen Ermenilere Arjantin'deki Ermeniler de katıldı. Buenos Aires'te düzenlenen törenlere yabancı gazetecilerin yanı sıra diplomatlar davet edilmişlerdir. Törene katılan İspanyol Pueblö gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı José Antonio Gurriarán, dönüşte başkentte, Ermeni davasını desteklediğini ve bu konuda kitap yazacağını söylemiştir¹¹⁵⁸.

A.B.D.'nin Idaho Senatörü Steven Symms, Türk diplomatlarını hedef alan Ermeni terörünü kınayan konuşmasında, saldırıların amacının Türkiye'nin istikrarını yoketmek, 70 yıl önce yaşanan bir acı olayın abartılarak ülke itibarını zedelemek olduğunu söylemiştir. 20 Nisan günü kongrede konuşan Senatör Symms, Türkiye'nin Belgrad Büyükelçisi'nin, Ermeni terörünün bir kurbanı olduğuna dikkati çektikten sonra, bu seri cinayetleri işleyen teröristlerin Türkiye'yi parçalayarak kurtarılmış bölgeyi Sovyet Ermenistan'ına katmayı amaçladıklarını ifade etmiştir¹¹⁵⁹.

O tarihte Türkiye'nin Paris Büyükelçisi olan Adnan Bulak da Le Monde'ye verdiği demeçte; Parsegyan ve Gerigyan adlarındaki Ermenilerin suçlamalarını ve eylemleri kınamıştır¹¹⁶⁰.

O günlerde sık gündeme gelmeye başlayan Ermeni Yasa Tasarılarının mimarı sayılabilecek Ermeni Diasporası ve Lobisinin önde gelen isimleri Cumhuriyet gazetesinin tespitiyle aşağıda verilmiştir¹¹⁶¹.

Temsilciler Meclisi Üyeleri: Frank Annunzio, Les Aspin, Michael Barnes, Tony Coelho, Edward Feighan, Hamilton Fish, James Florio, Benjamin Gilman, Naney Johnson, Richard Lehman, Tatthew Martinez, Carlos Moorhead, Charles Pasayan, John Porter, Peter Rodino, Robert Roe, Henry Waxman, Jim Wright, Gus Yatron.

Senatörler: Joseph (Joe) Biden, Rudy Boschwitz, Bill Bradley, Dennis Deconcini, Robert Dole, Carl Levin, Claiborne Pell, Paul Sarbanes (Yunan lobisi lideri).

---

¹¹⁵⁷ **Milliyet**, 23 Mart 1983 Çarşamba, s.1.

¹¹⁵⁸ **Hürriyet**, 27 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

¹¹⁵⁹ **Güneş**, 29 Nisan 1983 Cuma, s.1.

¹¹⁶⁰ **Tercüman**, 02 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹¹⁶¹ **Cumhuriyet**, 21 Mart 1985 Perşembe, s.1.

Eyalet Valileri: NY Valisi Mario Cuomo, California Valisi George Dökmeciyen, (Yunan asıllı) Massachusetts Valisi Michael Dukakis, New Jersey Valisi Thomas Kean.

A.B.D.'deki Büyükelçiler: Tercüman gazetesinin tespitiyle isimleri saptananlar Lübnan Büyükelçisi Abdullah Bouhabib'tir¹¹⁶². Öte yandan aynı gazetede yayınlanan bir haberde, A.B.D.'deki çeşitli Ermeni kuruluşları ve kiliselerinin, şimdiye kadar görülmemiş bir oranda işbirliğine gittikleri ortaya konmuştur¹¹⁶³.

Örgütün yıllık genel kurul toplantısı A.B.D.'nin New Jersey eyaletine bağlı Saddle Brook kentinde yapılmış, Armenian Observer'e göre; genel kurulda okunan faaliyet raporunda örgütün geçen yıl çeşitli propaganda faaliyetleri ve eğitim kampları için 7 milyon 544 bin dolar tutarında harcama yaptığı bildirilmiştir. Örgütün yaklaşık 22.000 üyesi ve çoğunluğu Ortadoğuda faaliyet gösteren 18 eğitim merkezi bulunduğu, propaganda yayınları için 1 milyon 108 bin dolar, A.B.D., Güney Amerika, Fransa ve Lübnan'da emlak alımları için de 1,5 milyon dolar harcadığı, buna rağmen geçen yılki gelirinde bir önceki yıla oranla 3 milyon dolarlık artış sağladığı kaydedilmiş ancak gelirlerin hangi kaynaklardan sağlandığı belirtilmemiştir. Bu arada New York Belediyesi, Ermenilerin gelecek hafta, kentin ortasında bulunan Manhattan'daki Union Square Parkı'na, (sözde) Ermeni katliamının 70.yıldönümü dolayısıyla dikilen 30 kadar ağacın çevrelediği yere, törenle bir plaket yerleştirilmesi için yaptığı başvuruyu, Türklerin itirazına rağmen kabul etmiştir. Ağaçlar geçen 24 Nisan'da Ermeniler tarafından törenle parka dikilmişti. New York Belediyesi Parklar Müdürü Henry Stern, Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun protestosuna karşılık yerel seçimler yapılacağı dolayısıyla Ermenilerin oylarını kaybetmeyi göze alamayacaklarını söylemiştir¹¹⁶⁴. Öte yandan Reagan, Beyazsaray sözcü yardımcılığına Edward Ciğerciyan, A.B.D.'nin Katar Büyükelçiliği'ne de Joseph Gugasyan'ı atayarak idaresinde daha çok Ermeniye yer vermiştir¹¹⁶⁵.

A.B.D.'deki Ermeni lobisi, Kongre'de uğradığı yenilgiyi zafer olarak göstermeye çabalarken Ermenilerin milli komitesi müdürü Karabetyan, Temsilciler

¹¹⁶² 1915 yılında Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun Ermeni iddialarına sözde kaynak olan yalan-dolan hatıraların yazarıdır.

¹¹⁶³ **Tercüman**, 21 Mart 1985 Perşembe, s.1.

¹¹⁶⁴ **Hürriyet**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.13.

¹¹⁶⁵ **Yeni Asır**, 07 Kasım 1985 Pazar, s.1.

Meclisindeki Ermeni sorunu ilgili görüşmeler Amerikan Kongresi'nde önemli bir konu olarak ele alınmaya başladı, demiştir¹¹⁶⁶.

A.B.D.'deki Ermeni lobisinin geçen yıl propaganda amacıyla 500 bin dolar ve (sözde) Ermeni soykırımına ilişkin düzmece belgelerin propaganda amacıyla basılıp dağıtılmasına 100 bin dolar harcadığı, paranın Amerikan-Ermeni Ulusal Anma Komitesi'nce sağlandığı bildirildi¹¹⁶⁷.

Haftalık Ermeni gazetelerinden Armenian Weekly'de görüş belirten A.B.D.'deki Ermenilerin Milli Komitesi Müdürü Bere Karabelyan, gündemin yüklü olmadığı bir anda yeniden görüşülüp oylanacağını, şimdilik her ne kadar başarı sağlanamamışsa da hedefe ulaşıncaya değin mücadelede bulunulacağını söylemiştir¹¹⁶⁸.

Taşnak Partisinin A.B.D.'deki Ermeni Ulusal Kongresi'ni parçalayarak yenilgiye zemin hazırladığı belirtildi¹¹⁶⁹.

A.B.D.'nde Türkiye aleyhtarı kampanyalarını yoğun biçimde yürütmekte olan Rum ve Ermeni lobilerinin, 22 Martta New York'ta bölücü Kürtlerle strateji ve eylem birliği toplantısı yaptığı belirlendi. Yunan ve Ermeni lobilerince sağlanan paralarla New York'ta bir Kürt Kütüphanesi kuruldu. Bonn'daki Kürt Enstitüsü yöneticilerinden Doktor Yekta Geylani'nin hazır bulunduğu toplantıda konuşan Amerikan Hellenik Enstitüsü Halkla İlişkiler Müdürü Dean Lomis; Yunan lobisinin ayrılıkçıları her bakımdan destekleyeceğini söylemiştir¹¹⁷⁰.

Washington'da Hürriyet Muhabiri ile konuşan eski Büyükelçi Hupe, soykırım tasarılarının Türk-Amerikan ilişkilerinde sürekli bir kanamaya benzetmiş ve her iki tarafın da anlaşacağı yumuşatılmış bir Ermeni tasarısının kabulü ile bu sorunun kapanacağını söylemiştir. Tasarı hem Türkiye'ye leke düşürmesin hem de Ermenileri memnun etsin, demiştir¹¹⁷¹.

Bu konuşmaya karşılık Büyükelçi Nüzhet Kandemir: "Tasarı Geçerse Kriz Patlar. Türkiye, buna üsler anlaşmasıyla karşılık verir", diyerek Bush yönetimini tasarıyı engellemek için çaba sarfetmemekle suçlamış, "içinde soykırım kelimesi

¹¹⁶⁶ **Yeni Asır**, 25 Aralık 1985 Çarşamba, s.1.

¹¹⁶⁷ **Güneş**, 15 Ocak 1986 Çarşamba, s.1.

¹¹⁶⁸ **Güneş**, 26 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

¹¹⁶⁹ **Hürriyet**, 25 Ocak 1986 Cumartesi, s.1.

¹¹⁷⁰ **Cumhuriyet**, 06 Nisan 1986 Pazar, s.1.

¹¹⁷¹ **Hürriyet**, 17 Kasım 1989 Cuma, s.3.

geçsin geçmesin tasarı kabul edilirse ambargo döneminden daha fazla olumsuz sonuçları olur”, demiştir¹¹⁷².

(Sözde) Ermeni soykırımı ile ilgili kararın Kongre’den geçirilmesinin engellenmesini isteyen A.B.D. Dışişleri Bakanı George Shultz, Başkan Reagan’a gönderdiği mektupta, ekonomik, kültürel ve askeri ilişkilerimizin çok güçlü olduğu bir ülke aleyhine Kongre’den bir karar çıkartmak ulusal güvenlik politikamıza ters düşer. Üstelik 70 yıl önce olmuş tarihi bir trajediyi yargılayan bir mahkeme durumuna düşeriz. Ermeni terör örgütleri o güne kadar 50’ye yakın Türk diplomatı öldürmüşlerdir dolayısıyla bizim bu konuda alacağımız bir karar teröre prim vermek ve yeşil ışık yakmak olacaktır”, demiştir¹¹⁷³.

A.B.D. Başkanı Carter döneminde Brzezinski’nin başkanlığını yaptığı Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi Paul Henze, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türklerle Ermeniler her zaman barış içinde yaşadıklarını ancak 19. yüzyılın sonunda ve 20.yy’ın başında Ruslar’ın Ermenileri bölüp bundan yararlanmak istemesiyle bu dengenin bozulduğunu, Rusların her iki savaşta yayılmacı politika izlediklerini, yanlış bilgilendirilen ve yönlendirilen ikinci-üçüncü kuşak Ermeni gençlerinin sorumlu olarak Türkiye’yi gördüklerini ve teröre başvurduklarını söylemiştir. Sovyetler Birliği’nin ASALA’nın arkasında olmasının bir diğer sebebini Türkiye’nin NATO üyeliğinde aramak gerektiği ASALA eylemlerinin Batı’da özellikle NATO ülkelerinde tekrarlandıkça Türkiye’de NATO ülkelerine karşı bir güvensizlik oluştuğunun altını çizmiştir¹¹⁷⁴.

FBI bünyesinde sadece Ermeni terörünü önlemek için bir büro kurulmuş, Ermeni terörüne A.B.D. içersinde en çok Lübnan asıllı Ermenilerin karıştığı, bunların A.B.D.’de yaşayan diğer Ermenilerden tehditle para topladıkları, bu durumun Amerikan yönetimini düşündüren hususların başında geldiği belirtilmiştir¹¹⁷⁵.

FBI sözcüsü John Hoos’un açıklamasına göre; Los Angeles ve Boston’daki Ermeni terör yuvalarına yapılan ani baskınlarda 5 Ermeni terörist eylem hazırlığındayken yakalanmış, yaş ortalaması 24 olan 5 Ermeni’den, Karnig Karlos Sarkisyan (29), Viken Vasken Yakupyan (19), Viken Arşavir Sarkisyan Husepyan (22), Dirkan Sarkis Berberyan (29) adındaki teröristlerin yabancı diplomatlara karşı

¹¹⁷² **Hürriyet**, 20 Kasım 1989 Pazartesi, s.1

¹¹⁷³ **Hürriyet**, 01 Temmuz 1987 Çarşamba, s.1.

¹¹⁷⁴ **Cumhuriyet**, 18 Ekim 1982 Perşembe, s.1.

¹¹⁷⁵ **Tercüman**, 16 Ekim 1982 Cumartesi, s.1.

suikast planı hazırlamak, ruhsatsız silah ve patlayıcı madde bulundurmak ve eyaletlerarası patlayıcı madde taşımaktan suçlu görülerek gözaltına alınmışlardır¹¹⁷⁶.

Boston-Logan Havaalanı'nda içinde patlayıcı madde dolu bir çanta ile yakalanan Steven John Dadayan (20)'nin eyaletler arasında patlayıcı madde taşıdığı tespit edilmiştir¹¹⁷⁷. Tutuklunun 1 milyon dolarlık (170 milyon lira) kefalet yatırması halinde serbest bırakılacağı yolunda bir karar alınmıştır. FBI sözcüsü, 5 Ermeni teröristin ESAK örgütüne mensup olduklarının sanıldığını bildirmiştir¹¹⁷⁸.

FBI'nın gerçekleştirdiği bir seri operasyon sonunda Philadelphia Başkonsolosluğuna karşı saldırı hazırlığında olan 5 Ermeni terörist, mahkemenin talep ettiği 2 milyon dolar (360 milyon lira) tutarındaki kefaleti yatırarak, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmışlardır. Yüklü tutarı, Los Angeles 5'lerini Savunma Komitesi" adındaki bir Ermeni teşkilatı toplamıştır. Yargıç ayrıca, Los Angeles'te yakalanan Yakupyan, Serkisyan, Berberyan ve Hosepyan için 250'şer bin dolar, Boston'da çantasında çeşitli patlayıcı maddelerle yakalanan Steve Dedeyan için ise 1 milyon dolar kefalet istemiştir. FBI'da ve mahkemenin açıklaması; 5 Ermeni teröristin 11 Ocak'ta yargılanmaya başlayacağı, saldırı planı hazırlarken yakalandıkları için suçlarının sabit olduğudur¹¹⁷⁹.

FBI'a göre 1982 yılında meydana gelen 51 yabancı terör olayının 25'i Porto Riko'lu teröristler tarafından gerçekleştirilmiş, yasadışı Ermeni ASALA ve ESAK terör grupları geri kalan 26 olayın 7'sini üstlenmişlerdir. Bu yüzden Dökmeciyan, California'da eylem yapmayın diyerek Ermenileri uyarmıştır¹¹⁸⁰.

3.9.2. Avrupa'da Ermeni Lobisi

A.B.D.'deki yayınlanan "The Jerusalem Post International Edition" dergisinde, konuyla ilgili çıkan bir yazıda, İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler'in Musevi katliamına ortak olan Ermenilerin, A.B.D.'deki "Musevi katliamı anıtının" açılmasını engelleyip buna mukabil 40.000 Yahudi'yi Avrupa'nın doğusunda Hitler katliamına karşı koruyarak kaçmasını sağlayan Türklerin, A.B.D.'de "Musevi katliamı anıtının" dikilmesini destekledikleri belirtilen yazıda özetle şöyle denmiştir:

"Katliam abidesinin inşaatı siyasi sebeplerle yavaşlatılmıştır. Bazı gruplar kendi millî çıkarları için davayı engellemeye çalışmaktadır. Bu grupların en

¹¹⁷⁶ Cumhuriyet, 24 Ekim 1982 Cumartesi, s.1.

¹¹⁷⁷ Tercüman, 24 Ekim 1982 Cumartesi, s.1.

¹¹⁷⁸ Tercüman, 26 Ekim 1982 Salı, s.1.

¹¹⁷⁹ Tercüman, 18 Kasım 1982 Perşembe, s.1.

¹¹⁸⁰ Tercüman, 02 Şubat 1983 Çarşamba, s.1.

cüretlisi Ermenilerdir. I.Dünya Savaşı sonunda bazı Avrupa ülkeleri ile işbirliği yapan Ermeniler, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve yıkılması için ellerinden geleni yapmışlar ve Ermenilerle Türkler, I.Dünya Savaşı ve iç savaş esnasında karşılıklı birbirlerini öldürmüşlerdir. Ermeniler, katliam abidesinin gerçekleşmesine sessizce mani olurken, bir milletin yok edilmesi politikasını hedef alan Musevi katliamının suçlularını adeta masum göstermeye çalışmaktadırlar”¹¹⁸¹.

Yazıda Ermenilerin Nazileri haklı bulup II.Dünya Savaşı'nda, Hitler'in üstün ırk tezini kabul ederek Yahudi katliamını destekledikleri ve 20 bin kişilik bir Ermeni askeri birliğini Hitler'in ordusunun hizmetine verdikleri belirtilmiştir¹¹⁸².

Ermeniler, Pittsburg Üniversitesi'nde düzenlenen ve Musevilerin Naziler tarafından katledilmesini konu alan bir seminere katılıp, Nazilerin Yahudilere yaptığı soykırımla 24 Nisan'ı özdeşleştirip gövde gösterisi yapmayı planlıyorlar ama seminerdeki bazı konuşmacılar Ermenilerin Hitler rejimi ile işbirliği yaptıklarını ortaya çıkardı. 20 bin kişilik ‘812 Ermeni Taburları’ adındaki bu kuvvetler Nazilerle beraber Rus cephesinde savaşmışlardır. Dokümanların asıllarının İngiliz Devlet Arşivleri'nde bulunduğu, II.Dünya Savaşı'ndan sonra Ermenilerin bu defa da Stalin'e yaklaşıp Türkiye'den toprak istedikleri belirtilmiş, Ermeniler katıldıkları seminerde hayal kırıklığına uğramışlardır¹¹⁸³.

Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyonu da başka bir Ermeni soykırımı raporu ve karar tasarısının görüşülecek olmasını İsrail taktiği olarak yorumlayan diplomatik gözlemciler, Yahudilerin de devlet kurmak ve yurt sahibi olmak için uluslararası kamuoyunda tanınma faaliyetlerine ağırlık verdiklerine, BM'in 1947 yılında Filistin'in paylaşılması kararı almasından sonra 1948 yılında İsrail devletini kurduklarına işaret etmişlerdir ancak Yahudilerin devlet olmalarının öncesinde Ermeniler gibi terörist faaliyetleri olmamıştır¹¹⁸⁴.

Ermeni terör faaliyetlerinin özellikle “Orly katliamı” sırasında büyük tepki yaratmasından sonra Ermeniler, Avrupa'da, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nda, A.B.D.'de de Temsilciler Meclisi ve Senato'da girişimlerini yoğunlaştırmışlar, Avrupa'nın başkenti sayılan Strasbourg'a yürüyüşler düzenlemişler, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nden “Ermeni soykırımı” ile ilgili rapor ve karar tasarıları geçirmeye çalışmışlardır. Kongre'de yıllardır bekleyen dört Ermeni karar tasarısı hız kazanmış, Amerikan yönetiminin engelleme çabalarına

¹¹⁸¹ **Tercüman** 16 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

¹¹⁸² **Tercüman** 16 Temmuz 1983 Cumartesi, s.1.

¹¹⁸³ **Tercüman**, 06 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

¹¹⁸⁴ **Güneş**, 05 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

rağmen, 24 Nisan'ın (sözde) “soykırım günü” olarak anılmasını amaçlayan bir tasarı oylanmak üzere Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'na kadar gelmiştir. Aynı gözlemciler, Ermenilerin uluslararası etkin kuruluşlarda Ermeni soykırımını ile ilgili rapor ve yasaları tescil ettirmeleri halinde konuyu BM'ye götürmeye, böylece toprak ve devlet gibi bazı iddialarına yasal kılıf bulmaya çalışacaklarını belirtmişlerdir¹¹⁸⁵.

Milliyet gazetesinin 30 Eylül 1981 tarihli bir haberine göre; Rahip K. Gırgıryan, Ermeni diasporasında katliamla ilgili herhangi bir belgenin bulunmadığını itiraf etmiştir ve “*Ermenilerin elindeki belge noksanlığından yakınması doğrudur zira katliama dair hiçbir belge bulunmamaktadır*” demiştir. Gerçekte de onların sözlerini kanıtlayacak bir belge mevcut olmadığı gibi Ermeni liderleri dahi, katliam konusunda herhangi bir belgenin olmadığını açıkça itiraf etmektedir¹¹⁸⁶. Bu sözler (sözde) Ermeni soykırımını iddialarını çürüten önemli bir tezdur.

Fransız Dışişleri Bakanlığı'nda 1872 yılında kurulmuş bulunan resmi bir komisyon, Ermeniler ve Rumlar tarafından kışkırtılan bir isyan eylemini hedefine ulaştırmak için desteklemekle görevliydi. Dolayısıyla, Mitterrand'ın Ermenilere verdiği tavizler Türkiye için yeni değildir. Türkiye'nin Paris Konsolosluğunu basan Ermenilerin Lübnan uyruklu olup bu ülkeden geldikleri anlaşılmıştır. Lübnan'da sayıları yüzbinin üstünde olan Lübnanlı Ermeniler yönetimde oldukça etkili ve söz sahibidirler. Lübnan Cumhurbaşkanı İsyas Sarkis adlı bir Ermeni'dir¹¹⁸⁷.

Beyrut'ta Amerikan Üniversitesi'nde görevli bir Ermeni Doktorun 1972 yılında Ermeni tarih tezini yansıtan çalışması yayınlanmış, bu görüşler Ermeniler tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Okullarda sürdürülen eğitim programlarında genç dimağlara diasporik görüş aşılanmıştır. Beyrut'ta Kilikya Kilisesi, Taşnak Partisi ve Ermeni Gülbenkian Vakfı'nın desteğiyle Ermeni gençleri Türk diplomatlarına karşı eyleme sürüklenmiştir¹¹⁸⁸.

Dördü Nobel Barış Ödülü sahibi yedi bilim ve devlet adamı, Fransa Devlet Başkanı François Mitterrand'a bir mektup göndererek, sözde “*Ermeni soykırımını'nın tanınmasını isteyen bir tasarı sunmasını istedi. Ermeni Devrimci Federasyonu Bürosu Taşnak da, mektubun gönderilmesinden memnunluk duyduğunu ve bu*

¹¹⁸⁵ Güneş, 05 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

¹¹⁸⁶ Milliyet, 30 Eylül 1981 Çarşamba, s.1.

¹¹⁸⁷ Milliyet, 01 Ekim 1981 Perşembe, s.1.

¹¹⁸⁸ Güneş, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

girişimin “Ermeni sorununun çözümüne yönelik, siyasi süreci güçlendirdiğini” söylemiştir¹¹⁸⁹.

1875 yılında meydana gelen Van isyanlarının gerçek nedenlerine baktığımızda, İngiltere'nin bölgedeki petrol yataklarını kontrol altına alma emelleri ile bu petroleri işletmek isteyen Ermeni Nigogos Tokmakyan ve ortaklarına bölgedeki Türk yöneticilerin engel olmasından kaynaklandığı, anlaşılmaktadır. Araştırmalar genişletildiğinde 1890'lı yıllarda Üsküdar Ermenilerinden Gülbenkyan Efendi'nin İngiliz şirketlerinin kredi isteğiyle Güney Anadolu ve Musul petrol sahasında petrol işletme imtiyazı almak islediği, bu amaçla Babıâli'ye başvurduğu, bunun üzerine Sultan Abdülhamid'in de petrol bölgesinin tapusunu kendi üzerine çıkardığı görülmüştür. Gülbenkyan ve İngiliz ortaklarının kurduğu Türk Petrol Kumpanyası (TPC) 1914 yılında Musul petrolerini arama ve işletme haklarını elde etmiş ancak büyük savaşın çıkması üzerine çalışmalar dondurulmuştur¹¹⁹⁰.

Savaşın bitimi ile birlikte petrol kumpanyalarının petrol savaşını acımasız bir şekilde sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti 1918 Mondros Mütarekesi ile İhtilaf Devletleri'ne teslimiyeti kabul etmiştir. Türkiye'nin doğusunda Ermenistan'ın kurulmasını amaçlayan Sevr Anlaşması 1920 yılında imzalanmıştır¹¹⁹¹.

Aynı yıl İngiltere ve Fransa arasında San Remo Petrol Anlaşması yapılmıştır. İngiltere, Musul petrol bölgesini kendi tasarrufu altına almak için Irak'ı mandater yönetime dâhil etmiştir. Fakat yine aynı yıl A.B.D.'de Wilson Devlet Başkanlığı seçimini kaybedip yerine Harding seçilmiştir. Harding Hükûmeti'nin Dışişleri Bakanı 1921 yılında Charles E. Hughes olmuştur. Hughes, aynı zamanda A.B.D.'nin petrol tröstü Standard Oil'in de danışmanlarından. Musul petroleri üzerinde TPC ile Standart Oil arasında hisse kapma savaşı hızlanmıştır. Bu durum, Türk milli mücadelesi süresince A.B.D. ve İngiltere'nin diplomatik olarak anlaşamamasına, hatta perde arkasında birbirleriyle Ortadoğu petroleri yüzünden mücadele etmelerine neden olmuştur¹¹⁹².

1922 yılında Standart Oil görevlilerinin İstanbul'a gelerek, Sultan Abdülhamid'in varislerinden Kerkük petrol bölgesinin hisselerini satın aldıkları görülmüştü. Musul petrolerinden hisse kapma mücadelesi, bir bakıma Ermeni sorununun ikinci plana atılmasına, hatta açık istismarına neden olmuştur. Ermeni

¹¹⁸⁹ Güneş, 02 Aralık 1985 Salı, s.1.

¹¹⁹⁰ Güneş, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

¹¹⁹¹ Güneş, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

¹¹⁹² Güneş, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

ileri gelenleri, Fransa'nın Kilikya'yı işgali sonrası ve Lozan Barışı sırasında kendilerinin nasıl kullanıldıklarını açıkça görmüşlerdir¹¹⁹³.

3.9.3. A.B.D.'de Türk Lobisi

A.B.D.'nin Türkiye'ye ambargo uygulamasından sonra 1979 yılında A.B.D.'deki 34 derneğin birleştirilmesiyle meydana getirilen Türk-Amerikan Dernekleri Kurulu'nun yöneticileri, Prof. Ülkü Ülgür başkanlığında Türkiye'yi ilk defa ve resmen ziyaret etmektedirler¹¹⁹⁴.

Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu Başkanı Ülkü Ülgür California eyaleti Türk-Amerikan Derneği Başkanı Bonnie Joy Kaslan ve Dernek Genel Sekreteri Ali Sevin, 5 Mayıs 1983 Perşembe günü A.B.D. Dışişleri Bakanlığı Müşaviri Derwinski, Halkla ilişkiler Müsteşarı John Kelly, Güney Avrupa Bölümü Direktörü Dirk Gleysteen ve Türk Masası'ndan Diane Moclellan'ı ziyaret edip Dışişleri Bakanlığı yetkililerini ziyaret ederek, tutumlarından dolayı eleştirdiler. Çünkü Ermeniler bir süredir Dışişleri Bakanlığı bültenlerine Ermeni soykırımını sokabilmek için çalışma yapmakta, ayrıca Yunan azınlıklarla bir olup Türk asıllı Amerikalılara baskı yapıp çeşitli platformlarda haksızlıkta bulunmaktaydılar. Öte yandan Dışişleri Bakanlığı'nın bir bülteninde Ermeni terörizmi hakkında yazılan bir yazıda, Ermenileri mazur gösterecek ifadelere yer verilmiş, Türkiye hakkında olumsuz sözler sarfedilmişti¹¹⁹⁵.

Merkezi Washington'da bulunan Türk-Amerikan Dernekleri Kurulu A.B.D.'de ciddi bir Türk lobisinin temelini oluşturmak üzere, "Siyasi Eylem Komitesi" kurulmasını kararlaştırmıştır. Komitenin başkanlığına, Doktor Alp Karahasanoğlu, başkan yardımcılığına da, A.B.D.'deki Türk işadamlarından Osman Soyer getirildi. Türk-Amerikan Dernekleri Kurulu eski başkanlarından Doktor Ülkü Ülgür'ün koordinatörlüğünde yürütülen çalışmalar sonucunda, "Siyasi Eylem Komitesi"nin tüzüğü de hazırlanmıştır¹¹⁹⁶.

FBI Başkanı William Webster, FBI bütçesini görüşmekte olan A.B.D. Senatosu Adalet Komisyonu'nda yaptığı konuşmada, ASALA'nın, dünyanın en tehlikeli terör örgütlerinden biri olduğunu ve yakından izlendiklerini söylemiştir. Bu arada, A.B.D.'deki Türk Dernekleri Birliği ATAA da, Kongre'ye bir mektup

¹¹⁹³ Güneş, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

¹¹⁹⁴ Tercüman, 27 Ağustos 1982 Cuma, s.1.

¹¹⁹⁵ Tercüman, 06 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

¹¹⁹⁶ Tercüman, 04 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

göndererek, Ermenilerle ilgili tasarıların kabul edilmesi halinde bunun terörizmi teşvik edeceğini hatırlatmıştır¹¹⁹⁷. Senatör Jeremiah Denton ise, A.B.D.’de yaşayan Türklerin ve Türk asıllı Amerikalıların tehdit edildiklerini, Ermeni teröristlerin böylelikle A.B.D.’li vatandaşlar için de tehlike arz ettiklerine değinmiştir¹¹⁹⁸.

Amerikan Kongresi’nde Ermeni ve Rum lobilerinin gayretiyle, yasalaşma aşamasında bulunan ‘(sözde) Ermeni Soykırımını Anma Günü’ karar tasarısının, seçim heyecanının bitmesi ile yeniden gündeme gelmesine muhakkak gözü ile bakılırken Amerikan Kongresindeki kaynaklar, Ermeni ve Rum lobisinin, bu kararı çıkarttırmakla sadece manevi bir zafer elde etmekle kalmayacaklarını, bu karara dayanarak davaları meşru hale geleceği için Amerikan hükümetinden maddi destek de isteyebileceğini bildirmişlerdir¹¹⁹⁹.

Türkiye’nin A.B.D.’de daha iyi tanıtılması için çalışmalar yapan Türk-Amerikan Dostluğu yetkilileri, Amerikalı senatör ve milletvekillerinin bir Türk’ten aldıklarına karşılık 12 Yunan’dan veya Amerikalı Rum’dan mektup aldıklarını, Yunanlıların ve Rumların mektup, telefon ve telgraflarla yaptıkları baskıların Amerikalı politikacılar üzerinde çok etkili olduğunu, Rum ve Ermeni lobilerinin ergeç harekete geçeceklerini ve kendilerine maddi-manevi büyük kazanç sağlayacak olan “Ermeni Soykırımını Anma Günü” yasa tasarısını yasalaştırmak için çaba göstereceklerini, Senato ve Temsilciler Meclisi’nin Dışişleri Komisyonları’nda üye olan Amerikalı politikacılara mektup yazmanın en iyi iş olacağını, tercihan İngilizce yazılacak bu mektupların, Türkiye’den ve A.B.D.’deki Türklerden yeteri kadar manevi baskı yapacak miktarda gönderilmesinin önemli olduğunu, söylemişlerdir. A.B.D.’nin Ankara Büyükelçiliğinde görevli bir yetkili de, “A.B.D.’deki Türk elçisinin, Amerikan Dışişleri’ne yapacağı her ziyaret, Amerikan Kongresi’nin ilgili komisyonlarına yazılacak 10 mektup kadar önemlidir”, demiştir¹²⁰⁰.

Emekli Albay Özer Aksoy’un başlattığı derlenip toparlama çalışmaları ürünlerini vermeye başlamış, Kanada’da ilk defa bir Türk Federasyonu gerçekleştiren Türkler, A.B.D. siyasetini de etkileme gayreti içine girmişlerdir. Aksoy, “İçinde bulunduğumuz devir ve o günkü dünya şartları bilhassa Kuzey Amerika’da aynı ırk ve soydan gelen şahısların toplanıp biraraya gelmelerini gerektirmektedir. Kanada ve A.B.D.’deki Türklük şuuruna sahip bilimadamı ve

¹¹⁹⁷ Güneş, 05 Nisan 1985 Cuma, s.1.

¹¹⁹⁸ Milliyet, 05 Nisan 1985 Cuma, s.1.

¹¹⁹⁹ Güneş, 17 Aralık 1984 Pazartesi, s.1.

¹²⁰⁰ Güneş, 17 Aralık 1984 Pazartesi, s.1.

sanatçıların da Türkiye ve Türkler için bir araya gelmeleri icap etmektedir” demiştir¹²⁰¹.

Fotoğraf 59. Kanada'daki Türk Lobisinin Üyeler İçin Bastırttığı Broşür¹²⁰²

Terör olaylarını incelemek amacıyla Türkiye'ye gelmiş olan Amerikalı milletvekilleri heyetinin başkanı Don Edwards, Milliyet'e verdiği demeçte,

“Şunu açıkça itiraf ediyoruz ki, Kongreye sunulan Ermeni davasıyla ilgili tasarılar tamamen hatalı bir davranışın sonucudur. Bunları daha önceden dikkate almayı ihmal ettik. Hatamızı kabul ediyoruz ve şimdiden sonra bu ve buna benzer olayların önüne geçmek için her türlü çabayı harcayacağız, Türkiye'ye gelmemiz fevkalâde yararlı oldu. İki gün içinde görüştüğümüz çeşitli Türk sorumlulardan, Türkiye'deki terör olayları, amaçları ve Ermeni davasının hedefleri hakkında ayrıntılı bilgiler aldık. Bunlar bizim Kongre'deki çalışmalarımıza ışık tutacak”

diyen California Demokrat Milletvekili Don Edwards, beraberindeki diğer temsilcilerin de aynı görüşleri paylaştıklarını, uluslararası teröre karşı ülkeler arasında işbirliğinin nasıl gerçekleştirileceği sorusuna da, tüm ulusların imzalayabileceği ya da onaylayabileceği bir terörle mücadele sözleşmesinin düşünülebileceği ve kongreye böyle bir sözleşme önerisinin götürülebileceği yanıtını vermiştir¹²⁰³.

Türkiye'ye yönelik Ermeni hareketlerinin yüzyıla yakın bir geçmişi ilgilendirdiğini, tarihe dönüşmüş bu gibi olayları gün ışığına çıkarmak için bilimsel ve tarafsız araştırmalara yönelerek şiddet yanlısı kimselerin bu sayede de tecrit edilmeleri gerektiğini, Türkiye'nin dünyada özellikle A.B.D.'da daha iyi tanınması için, Türk kuruluşlarının çok daha etkin bir tanıtım programı yapmaları gerektiğini söyleyen heyet başkanı Edwards,

“Türkiye'nin sınır komşuları, Sovyet tehdidi, etrafını çeviren tehlikeler hakkında bile çok az şey biliniyor. Ayrıca askerî yönetimi devralmış olan sivil hükümetin tam demokrasiye geçişle ilgili kararları dünya basınına yeterince duyurulmuyor. Örneğin, hükümetiniz, sıkıyönetimin bazı illerde

¹²⁰¹ **Tercüman**, 24 Ekim 1985 Perşembe, s.6.

¹²⁰² **Tercüman**, 24 Ekim 1985 Perşembe, s.6.

¹²⁰³ **Milliyet**, 13 Aralık 1984 Perşembe, s.1.

kaldırılışını tüm müttefiklerine duyurmalı, TV filmlerini, basın toplantılarını yabancı basını da çağırarak, sürekli şekilde düzenlemelidir. Bizim basına yansıyan sadece Türkiye aleyhindeki gelişmeler oluyor. Hükümetiniz bilhassa TV kanalıyla kendi faaliyetlerini, sivilleştirme kararlarını duyurmalıdır”, demiştir¹²⁰⁴.

Lobi için en çok para harcayan ülkeler sıralamasında, Japonlar ilk sırada yer alırken ikinci ve üçüncü sırayı Kanada ve B. Almanya paylaşmakta, Sovyetler Birliği dördüncü sırada yer almaktadır. A.B.D.’de Türkiye’nin menfaatlerini Kongre nezdinde 3 “süper lobici” profesyonel olarak korumaya çalışmaktadır. Bunların en ünlüsü, Reagan’ın kampanya ve protokol danışmanı Robert Keith Gray’dır. Müşterileri arasında Türkiye’nin yanında Kuveyt, Haiti, Japonya, Suudi Arabistan, Arjantin, Kanada, Fas ve Kore Havayolları da bulunan Gray’in yıllık ücreti 250 bin doları geçmektedir. Türkiye’nin lobcilik için bir yılda harcadığı para bir milyon dolardan azdır.¹²⁰⁵

Gray’in dışında Türkiye için Kongre’de lobi yapanlar arasında Robert Kennedy’nin eski yardımcısı Frank Mankiewicz bulunmaktadır. Suudi Arabistan, Kanada, Fas, Japonya gibi müşterileri olan Mankiewicz, çıkar çatışması olan grup ve ülkeleri faaliyet alanında bulundurmamaya dikkat etmekte, Türkiye’nin kiraladığı üçüncü güçlü lobici, Federal Haberleşme Komisyonu’nun eski danışmanı Bruce Fein olup, Türkiye dışındaki tek müşterisi Karayib Adaları hükümetidir¹²⁰⁶.

A.B.D. Kongresi’nde büyük etkileri olan bu kişiler Kongre’ye kayıtlı resmi lobciler olarak işlerini yürütmekte, istedikleri oturuma girip istedikleri milletvekiliyle konuşmaktadırlar. Lobciler siyasilerin para toplamak için düzenledikleri balo, yardım, yemek gibi sosyal faaliyetlere binlerce dolar harcamaktadırlar. Kampanyaların balo ve yemek biletlerinin en büyük müşterilerini lobciler oluşturmaktadır. Ayrıca senatörlerin seçim kampanyalarına yüzbinlerce dolar bağışta bulunmaktadırlar. Lobcilik firmaları Kongre’de görüşülen bir karar veya kanun tasarısı için ilgili milletvekilinin seçim bölgesinden binlerce mektubun kendi istekleri doğrultusunda gönderilmesi sağlıyorlar¹²⁰⁷.

A.B.D. Kongresi’nde büyük şirketler yahut baskı grupları yanında yabancı hükümetlerin menfaatlerinin korunması için de büyük paralar harcanmaktadır. Ancak bunlar hep resmi kanallardan yapılmaktadır. Suudi Arabistan A.B.D.’de büyük

¹²⁰⁴ **Milliyet**, 13 Aralık 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁰⁵ **Tercüman**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁰⁶ **Tercüman**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁰⁷ **Tercüman**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

teпкиyle karşılanmasına, Musevi lobisinin muhalefetine rağmen, Awacs uçaklarını, lobi şirketleri sayesinde alabilmektedir. Japonya da dış ticarete kendisine karşı kısıtlama konulmaması konusunda yine lobicilerine güvenmektedir. Türkiye'nin üç lobi firmasına yaptığı ödemeler, Ermeni tasarıları, dış yardım kararları ve ticari ilişkilerde etki için yaptığı harcamaların yılda 1 milyon doların altında kaldığı tahmin edilmektedir. Yunanistan ise, en ucuz yoldan, doğrudan Yunan asıllı senatörler vasıtasıyla lobi yaptırmaktadır¹²⁰⁸.

4 Kasım'da yapılacak Kongre seçimlerine ramak kala Ermeniler, seçime girecek ve Türkiye dostu 18 üyeyi kara listeye aldılar. Ermeni Ulusal Komitesi'nce seçilmemeleri için kampanya başlatılan Türk dostu 18 Kongre üyesi arasında Robert Badham, Robert Lagomarsino, Thomas Varitos, James Hansen, William, Dickson, William Nichols, Melvin Price, Dan Burton, Carroll Hubard, Harold Rocrers, Marvin Leath, Albert Bustamante, Herbert Bateman ve Nick Rahall bulunmaktadır¹²⁰⁹.

Amerikan Kamuoyunun Ermenilere bakışını, onlara genelde hak verişini herkes bilmektedir. Üstelik Beyaz Saray ilk defa güya yumuşatılmış bir tasarıya yeşil ışık yakmıştır. Oysa şimdiye kadar çoğunlukla Türkiye'yi desteklemişlerdir. Bunun başlıca nedeni ise; değişen dünya konjoktürü ve gözlerin Ortadoğu'ya çevrilmesiyle birlikte Türkiye'nin bölgedeki rolü, Doğu Bloku'nun çözülmesi, Washington'un Ankara'ya özellikle NATO içinde ihtiyacı olarak açıklanabilir. Öte yandan Türkiye, Soğuk Savaş'ın sonra ermesiyle NATO için önemini yitirmiş çünkü Washington dünyanın tek süper gücü konumunda, diye düşünenler olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Türkiye harcanmaması gereken ancak iç politik nedenler yüzünden biraz göz ardı edebilecek bir müttefik konumuna düşmüştür¹²¹⁰.

Oylamalarda Türkiye lehine oy veren hemen tüm senatörler, Ermenilerin haklılığını, hatta soykırımı kabul ettiklerini ancak Senato'nun böyle bir olay hakkında karar yetkisinin olmadığını, bunu tarihçilerin yapması gerektiğini söylediler. Tasarı gündeme alınmadı zira 70 yaşındaki Byrd gibi Senato'nun son derece prestijli ve etkin bir üyesinin bu zor görevi üstüne alması; A.B.D.'nin Ankara Büyükelçisi Abramowitz'in Washington'da ilk aşamada yaptığı kulis; Türkiye ile iş yapan büyük firmaların bu defa tüm güçlerini kullanmaları; Musevi lobisinin tasarıya Türkiye'nin yanında destek vermesi; Türk Büyükelçiliği'nin çabaları ve Emekli

¹²⁰⁸ **Tercüman**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁰⁹ **Hürriyet**, 23 Ekim 1986 Perşembe, s.1.

¹²¹⁰ **Milliyet**, 02 Mart 1990 Cuma, s.1.

Büyükelçi Şükrü Elekdağ'ın bu konudaki mücadelesi etkili oldu¹²¹¹. Bunların yanında Türkiye'nin kiraladığı 3 ayrı lobi şirketinin önemli bir etkisi olmadığı görülmüş aksine birbirlerini suçlayarak zararları dokunmuştur¹²¹².

Milliyet gazetesi'nin 3 Mart 1990 Cumartesi tarihli baskısında The New Republic ve New York Times gibi yayınlara dayandırarak yaptığı haberde, 1878'den 1919'a kadar Avrupa'nın başına bela kesilen Ermeni sorununun Senaör Goldwater tarafından tazelenmek istendiğinden bahsetmiştir¹²¹³.

Tasarı yasalaşmadan değil de ancak yasalaşma aşamasında Türkiye-Birleşik Devletler ilişkilerine zarar verecek mi sorusu üzerinden hareket eden ve tasarının onaylanması durumunda getireceği yükümlülükler hususunda Başkanın dikkatini çekmektedir. Fakat aslında arzu edilen söz konusu tasarımı çok daha önce bloke edip, Başkan'a gelinceye kadar ki aşamada engellemektir. Zira söz konusu sümen-altı edilen bu tasarılar tamamen çöpe gitmeyip ileride yeni tasarılar için zemin hazırlamakta, (sözde) soykırım belleğini canlı tutmaktadır.

100 Amerikalı Ermeni'nin Türkiye'ye davet niteliğinde yapacağı ziyaretler A.B.D.'deki Türk Lobilerince organize edilip Türkiye'nin daha iyi tanınması ve Türk kültürünün dünyaya tanıtılması amacını güdüyordu. Türkiye'de yaşayan 65.000 Türkiye Ermenilerini temsilen Patrik Masrob II de düzenlenecek törende bir konuşma yapacak¹²¹⁴.

Bununla birlikte Turkish Forum'un sayfalarında yayınlanan, Sabah gazetesinden bir haber herkesi şaşırtacak nitelikteydi. Haber, New York'ta görevli bir Ermeni din adamıyla yapılan röportajı iletmekte ve şunlar söylenmekteydi: *“Khajak Barsamyan'ın Türk-Ermeni sorunu üzerine yaptığı değerlendirmelerdeki akılcı yaklaşım şaşırttı. Serin bir New York sabahı, Manhattan'ın o ünlü caddelerinden birinde kurulu Ermeni Kilisesi'nin görkemli salonunda Amerikalı Ermenilerin ruhani lideri Khajak Barsamyan ile beraberiz. 7-12 Haziran tarihlerinde Ermenistan'ın başkentinde düzenlenen Eçmiadzin törenleri için Erivan'a gidecek Amerikalı Ermenilerin heyecanı ile çalışıyor. Barsamyan Erivan'dan önce ilk kez dedelerinin Anadolu'da doğdukları toprakları da ziyaret edecek olan Amerikalı Ermenilerin Türkiye seyahatlerinin önemini anlatıyordu... Khajak Barsamyan, Kaliforniya,*

¹²¹¹ Milliyet, 02 Mart 1990 Cuma, s.1.

¹²¹² Milliyet, 02 Mart 1990 Cuma, s.1.

¹²¹³ Milliyet, 03 Mart 1990 Cumartesi, s.1.

¹²¹⁴ www.turkishforum.com, 3 Haziran 2001.

*Arizona ve Washington State dışındaki tüm eyaletlerdeki 67 Ermeni kilisesinin bağlı olduğu New York'ta kurulu Amerikan Ermeni Kiliseleri Başpiskoposuydu*¹²¹⁵.

Türkiye'ye A.B.D'de destek veren lobiler arasında Arap Lobisi, Musevi (Yahudi) Lobisi, Türkî Cumhuriyetlerinin Lobileri ve Uzakdoğu Ülkelerinin Lobileri bulunmaktadır¹²¹⁶.

3.9.4. Avrupa'da Türk Lobisi

A.B.D.'de Türkiye'nin tanıtılması ve özellikle A.B.D. Kongresi'nde Türkiye adına lobi faaliyetleri yürütmesi için yılda 300 bin dolar ödenen "Gray and Company" adlı halkla ilişkiler şirketinin ikinci başkanı Barry Zortinyan'ın kendisini Ermeni davasına adanmış bir Ermeni olduğu ortaya çıkmıştır¹²¹⁷.

Ermeni örgütler, öne sürdükleri soykırım iddialarını bilimsel olarak çürüten ünlü Amerikalı tarihçi Bernard Lewis hakkında dava açmışlardır. Lewis'in, Ermeni olaylarına ait görüşleri Le Monde gazetesinin 19 Kasım 1993 tarihli nüshasının 2.sayfasında yer alan sütunlarda ünlü tarihçi: "*Yüzbinlerce Ermeni, Suriye'ye doğru yapılan tehcir esnasında açlıktan ve soğuktan ölmüşlerdir. Fakat soykırımdan söz etmek için, Ermeni milletini sistemli şekilde yok etmeye yönelik kasıtlı bir politikanın varlığı ve kararı gereklidir*" demiştir¹²¹⁸.

Lewis'in yazısı üzerine paniğe kapılan Ermeniler söz konusu gazeteye itiraz yazıları gönderip, karşıt görüş ileri sürmüşlerdir. Bunun üzerine aynı gazete ertesi günkü nüshasında, Lewis'in aynı konudaki görüşüne daha ayrıntılı yer vermiştir:

- “1) Ermenileri hedef alan bir kin kampanyası mevcut olmadığı gibi, Avrupa'daki Yahudi aleyhtarlığı benzeri şeytanlaştırma söz konusu değildir.
- 2) Ermeni tehciri, geniş kitleleri ilgilendirmiş olsa bile tüm Ermenileri kapsamamış ve özellikle İstanbul ve İzmir'de uygulanmamıştır.
- 3) Türklerin Ermenilere karşı giriştikleri hareketler, sebepsiz değildi. Osmanlı'nın doğu eyaletlerindeki Rus taarruzundan duyduğu korku, birçok Ermeni'nin Rusları Türk idaresine son verdirecek kurtarıcılar olarak gördüğünün bilinmesi ve Osmanlı devletine karşı girişilen Ermeni ihtilalci hareketlerinin su yüzüne çıkmasından anlaşılır. Bunlar, Osmanlı'nın gittikçe ümitsizleşen durum ve savaş sırasındaki gerginliğinin etkisiyle bir endişe ve şüphe havasının yaratılmasına yardımcı olmuştur. Ruslar, Ermeni gönüllülerden kurulu, içlerinde kamuoyunun çok yakından tanıdığı kişilerin olduğu birçok Osmanlı Ermenisinin bulunduğu dört birliği 1914'te, üç birliği de 1915'te oluşturmuşlardır.

¹²¹⁵ Pınar Türeç, "İşte Cesur Sözler"... **Sabah**, 10 Haziran 2001.

¹²¹⁶ www.turkishforum.com, 3 Haziran 2001.

¹²¹⁷ **Tercüman**, 19 Şubat 1984 Pazartesi, s.1.

¹²¹⁸ **Milliyet**, 05 Mart 1994 Cumartesi, s.23.

4) Tehcir, Osmanlı İmparatorluğu'nda, asırlardan beri stratejik ya da diğer nedenlerle uygulanıyordu. Osmanlıların tehcirleri sadece ve doğrudan Ermenilere yönelik değildi. İşte bir örnek; Van şehrinin Osmanlı Valisi, gelişmekte olan Rus taarruzu ve şehrin pek yakında Rusların eline düşmesi tehlikesi karşısında, Müslüman ahaliyi Rus egemenliğine bırakmaktansa vasıta ve yiyecek sağlamaksızın yollara dökerek Van'ı acilen boşaltma kararı almıştır. Bu Müslümanlardan pek azı bu tehcir sonunda hayatta kalabilmiştir.

5) Ermenilerin çektikleri acıların feci bir insanlık trajedisi teşkil ettiğinde ve mezalime uğrayan Yahudiler gibi Ermenilerin de bu acıları hafızalarında hala yaşattıklarından şüphe yoktur. Ermenilerin büyük bir bölümü, açlıktan, hastalıktan, soğuktan -zira tehcir olayı kış ayları boyunca da sürmüştür- hayatlarını kaybetmişlerdir. Amerikan misyonerlerinin, gönüllü Ermeni birliklerinin eline düşen Van bölgesinin Müslüman ahalisinin akıbeti hakkında tehcirden önce gönderdikleri raporlarda da işaret ettikleri gibi, diğer tarafın da çok feci mezalim hareketlerine giriştiği kuşkusuzdur.

Bununla beraber, bu olaylar, gerçek hedeflere ulaşmak amacıyla eşit olmayan şartlar içinde yapılan bir savaşın ve Rus işgalcilere yardıma hazır olmakla birlikte her türlü imkândan yoksun Ermeni ahalisine karşı Türklerin duydukları şüphesiz çok mübalağa edilmiş fakat tamamen yersiz olmayan bir endişenin çerçevelediği koşullar açısından değerlendirilmelidir. İstanbul'daki Genç Türkler hükümeti, bu sorunu, sık kullanılmış eski bir metot yani tehcirle çözümleme kararı almıştır¹²¹⁹.

Tehcire tabi tutulanlar, Anadolu'daki savaşın zor şartlarının, sağlam erkeklerin tümünün orduda görevli olmaları dolayısıyla refakatçilerin görevlerini yapamayacak durumda bulunmalarının ve fırsattan yararlanan haydutların ve diğerlerinin giriştikleri çapulculuk hareketlerinin ağırlaştırdığı acılar çekmişlerdir. Bununla birlikte, Osmanlı hükümetinin Ermeni milletini yok etmeyi amaçlayan bir kararının ya da planının mevcudiyetine ilişkin ciddi hiçbir delil ve belge mevcut değildir¹²²⁰.

Türk ve İslam tarihi araştırmalarıyla dünya çapında ün kazanan 78 yaşındaki Amerikalı ünlü tarih profesörü Bernard Lewis, 1993 yılı Kasım ayında Fransız Le Monde gazetesinde 'soykırım' iddiaları hususunda "Ermeni soykırımını yok" dediği için Fransa'da mahkemeye verilmiştir. Fransa'daki Ermeni Davasını Savunma Komitesi'nin, Prof. Lewis ve Le Monde aleyhine açtığı davada, mahkemenin, Türkiye'yi 'insanlık suçu'ndan mahkûm etmesi istenmiştir. Ermeniler, Yahudileri katleden Hitler Almanya'sıyla Türkiye'yi aynı kefeye koydurmaya çalışmıştır. Prof.Lewis ise ifadesinde, "1915-16 yıllarında Anadolu'da uygulamaya konulan Ermeni tehciri sırasında çok sayıda insanın ölmesinin, Ermenilerin yorumladığı gibi bir 'soykırım'dan olmadığını en büyük çoğunluğunun, açlık, hastalık, yolda yorgunluktan ve soğuktan öldüklerini söylemesi yüzünden Fransa'daki Ermeni Haklarını Savunma Komitesi'nin hışmına uğrayarak 14 Şubat 1994'te mahkemeye verilmiştir" şeklinde konuşmuştur¹²²¹.

¹²¹⁹ **Milliyet**, 05 Mart 1994 Cumartesi, s.23.

¹²²⁰ **Milliyet**, 06 Mart 1994 Pazar, s.23.

¹²²¹ **Milliyet**, 06 Mart 1994 Pazar, s.23.

İkinci duruşması 18 Kasım'da yapılacak olan davaya, Le Monde gazetesinin 16 Kasım 1993'te "köktendinci İslamiyet" in yükselişi konusunda Lewis'le yapılan bir söyleşi esnasında Lewis'in sorulan bir soru üzerine 1915 ve 1916 yıllarında uygulamaya konulan Ermeni tehciri sırasında, Ermenilerin uğradıkları katliamlardan söz ederken, "...ancak bu katliamları soykırım olarak nitelemek, tarihin Ermeni bakış açısından yorumudur" tümcesini kullanmıştır. Lewis, ve katliamların, düzenli bir soykırım olmadığı hakkındaki görüşünü, bazı Ermeni ölümlerinin biçimine açıklık getiren belgelerle desteklemiştir. Bu söyleşiye Fransız Ermeni Komitesi'nin gösterdiği ilk tepki, otuz imzalı bir okur mektubuyla Le Monde gazetesinin 27 Kasım 1993 tarihli sayısında yer almıştır. Davacılar tarafından bilirkişi olarak dinlenen ünlü cerrah Yves Ternon'ın imzası bulunan protesto mektubu, Lewis'i Türk hükümetinin tezini dile getirmekle suçlamıştır ve ısrarla katliamların "soykırım" olduğunu vurgulamıştır. Lewis, 1 Ocak 1994'te Le Monde gazetesinde bu mektuba yeni yanıtı yayınlamıştır¹²²².

5 Kasım 1994 tarihli Milliyet Gazetesi, Le Monde gazetesinin 16 Kasım 1993 tarihli sayısında Bernard Lewis'le yapılan bir söyleşiye ve Ermeni olayları hakkındaki görüşüne yer vermiştir:

*"... Rusların Türkiye'de ilerlemeleri ve bölgede Kafkasya'dan gelen Ruslara sempati besleyen Osmanlı aleyhtarı bir toplumun varlığı nedeniyle Türkler için bir Ermeni sorunu mevcut idi. Ayrıca Ermenilerin, faaliyetlerinden övgüyle söz ettikleri Ermeni çeteleri de mevcut idi ve Türkler de muhakkak ki savaş sırasında güvenliğin korunmasına ilişkin sorunlarla karşı karşıydılar... Tehcir sırasında çok kötü şeylerin vuku bulduğundan, çok sayıda Ermeni'nin ve de Türk'ün hayatını kaybettiğinden hiç kimse şüphe etmemektedir. Yüzbinlerce Ermeni, Suriye'ye doğru tehcirleri sırasında açlıktan ve soğuktan ölmüştür. Fakat soykırımdan söz etmek için, Ermeni milletini sistemli bir şekilde yok etmeye yönelik kasıtlı bir politikanın, bir kararın varlığı gereklidir. Bu çok şüphelidir... Bu, tarihin Ermeni yorumudur. Ermenileri doğrudan hedef alan bir kin kampanyası mevcut olmadığı gibi, Avrupa'daki Yahudi aleyhtarlığına benzer bir şeytanlaştırma da söz konusu değildir... Tehcir geniş kitleleri ilgilendirmiş olsa bile, tüm Ermenileri kapsamamış, İstanbul ve İzmir gibi iki büyük şehirde uygulanmamıştır."*¹²²³.

Ermenilerin, soykırım iddialarını çürüten ünlü tarihçi Bernard Lewis hakkında açtıkları dava Fransız mahkemesinde reddedilmiştir. Paris 17.Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmada üç Fransız yargıç, Le Monde gazetesi ve Bernard Lewis'in, Ermeni Hakları Koruma Komitesi (CDCA) tarafından yöneltilen suçlamalar nedeniyle yargılanamayacağına karar vermiştir. CDCA, ünlü tarihçi ve Le Monde gazetesine karşı dava açmış ve Hitlerin Musevilere yaptığı soykırımla ilgili

¹²²² **Milliyet**, 05 Kasım 1994 Cumartesi, s.17.

¹²²³ **Milliyet**, 05 Kasım 1994 Cumartesi, s.17.

olarak Fransa’da 1990 yılında çıkartılan “Gayssot Yasası”nın Ermeniler için de uygulanması gerektiğini savunmuştur. Söz konusu yasaya göre; Nazilerin Musevilere soykırım uygulandığının reddedilmesi suç sayılmıştır. Lewis ve Le Monde gazetesi aleyhine Fransız Ermenileri Dernekler Birliği’nin açtığı davaya da, aynı suçlamalarla 14 Aralık’ta bu kez adi suçlar (delits civils) mahkemesinde bakılmıştır¹²²⁴.

Bu kesin ve belgesel açıklamalara rağmen aradan kısa bir süre geçmişti ki 15 Ocak 1994’te Le Mond’da bu defa Ermeni Sorunları Üzerinde Düşünme ve Haber Grubu-ARMENFAX Direktörü Mardidos Solakyan’ın bir mektupla yapmış olduğu açıklaması yayınlanmıştır. Bu mektup aynen şöyleydi:

“Bernard Lewis’in Ermeni soykırımı gerçeğini inkâr etmeye yönelik revizyonist ifadelerinin neden olduğu reaksiyon üzerine, şarkiyatçı, 1 Ocak 1994 tarihli mektubunda daha önce işlemiş olduğu suçta ısrar etmeyi uygun buluyor. Yaptığı yeni “açıklamalar” inkârcılığını teyit ediyor. İleri sürdüğü delillerin hepsi ya uydurmadır ya da aldatıcıdır. Bernard Lewis ve diğer kötü niyetli Türkologlarla münakaşaya devam edilecek midir? İnkâr cevap oyununa gelmek suretiyle Ermeni soykırımının mevcudiyeti bir ilmi münazara ya da münakaşa konusu haline getiriliyor... Hâlbuki 1984’te Daimi Halk Mahkemesi, 1985’te Birleşmiş Milletler ve 1987’de Avrupa Parlamentosu tarafından tanınmış bulunan Genç Türkler cinayetinin mevcudiyeti ve sıfatı münakaşa ve münazara konusu yapılamaz. 18 Haziran 1987 tarihli kararında, Avrupa Parlamentosu’nun, Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde yaşayan Ermenilere karşı 1915-1917 yılları arasında yöneltilen trajik olayların Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen soykırım cinayetinin önlenmesine ve menedilmesine ilişkin sözleşmeye göre soykırım teşkil ettiğini benimsediği ifade olunmaktadır... Bernard Lewis’in kesin bir biçimde belirttiği gibi, eğer “Osmanlı hükümetinin Ermeni milletini yok etmeyi amaçlayan bir kararının ya da planın mevcudiyetine ilişkin ciddi hiçbir delil ve belge mevcut değil” ise, Ermeni sorunu nasıl uluslararası bir mesele haline gelmiş ve (sözde) soykırım nasıl uluslararası kuruluşlar tarafından tanınabilmiştir, bunu sorgulamak lazımdır¹²²⁵. Tek bir Ermeni kaynağına müracaat etmeksizin, Türk, Alman, İngiliz ve A.B.D. kaynakları, yok etme gerçeğini ve bunun planlı bir şekilde uygulandığını göstermeye yeterlidir. İçişleri ve Savunma bakanları olan Talât ve Enver Paşalar, A.B.D. Büyükelçisi Henry Morgenthau ile görüşmelerinde, Ermenilerin imhası projesinin varlığını açıkça kabul etmişlerdir... Hangi delil ittihatçıların 1919 yılında açtıkları davadan daha reddedilemeyecek bir içerik taşıyabilir? Bu “Nürnberg davası” sonunda soykırımın tertipçileri Türk Divan-ı Harbi tarafından 5 Temmuz 1919 tarihinde ölüm cezasına mahkûm edilmişlerdir. Kimsenin olayları inkâr etmeyi düşünmediği bir devirde, dava celselerinden alıntılar yapan bazı Türk gazeteleri Ermenilerin imhasına ilişkin planın ayrıntılarını açıklamışlardır. Bernard Lewis, bazı tehlikeli belgeler Türk arşivlerinden temizlenmiş olsa bile, bu davanın mevcudiyetini inkâr edemez... Bernard Lewis’in ilk defa ortaya attığı böyle bir yaklaşımın diğer Batılı inkârcıların içinde boğulabilecekleri bir rahme ya da delik açtığı kuşkusuzdur. Bu itibarla, Ermeni toplumunun tarihi tahrif edenlere karşı

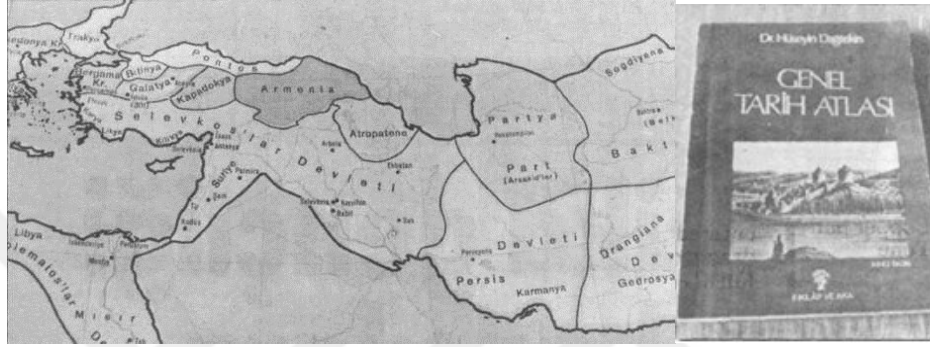
¹²²⁴ **Milliyet**, 19 Kasım 1994 Cumartesi, s.21.

¹²²⁵ Nurşen Mazıcı, **a.g.e.**, ss.13-15.

*hukuki alanda yürürlüğe konulabilecek vasıtalar konusunda artık düşünmeye başlanmasında yarar vardır*¹²²⁶.

3.9.5. Türk Kamuoyunda Ermeni Terörüne Tepkiler

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilerek 05 Ocak 1981 tarihli tebliğler dergisinde okutulmasında sakınca yoktur izni çıkan Dr.Hüseyin Dağtekin'e ait Genel Tarih Atlası'nın Ermenileri Anadolu'da ayrı bir devlet şeklinde gösteren ikinci basımı yasaklanmış ve toplatılmaya başlanmıştır¹²²⁷.

Fotoğraf 60. Ermenilerin (Hayali) Büyük Ermenistan Haritası¹²²⁸

Jean Pierre Richardot "Armeniens" adlı kitabında, "*Ermeniler dünyanın en eski Hıristiyan ulusudur. Roma'dan daha önce, 301 yılından itibaren Hıristiyandılar. Dolayısıyla Ermeniler, uzun zamandan beri Doğu'nun Avrupalıları' oldular. Kilise onlar için tarih ve ulus demek. Hatta ateist Ermeniler bile kiliseye bağımlılıklarını, ülkenin ve ulusun dirilişidir*" demektedir¹²²⁹.

Fransız gazeteci-yazar Richardot, Ortadoğu'nun ve özellikle Beyrut'un Ermeni hareketi açısından nedenini, Ermenilerin büyük çoğunluğunun bağlı olduğu Gregoryen kilisesinin bölgede bulunmasından ileri geldiğini ifade etmiştir. ASALA'ya destek veren Ahmet Cibril, FKÖ bünyesi içinde yer alan küçük örgütlerden birinin, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi – Genel Komutanlık (FHKC – GK)'ın lideri, 1968'de George Habbaş'tan koparak kurduğu küçük örgütü şuan Suriye ve Libya'nın desteğindedir. Lübnan milletvekili Zahir El – Hatip, Troçkist

¹²²⁶ **Milliyet**, 07 Mart 1994 Pazartesi, s.23.

¹²²⁷ **Günaydın**, 02 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹²²⁸ **Günaydın**, 02 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹²²⁹ Jean Pierre Richardot, **Armeniens**, S.E.P.C., Paris, 1982, s.253.

birisidir. Lübnan Emekçiler Örgütü bir yapılanma içinde olup bir radyo istasyonunu ASALA'nın emrine vermiştir¹²³⁰.

30 Mayıs 1983 Pazartesi günkü Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir yazıda, “% 5” lakaplı petrolcü Nubar Gülbenkyan'ın “Nousles Gulbenkians (Biz Gülbenkyanlar)” kitabından bahsedilirken, “Ermeniler için kilise bir dini merkez olmanın ötesinde, adeta bağımsızlıktır. Ermenistan Sovyetler güdümüne girince Ermeniler milli benliklerini yitirmemek ve asimile olmamak için kiliselerde biraraya geldiler ve ayinlerde dillerini, kültürlerini yaşattılar”, denmektedir¹²³¹.

Patrik Keşişyan'dan daha yüksek bir otorite olan Katolikos Karekin Serkisyan Ermeni gençliği olarak kastettiği Hınçak'ın ASALA ve Taşnak'ın ESAK militanlarını kutsamıştır¹²³². Katolikos Karekin, Türkiye'ye karşı uluslararası kamuoyu oluşturmak amaçlı Vatikan'da Papa II. Jean Paul ile görüşüp, Türkiye'ye karşı tüm dünya Hıristiyanlığını harekete geçirmek adına, Papa'dan destek aramışlardır¹²³³. Papa'nın konumunun ve Batı kamuoyu üzerindeki etkisi düşünülürse Ermeni Kilisesi'nin nasıl bir plan peşinde olduğu görülebilir.

Ermeniler Willy Brandt'ın Nazilerin Yahudi soykırımını kabulünü örnek gösterip Türkiye'den aynı tavrı talep eden iddialar meşruluk kazanırsa Willy Brandt'ın Başbakanlığını yaptığı Federal Alman Devleti'nin de Nazi Almanyası ile ilgisinin olmadığı halde yüzleşmesi, kırımı kabullenmesi, özür dilemesi ve tazminat ödemeyi kabul etmesi gibi bir sona çevrilebilir. Dolayısıyla Brandt örneği siyasi bir tuzaktır. Bu noktada Brandt'ın Nazilerin Yahudilere kıydığını kabul etmesine dönersek Almanya için toprak kaybetme riski yoktur çünkü Yahudiler zaten onlara göre vaadedilmiş topraklarda bir Yahudi devleti kurmuşlardır ve Almanya'dan toprak talep edilmemiş, en fazla para talebi gündeme gelmiştir¹²³⁴.

Oysa Türkiye için durum aynı değildir. (Sözde) soykırımın yapıldığının Türkiye tarafından kabul edilmesinin istendiği gibi paranın yanında Türkiye'den aynı zamanda toprak istenmektedir. Bu nedenle, (sözde) soykırım dayatıcılarından evvela Türkiye topraklarının bütünlüğünün teminatı sorulmalıdır.

AKM'de süren “Türk Tarihinde Ermeniler” konulu sempozyuma bir bildiri sunan Türkiye Ermeni Patrikhanesi Danışma Kurulu üyesi Dikran Kevorkyan,

¹²³⁰ Cumhuriyet, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.1.

¹²³¹ Cumhuriyet, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹²³² Cumhuriyet, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹²³³ Cumhuriyet, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

¹²³⁴ Cumhuriyet, 07 Haziran 1983 Salı, s.1.

“...istismar edilen ve masum insanların kanı dökülen 1915 olaylarının kökeninde bazı fanatik ve hayalperest Ermenilerin emperyalistlerin emellerine alet olmaları yatmaktadır. Yanlışlar tüm topluma zarar verdi”, demiştir¹²³⁵.

TV’de düzenlenen bir açık oturumda, Ermenilerin Türk diplomatları ve temsilcilerine karşı giriştikleri katliamlar tartışılmış, Türk Tarih Kurumu Başkanı Enver Ziya Karal, Başkanvekili Sıtkı Baykal, TRT Yönetim Kurulu Üyesi Prof.Dr. Fahir Armaoğlu, Yedikule Ermeni Hastanesi eski başhekimlerinden Karabet Arman’ın katıldığı toplantıda, konuşmacılar, büyük devletlerin tarih boyunca Ermenileri kendi çıkarları için kullandıklarını bildirmişler, Karabet Arman, Ermeni milletinin tarih boyunca birçok devletlerin oyuncağı olduğunu söylemiştir. Arman:

“... Görüyoruz ki her yeni cinayete, yeni bir Ermeni örgütü ismi çıkıyor. Ermeni İntikam Örgütü, Ermeni Ordusu, Ermeni Cumhuriyeti Koruma Ordusu, Ermeni Yeraltı Hareket Ordusu vesaire, vesaire... Gayet az miktarda, yani birkaç yüz bin kişinin bu kadar çok örgüt kurmasına madden imkân var mıdır? Kaldı ki bu kadar az bir insanın kuracağı bir örgütün, bir yandan Fransa’da, bir yandan Sidney’de, bir yandan Los Angeles’te, bir yandan Vatikan’da adam öldürecek kadar organize, muazzam bir örgüt olmasına imkân var mıdır? Şu halde nedir bu? Bütün bunları yapabilecek durumda olan, yani bir eli Amerika’da, bir eli Sidney’de, bir eli Fransa’da, bir eli Vatikan’da olabilecek kuvvette olabilecek maddi olanaklara sahip büyük devletlerin organize ettiği bir örgüt mevcuttur. Bu büyük bir devletin organize ettiği bir olaydır”, demiştir¹²³⁶.

Hollanda TV kuruluşlarından EO yayınladığı “Babil Kulesi” adlı, Türkiye’deki Ermeni azınlıklarla ilgili olarak hazırladığı program, yüzlerce Türk vatandaşı tarafından tepkiyle karşılandı. Cenevre ve Kudüs’ten getirilen (sözde) tarihçilerle, Hollanya’ya yerleşmiş ve bir Amerikalı ile evli Ermeni genel müdür, Londra’dan getirilen bir papaz Ermeni konusunun uzmanı olarak ekranlara çıkartılmış, Türkiye’nin doğu illerinin (sözde) Büyük Ermenistan sınırları içerisinde olduğu yönünde yalan ve yanlı yayın yapılmıştır¹²³⁷. EO TV’yi Hollanda’da yaşayan Türk vatandaşları protesto etmişlerdir¹²³⁸.

Söylenceye ve inanişâ göre, Hıristiyanlığın ilk yıllarında Ermenilerin ruhani lideri Aziz Agop, Ağrı Dağı’na tırmanmak ve zirvesine ulaşmak ister ama iki kez tirmansa da çıkamaz. Nihayet üçüncü tırmanışında ona bir melek görünür ve Agop’a tanrı bu dağa çıkılmasını istemiyor, diye buyurur. Zaman içinde bu inanç, dağların dinlerdeki yeri, tek tanrılı dinlerin birbirine etkisi ile yörede yaşayan Türk, Kürt,

¹²³⁵ **Milliyet**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

¹²³⁶ **Milliyet**, 20 Mart 1981 Cuma, s.1.

¹²³⁷ **Tercüman**, 08 Mart 1984 Perşembe, s.1.

¹²³⁸ **Tercüman**, 07 Mart 1984 Çarşamba, s.1.

Azeri, Ermeni tüm Hıristiyan, Müslüman insanların şuuraltına bir inanç, tabu, korku, saygı, dağa bağlılık ve bağımlılık olarak yerleşir. Çıkılması Tanrı yasağı olan Nuh'un dağı, Ağrı böylece Ermeni milletinde bir bağlılık yaratır. Türk de ona benim dağım der, Kürt de, Azeri de, Ermeni de... Ama tabuları kırmaya çalışanlara karşı kilise hep karşı çıkmıştır bir nevi çünkü böyle işlerine gelir. Dolayısıyla Ağrı Dağı'nı, tarihten beridir Doğu Anadolu bizim 2 bin yıllık vatanımızdır, diye katmerlendirerek sahiplenilen hep ve yalnız Ermeniler olmuştur. Oysa Dağ'a bağlılık herkeste varolabileceği gibi bu bölgenin halklarından Ermenilerde de olabilir; bu doğaldır. Aynen Türklerde de, Kürtlerde de, Azerilerde de ev hatta İranlılarda da olabileceği gibi¹²³⁹.

1829 yılında Prof. Porrot, 2 Rus, 2 Ermeni asker ve 1 Ermeni dekanla Ağrı Dağı'nın zirvesine çıktılar. Tepeden kiliseye konmak üzere kutsal buz parçaları topladılar. Aşağıdan görülebilecek bir yere haç diktiler ve sonra tekrar aşağıya indiler. Kilise, Ermeni askerlerin birinden, çok yukarılara çıkıldı fakat zirveye çıkılamadı, dedikten sonra bu sefer Ağrı Dağı, en yukarılarına çıkılamayan Nuh'un Dağı'na dönüşerek, efsane, tabu ve takıntı oldu¹²⁴⁰.

Fotoğraf 61. Yeni Bir (Sözde) Büyük Ermenistan Haritası¹²⁴¹

A.B.D.'de (sözde) soykırım tasarısının gündeme gelişi nedeniyle tüm ülkelerde Ermeni gruplarının girişimleri yoğunlaşmış, Gamk adlı Fransız gazetesinin yayınladığı haritada; Trabzon'dan Artvin'e, Muş'tan Doğubeyazıt'a, Iğdır, Kars ve

¹²³⁹ **Milliyet**, 26 Şubat 1990 Pazartesi, s.1.

¹²⁴⁰ **Milliyet**, 26 Şubat 1990 Pazartesi, s.1.

¹²⁴¹ **Hürriyet**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

Ardahan'ı kadar olan topraklar "Ermeni yurdu" diye gösterilmiş, Ermenilerin Gürcistan ve Azerbaycan'dan da toprak talep ettiklerini ortaya koymuştur¹²⁴².

D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi ve D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından düzenlenen, "Türk Tarihinde Ermeniler" konulu sempozyuma konuşmacı olarak katılan Emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün, "Ermeni sorunu yahut bir sorun nasıl yaratılır" başlıklı bir tebliğinde dönemin patriğinin açıklamalarına dikkat çekmiş ve dolaylı olarak teröre karşı sessiz kaldığı için de kendisini eleştirmiştir¹²⁴³.

Yrd.Doç.Dr. Cevdet Küçük, XIX.Asırda Anadolu'da Ermeni Nüfusu, konulu tebliğinde, "1915'lerde 300 bin ile başlayan (sözde) soykırım iddiaları zamanımızda 3 milyona ulaşmıştır. Hâlbuki tarihin hiçbir döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ermenilerin sayısı 2 milyona dahi çıkmamıştır" demiştir¹²⁴⁴.

Açılış konuşmasını yapan Rektör Prof.Dr. Yiğitbaşı sempozyum notlarının İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça olarak yayınlanacağını belirtmiş, 1946'da Kars ve Ardahan'ın Sovyetler Birliği hükümetince Türkiye'den istenilmesine dikkat çekmiştir¹²⁴⁵.

Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı İlişkiler Genel Müdür Yardımcısı ve Türk Tarih Kurumu üyesi Bilal Şimşir, Osmanlı Ermeni azınlığının uluslararası politika gündemine getirilmesinde İngiltere, Rusya ve Fransa'nın rollerine değinmiştir¹²⁴⁶.

Prof.Dr. Adnan Gülerman, "Ermeni Meselesinde İdeolojik Yönlendirmeler" başlıklı tebliğinde "Kıbrıs'taki anlaşmazlık Yunanistan'ı Ermeni hamisi yaptı", demiştir¹²⁴⁷.

"Armeniens" (Ermeniler) adıyla 1982'de Paris'te Fayard yayınevinden yayınlanmış kitabı olan Fransız Gazeteci-Yazar Jean-Pierre Richardot ise; Sevr'den hiçbir zaman uygulanamamış bir anlaşma olarak söz ettikten sonra, Ermenilerin bu anlaşmayı tarihi topraklarının büyük bölümünü onlara iade eden ve bağımsızlıklarını tanıyan bir diplomatik olay olarak gördüklerinden bahsetmiştir. Dolayısıyla, nihaî hedef olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin parçalanması ve toprak bütünlüğünün yok edilmesini hedefleyen bir düşünce ve planla Türk diplomatlarına kast ederek Türkiye'ye dayatılmaya çalışıldığını ileri sürmüştür¹²⁴⁸.

¹²⁴² **Hürriyet**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁴³ **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1

¹²⁴⁴ Cevdet Küçük, **XIX. Asırda...**, s.93; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983 Cuma, s.1.

¹²⁴⁵ **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1983 Çarşamba, s.1.

¹²⁴⁶ **Tercüman**, 26 Temmuz 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁴⁷ **Cumhuriyet**, 28 Mayıs 1983 Cumartesi, s.1.

¹²⁴⁸ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983 Pazartesi, s.1.

Fransa'da 4 Ermeni katilin yargılanması ile ilgili A.Ü. Rektörü Prof.Dr. Tarık Somer tarafından kamuoyuna bir açıklama yapılarak, mahkemenin adi cinayetlere, siyasi bir nitelik kazandırma çabasında olduğu ve Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand, kendi ülkesinin ceza konusunun ihlal edildiği belirtilmiştir. Somer sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

1. *“Suç nerede, kimin tarafından ve kime karşı işlenirse işlensin, yargılamanın adil, tarafsız ve her türlü etkiden uzak bir şekilde yapılmasında, yalnız yapıldığı ülkenin değil, bütün dünya ülkelerinin yüksek menfaati bulunmaktadır.*
2. *Gerek duruşma öncesi, gerek duruşma sırasında ortaya çıkan durumlar, belirttiğimiz temel ilkelere aykırı düşmekte, her uygar insanın adalet duygusunu, rencide etmektedir.*
3. *Fransız Ceza Kanunu, görülmekte olan bir dava ile ilgili her türlü hareket, söz ve yazıyı yasaklamaktadır.*
4. *Hâlbuki Fransa Cumhurbaşkanı Sayın François Mitterrand, duruşmadan önce Viyana'da yaptığı konuşma ile işlenen cinayete siyasi bir nitelik vererek kendi ülkesinin ceza kanununu yukarıda belirtilen hükümlerini ihlalden kaçınmamıştır.*
5. *Türk vatandaşlarına karşı, Ermeni asıllı bazı grupların mensupları tarafından işlenen her cinayette, gerek Fransız basınının büyük bir kısmı, gerek devletin denetim ve gözetiminde olan radyo ve TV kuruluşları tıpkı Cumhurbaşkanı gibi, bu adi cinayetlere siyasi bir çehre kazandırmaya çalışmaktadırlar.*
6. *Bilinçli olarak girilen bu tür faaliyetlerin amacı, mahkemeleri, hâkimi, jürisini, tanığı ve bilirkişileri ve bütün Fransız kamuoyunu baskı altında tutmak ve şartlandırmaktır.*
7. *Adi cürümlere, mahkeme, tarihi yargılamak istercesine siyasi bir nitelik kazandırmak çabası içerisindedir. Mahkeme sanki basit bir cinayet olayını değil de, Osmanlı İmparatorluğu'na yakıştırılmak istenen olayları yargılamaktadır. Bunun en bariz örneği, görülmekte olan davanın ne tanığı, ne tarafı olan iki kişinin Charles Aznavour, Henri Verneuille mahkemeye gönderdikleri iki mektubun, duruşma salonunda okunmasıdır. Bu davranış aynı zamanda mahkemenin tarafsızlık ilkesine aykırıdır. Söz konusu aykırılık, başkanın şu iki sorusu ile daha da ağır bir vahamet kazanmıştır: “Bu cinayeti neden Türkiye’de işlemediniz? Neden Türk Büyükelçiliği yerine Türk Konsoloslugu’na saldırdınız?”¹²⁴⁹.*

Paris Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu'nu basan ve koruma görevlisi Cemal Özen'i şehit eden, maiyette Başkonsolos Kaya İnal'ı yaralayan ve 54 kişiyi saatlerce rehin tutan ASALA üyesi 4 Ermeni teröriste, 7'şer yıl hapis cezasına çarptırılmışlardır¹²⁵⁰.

Hüküm açıklandıktan sonra yaklaşık 40 kişi ile birlikte Paris'in adliye binasından ayrılırken kısa bir demeç veren ASALA'nın destekçisi Ulusal Ermeni Hareketi, MNA lideri Ara Toranyan şöyle demiştir: *“Bizlere ihanet edildi. Kendi sesimizi duyurabilmek için bundan böyle ne yapılabileceğini düşünmekteyiz”.*

¹²⁴⁹ **Hürriyet**, 30 Ocak 1984 Pazartesi, s.1.

¹²⁵⁰ **Milliyet**, 01 Şubat 1984 Çarşamba, s.1.

Toranyan ayrıca mahkemenin verdiği kararla, “*Tüm Ermeni halkı yedi yıl hapse mahkûm edilmiştir*” şeklinde konuşmuştur. Öte yandan mahkeme binası önünde toplanan Ermeni grup, TRT kamera ekibinin görev yapmasına engel olmuştur¹²⁵¹.

Tarafsız “France-Soir” gazetesinde Renaud Vincent imzasıyla çıkan yazıda: “*Bir kere daha Fransız adaleti bu davada ASALA militanlarına karşı büyük bir anlayış göstermiştir...*”, denilmiştir. Sağ eğilimli muhafazakâr gazetesini Le Figaro ise, Philippe de Tanney imzasıyla yayınlanan yazıda: “*Her yoldan, şiddetin ve masumların dökülmüş kanlarının savunma avukatlarınca tarihe dayandırılarak doğrulanışını, Fransız jürisi dikkate almamıştır*”, ifadelerine yer vermiştir¹²⁵². Daha sonraki aylarda Prof.Dr. Türkkaya Ataöv ise Türkiye Başkonsolosluğu’nu basan ASALA üyesi teröristlerin Paris’te yargılanmaları sırasında, Ermenilerin müdahil tarafın yaptığı savunmanın kamuoyuna yansımalarını, tehdit ve rüşvetle engellediklerini belirterek, “*Ermeniler, Fransızların Latin hâkimiyeti hedefinin bir aracıdır, demiş Andonian’ın belgeleri için de Hitler’in hatıralarına benzetmiştir*”¹²⁵³.

Ankara Üniversitesi’nce düzenlenen, Ermeni terörizminin konu edileceği ve Rektör Prof.Dr. Tarık Somer’in açış konuşmasıyla başlayacak ve 18 Nisan’da sona kuriercek olan “Uluslararası Terörizm” adlı sempozyuma, Amerika, Fransa, İsveç, İtalya’dan 13, Türkiye’den 19 olmak üzere, toplam 32 bilim adamı ve uzman katılmıştır¹²⁵⁴. Sempozyumda milletlerarası terörizmin olduğu gibi Ermeni terörizminin arkasında da Sovyetler Birliği’nin bulunduğu gerçeği ortaya konmuştur¹²⁵⁵. Uluslararası Terörizm Sempozyumu’nun ikinci gününde “*Ermeni Terörizmine Silah Sağlanması, Osmanlı Belgelerine Dayalı Gerçekler*” adı altında bir tebliğ sunan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Türkkaya Ataöv, Osmanlı arşivlerinin yaklaşık 100 milyon belgeyi kapsadığı ve bu belgelerin hemen tamamının Türk görüşünü desteklediğini söylemiştir¹²⁵⁶. Sempozyumun üçüncü günkü oturumunda Ermeni terörünün dünü-bugünü ve yarını konuşulmuştur¹²⁵⁷.

Konuşmacı olarak katılan diğer bazı bilim adamları görüşlerini şu şekilde açıklamışlardır: Prof.Somer, “*Terörün Ermeni cemaatine zarardan başka bir şey*

¹²⁵¹ **Tercüman**, 01 Şubat 1984 Çarşamba, s.1.

¹²⁵² **Tercüman**, 02 Şubat 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁵³ **Güneş**, 08 Nisan 1984 Pazar, s.1.

¹²⁵⁴ **Güneş**, 17 Nisan 1984 Salı, s.1.

¹²⁵⁵ **Tercüman**, 18 Nisan 1984 Çarşamba, s.1.

¹²⁵⁶ **Milliyet**, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁵⁷ **Güneş**, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

sağlamayacağı anlaşıldı". Prof.Tamkoç, "ASALA, Sovyet emperyalistlerinin kullandığı yıkıcı bir araçtır". Dr.Lowry: "Terörizmi suçlamaktan kaçınmakla, Ermeni liderler terörist eylemleri kabullenmiş oluyor". Prof. McCarthy: "Anadolu'daki Ermeniler, şuurlu soykırımdan değil açlık, tifüs ve koleradan öldüler". Kevorkyan, Ermeni devleti kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm ve hukuki mesnetten yoksun bir ütopyadır. Eylemlerinin cezasız kalması hatta himaye görmesi nedeniyle Ermeni terör örgütleri şımartılmış, Türkiye dışındaki Ermeni toplumunun her ülkede yaygın, sınaî ve ticarî hayatta etkin ve paralı, sosyal ve politik ilişkileri gelişmiş ve güçlü, basın, televizyon ve radyoda etkin, ülkelerinde sempatizanı çok ve mağdur konumunda olduklarını belirtmiştir¹²⁵⁸.

Prof.Dr. Türkkaya Ataöv: "Birçok Ermeni ve yabancı yazar, Türkiye aleyhine ve tek yanlı olarak 40 bin kitap ve makale yayınladı. Aynı yaklaşım bazı ülkelerde günlük gazeteler ve süreli yayınlar kanalı ile sürüp gitmektedir" demiştir. Prof.Dr. Aydın Taneri ise, "Ermeniler kendi içlerinde ihanete uğramalarının ezikliğini duyuyorlar" demiştir¹²⁵⁹.

"Ermeni teröristlerin diğer etnik teröristlerle mukayesesi" konulu bir bildiri sunan Amerikalı terör uzmanı Dr. Bruce Hofmann ise, ASALA ile FKÖ arasındaki ilişkiye değinmiştir¹²⁶⁰.

Sempozyumun öğleden sonraki oturumunda Amerikalı bilim adamları Albert Wohlstetter ve Nancy Wirts tarafından ortak sunulan bildiride, 1915 yılında olan olaylarla Ermeni terörizmini haklı göstermenin mümkün olmadığı vurgulanmış, Prof.Dr. Tarık Somer başkanlığında yapılan yuvarlak masa toplantısında ise Büyükelçi Kâmuran Gürün, Prof.Dr. Turhan İtil, Dr. Heath W. Lowry, Prof.Dr. Metin Tamkoç, Mr. John Wykert ve Dikran Kevorkyan katıldılar. Lowry, tarihi yeniden yazmak gerektiğini belirterek, "kendimizi aldatmayalım, biz bu olayları bir süre daha yaşamak zorundayız" demiştir¹²⁶¹.

Tektaş Tıp Merkezi Bylor Tıp Koleji öğretim Üyesi Prof. İsmet Karacan ise sunduğu bildirisinde, terörizmin kavram ve yapısını incelemiştir. Terörizmin akıl dışı ve stratejiden yoksun olmadığını belirten Prof. Karacan, bildirisinde "Mevcut güçlükler nedeniyle teröristlerin psikolojisinin ve sosyal konumlarının geniş ölçüde incelenmesine imkân bulunmamakla birlikte teröristlerin genellikle bekâr kentli

¹²⁵⁸ **Milliyet**, 18 Nisan 1984 Çarşamba, s.1.

¹²⁵⁹ **Güneş**, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁶⁰ **Milliyet**, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁶¹ **Hürriyet**, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

erkek ve yükseköğrenim görmüş kişiler oldukları ortaya çıktı” demiştir. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Aydın Taneri ise,

“Türkler, Bizanslılar, Ermeniler” başlıklı bildirisinde, Türklerin Ermenileri soykırma tutmaları için hiçbir neden olmadığını, Ermenilerin kendi içlerinde ihanete uğramalarının ezikliğini duyduklarını söylemiştir. Prof. Taneri bildirisinde “Büyük bir medeniyete sahip olan Helenler, Bizans adı altında Yunan olarak, bazı büyük devletler de günümüzde Ermenileri mahv ve perişan etmişlerdir. Ahenkli ve düzenli bir kültürün sahibi olan Türk devleti ise aklıselim sahibi Ermeni topluluklarının yanındadır”, demiştir. Amerikalı Nancy Virts ise, “Ermeniler yaptıkları eylemlerle Türkiye’yi batıdan koparmak istemektedirler” demiştir¹²⁶².

29 Mart’ta Ankara Üniversitesi’nce Ermeni terörü üzerine düzenlenen bir seminerden kısa bir süre sonra Tahran’da bir saldırı meydana gelmiştir. Esasında bu seminerin düzenlenmesi oldukça ilginç olmuştur. Zira, Türk kamuoyunun bu konuda aydınlanmaya ihtiyacı yoktur. Amerikalı ve yabancı profesörler seminere tebliğ sunmuşlar ve radyo-TV’imiz ile basınımız bunlara geniş yer vermiştir¹²⁶³.

Böyle bir seminerin Türkiye’de değil, yabancı ülkelerde yapılması gerekmektedir. Bu seminerin bir başka ilginç tarafı da, bir Amerikalı profesörün, Ermeni terörünün arkasında Sovyet Rusya’nın olduğunu söylemesine karşılık, bir diğerrinin bunun doğru olmadığını iddia etmesi ve dolayısıyla Sovyet Rusya ile münasebetlerde gereksiz bir tatsızlığa sebep olmalarıdır. Bu iddialara Sovyet Rusya cevap vermiş ve Fransa’daki bir Ermeni anıtının açılışına Ermeni Patriği’ni göndermiştir. Bir tek Sovyet vatandaşı bile hükümetinin izni olmadan Rusya’dan çıkamadığına göre, Ermeni patriğinin Fransa’ya gitmesi çok anlamlıdır¹²⁶⁴.

Adana Barosu ile Türk-Amerikan Derneği’nin ortaklaşa düzenlediği ve açılışını Adana Baro Başkanı Mahmut Eroğlu’nun yaptığı “Ermeni Meselesi ve Türkiye” konulu panelde konuşan Ataöv, “Fransa’nın Ermeni teröristlere karşı takındığı tavır, Mitterrand iktidarına has değildir. Bu hükümet de bir yanı ile Fransa’nın geçen yüzyıldaki emperyalist politikasının tutsağıdır. Fransa’da Ermeni etkinliğinin kökü I.Haçlı Seferi’ne kadar gider”, demiştir. Eroğlu da, toplumumuzun ve aydınlarımızın büyük bir bölümünün Ermeni meselesi ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmadığını söylemiştir¹²⁶⁵.

¹²⁶² Güneş, 19 Nisan 1984 Perşembe, s.1.

¹²⁶³ Tercüman, 22 Nisan 1984 Pazar, s.1.

¹²⁶⁴ Tercüman, 22 Nisan 1984 Pazar, s.1.

¹²⁶⁵ Tercüman, 22 Nisan 1984 Pazar, s.1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DÖNEMİN BASININA GÖRE
1985-1994 YILLARI ERMENİ TEDHİŞ HAREKETLERİ

4.1. ASALA'nın Faaliyetleri

İngiliz televizyonunda yayımlanan terör konulu programda, ASALA'nın yeni liderinin kör ve bir eli kesik olan Alex Yenikomşuyan olduğu açıklanmıştır. 3 Ekim 1980'de Cenevre'de bir otel odasında hazırladığı bombanın patlaması sonucu sol eli kopan ve kör olan terörist Alex Yenikomşuyan'ın şimdi ASALA'nın yeni lideri olarak kendi adamlarına da terör uyguladığı anlatılmıştır¹²⁶⁶.

Los Angeles'teki Kanada Havayolları kargo binasına 1982'de bomba koymaktan yargılanan Ermeni kuyumcu Hırant Kozibikyan, ASALA'nın kendisini ve ailesini ölümle tehdit ederek bombayı yerleştirmeye zorladığını itiraf etmiştir. Ayrıca Kozibikyan'ın ASALA'ya para vermemesi sebebiyle Yenikomşuyan tarafından ölümle tehdit edildiği de bildirilmiştir¹²⁶⁷.

Sarı Avni'nin damadı Kemal Güzel hem ASALA hem Suriye casusu çıkmış, uyuşturucu kaçakçılığında irtibat sağlama görevi yapmıştır. Sanık, polisteki ifadesinin işkence altında imzalatıldığını, savcılıkta ise kendisinin işkence korkusuyla yanlış ifade verdiğini öne sürmüştür. Suriye-Hıncak Partisi'nin üyesi de olan sanık, Türkiye sınır kapısı ile Kamışlı arasında taksi işletmeye başlamış, bu sırada Suriye istihbarat örgütü ile işbirliği yaparak Türkiye'den Suriye'ye geçen kişiler, Türkiye ile ilgili önemli haberler, Türk gümrük kapısında çalışan görevliler, Türkiye'deki askeri birliklerin yerleri, komutanları ve mevcutları hakkında bilgileri Suriye istihbarat örgütüne aktarmıştır¹²⁶⁸.

Bunun yanında, Türkiye genelinde 100'den fazla masum vatandaşı öldüren, komünist terör örgütü MLSPB'nin liderlerinden "Kasap" kod adıyla tanınan Tayfun

---

¹²⁶⁶ **Tercüman**, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1; **Günaydın**, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹²⁶⁷ **Tercüman**, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹²⁶⁸ **Tercüman**, 25 Mayıs 1985 Cumartesi, s.1.

Bilgin'in, Lübnan, Kıbrıs Rum kesimi, Yunanistan ve Hollanda dörtgeni içinde durmadan yer değiştirdiği ve ASALA ile işbirliği yaptığı belirlenmiştir¹²⁶⁹.

Yeraltı dünyasının tanınmış isimlerinden Behçet Cantürk hakkında uyuşturucu madde kaçakçılığı davasından sonra yeni açılan ASALA davasında da askeri savcı ikinci defa idam talebinde bulunmuştur. Cantürk ve arkadaşları hakkında "uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı", Kürdistan İşçi Partisi sempatanlığı, pırlanta kaçakçılığı, altın ve döviz kaçakçılığı davalarından sonra Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde açılan ASALA ile işbirliği davasında askeri savcı, Cantürk'ün arkadaşları olan Mehmet Sait Vakıfahmetoğlu, Mehmet Celal Baykara ve Yaşar Demirel için de idam cezası istemiştir. ASALA örgütü ile işbirliği yaparak İstanbul Kapalıçarşı eylemini gerçekleştirmekle suçlanan Behçet Cantürk için hazırlanan iddianamede:

"Behçet Cantürk, babası tarafından Kürt, annesi tarafından Ermeni olduğunu kabullenmekte birlikte Türk olduğunu kabullenmemektedir. Zaman zaman resmi dilinin Kürtçe olduğunu ve okullarda Kürtçe dersi verilmesini savunmaktadır. Atatürk'e ve Türk bayrağına düşman olan Cantürk, resmi bayramlarda bayrak asılmasına şiddetle karşı koymaktadır. Bu düşünce içerisinde olan Behçet Cantürk, "askerliğe elverişli değildir" şeklinde bir rapor alarak askerliğini de yapmamıştır. Bölücü çeşitli örgütlere para yardımları sağlayan Cantürk, PKK'ya da silah temin etmiştir", denilmektedir¹²⁷⁰.

Fransız karşı istihbarat teşkilatı, ASALA terör örgütünden ayrılarak, sadece Türklere yönelik terör eylemlerini sürdüreceğini, ilan eden ve ASALA-Devrimci Hareketi terör örgütünün lideri olduğu belirtilen Monte Melkonyan isimli Ermeniye tutukladı. Fransız İstihbarat Yetkilileri, Melkonyan'ın, Orly katliamına kadar ASALA'da Agop Agopyan'dan sonraki ikinci adam olduğunu fakat bu eylemden sonra, Agopyan'ın masum insanları öldüren bir gangster olduğunu söyleyerek, sadece Türklere öldürmek için ayrı bir örgüt kurduğunu da belirttiler. Yetkililer, Melkonyan'ın ülkeye yasa dışı yollardan silah sokmak ve resmi evrakları tahrif suçundan tutuklandığını da belirttiler. Tutuklama sonrasında yaptıkları açıklamalarda Mitterrand yönetimini tehdide kadar varan cümleler kullanan Ermeni kuruluşları, Melkonyan'ın terörist olmadığını ileri sürerek, bu tutuklamaya Başbakan Turgut Özal'ın da hazır bulunduğu Paris'te bir toplantıda anlaşmaya varan Türk ve Fransız yetkililerin aldığı ortak karar neden oldu, demişlerdir¹²⁷¹.

¹²⁶⁹ **Tercüman**, 08 Haziran 1985 Cumartesi, s.1.

¹²⁷⁰ **Tercüman**, 18 Haziran 1985 Salı, s.1.

¹²⁷¹ **Güneş**, 02 Aralık 1985 Salı, s.1.

Ermeniler karar tasarısının kabul edilmesi için metinde bir değişiklik yaparak “Soykırımı 1915–23 yılları arasında Türkiye’de yapılmıştır” cümlesinden ‘Türkiye’ sözcüğü yerine ‘Osmanlı-Türk İmparatorluğu’ sözcüklerini koymuşlardır. Temsilciler Meclisi Posta ve Memurin Komitesi’nde Ermeni asıllı milletvekili Charles Paşayan’ın teklifi ile yapılan bu değişiklikle Ermeniler karar tasarısının kabul edilme şansının daha da arttığını iddia etmişlerdir. Ermeni Ulusal Komitesi Sözcüsü Bere Karabetyan, tasarıda yapılan değişiklik ile kabul edilme ihtimali kuvvetlendi. Şimdiye kadar bu tasarı ile NATO müttefikimiz Türkiye’yi gücendirmeyelim diyen üyeler artık bu itirazı yapamayacaklardır. Zira tasarıda Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili bir şey yok, demiştir¹²⁷².

ASALA’nın bir kolu olan “Orly grubu”na mensup Pierre Gulimian adlı teröristin bomba imal ederken öldüğü evin Ermeni asıllı sahipleri, 18 ayla 3 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırıldılar. Terörist Gulimian, 1982 yılında Paris yakınlarındaki bir evde, hazırladığı bombanın patlaması sonucu ölmüş, güvenlik güçleri olaydan sonra evde yaptıkları aramada, örgütle ilgili belgeler, iki otomatik silah ve el bombaları bulmuşlardı. Polis, evin sahibi olan Ermeni Riley’le, teröristin kardeşini tutuklayarak mahkemeye sevk etmişti. Mahkeme, sanıklardan bina sahibinin oğlu Antoine Sansonetti’ye üç yıl, teröristin kardeşi Khatchadour Gulimian’a iki buçuk yıl, binanın sahibi eşi Maria’ya iki yıl, kızı Laura’ya 18 ay hapis cezası vermiş ancak Laura’nın cezası tecil edilmiştir. Binanın sahibi Charles Sansonetti ise, delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır¹²⁷³.

4.2. Türk Kamuoyu

4.2.1. Türk Tezini Destekleyen Açıklamalar

TBMM Dışışleri Komisyonu Sözcüsü Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı, A.B.D. Temsilciler Meclisi Heyeti ile yaptığı toplantıdan sonra heyet üyelerinin Türk tezini savunacaklarını, Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komitesi üyesi bayan parlamenter Patricia Schroeder’in, daha önce verilen Ermeni mezalimini anma günü tasarısının büyük bir yanlışlık olduğunu ve bunun bir daha tekrarlanmayacağını söylediğini belirtmiştir¹²⁷⁴.

¹²⁷² **Hürriyet**, 03 Temmuz 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁷³ **Tercüman**, 06 Temmuz 1985 Cumartesi, s.1.

¹²⁷⁴ **Güneş**, 12 Temmuz 1984 Perşembe, s.1.

Bu arada A.B.D.’de zorlu bir görevde bulunan ve her tasarıda tüm gücüyle Türkiye’nin çıkarları için çalışan Türkiye’nin Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ’ın mevki çok önemlidir¹²⁷⁵.

Halefoğlu, Bakanlığı’nda diplomat adedinin azaldığını, son sınavlara sadece 44 kişinin müracaat ettiğini, bunun özel sektördeki çalışma koşullarının daha iyi olmasından ileri geldiğini söyleyerek, “...dışişleri’nin çalışma şartları, teşvik edici, çekici olmalı” demiştir. Halefoğlu, konuşmasında, 50 milyar liralık ödeneklerini nasıl kullanacaklarını açıklarken, dış temsilciliklerin güvenliğini daha çok sağlamak için yeni emniyetli binalar ve zırhlı araçlara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir¹²⁷⁶.

Cezmi Yurtsever’in Ermeni meselesiyle ilgili olarak geçen yıl yayınladığı “*Ermeni Terör Merkezi-Kilikya Kilisesi*” adlı kitabında, vilayet nüfus ve tapu grafikleri, Zeytun ve Haçin gibi Ermeni isyan merkezlerinde olayları yaratanlar, Kafkasya bölgesi haritaları ile Anadolu’nun etnik ve nüfus dağılım haritaları ile Fransa’nın Kilikya işgali başarısızlığı ve Bremond’un itiraflarını açıklamıştır¹²⁷⁷.

Fotoğraf 62. Türkiye’nin Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ¹²⁷⁸

Son yıllarda Türk temsilciliklerine ve diplomatlarına yönelik artan Ermeni tedhişi karşısında Türkiye’de yaşayan Ermeni vatandaşlarından büyük tepki gelmiş, vatandaşlar saldırılardan duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir. Söz konusu saldırıların arkasında uluslararası terör merkezlerinin çıkar odaklarının olduğunu,

¹²⁷⁵ **Cumhuriyet**, 16 Ekim 1984 Salı, s.10.

¹²⁷⁶ **Hürriyet**, 17 Temmuz 1984 Salı, s.1.

¹²⁷⁷ **Tercüman**, 13 Ekim 1984 Cumartesi, s.1.

¹²⁷⁸ **Cumhuriyet**, 16 Ekim 1984 Salı, s.10.

Türkiye’de barış ve huzur içinde yaşayan Ermenilerin kanlı saldırılarını nefretle karşıladıkları ifade etmişlerdir¹²⁷⁹.

Milliyet gazetesi yazarlarından Sami Kohen’in köşesinde kaleme aldığı şekliyle müzakerenin başlama sürecine ilişkin makalesi şöyledir:

“Asıl yapılması gereken, doğrudan doğruya Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’daki Ermeni liderleri ve kilise yetkilileri ile müzakerelere girişmektir. Bunu devletimiz resmen yapmak istemeyebilir, haklıdır da... Ama devletin güvendiği özel ya da yarı-resmi kişiler, dolaylı olarak yetkili kılınabilir. Görüşmelere her iki tarafın kabul edeceği tarafsız bazı Avrupalılar ve Amerikalılar da katılabilir. Görüşmeler, kapalı ve mahrem olarak yürütülür. Taraflar, basına açıklamada bulunmazlar. Bu müzakerelere girişildiğinde, Türkiye, bazı konularda Ermenilerin isteklerine anlayış göstereceğini, ama Ermeni liderleri, teröristlerin eylemlerini önlemediği takdirde, karşı eyleme geçmeye azimli olduğunu belirtir... Yalnız şunu bilmekte fayda var: Ermeniler o masaya dört istekle geleceklerdir: 1 - Türkler soykırımı kabul etsinler; 2 - Özür dilesinler; 3 - Tazminat ödesinler; 4 - Türkiye’nin doğusundan bize toprak versinler. Ermenilerin istekleri budur”¹²⁸⁰.

Sami Kohen, A.B.D. Temsilciler Meclisi üyesi Ermeni Charles Paşayan ile yaptığı görüşmede şu soruyu soruyor:

“Çözüm dediğiniz nedir? Türkiye’nin böyle bir olayın (soykırım) cereyan ettiğini kabul etmesi mi, yoksa ardından başka istekleriniz de var mı?”

Paşayan cevap veriyor:

“İstenen şey, olayın kabul edilmesi ve bunun sonucu olarak, uluslararası yasalara göre zararın telafi edilmesi, yani tazminat verilmesidir”¹²⁸¹.

1985 yılına gelindiğinde, Ermeni sorununda, ciddi, bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmış, Doç.Dr. Cevdet Küçük’ün “Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı: 1879-1897” gibi birçok kitap piyasaya çıkmıştır. İstanbul Üniveritesi, Edebiyat Fakültesi yayınlarından satışa çıkan sözkonusu kitap 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşından sonra, batılı devletlerin “Anadolu Islahatı” adı altında, nasıl suni bir Ermeni meselesi yarattıklarını ve bunu Anadolu’yu parçalama siyasetlerinde ne şekilde kullandıklarını belgelerle ortaya koymaktadır¹²⁸². Ermeni sorununu en iyi şekilde ele alan kaynaklardan biri de Büyükelçi Kâmuran Gürün’ün “Ermeni Dosyası” adlı kitabı olup Türk tezini en iyi anlatan eserlerden biridir¹²⁸³.

Belgelerle Türk Tarihi Dergisi’nin Mart 1985 tarihli sayısında ise Fransız Dışişleri Bakanlığı’nın 1893–1897 yılları arasında yayınladığı “Ermeni İşleri-Osmanlı İmparatorluğu’nda Reform Projeleri” başlıklı diplomatik belgeler bulunmaktadır. Fransız belgelerinde bile o tarihlerde Anadolu’da ancak 1 milyon 475 bin Ermeni’nin bulunduğu yazılırken (sözde) soykırım iddiasıyla ortaya çıkanlar bu

¹²⁷⁹ **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1983 Cuma, s.1.

¹²⁸⁰ **Milliyet**, 20 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁸¹ **Milliyet**, 22 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹²⁸² Cevdet Küçük, **Osmanlı Diplomasisi...**, s.4-5; **Hürriyet**, 29 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹²⁸³ **Hürriyet**, 17 Mayıs 1985 Cuma, s.1.

nüfusu 3 milyona kadar çıkarmışlardır. Hasan Esat Işık, Ermeni konusunda ulaştığı bir samimi inancını da şu şekilde dile getirmiştir: “*Ermeni sorununu, Türk-Ermeni çekişmesinden çok, büyük devletlerin benimsemiş oldukları Türkleri ve Ermenileri birbirine karşı kışkırtmaktan ibaret Batı’nın Ortadoğu’yu böl-yönet politikalarıdır*”. Soykırım bir insanlık suçudur, kayıtsız kalınmaz. Mümtaz Soysal’ın, Creteil’de belirttiği gibi bunun zaman aşımı da yoktur. Böyle suçları mahkemeler mahkûm edebilecek durumda olmasalar bile vicdanlar mahkûm eder. Uluslararası hukuka göre bu önemsiz bir mahkûmiyet değildir¹²⁸⁴.

Bu arada, Türkiye’de, (sözde) Ermeni soykırım iddialarının gerçek yüzünü ortaya koyacak ilk filmin çekim hazırlıklarına başlandı. TRT’nin, yaklaşık 200 milyon TL harcayarak çekeceği film, tarihi dizi şeklinde olacak. Başta A.B.D. ve Sovyetler Birliği olmak üzere, çeşitli ülkelerde geniş imkânlarla hazırlanıp dünya sinema ve TV’lerinde gösterilen çok sayıda Ermeni propaganda filmine karşılık, tarihi olayları gerçeğe uygun bir şekilde ele alan bir eserin bulunmadığı” gerçeğinden hareketle başlatılan çalışmalar, tarihi belgelerin üzerinde yapılan titiz araştırmalara dayandırılacak. Filmin, TRT televizyonunda yayınlanmasının yanı sıra, çeşitli ülkelere de dağıtılacağı öğrenildi. İyi haber alan kaynaklardan edinilen bilgilere göre, tarihi dizi türündeki filmin konusunu, bir Türk hedefine karşı girişilen ilk Ermeni terör eylemi teşkil edecek. Bilindiği gibi, İttihat ve Terakki döneminin önde gelen liderlerinden Talât Paşa, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Berlin’e gitmiş, burada 15 Mart 1921’de Sogoman, Tayleryan adlı Ermeni teröristin kurşunlarına hedef olarak hayatını kaybetmişti. Tayleryan, aynı yılın Mayıs ayında mahkemeye çıkartılmış, ancak aceleyle getirilen bir karar ile beraat ettirilmişti¹²⁸⁵.

Cumhuriyet Üniversitesi’nin 24-26 Nisan 1985 tarihleri arasında düzenleyeceği “Uluslararası Terörizm ve Gençlik” konulu sempozyuma çeşitli üniversitelerden katılacak 100 dolayındaki bilim adamınının 30 bildiri sunacağı açıklanmıştır¹²⁸⁶. Öte yandan, Ermeni terörü Özal’ın da gündemindedir. Başbakan; Ermeni konusunun Türk-Fransız ilişkilerinin bozulmasındaki rolü konusundaki bir soruyu cevaplarken, Fransa’ya çok sayıda Ermeni göç etti. Bunların oylarını elde etmek isteyen siyasi partiler Türkiye’ye karşı cephe aldılar. Fakat son zamanlarda

¹²⁸⁴ **Hürriyet**, 29 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹²⁸⁵ **Tercüman**, 08 Nisan 1985 Pazartesi, s.1.

¹²⁸⁶ **Hürriyet**, 22 Nisan 1985 Pazartesi, s.1.

kabulü için salondaki üyelerin üçte ikisinin 274 olumlu oyu gerekirken ancak 231 oy alabilen tasarı reddedilmiştir¹²⁹⁰.

Mektupta Akarcalı, “*Türkler tarih boyunca birlikte yaşadıkları azınlıklarla her zaman barış içinde ve dostça yaşamıştır. 15.yy’da İspanyol Engisizyon Mahkemeleri tarafından zulüm gören 50.000 Yahudi, Osmanlı İmparatorluğu sayesinde hayatta kalmış, böylece bu halk kendi dillerini, dinlerini ve kültürlerini yaşatabilmişlerdir. Bu ülke ve insanların soykırımı suçlanması gerek tarihi gerek ahlaki dürüstlüğe, hem de ahlak kurallarına ters düşmektedir*”, demiştir¹²⁹¹.

TBMM’de dış ilişkilerle ilgili dört komisyonun başkanları, A.B.D. Temsilciler Meclisi Kanunlar Komisyonu Başkanı Claude Pepper’e ortak bir telgraf çekerek böyle bir kararın geçmesinin önlenmesi, aksi takdirde böyle bir davranışla ülkelerimiz arasındaki uzun geçmişi olan dostluk ilişkilerinde onulmaz yaralar açabilecek tarihi bir hata olacağını bildirmişlerdir. Komisyon başkanları, hiçbir şekilde tarihi gerçekleri yansıtmayan bu kararın bir kere daha en önemli müttefikimizin Kongre gündemine getirilmesinden üzüntü duymaktayız, dedikten sonra bu davranışın dostluk ilişkilerinde onulmaz yaralar açacağı uyarısında bulunmuşlardır¹²⁹².

Türk-İş, A.B.D. Temsilciler Meclisi’ne sunulan (sözde) Ermeni soykırımı ile ilgili tasarının engellenmesi için Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun (AFL-CIO) harekete geçmesini istemiştir. Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi de, hem Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyonu’na, hem de A.B.D. Temsilciler Meclisi’ne gönderdiği protesto telgraflarında, bu kuruluşların Ermeni karar tasarılarını desteklemeleri halinde, Türk diplomatlarına ve yurt dışındaki Türk kuruluşlarına karşı Ermenilerin terör saldırılarını teşvik etmek olacaktır, demiştir¹²⁹³.

Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında yaşanmış bir trajediyi (sözde) Ermeni soykırımı olarak tescil ettirmeyi ve Türkiye’yi köşeye sıkıştırmayı amaçlayan odakların faaliyetleri gittikçe yoğunlaşmaktadır. Amerikan Kongresi, Avrupa Parlamentosu, Sovyet basın ve televizyonu için Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti’nde konuyla ilgili olarak dikkat çekici gelişmeler vardır. Türkiye’nin Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ, Washington Times gazetesine verdiği demeçte, karar

¹²⁹⁰ **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁹¹ **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹²⁹² **Milliyet**, 01 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

¹²⁹³ **Milliyet**, 01 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

tasarısının kesinleşmesi durumunda Türk-Amerikan ilişkilerinin ciddi ve tamiri mümkün olamayacak derecede zarar görebileceğini söylemiştir¹²⁹⁴.

4.2.2. Patrikhane'nin Açıklamaları

Altı ülkeye yaptığı geziden döndükten sonra bir açıklama yapan Türkiye Ermenilerinin dini lideri Patrik Şinork Kalustyan, dünya Ermenilerinin terörü onaylamadığını ve doğal olarak herkesin terörden bıktığını ancak korkudan ağızlarını açamadıklarını, söylemiştir¹²⁹⁵.

Türkiye Ermenileri Patriği Kalustyan Ermenistan'da 32 kişilik heyetle katıldığı toplantıda, Türkiye'de her türlü dini vecibelerimizi yerine getiriyoruz, özgürüz, Türk devletiyle ilişkilerimiz iyi, bundan mutluluk duyuyoruz, demiştir¹²⁹⁶.

Ermeni Patriği her Ermeni ailesinin o yıllardaki savaşlarda kaybettiği yakınlarının anısına ve olayların tekrar yaşanmaması dileğiyle bu anıtın dikildiğini, toplantıya katılacağı Erivan'da da sadece dini meselelerin konuşulacağını ve ASALA'yı kesinlikle tanımadıklarını söylemiştir¹²⁹⁷.

Kanada'ya yaptığı ziyaret sırasında bu ülkedeki Ermeni gazetelerinden Harizan'a bir demeç veren Kalustyan, Ermeni adı altında baş gösteren tedhiş hareketlerinin uluslararası terörizm dalgasının bir kolu olduğunu, söylemiş, teröristler ırkımızın adını kirletmekte ve düşman zannettikleri bir toplumun öfkesini Ermeni toplumunun üzerine çekmekte, dini veya ahlaki felsefi ve sosyal düşünce sistemleri cinayeti yani masum bir insanın katledilmesini telin eder, demiştir¹²⁹⁸.

Dostluk çağrısında bulunmak amacıyla Sovyetler Birliği, A.B.D. ve Kanada'yı kapsayan gezisini tamamlayan Türkiye Ermenileri Patriği Şinork Kalustyan, 28 Kasım 1984 Çarşamba günü Türkiye'ye dönmüştür. Terörü büyük bir günah ve insanlık dışı eylem olarak ilan ettiğini belirten Şinork Kalustyan, sözlerine şöyle devam etmiştir: “*Ben bir din adamıyım. Bir barış elçisiyim. İnsanlığın mutluluk ve haysiyetle yaşaması için duacıyım. Dileğim, şiddet eylemlerinin en kısa zamanda yerlerini barışa terk etmesidir*”¹²⁹⁹.

Patrik Kalustyan, iyi niyet gezisi sırasında edindiği izlenime göre Ermeni terör kaynağının yurtdışındaki Ermenilerce dahi bilinmemekte olduğunu söylemiştir.

¹²⁹⁴ **Cumhuriyet**, 01 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹²⁹⁵ **Günaydın**, 01 Temmuz 1984 Pazar, s.1.

¹²⁹⁶ **Güneş**, 16 Ekim 1984 Salı, s.1.

¹²⁹⁷ **Tercüman**, 15 Ağustos 1984 Çarşamba, s.1.

¹²⁹⁸ **Günaydın**, 21 Ekim 1984 Pazar, s.1.

¹²⁹⁹ **Hürriyet**, 29 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

Ermenistan Cumhuriyeti'nde başpatrikle yaptığı görüşmelerde terör olaylarını şiddetle kınadıklarını belirtmiştir¹³⁰⁰.

Patrikhane Yönetim Kurulu üyelerinden Dr. Aram Fındık'ın temsil ettiği Türkiye'de yaşayan Ermeni asıllı, Gregoriyen Türk vatandaşlarının yaşanan Orly terörizmi sebebiyle büyük üzüntü yaşıyoruz, demiştir. Bunu Dr.Aram'ın, Türk ve Ermeni kardeşliği dolu yüreğini ortaya koyarak ve gözyaşlarını silerek: “*Birinci Sultan Osman, istiklâl bayrağını diktiği günden beri biz Türküz ve kardeşiz*”, sözleriyle konuşmasını sürdürmüştür¹³⁰¹.

Orly'de terörizme bulaşan Ermenilerin camiayı nasıl bir sıkıntıya soktuklarını dile getiren Patrikhane Yönetim Kurulu üyelerinden Dr. Aram Fındık, Atatürk'ün lâik cumhuriyetinde her türlü vicdan özgürlüğüne sahipken, Orly katillerinin lânetli adlarının dünyaya Ermeni olarak duyurulmasından çok rahatsız olduklarını, Padişah IV.Mehmet'in yeni atamalar yaparken, şeyhülislamın, “*padişahım, defterdar yardımcısı Ermeni Çuhacıyan Efendiyi de bu arada değiştirsek*”, sözü üzerine “*Al-i Osman'da Ermeni, Rum, Musevi yoktur; namuslu çalışan veya çalışmayan vardır, Çuhacıyan bizim göz bebeğimizdir*”, deyişini hatırlatmıştır¹³⁰².

4.2.3. Ermeni Tezini Destekleyen Açıklamalar

Trabzon'da (sözde) Ermeni Soykırımını iddiasında bulunan “Ermeni Türk İlişkileri Üzerine Bir Vaka Çalışması” adlı bir kitap yayınlanmış, bu kitapta Birinci Dünya Savaşı'nda Trabzon Kenti'nde 1915 yazında cereyan etmiş olaylar sorgulanmıştır. Eserde özellikle iki soruya cevap aranmaktadır: İlki, Ermenilerin Türkler tarafından öldürülmesinin sebep ve sonuçları; ikincisi, Trabzon kentindeki (sözde) soykırım olayların özellikleri ve nitelikleridir. Kitabın 316-317.sayfalarında, Ruben Manuel Torosyan'ın United States University'de 1980'de verdiği “Bugünkü Ermeni Milliyetçi Hareketi” adlı tez de tanıtılmaktadır¹³⁰³.

4.3. Ermeni Tezine Dış Destek

Reagan yönetimi tarafından Türkiye için istenen 789 milyon dolarlık askeri yardımın 70 milyon doları kesilerek 719 milyon dolara indirilmesi yolunda Senatör Sarbanes'in verdiği değişiklik teklifine karşılık Başkan Reagan'a yakınlığı bilinen

¹³⁰⁰ **Güneş**, 28 Kasım 1984 Çarşamba, s.1.

¹³⁰¹ **Güneş**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹³⁰² **Güneş**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹³⁰³ **Hürriyet**, 12 Mart 1987 Perşembe, s.1.

Komite Başkanı Indiana Cumhuriyetçi Senatörü Richard Lugar'ın Türkiye'ye yapılacak yardımda kesintiye gidilmemesi konusunda, komite üyeleri nezdinde kulis yaptığı ve geçen hafta Temsilciler Meclisi Avrupa Ortadoğu Alt Komitesi'nce belirlenen 740 milyon dolarlık yardım miktarını uzlaştırıcı bir rakam olarak ortaya attığı ve Senatör Lugar'ın, 70 milyon dolarlık bir kesintiye kesinlikle karşı çıkarak bu konudaki görüşlerini komite üyelerine tek tek iletmiş olduğu belirtildi¹³⁰⁴.

Türkiye'nin tanıtımına yönelik çalışmaların sürdürüldüğü A.B.D.'de yayınlanan 27 Eylül 1984 tarihli "The Armenian Reporter" gazetesinde yayınlanan bir yazıya göre, Türkiye'nin Ermeni iddialarına yanıt verilmesinde başarılı olduğu ve Ermeni iddialarını bilimsel olarak çürüttüğü belirtilmiştir. Türk tezi yabancı bilim adamları tarafından da savunulmaya başlandı, denilmiştir¹³⁰⁵.

Ermenilerin ağzıyla kaleme alınan ve Ermeni destekçisi olduğu açıkça anlaşılan başyazıda, Türkiye'nin son zamanlarda yaygın ve yoğun bir dış politika izlemeye başladığı belirtilirken özetle şu görüşlere yer verilmiştir:

*"Türkler bize, iddialarımıza karşı yeni savaş alanı, yeni taktikler buldular. Bunlara biz Ermeniler son derece hazırlıksızız. Türkler, A.B.D. kamuoyunu ve yasalarını etkileyemeyeceklerini anlayınca, kendilerine, Ermenileri güç durumda bırakacak başka bir yol seçtiler, A.B.D.'li Profesör Justin McCarty, Türk tezini savunuyor. Geçen yıl yine bu konuda Turkish-American Studies Center-Türk-Amerikan Çalışma merkezi'nde bir çalışma hazırlandı ve Türk tezi savunuldu. Bu durum, Türk olmayan bilim adamlarını ve birçok Amerikalıyı Türk taraftarı yapacaktır. Buna karşı Ermeniler de çaresiz kalacaktır. Biz de bu yolda adımlar atmalyız. Ermeni davasını anlatacak bilim adamları bulmalıyız. Aksi halde bilimsel tartışmada, giderek Türklerle yarışamaz hale geliyoruz. Bu durumu göz ardı etmemek gerekir"*¹³⁰⁶.

Ermeni tasarısının, Amerikan Temsilciler Meclisi'nin gündemine alınması teklifinin, 189'a karşı 201 oyla reddedilmesi, Türk-Amerikan ilişkilerinin geleceği için çok olumlu bir gelişmedir. Türk diplomasisi ve A.B.D.'deki Türk cemaati, bu amaçla giriştikleri yorulmak bilmez gayreti, başarıya ulaştırabilmişlerdir. Bu yenilgiye rağmen, A.B.D.'deki Ermeni ve Yunan lobileri, gayretlerine devam edeceklerdir. Türkiye de, kendince tedbir almak zorundadır. Bu tedbirlerin başında savunma sanayiimizi kurarak Amerikan yardımına bağımlı kalmaktan kurtulmaktır. Fakat her sanayi dalında olduğu gibi savunma sanayiinde de kendi kendine yeterli olmak bir ülke için mümkün değildir. Kaldı ki savunma sanayii kurmak uzun süreli bir çabadır. Şu halde, Türkiye'nin Kongre üzerindeki etki kabiliyetini ispatlamış olan

¹³⁰⁴ **Tercüman**, 25 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

¹³⁰⁵ **Güneş**, 13 Ekim 1984 Cumartesi, s.1.

¹³⁰⁶ **Güneş**, 13 Ekim 1984 Cumartesi, s.1.

Amerikan Başkanına, yardımın yeterli seviyeye çıkarılması için kuvvetli baskılar yapması gerekmektedir. Yalnız başlıca hatalardan biri, Osmanlı arşivlerini açmakta gecikmesidir. İkinci büyük hata, askeri yönetim döneminde İsrail’le diplomatik ilişkilerinin seviyesini indirmek ve boyutlarını daraltmak olmuştur. Bu hatalar işlenmemiş olsaydı, A.B.D.’deki çok güçlü Musevi lobisiyle bir arada hareket etmek suretiyle, Ermeni ve Rum lobilerine karşı çok daha etkili olunabilirdi¹³⁰⁷.

4.3.1. Sovyet Hükümetleri Desteği

Ankara Bürosu’nun Hukuk Fakültesi’nde düzenlediği ve Baro Başkanı Önder Sav’ın başkanlık ettiği “Ermeni Sorunu” konferansında Siyasal Bilgiler Profesörü Türkkaya Ataöv, emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün, Gazeteci Uğur Mumcu ve eski Parlamenter Prof. Muammer Aksoy konuşmacı olarak katılmış, konuşmacılardan Türkkaya Ataöv, “*Başta Fransızlar olmak üzere pek çok batılı toplum, Ermenilerle ilgili gerçekleri saptırıyor. Arşivleri zamanı gelince açıp, bulgularımızı yayınlayacağız. O zaman Fransızlar çok utanacak*” demiştir¹³⁰⁸.

Fransız Gizli Servisi’nin tespitlerine göre; asıl adı Bedros Hovanyan olan Mihran Mihranian takma adlı Ermeni ile kanser hastası olduğu tahmin edilen 38 yaşındaki Agop Agopyan’ın başını çektiği ASALA’nın karargâhını Atina’ya taşıdığı bilinmektedir¹³⁰⁹. Ayrıca Agopyan’nın Münih baskınına katıldığı ve Yunanistan’a gittiği, Bulgar Gizli Servisi ve Suriye’nin ASALA’ya yardım ettiği, paranın uyuşturucu kaçakçılığında sağlandığı anlaşılmıştır¹³¹⁰. Buradan şu anlaşılıyor ki; önceden Ermeni Teröristlere kol-kanat geren Fransa, Orly Katliamından sonra namlunun kendine döndüğünü ve terörden zarar görmeye başladığını anlamış, bulaştığı Ermeni teröründen kendi yakasını kurtarabilmek için elindeki ishtibar bilgilerini diğer ülkelerle paylaşmaya başlamıştır¹³¹¹.

Bu arada, Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti Komünist Partisi Başkanı Karem Demircian, Ermeni Taşnak Partisi’nin 8 Ocak’taki toplantısında fanatik ve maceracı Ermenileri ve Taşnak yöneticilerinin Sovyetler aleyhine çalışırken Amerikan emperyalizmine hizmet etmelerini eleştirmiştir¹³¹².

¹³⁰⁷ **Hürriyet**, 09 Ağustos 1987 Pazar, s.1.

¹³⁰⁸ **Güneş**, 18 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

¹³⁰⁹ Atıla Şehirli, **a.g.e.**, s.212.

¹³¹⁰ **Tercüman**, 11 Ocak 1985 Cuma, s.1.

¹³¹¹ **Tercüman**, 15 Ocak 1985 Salı, s.1.

¹³¹² **Tercüman**, 15 Ocak 1985 Salı, s.1.

ASALA imzası ile Paris'teki Fransız haber ajansına gönderilen bildiriye, Ermenistan'ın kurtuluşuna kadar Türkiye ve müttefiklerine karşı savaşılabacağı ve hiçbir Ermeni temsilcinin Türk hükümetinin siyasi ve kamu görevlileriyle görüşmelere katılmayacağı kaydedilmiştir. Fransız basın ve yayın organları ASALA'nın tehditlerinden sonra haberlerin büyük bir bölümünde bu gelişmenin ciddiye alındığını vurgulamışlardır. Fransa İçişleri Bakanı Pierre Jox ise sorumsuz ve vahşi tepkilerden kaçınmak için adaletin yerini bulmasının engellenemeyeceğini belirtmiştir¹³¹³.

Marsilya radyosu Forum 92'nin Şef Redaktörü 30 yaşındaki Gilbert Minasyan'ın ASALA üyesi olduğu, 28 Temmuz günü Marsilya'nın kuzeyindeki karayolunda bir milyon Frank taşıyan posta arabasını dört arkadaşıyla birlikte soyduğu için 2 Ağustos 1984'te tutuklandığı ama 14 Mart 1985 Perşembe günü serbest bırakıldığı bildirilmiştir¹³¹⁴.

Paris Belediye Meclisi, kentin en merkezi semtlerinden birisi olan Champs-Elysees'deki bir parkta, Ermeni anıtı dikilmesi yolundaki başvuruyu oybirliği ile kabul etmiştir. 25 Mart 1985'te yapılan oylamada, tüm Meclis üyeleri, Paris Ermeni Kilisesi Kültür Derneği'nin 4 yıl önceki başvurusu için olumlu oy kullanmıştır. Yasalara göre, projeyi bundan sonra Paris Valisi'nin onaylaması gerekmektedir. Ermeni anıtı, kaidesiyle birlikte haç şeklinde granit bir kitleden oluşmaktadır¹³¹⁵. Milliyet Gazetesinde haber şu şekilde yayınlanmıştır:

*“Fransa'nın başkenti Paris'te Champs-Elysees semtinde Paris bölgesi Ermeni Katolik Kilisesi tarafından hazırlanan anıt tasarısı, Paris Valisi'nin henüz kararını açıklamamasına rağmen uygulamaya konularak, bir Ermeni anıtının temeli atılırken, Lyon kentinde de başka bir Ermeni anıtının açılışı yapılmaktadır”*¹³¹⁶.

Aynı haber Tercüman gazetesinde:

“Paris Belediye Meclisi, başşehirin en merkezi semtlerinden birisi olan Champs-Elysees'deki bir parkta Ermeni anıtı dikilmesi yolundaki başvuruyu oybirliği ile kabul etti. Fransız kanunlarına göre, projeyi bundan sonra Paris valisinin onaylaması gerekmekteydi. Kaidesiyle birlikte haç şeklinde granit bir kitleden meydana gelecek Ermeni anıtının, 1915'te yapıldığı iddia edilen sözde Ermeni soykırımının hatırasına dikileceği ve Fransız yetkililerin açılışta da saygı duruşunda bulunacağı ancak anıtta soykırım ifadesine yer verilmeyeceği belirtilmişti”

¹³¹³ **Tercüman**, 06 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹³¹⁴ **Hürriyet**, 15 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹³¹⁵ **Güneş**, 06 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³¹⁶ **Milliyet**, 06 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

şeklinde yer almıştır¹³¹⁷.

24 Nisan etkinliklerine Paris Belediye Meclisi tarafından hazırlanan haç şeklinde bir anıtı dikerek katılmak isteyen Ermeni Katliamını Anma Komitesi üyelerine Fransız Hükümeti, gereksiz ve zamansız, cevabı vermiştir. Komite Başkanı Armen Barsegyan Paris valiliğinin kesin onayı 2 haftadan beri vermediğini belirterek, durum bizi üzdü ve sıktı, demiştir. Barsegyan, Fransız hükümetinin kararına Türkiye'nin yaptığı baskının sebep olduğunu söylemiştir¹³¹⁸.

Fotoğraf 64. François Mitterrand ve Küstahlık Anıtı'nın Açılışı¹³¹⁹

Mitterrand yönetiminin ASALA ile ilişki kurması neticesinde Paris'in Alfortville banliyösünde dikilmesine izin verdiği 'Küstahlık Anıtı'nın Ermeni teröristler üzerinde yarattığı cesaret verici etki ve Türkiye üzerindeki olumsuz etkilerinin silinmesi gerekiyor. Söz konusu anıt, 29 Nisan'da yapılan açılış töreninde, Mitterrand'ı temsilen Fransa Hükümeti Güvenlik Bakanı Joseph Franchi'nin de aralarında olduğu bir grup tarafından açılmıştı¹³²⁰.

4.3.2. A.B.D. Hükümetleri Desteği

Kasım ayındaki başkanlık seçimlerinde Reagan'ın karşısına çıkacak olan Demokrat Mondale Ferraro ikilisinin oy toplamak için Rumların ve Ermenilerin Türkiye konusunda uydurdukları yalanlarına alet oldukları ortaya çıkmıştır¹³²¹.

¹³¹⁷ **Tercüman**, 06 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³¹⁸ **Tercüman**, 26 Nisan 1985 Cuma, s.1.

¹³¹⁹ **Tercüman**, 06 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³²⁰ **Günaydın**, 05 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹³²¹ **Tercüman**, 01 Ağustos 1984 Çarşamba, s.1.

Ermeni Soykırımı Tasarısı'nın A.B.D. Kongresi'nden geçme umudunun artması üzerine, Diaspora çalışmalarına hız vermiştir. Ermeniler Türkiye'ye yönelik toprak taleplerini yerine getirmek için her türlü yola başvurdukları görülmüştür. Terör bunlar arasındadır¹³²². Sovyet Ermenistan Parlamentosu ve Türkiye ile Sovyet sınırının çizildiği 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması'nın yasal olup olmadığının incelenmesi için komisyon oluşturma kararı almıştır. Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti parlamentosunun bu kararı, antlaşmaya taraf ülke olarak Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren ve sonucu da bağlayıcı bir boyuta ulaşmıştır¹³²³.

A.B.D.'nin Ermenileri tüzel kişiliği tanınan bir sanal devlete sahip olduklarını kabul edip bu statüde değerlendirildiği belirlenmiştir. ANKA'nın A.B.D. bütçeleri üzerinde yaptığı incelemede 70 yıldır (sanal) Ermenistan adı verilen bir devleti kabul edip tanıdığı ve borç-alacak ilişkisi kurarak devlet bütçesinde yer ayırdığı ortaya çıkmıştır. Buna göre A.B.D. hükümetince, I. Dünya Savaşı'nda (sanal) Ermenistan'a 11 milyon 959 bin 917 dolar tutarında borç para verilmiştir. Bu miktar, A.B.D.'nin toplam 21 ülkeden olan I. Dünya Savaşı alacakları arasında büyüklük bakımından 16'ncı sırada yer almaktadır. Bununla birlikte, geri ödemeler ve tahakkuk eden faiz bakımından her yıl A.B.D. devleti bütçesinde savaş alacakları tablosu içinde, 31 Aralık 1980 tarihli duruma göre yine sanal Ermeni devletine, 11 milyon 959 bin 917 dolarlık anapara borcu karşılığında toplam 32 dolarlık geri ödeme yapmıştır. Borcuna karşılık, A.B.D.'ye sanal Ermeni devleti tarafından ödenmek üzere 36 milyon 662 bin 580 dolar faiz tahakkuk ettirmiş, faiz miktarı 1984 yılı itibariyle 40 milyon dolar olmuş, Ermeni devletinin A.B.D.'ne olan toplam borcunun anapara ve faiziyle birlikte 48 milyon 622 bin 497 dolara ulaştığı belirlenmiştir¹³²⁴.

A.B.D.'deki Ermeniler, (sözde) 1915 soykırımının 70.yılı nedeniyle California'nın Ermeni valisi George Dökmeciyan başkanlığında Washington'da toplanmışlardır. Dökmeciyan'ın Reagan'dan sonra A.B.D. Başkanlığı'na seçilmesi yolunda kararın alındığı toplantıya, A.B.D.'deki Ermenilerin dini lideri Torkom Manukyan, Cumhuriyetçi Parti California Milletvekili Charles Paşayan, Massachusetts Milletvekili George Kaveryan, A.B.D.'nin eski Birleşmiş Milletler Temsilcisi Set Mumcuyan, Kıbrıs Rum Büyükelçisi Yakovides, Lübnan Büyükelçisi Abdullah Buhabib, Temsilciler Meclisi'nden Gene Chappie, Charles Moorhead ile

¹³²² Atıla Şehirli, **a.g.e.**, s.213.

¹³²³ **Hürriyet**, 10 Ekim 1989 Salı, s.1 ve s.12.

¹³²⁴ **Milliyet**, 23 Eylül 1984 Pazar, s.1.

Massachusetts'in Rum asıllı valisi Mikhail Dukakis katılmıştır. Set Mumcuyan'ın katıldığı ve New York Metropolitan Operası'nda görevli Ermeni asıllı sanatçılar başta olmak üzere, A.B.D.'nin dört bir yanından gelen Ermeni sanatçıların katıldığı gecede (sözde) “1915 soykırımının” 70.yıldönümünde yapılacak çalışmalar için para toplanması amaçlanmıştır¹³²⁵.

Vali George Dökmeciyan'ın, 1988 seçimlerinden sonra Reagan'dan sonra boşalacak koltuğa oturması için güç birliği kararı alınmış, Rum asıllı Massachusetts Valisi Dukakis, benim ailem de Anadolu'dan gelmiş dolayısıyla Ermeni ve Rumlar daima dosttur, demiş ve eşinin Ermeni Soykırımı Komitesi'nin gönüllü üyesi olduğunu, söylemiştir. Başpiskopos Yasken Keşişyan amacının 1915 soykırımının 70. yılına tüm dikkatleri çekmek olduğunu kaydetmiştir¹³²⁶.

California Eyalet Senatosu, LA'deki Simon Wiesenthal merkezinde, Yahudi soykırım müzesi kurulması için 5 milyon dolarlık (2,5 milyar Türk Lirası) ödenek ayrılmasını kabul etmiştir. Senato Başkanı David Roberti'nin önerisi, 1 ret oyuna karşılık 36 oyla kabul edilirken kurulacak olan müzede (sözde) Ermeni soykırımına ait bölümün de yer alacağı bildirilmiştir. Senatoda kabul edilen “Soykırım Müzesi” teklifi, Ermenilerin yoğun olduğu California'nın Ermeni asıllı valisi George Dökmeciyan'ın imzasıyla devreye gireceğini söylemiştir¹³²⁷. California Valisi George Dökmeciyan eyalet bütçesinden 5 milyon dolar (2,7 milyar) fon ayırarak kurulacak olan (sözde) Soykırım Müzesi'nde Ermeni yalanlarına da yer vermiştir¹³²⁸.

A.B.D. Başkanı Ronald Reagan, (sözde) Ermeni soykırımı konusunda, “*Türkiye ana müttefiklerimizden biridir ve eğer (sözde) soykırım iddiasını Kongre'de kabul edersek A.B.D.'de yaşayan yaklaşık 200 bin Türk'ü de teröristlerin kucağına atmış oluruz*”, demiştir. Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ise, tasarıların A.B.D.'nin önemli bir müttefiki olan Türkiye ile ilişkiler açısından yaratacağı kötü sonuçları vurguladılar. Reagan yönetiminin, konunun ilgili bütün taraflar için taşıdığı duygusal niteliğin bilincinde olduğunu kaydeden yetkililer, Başkan'ın 1915 yılındaki olaylarda acı çekenlerin üzüntüsünü paylaştığını şahsen dile getirmiş olduğunu hatırlatmışlardır¹³²⁹. Bu arada Kongre'de California temsilcisi Tony Coelho'nun hazırladığı ve 222 üyenin imzaladığı (sözde) Ermeni soykırımı karar tasarısının

¹³²⁵ **Güneş**, 26 Şubat 1985 Salı, s.1.

¹³²⁶ **Güneş**, 26 Şubat 1985 Salı, s.1.

¹³²⁷ **Hürriyet**, 26 Mart 1985 Salı, s.1.

¹³²⁸ **Tercüman**, 03 Ağustos 1985 Cumartesi, s.1.

¹³²⁹ **Güneş**, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

Genel Kurul'a sunulması bir hafta sonraya ertelenmiştir¹³³⁰. Vali Dökmeciyan'ın amacı ise seçim bölgesinde yaşayan 300 bin Ermeni'nin oylarını toplamaktı. Bunu da başardı ve yönettiği eyalette tasarıları geçirtti, destek verdi¹³³¹.

Nazi avcısı Simon Weisenthal'ın "*Simon Weisenthal Soykırım Araştırmaları Merkezi*" adıyla kuracağı müzenin; yalnızca Nazilerin Yahudileri yok etmesi değil, 20.yy'da gerçekleşen diğer soykırımların da bir daha tekrarlanmaması, söz konusu merkezin yetkililerinden Rabi Marvin Wier ise müzenin aynı zamanda Türklerle Ermeniler arasında çıkan çatışmaların kurbanlarının anısını canlı tutmak amacını taşıdığını söylemiştir¹³³².

Fotoğraf 65. California Valisi Dökmeciyan¹³³³

Kanada'da çıkan İngilizce ve Fransızca gazeteler, olayı şiddetle kınayan yayını sürdürürken, bazısının Ermeni iddialarına geniş yer verdiği, hatta bunları haklı göstermeye çalıştığı görülmüştür. Ottawa'nın ciddi gazetelerinden "The Citizen" ve "Le Devoir", Ermeni soykırımından söz ederken, Toronto gazetesi "Globe and Mail" de, Kudüs (Yeruşalem) Ermeni Başpiskoposu Torkom Manukyan'ın, Türkiye, soykırımı kabul etmedikçe bu tür olaylar devam edecektir, şeklindeki sözlerine yer vermiştir¹³³⁴.

¹³³⁰ **Tercüman**, 26 Nisan 1985 Cuma, s.1; **Güneş**, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³³¹ **Güneş**, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³³² **Günaydın**, 03 Ağustos 1985 Cumartesi, s.1.

¹³³³ **Güneş**, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³³⁴ **Milliyet**, 15 Mart 1985 Cuma, s.1.

Fotoğraf 66. Ermeni Başpiskoposu Torkom Manukyan¹³³⁵

A.B.D. Başkanı Ronald Reagan, California eyaleti federal yargıçlığına Ermeni asıllı Dikran Tevrizyan'ı atadı. Bu atama kararı ile Dikran Tevrizyan, Amerika tarihinde üst seviyede bir adli göreve getirilen ilk Ermeni oldu. Haberi veren Ermeni gazeteleri, Başkan Reagan'ın bizzat telefonla Tevrizyan'ı arayarak görevi teklif ettiğini ve Tevrizyan'ın da büyük memnuniyetle kabul ettiğini belirttiler. Başkan Reagan'ın ilk kez bir Ermeni'yi, Ermenilerin en kalabalık olduğu California eyaletine federal yargıç olarak ataması, en başta Ermeni teröristlerin avukatlığını yürüten Paul Geragos tarafından sevgi gösterileriyle karşılandı¹³³⁶.

A.B.D.'nin en etkin gazetelerinden biri olan ve "Watergate skandalını ortaya çıkaran gazete" diye bilinen Washington Post gazetesinde, Thomas B. Edsall imzasıyla yer alan bir makalesine yer veren Güneş Gazetesi, 05 Aralık 1985 Perşembe günü yayınında, Tony Coelho'nun Demokrat Parti'ye para toplamak amacıyla "24 Nisan'ın Ermeni Günü" olması için verdiği teklif ile Ermeni tasarısı hazırladığını ve girişimlerinde başarılı olduğu için de Ermeni cemaatinden her yıl 25 bin dolarlık yardım aldığını bildirmiştir. A.B.D. Savunma Bakanı Caspar Weinberger ise tasarının Temsilciler Meclisi'nde kabul edilmeyeceğini umduğunu söylemesine rağmen tasarının bu defa yasalaşması için salt çoğunluk gerektiğinden, Kongre'den geçme ihtimalinin arttığını da belirtmiştir¹³³⁷.

Bu arada California Eyaleti Eğitim Kurulu, ortaokul ve liselerde okutulacak (sözde) soykırım açıklamasını ders kitabında olduğu gibi kabul etti. Ermenilerin çoğunlukta olduğu Montebello'nun Eyalet Meclisi'ndeki üyesi Charles Calderon ile eşi Ermeni olan bir numaralı Türk düşmanı Mike Roos'un teklifleri üzerine, Eyalet

¹³³⁵ **Milliyet**, 15 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹³³⁶ **Tercüman**, 21 Kasım 1985 Perşembe, s.1.

¹³³⁷ **Güneş**, 05 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

Meclis ve Senatosu'nda görüşülerek kabul edilen 1273 sayılı yasa ile 7'den 12'nci sınıfa kadar okutulacak soykırımı ders kitabında yer alacak Ermeni soykırımı ile ilgili 9 sayfayı Ermeni fanatiklerinden Yazı Kurulu Başkanı Armen Sarafyan ve Ermeni Ulusal Komitesi Genel Sekreteri Bere Karabetyan'ın yazdığı şekilde kabul etti. Türk tezini anlatan ve haklılığını öne sürecek herhangi bir iddiaya yer verilmedi. Bir de Ermeni soykırımı filmi yapılması ile ilgili yine Mike Roos'un teklif ettiği bir yasa California Eyalet Meclis ve Senatosu'nda kabul edildi¹³³⁸.

A.B.D. Kongre Kütüphanesi'nde Türkiye kaynaklı belgelerin bulunduğu bölümün sorumlusunun emekliye ayrıldıktan sonra Kongre Kütüphanesi'nin Türkiye bölümü için yeni bir uzman aranmaya başlanmıştır. Bu görev için üç Türk asıllı uzman müracaat etmiştir. Dördüncü müracaat ise, 1976 yılına kadar Sovyetler Birliği'nde Türkolog olarak çalışan ve 1977'de de A.B.D.'ye göç eden Çörekçyan adlı Ermeni'ydi. Müracaat belgelerini inceleyen yetkililer, Türk asıllı uzmanlardan birini seçmek üzereyken, eski bakan ve halen A.B.D.'de bir üniversitede öğretim üyeliği yapan Prof.Dr. Talât Sait Halman'ın Ermeni Çörekçyan'ı tavsiye ettiğini görmüşlerdir. Olay A.B.D.'de yaşayan Türkler arasında tepki ile karşılanmıştır¹³³⁹.

Öte yandan Ermeni yanlısı California Temsilcisi Tony Coelho; "Tasarı bu yıl içinde muhakkak çıkacak" demiştir. A.B.D. ve Kanada'daki en büyük Ermeni kuruluşu olan "Ermeni Milli Komitesi" ise hafta içinde; çiğnenmiş bütün hakların geri verilmesi, (sözde) soykırım sırasında kaybedilen mal varlıkları için tazminat ödenmesi, tarihi toprakların iadesi ve Türk hükümeti ve halkının, Ermenilere karşı işlenmiş suçları kabul etmeleri hususlarını içeren 37. Nolu bildiri için destek çağrısında bulunmuştur¹³⁴⁰.

4.3.3. Ermenistan Desteği

Türkiye'ye yönelik toprak taleplerinin bir başkası da, 10 Ekim 1989 Salı günü Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti Erivan Radyosu'ndan gelmiştir. Radyoda yapılan yayında, "Ararat'sız Ermenistan olmaz" denilmiştir. Radyo yayınında ayrıca Antranik adlı çetebaşını övmüştür¹³⁴¹.

Toprak taleplerine din adamları da katılmış, Tigranes Urartuları Ermenilerin ataları olarak kabul edip, Roma, Bizans ve Selçuklular'ın Anadolu'ya girişleri,

¹³³⁸ **Hürriyet**, 12 Ekim 1987 Pazartesi, s.1.

¹³³⁹ **Tercüman**, 23 Mart 1985 Cumartesi, s.1.

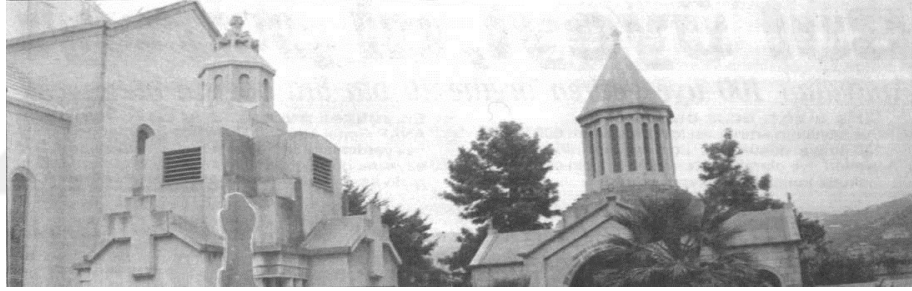
¹³⁴⁰ **Tercüman**, 11 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹³⁴¹ **Hürriyet**, 11 Ekim 1989 Çarşamba, s.1 ve s.18.

Kilikya Ermeni Krallığı ile Sevr Anlaşması'na atıfla vilayet-i sitte dâhilindeki Erzurum, Bitlis, Van, Sivas, Elazığ ve Diyarbakır illerinden ayrı Ermeni devletinin sınırları içine Trabzon, Rize, Artvin, Ağrı, Kars ve Muş olmak üzere altı il daha katmışlar, böylece toplam il sayısı oniki olmuştur¹³⁴².

Fotoğraf 67. Vilayet-i Sitte (Türkiye'den İstenilen 6 il)¹³⁴³

Fotoğraf 68. Ermeni Terör Merkezlerinden Beyrut-Antelias¹³⁴⁴

Fotoğraf 69. Antelias'ta (Sözde) Soykırım Tablosu¹³⁴⁵

¹³⁴² Ali Sevim, **Selçuklu-Ermeni İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s.7.

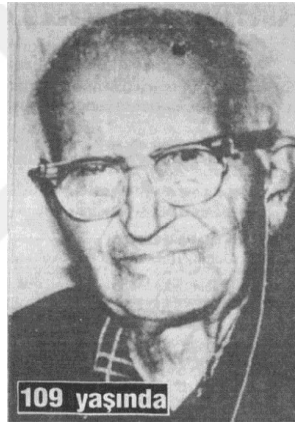
¹³⁴³ **Hürriyet**, 11 Ekim 1989 Çarşamba, s.1 ve s.18.

¹³⁴⁴ **Hürriyet**, 11 Ekim 1989 Çarşamba, s.1 ve s.18.

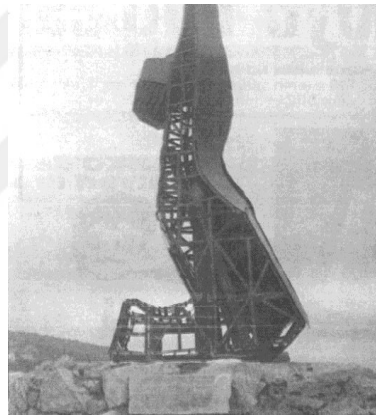
¹³⁴⁵ **Hürriyet**, 11 Ekim 1989 Çarşamba, s.1 ve s.18.

1915 yılında yapıldığı iddia edilen (sözde) soykırımın tablolarıyla Ermeni müzesinin duvarlarını süslenmiş, oldukça etkileyici bir biçimde hazırlanan tablolar, (sözde) soykırımdan kurtulan Ermenilerin acılı göçünü de anlatırken, Ermenileri duygulandırmayı başarmıştır. Böyle bir psikolojik baskı altında yetişen Ermeniler de rahatlıkla cinayetlere sevk edilmişlerdir. Yani ermeni teröristleri bir anlamda kendi toplumları yetiştirdi, cinayetleri tetiklemiştir. Ermenilerin iddialarında koz olarak kullandıktan en önemli kişi en yaşlı Ermeni 109 yaşındaki, 1876 Harput doğumlu Krikor Derderyan'dı. Harput'ta doğan ve uzun ömrünün sırnını Anadolu yağurduna bağlayan Derderyan "katliam tanığı" olarak sürekli ortaya çıkartılmıştı. Anılarında Anadolu'daki olaylara pek yer vermeyen Derderyan genç Ermenilere atalarına layık olmalarını öğütlemişti¹³⁴⁶.

Fotoğraf 70. En Yaşlı Ermeni¹³⁴⁷

Fotoğraf 71. Beyrut'taki Ermeni Kin Anıtı¹³⁴⁸

Din adamları ise Beyrut Patrikhanesi'nin yazlık kilisesinin bahçesine (sözde) katliamın 65. yıldönümü nedeniyle 1980 yılında Beyrut'taki kin anıtını diktiler¹³⁴⁹.

(Sözde) soykırım iddialarını küçük beyinlere sokmaya çalışan din adamları aradan 50 yıl geçtikten sonra Türkiye'den getirdiklerini iddia ettikleri kemikler ve kafataslarından müze kurdular. Küçük çocuklara kemiklerin ve kafataslarının bulunduğu vitrinler önünde mum yaktırdılar¹³⁵⁰.

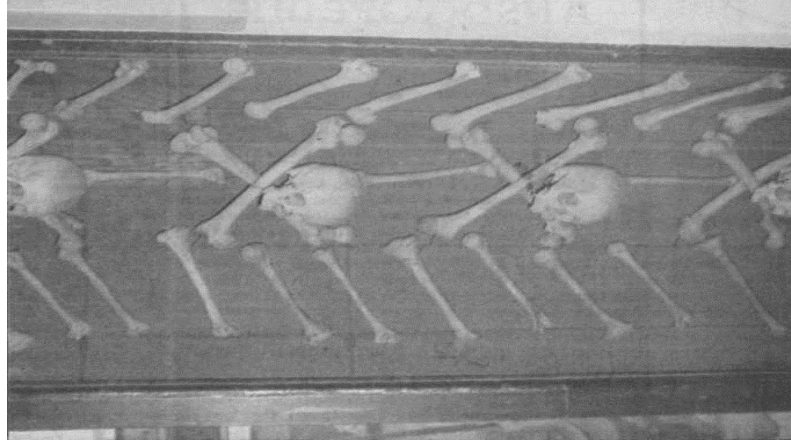
¹³⁴⁶ Güneş, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³⁴⁷ Güneş, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³⁴⁸ Güneş, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

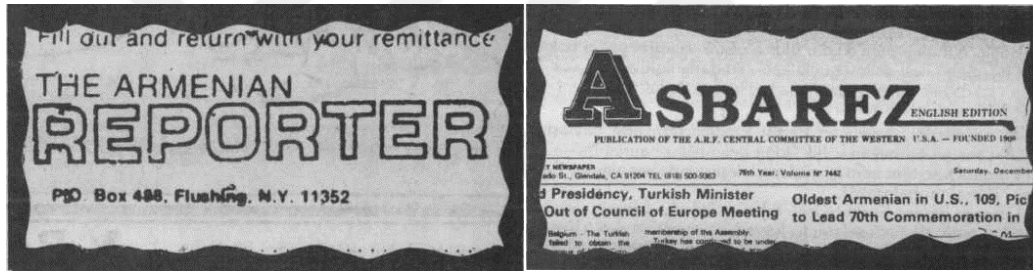
¹³⁴⁹ Güneş, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1

¹³⁵⁰ Güneş, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

Fotoğraf 72. Asılsız İddialardan Sahte Kemikler¹³⁵¹

Ermeni dilinde¹³⁵² Beyrut'ta basılan ya da İngilizce olarak A.B.D.'de yayınlanan Asbarez adlı Ermeni gazetesinde 70.yıl kutlamalarından örnekler verilerek ve Türkiye hakkındaki asılsız iddialar yinelenmiştir¹³⁵³.

Fotoğraf 73. Ermeni Terörünü Destekleyen Gazeteler¹³⁵⁴

1940 yılından beri Türkiye'de yayınlanan Ermenilerin Ermenice yayın organı "Marmara" gazetesinin yazı işleri sorumlusu Rober Haddeler, yurt dışındaki Türk diplomatlarına yapılan saldırıları, terörü ve Türk düşmanlığı konusundaki yayınları kınamıştır. Jamanak gazetesi, ise (sözde) soykırım iddialarının gündeme geldiği tarihten on yıl öncesinde yayın hayatına başlamış ve düzenli olarak Türkiye'de Ermenice gazete olarak çıkmaktadır¹³⁵⁵. Jamanak, Türkiye Ermenilerinin gerek kendi sorunlarını dile getirmede ve gerekse tasvip etmedikleri Ermeni terörünü kınama

¹³⁵¹ Güneş, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³⁵² Ermeni dili 19.yy'a kadar farklı olup Kraparyak veya Grabar diye adlandırılır. 19.yy'dan sonra ise Aşharpar veya Aşkhar diye adlandırılan dildir. Bkn: Kazım Karabekir, **Ermeni Dosyası**, s.77.

¹³⁵³ Güneş, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³⁵⁴ Güneş, 30 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³⁵⁵ Milliyet, 11 Aralık 1985 Çarşamba, s.1.

ve asılsız ermeni iddialarına cevap vermede en etkin enstrümanlardan biri olmuştur¹³⁵⁶.

Sovyet Ermenistanı'ndaki Eçmiyadzin Kilisesi'nin başı ve yeryüzündeki Ermenilerin ruhani lideri Vasken I, A.B.D.'nin çeşitli eyaletlerinde düzenlenen ayinler ve toplantılar sırasında hitap ettiği Ermeni asıllı Amerikalılara, Avrupa Parlamentosu'nun "soykırımı" nı tescil eden bir kararı kabul etmesinden sonra, ikinci aşamada BM'nin de soykırımını tanıması gerektiğini belirtmiş, BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'la görüşmesinde de dolaylı ifadelerle Ermenilerin yeniden vatanlarında toplanmalarını istemiştir. Ağrı-Ararat Dağı'nın adının daha önce burada yaşamış Ermenilerin ataları kabul edilen Urartulardan geldiği, Ermeniler bu dağa Masis adını verdikleri söylenmekte. Ağrı, dinsel efsanelerde Nuh'un Gemisi'nin karaya oturduğu yer olarak kabul edilirken, Ermenistan'ın merkezi olarak benimseniyor ve dolayısıyla dünyanın çeşitli ülkelerindeki Ermeniler, propagandalarında Ağrı ilini bağımsız Ermenistan'ın başkenti olarak gösteriyor¹³⁵⁷.

Ermenistan Meclisi, Ağustos 23'te yayınladığı Bağımsızlık Bildirgesi'nin 11.nci maddesinde, Türkiye ile olan sınırını tanımayıp Doğu Anadolu Bölgesi'ni kendi sınırları içinde gösteren ve buranın Türkiye Cumhuriyeti'nce işgal edilen topraklar diye kabul eden bir iddiaya yer vermiştir¹³⁵⁸. Bildirgede Türkiye'ye baskı uygulayıp (sözde) soykırım tanıtılarak Doğu Anadolu'dan toprak alınıp (sözde) Büyük Ermenistan ilan edileceği iddia edilmiştir. Hedefler arasında 13.maddeye göre ise ülkenin ulusal simgesi olarak Ağrı Dağı (Ararat Lerry) ilan edilmiştir¹³⁵⁹. Ermenistan Bağımsızlık Bildirgesinde yer verilmiş olan (hayali) Batı Ermenistan yani Doğu Anadolu Bölgesi kastedilmekte olup Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tanımamak anlamına gelir ki 1920 tarihli Kars Antlaşması'na göre belirlenen sınırı tanımadığını resmen açıklamış olmaktadır¹³⁶⁰.

Konumu gereği denizle irtibatı olmayan Ermenistan; Azerbaycan, İran, Türkiye ve Gürcistan ile komşu olup Güney Kafkasya'nın küçük yüzölçümü ve nüfusuna sahip ülkedir. 3 milyon nüfuslu ülkede tek din ve tek parti rejimi hâkimdir.

¹³⁵⁶ Berna Türkdöğün, a.g.e., 184.

¹³⁵⁷ **Hürriyet**, 23 Kasım 1987 Pazartesi, s.1.

¹³⁵⁸ Aybars Görgülü, **Türk-Ermeni İlişkileri: Bir Kısır Döngü**, Dış Politika Analiz Serisi: 8, TESEV Yayınları, İstanbul, 2008, ss.14-18.

¹³⁵⁹ Kamer Kasım, "Ermeni Sorununun Uluslararası İlişkiler Boyutu", **Ermeni Sorunu El Kitabı** (Genişletilmiş İkinci Baskı), (Ed. Ş. Kantarcı, K. Kasım, İ. Kaya, S. Laçiner, Ö. E. Lütem, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003, s.127.

¹³⁶⁰ Baskın Oran, (Ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular Belgeler Yorumlar** (6.B), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.408.

Ayrıca nüfus içinde başka etnik kimlik barındırmayan nadir ülkelerdendir¹³⁶¹. Dünyanın başka yerlerindeki Ermeni diasporasından büyük destek almaktadır. 1991’de devlet başkanlığına Levon Ter Petrosyan, Devlet Başkanı seçildi¹³⁶². Sovyet Ermenistan’ı 23.08.1990’da isim değişikliğine giderek “Ermenistan Cumhuriyeti” adını aldı. 1991 Eylülünde referandum sonucu bağımsızlığını duyurdu. 16.12.1991’de, Türkiye Sovyetlerden ayrılmış tüm cumhuriyetleri tanıdığı gibi A.B.D.’den 2 gün önce Ermenistan’ı tanıdı¹³⁶³. Daha sonra ekonomik yardım yaptı ve buğday, yiyecek gönderdi. Enerji konusunda da elektiriği yetmeyen Ermenistan’a elektrik altyapısı, karayolu ve demiryolu inşaaı teklifinde bulundu. Hudut güvenliği ve ticaret için adım attı. Karadeniz’de kıyısı olmadığı halde Ermenistan’ı KEİ.- Karadeniz Ekonomik İşbirliği örgütüne üyelik davetinde bulundu¹³⁶⁴.

Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanmasından 24 devlet ortaya çıktığı halde, 25.devletin Ermenistan olmayışının nedeni ise şunlardır: Birincisi; Ermeniler, M.Ö. 2350 yılında, yaklaşık Nuh Tufanı, başlattıkları tarihsel kökenlerinden Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışına değin, hiçbir zaman bağımsızlıklarını kazanamamış ve sınırları belirli bir toprak parçasına sahip olamamışlardır. Dahası Ermeniler, bir toprak parçasını alacak, savunacak ve koruyacak askeri bir örgüte ve kuruma tarihleri boyunca sahip olmadıklarından Türklerin, Ermeni topraklarını işgal etmeleri söz konusu değildir¹³⁶⁵.

İkincisi; Ermeniler, I.Dünya Savaşı öncesi, Osmanlı İmparatorluğu’ndan koparak bağımsızlığını kazanan Yunanlılar, Bulgarlar, Arnavutluk, Sırp ve Araplar gibi uluslardan, gerek yerleşik buldukları bölgeler, gerekse dağılım biçimleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Öbür uluslar, Osmanlı egemenliğine girdikten sonra buldukları bölgelerden ayrılmamış, kendi kültürlerini ve bağımsızlıklarını kazanıncaya dek koruyabilmişlerdir¹³⁶⁶.

Üçüncüsü; Balkanlar’daki bu uluslar gibi Araplar da Doğu’da aynı ögenin avantajlarını taşımaktadır. Arapların yerleşik buldukları bölgelerde Basra, Musul ve Süveyş’in dışında stratejik öneme sahip bölge yoktur. Oysa Ermeniler, İmparatorluk içinde hem dağınık bulunuyor, hem de yoğun buldukları bölgelerde

¹³⁶¹ Sedat Laçiner, “Ermenistan Dış Politikası ve Belirleyici Temel Faktörler, 1991-2002”, **Ermeni Araştırmaları**, S.5, Bahar-2002, s.11.

¹³⁶² **Cumhuriyet**, 27 Aralık 1991 Cuma, s.1.

¹³⁶³ “**Türkiye-Ermenistan Siyasi İlişkileri**” <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, Erişim: 02.03.2017.

¹³⁶⁴ <http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=303>, Erişim: 22.04.2017.

¹³⁶⁵ **Cumhuriyet**, 16 Şubat 1990 Cuma, s.2.

¹³⁶⁶ **Cumhuriyet**, 16 Şubat 1990 Cuma, s.2.

çoğunluğu oluşturamıyorlardı. Ayrıca bu bölgeler, uluslararası rekabetin çalıştığı bölgelerdir. Dahası, Ermenilerin kurmak istedikleri ülkenin dört yanı da Müslüman ülkelerle çevrilidir. İşte tüm bu nedenlerden dolayı Ermeniler, bağımsızlıklarını, ancak yabancı desteğiyle sağlayacakları taktiğini denemişler, yabancı devletler de Ermenilerin bu zayıf yanlarından yararlanarak ve onlara bağımsızlık vaat ederek kendilerini kullanmışlardır. Nitekim birtakım ulusal isteklerle Lozan görüşmelerine katılmak isteyen Ermeni (1918-20) heyetini, İngiliz ve Fransızlar geri çevirmişler, Ruslar da 1920’de Ermenistan Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını ortadan kaldırmış, böylece yalnızlığa itilen Ermeniler, Türkiye’den yardım istemişlerdir. Nitekim Ermenistan Cumhuriyeti’ni tanıyan ilk devlet Türkiye olmuştur”¹³⁶⁷.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin Türkiye’nin tüm barışçıl ve hoşgörülü politikalarına rağmen Ermenistan’ın izlediği husumet siyaseti nedeniyle gelişmediği, iyi gitmediği ve gergin devam ettiğini görmekteyiz. Baktığımızda, bunun en önde gelen sebebinin soykırım iddialarına Ermenistan devletinin de desteklemesi tazminat, sınır tanımamazlık ve toprak talebi gibi gerçek dışı isteklerde bulunmasıdır¹³⁶⁸.

4.3.4. Yunanistan Desteği

Yunanistan’da üslenmiş Ermeni terör örgütleri “Soykırımın 70’inci Yılı” sloganı gösteriler düzenlerken, ülkede 10’u Ermeni, 70 terör örgütünün faaliyet gösterdiği belirlenmiş ve bunların isimleri Yunan Hükümeti’ne bildirilmiştir¹³⁶⁹.

Yunanistan’da üslenmiş Ermeni terör örgütlerinin başlıcaları şunlardır: ASALA, ESAK, Yunanistan Ermeni Gençlik Örgütü, Ermeni Ulusal Komitesi, Ermeni Halk Eylem Birliği, Ermeni Devrim Ordusu, Ermeni Ulusal Direniş Hareketi, Selanik Ermeni Gençlik Örgütü, Ermeni Tutukluları Kurtarma Komitesi, Ermenistan’ın Kurtuluşu için Silahlı Propaganda Birliği. Bu 10 örgüt dışında Ermeni Hayır Cemiyeti, Ermeni Kültür Derneği, Ermeni Ortodoks Merkez Komitesi adlı üç kuruluş, eylemci örgütlere pasaport, para ve sığınma kolaylıkları sağlamada destek grupları olarak faaliyet gösteriyor. Ermeni cinayet şebekelerine Kıbrıs Rum, Libya, Lübnan, Suriye ve sahte Türk pasaportları sağlamada, düzenli işleyen bir yapıya sahip oldukları da bildirilmektedir¹³⁷⁰.

¹³⁶⁷ **Cumhuriyet**, 16 Şubat 1990 Cuma, s.2

¹³⁶⁸ İdris Bal, “Türkiye-Ermenistan İlişkileri”, **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ed. İdris Bal, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s.400.

¹³⁶⁹ **Hürriyet**, 19 Mart 1985 Salı, s.1.

¹³⁷⁰ **Hürriyet**, 19 Mart 1985 Salı, s.1.

1960'ta 4.000 kadar Ermeni'nin yaşadığı Kıbrıs'taki Ermeni nüfusu 1961'de Sovyet Ermenistanı'na göç nedeniyle, 1963'teki Rum saldırıları ve 1974'teki kanlı Yunan darbesinden sonra 2.000'e gerilemiştir. Ocak ayında Ermeniler'le birlikte Kıbrıs'taki Maronit ve Latin azınlıkları da Rum Temsilciler Meclisi için birer temsilci seçecek olup Ermeni, Maronit ve Latin azınlıklarının Rum Temsilciler Meclisi'nde oy hakkı bulunmamaktadır¹³⁷¹.

4.3.5. Almanya Desteği

Ermeniler Berlin'de, Protestan Kilisesi'ne ait Goethe Sokağı'ndaki iki katlı "Haus der Kirche"de 400 kişinin katıldığı bir toplantıda Protestan papaz Manfred Richter, Ermenilerin (sözde) soykırım iddialarını ve Türkiye'den toprak taleplerini tekrarlamıştır. Berlin'den yayın yapan SFB radyosu, kilisenin düzenlediği ve 10 dakika ayırdığı programda Berlin Hür Üniversitesi öğretim üyesi Krikor Mirigyan sözkonusu iddia ve talepleri yinelemiştir¹³⁷².

4.3.6. Vatikan Desteği

Ermeniler uluslararası arenada daha çok destek görmek için harekete geçerek Ermeni Katolikosluğu yani Gregoryen Kilisesi ile Papalık yani Vatikan arasındaki dini anlaşmazlıkları ortadan kaldırma, buzları eritme peşine düşmüşlerdir. Katolikos Karekin bu amaçla Vatikan'ın yolunu tutmuştur. Tam da 24 Nisan'da Falanjist Parti'nin yayın organı Le Revell gazetesi birinci sayfasında, "Karekin II Roma'da" başlığıyla yayınladığı yazıda, Karekin II'nin, Nisan ayının Ermeni halkı ve Kilisesi üzerindeki trajik anısına, değindiğini ancak Papa'nın sessiz bir onamadan öteye gitmeyen isteksiz desteğini ele almıştır. Papa'nın, Katolik kamuoyunun Ortodoks Patrikhanesi'ne verdiği önemi vurgulamak için İstanbul'a gittiğini, dile getirmiştir¹³⁷³.

Katoliklerin dini lideri Papa II. Jean Paul da sonunda Ermeni oyununa alet oldu ve önceki gün Vatikan'da düzenlenen bir ayine katılarak, Osmanlı İmparatorluğu döneminde 70 yıl önce yaşanan acı olaylardan söz etmiştir. Papa aynı zamanda devlet başkanı bulunduğu ülkede 9 Haziran 1977'de Türkiye Büyükelçisi

¹³⁷¹ Tercuman, 12 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

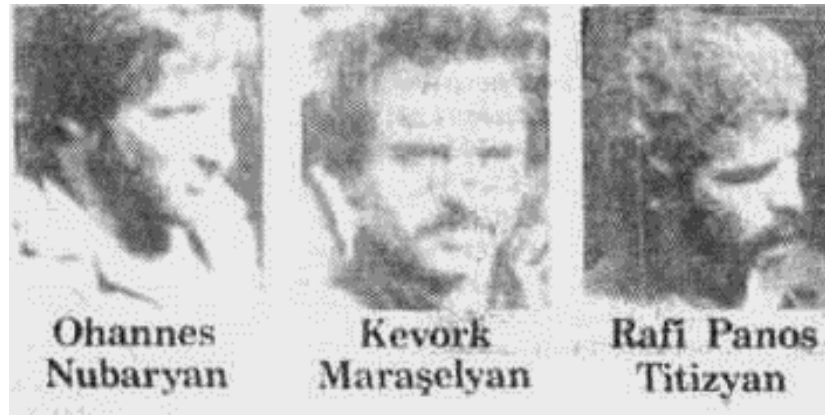
¹³⁷² Milliyet, 16 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹³⁷³ Cumhuriyet, 01 Haziran 1983 Çarşamba, s.1.

Taha Carım'ın Ermeni teröristler tarafından öldürüldüğünü unutarak bütün Katolikleri, 70 yıl önceki olaylarda ölenler için dua etmeye, çağırıştır¹³⁷⁴.

4.3.7. Kanada Desteği

Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne 12 Mart 1985'te silahlı saldırı düzenleyen, 13 kişiyi 4 saat süreyle rehin tutan üç Ermeni terörist Lübnanlı Ohannes Nubaryan, Suriyeli Kevork Maraşelyan ve Raffi Panos Titizyan mahkeme tarafından silahlı saldırı düzenleme ve koruma görevlisi Claude Brunelli'yi öldürmek suçundan yargılanıp ve ömür boyu hapse mahkûm olmuşlardır¹³⁷⁵.

Fotoğraf 74. Ottawa Büyükelçiliğini Basan Üç Terörist¹³⁷⁶

4.4. Türk Tezini Destekleyen Görüşler

Prof.Muammer Aksoy; ASALA'nın 19.yy'daki Ermeni komitetelerinin devamı olup eski Çarlık Rusyasının politikasını uygulayan Sovyetler ile Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetiminden hesap sroulması gerektiğini belirtmiştir. Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu, Ermeni davasının kaçakçılık şebekeleri ile olan bağlarını olduğunu, Türk milleti hangi ideolojik görüşten olursa olsun birlik olmalı ve bizi yıpratmak isteyen dış güçlere meydan vermemelidir” demiştir¹³⁷⁷.

Emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün de Ermeniler ile Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki ilişkiler üzerinde durarak, bir an önce gerçekleri öğrenmeye çalışılması gerektiği dile getirmiştir¹³⁷⁸.

¹³⁷⁴ **Tercüman**, 26 Nisan 1985 Cuma, s.1.

¹³⁷⁵ **Hürriyet**, 01 Aralık 1986 Pazartesi, s.1.

¹³⁷⁶ **Hürriyet**, 01 Aralık 1986 Pazartesi, s.1.

¹³⁷⁷ **Güneş**, 18 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

¹³⁷⁸ **Güneş**, 18 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

Aralık ayı sayısını Türkiye'ye ayıran, Londra'da yayınlanan "Institute For European Defense And Strategic Studies" adlı dergide, Sovyetler Birliği'nin Doğu Anadolu'da sözde bağımsız bir Ermenistan kurulmasını desteklediği ve bu yönde siyaset izlediği ifade edilmiştir. Sovyetlerin, Türkiye'nin doğusunda, (sözde) bağımsız bir Ermeni devleti oluşturmak için büyük çaba harcadığı ileri sürülerek, "bunun için, tıpkı Papa suikastında olduğu gibi, çeşitli ülkeler ve etnik gruplar perde arkasından destekleniyor", denilmiştir¹³⁷⁹.

4.4.1. Fransız Hükümetlerinin Desteği

ASALA'nın yan kuruluşlarından Paris'teki Ulusal Ermeni Hareketi-MNA yaptığı bir açıklamada, Fransa'nın, Türkiye'yle kaygı verici bir yakınlaşma içinde olduğu, örgütün siyasal bürosu mensuplarından Avignon kentinde tutuklu bulunan Levon Gilbert Minasyan'la dayanışma içinde bulunduğunu söylemiştir. Suçsuz olduğunu iddia eden 29 yaşındaki Levon Gilbert Minasyan 2 Ağustos'ta Aix-En-Provence yargıcınca cezaevine gönderilmişti¹³⁸⁰.

Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand'ın özel temsilcisi olarak geçen hafta Türkiye'yi ziyaret eden emekli büyükelçi Etienne Manach'ın, Ankara'da Turkish Daily News gazetesine verdiği demeç yüzünden hükümet ile Fransa'daki Ermeniler'in arası açılmıştır. Ermeni "Taşnak Partisi" ve "Ermeni Davasını Savunma Komitesi" adlı örgütler ile sağ muhalefete mensup bir milletvekili, Manach'ın Ankara'da verdiği bir demeci eleştirmişlerdir. Bu arada, muhalefetteki, "Cumhuriyet için Birlik Partisi" üyesi Michel Noir da, Başbakan Pierre Mauroy'nun dikkatini Manach'ın Ankara'daki açıklamalarına dikkat çekerek, temsilcinin bu şekilde konuşma yetkisini nereden aldığını sormuştur¹³⁸¹.

Fransız "Le Monde Diplomatique" gazetesinin birinci sayfasından verilen konuyla ilgili geniş araştırma yazısında. ASALA'nın Agop Agopyan adlı Ermeni'nin liderliğindeki milli ve askeri kanadının, FKÖ ile ilişkileri, örgüt içindeki mücadeleden galip çıkan Agop Agopyan'ın FKÖ düşmanı Ebu Nidal'e yanaşmasından sonra iyice su yüzüne çıkmıştır. ASALA'nın FKÖ ve ona bağlı yan kuruluşlara sırtını çevirmesinden sonra ise, FKÖ yöneticilerinden Ebu İyad, bu defa

¹³⁷⁹ **Hürriyet**, 16 Temmuz 1984 Pazartesi, s.1.

¹³⁸⁰ **Milliyet**, 09 Ağustos 1984 Perşembe, s.1.

¹³⁸¹ **Tercüman**, 18 Temmuz 1984 Çarşamba, s.1.

Fransa'ya ASALA'yla ilgili önemli ipuçları ve bilgiler verdiği, Orly katliamından sonra 50 Ermeni militanın yakalanmasını sağladığı, kaydedilmiştir¹³⁸².

Paris'te, Ermeniler 24 Nisan (sözde) Ermeni soykırımını anma yürüyüşlerinde tek bayrak altında toplanmayı başaramazken, Fransız Televizyonu ikinci kanalında ilk kez Ermeni iddialarının yanısıra, "Ermenileri 1915'de Ruslarla işbirliği yapmakla suçlayan" Türk savına yer verilmiştir¹³⁸³.

Fransa'da yayınlanan Le Figaro gazetesi, sözde soykırım anma törenlerini yorumsuz verirken, Le Matin gazetesi, Ermenilerin bölünmesini başarısızlık olarak yorumlamıştır. Gazete, bir tür Ermeni FKÖ'sü kurulmasının düş olarak kaldığını belirtmiştir. Le Matin, Orly katliamını düzenleyen Ermenilere ağır cezalar verilmesini, Ermeni davasının gerilemesi olarak kabul ettiğini belirterek, Batılı ülkelerin suskun kalarak Türkiye'nin savını bir bakıma kabul ettiklerini kaydetmiştir¹³⁸⁴.

Artık Ermeni teröristlerin hedefinin sadece Türk diplomatlar olmadığını belirtildiği bir raporda bazı işadamları, ilim adamları ve derneklerin de hedef olarak seçildiği ileri sürülmüştür. Ermeni terör örgütleri hakkında geniş bilgi verilen raporda ASALA'nın son iç çatışmalarla 4-5 parçaya bölüdüğü, bunlardan en tehlikelisinin (ASALA-MR) olduğu açıklanmıştır¹³⁸⁵.

Ermeni asıllı Fransız şarkıcı Charles Aznavour'un 1984'de Fransa'nın "Le Monde" gazetesine verdiği uzun bir mülakatta, "Ermeni davası, umutsuz bir davadır. Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında fark vardır. Türkler suçlanamaz. Ermenilerle Türkler arasında aracı olmaya, Türk aydınları ile diyaloga girmeye hazırım" yolundaki çağrısı Ankara'da ilgi uyandırmamıştır¹³⁸⁶.

31 Aralık 1984 yılbaşı günü yayınlanacak bir televizyon programının çekimi için İspanya'ya gelen Ermeni asıllı ünlü Fransız şarkıcı Charles Aznavour, kendisini Ermeni halkının sözcüsü olarak tanıtarak şiddet olaylarına karşı olduğunu söylemiştir. Ermeni halkının uğradığı kıyımdan bahseden Aznavour, 60 yaşına gelmiş tecrübeli bir insan olarak, olayları daha gerçekçi gözle yorumladığını iddia etmiştir¹³⁸⁷.

¹³⁸² **Tercüman**, 19 Ağustos 1984 Pazar, s.1.

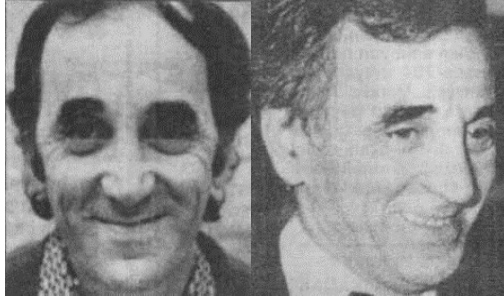
¹³⁸³ **Güneş**, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³⁸⁴ **Güneş**, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³⁸⁵ **Tercüman**, 22 Mayıs 1985 Çarşamba, s.1.

¹³⁸⁶ **Hürriyet**, 18 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

¹³⁸⁷ **Hürriyet**, 15 Aralık 1984 Cumartesi, s.1.

Fotoğraf 75. Charles Aznavour¹³⁸⁸

Bu arada Kin Anıtı'na Ankara'dan sert tepki gelmiş, Bediye Meclisi'nin yeşil ışık yakmasından sonra yeni bir Ermeni kin anıtının dikilmesi girişimleri hız kazanırken, Ankara'nın Fransız mercileri nezdinde gerekli girişimlerini sürdürdüğü ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Yalım Eralp, Fransa'nın Kin Anıtları dikme girişimleri sürerken, bir başka taraftan da Çanakkale Savaşlarının 70. Yıldönümü anısına Avustralya, Yeni Zelanda ve Türkiye'nin karşılıklı 'Sevgi, Saygı ve Dostluk' anıtları dikmelerinin örnek olduğunu, söylemiştir¹³⁸⁹

Ermeni göstericilerin Paris-Canada Meydanı'na dikilmek istenen Ermeni anıtının ilk taşını diplomatik baskılar ve bürokratik engeller nedeniyle koyamadıkları bildirilmiştir¹³⁹⁰.

28 Nisan Pazar günü Paris-Alfortville'de Ermeni anıtının dikilmesinden sonra Türk hükümetinin aldığı, Fransa'yla ilişkilerini yeniden gözden geçirme kararı Agence France Presse dâhil birçok Fransız gazetesinin iç sayfalarında yer almış ancak Fransız hükümetinin tepkisi hakkında hiçbirşeyden bahsedilmemişti¹³⁹¹.

Ermenilerin Paris'in en işlek caddelerinden Grand Palais'de 24 Nisan'da açılışı yapılması planlanan Ermeni anıtının inşası, Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Adnan Bulak'ın çabalarıyla durdurulmuş, Ermenilere anıt dikme izni vermemesi için tam üç yıldan bu yana Paris Belediye Başkanı Jacques Chirac'a karşı mücadele veren Büyükelçi Bulak, 23 Nisan gecesi anıtın dikileceği yerde 30 kişilik bir tribün yapıldığını öğrenince, Fransa Dışişleri'ne son derece sert tepki göstermiş, Dışişleri Bakanı Roland Dumas'nın baskı ve talimatıyla, Chirac tribünleri söktürmek zorunda kalmıştır. Chirac'tan 10 m.lik bir toprak parçası istendiği, her yıl 24 Nisan'da Türkiye'de kaybettikleri yakınları için dua edecekleri ve anıtın dinsel bir nitelik

¹³⁸⁸ **Hürriyet**, 18 Haziran 1984 Pazartesi, s.1.

¹³⁸⁹ **Hürriyet**, 20 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹³⁹⁰ **Güneş**, 27 Nisan 1985 Cumartesi, s.1

¹³⁹¹ **Güneş**, 04 Mayıs 1984 Cuma, s.1.

taşıyacağı bildirilmiştir. Büyükelçi Bulak tarafından defalarca uyarılmasına rağmen Paris Belediye Başkanı'nın yakın arkadaşı Belediye Meclis üyesi Deveciyan'ın baskısıyla sözkonusu toprak parçasını Ermeni cemaatine bağışlayan Chirac, seçim öncesinde 150 bin Ermeninin oyuna gereksinimi olduğunu açıklamış, bu kez de Başbakan Özal'dan da bir mektup almıştır¹³⁹².

Fotoğraf 76. Hürriyet Muhabirinin Büyükelçi Adnan Bulak'la Röportajı¹³⁹³

Türkleri hedef alan her Ermeni terörünün arkasında; Maurice Karagözyan, Andre Santini, Ermeni Kongresi Başkanı Pasteur Karnusyan, Avukat Patrick Deveciyan ve Jean Caillonneau gibi isimlerin olduğunu görmekteyiz¹³⁹⁴. Fransa'nın Ankara Büyükelçisi Fernand Rouillon, iki ülke arasındaki ilişkileri değerlendirirken, Ermeni sorununa ilişkin olarak geçmişte meydana gelen olaylardan ne olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti'nin sorumlu tutulamayacağını, bu görüşün ise çeşitli kez Fransa'nın en üst makamlarınca ifade edildiğini söylemiştir. Büyükelçi Rouillon, Lozan Anlaşması'na imza koyan Fransa'nın, bu anlaşmayla belirlenen sınırlara sahip Türk topraklarının bütünlüğünün korunmasının yanında olduğunu belirterek şöyle konuşmuştur: *“Fransa, bölücülüğün hiçbir çeşidini tanımayacağı gibi, asla onaylamaz. Ayrıca bir sorunu alet ederek, en nefret edilecek teröristlere başvurarak ülkenizde istikrarsızlık yaratmaya çalışanlara her zaman karşı çıkmıştık”*¹³⁹⁵.

¹³⁹² Hürriyet, 08 Mayıs 1985 Çarşamba, s.1.

¹³⁹³ Hürriyet, 08 Mayıs 1985 Çarşamba, s.1.

¹³⁹⁴ Tercüman, 12 Temmuz 1985 Cuma, s.1.

¹³⁹⁵ Cumhuriyet, 22 Ekim 1985 Salı, s.1.

Fotoğraf 77. Fransa'nın Ankara Büyükelçisi Fernand Rouillon¹³⁹⁶

Ermeni görüşlerine itiraz şeklindeki Fransız hükümetinden resmi açıklama geldi. Açıklamada:

“Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu döneminden sorumlu tutulamayacağını; İkinci olarak Fransa, Lozan Antlaşması ve BM Şartı'na bağlıdır, bunlara göre Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarının kesin ve kalıcı olduğunu kabulleniyoruz. Fransa bu konuda Ermeni görüşlerine herhangi bir destek veremez. Ermeni iddialarına gelince, Fransa bu konuda kesin tutumunu açıkladı. Dışişleri Bakanımızın dediği gibi Fransa, uluslararası ve tarafsız bir tarihçiler komisyonunun kurulmasını, bu komisyonun Ermeni iddialarının doğruluğunu araştırmasını istiyor. Eğer böyle bir girişim gerçekleşirse, konuyla ilgili tüm arşivlerini bu komisyona vermeyi kabullenmiş durumda” denildi¹³⁹⁷.

Fernand Rouillon yaptığı açıklamada, basının bu konudaki görüşleri olumsuz değil, dolayısıyla Ermeni iddiaları doğrultusunda yayın yaptıkları söylenemez. Unutmayın ki, hükümetin basına karışmaya hakkı yoktur ve radyo-televizyona da özerk kuruluştur ve yayınlarına devlet karışamaz, demiştir¹³⁹⁸.

Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand'ın, Ermeni toplumuna hitaben, onları destekleyici konuşma yapması ile Dışişleri Bakanlığı'nın resmi görüşleri arasında bir çelişki görüldüğünü Fernand Rouillon'a hatırlatınca şu açıklamayı yapmıştır: *“Cumhurbaşkanı'nın konuşması kuşkusuz politik bir demektir. Dışişleri'nin resmi görüşünü verdikten sonra konu hakkında daha fazla bir şey söylemeye gerek yok. Geçmişte olanları, tarihte yaşananları tarihçilere bırakalım”*¹³⁹⁹.

¹³⁹⁶ **Cumhuriyet**, 22 Ekim 1985 Salı, s.1.

¹³⁹⁷ **Hürriyet**, 04 Şubat 1986 Salı, s.1.

¹³⁹⁸ **Hürriyet**, 04 Şubat 1986 Salı, s.1.

¹³⁹⁹ **Hürriyet**, 04 Şubat 1986 Salı, s.1.

4.4.2. A.B.D. Hükümetlerinin Desteği

1983 yılında Türkiye'ye gelen Jim Pearson'u ağırlayan Sualtı Sporları Federasyonu Başkanı Taylan Uygur, “Amerikalı Polis Ege kıyılarında binlerce sualtı fotoğrafı çekmişti” demiştir. Jimmy Pearson'un ASALA ile ilişkisi olabileceği gibi geçen yıl Türkiye'ye gelişinde planlanmış bir hareket olabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur¹⁴⁰⁰.

1976'da bir kişinin ölümü ile sonuçlanan olaydan sonra da sınır dışı edilen Kevork Papazyan'ı Fransız Polisi yine sınır dışı etmekle yetinmiş, Lübnan'dan gelen bir uçakla Paris'in Orly Havaalanı'na indiği sırada yakalamıştır¹⁴⁰¹. Öte yandan gazete, ASALA adlı Ermeni terör örgütünün, bürolarına gönderdiği 14 Ağustos tarihli bir mektubu yayınlamış, Los Angeles Havaalanı'nda meydana gelen olayı, ASALA'ya bağlı “Şehit Hatick Havaryan” grubunun üstlendiğinden bahsetmişlerdir¹⁴⁰².

A.B.D.'de yaşayan Ermeniler, 1984 Los Angeles Yaz Olimpiyatları sonunda, Türk kafilesinin bagajlarını taşıyan otobüse önce bomba yerleştirip sonra da ihbar etmekten tutuklu bulunan sahte kahraman polis görevlisi Jimmy W. Pearson'un, Türkiye hesabına çalıştığını iddia etmişlerdir. İddiaya göre Pearson'ın 1983 yılında Türkiye'ye gitmesi ve 1984'de Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosluğu koruma ekibinde yer alması, yeterli delil sayılmaktaydı. Ancak Pearson, önceki gün polis teşkilatındaki görevinden istifa etmiştir. Los Angeles polis şefi William Booth, Pearson'un istifa ederek, polis teşkilatı disiplin komitesinde bu suçtan yargılanmaktan kurtulduğunu söylemiştir. Ancak Pearson hakkında adli makamlar tarafından açılmış olan dava düşmemiştir¹⁴⁰³.

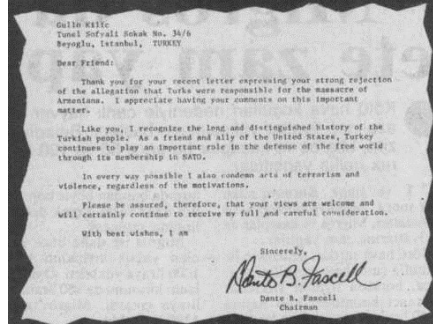
A.B.D.'de ilan edilmesi istenen Ermeni Anma Günü'ne Hayır Kampanyası çerçevesinde A.B.D. Temsilciler Meclisi ve Senatosu'nun üyelerine Türkiye'den mektuplar yağmaya devam etmiştir. En çok mektup alanlardan biri Dışişleri Komitesi Başkanı Dante Fascell'dir.

¹⁴⁰⁰ Tercüman, 16 Ağustos 1984 Perşembe, s.1.

¹⁴⁰¹ Tercüman, 16 Ağustos 1984 Perşembe, s.1.

¹⁴⁰² Tercüman, 31 Ağustos 1984 Cuma, s.1.

¹⁴⁰³ Tercüman, 12 Aralık 1984 Çarşamba, s.1.

Fotoğraf 78. Ermeni Anma Günü Hayır Kampanyasına Cevabi Mektup¹⁴⁰⁴

Bay Fascell'in tepkilere cevabi mektubu ise şöyledir:

“Türklerin Ermenileri toplu halde katlettikleri iddialarına sert tepkilerinizi içeren mektubunuza teşekkürler. Bu konuda fikirlerinizi almak beni çok memnun etti. Sizin gibi ben de Türk halkının eski ve parlak tarihini biliyor ve takdir ediyorum. A.B.D.'nin dostu ve müttefiki olarak Türkiye, NATO üyeliğiyle Hür Dünya'nın savunmasında çok önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Ben de, nedenleri ne olursa olsun, terör ve şiddet hareketlerini nefretle kınıyorum. Görüşlerinizi almanın beni çok memnun ettiğine ve bu konuya önemle ve dikkatle eğilmeye devam edeceğime sizi temin ederim”¹⁴⁰⁵.

Ermeni terör hareketleri 1974 Kıbrıs harekâtından sonra daha da artmıştır. Demek ki arkasında Türkiye'ye zarar vermek isteyen güçler söz konusudur. Tercüman gazetesinin A.B.D. Temsilciler Meclisi'nde bir tasarı oylaması esnasındaki sorusu üzerine bunun kabulünü önlemenin tek yolunun A.B.D. icra kuvvetinin böyle bir tasarinın meclisten geçmesinin Türkiye ile A.B.D. arasındaki ilişkilere ciddi zarar vereceğini, hükümetinin kendi meclisine anlatmasıyla mümkün olacağı, belirtilmiştir. Yoksa hadise, hukukçular veya tarihçiler arasında bir münazara değildir ve A.B.D. Meclisi'nde tasarıya şu veya bu şekilde oy verenleri kapsayan bir PR araştırması yapılsa, değil Ermeni iddiaları hakkında bilgili olmayı, Türkiye'nin haritadaki yerini bile kolaylıkla bulamayacakları ortadadır. Türkiye, A.B.D. ve BM dâhil, Ermeni sorunu hakkındaki tüm verilerini ilgili mercilere sunmalı, gerçekleri ve sorunun içyüzünü gelip yerinde anlatmalıdır, denilmiştir¹⁴⁰⁶.

New York'ta yayınlanan Ermeni gazetesi “The Armenian Report”, Ermeni asıllı ünlü tarihçi Dr.Robert John Ermeni örgütler tarafından Türkiye aleyhine kullanılan ve Hitler'e ait olduğu iddia edilen Ermeni katliamı ile ilgili sözlerin sahteliğini ortaya çıkaran bir yazı yayınlamıştır. Adolf Hitler'in, 22 Ağustos 1939'da, Alman komutanlara hitaben, “Gücümüz, süratimizden ve

¹⁴⁰⁴ Güneş, 01 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁰⁵ Güneş, 01 Mart 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁰⁶ Tercüman, 11 Aralık 1985 Çarşamba, s.1.

acımasızlığımızdan kaynaklanıyor. Ölüm birliklerini doğuya, kadınları ve çocukları merhamet etmeksizin öldürmeleri için gönderdim. Ermeni katliamını hatırlayan kaldı mı?” şeklinde konuştuğu iddia edilmekteydi. Baden Baden’deki konuşmasında, Amerikan Milli Arşiv Dairesi’nin askeri bölümünde orijinal belgeyi nasıl bulduğunu anlatmış ve alıntının son sayfasından birkaç kelimenin nasıl çıkarıldığını tarihsiz ve imzasız belgenin slaytlarını göstermiştir¹⁴⁰⁷.

A.B.D.’nin San Fransisco kentinde devam eden Kuzey Atlantik Asamblesi 31. dönem toplantılarında, Fransa’nın temsilcisi Frederick Dupont, Ermeni terörünü Yunanlılara rağmen kınamış, Türk diplomatlarının Ermeni teröristlerce şehit edildiklerini hatırlatarak hangi mihrakların ne amaçla desteklediği bilinmeyen terör eylemlerinin önüne geçilmesini istemiştir. İttifakın çok önemli bir üyesi olan Türkiye’ye tüm müttefik ülkelerin yardımcı olmaları çağrısında bulunmuştur. Rapora çeşitli eleştiri ve itirazlar yönelten Yunanistan baştemsilcisi Kleantihis Zervos’tan sonra sözalın Dupont Yunanistan’ın ittifak içerisindeki tutumunu eleştirerek, Türkiye’nin NATO Savunmasındaki önemini vurgulamıştır. Yardımın arttırılmasını dileyen Fransa temsilcisi Yunan lobisinin aksi yöndeki çabalarının dikkate alınmamasını istedi. Rapor, Amerikalı Kongre üyesi Bedham ile Federal Alman Parlamenter Petersen tarafından ortaklaşa hazırlanmış ve Savunma Alt Komitesi tarafından benimsenerek komisyona gönderilmiştir¹⁴⁰⁸.

Türk Hahambaşı David Asseo, *“Türkiye’de azınlık sorunu olduğunu iddia edenler, Türkiye’yi tanımayanlardır. Türk tezini ve Türkiye’nin haklılığını her zaman, her yerde savunmayı önemli bir görev sayıyoruz”* demiştir. Türk Hahambaşı’nın Amerika’daki Musevi lobisinin Ermeni iddialarını sert bir dille eleştirmesi, Türkiye’de yaşayan Musevi yurttaşlarımızı da memnun etmiştir¹⁴⁰⁹.

Hahambaşı Asseo, Türkiye’nin kendilerinin de vatanı olduğunu ve bu vatana daima yararlı olmak için gayret sarfettiklerini vurgulayarak, şunları söylemiştir: *“Türkiye’de bir azınlık sorunu olduğunu iddia edenler, Türkiye’yi tanımayanlardır. Biz Müslüman Türklerle daima kardeş gibi geçindik. Ve 500 seneden beri iki toplum arasında bir ihtilaf bile sözkonusu olmamıştır. Esasen Türk toplumunun karakteri de asla zulme müsait değildir”*¹⁴¹⁰.

¹⁴⁰⁷ **Tercüman**, 09 Ağustos 1984 Perşembe, s.1; **The Armenian Reporter**, Vol.XVII, No.40, Washington, 1984, p.2.

¹⁴⁰⁸ **Yeni Asır**, 04 Ekim 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁰⁹ **Güneş**, 28 Ekim 1984 Pazar, s.1.

¹⁴¹⁰ **Güneş**, 28 Ekim 1984 Pazar, s.1.

Fotoğraf 79. Ermeni Terörünün Kökeni ve Destek Gördüğü Ülkeler Konusunda Basında Çıkan Haberlerden Bazıları¹⁴¹¹

Türk dostu olarak bilinen Kongre üyesi Stephan Solarz'ın, BM Soykırım Sözleşmesinin A.B.D. tarafından kabul edilmesini öngören bir tasarımı imzalamasına tepkiler sürmüştür. Solarz'ın yardımcıları tasarının orijinalinin genel olarak soykırımı kınadığını, son anda teklif sahibinin metne Ermeni lafını soktuğunu hatırlatarak, Musevi asıllı Solarz, Musevi lobisinin bir üyesidir ve dolayısıyla (sözde) soykırımı genel olarak reddeden bir tasarımı desteklemesinin imkânı yoktur, demişlerdir¹⁴¹².

Fransız televizyonunda gösterilen, II.Dünya Savaşı sırasında direniş hareketine katılan Manuşyan Grubu, Komünist Partisi'ne bağlı olarak, II.Dünya Savaşı sırasında Alman işgalcilere karşı Paris'te ilk 'gerilla' hareketine girişen ve İspanyollar, Polonya Yahudileri, İtalyanlar, Ermeniler, kısaca yabancı göçmenlerden oluşan bir gruptur. Komünist Partisi'ne bağlı olarak direniş hareketine katılan ve gerillaya öncülük eden yabancı işçiler birliğinin kısa adı ise "MOI"dir. Yahudilerin Fransız Komünist Partisi tarafından ölüme terkedildiğini iddia eden film büyük yankılara yol açmıştır¹⁴¹³.

¹⁴¹¹ **Yeni Asır**, 13 Aralık 1985 Cuma, s.1.

¹⁴¹² **Tercüman**, 10 Mayıs 1985 Cuma, s.1.

¹⁴¹³ "Grup Manuşyan olarak da adlandıran gönüllü partizan savaşçılar, Fransa'ya sığınmış yabancı mülteci ve işçilerin II. Dünya Savaşı'nda, Fransa'yı Alman işgalinden kurtarmak için kurdukları gizli örgüt. Gönüllü direnişçiler arasında İtalyan, İspanyol, Polonyalı Yahudi, Ermeni, Macar, Rumen asıllı yabancılar yer almakta olup hepsi de farklı zamanlarda akın akın Fransa'ya gelip sığınmış, Fransa kendilerini kabul etmiş ama Fransız vatandaşlığına da kabul etmemiştir. Ortak yanları ise faşist, antisemit, frankist hükümetlerden kaçıştır. İspanyollar Franko rejiminden, İtalyanlar Mussolini'den, Leh, Macar, Rumen ve Çekler Nazilerden, Ermeniler ise İttihat ve Terakki yönetiminden kaçmışlardır. Savaş patladıktan hemen sonra, 1940'ta yavaş yavaş bir araya gelmeye ve amatörce bomba hazırlama faaliyetlerine başlamışlardır. Grup Manuşyan gibi aynı amacı güden başka irili ufaklı örgütler de vardır. Daha sonra, direniş hareketi ulusal konsey başkanı Jean Moulin o zamanlar Londra'da bulunan De Gaulle'ü bu örgütleri birleştirmeye ve Londra'dan silah yollamaya ikna eder. 2'ser, 3'er kişilik küçük gurplar halinde yaşamakta, aileleriyle tüm bağlarını kesmekte, takma ad ve sicil numaralarıyla birbirlerini tanımaktadırlar. Talimatlar ve silahlar Londra'dan gelmekte, üç günde ortalama iki saldırı düzenlenmektedir. 6 ayda toplam 120 suikast düzenlemiş ve 13 treni rayından çıkarmışlardır. Suikastlar Nazi subaylarına yöneliktir. Paris'in işgali Almanlar için bir gurur kaynağıdır ve Paris sokaklarında üniformalarıyla göz dolduran Nazi subayları direniş başladıktan sonra artık sivil

Ancak 1943 yılında, polisin grubu kıştırması sonucu, Manuşyan'ın da dâhil olduğu 10 komünist kurşuna dizilmiş, Almanlar kızıl bir afişi Paris duvarlarına yapıştırarak, direniş hareketinin “yabancılar” tarafından yürütüldüğünü iddia etmişlerdi. Manuşyan grubunda savaşmış ve halen yaşayan 7 Polonya asıllı Yahudi'nin birkaç tarihçinin ve Manuşyan'ın dul karısı Meline'nin yer aldığı, Simone Signoret'nin anlatıcı rolünü üstlendiği filmde Manuşyan'ın dul eşi Meline, kocasının ölmeden önce yazdığı bir mektuptaki, “*bizi satanlar dışında herkesi bağışlıyorum*”, sözlerine dayanarak, grubun kısaca Komünist Parti tarafından harcandığını öne sürmüştür¹⁴¹⁴.

Manuşyan'ın dul eşi Meline, geçtiğimiz yıl Paris'te Türk Konsolosluğunu basan 4 Ermeninin yargılandığı davada, Fransız direniş hareketine katılmış bir Ermeninin dul eşi olarak manevi tanıklıkta bulunmuş, TV'de gösterilen filmde söz alan birkaç tarihçinin de Meline'nin tezini desteklemesi ancak hiç bir kanıt öne sürememesi Fransız basını ve kamuoyunda büyük bir polemige yol açmış, Komünist Partisi'ne yeni bir darbe vurmaya amaçlayan çevreler filmin gösterilmesi için büyük çaba harcamıştı¹⁴¹⁵.

4.4.3. Belçika Desteği

Belçika Dışişleri Bakanı Leo Tindemans, 1915 Ermeni olayları konusunda hiçbir ülkenin Türkiye'de hesap sormaya hakkı olmadığını söylemiş, Vanhorenbek adındaki bir Belçikalı milletvekilinin, “İngiltere ve Federal Almanya gibi, Belçika da 1915 yılında Türkiye'deki Ermenilere yapılan (sözde) soykırımın tanınmasına karşı” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Soykırım uygulamalarının cezalandırılması BM genel Kurulu'nun 9 Aralık 1948 kararıyla kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyi imzalayan Türkiye, kendi

---

elbiselerle dolaşmaya başlarlar. O güne kadar Almanlara karşı ciddi bir direniş, gizli bir örgütlenme olmamıştır. Direnişte toplam 7 Ermeni vardır. Misak Manuşyan örgütün yöneticisidir. 1 Haziran 1943'de başkanlığa seçilerek, askeri komiser olarak görevlendirilmiştir. Örgütte iki de Ermeni kadın bulunmakta, biri Misak'ın eşi Meline Manuşyan diğeri yazar ve şair Luisa Aslanyan'dır. Onların görevi Nazilere karşı gizlice duvarlara afiş yapıştırmak ve haber götürüp getirmektir. 1943 Kasım'ında bu direnişçilerden yirmiiki kişi yakalanmış, Manuşyan ve Rajman ise Evry Tren Garı'nda ele geçirilmişlerdir. “Roger” takma adlı bir direnişçi tarafından ele verilip, Şubat 1944'te kurşuna dizildiler.”; “Grup Manuşyan”, <https://eksisozluk.com/grup-manusyan--1693613?nr=true&rf=grup%20manu%C5%9Fyan>, Erişim Tarihi: 07.06.2017; 1944'teki kurşuna dizilmeden kurtulan Arsen Çakaryan 1958'de Fransa vatandaşı olmuş, çok sayıda onur ödülleriyle layık görülmüş, en son da 2012'de Legion d'Honneur sahibi olmuştu.

Çakaryan, Nazi işgali süresinde Alman işgalcilere karşı eylemler gerçekleştiren Yahudi, Ermeni gibi komünist etniklerin oluşturduğu Misak Manuşyan'ın önderliğindeki “Kızıl Afiş” grubun üyesiydi... <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/21072/manusyan-ekibinin-son-uyesi-arsen-cakaryan-101-yasinda-oldu>

¹⁴¹⁴ Güneş, 15 Temmuz 1985 Pazartesi, s.1

¹⁴¹⁵ Güneş, 15 Temmuz 1985 Pazartesi, s.1.

toprakları üzerinde meydana gelebilecek her türlü soykırım hareketini cezalandırmayı kabul etmiştir ancak bu, anlaşma imzalayan ülkelerden herhangi birinin, on yıllar öncesine dayanan olaylar hakkında diğer birinden hesap sorma hakkını vermez”¹⁴¹⁶.

Avrupa Parlamentosu’nda görüşülecek olan ‘Ermeni Soykırımı Raporu’ konusunda parlamenterleri önceden etkilemek isteyen Ermeni Cemiyeti, Sodarite Franco Armenienne, AP’da bir toplantı düzenlemiş, Ermeni tezini savunması için çağrılan Belçikalı Hukuk Profesörü Vonhoeven Ermenileri şaşkına çeviren bir konuşma yaparak iddiaların hukuk açısından bir geçerliliği olmadığını söylemiştir¹⁴¹⁷.

İkinci konuşmacı olarak söz alan Belçika Luovain Üniversitesi Uluslararası Hukuk Profesörü de herkesi şaşırtan konuşmasını yaparken Ermeni cemiyetinin başkanı ne yapacağını bilememiştir. Hukuk profesörü cemiyeti davetlisi olduğu halde, (sözde) soykırımın Türkiye tarafından tanınması hukuki yönden söz konusu değildir, soykırım yapılsaydı bile bunu yapanlar ölmüşlerdir. Türkiye Cumhuriyeti’nden bunun hesabı sorulamaz. Türkiye bugün istese bile bu soykırımını tanıyamaz. Türkiye bu tür tartışmalara girmeye hukuki açıdan hiçbir şekilde mecbur değildir ve edilemez. AP soykırımın kabul etse ve BM alt komisyonunda kabul edilse bile bunların hiçbir hukuki değeri yoktur, demiştir¹⁴¹⁸.

Fotoğraf 80. Fransız Ermeni Dayanışma Cemiyeti Başkanı Christian Sebastian (Solda), Belçikalı Prof. Veroeven (Sağda)¹⁴¹⁹

¹⁴¹⁶ **Cumhuriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁴¹⁷ **Tercüman**, 11 Ekim 1985 Cuma, s.1.

¹⁴¹⁸ **Günaydın**, 10 Ekim 1985 Perşembe, s.2.

¹⁴¹⁹ **Tercüman**, 11 Ekim 1985 Cuma, s.1.

Avrupa Parlamentosu'nda önceki gün Fransız Ermeni Dayanışma Derneği tarafından düzenlenen ve tam bir fiyasko ile biten “Ermeni Katliamı” açık oturumu militan Ermenileri büyük bir umutsuzluğa sürüklemiştir. Avrupa parlamentosunu etkilemek için düzenlenen açık oturuma 436 parlamenterden sadece 9 kişinin katılması bunlarında sonucu beklemeden salondan çıkmaları Ermeniler’i şaşkına döndürmüştür. Türkler’in dışında biri Yunanlı sadece iki yabancı gazetecinin takip ettiği toplantıda Taşnak Partisi temsilcisinin konuşurulmaması ise bardağı taşıran damla olmuştur. Parti temsilcisi Christian Sebastian, zaman kalmadı, gerekçesi ile konuşması engellenince zaten her şey başarısız, diye bağırarak salondan çıkıp gitmiştir. Belçikalı Profesör Veroeven de konuşmasında, Türkleri suçlayamazsınız, deyince şaşkınlık paniğe dönüşmüş, bu adamı niye çağırdınız, diye söylenenler görülmüştür¹⁴²⁰.

4.4.4. İngiltere Desteği

İngiliz polisi Türk hedeflere karşı eylem yapmak üzere ülkeye gizlice girdiği belirlenen bir Ermeni teröristi yakalamak için alarma geçmiş, Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Rahmi Gümrükçüoğlu olay hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir. Yaklaşık iki yıl önce polis, Büyükelçi Gümrükçüoğlu'na yönelik bir suikast hazırlığı içinde olan iki Ermeni tedhişçiyi yakalamış, bunlardan Suriye uyruklu Bedrosyan 8 ayrı suçtan, 8 yıl hapis cezasına çarptırılırken, İran asıllı Gregoryan da delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır¹⁴²¹.

İngiliz polis teşkilatı Scotland Yard'a, bir Batı ülkesinin gizli haberalma örgütü tarafından, Ermeni terör örgütü ASALA üyesi bir teröristin sahte kimlikle Türk hedeflere karşı eylem yapmak üzere İngiltere'ye sızdığı ihbarında bulunulmuştur. Ancak, Londra'daki Türk diplomatlarına veya Türk kuruluşlarına karşı eylem gerçekleştirmek üzere gizlice İngiltere'ye giren Ermeni teröristin, yine adı açıklanmayan bir Batı Avrupa ülkesinden giriş yaptığı ve Ortadoğu kökenli olduğu öne sürülmüştür. 25-30 yaşlarında olduğu bildirilen Ermeni tedhişçinin aranmasına Londra başta olmak üzere, ülkenin her tarafında yoğun bir şekilde devam edilmiştir¹⁴²².

¹⁴²⁰ **Tercüman**, 11 Ekim 1985 Cuma, s.1.

¹⁴²¹ **Tercüman**, 17 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁴²² **Hürriyet**, 17 Aralık 1984 Pazartesi, s.1.

4.4.5. Arjantin Desteği

Arjantin’de yaşayan 70 bin Ermeni, (sözde) soykırım için bir anıt dikilmesi amacıyla hükümete başvurmuş ancak Raul Alfonsin yönetiminden beklediği desteği bulamamıştır. Arjantin Hükümeti’nin (sözde) soykırım anıtının dikilmesine izin vermemesi üzerine Ermeniler muhalefetteki Peronist Parti üyeleriyle sıkı bir ilişki kurma çabasına girişmişlerdir. Peronist Parti’ye büyük bağışlarda bulunan ve bu parti milletvekillerini hediyeyle boğan Ermenilerin 24 Nisan’ın “Ermeni Soykırımı Günü” ilan edilmesi için ikinci bir başvuruda bulunacakları haberi verilmiştir¹⁴²³.

4.5. (Sözde) Ermeni Soykırım Karar ve Tasarıları

(Sözde) Soykırım iddialarının tanınması için yoğun çaba harcayan Ermeniler, son günlerde Amerika, Arjantin ve Uruguay’da faaliyetlerine hız vermişlerdir. Kanun kapsamında olmayan tasarıları Meclis gündemine sevk ettiği için Postane Komisyonu adı verilen komisyondaki 21 üyenin 12’sinin tasarayı desteklediği ve olumlu oy verecekleri öğrenilmiştir. Bu arada. Uruguay’da yaşayan 20 bin kadar Ermeni, (sözde) soykırım iddialarının tanınması ve Türkiye’de istedikleri toprakların geri verilmesi için. Uruguay Hükümeti’nin Ermeni davasını uluslararası kuruluşlarda desteklemesini öngören karar tasarısını parlamentodan çıkarmaya uğraşmıştır¹⁴²⁴.

Federal Almanya’nın Bremen eyaleti Kültür ve Eğitim Senatörü Horst-Werner Franke, Ermenilerin Bremen Siyasal Eğitim Merkezi’nin “1915 Soykırım-Kıyamet” adlı soykırım propagandası içeren bir radyo programı isteğini, iddiaları tek taraflı ve yanlış bulduğundan reddetmiş, Türkiye’deki Ermenilerin ve Hıristiyanların kaderi böyle yayınlarla söz konusu edilemez demiştir¹⁴²⁵.

19-24 Nisan 1985 tarihleri arasında Bremen Eyalet Parlamentosu’nda çıkan tartışmalarda Muhalefetteki Hıristiyan Demokrat grubu, Bremen Eğitim Senatörü Sosyal Demokrat Wedner Franke’yi hedef almış, Franke Ermenilere Türkiye aleyhinde propaganda yapmak imkânını verdiğini belirtmiş, Yeşiller ise Franke’yi Türk hükümetinin etkisinde kalmakla suçlamışlardır. Franke kendini savunması için yaptığı konuşmada Bremen’de yaşayan 27 bin Türk’ün geleceğini düşünmek zorunda

¹⁴²³ **Hürriyet**, 19 Nisan 1986 Cumartesi, s.1.

¹⁴²⁴ **Hürriyet**, 08 Mayıs 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁴²⁵ **Milliyet**, 19 Nisan 1985 Cuma, s.1.

olduğunu, seminerinin iptalinde Türk hükümetinin etkisinin olmadığını kaydetmiştir. Seminer ise son anda iptal olmuştu¹⁴²⁶.

Federal Almanya'nın Bremen ile Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin Mülheim kentinde, (sözde) "Ermeni katliamı" konusunda organizasyonlar yapılacağı, Bremen'de 19-24 Nisan tarihleri arasında, eyalet senatosunun desteğinde "Ermenilerin ve Diğer Hıristiyanların Katliamı" konulu bir hafta, Mülheim kentinde de, protestan kilisesince, 26-28 Nisan tarihleri arasında gene aynı amaçlı konferans düzenlenmiştir. İşin içine dini kuruluşlar da katılarak haftanın Bremen Stephan Kilisesi'nde sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Eyaletler çapındaki iki girişim, Türkiye'nin Bonn Büyükçeliği tarafından şiddetle protesto edilmiştir¹⁴²⁷.

Türk bilim insanları Amerikan Temsilciler Meclisi'ne bir tasarı teklifi sunmuş, tasarıda Ermeni sorunu gerçeğine şu şekilde değinmişlerdir:

"Biz Türk, Osmanlı ve Ortadoğu uzmanı Amerikan akademisyenleri, Amerikan Kongresi'nin 192 nolu birleşik kararında yer alan hususların birçok açıdan yanlış ve yanılgıya yol açıcı niteliğinden endişe duymaktayız. İnsanların insanlara karşı işledikleri suçların hatırlanması için ulusal gün ilan edilmesini tümüyle destekliyoruz. Ancak "Ermeni kökenli 1,5 milyon kişinin Türkiye tarafından 1915 ve 1923 yılları arasında soykırımla katledilmesi" şeklindeki ifadenin kanun metninden çıkartılmasını istiyoruz. Türkiye ve soykırım kelimelerinin bir arada kullanılmasına karşıyız çünkü 14.yy'dan 1922'ye kadar şu anda Türkiye Cumhuriyeti olarak bilinen bölge Osmanlı İmparatorluğu denilen çok uluslu ve dinli bir bütünü parçasıydı¹⁴²⁸.

(Sözde) soykırım iddiasına karşı Türk tezini savunan teklifte imzası bulunanlar, Ermenilerin çektikleri acıları bildiklerini ve o dönemde bölgede yaşamakta bulunan Müslüman halkın acılarını bildiklerini, Birinci Dünya Savaşı boyunca Lübnan'da çatışmaların meydana geldiği, söz konusu yıllarda hastalık açlık ve diğer acılarla daha da arttığı, bunların sonucunda hem Müslüman hem de Hıristiyan toplulukların uğradığı can kaybının çok büyük miktarlara ulaştığını, anımsattılar¹⁴²⁹.

Teklifin devamında, ancak tarihçilerin savaşçılar ile masumlar arasındaki mesuliyeti tam olarak belirleyebilmeleri ve Doğu Anadolu'da yaşayan çok sayıda Müslüman ve Hıristiyan halkın ölümüne ve göç ettirilmesine yol açan olayların anlaşılabilmesi için çok sayıda araştırmanın yapılabilmesi gerekmektedir. Tarihi yapanlar devlet adamları ve politikacılar, yazarlar ise tarihçilerdir. Dolayısıyla onlara

¹⁴²⁶ **Tercüman**, 18 Mayıs 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁴²⁷ **Güneş**, 06 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁴²⁸ **Günaydın**, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴²⁹ **Günaydın**, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

belgelere ulaşma imkânı verilmelidir. Bugüne kadar Sovyetler Birliği, Suriye, Bulgaristan ve Türkiye'nin konuyla ilgili arşivleri çoğu zaman tarihçilere kapalı kalmış olduğundan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1915–1923 yılları arasındaki 192 sayılı kararda sözü edilen tarihi gerçekler yeterince bilinemeyecek, suçlamalar Türkiye halkı için haksız bir itham olup söz konusu trajik olayları henüz anlamaya başlamış araştırmacıları olumsuz biçimde etkileyecektir, denilmekteydi. Kararın Kongre'den geçmesi demek söz konusu tartışmanın hangi tarafın haklı olduğundan çok kanun gücüyle bir tarafın diğer tarafa zorla fikrini kabul ettirmesi, anlamına geliyordu¹⁴³⁰.

(Sözde) Ermeni soykırımı iddiaları A.B.D. Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'nda gündem dışı olarak ele alınmış, New York Milletvekili Mario Biaggi, tarihteki bu olaydan şimdiki Türk Cumhuriyeti'nin sorumlu tutulamayacağını, bunun Osmanlı yönetimi sırasında işlenmiş bir suç olduğunu, söylemiştir. Demokrat Parti California Milletvekili Tony Coelho Türk hükümetinin sorumlu tutulamayacağı görüşüne karşı çıkarak, Nazilerin soykırım suçu bugün nasıl Batı Almanya hükümeti tarafından kabul ediliyorsa Türk hükümeti için de durum aynıdır, demiştir. A.B.D. Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'na kadar getirilen A.B.D.'de “Ermeni Soykırım Günü” ilan edilmesini öngören tasarısı Tony Coelho tarafından imzaya açılmış genel kurula gerekli 218 imzanın iki fazlasıyla getirilmiş, Silahlı Hizmetler Komisyonu üyelerinin itirazlarına rağmen gündeme alınmış, Genel Kurul oturumunda yapılan oylamada 181'e karşı 233 oyla tasarı reddedilmiştir¹⁴³¹.

Ermeni asıllı California Valisi George Dökmeciyan'ın 24 Nisan'da Ermenilere Los Angeles Başkonsolosluğu önünde gösteri yapma izni vermesi Ankara da rahatsızlık yaratmıştır¹⁴³².

California Eyaleti'nin Ermeni kökenli valisi George Dökmeciyan'ın kararı ile 24 Nisan, (sözde) Ermeni soykırımını anma günü olarak kabul edildi. Bu karar uyarınca 24 Nisan günü tüm bayrakların yarıya indirileceği de açıklandı. Amerika'nın Atlantik yakasında ise en önemli toplantının New York'ta St. Vartan Katedrali'nde düzenleneceği bildirildi. Massachusetts'in Rum kökenli valisi Michael Dukakis de geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 24 Nisan'ı Ermeni soykırımını

¹⁴³⁰ Günaydın, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴³¹ Cumhuriyet, 24 Nisan 1986 Perşembe, s.1.

¹⁴³² Cumhuriyet, 21 Nisan 1986 Pazartesi, s.1.

anma günü ilan edeceğini, açıkladı. Öte yandan, Temsilciler Meclisi üyelerinden Robart Dornan, Washington’da bir Ermeni anıtı dikilmesini önerdi¹⁴³³.

Ermeni tasarısını özetlemek gerekirse; AP, Türkiye’deki Ermenilerin tarihini, kültürünü, dinini tanıyarak; Ermenilerin 1915 olaylarını BM’ye göre (sözde) soykırım olarak tanıdığını, ancak Türkiye’den (sözde) soykırımın hukuki yönünün kavranmasını ve dönemin Türk yetkililerince bunun tanınmadığını gözönünde bulundurarak, 1915 trajik olaylarının Osmanlı’ya büyük acı yaşattığının ve bunun Türk Hükümetince kabul edildiği düşünülerek, tartışmalı içeriğe sahip olan Ermeni sorununun söz konusu gruplarca yapılan anlamsız terör hareketlerini haklı çıkarmayacağı bilindiğinden, Türklerle azınlıkları uzlaşmaya teşvik ederek Ermenilerin 1915’te yaşadıklarını üzüntüyle karşılar, denmiştir. Ermenilerin uğradıkları trajedi gözönüne alınarak, kimliklerini geliştirme, azınlık haklarını güvence altına alma ve anayasal çerçevede hiçbir engel olmadan faydalanır. Dolayısıyla Türkiye’de yaşayan Ermeni azınlığa dil, din, kültür, eğitim ve kimlik konularında serbestlik tanınır. Bu suretle Türkiye’yi Lozan Anlaşması hükümlerine göre, azınlık haklarını korumaya davet eder. Hıristiyanlığa ait maddi ve manevi tüm kültür değerlere sahip çıkmaya çağırır. Ermeniler, Türklere yapılan tedhiş eylemlerini tasvip etmez ve açıkça kınar, denilmektedir¹⁴³⁴.

Yukarıdaki ifadenin aksine Patrik Kalustyan, “*Türkiye’de 80 bin Ermeni yaşadığını, üzerlerinde ne siyasi, ne de ekonomik herhangi bir baskı bulunmadığını ve her türlü siyasal ve sosyo-kültürel haklara sahip olduklarını*” söylemiştir.¹⁴³⁵

A.B.D. Başkanı Ronald Reagan, Senato’dan, 37 yıldır bekleyen soykırımı uluslararası suç sayan antlaşmayı yılsonuna kadar onaylamasını istemiştir. Söz konusu antlaşma, II. Dünya Savaşı sonrasında Nazi Almanyasının başta Yahudiler olmak üzere milyonlarca insanı katletmesi üzerine hazırlanmıştır. Söz konusu antlaşmanın Senato’dan geçmesi halinde, Ermeni lobisinin bundan yararlanarak (sözde) soykırımı iddialarını gündeme getirmesi beklenmektedir. A.B.D. Kongresi’nde, Ermenilerin çıkarmaya çalıştıkları dört tasarı var. Bu tasarılar şunlardır:

¹⁴³³ **Hürriyet**, 24 Nisan 1986 Perşembe, s.1.

¹⁴³⁴ **Güneş**, 26 Şubat 1987 Perşembe, s.1.

¹⁴³⁵ **Cumhuriyet**, 24 Şubat 1987 Salı, s.1.

- Ocak ayında New Jersey eyaleti temsilcisi demokrat Robert Roe tarafından sunulan ve 24 Nisan 1985 tarihini, İnsanın İnsana Zulmü ve Ermeni Soykırım Günü, ilan eden tasarısı;
- Mart ayında California temsilcisi demokrat Tony Coelhe tarafından sunulan, ‘24 Nisan Ermeni Soykırım Günü’, tasarısı;
- Mart ayında Michigan eyaleti senatörü Cari Levin tarafından sunulan, 24 Nisan Soykırım Günü, tasarısı;
- Nisan ayı sonunda Ermeni asıllı California eyaleti temsilcisi cumhuriyetçi Charles Paşayan tarafından sunulan, ‘A.B.D. Dış Politikasının Ermeni Soykırım’ını dikkate almasını isteyen tasarı¹⁴³⁶.

4.5.1. 241 Sayılı Tasarı

A.B.D. Senatosu Dış İlişkiler Alt Komitesi, Amerikan dış politikasının Ermeni soykırımı olaylarına göre yönlendirilmesini öngören bir karar tasarısını kabul etmiştir. Ermeni yanlısı Senatörler Levin ve Wilson tarafından hazırlanarak Komite’ye sunulan karar tasarısının oylanması sırasında, herhangi bir muhalefet önergesinin verilmemesi dikkat çekmiştir. Washington’daki Türkiye Büyükelçiliği’nden kararın Senato Alt Komitesi’nde kabul edilmesinden sonra yasalaşması için bir süreç gerektiği ve engellenmesine çalışılacağı açıklanmıştır. Kararın yasalaşması durumunda bundan A.B.D.’nin Türkiye’ye yaptığı askerî ve ekonomik yardımların büyük ölçüde etkilenebileceğini, dış politikanın (sözde) Ermeni soykırımı iddialarına göre yönlendirilmesinin Türkiye’nin A.B.D.’nin kara listesine alınması gibi bir sonuç doğuracağını ancak Reagan yönetiminin de tasarının yasalaşmaması için girişimlerde bulunmasının beklendiğini ifade etmişlerdir¹⁴³⁷.

Amerikan Temsilciler Meclisi ve Senato Dış İlişkiler Komitesi’nin aldığı (sözde) soykırım kararlarına Türkiye’den kınama gelmiştir¹⁴³⁸. Amerikan Temsilciler Meclisi ve Senato Dış İlişkiler Komitesi’nin aldığı kararlar yüzünden yıllardır itham edildiğimiz (sözde) Ermeni soykırımı iddiasının meşrulaştırılması olayı ile karşı karşıya bırakılırken, Reagan yönetimi ile Ermeniler arasında yapılan gizli antlaşmaların ortaya çıkmasının paradoksu gözönünde bulundurulmalıdır,

¹⁴³⁶ **Tercüman**, 18 Ekim 1985 Cuma, s.1.

¹⁴³⁷ **Milliyet**, 13 Eylül 1984 Perşembe, s.1.

¹⁴³⁸ **Hürriyet**, 15 Eylül 1984 Cumartesi, s.1.

denilmiştir¹⁴³⁹. Dışişleri Bakanı Halefoğlu, bugün Senato Genel Kurulu'nda görüşülecek olan ve Ermeni iddialarını benimseyen tasarı karşısında yönetimin tutumunu Armacast ve Burt'a gönderdiği sert mesajlarla eleştirmiştir¹⁴⁴⁰.

Türkiye'nin, A.B.D. Kongresi'ndeki Ermeni hareketlerini "bir seçim yatırımı" şeklinde tahlil ederek, 6 Kasım'da yapılacak A.B.D. başkanlık seçimleri sonrasına kadar bir "bekle-gör" politikasını izlemeyi benimsediğini açıklamasından birkaç saat sonra A.B.D. Senatosu Genel Kurulu, daha önce Dışişleri Komitesi'nden geçen "Ermeni Soykırımını Anma Günü" konulu önergeyi hemen görüşmeye karar vermiştir. Amerika'daki Ermeni lobisinin ünlü yayın organı "Armenian Report" ise önceki günkü haberinde Ermeni lobisi tarafından Kongre'ye sunulan önergelerin A.B.D. Dışişleri Bakanlığı tarafından engellenmemesinin altında Beyaz Saray'dan gelen talimatın yattığını bildirmiştir¹⁴⁴¹.

Kongre'deki siyasi çevreler, Karl Levin ve Pele Wilson adlı senatörler tarafından hazırlanan 241 sayılı önergenin Genel Kurul'dan tıpkı A.B.D. Temsilciler Meclisi'ndeki aynı amaçlı 224 sayılı önermenin oylamasında olduğu gibi "hiçbir engel olmadan" geçmesinin ve böylelikle artık "Ermeni Soykırımını Anma Günü" yolundaki iki önergenin oluşturulacak bir "ortak komisyonda" ortak bir metin haline getirilmesi aşamasına ulaşmasının beklendiğini belirtmiştir¹⁴⁴².

Cumhuriyetçi Partili California Valisi Ermeni asıllı Dökmeciyan ile Başkan Reagan'ın seçim kampanyası süresince Ermeni lobisinin bazı girişimleri konusunda anlaşmaya vardıklarını açıklamıştır¹⁴⁴³.

24 Nisanı 'Ermeni Soykırımını Anma Günü' olarak A.B.D. Kongresi'ne tescil ettirmek isteyen ve bu amaçla önerge veren California'nın Demokrat Temsilcisi Tony Coelho, Temsilciler Meclisi'nin Başkanlık Odasındaki konuşmasında, "*girişimde ısrar edeceğiz. Benzer bir karar, önceki yıllarda da geçmişti, o zaman niye tepki gösterilmedi*", diye sormuş, sonra "*Ocak ayında Kongre toplandığı zaman konuyu yeniden gündeme getireceklerini*", söylemiştir. Kararda, Türkiye'yi suçlamadıklarını, aksine girişimlerinin Ermeni tedhişini önlediği, iddiasında bulunmuştur¹⁴⁴⁴.

¹⁴³⁹ **Günaydın**, 15 Eylül 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁴⁰ **Tercüman**, 16 Eylül 1984 Pazar, s.1.

¹⁴⁴¹ **Güneş**, 19 Eylül 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁴² **Güneş**, 19 Eylül 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁴³ **Güneş**, 19 Eylül 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁴⁴ **Hürriyet**, 15 Aralık 1984 Cumartesi, s.1.

4.5.2. 1987 Yılı 132 Sayılı Tasarısı

Ermeni lobisinin etkin olduğu California'da, Eyalet Senatosu, '24 Nisan'ı "Ermeni Soykırımını Anma Günü" olarak kabul eden bir karar çıkarmıştır. Kongre'de 23 Nisan'da Temsilciler Meclisi'nde ve 24 Nisan'da Senato'da "Ermenileri Anma Günü" etkinliği düzenlenerek yıl içinde tasarı tekrar Temsilciler Meclisi'ne getirilmiştir. A.B.D. Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'na sevk edilen 132 no'lu tasarı dönemin Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ'ın yoğun çabalarıyla 201 evet oyuna karşın 2/3 çoğunluk sağlanamadığından reddedilmiştir¹⁴⁴⁵.

Richard Lehman tarafından "24 Nisan'ı A.B.D.'de tüm Ermeniler için (sözde) soykırıma uğramış kurbanları anma günü" ilan etmek yönündeki 3-7 Ağustos 1987 yılında tartışmaya açılan 132 sayılı Ermeni (sözde) soykırım karar tasarısı, Temsilciler Meclisi'nde çetin müzakerelere yol açmıştır¹⁴⁴⁶. Tasarıya karşı Başkan Reagan'ın tavrı hakkında Dökmeciyan, "*Başkan Reagan, Kongre'deki Ermeni soykırımı karar tasarılarına karşı olduğunu söylemiştir. Ben aynı düşüncede değilim. Kongre, 1915-1918 yılları arasında öldürülen Ermenilerin anısına, 24 Nisan tarihini Ermeni Soykırımı Günü ilan etmelidir*", diye ifade etmiştir¹⁴⁴⁷.

6 Ağustos günü tasarayı destekleyen temsilciler, sabahki oturumda güçlerini yeterli görmeyip Başkan Jim Wright'ın teklifiyle tasarayı geri çekmişler ancak Ermeni destekçisi temsilcilerin yaptıkları lobi çalışması sonuç verince tekrar tasarının görüşülmesi yönünde çalışma başlatmışlardır. Ermeni lobisinin etkin ağızlarından Komisyonu Başkanı William Ford ve Komisyon Üyesi David Bonier, Meclis Başkanı Jim Wright'ın karşı itirazına rağmen tasarı tekrar gündeme alınmıştır. 7 Ağustos sabahı ise Büyükelçi Şükrü Elekdağ, toplam 40 Temsilci ile görüşerek tasarının engellenmesi yönünde kulis yapmıştır¹⁴⁴⁸.

16 vekil 'Türk tezini', 14 vekil ise 'Ermeni tezini' savunmuş; sonunda tasarı 201 olumlu, 189 olumsuz ve bir çekimser oyla kabul edilmiştir. Fakat ortaya çıkan sonuç sayesinde tasarının basit çoğunlukla oylanma imkânı da ortadan kaldırılmış; böylece Ermeni lobisi 1984'ten bu yana 1985, 1986 ve 1987'de arka arkaya 3 kez başarısız kılınmıştır¹⁴⁴⁹.

¹⁴⁴⁵ Kantarcı, **a.g.e.**, ss.270-275; **Hürriyet**, 02 Nisan 1987 Perşembe, s.1

¹⁴⁴⁶ Kantarcı, **a.g.e.**, ss.224-225.

¹⁴⁴⁷ **Hürriyet**, 20 Nisan 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁴⁸ Kantarcı, **a.g.e.**, ss.240-241.

¹⁴⁴⁹ **A.g.e.**, s.242.

4.5.3. 212 Sayılı Tasarı

Senatör Dole'un Senato'ya sunduğu '212 Sayılı Ermeni Tasarısı' 1990 yılı, Ermeni lobisinin (sözde) soykırımı kabul ettirme stratejisinde 1988 ve 1989'a oranla daha yoğun çaba harcadıkları bir yıl olmuştur. Ermeni kuruluşları, 1990 yılını iddia ettikleri '(sözde) soykırımın 75.yıldönümü' olarak kutlamayı kararlaştırmışlardır. Buna göre¹⁴⁵⁰.

“Senatör Dole'un Senato'ya sunduğu '212 Sayılı Ermeni Tasarısı' 1990 yılı, Ermeni lobisinin (sözde) soykırımı kabul ettirme stratejisinde 1988 ve 1989'a oranla daha yoğun çabalar içerisine girilecek bir yıl olarak önemli tutulmuş ve bütün hazırlıklar bu yönde yapılmıştır. Ermeni kuruluşları, 1990 yılını iddia ettikleri (sözde) soykırımın 75. Yıldönümü olarak kutlamayı kararlaştırmışlardır.

29 Eylül 1989'da Kansas Senatörü Robert Dole tarafından Senato Genel Kuruluna sunulan “Ermeni Tasarısı” ancak 1990 yılının Şubat ayının üçüncü haftasında görüşülmeye başlamıştır. Özellikle 1989 yılında–1988 Ermenistan depreminin de etkisiyle Ermeni lobisi 75. yıl için hazırlık dönemi yaşamıştır. The Washington Times, 12 Ekim 1989. Dole, Ermenistan'a Ağustos ayında bir ziyaret yapmış ve Başkan Bush'dan Ermeni Katolikosu'na bir mesaj götürmüştür. Ermenistan ziyaretleri dönüşünde, Senatör Dole ve Bakan olan eşi Elizabeth Dole, 24 Nisan'ın (sözde) Soykırımın 75. Yıldönümünü Anma Günü kabulünü öngören bir karar tasarısı hazırlığı içine girmiş, bu amaçla da A.B.D. Başkanı George Bush'la Maine Eyaleti'nin Kennebunkport kasabasında görüşerek Senato'ya bir “Ermeni Tasarısı” sunmak isteğini bildirmişlerdir. Bununla ilgili haber Kasım 1989 tarihli Milliyet gazetesinde yer almıştır. Bush'un Takip Ettiği Denge Politikası Bush – Quayle ekibinin seçimi kazanması için Ekim 1988'de yeni bir “Amerikan Ermenileri Komitesi” kurulmuştur. Bu komitenin fahri başkanları California Valisi Dökmeciyan ile Temsilciler Meclisi Üyesi Pashayan, aktif başkanı ise Türk düşmanlığı ile tanınmış Barry Zortian'dır.

Komiteede 14 eyaletten oldukça zengin Ermeniler yer almıştır. Kalabalık Ermeni kitlelerinin bulunduğu eyaletler: California, Connecticut, Florida, Illinois, Maryland, Massachusetts, Michigan, New England, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island, Virginia ve District of Columbia'dır. Bununla ilgili haberi “Türkiye'nin tasarıya tepki olarak A.B.D. için getirdiği kısıtlamalar Washington'da tepki yarattı” başlığıyla Milliyet gazetesinin 2 Kasım 1989 tarihli sayısında görmek mümkündür. Yine benzer habere Tercüman'ın, 27 Ekim 1989 tarihli sayısında rastlarız. Ayrıca The Washington Times da, 12 Ekim 1989 tarihinde çıkan sayısında bu konuya yer vermiştir. Türkiye'den Cumhurbaşkanı'nın ve Başbakan'ın gönderdiği mektuplara dahi cevap vermeyerek Türkiye'nin sert tavrına önceleri tepkisiz kalan Bush tepkiler yoğunlaşınca Washington yönetimi Robert Dole tarafından Senato'ya sunulan tasarinin geri çekilmesi için çalışmalara başlamıştır. Yine The Washington Times, 12 Ekim 1989 tarihli sayısında bu yönde bazı senatörlere baskı yapıldığını yazmıştır. Bu senatörlerden bazıları Beyaz Saray'ın isteğine uyararak imzalarını geri çekmeye başlamışlar ve Bush yönetiminin Genel Kurul'a getirdiği Batı Virginia Senatörü Robert Byrd'ün itirazı üzerine tasarı Adalet Komisyonu'na gitmek zorunda kalmıştır. 17 Ekim 1989 tarihli Tercüman gazetesi, “A.B.D. Senatosu'ndan soykırım komedisi; Senatör Kennedy; Ermeni Belgeleri 1913'e kadar tam olarak açıklanıyor. Ondan sonrası için kesin bir şey söylenemez” demektedir. 19 Mayıs

¹⁴⁵⁰ Asil S. Tunçer, a.g.t., s.172.*

baskısında da, A.B.D. Dışişleri sözcüsü Margaret Tutwiller'in Türkiye ile yakın ilişkilere önem verdiklerini ve yaşanan bu tür acı olaylara karşı olduklarını dile getiren beyanatına yer verir. A.B.D. Başkanı Bush, seçimlerden önce bizzat imzaladığı yazılı bir belgeyle (sözde) Ermeni soykırımının tanınması için çalışacağını söz vermişken, bunu seçildikten dört gün sonra bildirmiştir. 17 Ekim'de Adalet Komisyonu'nda ilk sözü alan Senatör Metzenbaum, Ermenilere ait kayıpların olduğunu ancak bunun bir (sözde) soykırım olarak kabul edilmesinin tartışmalı olduğunu ve 1985 yılında '69 Saygın Akademisyen'in imzaladıkları ortak bildiride bunun bir (sözde) soykırım olmadığını açıkça belirttiklerini ifade etmiştir. Ayrıca kendilerini destekler 17 A.B.D.'li parlamenterler de bulunmaktadır ama yeterli değildir. Adalet Komisyonu Başkanı Joseph Biden ise oturum boyunca tasarının kabul edilmesi için yoğun çaba harcamıştır. Sonuçta tasarı A.B.D. Senatosu Adalet Komisyonu'nda yapılan görüşmelerden sonra oylamaya sunulmuş ve buradaki oylamada 7'de 7 oy almış ancak Komisyon Başkanı'nın oyu ile 6 karşı 8 "Evet" oyu ile Genel Kurula gönderilmiştir. Dole'a ayrıca destek veren birçok senatör, büyükelçi ve bürokrat bulunmaktadır. Ermeni Davasına özellikle baş koymuş ünlü isimler şunlardır: Temsilciler Meclisi Başkanı Thomas Philip (Tip) O'Neil; Kongre'nin en eski ve kıdemli üyesi William Broomfield; 1984 başkanlık seçimlerinde Demokratlardan aday olan eski astronot John Glenn; son seçimlerin başkan adayı Alan Cranston; Senator Edward Kennedy.

Temsilcilerde ise; Frank Annunzio, Leo Aspin, Michael Barnos, Tony Coelho, Edward Feighan, Hamilton Fish, James Florio, Benjamin Gilman, Nancy Johnson, Richard Lehman, Matew Martinez, Carlos Waxman, Jim Wright, Gus Yatron; Senatörler: Joseph (Joe) Biden, Rudy Boschwitz, Bill Bradley, Dennis Deconcini, Robert Dole, Carl Lewin, Claiborne Pell, Paul Sarbanos (Yunan Lobisi Lideri). Büyükelçilerden Lübnan Büyükelçisi Abdullah Bouhabib olup zaten kendisi 1915 yılı Osmanlı'da A.B.D. Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun torunudur. Morgenthau, o dönemde yaptığı uydurma haberlerle sorunun yıllarca gündeme taşınmasına yardımcı olmuş, torunu da bu görevi sürdürmüştür. Konuyla ilgili haber için 26 Kasım 1989 tarihli The Wall Street Journal'e ve 26 Ekim 1989 tarihli The Washington Post'a bakılabilir. 2007'de ise Temsilciler Meclisi Başkanlığı'na İtalyan asıllı Nancy (Patricia D'Alesandro) Pelosi gelmiş ve görevde kaldığı 3 yıl boyunca Ermeni Lobisine büyük destek vermiştir¹⁴⁵¹.

4.5.4. 1985 Yılı 192 Sayılı Tasarı

Amerikan Kongresi'nde Ermeni lobisinin temsilcileri, 24 Nisan'a doğru (sözde) soykırım tasarılarını yeniden gündeme getirmeye çalışırken, Türkiye yanlıları ise bunu önlemeye uğraşüyor. 24 Nisan 1985'in, "İnsanın İnsana Zulmü ve Ermeni Soykırımı Kurbanlarını Anma Günü" ilan edilmesi için Temsilciler Meclisi'ndeki girişimlere karşı bir kampanya başlatan Demokrat Parti Kentucky Milletvekili Carroll Hubbard, Hürriyet'e verdiği özel demeçte, şu ana kadar (sözde) Ermeni soykırımı tasarısına karşı olan 33 kişiden imza topladığını bildirmiştir. California

¹⁴⁵¹ Asil S. Tunçer, a.g.t., ss.172-173.; Asil Tunçer, "Ermeni Dostu Dışişleri Bakanı Joseph (Joe) Biden: Çok Önemli Bir Göreve Çok Kritik Bir Atama", 22 Şubat 2015 Pazar, <http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=28851>, Erişim: 06.06.2017 .

Milletvekili Tony Coelho tarafından 98.Kongre döneminde Temsilciler Meclisi'ne sunulan ve Meclis tarafından onaylandığı halde Senato'dan geçmediği için yasalaşmayan 192 sayılı yasa tasarısı aynı milletvekili tarafından 99.Kongre gündemine de gündeme getirilmişti. Öte yandan, aynı tasarının Senato'da Michigan Senatörü Carl Levin tarafından da önerileceği öğrenilmiş, ancak o tarihte henüz bir girişimde bulunulmamıştı¹⁴⁵².

A.B.D. kongresinde Cumhuriyetçi Parti California üyesi Ermeni asıllı Charles Paşayan'ın düzenlediği, (sözde) Ermeni soykırımı anlatan bir resim sergisinin 31 Ekim günü açılacağı, 28 Kasım tarihine kadar sürecek sergide yaklaşık 50 resmin yer alacağı ve kurbanların konu edileceğini söylemiştir. 192 sayılı Ermeni karar tasarısının yeniden gündeme alınması için yoğun çaba harcadıkları, 13 kişilik içtüzük komite üyesinden 9 demokrat üye geçen oylamada 192 sayılı karar tasarısına evet, 4 cumhuriyetçi üye ise hayır oyu kullanmıştır¹⁴⁵³.

Temsilciler Meclisi Başkanı O'Neill ile Ermeni Ulusal Komitesi üyelerinin yaptığı görüşmede, 192 sayılı Karar Tasarısı'nı hazırlayan Temsilciler Meclisi'nin California Demokrat üyesi Tony Coelho da hazır bulunmuştur. 1983'ten bu yana çeşitli vesileler ile Los Angeles'a gelen Temsilciler Meclisi Başkanı Thomas O'Neill şerefine yemekler verip, toplantılar tertipleyen Ermeniler, Demokrat Başkan'ın seçim kampanyası için şimdiye kadar 500 bin dolar (300 milyon Türk Lirası) toplamışlardır. Bu durumdan cesaret alarak Başkan O'Neill ile yapılan toplantıdan sonra bir açıklama yapan Ermeni Ulusal Komitesi, Batı Bölgesi Başkanı Manas Buzikyan, Temsilciler Meclisi Başkanı'nın sözünde duran bir kişi olduğunu ve karar tasarısını bu ay içinde Genel Kurul'a getireceğine emin olduklarını söylemiştir. Öte yandan, Reagan iktidarı, iki Ermeni'yi önemli görevlere; Beyaz Saray Sözcü Yardımcılığı'na Edward Ciğerciyan'ı, Amerika'nın Katar Büyükelçiliği'ne de Joseph Gugasyan'ı atamıştır. Bütün bunların üstüne, Reagan'ın sözcülüğüne yine bir Ermeninin getirilmesi, A.B.D. yönetiminin tutumundaki çelişkiyi ortaya koymuştur¹⁴⁵⁴.

24 Nisan tarihinin "İnsanlığın İnsana Zulmü ve Ermeni Soykırımı Kurbanlarını Anma Günü" olarak kabul edilmesini öngören 192 sayılı Ermeni tasarısı A.B.D. Kongresi'nde reddedilmiştir. California temsilcisi Tony Coelho

¹⁴⁵² **Hürriyet**, 25 Mart 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁵³ **Güneş**, 25 Ekim 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁵⁴ **Hürriyet**, 04 Kasım 1985 Perşembe, s.13.

tarafından hazırlanarak imzaya açılan 192 sayılı karar tasarısı, daha önce 232 olumlu imza toplamış olduğundan, Temsilciler Meclisi Genel Kurulu gündemine getirilmiştir. Oylama sırasında salonda Temsilciler Meclisi'nin 435 üyesinden 412'sinin hazır bulunduğu görülmüştür. 412 üyeden 232'si tasarı halinde, 180'i de aleyhte oy verdi. Kongre iç tüzüğüne göre, ad okunarak yapılan oylamada bir tasarının kabul edilmesi için salonda hazır bulunanların üçte ikisinden olumlu oy alması gerekmekte, buna "usûl dışı oylama" denilmektedir¹⁴⁵⁵.

Tasarının kabul edilmemesinde: Temsilciler Meclisi Silâhlı Hizmetler Komitesi üyelerinin Türkiye'yi ziyaret eden A.B.D. Temsilciler Meclisi Silahlı Hizmetler Komitesi'nin 11 üyesinin mektubu ve geçenlerde Washington Post ve New York Times gazetesinde çıkan, 69 profesörün imza attığı bildiri; Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ'ın yoğun lobi çalışmaları; Reagan yönetiminin tasarıya karşı tavır koyması ve Kongre'ye baskısı etkili olmuştur¹⁴⁵⁶.

1985 yılının Mayıs ayı başlarında Türkiye'yi ziyaret eden Temsilciler Meclisi Silâhlı Hizmetler Komitesi'nin 11 üyesi bir açık mektup yayınlarak, "Tasarının kabulü, sadık, gerek bir müttefimize yersiz ve haksız bir saldırı olacaktır. Tasarının benimsenmesi yapıcı hiçbir sonuç vermeyecektir, tasarıya evet oyu vermek trajik ve vahim bir hatadır ve bizi en çok destekleyen NATO üyesi olan Türkiye için bu tasarının kabulü son derece zedeleyici bir darbe olacaktır" demişlerdir. Mektubu imzalayanlar arasında daha önce Coelho'nun tasarısını imzalayan temsilci Melvin Price da bulunmaktadır¹⁴⁵⁷.

Öte yandan, Washington Büyükelçi Şükrü Elekdağ, tasarının oylama süresince aralıksız lobi faaliyetini sürdürmüştür. Çok sayıda temsilcinin yardımcılarını ile görüşen Elekdağ, tasarının Türkiye için çok önemli olduğunu belirterek kabulü halinde Ankara-Washington ilişkilerinde olumsuz yaraların açılacağını bildirmiştir. Tasarıyı genel kurula getiren Michigan temsilcisi Ford ile California temsilcisi Coelho, oylamadan önce yaptıkları konuşmalarda, tasarının kabulünün Türk-Amerikan ilişkilerini zedelemeyeceğini öne sürmüşlerdir¹⁴⁵⁸.

¹⁴⁵⁵ **Tercüman**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁵⁶ **Tercüman**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁵⁷ **Tercüman**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁵⁸ **Tercüman**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

Bu arada tasarının reddiyle Ermeni lobisinin şoka girdiği öğrenilirken, Büyükelçi Elekdağ, “*Tasarı reddedilmiştir ama lehte oy kullananların çok fazla olmaması bizim dikkatli olmamızı gerektirir*”, demiştir¹⁴⁵⁹.

192 sayılı kanun tasarısı, 24 Nisan 1985 gününün, İnsanın insana zulmünün milli günü olarak kabul edilmesi için ortak karar, demektir. Tasarının ilk metninde, 1915-1923 arasında Türkiye tarafından işlenen (sözde) soykırım, ibaresi yinelenirken, yapılan değişiklik ile Türkiye kelimesi çıkarılmış ve yerine Osmanlı-Türk İmparatorluğu ibaresi konulmuş olması Türkiye’yi rahatlatmak içindir. 24 Nisan 1985 günü Temsilciler Meclisi ve Senato olarak toplanan A.B.D. Kongresi tarafından, “insanın insana zulmü milli günü” olarak kabul edilir ve böyle bir günün özellikle Osmanlı-Türk İmparatorluğu tarafından 1915-1923 tarihleri arasında işlenen soykırımın mağduru olan 1,5 milyon Ermeni ecdadının hatırlanması günü olarak, tüm Ermenilerin ve onların bütün dünyadaki dostlarının hatırasına adanması yetkisi, A.B.D. başkanına verilmiş ve konunun Amerikan halkına duyurulması kendisinden rica edilmiştir¹⁴⁶⁰.

Tercüman gazetesinin, 8 Aralık 1985 Pazar günü baskısında, Belçika’da yayınlanan Le Soir gazetesinin, A.B.D. Temsilciler Meclisi’ne sunulan Ermeni tasarısının kabul edilmesi halinde, Türkiye’nin sert tepki göstereceği, bunun idrakinde olan Amerika’nın Türk isteklerini ciddiye aldığını, Fransız Le Figaro gazetesi de, bir Ermeni devleti kurulmaya çalışılması ve Kıbrıs Rum kesimine yerleşmesi halinde Türkiye’nin adanın tümünü işgal edebileceği öne süren haber yer almıştır¹⁴⁶¹.

A.B.D. yönetimi ve lobiler Kongre’deki oylamayı ertellettirerek hem Başkana hem de Türkiye’ye zaman kazandırmaya çalışmışlardır zira yönetim tasarımı bütünüyle reddettiremeyeceğini anlayınca bu sefer erteleme yoluna gitmiştir. Tasarının oylanma süreci A.B.D.’nin Ankara Büyükelçiliği tarafından da dikkatle izlenmiştir¹⁴⁶².

Tasarıya, Temsilciler Meclisi İhtüzük Komisyonu’nda ret oyu veren Kuzey California Temsilcisi Ed Zschau, “*192 Sayılı Tasarı, Amerika’nın dış politika çıkarlarına aykırıdır*” demiştir. Hürriyet’in Los Angeles muhabiri Safer Yılmaz, Ed Zschau’nun Fresno Kenti’nde yaptığı basın toplantısında genel kurul üyelerini oy

¹⁴⁵⁹ Tercüman, 06 Haziran 1985 Perşembe, s.1.

¹⁴⁶⁰ Tercüman, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹⁴⁶¹ Tercüman, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹⁴⁶² Tercüman, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

toplama kaygısına kapılmadan, bu tasarımı reddetmeye çağırıldığını bildirmiştir. Bunun üzerine Kuzey Californialı Ermeniler kendilerine yakın basın organlarında senatörlüğe adaylığını koyan Ed Zschau'nun "herhalde Ermeni oylarına ihtiyacı yok" diye yazarak tehdit savurmuşlardır¹⁴⁶³.

Öte yandan, 192 sayılı karar tasarısını hazırlayan Demokrat Partili Tony Coelho ise Türk Hükümeti'nin tasarıyla ilgili tepkisini aşırı ve anlamsız bulduğunu söylemiştir. Coelho, "*Türk Hükümeti'nin Amerika ile ilişkilerin bozulacağı yolundaki tehditlerini ve NATO'yu karıştırmasını hiç anlamıyorum... Ben şimdiki Türk Hükümeti'ni hedef almak isteseydim Kıbrıs'tan, insan haklarından ve Rum Ortodoks Kilisesi'nden söz ederdim*", demiş ve tasarının genel kuruldan geçmeyeceğine inandığını sözlerine eklemiştir¹⁴⁶⁴.

Hürriyet'in Washington muhabiri Tuna Köprülü'nün bildiğine göre, 192 sayılı karar tasarısına karşı Türkiye'den gelen tepkiler sonucu Amerikan yönetimi de bu tasarıya karşı harekete geçmiş, Reagan Yönetimi'nin uyarılarını dikkate alan 100 kadar üyenin Demokrat Partili Pennsylvania Temsilcisi Jack Murtha'nın hazırladığı alternatif tasarımı Temsilciler Meclisi'nin Genel Kurulu'nda desteklemesi beklenmektedir. Jack Murtha'nın tasarısında soykırım tüm ülkeleri kapsar biçimde, genel anlamda ele alınmakta ve lanetlenmesi istenmektedir. 192 sayılı tasarının aksine Murtha'nın tasarısında, 24 Nisan'ın değil, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabul tarihi olan 10 Aralık'ın anma günü olarak ilan edilmesi de önerilmektedir. Tasarıda ayrıca, Ermeni, Türk, Osmanlı İmparatorluğu sözcükleri geçmemektedir¹⁴⁶⁵.

A.B.D. Temsilciler Meclisi Tüzük Komisyonu'nda 24 Nisan gününün her yıl A.B.D.'de resmen "Ermeni soykırımı"nın yıldönümü olarak anılmasını öngören tasarımı, Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'nda oylanması gündemdedir¹⁴⁶⁶. Türkiye ve Orta-Doğu çalışmalarında sivrilmiş 60'dan fazla bilim adamımız 192 sayılı karar tasarısının varsaydığı tarihi konuların geçerliliğini araştırmışlardır. Bundan 70 yıl önce Doğu Anadolu'da ortaya çıkan tarihi trajediyi reddetmiyoruz fakat bununla birlikte bu karar tasarısına karşı çıkmak için güçlü nedenler bulunmakta, tasarının reddedilmesi için ne lazımsa yapılmalıdır, demişlerdir¹⁴⁶⁷.

¹⁴⁶³ **Hürriyet**, 09 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁶⁴ **Hürriyet**, 09 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁶⁵ **Hürriyet**, 09 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁶⁶ **Cumhuriyet**, 12 Aralık 1985 Perşembe, s.1.

¹⁴⁶⁷ **Yeni Asır**, 10 Aralık 1985 Salı, s.1.

A.B.D. Temsilciler Meclisi'nde 24 Nisan tarihinin "İnsanın İnsana Zulüm Günü" olarak kabul edilmesini öngören yasa tasarısı; 12 Aralık 1985 Perşembe günü Türkiye saati ile 19.30 sıralarında, Ermeni yanlısı Demokrat Parti Massachusetts Temsilcisi Joe Maely tarafından Meclise sunulmuştur. İlk oylamada tasarının görüşülmesi 156'ya karşı 263 oy ile kabul edilirken söz alan Cumhuriyetçi Parti Missouri Temsilcisi Gene Taylor tasarının aleyhinde konuşmuş ve Türkleri rencide edecek tasarının reddedilmesini istemiştir. Bu arada Michigan Demokrat milletvekili William Ford'un değişiklik önerisi reddedilirken, Pennsylvania milletvekili Murdoh'un daha yumuşak önerisi oylanamadan oturum dağılmıştır¹⁴⁶⁸.

Anavatan Partisi Başkanlık Divanı A.B.D. Temsilciler Meclisi'nde 24 Nisan tarihinin "İnsanın İnsana Zulüm Günü" olarak kabulünü öngören tasarının tekrar görüşülmesini kınadı. Anavatan Partisi Genel Başkan Yardımcısı Bülent Akarcalı, Anavatan Partisi Teşkilatı ve ANAP'lı belediyelerin Amerikan Temsilciler Meclisi'nde durumu şiddetle protesto etmek üzere yüzlerce telgraf gönderdiler¹⁴⁶⁹.

T.B.M.M.'de Milletvekili Ömer Ferruh İltter, 24 Nisan tarihinin "*İnsanın İnsana Zulmü ve Ermeni Soykırımı Kurbanlarını Anma Günü*" olarak kabul edilmesini isteyen 192 sayılı teklifin ABD Kongresince reddolunması konusundaki gündem dışı konuşmasında A.B.D. yönetimini eleştirmiştir¹⁴⁷⁰.

Avrupa gezisi sürmekte olan Başkan Reagan'ın, içinde 49 adet SS görevlisinin de yattığı Bitburg Alman askeri mezarlığını ziyaretinin, Yahudiler nezdinde bir soykırım tartışması yaratırken Başbakan Özal'ın, Washington ziyareti sırasında Reagan'ın Amerikan Kongresi'ne sunulmuş olan Ermeni yanlısı kanun tasarılarına karşı çıktığı yönündeki açıklamaları hatırlatıldı. Washington'daki Amerika Ermeni Kurultayı Genel Başkanı Barry Zortivan'ın, bu başka bir Bitburg olayıdır, dedi. Wall Street Journal, Reagan'ın mevcut görüşlerinin 1981 yılında sarfetmiş olduğu, Yahudi soykırımından önce meydana gelen Ermeni soykırımı gibi hiçbir soykırımın unutulmaması ve ders alınması gerektiği yolundaki sözleriyle çelişki oluşturduğunu belirttiler. Yazıda ayrıca, Ermeni yanlısı tasarıların sahibi Tony Coelho'nun tasarısının mevcut Türk yönetimini kötülemeye yönelik olmadığını savunduğu, fakat

¹⁴⁶⁸ **Yeni Asır**, 13 Aralık 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁶⁹ **Tercüman**, 14 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁷⁰

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=S%D6Z%20ALANLAR&v_altbaslik=&v_mv=&v_sb=%DDSTANBUL&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=13158&v_gelecek_sayfa=6301&v_kullanici_id=12046854, Erişim: 23.10.2018.

Türk yönetiminin bunun tam tersi düşündüğü, hatta karşı lobicilik faaliyeti için Robert Gray and Co. Firması ile de anlaşığı belirtildi¹⁴⁷¹.

New York eyaleti savcılarında Robert M. Morgenthau, The New York Times'da yayınlanan makalesinde 1,5 milyon Ermeninin, Türkler tarafından katledildiklerini tekrarlayarak, A.B.D.'nin bütün eyaletlerinde soykırım müzeleri kurularak halka Yahudi soykırımının yanı sıra sözde Ermeni soykırımının da anlatılması gerektiğini söyledi¹⁴⁷².

Amerikan Temsilciler Meclisi'ne 40 üyenin imzasıyla 13 yıldan bu yana Amerikan Senatosu'nun gündeminde bulunan ancak bir türlü onaylanmayan "BM Soykırım Sözleşmesi" biran önce onaylanmasını 2,5 sayfalık bir karar tasarısı sunulmuştur. Yahudi soykırımının yanı sıra sözde Ermeni katliamı ve Kamboçya ve İran'da yapılan katliamlara atıf yapılarak, Amerika'nın da bu sözleşmeyi onaylaması halinde, bu tür insanlık dışı olayların bir daha tekrarının önlenmiş olacağı anlatılmıştır. Tasarıya imza koyanlar arasında, şimdiye kadar daima Türkiye'yi desteklemiş olan New York temsilcisi Stefan Solarz da hazır bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudiler'in soykırımına atıfta bulunan ve bu tür olayların tekrarının önlenmesini sağlamayı amaçlayan BM Soykırım Sözleşmesi, 1948 yılından bu yana birçok ülke tarafından imzalanıp onaylanmış durumda. Sözleşmeyi onaylayan ülkeler arasında Türkiye de yer almıştır¹⁴⁷³.

"Terörle Yüz Yüze Olan Sanayi Toplulukları" konulu seminere katılmak üzere Paris'te bulunan Siyasal Risk Analistleri Derneği Avrupa Grubu Başkanı Armen Kuyumcuyan, Ermeni tasarısının Amerikan Kongresi'ne sevkinin ülkedeki nüfusu artan Ermeni toplumuyla ilgili olduğunu, Ermeni terörünün tırmanmasında Türk Hükümeti'nin Ermenilerle ilgili konuları görüşmeyi reddetmesinden ve Ermeni terörünün artmasının sorunların ancak cinayetler işlendiğinde gündeme gelmesinden öbür türlü dile getirilmemesinden kaynaklandığını iddia etmiştir¹⁴⁷⁴.

4.5.5. 247 Sayılı Tasarı

Amerikan Temsilciler Meclisinde yaklaşık bir hafta süren gündem dışı (sözde) soykırımla ilgili görüşmelerde, Californiya'dan Cumhuriyetçi Milletvekili Ermeni Charles Paşayan, 24 Nisan gününün Amerika'da "(sözde) soykırım günü"

¹⁴⁷¹ Güneş, 02 Mayıs 1985 Perşembe, s.1.

¹⁴⁷² Tercüman, 04 Mayıs 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁷³ Tercüman, 06 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁷⁴ Hürriyet, 09 Aralık 1985 Pazartesi, s.1.

olarak ilân edilmesi için Kongre'den geçeceğine kesin gözüyle bakılan 247 sayılı bir yasa tasarısı teklifi vermiştir¹⁴⁷⁵. Daha önce de 247 sayılı bir karar tasarısı ile 24 Nisan tarihi (sözde) soykırım günü ilan edilmek istenmiş ancak Reagan yönetiminin son dakikadaki baskısı ile genel kurullara getirilmeyerek kadük olmuştur¹⁴⁷⁶.

Ermeni tasarısının kabul edilmesi halinde Başkan Reagan'ın davetlisi olarak Nisan ayı başında Amerika'yı resmen ziyaret etmesi beklenen Başbakan Turgut Özal'ın geziyi tasarılar karşı bir protesto olarak iptal edebileceği duyurulmuştur. Öte yandan Türkiye aleyhinde üç ayrı tasarı Rum lobisince Senatoya ve Temsilciler Meclisine sunulmuştur¹⁴⁷⁷.

Tasarının 435 üyeli Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'na en az 218 oy alması gerekmektedir. Bilindiği gibi geçen yıl kongreye sunulan 247 sayılı Ermeni tasarısı, genel kurulda 250'nin üzerinde oy alarak kabul edilmiştir¹⁴⁷⁸.

Amerika'da 24 Nisan tarihinin resmen Ermeni katliamı günü olarak kabul edilmesini öngören bir karar tasarısı Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu'nda oylanmıştı. Temsilciler Meclisi, 10 Eylül 1984'te 247 sayılı, 24 Nisan'ı insanlığın acımasızca insana hatırlattığı gün şeklinde kabul etmiş Amerikan Başkanına halka 1,5 milyon Ermeni ve tüm soykırım kurbanlarını anma günü olduğunu hatırlatmasını isteyen tasarıyı kabul etmiş, BM Ayrımcılığı Önleme ve Azınlıkları Koruma Alt Komisyonu, 1985'te bire karşı 14 oyla kabul ettiği "*Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması*" başlıklı raporunda, "*Nazilerin Yahudilere yaptığı maalesef XX. yy'ın tek tek soykırımı değildir, 1915 ve 16 yıllarında Osmanlılar da Ermenilere kıyım yapmıştır,*" denilmiştir¹⁴⁷⁹.

24 Nisan tarihinin (sözde) Ermeni soykırımı kurbanlarını anma günü olarak ilân edilmesini istedikleri Ermeni tasarısı ABD Temsilciler Meclisi'nde oylamaya sunulmadan önce, A.B.D. yönetiminin baskısı üzerine durduruldu. H-247 numaralı tasarı, Temsilciler Meclisi üyesi Carroll Hubbard tarafından itiraz edilince, oylamaya sunulama ve tasarının görüşülerek oylanması başka bir tarihe ertelendi. Bilindiği gibi aynı tasarı daha önce Temsilciler Meclisi üyesi Siljander'in itirazı üzerine oylamaya sunulamamıştı. Bu arada Ermeni tasarılarına itirazı konusunda Akajans'a bir demeç

¹⁴⁷⁵ **Hürriyet**, 27 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁷⁶ **Hürriyet**, 27 Nisan 1983 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁷⁷ **Tercüman**, 10 Ocak 1985 Perşembe, s.1.

¹⁴⁷⁸ **Tercüman**, 11 Ocak 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁷⁹ **Hürriyet**, 08 Mayıs 1985 Çarşamba, s.1.

veren Kongre üyesi temsilci Caroll Hubard Temsilciler Meclisi genel kurulunun başka ülkeleri mahcup etmek için kullanılmaması gerektiğini söyledi¹⁴⁸⁰.

4.5.6. 1985 Yılı 037 Sayılı Tasarı

Amerikan Temsilciler Meclisi'nde bekleyen üç Ermeni tasarısının Türkiye düşmanı lobilerin bütün çabalarına rağmen sözde katliamın yıldönümü 24 Nisan'a yetişmesine imkân olmadığı, 10 günlük Paskalya tatiline başlayan Amerikan Kongresi'nin 15 Nisan'da yeniden çalışmaya başlayacağı, 24 Nisan'a kadar da bu tasarıların görüşülüp, onaylanmasının mümkün olmadığı kaydedilmiştir. Halen California temsilcisi Tony Coelho'nun sunduğu 192 sayılı tasarının 54 üye, Temsilci Carl Lewis tarafından hazırlanan ve Coelho'nunki gibi 24 Nisanın Ermeni katliamının yıldönümü olarak kabul edilmesini öngören tasarımı ise sadece 4 kişinin imzaladığı öğrenilmiştir. Ermeni lobisinin önde gelen üyelerinden Robert Roe'nun 37 sayılı tasarısı ise ancak üç kişi tarafından desteklenmiştir¹⁴⁸¹.

4.6. Terör Örgütlerinin Birbiriyle Olan İlişkileri

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde terörist eylemler düzenleyen militanların Irak, Suriye, Lübnan ve kısmen de İran'daki kamplarda eğitildikleri ve uyuşturucu madde kaçakçıları tarafından finanse edildikleri belirlenmiş, Tercüman gazetesinin haberine göre operasyonlarda çok sayıda ASALA, PKK ve Dev-Sol militanı ele geçmiştir¹⁴⁸².

Fransa'da yaşayan Ermenilerle Türkiye aleyhtarlarının, 22 Kasım 1984 Perşembe günü Paris'te, Charles de Gaulle Etoile Meydanı'ndan Malesherbes Bulvarı'nda bulunan Türkiye Büyükelçiliği'ne 150 kişilik bir grupla Perriere Bulvarı'nda üç sıralı ve 100 kadar polisten oluşan kordonun önünde sona erecek olan yürüyüş düzenleyecekleri öğrenilmiştir¹⁴⁸³.

ASALA'dan ayrılan bir grup Marksist Ermeni, yeni hedeflerinin Türkiye'deki hâkim ve zengin sınıf olduğunu söylemişlerdir. Türk zengin ve yöneticilerine karşı Ermeniler, bölücü ve kaçaklarla işbirliği yapacaklarını açıklamışlardır. Hayattan-

¹⁴⁸⁰ **Tercüman**, 09 Haziran 1984, Cumartesi, s.4.

¹⁴⁸¹ **Tercüman**, 05 Nisan 1985 Cuma, s.1.

¹⁴⁸² **Tercüman**, 19 Ekim 1984 Cuma, s.1.

¹⁴⁸³ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

Kaytzer adlı dergide yurt dışındaki bölücü örgütler ile kaçak komünistlerin işbirliği mesajları yayınlanmıştır¹⁴⁸⁴.

Fotoğraf 81. El-Bekaa Vadisi Ancar Köyü¹⁴⁸⁵

Ermeni asıllı silah tüccarı Sarkis Soğanlıyan'ın PKK ve ASALA'ya, Kıbrıs Rum kesimi ve Lübnan üzerinden silah gönderdiği bildirildi. (Sözde) Ermeni soykırım tasarısının kongrede reddinden sonra A.B.D. ile pürüzlerin bir bölümü aşılırken, A.B.D.'de yerleşik Ermeni asıllı silah tüccarlarının ASALA ve PKK'ya silah gönderdiğinin ortaya çıkması yeni sorunları beraberinde getirmiştir. İstihbarat çevreleri A.B.D. basınında çıkan konuyla ilgili haberlerin doğru olduğunu A.B.D.'nin Miami kentinde iş gören Ermeni asıllı silah tüccarı Sarkis Soğanlıyan'ın PKK ve ASALA'ya Kıbrıs Rum Kesimi ve Lübnan üzerinden silah gönderdiği, Kıbrıs Rum limanlarına Soğanlıyan'ın gönderdiği silah ve askeri malzemenin denizyoluyla Suriye denetimindeki Lübnan'ın El-Bekaa Vadisi'ne taşındığı, burada silahları ASALA ve PKK'nın teslim aldığı açıklandı. İsrail gizli servisi MOSSAD'ın Güney Kıbrıs'ta, başta Limasol olmak üzere bazı limanları denetimine almasına karşın, ASALA ve PKK'ya giden silah trafiği işlemeye devam ettiği bildirildi¹⁴⁸⁶.

Türkiye aleyhine faaliyetlerine, masum Türk diplomatlarına yönelttikleri kanlı eylemlerle başlayan takat FKÖ gibi uluslararası düzeyde özellikle de BM bünyesinde bir siyasi hareket olarak kendisini kabul ettirmeye çalışan ASALA, siyasi gözlemcilerle göre BM'den ağır bir tokat yemiştir. BM Genel Kurulu, beklenmedik

¹⁴⁸⁴ **Tercüman**, 12 Eylül 1985 Perşembe, s.1.

¹⁴⁸⁵ <https://www.google.com.tr/maps/search/El-Bekaa+Vadisi+Ancar+K%C3%B6y%C3%BC/@33.8053165,35.400589,6.75z>, Erişim: 12.07.2018.

¹⁴⁸⁶ **Milliyet**, 26 Ağustos 1987 Çarşamba, s.1.

bir hareketle, masum insanlara yönelik bütün terör eylemlerinin kaynağı ne olursa olsun kınanmasını öngören karar tasarısını l'e karşı 118 gibi ezici oy çoğunluğu ile kabul etmiştir. BM Genel Kurulu'na üye ülkelerce kabul edilen anti-terör karar tasarısı, suçsuz insanların hayatına mal olan, ya da tehlikeye sokan, temel özgürlüklere zarar veren uluslararası terör eylemlerinin her türünün kınanmasını öngörmektedir. Aralarında, Sovyetler Birliği ve müttefikleri, radikal Arap rejimleri, Nikaragua gibi ülkelerin de bulunduğu 118 üye tasarı lehinde oy kullanırken, tek Küba red oyu vermiştir. Küba, red oyunun gerekçesi İsrail gibi devlet terörünü uygulayan devletlerin tasarıda kınanmamasıdır. Oylamaya katılmayan 37 ülke arasında İran'ın bulunduğu, 2 çekimser oyu ise İsrail ile eski adı Yukarı Volta olan Burkino Fasso'nun kullandığı dikkat çekmiştir¹⁴⁸⁷.

Bu arada Siyasi Risk Analistleri Derneği'nin Paris'te düzenlediği toplantıda Ermeni terör örgütü ASALA, IRA, ETA gibi devleti olmayan ve silahlı mücadele yoluyla devlet kurma hedefine ulaşmaya çalışan örgütler arasında değerlendirilmiş, ASALA'nın da, işe terör ile başlayarak, zamanla siyasi bir hareket niteliği kazanma taktiğini izlediğini ve bir gün BM'de siyasi güç olarak temsil edilmeye çalıştığını, FKÖ'nün BM tarafından tanınmasının, örgüte cesaret verdiği belirtilmiştir. Brüksel'deki NATO Savunma Bakanları toplantısından Federal Almanya'ya gelen Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, Ermeni tasarısıyla ilgili olarak, A.B.D. Savunma Bakanı Weinberger'e Temsilciler Meclisi'nde ele alınacak Ermeni tasarısı için hassasiyetimizi ilettiklerini söylemiştir¹⁴⁸⁸.

Kuzey İtalya'da haftalarca bombalama eylemleriyle terör estiren aşırı sağcı "Ein Tirol" örgütü, son olarak Milano Emniyet Müdürlüğü önüne bombalı otomobil yerleştirdi ancak şüphe üzerine otomobilde yapılan aramada ele geçirilen bomba uzaktan kumandalı robot aracılığıyla etkisiz hale getirildi. Bombanın, ASALA'nın kullandıklarıyla aynı olduğu, "Ein Tirol" örgütüne ASALA tarafından sağlandığı ortaya çıkarıldı. Aynı füyeler ASALA'nın Lüksemburg Türk Büyükelçiliği ve Almanya'daki Pamukbank bombalamalarında da kullanıldığı bildirilmiştir¹⁴⁸⁹.

Terör örgütleri her zaman işbirliğinde olmayıp bazen de rekabet ve çıkar ilişkileri veya görüş ve yöntem farklılıkları sebebiyle birbirleriyle çatışma içine girmişlerdir. Milliyet gazetesinin 21 Kasım 1984 tarihli yayınında Middle East

¹⁴⁸⁷ **Güneş**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹⁴⁸⁸ **Güneş**, 08 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹⁴⁸⁹ **Hürriyet**, 28 Ağustos 1988 Pazar, s.3.

Dergisi'ndeki haberde, bahsi geçen 1984 Haziran'ında ASALA için, 1982 Lübnan savaşı nedeniyle karargâhını Şam, Atina, Kıbrıs Rum kesimi gibi merkezlere naklettiğini, ASALA'nın solcu kesimi Melkonyan başkanlığındaki ASALA-MR (Devrimci Hareket)'yi kurdu ama Hagopyan'ın başkanlığında ASALA tarafından girişilen kanlı eylemleri onaylamadığını, bunun yanında, Fransa, İngiltere ve Kuzey Amerika'daki Ermeni gruplarının 1983'te oluşturduğu Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe Hareketi de, Hagopyan'a karşı olduğunu ve bu cephenin Kürt hareketi ile işbirliğinin yollarını aramakta olduğunu belirtir bir yazıya yer vermiştir¹⁴⁹⁰.

Başkent Beyrut'un Hıristiyan doğu kesiminde önceki gün Ermenilere ait dükkânlara 5 bombalı saldırı düzenlendi. Eylemlerin sorumluluğunu Ermeni Devrimci Federasyonu-Devrimci Hareket (FRA-MR) adlı bir örgüt üstlendi. Aynı bölgede önceki sabah 2 ayrı bombalı saldırı düzenlenmiş, patlamalarda çok sayıda kişi yaralanmıştı. Gece gerçekleştirilen bu 3 bombalama eylemi ile birlikte patlamaların sayısı beşe yükseldi¹⁴⁹¹.

Los Angeles'te yargılanan terörist Sarkisyan'ın akrabası oldukları sanılan Arakel Sarkisyan ile oğlu Nursi, kan davası güttükleri Bastıkyan ailesi ile Hollywood'un merkezinde silahlı çatışmaya girişmiş, Sarkisyanlar düşmanları Kirkor Bastıkyan'ı öldürmüşlerdir. Babası Agop Bastıkyan'ı ise ağır, yoldan geçen 7 kişiyi de hafif yaralamışlardır. Polis, kavganın Chuenga Bulvarı üzerindeki Küçük Ermenistan Lokantası'nda başladığını, olay sonunda 150 boş mermi kovana ile 3 adet ordu malı otomatik mavzer ve iki tabanca bulunduğunu söylemiştir¹⁴⁹².

Atina'da Kuveyt Hava Yolları bürosunu bombalayan İranlı iki Ermeni terörist patlama sırasında yaralanmış, birisi hastanede ölmüş, olaydan iki gün sonra ajanslara telefon eden ASALA mensupları, Ankara'dan gönderilen suikastçıların işi olduğunu söylemişler, Yunan basını da bu iddiaya arka çıkmıştı. Yine iddialar arasında terör örgütlerinin kendi aralarındaki rekabete dayalı iç çatışma olduğu da vardı¹⁴⁹³.

4.7. MNA Lideri Ara Toranyan

Ulusal Ermeni Hareketi Sözcüsü Ara Toranyan, Paris Niko Oteli'nde ASALA üyesi soyguncu Levon Minasyan'ın serbest bırakılmasını istemiştir.

¹⁴⁹⁰ **Milliyet**, 21 Kasım 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁴⁹¹ **Cumhuriyet**, 04 Şubat 1986 Salı, s.1.

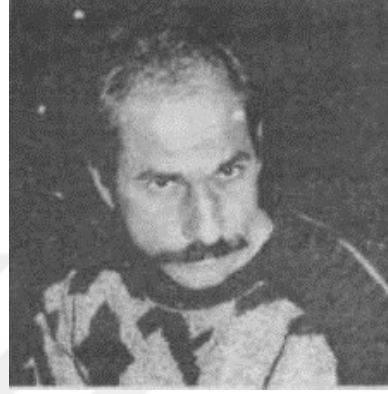
¹⁴⁹² **Tercüman**, 18 Kasım 1982 Perşembe, s.1.

¹⁴⁹³ **Tercüman**, 11 Aralık 1982 Cumartesi, s.1.

MNA'nın sözcüsü Ara Toranyan, ASALA üyesi bir soyguncu ve katil olan Monte Melkonyan ya da sahte pasaportundaki ismiyle Dimitri Georgiu'yu hapisten kurtarmak ve Fransa'ya serbest giriş izni verilmesi için bir basın toplantısı düzenlemiş, Paris'teki Türkiye Büyükelçiliği önünde bir gösteri yürüyüşü için çağrı yapmıştır¹⁴⁹⁴.

Fotoğraf 82. Ara Toranyan¹⁴⁹⁵

Fotoğraf 83. Monte Melkonyan¹⁴⁹⁶

Toranyan, Georgiou'nun Ermeni terör örgütü ASALA için "Agop Agopyan'a karşı çıkararak kör saldırıların durdurulmasını sağladığını" iddia etmiştir¹⁴⁹⁷. Hatırlanacağı gibi 1983 tarihli Orly baskını ASALA'nın uluslararası kamuoyunda mahkûm olduğu ve Ermeni terör odaklarının ikiye bölündüğü bir milat olup bu tarihten sonra Agopyan ve Toranyan ortaklığı sona ermiş, Toranyan ekibi ile ASALA'dan ayrılarak ESAK'ı kurmuştu¹⁴⁹⁸.

Paris'te düzenlenen mitingte bir konuşma yapan Ermeni Ulusal Hareketi Lideri Ara Toranyan, "ASALA Devrimci Hareketi" adlı örgütün lideri Monte Melkonyan'ın 28 Kasım'da Paris'te tutuklanmasını, tehlikeli bir girişim olup Ermenileri harekete geçirebilir, demiştir. Özellikle Fransızları hedef alan Agop Agopyan'ın ASALA'sının kör saldırılarına hayatı pahasına karşı koyan ve Ermeni toplumunun önde gelen liderlerinden Melkonyan'ın tutuklanması, açıklanamaz bir olaydır, demiştir¹⁴⁹⁹.

¹⁴⁹⁴ **Tercüman**, 10 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁹⁵ **Tercüman**, 10 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁴⁹⁶ **Hürriyet**, 20 Mayıs 1988 Cuma, s.5.

¹⁴⁹⁷ **Hürriyet**, 11 Kasım 1984 Pazar, s.1.

¹⁴⁹⁸ Çitliloğlu, **a.g.e.**, s.429; Berberoğlu, "Agop Agopyan..." **Hürriyet**, 09 Mart 1988 Pazartesi, s.1.

¹⁴⁹⁹ **Milliyet**, 11 Aralık 1985 Çarşamba, s.1.

ASALA liderlerinden Monte Melkonyan, 28 Kasım 1985'te Alesia semtinde polis tarafından yapılan aramada üzerinde silahla yakalmış, evinde gerçek olmayan belgeler ve Türkiye'nin Paris eski Büyükelçisi Adnan Bulak'ın fotoğrafı ile Marsilya limanının planı bulunmuştur. 15 Temmuz 1983'de meydana gelen Orly katliamından sonra rastgele saldırılardan yana olan Agop Agopyan'dan koparak ASALA-MR kanadını kuran ve Agopyan'ı gangster diktatör olarak suçlayan, yalnızca Türk hedeflerine karşı saldırıları savunan Melkonyan, bu tavrıyla Ara Toranyan liderliğindeki MNA'nın desteğini de kazanmıştır. 1986'da tutuklanan ASALA-MR lideri Melkonyan'ı çete kurmak ve Fransa'da Türk hedeflerine karşı saldırılar planlamak, asılsız belge imal edip taşımak, silah ve patlayıcı madde bulundurmakla suçlayan savcı ise ASALA-MR lideri için 6 yıl, kendisine yataklık eden Kesbar için de yarısı tecilli olmak üzere 3 yıl hapis cezası talep etmiştir. Melkonyan, Paris 14.Asliye Ceza Mahkemesi'nce kendine istinad edilen suçlardan yargılanmış ve suçlu bulunarak tutuklanmıştır¹⁵⁰⁰.

Orly katliamını düzenleyen Ermeni teröristlere yataklık suçundan yargılanan Ermeni Ulusal Hareketinin lideri Ara Toranyan cezası tecil edilmek üzere 4 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Bobigny 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen ve karara bağlanan davada, Toranyan ile birlikte yargılanan Ararat Büyükpehlivanyan tecil edilmek üzere 8 ay, Setrak Kazancıyan 7 ayı tecil edilmek üzere 14 ay, Vahe Sulfaniyan ise 6 ayı tecil edilmek üzere 12 ay hapis cezasına çarptırılmışlardır. Sanıklar yataklık davasının ilk duruşmasının yapıldığı 1984 yılının Mayıs ayına kadar tutuklu kalmışlardı¹⁵⁰¹.

4.8. A.B.D.'de Muhtelif Ermeni Saldırıları

Türkiye'nin Philadelphia Fahri Başkonsolosu Kanat Arbay'a suikast planlamak suçundan yargılanan beş Ermeni teröristin yaklaşık beş saat süren önceki günkü duruşmasında, savcının sanıklar için 25'er yıl hapis cezası istemesinden sonra, kararı açıklayan yargıç, Ermeni teröristlerden Steven Dadaiyan'a 4, Karnig Sarkisyan'a 5, Viken Hardopyan'a ise 6 yıl hapis cezası vermiştir¹⁵⁰².

Yakalanan 5 Ermeni teröristten sonuncusu da jüri tarafından suçlu bulunmuştur. İddianamede, Steven Dedeyan, Dikran Berberyan, Viken Yakupyan,

¹⁵⁰⁰ **Hürriyet**, 20 Mayıs 1988 Cuma, s.5.

¹⁵⁰¹ **Hürriyet**, 23 Nisan 1985 Salı, s.1; **Tercüman**, 23 Nisan 1985 Salı, s.1.

¹⁵⁰² **Cumhuriyet**, 27 Ocak 1985 Pazar, s.1; **Günaydın**, 27 Ocak 1985 Pazar, s.9.

Karnik Serkisyan ve Viken Hosepyan adlarındaki teröristlerin Türkiye'nin Philadelphia Fahri Başkonsolosu Kanat Arbay'ı önce öldürmek istedikleri bunu başaramayınca temsilcilik binasını havaya uçurmayı planladıkları bildirilmiştir. Berberyan hüküm kararı açıklanıncaya kadar 550 bin dolar kefaletle serbest bırakılmıştır¹⁵⁰³. Daha sonra Dikran Berberyan, 5 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Los Angeles kentindeki davada mahkeme jürisi, geçen ay Dikran Berberyan'ı saldırı planlamak ve patlayıcı madde taşımaktan suçlu bulmuş, saldırı planlamaktan 5 yıl, eyaletlerarası patlayıcı madde taşımaktan 6 ay hapse mahkûm eden mahkeme, 550 bin dolar kefalet karşılığında tutuksuz olarak yargılanan Berberyan'n, 7 Nisana kadar teslim olması gerektiğine karar vermiştir¹⁵⁰⁴.

4.9. Avrupa'da Muhtelif Ermeni Saldırıları

Federal Almanya'nın etkili gazetelerinden Frankfurter Allgemeine Zeitung, Ermeni teröristlerin Beyrut'tan sonra Atina'yı adeta genel karargâh yaptıklarını ve terör örgütü ASALA'nın Suriye-Bulgar istihbaratı ile Doğu Almanya tarafından desteklendiği ve Fransa'nın Ermeni teröristlerle yaptığı anlaşmanın Orly katliamı ile bittiği belirtilmiştir. Araştırmada, Semerciyan'ın evinde Bulgar, Çekoslovak ve Sovyet yapımı silahlar, sahte belge düzenlemekte kullanılan araçlar ve 18 adet Alman kimlik cüzdanı bulunduğu da hatırlatıldı¹⁵⁰⁵.

4.9.1. BM Temsilcisine Suikast

BM Viyana Ofisi Sosyal Kalkınma ve İnsani İşler Merkezi Direktör Yardımcısı olan Evner Ergun, 19 Kasım 1984 Pazartesi sabahı bürosuna giderken saldırıya uğramış ve 41. şehidimiz olmuştur¹⁵⁰⁶.

Viyana'nın en kalabalık semtinde ve Emniyet Müdürlüğü'ne 200 metre mesafede gerçekleşen olay, görgü tanıklarından Bayan Marta L.'nin ifadesine göre; siyah bıyıklı bir genç tramvay caddesinde çığlık atmaya başlamış, eliyle birtakım işaretler yaptıktan sonra ateş etmiştir. Diğer bir tanığın anlattığına göre; esmer, uzunca boylu, bereli, güneş gözlüklü, boynunda genellikle Arap gerillalarının kullandığı atkı bulunan bir kişi, Ergun'un diplomatik plakalı arabası kavşakta kırmızı

¹⁵⁰³ Tercüman, 16 Şubat 1986 Pazar, s.1.

¹⁵⁰⁴ Cumhuriyet, 12 Mart 1986 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁰⁵ Günaydın, 11 Mart 1985 Pazar, s.1.

¹⁵⁰⁶ Günaydın, 20 Kasım 1984 Salı, s.1.

ışıkta durduğu sırada arabaya yaklaşarak açık bulunan sol yan pencereden 6-8 el ateş etmiştir¹⁵⁰⁷.

Ergun başından ve göğsünden aldığı kurşunlarla hayatını kaybetmiştir. Katil cinayetten sonra arabanın içine üzerinde ARA yazılı bir bez parçası bırakmış ve caddeyi geçerek hızla metroya inmiş ve gözden kaybolmuştur¹⁵⁰⁸.

Cinayetten yarım saat kadar sonra Associated Press Ajansı'nın Viyana ve Roma bürolarına telefon eden kötü İngilizce konuşan meçhul bir şahıs saldırıyı, Ermeni Devrimci Ordusu-ARA adına üstlenmiştir¹⁵⁰⁹.

Temmuz'da yayınlanan "Armenia" dergisi, ARA'yı şöyle tanımlamıştı: "Lizbon baskını ve Viyana Türk Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri'nin öldürülmesini üstlenen "ARA", intihar hareketleri yerine, hedefe saldırı metodunu seçmiştir. Örgüt, Hagop Hagopyan grubu, ESAK, Levonyan ve Elbekyan¹⁵¹⁰ ve ASALA bu örgülle karıştırılmamalıdır. ARA, sembol olabilecek hiçbir şahsiyeti öne sürmemekte, diğer örgütlerden de hiçbir himaye görmemektedir"¹⁵¹¹.

Avusturya güvenlik örgütü yetkilileri Ermeni tedhiş örgütü ARA teröristleri tarafından öldürülen 52 yaşındaki Evner Ergun'un bir yanlışlığa kurban gittiğini, teröristin asıl Büyükelçi Erdem Erner'i vurmak istediği, iddia edilmiştir¹⁵¹².

ARA adlı örgütten olay sonrası gelen telefonları değerlendiren güvenlik örgütü yetkilileri, telefonda konuşan kişinin suikasta ilişkin olarak, "Ankara'nın Viyana Büyükelçiliğindeki diplomatının ölümünü biz üstleniyoruz" sözlerini gerekçe göstererek, tüm suikastlar sonrası yapılan açıklamalarda sürekli olarak diplomatlara karşı bu tür eylemlerin sürdürülmüş olduğunu belirtmişlerdir¹⁵¹³.

Viyana'da Ermeni teröristlerin kallesçe saldırısına kurban giden diplomatımız Evner Ergun için Viyana'daki BM binasında bir tören düzenlenmiş, Ergun'un naaşı önünde saygı duruşunda bulunan 140 ülkenin temsilcileri tarihte ilk kez bir BM mensubunun katledilmesine şahit olmuş ve cinayeti lanetlemişlerdir¹⁵¹⁴.

¹⁵⁰⁷ **Milliyet**, 21 Kasım 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁰⁸ **Milliyet**, 21 Kasım 1984 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁰⁹ **Tercüman**, 20 Kasım 1984 Salı, s.1

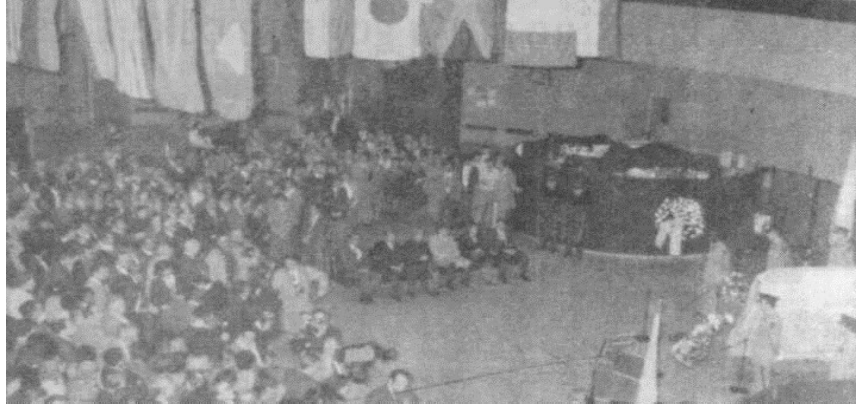
¹⁵¹⁰ Levonyan ve Elbekyan, 09 Mart 1983 yılında Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar'ı katletmişlerdi.

¹⁵¹¹ **Güneş**, 20 Kasım 1984 Salı, s.1

¹⁵¹² **Tercüman**, 20 Kasım 1984 Salı, s.1 ve 10; Bilal Şimşir, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994)**, 2.Kitap", 2.Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, ss.811-812.

¹⁵¹³ **Cumhuriyet**, 20 Kasım 1984 Salı, s.1 ve s.6; **Hürriyet**, 20 Kasım 1984 Salı, s.1 ve s.5.

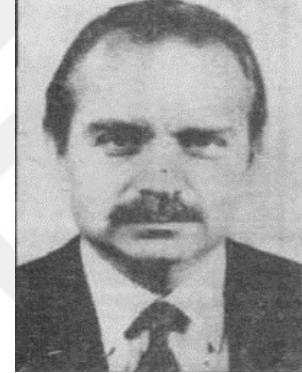
¹⁵¹⁴ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

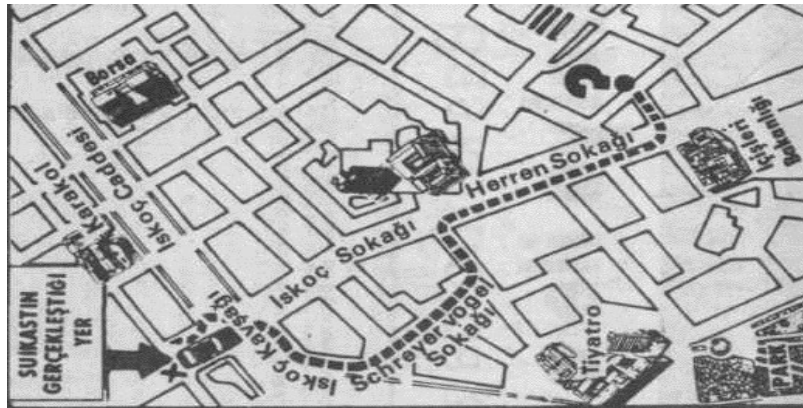
Fotoğraf 84. BM’de Bulunan 140 Ülkenin Temsilcisi ve Ermeni Kurşunları İle Can Veren Evner Ergun’un 600 Mesai Arkadaşının Saygı Duruşunda Bulunduğu An¹⁵¹⁵

Fotoğraf 85. Olayda Kullanılan Silahın Benzeri¹⁵¹⁶

Fotoğraf 86. BM Görevlisi Evner Ergun¹⁵¹⁷

Fotoğraf 87. Katilin Kaçış Güzergâhı¹⁵¹⁸

¹⁵¹⁵ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

¹⁵¹⁶ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

¹⁵¹⁷ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

¹⁵¹⁸ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

19 Kasım'da Viyana'da şehit edilen Evner Ergun'u vuran kişi ile ilgili görgü tanıklarının verdikleri bilgilere dayanılarak çizilen robot resme çok benzeyen ve Türk vatandaşı olduğu bildirilen bir Ermeni, polis tarafından yakalanmış, şahıs "olay yerinde olduğunu itiraf etmiş ancak Ergun'u vuran kişinin kendisi olmadığını söylemiş, polise önemli ipuçları vermiştir. Türk istihbarat birimlerinden bir ekibin Viyana'da Avusturya polisi ile ortak çalışma yaptığı, yakalanan kişi ile ilgili soruşturmanın gizlilik içinde sürdürüldüğü belirtilmiştir¹⁵¹⁹.

Yakalanan Türk pasaportlu Ermeni'nin kimliği hakkında Viyana polisi açıklama yapmazken, Avusturya Radyo ve TV'sinin Ermeni gencin yakalanmasıyla ilgili hiçbir habere yer vermediği dikkat çekmiştir¹⁵²⁰.

Salı günü Viyana'da uğradığı silahlı saldırı sonucu bir Ermeni terörist tarafından şehit edilen Türk diplomat Evner Ergun'un cenazesi İstanbul Valiliği önünde yapılan törenle, Teşvikiye Cami'nde kılınan öğle namazını müteakip Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verilmiştir¹⁵²¹.

Viyana polisi, Kurier gazetesinin, Evner Ergun'un öldürüldüğü gün olay yerinde görülen Türk asıllı bir Ermeninin yakalandığı yolundaki haberini yalanlamıştır. Viyana güvenlik yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, halen çok geniş boyutlu araştırmanın sürdürüldüğü ve verilen her bilginin değerlendirildiği, ancak gazetede çıkan haberin asılsız olduğu ve bu olayla ilgili herhangi bir katil zanlısının tutuklanmadığı bildirilmiştir¹⁵²².

Fotoğraf 88. Evner Ergun'un Cenaze Töreni¹⁵²³

¹⁵¹⁹ **Tercüman**, 24 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁵²⁰ **Güneş**, 24 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁵²¹ **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1984 Cumartesi, s.1.

¹⁵²² **Hürriyet**, 25 Kasım 1984 Pazar, s.1.

¹⁵²³ **Hürriyet**, 22 Kasım 1984 Perşembe, s.1.

19 Kasım 1984 tarihinde Ermeni teröristler tarafından şehid edilen BM memuru Evner Ergun, ölümünden 11 ay önce işlediği ileri sürülen bir trafik suçundan dolayı Viyana 10. Bölge Şehir Mahkemesi'nde yargılanmış, Avusturya polisi, hayatını koruyamadığı ve katillerini bulamadığı bir BM memurundan, “sen öldürülmeden önce benim polis memuruma çarpmıştın” iddiasıyla 35 bin şilin (yaklaşık 700 bin TL) acı parası talep etmiştir¹⁵²⁴.

Fotoğraf 89. Evner Ergun'un Aracının Olay Anında Kontrolsüz Kalması¹⁵²⁵

Duruşmada, iki trafik polisi Franz Reiter ve Peter Thuswalder'in iddialarına, şehidimizin 17 yaşındaki oğlu Erdem Ergun ile BM memurelerinden Margareth Kelly cevap vermişlerdir. Hâkimin sorularını ustalıkla cevaplandıran Erdem Ergun, polislerin çelişkili ifadeler vermelerini sağlayınca, duruşma trafik grafiklerinin bilirkişi tarafından incelenmesi için ileri bir tarihe ertelenmiştir¹⁵²⁶.

4.9.2. Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne Saldırı

Ermeni teröristlerin baskınında yaralanan Türkiye'nin Ottawa Büyükelçisi Coşkun Kırca'nın okul ve yakın arkadaşı İzmir Ticaret Odası Başkanı eski Danışma Meclisi üyesi Dünder Soyer, kendisiyle iki gün önce konuştuğunu, Büyükelçi'nin ölüm tehdidi altında bulunduğunu söylemiştir. Polis yetkilisi Garry Rae, olay sırasında yaptığı açıklamada, eylemin 12 Mart 1985 Salı günü yerel saat ile sabah saat 7.00'de Ermeni teröristlerin kullandıkları çalıntı ve içi patlayıcı madde ile dolu bir kamyonetin büyükelçiliğin ön kapısına park etmesi ile başladığını anlatmıştır.

¹⁵²⁴ **Tercüman**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁵²⁵ **Tercüman**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁵²⁶ **Tercüman**, 23 Şubat 1985 Cumartesi, s.1.

ARA militanları, kapıyı uçurup içeri girdiklerinde, Pinkerton Dedektiflik Firmasında çalışan Kanadalı güvenlik görevlisi 31 yaşındaki Claude Brunelle'i öldürmüşlerdir. Polis, Kırca ve güvenlik görevlisini kurtarmak için binaya yaklaştığında teröristlerin paniğe kapılarak, rehinelere birini pencereye getirdikleri, başına silah dayadıkları ve polisin geri çekilmesini istedikleri görülmüştür. Eylemin başında binanın üstündeki bir pencereden atlayan Kırca, kol ve bacağı kırılmış, eylemin sonuna doğru ambulansla hastaneye taşınmıştır¹⁵²⁷.

Fotoğraf 90. Ottawa Türk Büyükelçiliği¹⁵²⁸ **Fotoğraf 91.** Polis C. Brunelle¹⁵²⁹

Olayın devamını Büyükelçi Kırca'nın o zaman 15 yaşında olan ve an be an olayları yaşayan kızı Gülcan Kırca'dan dinleyelim:

“Ben Coşkun Kırca'nın kızı Gülcan Kırca. Babamın Kanada'ya tayini çıkmadan önce en son New York'taydık. Aniden Ocak ayında babamın New York'tan Ottawa'ya tayini çıktı. Çok çabuk Kanada'ya gittik. Biz iki kız kardeştik. Ablam Selcan Kırca, lisede son sınıfta olduğundan o New York'ta kaldı. Küçük olmasaydım ben de New York'ta kalacaktım ama Ocak ayında babam, annem ve ben Ottawa'ya gittik. Hatırlıyorum, zaman zaman babama, tehditler geliyordu. Ara sıra annemle babam konuşurken o tehditlerin geldiğine şahit oluyordum. Ancak yaşım gereği pek ilgimi veya dikkatimi çekmiyordu. Babamla annem de belki benim olanlardan pek haberim olsun istemiyorlardı. 12 Mart 1985 sabahı, saat sanırım 06.00 sıralarıydı ve sabah şiddetli bir sesle uyandım. O gün okul tatildi ve ben evdeydim. Aşçıbaşının aynı yaşta olan kızı Nurcan benimle birlikte kalmıştı. Sonra annemin “Coşkun Coşkun” diye bağırdığını duydum. Nurcanile apıyı açarak koridora çıktık, . Annemi gördüm ve anne n'oluyor dedim. Annem bana odana gir ve kapıyı kilitle dedi. Ermenilerin gelip evimizi basabileceği aklıma gelmedi. Annemin sesinin kesildiğini duydum. O esnada kapım taranıp parçalandı ve 3 tane ASALA militanı içeri girdi. Ellerinde makineli tüfek vardı. O anda gözümün karardığını hissettim. Yanımdaki aşçıbaşının kızı korkudan bayıldı. Annem nerde, babam nerde diye düşünmeye başladım. Benle bozuk bir İngilizce ile

¹⁵²⁷ **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵²⁸ **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵²⁹ **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

konuşurlarken aralarında Arapça konuşuyorlardı... Sonradan Suriye'de eğitim gördüklerini öğrendik. Bir tanesi lider durumundaydı. İsimlerini hatırlamıyorum. Aralarında konuşurken yanındaki teröristlere çok kızgın davranıyordu, heyecan içindeydi. Bana bozuk İngilizcesiyle "sen onun kızımısın" demişti. Sonra elinde içinde benim de olduğum bir aile resmimizi getirdi. Beni göstererek tekrar "sen onun kızısın" değil mi diye sordu. Nasıl olduysa "hayır ben yeğeniyim, beni kızları gibi severler dedim. Yani yalan söyledim, onu da nasıl söyledim ve bunu nasıl becerdim bilmiyorum. Dört saat bizi rehin tuttular. Zaman zaman ara ara düşünüyorum "beni annem nasıl bırakır, babam nasıl bırakır, annem nerde, babam nerde ve beni nasıl bıraktılar" diye... Dört saat kolay geçmedi. Beni alıp odanın yanındaki Kançılara'ya yani ofis gibi kullanılan odaya götürmek istediler... Lider olan beni önüne aldı, kapıyı taradı ve odaya yani ofise girdik, içeri dolaştık. Dosyaların olduğu diğer oda vardı, demir parmaklıklarla kapalıydı. Beni rehin alan lider, Babamın orada olduğunu düşünüyor ve oraya ulaşmak istiyordu. Ulaşamayınca da beni yere doğru fırlattı ve kapıyı tarayıp açtı. Odaya girerken de beni yine önünde zırh gibi tutuyordu. Biri çıkar diye kendini korumak için beni kalkan gibi kullanıyordu. Biran istediğine ulaşamayınca planları bozulmuş gibi bir tavır içinde ve sinirle elindeki silahı bana doğrulttu, beynime dayadı. Aman dedim, beni öldürecek herhalde. Gözlerimi kapadım. Kulaklarım zaten patlama sesinden dolayı pek duymuyordu. Eyvah dedim, 15 yaşındaydım ve hayatım buraya kadarmış diye düşündüm. Yanındaki diğer terörist sanırım yapma yapma dedi. Bunun üzerine bu beni şöyle bir çekti. Tekrar odadan çıktık. Aradıklarını bulamadılar. Bütün evi dolaşmaya başladık. Aşağı katlara indik. Bir tek personelin kaldığı kata inen kapıyı açmadık ve tek girmediğimiz yer orası kalmıştı. Eğer girseydik orada yaklaşık bir 12 kişi vardı çünkü ve muhtemelen hoş şeyler olmazdı sanırım. Neyse orayı görmedi. Tekrar odama girdik. Bu arada evdeki telefonu kullanıyorlar, birilerini arıyorlar ve kendi aralarında Arapça konuşuyorlardı. Doğal olarak hiçbir şey anlamıyordum. Telefon sürekli çalıyordu. Alarm durumu olduğundan sanırım babamın arkadaşları muhtemelen arıyordu. Ve yine o lider olan beni alıp çekiyor, bozuk İngilizcesiyle bana şu TV'yi aç diyorlardı. Öğreniyorum ki; TV'de canlı yayında baskın haberi veriliyor, haberde bizim evi gösteriyorlar. TV'de bizim ev yani sefaret. Biri beni odama geri götürüyor. Bir süre sonra dışarıda kalabalık oluşuyor. Kanada emniyetinden polislerle ev sarılmış durumda. Bu adam beni kolumdan çekip bahçeye doğru götürüp, camı kırıyor. Silahı kafama dayayıp dışarıdaki polis beyle konuşuyor. Dışarıdan "teslim olun", "etrafınız sarılı", "kurtulamazsınız" gibisinden laflar ediliyor. Ne yazık ki kulağım iyi duymadığı için tam ne diyorlar, ne konuşuyorlar net duyamıyordum. Lider olan adam beni odaya götürdü. Birkaç dakika sonra bana üstüme bir şeyler alıp ayakkabılarımı giymemi istedi. Çıkıyoruz dedi. Beni tekrar önüne alarak ana kapıya geldik. Polis megafonda "silahlarınızı yere atın" dedi. Benim kolumu o kadar sıkı tutuyordu ki canım acıyordu. Bu ara dışarı çıkarken bizim Kanadalı 30 yaşlarında Claude adlı polisi kanlar içinde yerde yatıyorken gördüm. O görüntüyü unutmadım, unutamam. Bu arada biz yukardayken, bunlar teslim olmadan bana "biliyor musun biz neden buradayız" diye soruyorlar. Ben de "neden?" diyorum. Onlar da bana "1915'te şöyle oldu, böyle oldu. Siz bizim kadınlarımızı, çocuklarımızı öldürdünüz", diyorlar. Küçük çocuğum o zaman ama babam biraz bahsetmişti Ermenilerden ama yaşım gereği çok fazla bir şey bilmiyordum açıkçası o zamanlar. Bu arada ara ara küçük haplar alıyorlardı. Çok heyecanlıydılar, ben korkuyordum ama onlar da oldukça telaşlıydılar. Artık teslim olma vakti gelince silahlarını atıyorlar. Megafondaki adam kızı öne doğru it diyor. Beni öne doğru alıyor. Polis bana diz çok, yani çökerek koş diyor. Herhalde

etraftaki başkalarından beni koruma açısından... Beni alan polisler yan taraftaki 20 katlı büyük ve uzun apartmana geçiyoruz. Asansöre biniyoruz. Odaya çıkarıyor beni polis. Diğer polisler de odaya geliyorlar. Ben kulağım duymuyor diyorum. Bana annen iyi, baban iyi, baban hastanede ama ciddi bir şey yok diyorlar. Ben de onlara hastaneye gitmek ve babamı görmek istiyorum diyorum. Zaten kulaklarımdan dolayı götürmek zorundalar. Sonra beni bir ambulansa bindiriyorlar. Hastane kapısında annem beni karşıyor. Sarılıyoruz, ağlaşıyoruz. Babam ameliyata girecekti çünkü evin ikinci katından kendini aşağıya atmış. Eksi kaç dereceydi bilmiyorum ama 5 saat orda o halde kalmış. Kasıkları, kalça ve bacakları kırılmış. Babam beni ameliyattan önce görmek istemiş. Giriyoruz babamın yanına. Babamı yüzüstü yatırmışlar. Sakinleştirici vermişler. Kızım merak etme biraz ağrım var sadece benim küçük kahramanım diyor. İyi olacağım ben merak etme, sen şimdi annenin yanına git diyor. Ve sonra annemle birlikte orda ahbablarımız yanına alıyor bizi. Babam 6 ay kadar askeri hastanede kaldı. Beni tekrar New York'a gönderdiler. Annemlerin ahbablarının yanında kaldım ve eski okuluma devam ettim. Ara sıra Kanada'ya gelip babamı ziyaret ettim. Babam hastanede çok sıkı korunuyordu. Annem de orada 6 ay refakatçi kaldı. Biz kurtulduk. Tek o Kanadalı görevli vefat etti. O üç kişi 15-16 yıl ceza aldılar. Unutulmayacak bir olay yaşadım yaşıma göre. 15 yaşında bir kıza Ermenilerin yaşattıkları acı olay. Evet, ailecek kurtulduk. Çünkü biliyorsunuz bu Ermeni olaylarından, katliamlarından pek kurtulan olmamıştır. Teröristler ilk defa bir eve girmişlerdi. Genelde ya yolda, ya da arabada saldırıp diplomat ve yakınlarını hep bu şekilde katletmişlerdi. Verilmiş sadakamız varmış, çok şükür kurtulduk"¹⁵³⁰.

Polisler yapılan uzun görüşmeden sonra teröristlerin serbest bıraktıkları rehinelere, elleri havada dışarı çıkararak güvenlik güçlerine sığınmışlardır¹⁵³¹.

Olay Türk basınında da yer almıştır. Tercüman gazetesinde şu şekilde haber yapılmıştır:

“İçeride patlayıcı madde dolu bir kamyonet ile Sand Hill Mahallesi'ndeki Türkiye Büyükelçiliği'ne gelen teröristler önce kapıda bekleyen Kanadalı muhafız ile çatıştılar. Pinkerton adındaki özel bir güvenlik kuruluşunun elemanı olan görevli, teröristlerin açtığı ateş sonunda öldü. Bu arada teröristler büyükelçilik kapısını bomba ile havaya uçurarak içeri girdiler. Saldırganlar büyükelçilik ve elçilik ikametgâhının bulunduğu binayı kısa sürede kontrolleri altına aldılar. Büyükelçi Coşkun Kırca'nın yanında muhafızı ile üçüncü kat penceresinden atladığı açıklandı. Teröristler binada aralarında Coşkun Kırca'nın eşi ve kızı da olmak üzere 11 kişiyi rehin aldılar. Ancak 4 saat geçtikten sonra Kanada polislerinin operasyon için hazırlık yaptığı sırada teslim oldular. Dört saat ölüm ile burun buruna yaşadıkları sonradan kurtarılan rehinelere şunlar: Büyükelçi Coşkun Kırca, eşi Bige Kırca, 13 yaşındaki kızı Gülcan Kırca, müstahdem Kenan Şahin, şoför Bayram Kızır, şoför Yusuf Koçyiğit, Durmuş Kılıç, kavas Cemal Karaçeper, hizmetçi Hacer Karaçeper ve Kırca'nın koruma polisi"¹⁵³².

¹⁵³⁰ Gülcan Kırca (Büyükelçi Coşkun Kırca'nın Kızı), 02 Mart 1985 sabahı yapılan baskını anlatıyor. Ses Kaydı 05 Haziran 2017 Pazartesi, Saat 17.27-17.54.

¹⁵³¹ **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵³² **Tercüman**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

Fotoğraf 92. Teröristlerin Teslim Olma Anı¹⁵³³

Olay Cumhuriyet gazetesinde ise şu şekilde yer almıştır: Yerel saatle 07.05'te Ottawa Türk Büyükelçiliği'ni işgal eden 3 Ermeni terörist 4 saat sonra teslim oldu. Büyükelçi Kırca'nın kolu ve bacağı camdan atlarken kırıldı. Büyükelçiliğin kapısında duran bir Kanadalı güvenlik görevlisi teröristlerce öldürüldü. 4 saat süreyle rehin tutulan 12 kişinin sağlık durumunun iyi olduğu bildirilmiştir. İşgal esnasında Kanada Haber Ajansı'nı arayan bir şahıs, ellerinde rehineler olduğunu, Türkiye'nin Ermeni soykırımını kabul edip tazminat ödemesini ve işgal ettiği toprakları geri vermesini istiyoruz demiş, sorumluluğunu "Armenian Revolutionary Army-ARA adına üstlenmiştir"¹⁵³⁴.

Aynı haber, Güneş gazetesinde de şu şekilde yer almıştır: "Ermeni caniler Ottawa Elçiliğimize saldırmış, baskın 4 saat sürmüştür. Büyükelçi Coşkun Kırca yaralanmıştır. Ermeni Devrimci Ordusu üyesi üç Ermeni terörist, Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne saldırıya girişti. Teröristler, aralarında Büyükelçi Coşkun Kırca'nın eşi ve kızının da bulunduğu 12 kişiyi 4 saat süreyle rehin tuttıkları eylemlerinde, büyükelçiliğin Kanadalı koruma görevlisini öldürdüler, görevine yeni atanan Büyükelçi Coşkun Kırca'nın da yaralanmasına neden olmuşlardır"¹⁵³⁵.

Güvenlik yetkilileri, teröristlerin serbest bıraktıkları rehinelerin sağlık durumlarının iyi olduğunu kaydetmişlerdir. Yaralı olarak hastaneye kaldırılan Coşkun Kırca'nın yarasının ağır olmadığı, durumunun iyiye gittiği de belirtilmiştir. Polis yetkilisi Garry Rae, eylemin yerel saat ile sabah saat 7.00'de (Türkiye saatiyle

¹⁵³³ **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵³⁴ **Cumhuriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵³⁵ **Güneş**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

14.00), Ermeni teröristlerin kullandıkları çalıntı ve içi patlayıcı madde ile dolu bir kamyonetin büyükelçiliğin ön kapısına parketmesi ile başladığını söylemiştir. Açıklamaya göre teröristlerin ön kapıdan girerken patlattıkları bomba sonucu ön girişte tahribat oldu ve Kanadalı güvenlik görevlisi bu sırada öldü. Komiser Rae, eylem boyunca Kanadalı güvenlik görevlisinin ön kapının girişinde yattığını, teröristlerin ateş hattında kalması nedeniyle kurtarılamadığını kaydetmiştir¹⁵³⁶.

Polis, Büyükelçi Kırca ve Kanadalı polis görevlisini kurtarmak amacıyla binaya yaklaştığı sırada, Ermeni teröristlerin paniğe kapılarak, rehinelere birini pencereye getirdikleri ve başına silah dayayarak, güvenlik kuvvetlerinin geri çekilmesini istedikleri görülmüştür. Rae'nin açıklamasında, eylem başlangıcında büyükelçiliğin üst kat pencerelerinden birinden atlayan Büyükelçi Coşkun Kırca, kolunu ve bacağını kırdı. Kırca eylemin bitmesine az zaman kala ambulansla hastaneye götürüldü. Kanada Haber Ajansı konuyla ilgili haberinde, Kanadalı güvenlik görevlisinin teröristlerle girişliği çatışma sonucu öldüğünü bildirmiştir¹⁵³⁷.

Teröristlerin eylemi sırasında büyükelçilik binasını saran güvenlik kuvvetleri, Coşkun Kırca'yı zırhlı bir araç sayesinde bahçeden aldılar. Üç Ermeni teröristin Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne giriştikleri saldırıdan hemen sonra Kanada basın kuruluşlarını arayan kimliği bilinmeyen bir şahıs, eylemi ARA adına üstlendi ve "*İşgal edilmiş topraklarımızı ve Türk hükümetinin 1915'deki Ermeni soykırımını kabul etmelerini istiyoruz. Elimizde rehinelere var. Polislerle görüşmek istemiyoruz. Bizim bir isteğimiz olursa, ararız*" demişlerdir. Üç Ermeni terörist, suçüstü mahkemesine çıkarılarak tutuklandılar. Ermeni teröristlerin bir hafta süreyle tutuklu kalacakları ve 20 Mart tarihinde yargılanmalarına başlanacağı açıklanmıştır¹⁵³⁸.

Dışişleri Bakanlığı'nın Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne Ermeni teröristlerce düzenlenen baskınla ilgili olarak akşam saatlerinde yaptığı açıklamada, "*Ermeni teröristlerin örnek bir cezaya çarptırılacaklarına olan samimi inancımızı belirtmek isteriz*" denildi. Açıklama aynen şöyle: "*Terörizmi açık ve sarıh bir şekilde mahkûm eden Creteil Mahkemesi, kararının henüz mürekkebi bile kurumadan Ottawa Türk Büyükelçiliği'nin hedef olduğu alçakça saldırıyı nefretle kınıyoruz. Bu saldırı şüphesiz terörizmin adli merciler önünde olduğu gibi, dünya kamuoyu vicdanında da mahkûm edilmesine yol açacaktır. Saldırının bir Kanadalı görevlinin hayatına mal*

¹⁵³⁶ Güneş, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵³⁷ Güneş, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵³⁸ Günaydın, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

olmuş bulunması üzüntü ve nefretimizi daha da artırmaktadır. Görevlinin kederli ailesinin acısını içtenlikle paylaşıyoruz”¹⁵³⁹.

Nisan 1982’de Ottawa Büyükelçiliği’nde ticari ataşe olarak görev yapan Kâni Güngör 3 Ermeni’nin silahlı saldırısı sonucu yaralanmıştı. Bu olaydan 4 ay sonra yine Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Albay Atilla Altıkaynak da uğradığı silahlı bir saldırı sonucu yaşamını yitirmişti¹⁵⁴⁰.

BBC Radyosu Ottawa Büyükelçiliği’imize yapılan saldırıyı birinci haber olarak verdi. Ermeni teröristlerin 12 Mart 1985 günü yapılan kanlı saldırının 1983’te Portekiz’in başkenti Lizbon’da Türkiye Büyükelçiliği’ne karşı gerçekleştirilen baskının benzeri olduğuna dikkat çeken BBC Radyosu Türklere karşı Kanada’da 4. dünyada 85. Ermeni saldırısı olduğunu ifade etmiştir. Ermeni teröristler 4 saat içinde teslim oldular ve Büyükelçi Coşkun Kırca’nın eşi ve kızı da dâhil olmak üzere rehin alınan elçilik görevlileri sağ salim kurtarılmıştı¹⁵⁴¹.

Büyükelçi Kırca, dehşet verici olayı ve 3 teröristin elinden nasıl kurtulduğunu, tedavi gördüğü hastanede, dünya basınında ilk kez Hürriyete anlattı. General Hospital Hastanesi’nde yaptığımız görüşmede Büyükelçi, *“Eğer bomba sesiyle yatağımdan fırlamasaydım ve eğer anında karar verip pencereden kendimi atmasaydım, şimdi ölmüş olacaktım. Benimle birlikte, diğer elçilik personelinin de hayatı tehlikeye girecekti”* demiştir. Büyükelçi Kırca’nın eşi Bige Kırca ise *“Teröristler eşimi öldürmek istediler. Bu amaçla, odasının kapısını makineli tüfekle tarayıp açarak içeri girdiler. Girer girmez de, yatağını taradılar, delik deşik ettiler”* diye konuştu¹⁵⁴².

Fotoğraf 93. Rehin Tutulan Elçilik Personelinden Ali-Hacer Karaçeper Çifti¹⁵⁴³

¹⁵³⁹ **Günaydın**, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁴⁰ **Güneş**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁴¹ **Güneş**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁴² **Hürriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁴³ **Güneş**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

Büyükelçi Kırca, dehşet saatlerini Güneş gazetesine, “ilk patlamayı duyduğum zaman, eşimle birlikte yataktan fırladım. Bige, kütüphaneye koşarak dışarı baktı ve elinde otomatik bir silah olan bir teröristin binaya girdiğini gördü. O anda baskının amacının beni öldürmek olduğunu anladım. Binadaki kadınlara ve çocuklara zarar vermeyeceklerini düşündüm. Dünya kamuoyundaki imajlarını daha da kötüleştirir korkusu nedeniyle onları öldürmeye cesaret edemezlerdi. Banyoya geçtim ve kendimi aşağıya attım. Düştüğüm yerde uzun süre hareketsiz kaldım. Beton üzerinde sürüklenerek bir sütunun arkasına sığındım. Bir süre sonra silahlı bir Kanada polisi yanıma gelerek beni korumaya aldı. Muhasara süresince o şekilde kaldım. Beni ellerine geçiremedikleri için, teröristlerin pazarlık güçleri kayboldu. Bir kadın ile iki kız çocuğunu vurmak işlerine gelmedi, teslim oldular... Sanıyorum kurtuluşum bir mucizedir” sözleriyle değerlendirdi¹⁵⁴⁴.

Büyükelçi Kırca'nın eşi Bige Kırca yaşadığı korku dolu anları Hürriyet'e şöyle aktarmıştır:

“İlk patlamayı duyduğum zaman üstümde gecelikle yataktan fırlayarak kütüphaneye koştum ve dışarı baktım. Elinde otomatik silah olan bir teröristin binaya girdiğini gördüm. Coşkun, ‘Sen kaçıp saklan... Bunlar beni öldürmeye geliyorlar’ diye yatak odasının kapısını kilitledi ve banyoya girdi. Yatak odamızda bulunan Kanada Atlı Polisi'ne ait direkt telefonu kullanarak alarm verdim. Bu arada Coşkun banyo penceresinden atlamış, ama pencereyi açık bırakmış. Teröristler kapının kilidini makineli tüfekle tarayıp içire girdiklerinde ben gardırobun yanında ayaktaydım. Teröristlerin önünde kızım Gülcan ve aşçımızın kızı Nurcan vardı... Teröristler bozulmuş olan yatağın içinde Coşkun'un olduğunu düşünüp boş yatağı yaylım ateşine tuttular. Daha sonra beni kolumdan yakalayarak, ‘Kocan nerede?’ diye sordular. ‘Bir geziye çıktım’ karşılığını verdim. Bana ‘Yalan söylüyorsun’ diye bağırdılar, ‘Hayır yalan söylemiyorum’ dedim. Sonra banyonun kapısını da, kilidi makineliyle tarayarak açtılar. Bu esnada meydana gelen sadmeden açık olan banyo penceresi kapandığı için, Coşkun'un bahçeye atladığını tahmin edemediler. Aralarında Arapça konuşuyorlar ve her şeyi çocuklara yaptırıyorlardı. Benim dizlerim titremeye başlayınca sakallı olan şefleri (Kevork Maraşelyan) ‘Titremeyi bırak’ diye sertçe bağırdı. Onlar da korkuyorlardı, ellerinin titrediğini gördüm. Polisin baskın yapıp kendilerini öldürmesinden korkuyorlardı.”¹⁵⁴⁵

Olaydan sonra Müsteşar Yalçın Oral'ın evine getirilen Bige Kırca'nın anlattıkları Milliyet gazetesinde şu şekilde haber oldu:

“Sabah 06.30 sıralarında Elçiliğin bahçesinden gelen bir gürültüyle yataktan fırladık ve pencereye koştuk. Bir kamyonet, dışardan bahçe kapısının demir parmaklıklarına dayanmıştı. Kamyonetin üzerine çıkan teröristlerin,

¹⁵⁴⁴ Güneş, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁴⁵ Hürriyet, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

parmaklıkların üzerinden bahçeye atladıklarını gördüm. Kanadalı koruma polisi, teröristlerin yolunu kesmek istedi. Canilerin arasındaki Arap tipli ve sakallı olanı silahını ateşleyerek polisi acımasızca öldürdü. Polisi vurunca neden bilmiyorum. ‘Coşkun seni almaya geliyorlar.’ diye bağırdım. Hedef Coşkun’dur. Kapı kırılınca bunu anlamıştım. ‘Coşkun kaç!’ diye bağırdım. Üçüncü kattaydık. Coşkun, her zaman yanında taşıdığı tabancasını almak için hızla ikinci kata inmeye başladı. Odadan çıktıktan az sonra, dış kapının kırıldığını duyduk. Arkasından ‘Coşkun kaç, eve girdiler!’ diye olanca gücümle bağırdım. Hemen telefona sarılarak, Kanada polisini aradım. Biliyorum, hedef Coşkun’dur. Aklıma kızım geldi. Bu kez ona ‘Gülcan, odanı kilitle’ diye bağırdığım. Sonra kendimi bulduğum odayı kilitledim. Teröristler, içeri daldılar. Kilitli her odanın kapısına ateş ederek açtılar. Bu sırada Coşkun ikinci kattan, dışarı atlamıştı. Teröristler ise Gülcan’ın odasına girmişlerdi. İçlerinden biri kendisine ceket verip öpmüş sonra da, büyükelçi nerede, diye bağırmağa başlamışlardı. Kendileriyle karşılaştığımda, bariz bir korku içinde olduklarını gördüm. Bunlar 22-25 yaş arasında biri sakallı ve tam Arap tipli, üç kişiydiler. Bir yandan elçilik mensuplarını bir araya toplamaya çalışıyorlar, bir yandan da ürkek gözlerle çevreyi kolluyorlardı. Aşağıda demir kapılı odaya iyi korunduğu için girememişlerdi. Bu yüzden iyice hırçınlaşmışlardı. Burası sefaretin telsiz odasıydı. Bir ara Gülcan’ı kolundan tutup oraya götürdüler. Sürekli Coşkun’un nerde olduğunu soruyorlardı. Uğraştılar fakat açamadılar. Yine sinirlenip tabancayı kızımın sakağına dayadılar. O sırada aklım hep Coşkun’daydı. Onun, dışarıda boylu boyunca yere uzanmış kıvrandığını bilmiyordum tabii. 14 yaşındaki kızım ise şok geçiriyor, sürekli ağlıyordu. Teröristler kendi aralarında Arapça konuşuyor bizimle ise İngilizce konuşmayı yeğliyorlardı. Ne var ki biri elçilik görevlisine, telefon nerede, diye Türkçe sormuştu. Bütün bu cehennem içinde polis arabalarının sirenlerini duyunca biraz rahatladık. Onlar ise daha çok korku ve paniğe kapıldılar. Ölmekten öylesine korkuyorlardı ki, teslim olurken, önlerine kızımı alıp kafasına yine tabanca dayayacak kadar alçaklaştılar. Coşkun’un, zekâsı ile bu cehennemden kurtulduk”¹⁵⁴⁶.

Büyükelçilik baskını sırasında, 3 teröristi içerideki 12 kişiden sadece 3’ünün; Büyükelçi Coşkun Kırca’nın eşi Bige Kırca, kızı Gülcan Kırca ve Büyükelçilik aşçısının kızı Nurcan Kılıç’ın gördüğü anlaşılmıştır. 4 saat 10 dakika süren baskın sırasında teröristlerin, diğer odalardaki elçilik görevlilerine ulaşamadığı, personelin de kapılarını kilitledikleri odalarından çıkmadıkları belirlendi. Teröristler, iki küçük kızı ve Bayan Kırca’yı konuşturup Büyükelçi’yi ele geçirmeye çalışmışlardır¹⁵⁴⁷.

Ottawa’daki Türkiye Büyükelçiliği’ni basan teröristlerden biri teslim olmadan önce kendisiyle Ankara’dan telefonla konuşan Cumhuriyet muhabirine “Özgürlük istiyoruz” demiştir. Ermeni teröristler daha sonra Türkiye saati ile 18.00 sıralarında Kanada polislerinin operasyonu sonucu teslim olmuşlardır.¹⁵⁴⁸

Ermeni teröristlerin eyleminin başlamasıyla birlikte Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Başkanlığı’nda “Durum Merkezi” kurulmuş, uçakla

¹⁵⁴⁶ **Milliyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁴⁷ **Hürriyet**, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁴⁸ **Milliyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

Moskova'ya gitmekte olan Başbakan Turgut Özal'a telsizle, Moskova Türk Büyükelçiliği'ni telefonla ayrıntılı bilgi verildiğini belirtmişlerdir¹⁵⁴⁹.

Fotoğraf 94. Kanada Büyükelçiliği'ni Basan Teröristler: Kevork Marasniyan, Raffi Panos Titizyan ve Ohannes Nuberyan¹⁵⁵⁰

Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliği'ni 12 Mart tarihinde basarak Kanadalı bir güvenlik görevlisini öldüren ve 11 kişiyi dört saat süreyle rehin alan üç Ermeni terörist 20 Mart Çarşamba günü Ottawa'da 1 numaralı mahkemede yargıç önüne çıkarılmış, duruşma 7 Mayıs tarihine ertelenmiştir¹⁵⁵¹. Ancak yargılama tekrar 14 Ekim 1986 Salı gününe ertelendiğini ve 3 hafta süreceğini kaydeden Kamu Bakanlığı yetkilileri, teröristlerin adam öldürmek, Büyükelçi Kırca'nın hayatına ve özgürlüğüne kastetmek, diplomatik binaya saldırı, bomba ve ateşli silah bulundurma suçlarından yargılanacağını kaydetmişlerdir. Teröristleri, Quebec eski adalet bakanlarından Jerome Choquette'nin savunacağı belirtilmiştir¹⁵⁵².

4.10. ARA (Armenian Revolutionary Army)

Ottawa Türk Büyükelçiliği'ne saldırıyı üstlenen ARA; ESAK, ASALA ve Ermeni Kızıl Ordusu' (Armenian Red Army) ndan kopanlar tarafından oluşturuldu¹⁵⁵³. Adını ilk kez 1983'ün 27 Temmuz'unda Lizbon Türk Büyükelçiliği'ne yaptığı aralarında Büyükelçilik Müsteşarı Yurtsev Mihçioğlu'nun

¹⁵⁴⁹ **Cumhuriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁵⁰ **Hürriyet**, 16 Ekim 1986 Perşembe, s.1.

¹⁵⁵¹ **Güneş**, 20 Mart 1985 Çarşamba, s.1; **Cumhuriyet**, 21 Mart 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁵² **Hürriyet**, 16 Ekim 1986 Perşembe, s.1.

¹⁵⁵³ **Milliyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

eşi Cahide Mihçioğlu'nun da bulunduğu beş kişinin ölümüyle son bulan eylem ile duyurdu¹⁵⁵⁴.

Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimde Büyükelçilik Müsteşarı Yurtsev Mihçioğlu'nun eşi Cahide Mihçioğlu ölmüş, Yurtsev Mihçioğlu ve oğlu Atasay Mihçioğlu ise yaralanmışlardır. Lizbon polisi tarafından gerçekleştirilen baskın sonucu Kançılırya binasına girmiş bulunan teröristlerden dördü ölü olarak ele geçirilmiştir. Bir teröristi ise işgal girişimi sırasında elçilik koruma görevlileri öldürmüş, olayda bir de Portekizli güvenlik görevlisi ölmüştü. ARA'nın ikinci kez kendini göstermesi 21 Haziran 1984'te olmuştur. Viyana Ticaret Ataşe Yardımcımız Erdoğan Özen, arabasına yerleştirilen tahrip gücü yüksek bir bombanın patlaması sonucu ölmüştü¹⁵⁵⁵.

Diğer Ermeni örgütleri ile hiçbir bağlantısı olmadığını öne süren ARA militanı teröristler bundan sonraki ikinci eylemleri için Viyana'yı seçti ve Büyükelçilik Çalışma Müşaviri Erdoğan Özen'i, otomobiline yerleştirdiği uzaktan kumandalı bombayla yok etti, katiller yakalanamadı. ARA, üçüncü cinayetini de yine Viyana'da planladı ve BM'de görevli Türk diplomatı Evner Ergun'u işine giderken 19 Kasım 1984 günü öldürdü. Eylemlerin yalnızca Türk diplomatlarına karşı gerçekleştirilmesini isteyen ARA, ASALA'nın Türkiye'ye ait tüm kuruluşlara karşı saldırılması gerektiği tezini benimsemiyordu¹⁵⁵⁶.

4.11. Dış Basında Ermeni Tedhişi

Tercüman ve Günaydın gazeteleri, İngiliz Televizyonu ITV'nin 13 Mayıs 1985 günü, örgüte ilişkin "Terör" adlı dizi program 2 Ermeni teröristin 7 Ağustos 1982'de Ankara Esenboğa Havaalanı'nda gerçekleştirdikleri saldırı görüntüleriyle başladığını, ASALA'nın şantaj ve tehdit yoluyla eylemler için militan topladığını haber yapmışlardır¹⁵⁵⁷. Programda ayrıca, ASALA'nın eylem gerekçesi olarak 1915 yılında 1,5 milyon Ermeni vatandaşının katledilmesini gösterdiği, bunun doğru olmadığı bildirildi. İngilizlerin televizyonda böyle bir program yayınlaması bu değişimin lokomotif olduğu kadar İngiltere'nin Ermeni terörizmi konusunda

¹⁵⁵⁴ **Günaydın**, 14 Mart 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁵⁵ **Cumhuriyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1; **Milliyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁵⁶ **Milliyet**, 13 Mart 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁵⁷ **Tercüman**, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1; **Günaydın**, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

yalnızca Türk tezini kabul etmekle kalmayıp bu cinayet şebekesinin iç işleyişini de gözler önüne sermesi dikkat çekmiştir¹⁵⁵⁸.

Fransız TV'sinin 4'üncü kanalında yayınlanan "Terör" programında, Fransa'nın terör örgütleriyle 1981 yılında gizli anlaşma yaparak tedhiş eylemlerine göz yumduğu ve Ermeni tedhiş örgütü ASALA'nın Türk diplomatlarına karşı giriştiği terör eylemlerinden Fransa hükümetinin de sorumlu olduğu ve bazı ülkelerin teröristlerle yaptığı işbirliği vurgulanmıştır¹⁵⁵⁹. Programda, Fransa'da 1981 yılında Mitterrand'ın işbaşına gelmesinden sonra, hükümetin terör örgütleriyle, tedhiş eylemlerini Fransa içlerine taşımamaları için pazarlığa oturduğu belirtilmiştir. Fransız Polis Federasyonu Başkanı Remy Halbaks, Mitterrand hükümetini suçlayarak, "Batılı bütün emniyet teşkilatları Ermeni ASALA terör örgütü tedhişçilerinin peşindeyken bir teröristin Fransa'ya girip serbestçe dolaşmasına izin verilmesi, ASALA ile yapılan bir anlaşmanın sonucudur, demiştir. Programda, İtalyan hükümetinin de aynı amaçla topraklarında meydana gelebilecek eylemleri önlemek için ASALA ile gizli bir anlaşma yaptığı kaydedilmiştir¹⁵⁶⁰. Belgeselde konuşan Fransız güvenlik yetkilileri de Mitterrand yönetiminin Ermeni tedhiş örgütü ile vardığı anlaşmayı doğrulamışlardır. Fransa Polis Federasyonu Başkanı Remy Halbhax, hükümetin, 7 Mayıs 1981'te terörün Fransa'ya sokulmaması karşılığında kaçak Ermeni teröristlere sığınma hakkı vermeyi ve davalarını desteklemeyi kabul ettiğini belirtmiştir. Halbhax, "*Batılı bütün emniyet örgütleri ASALA lideri olan bir Ermeni tedhişçiyi harıl harıl ararken bu tedhişçinin Fransa'ya girmesine ve serbestçe dolaşmasına izin verilmesi bu anlaşmanın sonucudur. Orly Havaalanının bombalanması sonucu sekiz kişinin ölmesi ve onca insanın ölmesi olayından Fransız hükümeti sorumludur. Hükümet isteseydi katliamı önleyebilirdi*", demiştir¹⁵⁶¹.

İtalyan TV'sinde yayınlanan "Terör" adlı belgeselde de İtalya'nın topraklarında eylem yapılmasını önlemek amacıyla Ermeni terör örgütü ASALA ile benzeri bir anlaşma yaptığı kaydedilmiş, İtalyan gizli servisi eski üyesi Albay Stefano Giovannone, ASALA ile hükümeti arasında imzalanan gizli anlaşmayı kendisinin yaptığını belirtmiştir¹⁵⁶².

¹⁵⁵⁸ Günaydın, 13 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁵⁵⁹ Günaydın, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁵⁶⁰ Güneş, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁵⁶¹ Günaydın, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁵⁶² Günaydın, 20 Mayıs 1985 Pazartesi, s.1.

4.12. BM’de Ermeni Tedhişi

Amerikan Kongresi ve Avrupa Parlamentosu’ndan sonra şimdi de BM’de görüşülmek üzere, Ermenilerin Türkler tarafından (sözde) soykırıma uğratıldıkları yolunda bir rapor hazırlamış, Türk yetkililerin “*Şimdiye kadarki girişimlerin en tehlikelisi*” diye tanımladıkları, BM çerçevesindeki bu çalışmanın raportörlüğünü, eski İngiliz İşçi Partisi üyesi ve halen BM Azınlıklar Alt Komitesi üyesi olan Benjamin Whittaker yapmış, raporunda (sözde) Ermeni Soykırımı’nı bir gerçek olarak nitelemiştir¹⁵⁶³.

İlgili kaynaklar, “Soykırımın Önlenmesi” raporunun yazımının sonuna geldiğini, büyük bir olasılıkla da, 05-23 Ağustos tarihleri arasında toplanacak BM Azınlıklar Alt Komitesi’nde görüşüleceğini belirtmişlerdir. Rapor, sadece (sözde) Ermeni Soykırımı ile ilgili olmayıp, BM’nin 1979’da kabul ettiği, ‘Soykırımın Önlenmesi’ raporunun güncelleştirilmesine yönelik olduğu bildirilmiş ancak raporun tarihteki soykırımlarla ilgili örnekler verilen bölümünde, Yahudilere karşı girişilen soykırımın yanısıra, Ermenilerin de Türkler tarafından soykırıma tabi tutulduklarını belirten cümlelerin bulunduğu, dolayısıyla rapor hiçbir değişiklik yapılmadan ilgili Komite, Komisyon ve BM Genel Kurulu’ndan geçtiği takdirde, BM’in de (sözde) soykırımını kabul ederek ileride Türkiye’nin cezalandırılmasını isteyebilecekleri, belirtilmiştir. BM İnsan Hakları Komisyonu ilk kez 1974’te azınlıklar konusunda bir rapor hazırlanmasını kararlaştırmış, komisyonun Ruandalı raportörü Ermenilerle ilgili bir paragraf koymak istediye de Türkiye’nin müdahalesi ile bu engellenmişti¹⁵⁶⁴.

1982’de Sabra ve Şatilla’daki katliamlar nedeniyle raporun güncelleştirilmesi kararı alınmıştır. Bunun için Benjamin Whittaker raportör tayin edilmiştir. Whittaker, BM ırk ayrımının ortadan kaldırılması ve azınlıkların korunması Alt komisyonu’nda bu rapor nasıl hazırlayacağını açıklarken, “*Ermeni konusuna da yer vermek gerekir, eskisinde yok*” demiştir¹⁵⁶⁵. Bunun üzerine Türkiye yeniden girişimlere başlamıştır. Bu arada ırk ayrımının ortadan kaldırılması ve azınlıkların korunması Alt komisyonu BM İnsan Hakları Komisyonuna bağlı olduğundan,

¹⁵⁶³ **Tercüman**, 06 Haziran 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁶⁴ **Tercüman**, 06 Haziran 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁶⁵ **Tercüman**, 06 Haziran 1985 Perşembe, s.1.

Whittaker'in hazırlık çalışmaları buraya da gelerek yapılan toplantıda konuşmalar yapılmıştır. Bu toplantıda, Cenevre'deki insan merkezinin direktör yardımcısı ayağa kalkarak, "Bu rapor sadece eski rapordan bu yana geçen olayları kapsayacak" demiştir ve raporun hazırlanması da bu anlayışla kabul edilmiştir. Ancak Whittaker'in, şu anda Ermeni sorununu da rapora katması için büyük bir baskı altında bulunduğu da bildirilmiştir¹⁵⁶⁶.

Türkiye rapora, Ermeni unsurunun sokulmasına, yalan ve hatalı olduğu ispat edilmiş Ermeni sahtekârlıklarına, uydurmalara tasvip etmeyeceği gibi konu BM Azınlıklar Alt Komitesi'nin yetkisinde de değildir. Bununla birlikte, BM'nin bu yaklaşımı, terör odaklarını daha da cesaretlendirecek, tedhiş hareketlerini artıracaktır. Daha da vahimi (sözde) soykırım raporu, hâlihazırda BM tarafından onaylanmıştır. Öyleyse rapor, içeriği değiştirilmeden güncelleştirilmelidir¹⁵⁶⁷.

A.B.D. Temsilciler Meclisi'nde Ermeni Tasarısının oylanması esnasında Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasında yaklaşık 45 dakika süren tartışmalar yaşanmıştır. Cumhuriyetçi Parti üyelerinin çoğu tasarının kabulü halinde Türk-Amerikan ilişkilerine ağır darbe indireceğini söylerlerken Demokratlar ve Ermeni Tasarısının sahibi California temsilcisi Tony Coelho tasarının geçmesinin Türk Hükümetini hiçbir şekilde etkilemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Utah temsilcisi Hansen, tasarının amacından saptırıldığını çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun artık var olmadığını ve olmayan bir imparatorluk hakkında kanun tasarısı sunmanın mantıksızlığını, ayrıca dünyanın birçok yerinde çeşitli soykırım suçları yaşandığı halde neden Türkiye'nin müttefiklerinin Türkiye hakkında ısrarla böylesi gereksiz bir tasarı hazırlandığını anlamadığını söylemiştir¹⁵⁶⁸.

Tekساس temsilcisi Lee, ülkemizdeki Ermeniler mutlu olsunlar diye müttefikimizi böyle sırtından vurmak niye, diye sormuştur. Virginia temsilcisi Baker, Türkiye'nin A.B.D.'yi her konuda desteklediğine dikkati çekmiştir¹⁵⁶⁹.

Usul Komitesi'nde ele alınacak olan tasarı, Komite tarafından Genel Kurul'a gönderilecek. Toplam 13 üyesi bulunan Usul Komitesi'nin üyelerinden 9'u Demokrat olup, kabul oyu kullanmışlardır. İşte o üyeler: Demokratlar; Usul Komitesi Başkanı Claude Pepper (Florida), Joe Moakley (Massachusetts), Butler Carson Derrick Jr. (South Carolina), Anthony Charles Beilenson (California), Jonas Martin

¹⁵⁶⁶ **Tercüman**, 06 Haziran 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁶⁷ **Milliyet**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁶⁸ **Milliyet**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁶⁹ **Milliyet**, 05 Haziran 1985 Çarşamba, s.1.

Frost (Texas), David Edward Bonior (Michigan), Tony P. Hall (Ohio), Alan Dupree Wheat (Missouri), Sala Galante Burton (California)¹⁵⁷⁰.

4.13. Ermeni İddialarının Çürütülmesi

Ermenilerin iddialarına destek maksadıyla ürettikleri asılsız ve yalan belgelerden birisi de bir Rus sanatçının yaptığı ‘Savaşın Getirdikleri’ tablodur. Söz konusu tablo, ressam Vasili Vereşçagin’in Balkanlarda ve Orta Asya’da cereyan eden savaşlarda ölen askerlerden esinlenmiştir¹⁵⁷¹. Prof.Dr. Türkkaya Ataöv; tabloyu yapan Rus ressamın 1842’de doğduğu, 1904’te öldüğü ve sözkonusu tabloyu 1871–1872 yıllarında yaptığını söylemiştir. Ermenilerin (sözde) soykırım iddiaları 1914–1918 yılların dayanır. Rus ressam bu tarihten 10 yıl önce ölmüş, bu tabloyu da 1915’ten 44 yıl önce yapmıştır¹⁵⁷². Söz konusu tablo, Rus Devleti’nin ilk kurulduğu günlerden, bugüne kadarki resim sanatı geçmişi sergisinde 1895’te kurulan Tretyakov Galerisi adlı müzede sergilendi. Rusların Novosti Yayınevi’nin Tretyakov Galerisi hakkında çıkardığı kitabın 12. sayfasında bu ressam için,

“Balkanlarda ve Orta Asya da savaş sahnelerinin etkisi altında kalarak asker imajını bir kahraman olarak tablolarına nakletmiştir. Hayali büyük savaş hikâyelerinden çok savaşın neden olduğu kan dökümü, sefalet ve acılarla harekete geçmiştir. Bu konuda belki de en göze çarpan çalışması, kuru-kafalardan bir piramidi gösteren, ‘Savaşın Getirdikleri’, adlı tablodur. Bu yağlıboya tablo günümüz ve çağımız için de çok şey söyler...” denilir¹⁵⁷³.

Bu resim sahtekârlığı, Talât Paşa’ya yakıştırılan telgrafları da hatırlatmaktadır.

“Ermeniler bu telgrafların örneklerini, 1920’de Paris’te Aram Andonian adlı bir Ermeni yazara yayınlamışlar; ayrıca Talât Paşa’yı Berlin’de öldüren Ermeni terörist Soghomon Tehlirian’ı yargılayan mahkemeye delil olarak vermişlerdir. Mahkemede bu telgrafların beşi söz konusu edilmiş, orijinal olup olmadıkları konusunda tereddüde düşülmüştür. Ermeni terörist Tehlirian’ın avukatı Von Gordon da bunları geri çekmek durumunda kalmıştır. Görüleceği üzere asılsız diğer Ermeni iddiaları gibi bu iddianın da gerçeğe ilgisi yoktur. Zira söz konusu telgrafların 1922 yılında İngiltere’de ‘Daily Telegraph’ gazetesinde yayınlanması üzerine, İngiliz Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı tahkikat sonucu bu belgelerin General Allenby tarafından bulunmadığı, Paris’teki bir Ermeni teşkilatınca hayali olarak hazırlandığı, yani sahte oldukları açıklanmıştır. Telgrafların kaleme alınış şekli, yazıldıkları kâğıt türü, diğer belgeler ve olaylarla mutabakatı bakımından, bunların Osmanlı belgeleri olmadıkları çok net bir şekilde görülmektedir”¹⁵⁷⁴.

¹⁵⁷⁰ **Milliyet**, 16 Haziran 1985 Pazar, s.1.

¹⁵⁷¹ **Hürriyet**, 03 Ağustos 1985 Cumartesi, s.1.

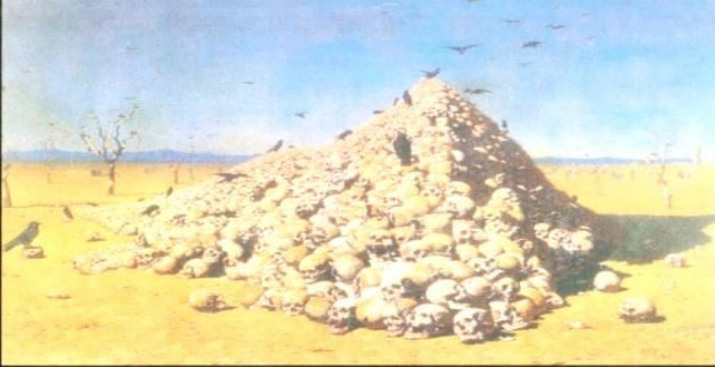
¹⁵⁷² **Hürriyet**, 03 Ağustos 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁵⁷³ **Hürriyet**, 03 Ağustos 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁵⁷⁴ Orel ve Yuca, **a.g.e.**, s.20.

Aram Andonian tarafından yayınlanan ve Talât Paşa'ya atfedilen telgraflarla, dönemin Dâhiliye Nazırı Talât Paşa'nın, Halep Valisine verdiği talimatla 'çoluk, çocuk bütün Ermenilerin katledilmesini istediği' iddia edilen belgelerin tamamı asılsızdır. Halep Valisinin imzası taklid edildiği gibi, Osmanlı belgelerinde mutad olarak yer alan 'Besmele' kelimesinin 'ilk harfi' yanlış yazılmıştır. Rumi ve miladi takvim farklılıklarında hata yapılmıştır. Andonian'ın sahte belgeler üzerine koyduğu tarih ve sayıların, o tarihte Osmanlı bürokrasisinde yer alan gerçek belgelerdeki tarih ve sayılarla ilgisi yoktur. Andonian, uydurduğu belgeleri gerçek belge gibi yutturabilmek için, bir takım şifreler kullanmıştır. Bunların o dönemde kullanılan ve örnekleri Osmanlı arşivinde bulunan şifrelerle benzerliği yoktur. Ayrıca, sahte belgelerdeki dil ve gramer yapısının, Osmanlıcada kullanılması mümkün değildir. Diğer taraftan, Talât Paşa, bir yandan Tehcir sırasında suç işleyecek görevlilerin cezalandırılmasını emrederken, diğer Ermenilerin katlini istemiş olması zaten mantıksızdır. Dr. Salâhi Sonyel, İngiliz arşivlerinde yaptığı araştırmalar sırasında 371 seri numaralı dosyalar içinde (9518 E. 5523) sayılı bir vesika bulmuştur. Bu Talât Paşa'nın Ermeni göçleri ile ilgili gizli bir emrinin orijinal metnidir¹⁵⁷⁵.

BAŞKA BİR SAHTEKARLIK ÖRNEĞİ !

Ermeni Diaspora Komitesi, yarattığı sahte soykırım hikayeleri ile yıllardır Türklere acımasız bir millet olarak tanıtmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor.

Yukarıdaki fotoğraf, onların bu amaçta kullandıkları en önemli belgelerden birisi. 1920 yılından beri dünyanın her köşesinde ve her dilinde, Türk barbarlığının bir kanıtı olarak kullanılmış olan bu fotoğraf, iddia edildiği gibi soykırımdan kalan cesetlerin kafataslarının değil, bir tablonun fotoğrafıdır.

Ve bu tablo 1842 - 1904 yılları arasında yaşayan VASİLLİ VERESHCHGIN isimli bir Rus ressamının 1871 yılında Fransa - Prusya Savaşı'ndan etkilenerek, savaşın vahşetini resmettiği bir tablodur. Moskova TRETİYAKO Müzesi'nde sergilenmekte olan bu tabloyu, sanatçı soykırım (1914) hikayelerinden 43 yıl önce yapmıştır.

Orijinal tablo Prof. Dr. TÜRKKAYA ATAÖV tarafından Moskova VERESHCHGIN Müzesi'nde bulunmuş ve Prof. ATAÖV bu sahtekarlığı 1985 yılında yazdığı ve Ermenice dahil yedi dilde tercüme ederek bastırıldığı AN.ARMENIAN FALSIFISACION (Ermeni Sahtekarlığı) isimli kitabı ile tüm dünyaya duyurmuş ve kanıtlamıştır.

KİME İNANIRSINIZ ?

T.C. BODRUM KAYMAKAMLIĞI

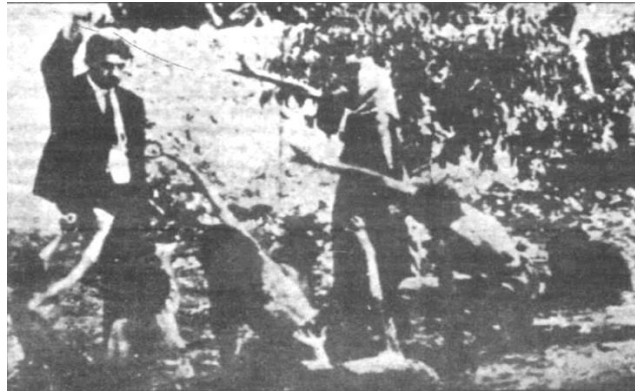
Fotoğraf 95. Tablo Sahtekârlığı¹⁵⁷⁶

¹⁵⁷⁵ Salâhi Sonyel, "Büyük Devletlerin Osmanlı imparatorluğu'nu Parçalama Çabalarında Hristiyan Azınlıkların Rolü", **Bellekten**, C.XLIX, S.195 Ankara, 1985, ss.647-656.

¹⁵⁷⁶ Bodrum Kaymakamlığı, **Tarihte Türkler-Ermeniler ve Gerçekler, Sempozyum Bildirileri**, Bodrum Belediyesi Matbaası, Bodrum, 3-4 Aralık 2005.

A.B.D.'de, gerek bu ülkenin siyaset çevrelerini ve gerekse hassas kamuoyunu (sözde) soykırım iddialarını resmileştirmek amacıyla yasal zemin olarak kullanan Ermeniler yayın organları kanalıyla Türkiye aleyhine, yalan haber üretme (news fabrication) veya asılsız haberi gerçekmiş gibi yayma (disinformation) şeklinde iki yöntemi kullanan A.B.D.'deki Ermeni diasporası, bu ülkedeki 6 adet yasal yayın organında çokça asılsız belge ve yalan malzemeye yer vermektedir¹⁵⁷⁷.

Bunlara en kesin örneklerden biri, İngilizce-Ermenice olarak yayınlanan Asbarez'dir. Sayfalarına yerleştirdiği fotoğraflardan birinde Türk sadizminden deliller sunmaya çalışırken oldukça acemi bir disinformation örneği de vermiştir. Nerede çekildiği belli olmayan fotoğrafta başörtülü bir kadın ile çeşitli yaşlardan beş çıplak ve aç çocuk sadist bir adamın elindeki ekmeği kapmaya çalışırken görülmektedir. Aç insanların kendileri ile elinde ekmeği, dalga geçen bir insana ancak sıradan Hollywood filmlerinde örnekleri rastlanacak bir tarzda yaklaşım yaklaşmayacakları tartışması da bir kenara, fotoğrafta, 1915 yılında olduğu ileri sürülen olayın kahramanı Türk'ün kıyafeti hemen dikkat çekmektedir. Türk olduğu ileri sürülen şahıs, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye'de kıyafet devrimini gerçekleştirdiği tarihten yaklaşık 10 yıl önce, Batılı tipi takım elbiseli ve üstelik gömleği ise İkinci Dünya Savaşı yıllarının modeli ve üstüne üstlük de kravatlıdır. 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun doğusunda ancak buna benzer bir kıyafeti ekalliyetin giydiği de varsayılırsa bunun açıkçası Amerikan kamuoyunu yanıltmak amacıyla hazırlanmış olduğu görülmektedir¹⁵⁷⁸.

Fotoğraf 96. Türkiye'ye Karşı Asılsız Haber Yayma Kampanyasını Sürdüren Ermenilerin Sadece Tarihi Belgeleri Tahrif Etmedikleri, Mizansen Fotoğraflar da Kullandıkları Görülmektedir¹⁵⁷⁹.

¹⁵⁷⁷ Güneş, 10 Nisan 1985 Çarşamba, s.2.

¹⁵⁷⁸ Güneş, 10 Nisan 1985 Çarşamba, s.2.

¹⁵⁷⁹ Güneş, 10 Nisan 1985 Çarşamba, s.2.

Ermenilerin, (sözde) soykırımın, 70. yılı olarak ilan ettikleri 24 Nisan 1985 tarihi yaklaştıkça, A.B.D. başta olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki Ermeni topluluklarında belirgin bir hareketliliğin yaşandığı bildirilmektedir. Belgesel olduğunu ileri sürdükleri fotoğrafları, ürettikleri, acemiliklerinden belli olan Ermeni kaynakları, 21 Nisan tarihinde, merkezi Los Angeles'deki "Ermeni Film Vakfı" tarafından hazırlanan "1915 Soykırım Belgeselinin Los Angeles'in Bonaventure Otelinde gösterileceğini de bildirmektedirler. Dr.Michael Hagopyan'ın yönetmenliğini, Edward Hoşharyan ve Levon Katırcıyan'ın da müziğini yaptıkları "The Witnesses" (Tanıklar) isimli docümanter filmin gösterileceği salondaki masalara, Van, Harput, Erzurum, Bitlis, Antep ve Maraş isimleri verilmiş, (sözde) soykırımdan kurtulduğu ileri sürülen 109 yaşındaki Kirkor Derderyan, gösterinin şeref konuğu olmuştur. The Armenian Weekly haftalık gazetesinin bildirdiğine göre, Amerika'da yaşayan Ermeniler, 24-28 Nisan tarihleri arasında 70.Yıl Kültür Festivali düzenleyecekler. Düzenleme Komitesi Başkanı Dr.Hratch Abrahamyan bölge komiteleri ile yapılan toplantılardan sonra hazırlıklarının tamamlandığını açıklarken, California'nın Ermeni asıllı valisi George Dökmeciyan'ın Washington'da yapılacak konuyla ilgili toplantıda esas konuşmacı olarak yer alacağı bildirilmiştir. 27 Nisan tarihinde yapılacak toplantıya Amerikan Kongresi'nden yaklaşık 40 parlamenter ve yardımcıları ile Amerikan siyaset çevrelerinin önde gelen simalarının da katılacağı belirtilmiştir¹⁵⁸⁰.

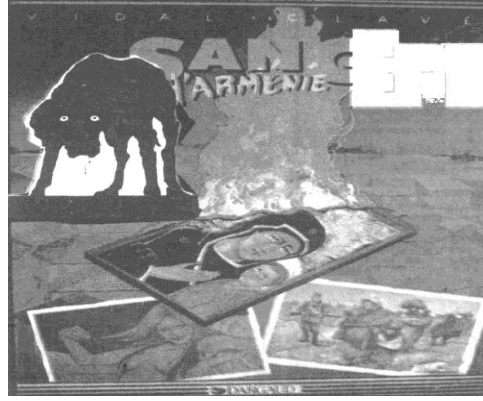
Basın denilen kavram, bu "makinenin" en rahat çalıştığı ortam oluyor. Güneş gazetes, Başbakan Özal'ın A.B.D. ziyareti bir tanıtma maratonu şeklinde sürerken, 3 Nisan tarihindeki nüshasında, bu ülkedeki gerçek ve güçlü lobinin etnik basın olduğu konusuna rakamlarla dikkat çekmiş, A.B.D.'nde günde ortalama 48 milyon kişinin her kanattan yayınlanan etnik yayın organlarından en az birini okuduğu, bu ülkede yayınlanan toplam 14 adet ve 214 bin tirajlı Rum-Ermeni yayın organlarının da yine günde ortalama bir milyon Amerikalıya ulaştığını hatırlatmıştı. Uluslararası asılsız haberi gerçekmiş gibi yayma yani 'disinformation' kampanyasına karşı ancak asıl ve doğru haberi verme, kamuoyuyla paylaşma sayesinde durdurulabilmektedir¹⁵⁸¹.

Fransız Guy Vidal tarafından senaryosu yazılan kitaptaki olaylar Karadeniz kıyılarındaki hayali "Ohanyan Adası"nda geçmekte, asılsız iddialarla Türkler

¹⁵⁸⁰ Güneş, 10 Nisan 1985 Çarşamba, s.2.

¹⁵⁸¹ Güneş, 10 Nisan 1985 Çarşamba, s.1.

karalanmaktadır. Kitapta, kan rengi bir köpek resmine de yer verilerek, yerli halkın Ada valisi tarafından Ermenilerin üzerine saldırtılması anlatılmakta, Fransa'daki Ermenilerin büyük paralar ödeyerek kuşe kâğıdına bastırdıkları kitapta Zile'den Hakkâri'ye kadar olan yerler (sözde) Ermenistan gibi gösterilmektedir¹⁵⁸².

Fotoğraf 97. Fransızların Hayali Çizgi Romanı¹⁵⁸³

Bunun yanısıra, Ermeniler'in uluslararası platformda yaptıkları sahtekârlıklara bir başka çarpıcı örnek; Mustafa Kemal Atatürk'ün köpek yavrularıyla çektiği fotoğrafın, köpek yavrularının çıkarılıp ayaklarının altında ezilen ölü bir çocuk resminin koyulmasıdır¹⁵⁸⁴.

Bu tip sahtekârlıklara kanmamak için, Osmanlı Arşivlerinin tamamen açılıp gerçeklerin bütünüyle kamuoyuyla paylaşılması gerekmektedir. Zira Ermenilerin yaptıkları tüm bu aldatmaca ve sahtekârlıklara insanlar inanıp Türkiye ve Türkler hakkında yanlış bilgilere sahip olacak ve olumsuz propandaya maruz kalacaklardır. Tüm tarihçiler arşivlerin açılması konusunda hemfikir olup Ermeni tarihçilerini de müzakereye davat etmektedirler. Bu tarihçilerden Ermeni Sorunu üzerine geniş çaplı araştırmaları olan Emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün de, arşivler açılınsın, çağrısında bulunmuştur. Konuyla ilgili bir konuşmasında Gürün:

“Türk devletine karşı yürütülen anarşik saldırılarının hedefinin Türkiye'nin bölünmesi olduğunu” ifade ederek yazısında şu görüşlere yer verdi: “1974'den itibaren başlayan sistematik Ermeni saldırılarını haklı göstermek için ortaya atılan iddiaların hiçbirisinin hakikatle ilgisi yoktur. Bugün hakikatler ortaya çıkarılmıştır. İsteyene bu hakikatleri arayıp bulma yolu da açık tutulmalıdır, bu ise Osmanlı arşivlerinin açılmasını gerektirir. Osmanlı

¹⁵⁸² Güneş, 15 Ağustos 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁸³ Güneş, 15 Ağustos 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁸⁴ Cumhuriyet, 02 Eylül 1985 Pazartesi, s.1.

arşivlerinin hâlâ tetkike tamamen açık olmayışı ciddi bir engeldir”, demiştir¹⁵⁸⁵.

HER ŞEYİN BİR SINIRI VARDIR ! YALANIN BİLE...

VE

BİZ BU YALANLARDAN BIKTIKI!

ORJİNAL FOTOĞRAF

Atatürk 1924 yılında çekilen bu fotoğrafını aynı yıl eşi Latife Hanım'a ithaf ederek imzalamıştır.

SAHTE FOTOĞRAF

urjinal fotoğrafta görülen köpek yavruları, çocuk cesedinin fotoğrafı ile kapatılarak büyük bir sahtekarlıkla afiş olarak kullanılmıştır.

ORJİNAL FOTOĞRAF

Fotomontajda kullanılan çocuk cesedi fotoğrafının orijinali.

T.C. BODRUM KAYMAKAMLIĞI

Fotoğraf 98. Ermenilerin Fotomontaj Sahtekârlığı¹⁵⁸⁶

Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyon Raportörü Belçikalı Sosyalist Parlamenter Van Demeul Broucke tarafından (sözde) Ermeni soykırımıyla ilgili olarak hazırlanan raporun tamamen asılsız iddia ve gerekçelere dayandığını ve içinde çok büyük yanlışlıklar bulunduğunu kanıtlayan belgelerin önümüzdeki günlerde siyasi komisyon üyelerine gönderilmeye başlanacağı öğrenilmiştir¹⁵⁸⁷.

BM’de kaybeden Ermeniler, şimdi de Avrupa Parlamentosu’nda mücadeleyi sürdürmeye karar vermişlerdir. Bu arada 1979 yılında hazırlanan ve Ermeni meselesinden söz etmeyen bir soykırım raporunun, İnsan Hakları Komitesi’nce kabul edildiğini ve BM belgesi olarak dağıtılacağını hatırlatan Pulat Tacar, bu seferki raporun incelenmek üzere İnsan Hakları Komitesi’ne gönderilmesinin reddi, raporun başarısızlığı ve altkomisyonda kabul görmemesinin açık delilidir, demiş. Aynı zamanda Belçikalı sosyalist parlamenter Vandemeulebroucke’un hazırladığı raporun Ekim veya Kasım ayında Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyonu’nda ele alınmasının beklendiğini belirtmiştir¹⁵⁸⁸.

¹⁵⁸⁵ **Cumhuriyet**, 02 Eylül 1985 Pazartesi, s.1.

¹⁵⁸⁶ Bodrum Kaymakamlığı, a.g.e.

¹⁵⁸⁷ **Güneş**, 06 Eylül 1985 Cuma, s.1.

¹⁵⁸⁸ **Tercüman**, 09 Eylül 1985 Pazartesi, s.1.

AET Parlamentosu'nda Ermenilerin sözcülüğünü yapan Belçikalı Jaak Vandemeulebroucke, bir süredir merakla beklenen Ermeniler lehindeki karar tasarısını hazırlamış ve Siyasi İşler Komisyonu'nun sekreteryasına sunmuştur¹⁵⁸⁹.

Avrupa Parlamentosu'ndan Joris Vandemeulebroucke rapordaki ve A.B.D. Kongresindeki soykırım iddiaları protestolara yolaçtı. ANAP Grup Başkanvekili Bülent Akarcalı, A.B.D. Temsilciler Meclisi, Cumhuriyetçi ve Demokrat Parti yetkililerine protesto telgrafları çekerek, Ermeni tasarısının onaylanmasının Türk-A.B.D. ilişkilerini zedeleyeceğini söylemiştir. Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezhir Demirkent ve Genel Sekreter Orhan Erinç, Avrupa Parlamentosu üyelerine gönderdiği telgrafta, düzmece iddialara dayanarak hazırlanan Vandemeulebroucke Raporu'nu ve bu yoldaki girişimleri protesto etti. Gazeteciler Cemiyeti ayrıca A.B.D. Temsilciler Meclisi üyelerine de birer telgraf göndererek, *“Ermeni kabulü yalnızca Ermeni teröristlerini yüreklendirmekle kalmayacak, Türk-Amerikan ilişkilerini de zedeleyecektir. Bu yüzden tasarının kabul edilmemelidir”* demişlerdir¹⁵⁹⁰.

Avrupa Parlamentosu Gökkuşluğu Grubu milletvekillerinden Belçikalı Jaak Vandemeulebroucke tarafından hazırlanan rapora ekli karar tasarısında Türkiye'deki Ermenilerle ilgili bölümünde, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin özellikle din ve eğitim alanlarında sorunları olduğu, Türkiye'de Ermenilere ait olan dini yapıların idaresinin İstanbul'daki Ermeni patriğine verilmesi gerektiği, coğrafi belgelerden Ermenistan sözcüğünün kaldırıldığı iddia edilmiştir. Vandemeulebroucke'un Avrupa Parlamentosu'nca onaylanmasını istediği rapora ekli karar tasarısının ana hatları;

“Avrupa Parlamentosu, Ermeni gruplarınca gerçekleştirilen terör eylemlerine karşı çıkar, AET Dışişleri Bakanları Konseyini, 1915'te “Jön Türkler Rejimi” tarafından Ermenilere karşı yapılan eylemleri bir soykırım olarak tanımayaya ve tarihi gerçekleri ortaya koymaya davet eder, 24 Nisanın Ermeni soykırımı günü olarak kabul edilmesi için BM Örgütü'ne çağrıda bulunur, AET Konseyinin Türk hükümetini Ermenilerle diyalog kurmaya davet etmesini diler, Sovyetler Birliği'nde yaşayan Ermenilerin kültürlerini muhafaza etmiş olmalarına rağmen, Uluslararası Af Örgütü'nün de birkaç kez belirttiği gibi, kişisel özgürlüklerinin sürekli olarak çiğnendiğini vurgular, İran'da yaşayan Ermenilerin, dil, din ve kültür özgürlüğü konularında karşılaştıkları zorlukları büyük bir dikkatle izlemekte olduğunu belirtir, Türkiye'yi Ermeni azınlıklara tam bir dil, din, kültür özgürlüğü vermeye ve bilhassa, Ermeni mimarisinin mirası olarak kabul edilen dini yapıları korumaya davet eder” denmiştir¹⁵⁹¹.

Avrupa Parlamentosu Siyasi İşler Komisyonu'nun iki gün süren aylık olağan toplantısında, Türkiye aleyhindeki Ermeni raporu ile karar tasarısının gündeme

¹⁵⁸⁹ **Hürriyet**, 20 Kasım 1985 Çarşamba, s.1.

¹⁵⁹⁰ **Güneş**, 30 Kasım 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁵⁹¹ **Cumhuriyet**, 20 Şubat 1986 Perşembe, s.1.

getirilmesinin beklendiği ifade edilmiştir¹⁵⁹². Türkiye, son aylarda Batı Avrupa cephesinde kazandığı diplomatik başarılarla yeni bir halka daha eklemiş ve Ankara için önemli bir baş ağrısı oluşturan Ermeni raporu Avrupa Parlamentosu'nda reddedilmiş, 1915 tehcir olaylarını (sözde) bir soykırım olarak niteleyen belgenin ilk kez uluslararası bir kuruluşta meşruluk kazanma olasılığı saf dışı edilmiştir. İtalyan liberal milletvekili Beltiza, sorunun çok karmaşık tarihi ayrıntılara dayandığını, Avrupa Parlamentosu'nun bir tarih kurumu olmadığını ve bu yüzden de hazırlanan raporun oylanmaması gerektiğini bildirmiştir. Belçikalı milletvekili Jaak Vandemeulebroucke tarafından hazırlanan rapor, 1915 olaylarını (sözde) soykırım olarak niteleyip hem Ankara hem de AET başkentleri tarafından tanınmasını talep etmekteydi¹⁵⁹³.

ANAP Hükümetinin dış ilişkilerden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Bülent Akarcalı'nın Belçikalı Parlamenter Jaak Vandemeulbroucke tarafından hazırlanan (sözde) soykırım tasarısını engellemek amacıyla gönderilecek telgraflarla işlenecek ana temaların bir listesini verdiği, "Ermeni terörünün arkasında SSCB vardır, amacı da bölgede kendine bağlı bir Ermenistan kurarak NATO'nun güneydoğu kanadını parçalamaktır", dediği öğrenildi¹⁵⁹⁴.

Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyonu tarafından Gökkuşığı Grubu'na mensup Belçikalı parlamenter Jaak Vandemeulebroucke'ye hazırlattırılan ve Türkiye'den (sözde) soykırımını kabul etmesi istenen raporun sadece Ermeni görüşleri doğrultusunda ve yanlı kaleme alınması Ankara'da tepkiyle karşılanmıştır¹⁵⁹⁵. Belçikalı parlamenter, raporu hazırlarken başta dengeli bir yaklaşım içinde gözükmüş, Ermeni çevrelerin yanı sıra, Ermeni sorunu konusundaki çalışmalarıyla tanınan Prof. Türkkaya Ataöv¹⁵⁹⁶ gibi Türk tarihçilerle görüşmüş fakat daha sonra tarafsızlığından vazgeçerek Ermeni tezini destekleyen bir sürece girmiştir¹⁵⁹⁷. Avusturya Televizyonu'nun ikinci programı "ORF" tarafından düzenlenen yaklaşık 2,5 saatlik açikoturum yayınında (sözde) Ermeni soykırımı

¹⁵⁹² **Hürriyet**, 26 Haziran 1986 Perşembe, s.1.

¹⁵⁹³ **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1986 Cuma, s.1.

¹⁵⁹⁴ **Hürriyet**, 20 Şubat 1987 Cuma, s.1.

¹⁵⁹⁵ **Cumhuriyet**, 12 Nisan 1985 Cuma, s.1.

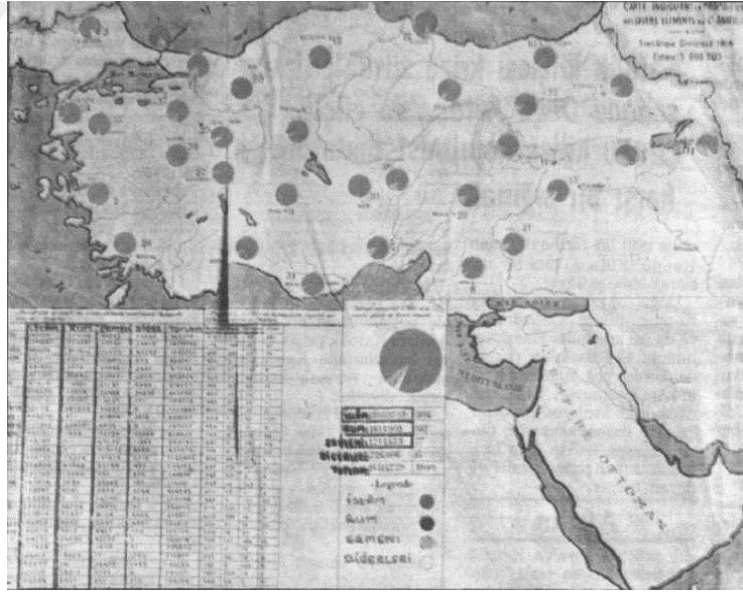
¹⁵⁹⁶ "Prof.Dr. Türkkaya ATAÖV; 1932'de doğdu. 1960'ta SBF'ye asistan oldu. Sırasıyla doçent ve profesörlüğe yükseldi. AÜ Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Başkanı iken Ataöv, Paris'te Ermeni terörizmiyle ilgili iki davaya "otorite tanığı" sıfatıyla çağrılı olarak katıldı, BM ve Avrupa topluluklarında Ermeni lobicilerine karşı mücadele etti. Yurt dışında bu konuyla ilgili 38 yazı ve yabancı dillerde yaklaşık 60 kitapçık yayınlamıştır", **Milliyet**, 26 Nisan 1987 Pazar, s.1.

¹⁵⁹⁷ **Cumhuriyet**, 12 Nisan 1985 Cuma, s.1.

meselesi tartışılmış, Türkiye’den programa davet edilen Prof.Dr. Mümtaz Soysal ve Basın Ataşesi Selçuk Bakkalbaşı söz konusu iddiaları çürütmüşlerdir¹⁵⁹⁸.

Fotoğraf 99. 1915 Yılı Ermeni (Sözde) Soykırım İddialarını Yalanlayan Harita¹⁵⁹⁹

Fotoğraf 100. Osmanlı Arşivinde Bulunan 1914 Yılı Soydağılım Haritası. Bu Haritaya Göre Müslümanların Sayısı 13 Milyon 533 Bin, Ermenilerin Sayısı ise 1 Milyon 114 bin'dir¹⁶⁰⁰.

¹⁵⁹⁸ Cumhuriyet, 26 Eylül 1985 Perşembe, s.1.

¹⁵⁹⁹ Tercüman, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁰⁰ Tercüman, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

1832–1861–1878–1896 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu nüfus sayımlarını esas alarak Ermenilerin sayısını gösteren bu Ermenice harita, Saint Lazary Manastırı tarafından hazırlanıp basılmış olup 1915 (sözde) soykırım iddialarının gerçek dışı ve hayali olduğunu göstermektedir. Bu haritaya göre, Anadolu Ermenilerinin sayısı, iddia edildiği gibi 2,5 milyon değil, 1 milyon 200 bindir¹⁶⁰¹.

İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki tarih araştırmaları yapan tarihçi Cezmi Yurtsever, arşivde bulduğu iki harita ile Ermenilerin (sözde) soykırım iddialarını çürütmekte, 1915'ten önce Anadolu'da 2,5 milyon Ermeni'nin bulunduğunu ve bunun 2 milyonunun 1915-1918 arasında Türkler tarafından katledildiği iddialarını çürütmektedir. Söz konusu harita arşivde 139 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Ermeni iddialarını çürüten ikinci harita ise 1914 yılında Fransızca olarak bastırılmış olup, arşivde 243 numarada bulunmaktadır. Bu haritada ise, 1914'deki Ermeni nüfusu 1 milyon 214 bin olarak tespit edilmektedir. Aynı haritaya göre Müslümanların nüfusu ise 12 milyon 275 bindir¹⁶⁰².

Roman türünde olan kitapta Ermeni katillerin İttihatçı Osmanlı yöneticilerine karşı giriştikleri suikastler anlatılmıştır¹⁶⁰³. Nemesis adı bize çok yabancı değildir zira 1921'de Berlin'de Talât Paşa, Roma'da Sait Halim Paşa ve daha sonra yine Berlin'de Bahattin Şakir ve Cemal Azmi Beylerin katledilmesi emrini veren örgütü çağrıştırmaktadır. Ermeniler, İran halkının Şii olmasını istismarla, (sözde) 24 Nisan Ermeni katliamının Kerbela olayına benzediğini iddia etmişlerdir¹⁶⁰⁴. Ermeni gününün Kerbela ile ilişkisini de bir Ermeni Keşişin yedi oğlunun başını keserek Hz. Hüseyin için kurban etmesi mitosuna dayandırdılar¹⁶⁰⁵.

“(Sözde) Ermeni soykırım” iddialarına temel oluşturan soykırım istatistiklerini, Osmanlı arşivinde bulunan Ermenice haritalarla çürüten ve “Ermeni Probleminin Analizi” konulu panelinde konuşacak olan Tarih öğretmeni ve Osmanlı arşiv uzmanı Cezmi Yurtsever'in konferansı, 18 Aralık Çarşamba 1985 Çarşamba günü verilecektir¹⁶⁰⁶.

¹⁶⁰¹ **Tercüman**, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁰² **Tercüman**, 07 Aralık 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁰³ **Güneş**, 22 Aralık 1986 Pazartesi, s.1.

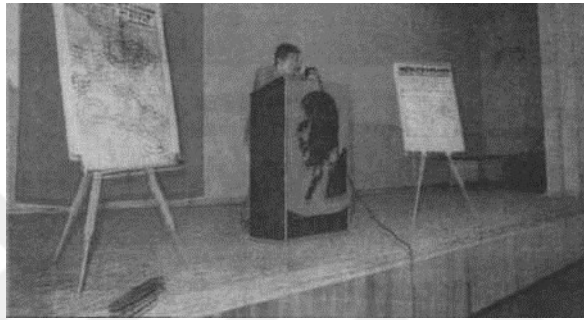
¹⁶⁰⁴ **Hürriyet**, 18 Şubat 1987 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁰⁵ Nihat Vural, “**İmam Hüseyin ve Kerbela**”, 22 Eylül 2016, <https://www.cemhaber.com/muharrem-orucu-imam-huseyin.html>, Erişim Tarihi: 08.06.2017.

¹⁶⁰⁶ **Tercüman**, 15 Aralık 1985 Pazar, s.1.

Fotoğraf 101. Kerbela Günü – Ermeni Günü Benzetmesi¹⁶⁰⁷

Fotoğraf 102. Cezmi Yurtsever tarafından Ermeni İddiaları Osmanlı Arşiv Belgeleriyle Çürütüldü¹⁶⁰⁸

Cezmi Yurtsever, asılsız Ermeni katliamı iddiaları hakkında, Türk yurdunu içerden parçalamak ve çökmekte olan imparatorluğun çöküşünü kolaylaştırmak isteyen Rusya ve Avrupalı devletler tarafından ortaya atılmıştır, demiştir¹⁶⁰⁹.

Türkiye’den göçeden ve 80 yıldır A.B.D.’nde yaşayan, 100 yaşındaki Milas doğumlu Musevi asıllı Albert Amateau¹⁶¹⁰, asılsız (sözde) Ermeni soykırımı iftiraları karşısında A.B.D.’de yaşayan Türklerin yılmadan çalışmalarını istedi ve bu yolda tıpkı Musevilerin yaptığı gibi mücadele dernekleri kurmaları çağırışında bulundu. Türk-Amerikan Demeği’nin California’da düzenlediği bir toplantıda Ermenilerin (sözde) soykırım iddialarının yalanlara dayandığını söyleyen Amateau, kendisinin yaşayan tarih olduğunu kaydederek Ermenilerin gizlice silahlanıp Rus askerleriyle birlikte Türkleri arkadan vurduklarını, Türklerin soykırım yapmadığını söyledi¹⁶¹¹.

¹⁶⁰⁷ **Hürriyet**, 18 Şubat 1987 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁰⁸ **Tercüman**, 15 Aralık 1985 Pazar, s.1.

¹⁶⁰⁹ **Güneş**, 20 Aralık 1985 Cuma, s.1.

¹⁶¹⁰ Albert Jean Amateau, İzmir Amerikan Lisesi’nde okumuş ve daha sonra göç ettiği A.B.D.-California’da 107 yaşında ölmüş bir haham ve avukattır.

¹⁶¹¹ **Hürriyet**, 12 Mayıs 1989 Cuma, s.1.

4.14. Elçiliklere Saldırı Uyarısı

Lübnan'dan Avrupa ve Amerika'daki Türk temsilciliklerine çok gizli kaydıyla yollanan talimatta, Ermeni teröristlerin saldırılarda bulunmak için yola çıktıkları ve sözkonusu teröristlerin Avrupa ve A.B.D.'deki Türk diplomatlarına karşı saldırılarda bulunacakları, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması gerektiği belirtilerek koruma tedbirlerinin en üst seviyeye çıkarılması istenmiştir¹⁶¹².

Dışişleri Bakanlığı, diplomatları Ermeni teröristlere karşı korumak 2,5 milyar lira harcama yaptığını açıklamıştır. Özellikle 15 ülkedeki büyükelçiler için güvenlik önlemleri ve zırhlı makam otomobili temin edildiği bildirilmiştir¹⁶¹³.

1973 yılından beri Ermeni tedhiş örgütleri, Türk diplomatik misyonları ile kuruluşlarını ve de diplomatlarını hedef alan toplam 84 saldırı düzenlemişler, toplam 41 vatandaşımızı öldürmüşlerdir. Bunun yanında 9 yabancı ülke vatandaşı ölmüş, 215 Türk ve yabancı uyruklu vatandaş yaralanmıştır¹⁶¹⁴.

4.15. Olof Palme Cinayeti

İsveç Başbakanı, eşi ve çocuğuyla sinemadan dönerken sokak ortasında kimliği henüz belirlemeyen biri tarafından magnum marka tabancayla vurularak öldürülmüştü. Palme cinayetinin ardından ortaya atılan en büyük iddia cinayeti PKK'nın işlediğiydi. Nedense cinayetten sonra Ekrem kod adlı PKK militanı Hıdır Sarıkaya'nın ismi ön plana çıkmıştı. Sarıkaya, Palme cinayetini işledikten sonra Bekaa'daki PKK kampına dönmüş, adeta bir kahraman gibi karşılanmıştı¹⁶¹⁵.

Ancak açıklanması gerekli asıl soru, cinayeti PKK'nın neden işleyeceğiydi. Zira Başbakan Olof Palme, ülkedeki Kürt siyasetçilere ve sığınmacılara sıcak bakıyor ve çoğu sözlü Kürt eylemini, protestoları hoşgörüle karşılıyordu. Hatta çoğu Kürt siyasetçiye İsveç'te rahatça barınma ve faaliyette bulunma hakkı tanımıştı. Ancak iddiaya göre, Başbakan Palme, PKK'nın son günlerde silahlı eylemlerini artırması ve Türkiye'nin tepkisi nedeniyle örgütle arasına mesafe koymaya ve PKK'luların üstüne gitmeye başlamıştı¹⁶¹⁶.

Daha sonraki günlerde İsveç Gizli Servisi SAPO'nun yaptığı araştırmada, Başbakan Olof Palme'nin katil zanlısının Harun kod adlı PKK'lı Hasan Hayri Güler

¹⁶¹² **Tercuman**, 29 Ekim 1985 Salı, s.10.

¹⁶¹³ **Milliyet**, 05 Ekim 1985 Perşembe, s.1.

¹⁶¹⁴ **Güneş**, 16 Kasım 1985 Cumartesi, s.1.

¹⁶¹⁵ **Sabah**, 02 Eylül 1987 Çarşamba, s.1.

¹⁶¹⁶ **Sabah**, 02 Eylül 1987 Çarşamba, s.1.

olduğu saptanmıştır. Emri PKK Lideri Abdullah Öcalan vermiştir. PKK militanları Numan Uçar, Hayri Darban, Dr. Cihan kod adlı kadın, İranlı Miriçyan, Beşir kod adlı Suriyeli diplomat ve Christer Pettersson adında uyuşturucu bağımlısı bir İsveçli'ydi. Gerçi daha sonra Christer'in erkek değil bir kadın olduğu anlaşılacaktı. İsveç polisinin sorguladığı PKK itirafçısı; suikast planının Şam'da yapıldığını, dört İranlı ve Suriyeli istihbaratçının Magnum tabancayı İsveç'te suikastçıya verdiğini, maktulün üç hafta süreyle izlendiğini, olayın başbakanın korumasız olarak sinemaya gittiği gece gerçekleştirildiğini, olay gecesi sinema çıkışında katilin pusu kurduğunu, Olof Palme'yi ensesinden sıktığı tek kurşunla öldürdüğünü ve kendini bekleyen araçla kaçtığını söylemiştir¹⁶¹⁷.

PKK'nın Olof Palme'yi öldürmesinin sebebi son günlerde İsveç'in Kürtlere ve bilhassa PKK militanlarına karşı izlemeye başladığı olumsuz politika ve özellikle Abdullah Öcalan'a İsveç'e giriş izni verilmemesiydi. Ayrıca İsveç'in PKK'yı terör örgütü olarak ilan etmesi, onsekiz PKK'lıyı sınır dışı etmek istemesi, dolayısıyla İsveç'in bu tavrının diğer ülkelere örnek olacağı ve gözdağı verilmek istenmesiydi¹⁶¹⁸. Hatırlanırsa, Abdullah Öcalan'ın karısı Kesire Öcalan'ın İsveç'te gözaltına alınıp tutuklanmıştı¹⁶¹⁹. O gün için bu bile sebepler arasında olabilir.

Bu arada, İzmir-Karşıyaka'daki Olof Palme Anıtı çok manidardır zira Olof Palme'nin Kürt sığınmacı ve PKK teröristlere karşı sempatisi vardı ve daha sonra açıklanan Palme Gizli Dosya'sına göre, Başbakan Palme Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda yaşayan Kürtlere otonomi yani yarı-bağımsızlık verilmesini istemişti. Bu isteğin altında petrol ve maden zengini bu bölgeyi İsveç egemenliğine almak, bir nevi İsveç mandaterliği kurmak vardı. Konu PKK'nın kongresinde ele alınmış ama kabul görmemiş, İsveç'e de olumsuz cevap iletilmişti. PKK'dan red yanıtını alan Palme de Kürt ve PKK'lılara karşı izlediği ılıman siyaseti değiştirip, daha sert tedbirler almaya başlamıştı. Hatta dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın bu otonom konusunu o zaman Suriye'de bulunan Abdullah Öcalan'la görüşmek için Şam ziyaretinde bulunduğu ama görüşmenin gerçekleşemediği iddia edilmişti¹⁶²⁰.

İsveç'te devam eden bir davada, Palme cinayetinin arkasında PKK'nın olduğu yeniden vurgulandı. Palme cinayetini araştıran eski komiser Hans Holmer, Palme'nin PKK ile ilişkisin bulunan bir kişi tarafından öldürüldüğünün kesin

¹⁶¹⁷ **Hürriyet**, 29 Nisan 1998 Çarşamba, s.1.

¹⁶¹⁸ **Hürriyet**, 02 Eylül 1987 Çarşamba, s.1.

¹⁶¹⁹ **Milliyet**, 25 Kasım 1982 Perşembe, s.8.

¹⁶²⁰ **Hürriyet**, 23 Ağustos 1988 Salı, s.1.

olduğunu tekrarladı. İddialar da PKK'lı bazı Kürtlerin telefonlarının dinlenmesi ve konuşmaların çözülmesi sonunda kesinlik kazandı. Horner'e göre cinayet, 1985 yılında Stockholm-Brommaplan'da bir apartman dairesinde planlandı¹⁶²¹.

4.16. Melbourne Türk Konsolosluğu'nda Patlama

27 Kasım 1986 Perşembe günü Avustralya'nın Melbourne kentindeki Türk Konsolosluğu'nun bodrum katındaki garajda park eden bir araçta bir patlama meydana gelmiş, 5 katlı binada sarsıntıya neden olmuş ve patlamadan dolayı konsolosluk binasında bulunan 20 yaşında bir kız şok geçirmiştir¹⁶²².

Bombalı saldırının suç ortağı olarak yakalanan Ermeni sanık 34 yaşındaki Levon Demiryanyan, 1 Aralık 1986 Pazartesi günü Sydney ve Melbourne'da iki kez yargı önüne çıkmış, Türk Konsolosluğu önünde bomba ile birlikte havaya uçan otomobili, saldırı amacıyla satın aldığını, bir başka otomobili de kiraladığını itiraf etmiştir. Terörist, Avustralya ceza yasalarına göre üç ayrı suçtan ötürü yargılanmış ve suikast girişimi, patlayıcı madde bulundurmak ve insan hayatını tehlikeye düşürmekten suçlu bulunarak 30 yıla kadar hapis cezasına çarptırılması istenmiştir¹⁶²³.

İlerde görüleceği gibi Avustralya'da yargılanan Levon Demiryanyan, Türkiye'nin Melbourne Başkonsolosluğu'nu bombalama girişimini itiraf edecektir¹⁶²⁴.

4.17. Agop Agopyan'ın Ölümü

Ermeni terör örgütü ASALA'nın kurucusu ve "beyni" Agop Agopyan, 28 Nisan 1988 Perşembe günü sabaha karşı Yunanistan'ın başkenti Atina'da uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülmüştü. Yunanistan Kamu Düzeni Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada; 1982 yılında da öldüğü yolunda söylentiler çıkmış ancak Agopyan'ın o tarihte ölmediği, bu saldırıda hayatını gerçekten kaybettiği, Yunan polisi ve eşi Cenil Titizyan tarafından da doğrulandığı bildirilmişti. Bu açıklamadan saatler sonra Fransız Haber Ajansı AFP, bu kişinin açıklandığı gibi Güney Yemenli bir işadamı değil, ASALA lideri Agop Agopyan olduğunu doğrulamıştı¹⁶²⁵.

¹⁶²¹ **Tercüman**, 15 Ocak 1992 Çarşamba, s.10.

¹⁶²² **Güneş**, 23 Kasım 1986 Pazar, s.1.

¹⁶²³ **Cumhuriyet**, 02 Aralık 1986 Salı, s.1.

¹⁶²⁴ **Hürriyet**, 05 Kasım 1987 Çarşamba, s.3.

¹⁶²⁵ **Milliyet**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.7.

Fotoğraf 103. ASALA'nın Lideri Agop Agopyan Suikastı¹⁶²⁶.

Polis, Agopyan'ın 'Abdal Muhammed Kasım' ismine düzenlenmiş sahte bir Güney Yemen pasaportu taşıdığını, Atina'nın sahil banliyösünde bulunan evinden Yugoslavya'ya gitmek üzere ayrıldığı ve taksi beklediği sırada saldırının gerçekleştirildiğini bildirmiştir¹⁶²⁷. İki maskeli saldırganın, Paleo Faliron'da saat 04.30'da 32 yaşındaki Agopyan'ı kurşun yağmuruna tutup, kendilerini bekleyen bir arabayla kaçtığı belirlenmiştir¹⁶²⁸. Amerikan AP Ajansına, adı açıklanmayan biri tarafından verilen bilgiye göre Agopyan birkaç yıldır, Lübnanlı işadamı Henri Titizyan adıyla Yunanistan'da yaşıyordu. Saldırı sırasında olay yerinde bulunan Agopyan'ın eşi Cenil ve görüncesi yara almadan kurtulmuştur. İlginç olan Ermenilerin cinayeti kınamaması ve hatta bazı kesimlerce kısmen rahatlama şeklinde ifade edilmesidir¹⁶²⁹.

İngiliz haber ajansı Reuter de, Agopyan'ın ölümü flaş haber olarak duyururken yıllarca çok sayıda Türk hedefine sayısız gerilla saldırısı düzenlemiş ASALA'nın liderine suikast, ifadesini kullanmıştır¹⁶³⁰.

29 Nisan 1988 Cuma tarihli Milliyet Gazetesi; Fransız "Liberation" gazetesinde yayımlanan bir yazıyı haber yaparak Atina'da öldürülen Agop Agopyan'ın 1982'den bu yana Ermeni davasından vazgeçtiği ve Suriye yanlısı Arap terörist Abu Nidal'in adamı, Yunan emniyetinin, Agopyan'ın ASALA içindeki bir hesaplaşmanın kurbanı olduğu şeklindeki açıklamalarına yer vermiştir. Gazeteye

¹⁶²⁶ **Milliyet**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.7.

¹⁶²⁷ **Cumhuriyet**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.1.

¹⁶²⁸ **Hürriyet**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.3.

¹⁶²⁹ **Tercüman**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.1.

¹⁶³⁰ **Tercüman**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.1.

göre 1983 Ağustosunda ASALA'nın ikiye bölündüğü resmen açıklandıktan sonra Agopyan'ın, kendilerini "ASALA-Devrimci Hareket" olarak adlandırılan bazı eski arkadaşları tarafından ölüme mahkûm edildiği doğrulanıyor. Ancak bu fraksiyonun başını çeken Monte Melkonyan uzun süreden beri Fransa'da hapis yatıyor olması, adamlarının ise Agopyan'ı öldürebilmek için gereken silah ve teknik imkâna sahip olmamaları bu ihtimali ortadan kaldırıyor. "Mücahit", "Ermeni Carlos" gibi takma adlarla da anılan ve gerçek kimliği ile biyografisi hala bilinmeyen Agop Agopyan uzun zamandır Ermeni Gizli Ordusu ASALA'nın temel görüşlerini savunmaktan vazgeçmişti. Ne (sözde) Türk işgali altındaki Ermenistan'ın kurtarılması ne de Ermeni diasporasını silahlı mücadeleye ikna çabası artık onu ilgilendirmiyordu. Agopyan'daki bir değişiklik, 1982'de yani kuruluşuna kendisinin de birinci derecede katkıda bulunduğu ASALA'nın sekizinci yılında başgöstermiş ve Ermeni terörist Lübnan'dayken sıkı işbirliği içinde olduğu Abu Nidal'in teğmenlerinden biri olmuştu. Gazeteye göre 1983 Nisanında Agopyan bizzat Fransa'ya gelerek uyuyan militanlarını uyandırıp Orly katliamını hazırladı ve sonra da Fransa'dan ayrılıyordu. Ancak Agopyan, Fransa'da kaldığı üç gün boyunca Fransız gizli servislerince adım adım izlendiğini bilmiyordu. Oysa Fransız haber alma örgütü DST'ye ihbar, Ermeni teröristleri başlarından atmak isteyen bazı Filistinli çevrelerden gelmişti. Fransız karşı casusluk örgütüne ulaştırılan ihbarın ilginç yönü o tarihte hemen herkesin Agopyan'ın Beyrut'un bombardımanı sırasında örgüt merkezi yıkıntılarının altında kalarak öldüğünün sanılmasıydı çünkü ASALA resmen bir bildiri yayınlayarak Agopyan'ın 1982 yılının 30 Temmuz'unda ndeyken aldığı yaraların sonucunda öldüğünü duyurmuştu¹⁶³¹. Uluslararası terörizme alet olan Ermeni teröristler, 1973'ten bu yana aralarında diplomatlar, güvenlik görevlileri ve işadamlarının da bulunduğu 41 Türk vatandaşını katletti onlarcasını yaraladı¹⁶³².

Bunca tedhiş hareketi ve cinayete rağmen, Türk Hariciyesi tüm bu canlı belgeleri uluslararası platformda yeterince dillendirip belgesel, film ve toplantı gibi enstrümanlarla dünya kamuoyuna gereğince duyuramadığı için Türkiye'nin haklılığı yeterince anlatılamamıştır. Oysa Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan hemen her kesim en başta İstanbul'da yaşayan Ermeniler ASALA'nın tedhiş hareketlerinden tedirgindiler ve başta Kalustyan olmak üzere bunu her fırsatta dile getirmiş, son haddede Artin Penik kendini yakmıştı. İşte tüm bu olaylar ve kişilerin tepkileri,

¹⁶³¹ **Cumhuriyet**, 04 Mayıs 1988 Çarşamba, s.1.

¹⁶³² **Milliyet**, 29 Nisan 1988 Cuma, s.1.

ASALA'ya karşı gelişen nefret söylemleri ile haklı tepkiler bir belgesel yapıp dünya kamuoyuna sunulabilirdi¹⁶³³.

Karşı propaganda konusunda Yahudilerden ders almak gereklidir. Musevilerin yaptığı gibi soykırım temalı filmler ve okullarda okutulan ders kitaplarına (sözde) Ermeni soykırımına ilişkin bilgilerin girilmesi sayesinde bugün bütün dünya Ermeni sorununun içyüzünü öğrenmiş olacaktır. Dolayısıyla I.Dünya Savaşı döneminde Kafkas Cephesi'nde Ermeni mezalimine maruz kalmış yerleşimler ve ortaya çıkarılan toplu mezarları dünyanın gözü önüne sermek, yapılacak bir film çalışmasıyla tüm dünyaya duyurmaktır. Kaddafi'nin sponsorluğunda Anthony Quinn'in oynadığı Çöl Arslanı ile çarpıcı bir örnek olması açısından da bugün bütün Avrupa ve Amerika'nın beynine kazınan olumsuz Türk imajının simgesi Midnight Express "Geceyarısı Expres" filmleri gösterilebilir. Yapmış olduğumuz bu yorum, Milliyet gazetesinin 16 Mayıs 1987 tarihli "Ermenilerin Yaptığı Katliamın Belgelerini Değerlendiremiyoruz" başlıklı yazısında da benzer cümlelerle ifade edilmiştir¹⁶³⁴.

4.18. Ermeni Tasarısı Oylaması

Soykırım Tasarısı oylaması süreci Türkiye için belki de en zor dönem, 1989-1990 kışında yaşandı. Tasarı Temsilciler Meclisi'ne kadar geldi ve oylanarak geçti. Daha sonra 1990 Ocak'ında Senato'ya gönderildi. 1990'da Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı Ermeni diasporasından Senatör Bob Dole tarafından teklif edilen tasarı, Demokrat Senatör Robert Byrd'ın itirazına maruz kaldı. Soykırım Yasa Tasarısı, girişimleri kongre için sonuçsuz kaldı¹⁶³⁵.

Buna çok kinlenen lobi daha sonra yöntem değiştirdi ve çalışmalarını daha çok eyalet meclislerinde yoğunlaştırdı. Peşpeşe toplam 24 eyalette başarılı oldu. Kaliforniya Eyalet Meclisi'nin 1996 yılı "24 Nisan-Soykırım Günü" kararı sırasıyla Virginia, Rhode Island, Georgia, Massachusetts eyaletlerinden geçti¹⁶³⁶. Nihayetinde Ermeni Soykırım Tasarısı, Eylül 2000'de A.B.D. Temsilciler Meclisi'nin Uluslararası Operasyonlar ve İnsan Hakları Alt Komisyonu'nda da geçti. Ermeni oylarını hedefleyen Temsilciler Meclisi Uluslararası İlişkiler Komitesi Ermeni Soykırımı

¹⁶³³ **Cumhuriyet**, 04 Mayıs 1988 Çarşamba, s.9.

¹⁶³⁴ **Milliyet**, 16 Mayıs 1988 Pazartesi, s.1.

¹⁶³⁵ **Hürriyet**, 25 Şubat 1990 Cuma, s.1.

¹⁶³⁶ **Hürriyet**, 27 Nisan 1996 Cumartesi, s.1.

Yasa Tasarısı'nı, iki çekimsere ve onbir red oyuna karşı yirmidört oyla Genel Kurula gönderildi¹⁶³⁷.

Türkiye Başbakan Turgut Özal'ın cumhurbaşkanlığı seçimiyle meşgulken Senato Adalet Komisyonu, Azınlık Lideri Cumhuriyetçi Senatör Robert Dole tarafından sunulan (sözde) "Ermeni Soykırımı" tasarısını 6'ya karşın 8 oyla kabul etti. Tasarının bundan sonra bir de genel kurulda oylanacağı bildirildi¹⁶³⁸.

Hürriyet gazetesinde yayınlanan, Kamuran Gürün imzalı makaleye göre, tasarının perde arkasındaki gerçek ve Dole'ün tasarıda ısrar etmesinin nedeni II.Dünya Savaşı'nda yaralandığında kendisini bir Ermeni doktorun yardım etmesiymiş. Gürün, Dole'ün 1974'te Türkiye'ye silah ambargosu kararı alınırken oylamaya katılmadığını, 1975'te bu ambargonun hafifletilmesi yönünde oy kullandığını, 1978'e gelindiğinde ise ambargonun kaldırılması oylanırken, oyunun Türkiye aleyhine olduğunu ve de 1982-84 yılları arasındaki iki Ermeni tasarısına imza attığını bununla birlikte 99. Kongre'ye getirilen Ermeni tasarılarına katılmadığını, 1984'te Türkiye'ye yapılan güvenlik yardımlarının kısıtlanması yönündeki Pressler/Biden teklifine de aleyhte oy verdiğini yazmıştır¹⁶³⁹.

Robert Dole tarafından hazırlanan Ermeni tasarısı oylamasında, Ankara'dan Washington'a gelerek Türkiye lehine lobi faaliyetlerinde bulunan Morton Abramowitz'i tasarı taraftarı Richard Lehman Başkan Bush'a şikâyet etmiş, Büyükelçi Abramowitz toplam 47 senatörle görüşerek Türkiye'ye destek vermiş, Büyükelçi'ye Senatör Dole da tepki göstermiştir¹⁶⁴⁰.

Özal, Bush'la yaptığı görüşmede, "Türkiye'de hiçbir yönetim Washington'un kabul ettiği bir Ermeni tasarısı karşısında A.B.D.'ye karşı tavır koymazsa iktidarda kalamaz!" imasında bulunmuştur. Özal, Bush'dan tercih yapmasını isteyerek, "Biz dostuz... Bu geziye çıkmakla büyük bir riski göze aldım. Şayet tasarı geçerse, bu benim ve partimin sonu olur", demiştir. Cumhurbaşkanı'nın tavrını bu şekilde açık ve net ortaya koyması, Washington'u yeni arayışlara itmiştir. Tasarı karşısında Türkiye güçlenirken, tasarının sahibi Senatör Dole, Bush'un baskısına maruz kalmıştır¹⁶⁴¹.

¹⁶³⁷ **Hürriyet**, 30 Eylül 2000 Cumartesi, s.1.

¹⁶³⁸ **Hürriyet**, 18 Ekim 1989 Çarşamba, s.1 ve s.3.

¹⁶³⁹ **Hürriyet**, 01 Kasım 1989 Çarşamba, s.5.

¹⁶⁴⁰ **Hürriyet**, 05 Kasım 1989 Pazar, s.13.

¹⁶⁴¹ **Milliyet**, 21 Ocak 1990 Pazar, s.1.

Cumhurbaşkanı seçilememiş ama partisi içinde sözü geçen Senatör Robert Dole, sırf II. Dünya Savaşı'nda aldığı yaraları iyileştiren bir Ermeni doktora şükran borcunu ödemeye çalışması, iki ülke ilişkilerini zora sokmuştur¹⁶⁴².

Tasarı gündemdeyken, Washington bulmaya çalıştığı uzlaşma formülüyle, hem Türklerin hem Ermenilerin isteklerini yerine getirmeye çalışmıştır¹⁶⁴³.

İlgili haber 21 Şubat 1990 tarihli Milliyet gazetesi'nde şu şekildedir:

*“Ermeni tasarısı dolayısıyla Türk-Amerikan ilişkilerinin kopma noktasına gelmesinden sonra Türkiye'nin elde edeceği önemli koz, arar, Sovyetler'le olan ilişkilerini daha elverişli bir duruma getirmek olacaktı. Ankara'nın Moskova ile ilişkileri üzerinde koyduğu ipotek kendiliğinden kalkacaktı”*¹⁶⁴⁴.

Senatör Dole'ün Ermeni tasarısıyla ilgili manevrası Türkiye'yi (sözde) 'soykırım' yerine “şehitler günü”, 'yıldönümü' yerine de 'anma günü' gibi sözlerle yumuşatmaya yönelik değişiklikler içermekte, tasarıdan Türkiye'nin tepkisi azaltılmaya çalışılmaktadır¹⁶⁴⁵.

Tasarının onaylandığı günlerde kamuoyunda 'Robert vs Robert' diye bilinen tartışmalar iki gün süren görüşmeler sonucunda iki saatlik bir oturumla neticelenmiş, yapılan oylama, 49-49 olarak sonuçlandığından reddedilmiştir. Temsilciler arasında oylama sonunda *“Türk dostu Robert Byrd bastırdı, Ermeni dostu Robert Dole mağlup oldu”*, şeklinde yorumlar yapılmıştı¹⁶⁴⁶.

Tasarı geçseydi Sevr Antlaşması'nın hortlatılması yönünde bir adım olacaktı. Kongre'deki Ermeni tasarısının ardından toprak isteklerinin, onların peşinden de Sovyet Ermenistanı'yla birlikte bağımsız Ermenistan davasının geleceği ve üstelik bütün bunların Kürt sorunuyla birleştirileceği açıkça belliyken, Sevr'den tam yetmiş yıl sonra aynı sorunun gündeme gelmiş olması, Çarlık Rusya'sının çöküşü gibi Sovyetler Birliği'nin sarsıntı geçirmesiyle Batı'nın, dikkatini tekrar Kafkasya ve Türkiye'nin doğusuna çekmesi, gözlerden kaçmamıştır. Batı'nın etkisi altında yeni devletlerden oluşan bir tampon şerit kurma hesapları tekrar başlamıştır. Kafkasları ve Doğu Anadolu'yu kapsayacak ve Hıristiyan olmayan Asyalılığa karşı Hıristiyan uygarlığının kalesi olarak duracak bir Ermenistan yaratmak Batı'nın eski rüyasıdır¹⁶⁴⁷.

¹⁶⁴² **Milliyet**, 02 Mart 1990 Cuma, s.1.

¹⁶⁴³ **Milliyet**, 18 Şubat 1990 Pazar, s.11.

¹⁶⁴⁴ **Milliyet**, 21 Şubat 1990 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁴⁵ **Milliyet**, 22 Şubat 1990 Perşembe, s.1.

¹⁶⁴⁶ **Milliyet**, 23 Şubat 1990 Cuma, s.1.

¹⁶⁴⁷ **Milliyet**, 23 Şubat 1990 Cuma, s.1.

Ermeni lobisi, (sözde) soykırım karar tasarısı için senatodaki ikinci oylama öncesi, California valisi Dökmeciyan ve Senatör Dole'ye bir mektup göndermiştir¹⁶⁴⁸.

Tasarı 48'e karşı 51 oyla benimsenmiş, ikinci oylamada 60 oyu sağlayamayan Dole, üçüncü bir oylamaya gidip gitmeyeceği konusunda kararsız kalmış üçüncü oylama yapılmasa bile tasarının Temsilciler Meclisi'nde ele alınacağı bildirilmiştir¹⁶⁴⁹.

A.B.D.'de gündeme gelen (sözde) Ermeni Soykırımı Tasarısı özetle Türkiye Devleti, 1915-1923 yılları arasında Ermeni Soykırımı yaparak insanlık suçu işlemiştir, demekle dolayısıyla genç cumhuriyeti ve Atatürk'ü de suçlular arasına almaktadır.

4.19. Çeşitli Ülkelerdeki Türk Temsilciliklerine Saldırıları

4.19.1. Lübnan'daki Saldırıları

Doğu Beyrut'tun Baabda semtinde bulunan Türkiye Büyükelçiliği'nin bahçesine önceki gece yapılan bombalı saldırıyı şu ana kadar üstlenen bir örgüt çıkmadı. Elçilik binasının yakınındaki iki araç yandı. Lübnan ile telefon ve teleks bağlantısı olmadığı için, Dışişleri Bakanlığı'mız ayrıntı bilgi alamadı. Eylemi Irak yanlılarının yaptığı sanılıyor¹⁶⁵⁰.

4.19.2. Almanya'daki Saldırıları

12 Mart 1991 Salı günü Türk Başkonsolosu Akın Emregül'ün oturduğu Berlin Charlottenburg'taki konutuna koyu renkli bir otomobille saat 06.45 sularında gelen meçhul kişiler, 50 yaşındaki Alman Koruma görevlisi Winfried Krüger'e altı el ateş ederek öldürmüşlerdir. Başkonsolos saldırıdan yara almadan kurtulmuştur¹⁶⁵¹.

Krüger'e üç mermi isabet ettiği açıklanmıştır. Başkonsolosluk konutuna girmek istedikleri tahmin edilen teröristler, konutta bulunan ikinci koruma görevlisinin olay yerine gelmesi üzerine ona da dört el ateş ederek koyu renkli Ford marka bir arabayla olay yerinden kaçmışlardır. Kurşunlardan bazıları binanın duvarına saplanmış, Başkonsolos Emregül, “...sabah, silah sesleriyle uyandım ancak ne olup bittiğini göremedim çünkü pencereye gittiğimde saldırganlar kaçmıştı”,

¹⁶⁴⁸ Cumhuriyet, 27 Şubat 1990 Salı, s.1.

¹⁶⁴⁹ Cumhuriyet, 28 Şubat 1990 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁵⁰ Tercüman, 02 Şubat 1991 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁵¹ Hürriyet, 13 Mart 1991 Çarşamba, s.1.

demıştır. Polis, olay hakkında soruşturma aşamasında olduğu için herhangi bir açıklama yapmamıştır¹⁶⁵². Saldırgan 22 yaşındaki Gunner Reiner L. Toplam 12 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır¹⁶⁵³.

4.19.3. Macaristan'daki Saldırıları

Türkiye'nin Budapeşte Büyükelçisi Bedrettin Tunabaş, 19 Aralık 1991 Cuma günü saldırıya uğramış, aracının zırhlı olmasından dolayı yara almadan kurtulmuştur. Türk Yetkililer ve Tunabaş saldırının arkasında kimin olduğu hakkında bilgimiz yok demelerine rağmen, AFP, Paris ofisini arayan bir kişi olayın sorumlusunun ASALA olduğunu belirtmiştir¹⁶⁵⁴. Saldırının Sassoon adlı ASALA'nın yan örgütü tarafından işlendiği tespit edilmiştir¹⁶⁵⁵. Tunabaş, Macaristan radyosuna demecinde "...saldırganın yaklaşık 1.70 boyunda ve 35-40 yaşlarında olduğunu", söylemiştir¹⁶⁵⁶.

Fotoğraf 104. Türkiye'nin Budapeşte Büyükelçisi Bedrettin Tunabaş¹⁶⁵⁷

4.19.4. Yunanistan'daki Temsilciliklere Saldırıları

18 Temmuz 1991 Perşembe günü, Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Deniz Bölükbaşı, İdare Ateşe Nilgün Keçeci ile Şoför Adil Yıldırım'ın bulunduğu

¹⁶⁵² **Hürriyet**, 13 Mart 1991 Çarşamba, s.3 ve 27.

¹⁶⁵³ <https://www.welt.de/print-welt/article205596/Rueckblick-Polizistenmorde-seit-Mauerfall.html>, Erişim: 11.11.2018.

¹⁶⁵⁴ **Associated Press News Archive**, "Turkish Ambassador Escapes...", www.apnewsarchive.com/1991/Turkish-Ambassador, Erişim: 10.06.2017.

¹⁶⁵⁵ <http://www.ermenisorumu.gen.tr/turkce/terror/asala.html#1>, Erişim: 10.06.2017.

¹⁶⁵⁶ **Tercüman**, 21 Aralık 1991 Cumartesi, s.1.

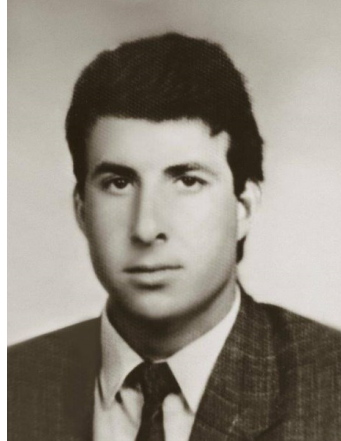
¹⁶⁵⁷ **Tercüman**, 21 Aralık 1991 Cumartesi, s.1.

araca yakın yerde havaya uçan bir araba ağaçları kökünden sökerken yanyana park etmiş diğer çok sayıda aracı da tahrip etmiştir. Üç görevli yapılan bu bombalı saldırıyı otomobillerinin zırhlı olması sayesinde ucuz atlatmışlardır. Patlamanın etkisiyle çevredeki bazı evlerin camları kırıldı. Atina'daki bombalı saldırıyı "17 Kasım" örgütü üstlenmiştir¹⁶⁵⁸. Maslahatgüzar Bölükbaşı ve Ataşe Keçeci, daha iyi tedavi edilebilmeleri için yurda getirilmişlerdir¹⁶⁵⁹.

Atina Büyükelçiliği Basın Ateşe Yardımcısı Çetin Görgü, 7 Ekim 1991 Pazartesi günü Pangrati'de Merkuri ve Nayadon sokaklarının kesiştiği kavşakta Mercedes marka otomobiline bindiği anda silahlı iki kişinin saldırısına uğradı. İki saldırgan Görgü'ün aracının camını kırarak dört el ateş ettiler ve daha sonra Fiat marka bir araçla kaçtılar¹⁶⁶⁰. Olaydan 20 dakika sonra yapılan müdahalede Görgü'ün olay yerinde hayatını kaybettiği bildirildi¹⁶⁶¹.

Yunanistan Cumhurbaşkanı Karamanlis, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a bir mesaj göndererek, "Bu iğrenç terör saldırısını şiddetle kınıyorum" demiştir. Sadece 28 yaşında şehit olan Görgü, Atina'da iki yıldır Basın Ataşe Yardımcısı olarak görev yapıyordu. 1963 yılında Manisa'da doğan Görgü, bir ay önce evlenmişti¹⁶⁶². Tercüman gazetesinde yer alan haberde, "...görevlilerimizi korumayan ve teröre yataklık eden Atina'ya Yunan diplomatlarının korumasını kaldırarak karşılık verelim" denildi¹⁶⁶³.

Fotoğraf 105. Atina Büyükelçiliği Basın Ateşe Yardımcısı Çetin Görgü¹⁶⁶⁴

¹⁶⁵⁸ **Yeni Asır**, 17 Temmuz 1991 Çarşamba, s.1 ve 9.

¹⁶⁵⁹ **Tercüman**, 19 Temmuz 1991 Cuma, s.1.

¹⁶⁶⁰ **Milliyet**, 08 Ekim 1991 Salı, s.1.

¹⁶⁶¹ **Cumhuriyet**, 08 Ekim 1991 Salı, s.3.

¹⁶⁶² **Türkiye**, 08 Ekim 1991 Salı, s.1; **Yeni Asır**, 08 Ekim 1991 Salı, s.1.

¹⁶⁶³ **Terüman**, 08 Ekim 1991 Salı, s.10.

¹⁶⁶⁴ **Milliyet**, 08 Ekim 1991 Salı, s.1.

Yunanistan'daki diğ er kanlı olayda ise; Atina Büyükelçiliğ i Müsteş arı 46 yaş ındaki Ömer Halûk Sipahioğ lu, 4 Temmuz 1994 Pazartesi sabah 08.45-09.00 gibi Atina'nın Paleon Faliron semtinde bulunan evinden iş ine giderken uğ radığ ı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirmiştir. Atina Büyükelçiliğ i görevlileri, Sipahioğ lu'nu her sabah evinden alan Yunanlı koruma görevlisinin o gün sabah Türk diplomatı almaya gitmediğ ini belirtmişlerdir. Vücuduna 7 kurş un isabet eden Sipahioğ lu'nun yakındaki Paleon Faliron Tıp Merkezi'ne kaldırılarak ameliyata alındığ ı ancak aş ırı kan kaybı nedeniyle kurtarılamadığ ı bildirilmiştir. Olayla ilgili olarak üç kiş inin arandığ ı açıklanmıştır. Olayı üstlenen 17 Kasım örgütü, Atina'nın en çok dinlenen özel radyo istasyonlarından Sky'a gönderdiğ i bildiride, Türkiye'nin Kıbrıs Rumlarına ve Kürtlere karşı cinayetler iş lediğ ini iddia ederek, Sipahioğ lu'nu, bu cinayetleri işleyen Türk yönetiminin bir üyesi olduğ u için vurduklarını, açıklamıştır. Yunanistan Kamu Düzeni Bakanı Stelyos Papatemelis, suikastta kullanılan silahın daha önce 17 Kasım örgütü tarafından gerçekleştirilen bazı eylemlerde kullanıldığını tespit ettiklerini açıklamıştır. Yunanistan'da yayımlanan sağ görüşlü gazeteler, bir süredir Türk diplomatlarını hedef gösteren yayınlar yapmışlardır. Aş ırı sağcı Stohos gazetesi, Türk diplomatlarını, isim ve adreslerini yayımlayarak hedef göstermişlerdir¹⁶⁶⁵.

Görgü tanıklarının ifadesine göre Sipahioğ lu evinden çıkmadan yaklaşık 20 dakika önce Suzuki marka bir ciple saldırı mahalline gelen kimliğ i meçhul üç kiş iden, plaj kıyafetli oldukları belirtilen ikisi araçtan inerek çevreyi kontrol etti. Esmer tenli oldukları bildirilen saldırganlardan birisinin uzun boylu, gözlüklü ve ş apkalı, diğ erinin ise kısa boylu olduğ u belirtildi. Sipahioğ lu, saat 08.50'de yola çıkmak üzere güvenlik amacıyla kendisine tahsis edilen özel otosuna bindiğ i sırada iki saldırgandan uzun boylusu araca yaklaşarak sağ camını kırdı ve plaj çantasından çıkardığ ı tabancayla yedi el ateş etti. Saldırganlar, daha sonra üçüncü kiş inin kullandığı ve çalıntı olduğ u belirtilen Suzuki marka ciple olay yerinden kaçtılar. Araç daha sonra olay yerine 500 metre uzaklıkta terk edilmiş olarak bulundu¹⁶⁶⁶.

Türk diplomatı Ömer Halûk Sipahioğ lu, yaklaşık bir yıldır Atina'da görev yapıyordu. Geçen yıl Türkiye'nin Atina Büyükelçiliğ i'nde müsteş ar olarak göreve başlayan Sipahioğ lu, 1948 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. AÜ Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1977 yılında Dış işleri Bakanlığ ı'nda göreve başlayan Sipahioğ lu, Türkiye'nin Berlin ve Mogadiş u büyükelçilikleri ile OECD

¹⁶⁶⁵ **Milliyet**, 05 Temmuz 1994 Salı, s.1.

¹⁶⁶⁶ **Cumhuriyet**, 05 Temmuz 1994 Salı, s.1.

Daimi Temsilciliği'nde ve Dışişleri Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde görev yapmıştır. Sipahioğlu, evli ve iki çocuk babasıydı.

Fotoğraf 106. Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu¹⁶⁶⁷

Yunan 'Stohos' (Hedef) gazetesi, Türk diplomatları hedef göstererek katillere yardımcı olmakta, Yunan makamları ise seyirci kalmaktadır¹⁶⁶⁸. 17 Kasım adlı terör örgütünün öldürdüğü diplomatımız Ömer Halûk Sipahioğlu'nu hedef gösteren, Stohos gazetesi, Türk elçiliği ve temsilcilerinin iş ve ev adreslerinin bulunduğu haritalar da yayınlamış, teröre açık adres vermiştir. Gazetenin, gizli kalması gereken isim ve adres listesini, Yunan istihbarat teşkilatı-KİP'ten sağladığı belirtildi. Haritalar üzerinde hedefleri numaralarla işaretleyen gazete, Türk Büyükelçiliğini "39 numaralı hedef" gösterdi. Liste şöyle;

Ahmet Doğramacı (müsteşar), İlker Aksal, M. Bahattin Gürsöz (başkonsolos), Ali Şehit Ergün (müsteşar), Yiğit Alpogan (müsteşar), Mehmet Akras (müsteşar), Ali İhsan Avcı (müsteşar), Nevise Utku (memur), Ramazan Azer (müsteşar), Ali Seyit Ergör (müsteşar), Yusuf Kurdoğlu (kâtip), İnci Karal (memur), Snaro Hristidou (memur), İrma Maria Kakseri (memur), Haşmet Sınay (başkonsolos yardımcısı), Önder B. Yavuzian (müsteşar), Mustafa Dedeogin (memur), Niki Leylmidou (THY çalışanı), Kosta Andoniadis (THY çalışanı), Andon Demyanoğlu (THY çalışanı), Osman Kara Hüseyin (memur), M. Oğur Kırsal (müsteşar), Hrisoula Taktikou (sekreter), Efimia Vassou (sekreter), Elisavi Tekla Yenidoğan (sekreter), Halil Galip Günay (müsteşar), Leman Sınay (müsteşar), Atina Vulgari (elçinin sekreteri), Şenol Karakaya (müsteşar), Kadir Düzmeşe (memur), Mümin Kırcalı (sekreter), Bünyamin Coşkuner (sekreter), Arslan Tüten, Neofitos Asimakopoulos (THY çalışanı), Adnan Aksel (BM elemanı), Akif Akıl, Artemisia Çelikoğlu (THY çalışanı), Frangiski Zahariadou, Efula Fotiadis (THY çalışanı), Lydia Fotiadis, Malama Alektonon, Refik Özgür, Karin Skotiniadis, Murat Akgün (gazeteci), Ahmet

¹⁶⁶⁷ http://www.mfa.gov.tr/sehit-edilen-diplomatlarimiz-ve-vatandaslarimiz_tr.tr.mfa

¹⁶⁶⁸ M. Sadi Koçaş, **Tarihte Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri**, 4.B, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990, s.145.

*Özcan (gazeteci), Yorgo Kirbakis (gazeteci), Recep Ekim, Sabahattin Kuğun, Nigar Karabulut, Ahmet Şenova (gazeteci), Taki Berberakis (gazeteci), Stelyo Berberakis (gazeteci), Murat İlem (gazeteci), Recep Kırcalı (memur), Sefer Ali Dayı (memur), Eleni Argira Malaksiyannaki, Kemal Şaban (müsteşar), Kadir Şahin, Mustafa Ata (müsteşar), Ahmet Denk, Halûk Sipahioğlu (müsteşar), Ahmet Bigalı (I.Kâtip), Hayati Sevgi (askeri ateşe), Zafer Demirel (sekreter), Demir Sevdazede (sekreter), Neksir Aksanoğlu (müsteşar), İhsan Ergun (müsteşar), Sinaki Özkara (müsteşar), Atilla Çetin (müsteşar), Tolga Uncu (II.Kâtip), Ali Nerkoyuncu (müsteşar), Atilla Bilgiç (müsteşar), Zeki Utku (sekreter), Türker Şemin (sekreter), Marlin Ayanoğlu (sekreter)*¹⁶⁶⁹.

Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Hüseyin Çelem, Cumhuriyet'e 7 Temmuz 1994 Perşembe günü yaptığı açıklamada, Yunan hükümetinin, Elçi-Müsteşar Ömer Halûk Sipahioğlu'nun öldürülmesinden sonra da büyükelçilikteki Türk diplomatlar için "caydırıcı ve görünür" önlem almadığını söylemiştir. Çelem, Atina'daki büyükelçilikte eski üç zırhlı bozuk araç bulunduğunu, belirtti. Bakanlıktan 17 Mayıs'ta çıkan ödenek havalesinin Merkez Bankası bürokrasisi nedeniyle ancak 29 Haziranda kendilerine ulaştığını söyleyen Çelem, "Eğer, para elimize erken geçseydi araçları belki onartabilirdik", dedi¹⁶⁷⁰.

17 Kasım'ın 2.adamı 59 yaşındaki "Lukas" kod adlı terörist Dimitrios Kufodinas 2002'de yakalanmış, 11 kez müebbet hapse mahkûm olmuş ve Piraeus-Korydallos Cezaevi'nde tutuklu kalmıştır. İyi halinden dolayı şartlı izin verilip ailesini görmesi ve bal işletmesini koordine edebilmek için Atina yakınındaki Varnava köyüne gitmiştir. Kufonidas, 1991'de Basın Ateşe Yardımcımız Çetin Görgü'yü ve Elçi Müsteşarı Deniz Bölükbaşı'nı yaralamış, 1994'te de Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu'nu şehit etmişti¹⁶⁷¹. 17 Kasım'ın 4.adamı "Manolis" kod adlı 56 yaşındaki Hristodulos Ksiros, bombalama eylemleri ve cinayetler sebebiyle ileride yakalanacak, 2003 yılında altı defa müebbet ile birlikte 25 yıl hapis cezasına çarptırılacaktır¹⁶⁷².

Adını ilk kez 1975'de CIA'nın Atina'daki şefi Richard Welch'i öldürerek duyuran ve 1975-2002 yılları arasında aralarında Türk ve Amerikan diplomatlar ile Yunanlı siyasetçi ve işadamlarının bulunduğu 23 kişiyi katlederek gündeme oturan Marksist-Leninist görüşteki örgüt, adını 1973'te Atina Politeknik Üniversitesi'ne yapılan baskından almıştır. 2002'de Pire'de Hristodulos Ksiros'un kardeşi Savvas Ksiros bir bombanın elinde patlaması sonucu yaralı halde yakalanmış ve itiraflarda

¹⁶⁶⁹ **Milliyet**, 06 Temmuz 1994 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁷⁰ **Cumhuriyet**, 08 Temmuz 1994 Cuma, s.4.

¹⁶⁷¹ <http://www.yenicag.com.tr/turk-diplomat-cetin-gorgunun-katiline-ozel-izin-176890h.htm>

¹⁶⁷² <http://www.avrupa-postasi.com/dunya/atinada-basin-atasesi-cetin-gorgunun-olumunden-sorumlu-xiros-yakalandi-h94740.html>, Erişim: 12.04.2017.

bulunmuştur. Polisin sıkı takibi sonrasında 19 örgüt üyesi yakalanmıştır¹⁶⁷³. Diğer terörist Vasilios Corcatos da 2002 Temmuz’unda Eğriboz adasında ele geçirilecek ve 1955 doğumlu terörist, Türkiye Atina Büyükelçiliği’nde görevli Müsteşar Deniz Bölükbaşı’ya suikast düzenlediğini itiraf edecektir¹⁶⁷⁴.

Büyükelçilik Maslahatgüzarı Deniz Bölükbaşı, idare memuru Nilgün Keçeci ve şoför Adil Yıldırım’a 1991 yılında bombalı saldırıda bulunulmasıyla bağlantılı oldukları gerekçesiyle 17 Kasım terör örgütü üyesi 4 kişi hakkında dava açılacak, Sotirios Kondilis, Vasilios Corcatos, Dimitrios Kufodinas ve Aleksandros Yotopulos adlı teröristler hâlihazırda tutuklu yargılanacaklardır¹⁶⁷⁵.

4.19.5. Irak’taki Saldırıları

Körfez Savaşı nedeniyle geri çekilen Bağdat Büyükelçi Necati Utkan’ın yeri iki yıl boş kalmış, 1993’te normale dönmeye başlayan ilişkilere binaen Türkiye Maslahatgüzar düzeyinde temsilci olarak Büyükelçi Sadi Çalışlar, İdari Ataşe olarak da Çağlar Yücel görevlendirildi. Yücel, 11 Aralık 1993 günü otomobiline yapılan silahlı saldırıda yaşamını yitirdi. Yanındaki Haberleşme Teknisyeni Hüseyin Kerimoğlu da yaralandı. “Halkın Mücahitleri” Örgütünün karargahının önündeki bekçi kulübesinden ateş açıldığını söyleyen Büyükelçi Sadi Çalışlar, İdari Ataşe’nin İran Büyükelçiliği’nden satın alınan ancak henüz plakası taşınmayan aracında katledildiğini belirtti¹⁶⁷⁶.

Fotoğraf 107. Bağdat Büyükelçiliği İdari Ataşesi Çağlar Yücel¹⁶⁷⁷

¹⁶⁷³ <https://www.haberler.com/firari-tetikci-yakayi-ele-verdi-6835290-haberi/>, Erişim: 11.04.2017.

¹⁶⁷⁴ **Hürriyet**, 20 Temmuz 2002 Cumartesi, s.4.

¹⁶⁷⁵ **Hürriyet**, 20 Temmuz 2002 Cumartesi, s.4.

¹⁶⁷⁶ Şimşir, **a.g.e.**, ss.43-45.

¹⁶⁷⁷ Şimşir, **a.g.e.**, s.42.

4.19.6. Azerbaycan'daki Saldırılar

Azerbaycan Haber Ajansı Assa-İrade'ye göre Ermeniler sabaha karşı Martuni bölgesindeki Hocaefendi Köyüne makineli tüfek ve roketatarla saldırıda bulunmuşlar ve 20 sivili öldürmüşlerdir¹⁶⁷⁸.

Azerbaycan topraklarında 10 km ilerleyen Ermeniler, Hocalı'da aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu yüzlerce Azeriyi bıçaklamış, işkence etmiş, yaralamış ve bunlardan 323'ü ölmüştür. Ermeni radyosu, hedefin Ağdam ve Şuşa olduğunu, bu iki şehrin yakında işgal edileceğini, Dağlık Karabağ'da İkinci bir Ermeni Devleti kurulacağını duyurmuştur¹⁶⁷⁹.

Azerbaycan Devlet Başkanı Elçibey, askerlerinin cepheden kaçtıklarını duyurarak, "Kelbecer'deki askerler komutanlarının sözünü dinlemeyip cepheden kaçtılar dolayısıyla kent Ermenilerin elindedir", dedi¹⁶⁸⁰.

Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermeni kuvvetlerinin Zangelan ve Kubatlı bölgesinde, Azerbaycan toprakları içinde 15 km ilerlediğini açıklamıştır. Zaten Azerbaycan topraklarının %10'u Ermenilerin işgali altında bulunmaktaydı¹⁶⁸¹.

Dağlık Karabağ'ın güneydoğu sınırı dışında kalan Azeri kenti Fizuli'ye yönelik Ermeni saldırısı sürmekteydi. AA'nın haberine göre Azerbaycan Savunma Bakanlığı'ndan 15 Nisan 1993 Perşembe günü yapılan açıklamada, Ermeni kuvvetlerinin kente 2 kilometre daha yaklaştıkları ve kent merkeziyle aralarındaki mesafenin 2 km.ye indiği, Ermeniler kenti ateş altına almalarına rağmen, Fuzuli kentinin direndiği bildirilmiştir¹⁶⁸². Ondört Azeri köyü Ermenilerin eline geçmiştir. Bunun üzerine Bakü, Tahran'dan yardım istemiştir¹⁶⁸³.

Öte yandan, Ermenistan yönetimi Türkiye'nin Nahçıvan üzerinden Azerbaycan'a silâh ve asker yardımında bulunduğunu söyleyerek Ankara'yı tehdit etmiştir. Erivan sözcüsü, "Ermeni hava sahasına girecek Türk uçaklarına karşı sert önlemler alacaklarını" söylemiştir¹⁶⁸⁴.

Ermenistan ve Dağlık Karabağ Ermenilerinin, Türkiye, A.B.D. ve Rusya tarafından sunulan üçlü barış planını reddettiği bildirilmiştir. Ermenistan Devlet

¹⁶⁷⁸ **Tercüman**, 20 Kasım 1991 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁷⁹ **Tercüman**, 29 Şubat 1992 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁸⁰ **Cumhuriyet**, 06 Nisan 1993 Salı, s.8.

¹⁶⁸¹ **Cumhuriyet**, 12 Nisan 1993 Pazartesi, s.1.

¹⁶⁸² **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1993 Cuma, s.1.

¹⁶⁸³ **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1993 Cuma, s.1

¹⁶⁸⁴ **Cumhuriyet**, 17 Nisan 1993 Cumartesi, s.1.

Başkanı Levon Ter Petrosyan'ın basın danışmanı ve Ermenistan dışişleri bakan Yardımcısı Jirayir Lipardiyen, düzenlediği basın toplantısında, bugün yürürlüğe girmesi istenen barış planının bir ateşkes uygulanması için yeterli garantiler taşımadığını söylemiştir¹⁶⁸⁵.

Azerbaycan'da istifasını isteyen silahlı asilerin baskısıyla başkent Bakü'yü 1 hafta önce terk eden Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey'in yetkileri, Milli Meclis'te yapılan oylama sonucunda üçte iki çoğunluk olan 34 oyla elinden alınmış ve Haydar Aliyev'e verilmiştir¹⁶⁸⁶.

Dağlık Karabağ'ın 1988 yılında isyan etmesinden bu yana Azeri-Ermeni çatışmalarında bugüne kadar 10 binden fazla insan ölmüştür. Bölgede meydana gelen önemli olayları şu şekilde sıralamak mümkündür:

12 Ocak 1989: Mihail Gorbaçov başkanlığında toplanan Yüksek Sovyet Prezidyumu, Dağlık Karabağ özerk bölgesinde özel yönetim biçimi uygulanmasını, ancak Karabağ'ın Azerbaycan sınırları içinde bulunmasını kararlaştırmıştır.

16 Ocak 1990: Moskova, çatışma bölgesine 11 bin asker göndermiştir.

17 Ocak: SSCB yönetimi Azerbaycan'ın Türkiye ve İran'a olan sınırlarını kapatma kararı almıştır.

18 Ocak: Sovyetler Birliği Savunma Bakanlığı, Kafkasya'da kısmi seferberlik ilan etmiştir.

20 Ocak: Bakü'de Kızılordu birlikleriyle Azeriler arasında çıkan çatışmalarda yüzlerce kişi ölmüştür.

06 Şubat: Ermenistan Yüksek Sovyeti üzerinde hak iddia ettiği Dağlık Karabağ bölgesini Azerbaycan'a bağlayan 1921 tarihli kararı hukuk dışı, geçersiz ilan etmiştir.

16 Şubat 1992: Erivan yönetimi Karabağ'a BDT gücü istemiştir.

20 Şubat: Azerbaycan ve Ermenistan Dağlık Karabağ'da derhal ateşkes sağlanması kararı almıştır.

28 Şubat: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), Karabağ sorununu çözme girişimini başlatmak ve bölgedeki gerginliği azaltmak amacıyla bölgesel ve uluslararası arabuluculuk, yardım ve ateşkes planını kabul etmiştir.

03 Mart: Ermeniler, Karabağ'da Azerilerin direniş noktası Şuşa'yı kuşatmıştır.

¹⁶⁸⁵ **Cumhuriyet**, 07 Mayıs 1993 Cuma, s.1.

¹⁶⁸⁶ **Cumhuriyet**, 25 Haziran Cuma, s.1.

12 Mart: Dağlık Karabağ'daki Azerilerin son direnme noktalarından Akdam'a Ermeni birlikleri büyük saldırı başlatmıştır.

18 Mayıs: Dağlık Karabağ'ı Ermenistan'a bağlayan koridor üzerindeki Lâçin bölgesi Ermenilerin denetimine geçmiştir.

27 Ağustos: Ermenistan ve Azerbaycan heyetleri, Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'da yaptıkları görüşmeler sonunda 1 Eylül'de yürürlüğe girecek ateşkes konusunda görüş birliğine vardıklarını açıklamışlardır.

02 Nisan: Ermeni birlikleri Azeri kenti Kelbecer'e girmiştir.

03 Nisan: Ermeniler Kelbecer'i alarak Karabağ'a ikinci koridorunu açmıştır.

07 Haziran: Albay Suret Hüseyinov Gence'de Bakü'ye karşı isyan başlatarak başkente yürümüştür.

19 Haziran: Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey başkent Bakü'den ayrılıp Nahçıvan'a geçmiştir.

23 Temmuz: Akdam Ermenilerin denetimine geçmiştir.

22 Ağustos: Fizuli, Ermeni birliklerince işgal edilmiştir.

24 Ağustos: Ermeniler uzun süredir abluka altında tuttıkları Cebrail'e girdiler.

25 Ağustos: Zengelan, Ermenilerin denetimine geçmiştir¹⁶⁸⁷.

Ermeni birlikleri, 17 Ağustos 1993 Salı günü Dağlık Karabağ'ın doğusundan başlattıkları yeni saldırıda 6 Azeri köyünü ele geçirmiştir. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, tank ve topçu desteğindeki Ermeni birliklerinin Azeri kasabası Barda'ya 7 km yaklaştığı ve Akdam'ın kuzeyindeki 6 Azeri köyünü ele geçirdiği, Fizuli'nin de düşmek üzere olduğunu bildirmiştir¹⁶⁸⁸.

Cumhuriyet gazetesindeki habere göre; Beyrut'ta ASALA tarafından dağıtılan İngilizce bildiride, Azerbaycan petrolünün Doğu Anadolu'dan geçecek bir boru hattıyla Akdeniz'e aktarılmasına karşı çıkılmış, petrol boru hattını inşa edecek bütün taraflara uyarıda bulunulmuştur¹⁶⁸⁹. Aynı haber bir gün sonraki 23 Ağustos 1993 Pazartesi tarihli Milliyet gazetesinde, "ASALA'dan Petrol Tehdidi" başlığıyla şu şekilde yer almıştır: "ASALA, yabancı petrol şirketlerini Azerbaycan ve Kazakistan petrolünü İskenderun'a taşıyacak boru hattı projesine katılmamaları konusunda tehdit etmiş, Beyrut'ta dağıtılan bildiride, boru hattının geçeceği Doğu

¹⁶⁸⁷ Cumhuriyet, 26 Ağustos 1993 Perşembe, s.1.

¹⁶⁸⁸ Cumhuriyet, 18 Ağustos 1993 Çarşamba, s.1.

¹⁶⁸⁹ Cumhuriyet, 23 Ağustos 1993 Pazartesi, s.9.

Anadolu Bölgesi, işgal altındaki Batı Ermenistan toprakları, diye tanımlanmış ve boru hattına izin vermeyecekleri iddia edilmiştir¹⁶⁹⁰.

Ermenilerin bu tutumlarına karşılık; Azerbaycan'da hükümetin yanında Ermeni yayılmacılığına karşı silahlı mücadele vermek amacıyla bir dernek kurulmuştur. Bakü'de ilk toplantısını yaptıktan sonra bir bildiri yayınlayan 'Anti-Taşnaksütyun Cemiyeti', amaçlarını şöyle sıralamıştır:

*“Asıl amacımız, faşist ideoloji ve katı Ermeni milliyetçiliğini esas alarak Türk İslam halklarına karşı gaddar uygulamalarla soykırım yapan Ermeni Taşnak Partisi ile hukuki ve silahlı mücadele yapmak, Ermeni terörü ile mücadele etmektir. Yüz yıldan fazla bir süredir Ermeniler, Azerbaycan'ın masum, savunmasız halkını vahşi yöntemlerle yok etmekte ve soykırım politikası yürütmektedirler. Ayrıca topraklarımızı bir asırdır işgale devam ettirmektedirler. Anti Taşnaksütyun hareketi, yüz yıldır devam eden bu fanatik Ermeni vahşetine ve soykırımına karşı durma kararı almıştır”*¹⁶⁹¹.

Ermenistan Merkez Bankası Sözcüsü Sevak Manukyan, İnterfaks tarafından yayımlanan açıklamasında, Ermenistan ve Dağlık Karabağ merkez bankaları başkanlarının, 23 Ağustosta Dağlık Karabağ'ın başkenti Hankendi'nde bir anlaşma imzaladıklarını söylemiştir. Anlaşmaya göre Ermenistan ve Dağlık Karabağ para birimlerini birleştirerek Ermenistan Drahmisi, Karabağ bölgesinde geçerli tek para birimi olarak kabul edilmiştir. Anlaşma ile drahmi emisyon yetkisi Ermenistan Merkez Bankası'na verilirken, Karabağ Merkez Bankası, Ermenistan Merkez Bankası'nın belirleyeceği döviz kurlarını kabul etmiştir. Azerbaycan bu anlaşmayı, “barışı engellemeye yönelik bir provokasyon” olarak nitelendirmiştir¹⁶⁹².

¹⁶⁹⁰ **Milliyet**, 24 Ağustos 1993 Salı, s.15.

¹⁶⁹¹ **Cumhuriyet**, 05 Şubat 1994 Cumartesi, s.1.

¹⁶⁹² **Cumhuriyet**, 31 Ağustos 1994 Çarşamba, s.3.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti döneminde, tarihte olduğu gibi bir Ermeni sorunu olmamıştır ve bu sorun tezimizde de söz ettiğimiz gibi Avrupa ile Amerika'nın yarattığı suni bir sorun olup Osmanlı Devleti'nin son döneminde cereyan etmiştir. Söz konusu sorun Lozan'da çözümlenmiş ve Türkiye sınırları içinde yaşayan Ermeni vatandaşlar, 1923 Lozan Barışı'nın kendilerine tanımak istediği azınlık statüsünü, hiçbir baskı altında kalmaksızın kendileri reddederek, Atatürk'ü Cumhuriyet'in birleştirici ve bütünleştirici ilkelerine katılmışlardır. Zira Ermenilerin, özellikle İngiliz, Fransız ve Rusların kışkırtmasıyla Osmanlıda çıkardıkları isyanlar, yaptıkları katliamlar ve bu isyanları bastırmak ve de isyancıları bertaraf etmek için Osmanlı Türklerinin harekete geçmeleri, isyancı Ermenileri yer değiştirmeye zorlamaları ve nihayetinde Anadolu topraklarından düşmanlarla birlikte Ermeni isyancıları yurtdışına göndermeleri olmuştur.

(Sözde) sorunu oluşturan Ermeni isyanlarının iktisadi ve ticari sebeplerine bakıldığında 19.yy'ın sonu ve 20.yy başında beliren petrol sorunu ve İngiltere'nin Ortadoğu politikası görülür. Doğu sorunuyla birleşip Osmanlı'nın parçalanmasına uzanan siyasette bilhassa Doğu Anadolu'da yaşayan Ortodoks Ermenileri ile İngiliz ve Amerikan misyonerlerin hedefindeki Protestan Ermenileri bu politikalara alet olmuşlar, Fransa'nın etkisindeki Katolik Ermeniler de bu kışkırtmalara maruz kalmışlardır.

Osmanlı'da 1914 yılında Anadolu Ermenilerinin sayısı 1.200.000 civarındadır. 1915 yılı olaylarında 700.000 kadar Ermeni Kuzey Suriye ve Irak'a nakledilmiş, 400.000 kadar Ermeni de Rus ordularıyla birlikte beraber Kafkasya'ya çekilmiştir. Bu olaylar sırasında, I. Dünya Savaşı'nın genel sonuçları içerisinde, Türklerin kayıpları yanında ölen Ermenilerin sayısı oldukça azdır. Türklerin kayıplarının bilimsel yoldan aydınlatılması ve Ermeni görüşleri ile karşılaştırılması, tarihi gerçeği ortaya çıkarır.

Fransa'nın 1921 yılında Kilikya'da mağlubiyeti kabul etmesinden sonra Ermeniler Fransa'nın desteğiyle, Suriye ve Beyrut'a göç ettiler. Fransa Ortadoğu'dan çekilirken, 1943 yılında hazırladığı Lübnan Anayasası'nda Ermenilere vatandaşlık ve ülke yönetiminde birtakım avantajlar tanıdımlardır.

Kilikya Ermenileri (Adana ve çevresi) Beyrut'ta göçmenlikten yerleşik hayata geçmesiyle beraber, Mısır'da örgütlenmiş bulunan Taşnak Partisi yöneticileri. Ermeni cemaatini Ortadoğu'daki yeni statüye göre siyasi ve eğitim yönünden örgütlenme çalışmalarına başlamışlardır.

1860'lı yılların başında Kilikya Kilisesi Ortadoğu Ermenilerinin yönlendiricisi olmuştur. 1880'li yıllarda Adana-Haçin'de (Saimbeyli ilçesi) kurulan Amerikan Protestan Misyoner Okulu'nda öğrenim gördükten sonra, eğitimci olan Haigazan Kazazyan, 1921 göçünden sonra, Beyrut'ta kendi adına kurulan kolejde Ermeni görüşlerini yansıtan bilgiler, Ermeni gençlerine aktarılmıştır. Beyrut'taki eğitim kurumlarında seçkin ve yönetici Ermeni genç liderler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Gülbekyan Vakfı, geniş maddi yardımlarla, bu eğitimi desteklemekteydi. Ermeniler, Anadolu'da geçen olaylarla ilgili hatıraları ve görüşlerini yansıtan çok sayıda kitaplarını Gülbekyan Vakfı desteğiyle yayınlamışlardır.

1972 yılında Beyrut'ta Amerikan Üniversitesi'nde görevli bir Ermeni Doktor, Ermeni tarih tezini yansıtan bir çalışmasını yayınlamış, tezinde bahsettiği görüşler Ermeniler tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Okullarda sürdürülen eğitim programlarında genç dimağlar "Diaspora" görüşüyle yıkanmaya başlanmıştır. Beyrut'ta Kilikya Kilisesi, Taşnak Partisi ve Ermeni Gülbekyan Vakfı'nın geniş finans desteğiyle Ermeni genç kuşağı, illegal örgütlere kaydırılarak, Türk diplomatlarına karşı eyleme sürüklenmiştir.

Oysa gerçekler öyle değildir. Osmanlı ülkesinden A.B.D.'ye göç eden Atlantik ötesine atlayıp cebine bir Amerikan pasaportu alan Hınçak ve Taşnak liderleri cüzdanlarında Amerikan dolarları ile gelip İstanbul'da ve Anadolu'da ihtilâlcilik oynamışlar, A.B.D. kendisinde suç işlemediği sürece dışarda ne yaparsa yapsın mantığıyla Ermeni komitecilere arka çıkmıştır. Amerikan Yurttaşlık Yasası'na uyan ve kamuoyunda fazla tepki çekmeyen bir uygulama ve düz mantıkla Amerikan yurttaşlığının tüm haklarından yararlanacak olan Ermeni Komitacıları Türkiye'ye rahatça girecek ve sonra Amerikan pasaportlarıyla İstanbul'daki Osmanlı Bankası'nı basacaklardır. Trabzon'da valiye suikast düzenlerken veya Erzurum'da, Samsun'da

eli kanlı bir şekilde suçüstü yakalanırken, Amerika bu adamlara “yurttaşımızdır” diyerek koruyacaktır. Washington’da, İstanbul’da diplomatik tartışmalar süredursun, Ermeniler Anadolu’da isyan çıkarıp kan dökecektir. Osmanlı Devleti kendi kendini savunma hakkını kullanarak müdahale edince Atlantik ötesinde haber olacak, suiistimal edilecektir.

Ermeni tezlerine göre, Ermeni sorunu 1915’le sınırlı kalmamakta, 1918-1920 yılları arasında kurulmuş bulunan bağımsız Ermenistan Devleti’nin Mustafa Kemal’in başkanlığındaki TBMM ve Sovyet Hükümeti arasında 1921’de imzalanan anlaşmalarla kangren haline gelmiş kabul edilmektedir. İttihat ve Terakki Partisi ile ilişkilerini koparmış bulunan Mustafa Kemal’in, Ermenistan’ı sözüm ona haritadan silen bir Türk lideri gibi gösterilip, ittihatçı liderlerle bir tutulmakta ve sorumlu sayılmaktadır.

Bunun da ötesinde, Atatürk, Ermenilere bağımsız devlet kurma umutları veren Mondros Mütarekesi ile bağımsız Ermenistan’ı güvence altına alan Sevr Anlaşması’na karşı çıkan ve Ermenistan düşünüyü Lozan’da yok eden lider olarak görüldüğünden Ermeniler, 1915-1921 arasındaki gelişmeleri (sözde) soykırım sürecinin halkaları olarak yorumlamaktalar. Dolayısıyla, gerek Mustafa Kemal’i, gerek Türkiye Cumhuriyeti’ni cezalandırmak, Ermeni siyasetinin bir parçasıdır. Türkiye’nin zaaf gösterdiği bir başka nokta, 1915’teki Ermeni kayıpları konusunda ortaya atılan görüşlerde saklı çünkü 1,5 milyon Ermeni’nin (sözde) soykırıma uğratıldığı iddia edilmektedir. Buna mukabil resmi Türk tezi ise Ermenilerin yalan söylediğidir ve o tarihte Doğu Anadolu’da toplamda bu kadar Ermeni’nin yaşamadığı yönündedir ama (sözde) soykırıma uğratıldığı iddia edilen rakamlar sürekli arttığından karşı iddialara net bir yanıt verilememekte ve Ermeni’yi kırma politikasının güdülmediği noktasında ikna edici tezler üretme, uluslararası platformlarda dile getirme sıkıntısı yaşanmaktadır

Oysa Anadolu’da Ermeni devleti niteliğinde siyasal bir yapı asla oluşmadığı ve 1071’de Malazgirt Zaferi’yle bölgeyi Türklerin Bizanslılardan aldığını Ortaçağ kaynaklarına dayanarak, gerçekleri yazan eserlerin, Avrupa kütüphanelerinden esrareniz bir şekilde kaybolduklarına tanık olmaktayız. Örneğin, daha 1891 yılında basılan ve Ermeni tarihçilerinin kendi soylarının tarihini nasıl saptırdıklarını kanıtlayan ünlü Doğu Bilimcisi Auguste Carrier’in kitabı, Fransız Millî Kütüphanesi’nin kayıplar listesinde yer almaktadır. Öte yandan 1918 Mayıs’ında Kafkasya’da kurulan Erivan Taşnak Cumhuriyetinin Başbakanı Kaçaznuni, 1923

yılında Bükreş'te yapılan Ermeni İhtilâl Federasyonu, Taşnak Partisi'nin toplantısında, Ermenilerin I.Dünya Savaşı'nda Rus politikasına âlet olduklarını itiraf etmiş ve Kafkas Cumhuriyeti'nin de artık Sovyetleşmiş olması dolayısıyla partinin hiçbir fonksiyonu kalmadığını parti kuruluna sunduğu bir bildiri okumuştur. Sert tepkilerle karşılaşan Kaçaznuni bu gerçeğin soydaşları tarafından bilinmesini bir vicdan borcu saydığından, bildirisini gene 1923 yılında Viyana'daki Mektaryan Matbaası'nda Ermenice olarak bastırılmış, yayın İngilizceye de çevrilmiştir ancak ne var ki, bu eser Avrupa kütüphanelerinde kayıplara karışmıştır.

Ermeni (sözde) soykırımıyla ilgili belgeler, A.B.D., Avusturya, Fransa, Batı Almanya ve İngiltere arşivlerinde bulunmakla birlikte, aynı zamanda Türk Tezini destekler çok önemli raporlar da mevcuttur. Bunlar ilk akla gelenlerden General Harbord'un, General Moseley'in ve Amiral Bristol'un raporlarıdır. Ayrıca Henry Morgenthau'nun yazdıkları çürütülmüş ve karşı raporlar ispatlanmıştır. Buna rağmen; A.B.D. Senatosu, daha 13 Mayıs 1920 tarihinde aldığı bir kararla. Sözde Ermeni soykırım iddialarının gerçek olduğunu ifade etmeye, Temsilciler Meclisi 148 sayılı kararı ile 24 Nisan gününün (sözde) Ermeni soykırım anma günü olarak kabul edilmesini istemiştir.

27 Ocak 1973'te iki Türk diplomatına sıkılan kurşunlarla başlayan bireysel Ermeni terörü daha sonra 1975'te örgütlü teröre dönüşmüş ve 1994 yılına kadar dış temsilciliklerimizi hedef almaya devam etmiştir. Saldırılarda hayatını kaybedenlerin yakınlarında derin travma ve kamuoyunda da tarifsiz üzüntü yaratmıştır. Olaylar ve devamındaki gelişmeler dışişleri ve basın tarafından takip edilmiş, suçluların bulunup adalet önünde hesap vermesi için uğraşmıştır.

Gazetelerde yayınlanan haberlerden Türk kamuoyu gün be gün haberdar olmuş, halkın nabzı ve tepkisi aynı zamanda basına yansıdığından ileriki yıllarda yapılacak arştırmalarda günlük gazeteler bilhassa gündemi ve dönemi daha sağlıklı görebilmek adına bu yönüyle değer taşımıştır. Bugün bile halkın belleğine kazınmış Ermeni terör örgütleri olan ASALA, ARA, Taşnak, Hınçak gibi isimlerle şehit diplomatlarımızın adları ve katledildikleri yerler ve de tarihlerle olayların meydana gelişleri hakkında yapılan araştırmalar için şüphesiz gazete arşivleri çok önemli yere sahip olmuştur. Aynı olayın farklı yorumu ve değerlendirilmesi ise hadisenin çapraz sorgulanması ve karşılıklı kıyaslanması şekliyle de aynı bir değer içermektedir.

Özellikle 1974 Kıbrıs harekâtından sonra başlatılan ve masum Türk diplomatlarının öldürülmeleriyle süren terörün sorgulanmasında 1980'deki

gelişmeler ve 1982'ye kadar devam eden ASALA vb terör örgütlerinin Avrupa ve Amerika'da nasıl beslendiği, geliştiği net görülmektedir. Batı, kendi politikalarına uyan belgeleri koruyup, teorilere sahip çıkarken sanki uymayanları yok edip, saklamaktadır. Bize düşen görev yalnız Ermeni sorununda değil, hangi konuda olursa olsun, milli davaları uluslararası platformlarda bilimsel olarak savunabilmek için arşivleri açmak ve daha çok belge ortaya çıkarmak sonra da bunları dünya kamuoyuyla paylaşmaktır. Sorunları bilmek, nasıl üstesinden gelineceğini öğrenmek sonra da bilinçli mücadele etmek elzemdir. Zira emperyalizmin hedefi, Sevr'i hortlatmak, Lozan'ı yok saymaktır. Akabinde Anadolu'da bir Ermeni ya da aynı anlama gelecek bir Kürt devleti kurma fikri gündemlerindedir.

Ermeni terörünün Türkiye'ye yönelik üç amacı vardı: Biri azınlık milliyetçiliği kurmak, ikincisi ihtilâlcî Marksizmi canlandırmak, üçüncüsü de Türkiye'den tazminat ve toprak koparmak. Dolayısıyla, Ermeni terörü, bir yandan uluslararası terörizmin boyutları içine girerek ülkeye sızmak diğer yandan da Türkiye'yi dış politikada kısıkaç içine almak istemişti. Sorun Lozan'daydı ve Sevr geri gelmeliydi. Bu yüzden üç kıtada Türk dış temsilciliklerine yapılan saldırılar, böyle bir stratejinin en belirgin örnekleri olarak, ASALA ve diğer Ermeni terör örgütleri, o zamanki Sovyet, AET ülkeleri ve A.B.D.'nin desteğiyle Türk dış temsilciliklerine saldırdılar, Türk diplomatlarını öldürdüler.

ASALA'nın gerçek yüzünü ve arkasındaki kurum ile kuruluşları saptayabilmek için, Paris'ten Beyrut'a, Sydney'den Los Angeles'a ve Viyana'dan Vatikan'a kadar konuşlanmış olan terör yuvalarını tek tek deşifre etmek gerekmektedir. Partilerle beraber hareket eden ve sayıları yirmiye yaklaşan terör örgütlerine militan yetiştiren ruhban okulları, gençlik kampları vs örgütlerin terörizmle olan bağlantıları oldukça fazlaydı. Maalesef, Avrupa'da işlenen cinayetlerde hemen çoğu ülke yönetimi bunu görmezlikten geldi. Fransa özellikle teröristlere nereseyse kucak açmış, tek Yugoslavya katilleri ağır cezaya çarptırarak Fransa'ya ders vermişti.

Ermenilerin tüm dünyada bu kadar yoğun bir biçimde (sözde) soykırım iddialarını gündemde tutmaya çalışmalarının ardında şüphesiz Türkiye'ye isteklerini kabul ettirdikten sonra tazminat ve toprak talebinde bulunacakları açıkça anlaşılmaktadır. Oysa Ermeni tehciri ve (sözde) soykırım iddialarına dayanak oluşturan olaylar Osmanlı Devleti döneminde meydana gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti yerine kurulmuş ve bu nedenle bize göre Osmanlı

Devleti döneminde olup bitenlerden sorumlu tutulamayacağı aşikâr gibidir ancak şunu da unutmamak lazımdır ki, nasıl Osmanlı'nın borçları 1940'ların sonuna değin Türkiye'ye ödetildiyse, Ermeni muhataplar (sözde) soykırımı kabul etme ve tanıma noktasında durmayıp daha sonra tazminat ödetmek ve toprak vermeye zorlamak niyetindedirler.

Bununla birlikte A.B.D.'deki Ermeni lobisinin karşısında savaşım veren Türk lobisinin tasarılar gündeme gelmeden müdahale etmesi gerekmektedir. Oysa tasarı meclis kurulları ve senatoya girdikten sonra daha çok geçmemesi yönünde çalışma yapılmaktadır. Bunun sebebi de A.B.D.'deki Türk lobisinin, yasama birimlerinden çok yürütme birimlerinde etkin olabilen bir topluluk olmasıdır.

Ermeni sorununda Batı'dan anlayış beklememiz saflık olur çünkü haklılığımızı kısa vadede anlatabilmemiz zor. Batı'nın Türk tezini anlamamasının sebepleri arasında bir Amerikalı veya Avrupalının hemen hepsinin, küçük yaşlardan itibaren okul kitaplarında Ermenilerin (sözde) soykırımına uğradığını ve bunun Türkler tarafından yapıldığını öğrenip bu bilinçle yetişmiş olmasının yanında radyo, TV ve gazetelerde sıkça konu hakkında Türkleri suçlayan haberle karşı karşıya olmasıdır. Hele çocukluk, okul, iş arkadaşının ve de komşusunun Ermeni olması ihtimalini gözönüne alırsak, fikren sabit ve (sözde) soykırımı inanması kesindir. Ayrıca her 24 Nisan'da gelenek haline gelen matem ve yas törenleri etkisinde, bir Batılı için (sözde) soykırımın tartışılmaz bir olay, yadsınamaz bir gerçek durumuna gelmemesi işten değildir. Tabiatıyla kişi neredeyse Ermeni tezinin bir takipçisi ve savunucusu olacaktır.

Dolayısıyla, hadiseyi bir yabancı çok daha farklı biçimde öğrenmiş ve inanagelmiştir. Batılı devletlerin bugün Türkiye'ye karşı takındıkları tavır, asırlardır izledikleri politikalarından, Osmanlı'nın son dönemindeki yaklaşımlarından pek farklı değildir. Dolayısıyla bir Avrupalı ve Amerikalı Türk'e değil, yıllardır okuyup duyduğuna, Ermeni arkadaşının söylediğine inanacaktır. Zira parlamenterleri seçilirken, medyası yayın yaparken ve üniversitesi eğitim verirken Ermeni diaspora ile lobisinin etkisinde ve güdümündedir. Oysa süregelen dava, basit tanıma ve tanıma kampanyalarıyla, F-16 veya Apaçi-Cobra Helikopter ihalesi hesaplarıyla, Fransız ve Amerikan mallarını boykot etmekle pek de kazanılabilecek cinsten değildir. Uzun yıllar sürecek bir mücadele, sabırla izlenecek ve iç siyasetten farklı, sürekli devlet politikalarıyla belki de üstesinden gelinebilecek bir sorundur. Ermeni tedhişiyle

başlayan ve tasarılarla devam eden Ermeni sorunu Türkiye'nin dış politikada karşılaştığı zorluklardan en önemlisi sayılabilir.

İmparatorlukların yerine kurulan devletleri savaş suçlusunu sayıp cezalandırılmasının yanlışlığı üzerine bir örnek verecek olursak şayet, Habsburg İmparatorluğu ile Avusturya Cumhuriyeti'ni bir tutmak nasıl yanlışsa Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti'ni bir tutmak o derece yanlıştır. Osmanlı İmparatorluğu 1923 yılında şimdiki Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açan başarılı devrim süreci içerisinde 1922'de ortadan kalkmıştır. Bu imparatorluğuun toprakları üzerinde bugün 33 ayrı Doğu Avrupa, Kuzey Afrika ve Ortadoğu lkesi bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti bunlardan sadece biridir ve Osmanlılar zamanında yer almış olaylar konusunda hiç bir sorumluluk altında tutulamaz. Fakat kararda 'Türkiye' adı zımnen yer alıp Türkiye Cumhuriyetini de sorumlu tutmaktadır ki bu kesinlikle kabul edilemez.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Aydınlık

Cumhuriyet

Günaydın

Güneş

Hürriyet

Milliyet

Novoe Vremya

Radikal

Sabah

Son Havadis

Tercüman

Türkiye

Yeni Asır

The New York Times

The Times

The Washington Post

Kitaplar

AKGÜN, Seçil, **General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesine Dair Raporu**, Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul, 1981.

AKŞİN, Sina, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınları, İstanbul, 1992.

AKTAŞ, Necati, vd., (Yay. Haz.), **Ermeni Komiteleri**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu: 48, Ankara, 2001.

- ANADOL, Cemal, **Tarihin Işığında Ermeni Dosyası**, Turan Kitabevi, İstanbul, 1982.
- ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.
- ARTINIAN, Vartan, **Osmanlı Devletinde Ermeni Anayasasının Doğuşu (1839-1863)**, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- AVCIOĞLU, Doğan, **Milli Kurtuluş Tarihi**, Tekin Yayınları, İstanbul, 1983.
- AYBARS, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, 4. b., C. I, Zeus Kitabevi, Ankara, 1995.
- AYVERDİ, Semiha, **Türkiye'nin Ermeni Meselesi**, 5.Baskı, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2007.
- BAKAR, Bülent, **Ermeni Tehciri**, ATAM Yayınları, Ankara, 2009.
- BAKAR, Bülent, ÖZTÜRK, Necdet, BEYOĞLU, Süleyman (Ed), **Tarihi Gerçekler ve Bilim Işığında Ermeni Sorunu**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- BAL, İdris, "Türkiye-Ermenistan ilişkileri", **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ed.: İdris Bal, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- BAŞAK, Tolga, **İngiltere'nin Ermeni Politikası (1830-1923)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- BİCİK, Mehmet, **Soykırım Yalanı ve Ermeni Terörü**, Tutku Yayınevi, Ankara, 2015
- BURTT, Joseph, **The People of Ararat**, Hogarth Press, London, 1926.
- CANKARA, Yavuz, KARAKOÇ, Ercan ve KILIÇOĞLU, Görkem, **Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri İçinde: "ASALA Terör Örgütü ve Ermeni Terörü"**, (Ed.): Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya, Sedat Laçiner, C.2, ss. 446-456, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2003.
- ÇAVDAR, Tefik, **Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.
- ÇELEBİ, Ercan, **Ermeni Terörü: Türk Basınına Göre 1973-1985**, Hiper Yayın, İstanbul, 2018.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan, "Ermeni Terörü Üzerine Analiz", (Ed.): Dr. Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya ve Sedat Laçiner, **Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri**, C.2, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2003, ss.383-475.

- Dâhiliye Nezareti, **Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekâtı İhtilâliyyesi**, İstanbul, 1916.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004.
- DJUVARA, G., **Türkiye'nin Paylaşılması Hakkında Yüz Proje**, Çev. Pulat Tacar, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1999.
- DÜNDAR, Fuat, **İttihat ve Terakkinin Müslümanları İskân Politikası-1913-1918**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- DEMİREL, Muammer, **Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresi Ermeni Hareketleri**, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1996.
- DURU, Orhan, **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları**, Karacan Yayınları, İstanbul, 1978.
- DÜNDAR, Fuat, **İttihat ve Terakkinin Müslümanları İskân Politikası-1913-1918**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- EARLE, Edward Mead, **Bağdat Demiryolu Savaşı**, Çev. Kasım Yargıcı, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972.
- ERİM, Nihat, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, C.1, TTK, Ankara, 1953.
- EROĞLU, Hamza, **Türk Devrim Tarihi**, Sosyal Faaliyetler ve Geliştirme Derneği, Ankara, 1972.
- _____, **Türk İnkılap Tarihi**, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982.
- ETHEMOĞLU, Mehmet, **Ermeni Terörünün Kısa Tarihi**, Dicle Üniversitesi Yayınları, Diyarbakır, 1987.
- EVANS, Laurences, **United States Policy and the Partition of Turkey (1914-1924)**, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1965.
- EVREN, Gürbüz, **Ermeni Sorunundaki Çıkar Odakları**, Ümit Yayınları, Ankara, 2002.
- GARAUDY, Roger, **The case of Israel: A study of political Zionism**, Shorouk Pub, London, 1983.
- GAZİGİRAY, A.Alper, **Ermeni Terörü'nün Kaynakları**, Gözen Kitabevi, İstanbul, 1982.
- General Mayewski, **Les Massacres Commis Par Les Armeniens**, (Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar), Çev. Azmi Süslü, Ankara, 1986.

- GÖRGÜLÜ, Aybars, **Türk-Ermeni İlişkileri: Bir Kısır Döngü**, Dış Politika Analiz Serisi 8, TESEV Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÖYÜNÇ, Nejat, **Osmanlı İdaresinde Ermeniler**, Gültepe Yayınları, İstanbul, 1983.
- GÖZE, Ayferi, **İnkılap Tarihimiz ve Atatürk İlkeleri**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.
- GÜNAY, Nejla, **Maraşta Ermeniler ve Zeytun İsyanları**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- GÜNAY, Tuncer, **Türkiye’de Yıkıcı ve Bölücü Terörizm**, Ağlayan Kaya Yayınevi, Ankara, 2005.
- GÜRÜN, Kamuran, **Ermeni Dosyası**, Remzi Kitabevi, Ankara, 1983.
- _____, “Ermeni Terörizminin Sebepleri ve Mücadele Yolları”, **Uluslararası Terörizm Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1984.
- _____, **Fırtınalı Yıllar: Dışişleri Müsteşarlığı Anıları**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1995.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, **Ermeni Tehciri**, 3. b., Babıali Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- HARBORD, J. George, (Maj. Gen.), Ed.: Mr.Lodge, Conditions in The Near East, - Report of the American Military Mission to Armenia-, Government Printing Office, Washington DC, 1920.
- HAYDAROĞLU, İlknur Polat, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- HOCAOĞLU, Mehmet, **Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler**, Anda Dağıtım, İstanbul, 1976.
- _____, **Abdülhamid Han’ın Muhtıraları**, Oymak Yayınları, İstanbul, 1986.
- HYLAND, Francis P., **Armenian Terrorism: The Past, the Present, the Prospects**, Westview Press, Boulder, San Francisco, 1991.
- İLTER, Erdal, **Ermeni Meselesinin Perspektifi ve Zeytun İsyanları (1780-1915)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1995.
- _____, **Ermeni Kilisesi ve Terör**, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1996.
- KAÇAZNUNI, Ovanes, **Taşnak Partisi’nin Yapacağı Bir Şey Yok -1923 Parti Konferansı’na Rapor**, Çev. Arif Acaloğlu, 7.Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006.

- KANTARCI, Şenol, **Ermeni Lobisi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004.
- KARABEKİR, Kâzım, **İstiklâl Harbimiz**, 2.Cilt, Merk Yayıncılık, İstanbul, 1988.
- _____, **Ermeni Dosyası**, (Haz. Faruk Özerengin), 2. B., Emre Yayınları, İstanbul, 1995.
- KARACA, Taha Niyazi, **Büyük Oyun**, 3.B., Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.
- KASIM, Kamer, “Ermeni Sorununun Uluslararası İlişkiler Boyutu”, **Ermeni Sorunu El Kitabı**, Genişletilmiş 2. Baskı, (Ed.:) Ş. Kantarcı, K. Kasım, İ. Kaya, S. Laçiner, Ö. E. Lütem, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003.
- KINROSS, Lord, **Atatürk. Bir Milletten Yeniden Doğuşu**. Çev.: N. Sander, Sander Yayınları, İstanbul, 1984.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Anadolu’daki Amerika**, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.
- KOÇAŞ, M. Sadi, **Tarihte Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri**, 4.Baskı, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990.
- _____, **Amiral Bristol Raporu ve A.B.D.’de Türk Aleyhtarı Ermeni Propagandası’nın Tarihçesi: Osmanlı’dan Günümüze Ermeni Sorunu**, (Ed.:) Hasan Celâl Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001.
- KOLOĞLU, Orhan, *Avrupa Kışkacında Abdülhamid*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- KURAT, Akdes Nimet, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Bulunan Alman Generallerin Raporları**, T.K.A.E. Yayınları: 23, Seri: III-Sayı, B3, Ankara, 1966, ss.19-21.
- KÜÇÜK, Cevdet, **Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı (1878-1897)**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984.
- LAÇİNER, Sedat, “**Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası**”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara, 2005.
- _____, **Türkler ve Ermeniler Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması**, 2. b., USAK Yayınları, Ankara, 2005.
- LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1970.
- Longman English-Turkish Dictionary, “Deportation” Longman Group UK Limited, Essex-England, 1990.
- LOWRY, Heath W., **Büyükelçi Morgenthau’nun Öyküsünün Perde Arkası**, Çev. Belkıs Torfilli, İsis Yayınları, İstanbul, 1991.

- LÜTEM, Ömer Engin, **Ermeni Terörü**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2008.
- MARX, Karl ve ENGELS, Friedrich, **Doğu Sorunu** (Türkiye), Çev. Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, Ankara, 1977.
- MAZICI, Nurşen, **Ermeni Sorununun Kökeni**, Pozitif Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- MCCARTHY, Justin, **Ölüm ve Sürgün**, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınları İstanbul, 1998.
- _____, “Osmanlı Ermeni Nüfusu”, **Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler**, Ed. Türkkaya Ataöv, TBMM Yayınları, Ankara, 2002.
- MALEVILLE, Georges De, **Ermeni Trajedisi**, Çev. Galip Üstün, Yılmaz Yayınları, İstanbul, 1991.
- MAZICI, Nurşen, **Ermeni Sorununun Kökeni**, Pozitif Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- MÜTERCİMLER, Erol, **İşyanlar İhtilaller Darbeler- Komplo Teorileri 4**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2016.
- MUTLU, Şamil **Osmanlı Devletinde Misyoner Okulları**, Gökkuşbe Yayınları, İstanbul, 2005.
- ORAN, Baskın, (Ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular Belgeler Yorumlar**, 6. b., İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- OREL, Şinasi ve YUCA, Süreyya, **Ermenilerce Talât Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü**, TTK, Ankara, 1983.
- ÖKE, Mim Kemal, **Uluslararası Boyutlarıyla Ermeni Sorunu**, İz yayınları, İstanbul, 1996.
- ÖKSÜZ, Hikmet ve KÖSE, İsmail, **Ermeni Meselesi (1919-1927)**, KTÜ yayınları, Trabzon, 2015.
- ÖZDEMİR, Hikmet, **Üç Jöntürk'ün Ölümü**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
- ÖZKAN, Zafer, **Tarihsel Akış İçerisinde Terörden Politikaya Ermeni Meselesi**, TSK Mehmetçik Vakfı, İstanbul, 2001.
- ROSENFELD, Gavriel D., **Review of German National Identity after the Holocaust, by Mary Fulbrook**, History Faculty Publications, Connecticut, 2000.
- SAKARYA, İhsan, **Belgelerle Ermeni Sorunu**, Genelkurmay Başkanlığı, ATASE Yayınları, Ankara, 1984.
- SARAY, Mehmet, **Ermenistan ve Türk-Ermeni İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2005.

- SEVİM, Ali, **Selçuklu-Ermeni İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- ŞAŞMAZ, Musa, **İngiliz Konsolosları ve Ermenilerin Katliamı İddiaları (1878-1914)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s.550; Gürün, 1983, s.149;
- ŞEHİRLİ, Atila, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri ve Devletin Aldığı Tedbirler**, Burak Yayınları, İstanbul, 2000.
- SHAW, Stanford, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (1808-1975)**, C.II, E Yayınları, İstanbul, 1983.
- SÜSLÜ, Azmi, **Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını No.5, Ankara, 1990.
- ŞAHİN, Recep, **Tarih Boyunca Türk İdarelerini Ermeni Politikaları**, İstanbul, 1988.
- ŞİMŞİR, Bilal, **Malta Sürgünleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.
- _____, **Osmanlı Ermenileri**, Ed. Şinasi Orel, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.
- _____, **Ermeni Meselesi 1774–2005**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.
- _____, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994), 1. Kitap**, 2.B., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015. (Sayfalar: 1-500).
- _____, **Şehit Diplomatlarımız: (1973-1994), 2.Kitap**, 2.B., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015. (Sayfalar: 500-1000).
- TOYNBEE, Arnold J., **Hatıralar: Tanıdıklarım**, (Tercüme) Deniz Öktem, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005.
- TURAN, Ömer, **Avrasya Coğrafyasında Misyonerlik Faaliyetleri**, İstanbul, 1971.
- TÜRKDOĞAN, Berna, **Türk-Ermeni İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2000.
- TÜRKMEN, Fikret, **On Soruda Ermeni Sorunu**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2001.
- UÇAROL, Rıfat, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, 10.B, İstanbul, 1995.
- ULAGAY, Osman, **Amerikan Basımında Türk Kurtuluş Savaşı**, Yelken Matbası, Sahaf Altın Yayınevi, İstanbul, 1974.
- ULUBELEN, Erol, **İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye**, 2. b., Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1982.
- URAS, Esat, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, Belge Yayınları, İstanbul, 1950.

YAVI, Ersal, **Emperyalizm Kiskacında Türkler, Ermeniler, Kürtler, (1856-1923)**, 5.B, Yazıcı Yayınevi, İzmir, 2003.

YAVUZ, Fikrettin, **1896 Osmanlı Bankası Baskını**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015.

YILMAZ, İskender, Gümrü Antlaşması, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2001.

Makaleler

AKTAR, A.Yücel, “Ermeni Mezalimine ve Soykırım İddialarına İlişkin Kavram Karmaşası”, **Yeni Türkiye**, S.37, Ocak-Şubat 2001, s.335.

ALKAN, Necmettin, “Ermeni Teröristlerin Osmanlı Başşehri İstanbul’daki Saldırıları ve 1896 Osmanlı Bankası Baskını”, **Türk Yurdu**, S. 225, 2006, s.73.

Atlas Dergisi, Özel Sayısı, İstanbul, 23.10.2012, s.100.

BERBEROĞLU, Enis, “Agop Agopyan...”, **Hürriyet**, 09 Mart 1988 Pazartesi, s.1.

ÇANDAR, Cengiz, “20.yy Haçlı Seferi, Ermeni Terörü”, **Cumhuriyet**, 04 Haziran 1983 Cumartesi, s.12.

ELDEM, Ethem “26 Ağustos 1896 Banka Vakıası ve 1896 Ermeni Olayları”, **Tarih ve Toplum, Yeni Yaklaşımlar**, Sayı: 5, 2007, s.113-146

GUNTER, Michael M., “Armenian Terrorism: A Reappraisal. University of New Brunswick”, **Journal of Conflict Studies**, 2007, s.45.

KOÇAOĞLU, Mehmet, “Millet-i Sadıka'dan Ermeni Mezalimine”, **Avrasya Dosyası**, C.2, S.4, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul, Sonbahar 1995/1996, s.114.

LAÇİNER, Sedat, “Ermenistan Dış Politikası ve Belirleyici Temel Faktörler, 1991-2002”, **Ermeni Araştırmaları**, S.5, Ankara, Bahar-2002, s.11.

MUMCU, Uğur, **Cumhuriyet**, 07 Ocak 1993 Perşembe, s.1.

ORTAYLI, İlber, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları Üzerinde Bazı Gözlemler”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.14, S.3, Ankara, Eylül 1981, s.91.

PERİNÇEK, Mehmet, Kaçaznuni..., **Aydınlık**, İstanbul, 02 Ekim 2005, s.5.

RICHARDOT, Jean Pierre, **Armeniens**, S.E.P.C., Paris, 1982, p.253.

SERTOĞLU, Sedat, “Terör Üçgeni”, **Tercüman**, 16 Ağustos 1981 Pazar, s.7.

SCHRAPS, Wolfgang, “Kaybolmuş Bir Halkı Ararken”, **GEO Dergisi**, İstanbul, Mart 1986 ss.103-119.

- SELAHATTİN, İlhan, “Ermeni Sorununun Rakamlarla Gerçeği”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Yıl.2, S.2, İstanbul, 1984, ss.367-421.
- SHAW, Stanford, “The Ottoman Census System and Population, 1831–1914”, **International Journal of Middle East Studies**, V.9, No.3, 1978, pp.325-338.
- SİRMEN, Ali, “Dünyada Bugün”, **Milliyet**, 04 Ekim 1993, s.19.
- SONYEL, Salahi, “Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğu’nu Parçalama Çabalarında Hristiyan Azınlıkların Rolü”, **Bellekten**, C. XLIX, S.195, Ankara, 1985, ss.647–656.
- ŞAFAK, Nurdan, “Osmanlı Devleti’nden ABD’ye Ermeni Göçü”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, ‘Ermeni Meselesi’ S.131, İstanbul, Mart-Nisan 2001.
- TERZİYAN, Pierre, “Günümüzde Ermeni Sorunu”, **Cumhuriyet**, 04.06.1983, s.12.
- TEVETOĞLU, Fethî, Millî Mücadele’de Mustafa Kemal Paşa-General Harbord Görüşmesi, **Türk Kültürü**, Yıl: VII, Sayı: 76, 77, 80, 81, ss.257-68, 321-34, 525-45, 692-99.
- The New York Times**, 26 Ekim 1981, Pazartesi, s.2.
- TOROS, Taha, “Ermeni Tehciri Meselesi”, **Hayat Tarih Mecmuası**, C.2, S.12, 1970, ss.64-71.
- The Armenian Reporter**, Vol. XVII, NO. 40, Washington, 1984, p.2.
- YILMAZ, Reha, “Armenian Foreign Policy During Levon-Ter Petrossian and Robert Kocharian Period”, **Journal of Qafqaz University**, S.26, Bakü, 2009, p.10, 11 ve 17.
- VAROL, Sabetay, “Karar Saatlerce Çıkmadı”, **Cumhuriyet**, 03 Mart 1985 Pazar, s.1.

Tezler

- KODAMAN, Barçın, “Sevr ve Lozan’da Ermeni Sorunu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2002.
- ÖZKAN, Zafer, **Ermeni Terörü**, Ankara Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1985.
- TUNÇER, Asil S., “A.B.D.’de Ermeni Diasporasının Çalışmaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006.

Bildiriler

- BEYOĞLU, Süleyman, “Sevr ve Lozan’da Ermeni Sorunu”, **Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, s.543, (Ed. Hale Şıvgın), Ankara, 2006, ss.541-554.
- Bodrum Kaymakamlığı, **Tarihte Türkler-Ermeniler ve Gerçekler, Sempozyum Bildirileri**, Bodrum Belediyesi Matbaası, Bodrum, 3-4 Aralık, 2005.

Sempozyumlar

- BEYOĞLU, Süleyman, “1915 Tehciri ve Soykırım İddiaları”, **Uluslararası Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul, 2001.
- KURAN, Ercüment, “Ermeni Meselesinin Milletlerarası Boyutu”, **Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara, 1985.
- KÜÇÜK, Cevdet, “XIX. Asırda Anadolu’da Ermeni Nüfusu”, **Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1983.
- ÖZGİRAY, Ahmet “Sözde Ermeni Soykırım Rakamlarına Reddiye”, Ramazan Tosun (Ed.), **Dünden Bugüne Ermeni Meselesi Sempozyumu**, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2003.
- SÜSLÜ, Azmi ve KONUKÇU, Enver, **Yakın Tarihimize Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu**, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayınları, Nu. 675, Kars-Subatan, 17-21 Haziran 1999.

İnternet Kaynakları

“Ahmet Benler”

http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/diplomatlar/ahmet_benler.html,

Erişim: 26.042017.

Associated Press News Archive, “Turkish Ambassador Escapes...”, www.apnewsarchive.com/1991/Turkish-Ambassador, Erişim: 10.06.2017.

BİLDİRİCİ, Yusuf Ziya, “Çukurova’da Fransız – Ermeni İlişkileri ve 1919 Yılı Katliamları”, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Yusuf-Ziya-B%20LD%20R%20C%20-%20C3%87ukurovada-Frans%201z-Ermeni-%20li%20kileri-ve-1919-Y%2011-Katliamlar%201.pdf>, Erişim: 12.04.2017.

- Dışişleri Bakanlığı, “Ermeni İddiaları ve Tarihi Gerçekler”,
www.mfa.gov.tr/data/.../Ermeni_iddialari_ve_Tarihi_Gercekler_Turkce.pdf,
Erişim: 21.11.2016.
- “Ermeni Sorununun Gelişmesi ile İlgili Kronoloji”, 2007,
<https://pi71.wordpress.com/2007/07/06/ermeni-sorununun-gelismesi-ile-ilgili-kronoloji-1022-1998/>, Erişim: 16.06.2017.
- “Ermeni Terörizmi: Kronolojik Bir Sıralama”,
<http://www.tarihbilimleri.com/ermeni-terorizmi-kronolojik-bir-siralama.html>,
Erişim: 22.04.2017.
- “Grup Manusyan”, <https://eksisozluk.com/grup-manusyan--1693613?nr=true&rf=grup%20manu%C5%9Fyan>, Erişim Tarihi: 07.06.2017.
- “José Antonio Gurriarán”, **El País**, 4 Nisan 1982.
https://elpais.com/diario/1982/04/04/ultima/386719202_850215.html
- “Levon Ekmekçiyan...”
<https://ermenistan.de/kimsesizler-mezarliginda-hay-fedailer-levon-ekmekciyan-ve-zohrab-sarkisyan/>, Erişim: 07.06.2017.
- “Spanish journalist was injured from ASALA bombing...”,
<http://hayernaysor.am/en/archives/154642>, Erişim: 26.04.2017. .
- TUNÇER, Asil S., “Ermeni Dostu Dışişleri Bakanı Joseph (Joe) Biden: Çok Önemli Bir Göreve Çok Kritik Bir Atama”, 22 Şubat 2015 Pazar,
<http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=28851>, Erişim:
06.06.2017 .
- “Türkiye–Ermenistan Siyasi İlişkileri” <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, Erişim: 02.03. 2017.
- Türkiye gazetesi, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/245504.aspx>, Erişim:
19.03.2017.
- VURAL, Nihat, “İmam Hüseyin ve Kerbela”, 22 Eylül 2016,
<https://www.cemhaber.com/muharrem-orucu-imam-huseyin.html>, Erişim:
08.06.2017.
- ZEYREK, Onur, “Türkiye’de Havalimanlarına Yönelik Saldırıları”, 2016,
<http://www.havacilikguvenligi.com/tag/ataturk-havalimani-saldirisi/>, Erişim:
22.04.2017.
- .....<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/21072/manusyan-ekibinin-son-uyesi-arsen-cakaryan-101-yasinda-oldu>, Erişim: 31.10.2018.

- .....<http://www.apnewsarchive.com/1991/Turkish-Ambassador>,
Erişim: 10.06.2017
- .....<http://www.avrupa-postasi.com/dunya/atinada-basin-ataresi-cetin-gorgunun-olumunden-sorumlu-xiros-yakalandi-h94740.html>, Erişim: 12.04.2017.
- .....<https://www.britannica.com/biography/Robert-Arthur-Talbot-Gascoyne-Cecil-3rd-marquess-of-Salisbury>, Erişim: 09.02.2019.
- .....<https://www.britannica.com/event/Armenian-Genocide> Erişim: 12.12.2018.
- .....<https://eksisozluk.com/grup-manusyan--1693613?nr=true&rf=grup%20manu%C5%9Fyan>, Erişim: 17.03.2017.
- .....<http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=303>, Erişim: 22.04.2017.
- .....<http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/teror/asala.html#1>, Erişim: 10.06.2017.
- .....<https://www.google.com.tr/maps/search/EI-Bekaa+Vadisi+Ancar+K%C3%B6y%C3%BC/@33.8053165,35.400589,6.75z>, Erişim: 12.07.2018.....<https://www.haberler.com/firari-tetikci-yakayi-ele-verdi-6835290-haberi/>, Erişim: 11.04.2017.
- .....<https://www.haberler.com/abd-baskanlarinin-24-nisan-aciklamalari-7231619-haberi/>, Erişim: 23.04.2015.
- .....<https://www.haberler.com/firari-tetikci-yakayi-ele-verdi-6835290-haberi/>,
Erişim: 11.04.2017.
- .....<http://www.hurriyet.com.tr/iste-fbi-belgelerinden-baska-bir-boston-cinayetinin-oykusu-23082569> Erişim: 18.02.2017
- .....http://www.mfa.gov.tr/sehit-edilen-diplomatlarimiz-ve-vatandaslarimiz_tr.tr.mfa Erişim: 17.11.18.
- .....http://www.orientica.net/index.php?title=File:066_khatisyan_harbord.jpg,
Erişim: 26.10.2018.
- .....<http://www.tallarmentale.com/austrian-witness.htm>, Erişim: 22.10.2018.
- .....https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=S%D6Z%20ALANLAR&v_altbaslik=&v_mv=&v_sb=%DDSTANBUL&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=13158&v_gelecek_sayfa=6301&v_kullanici_id=12046854, Erişim: 23.10.2018.
- .....www.turkishforum.com, Erişim: 9 Aralık 2001.

- .....<https://www.turkishnews.com/tr/content/2009/04/15/general-james-g-harbord-raporu-ve-ermeni-iddialarina-cevap/>, Erişim: 11.04.2017.
- .....<http://www.turkishnews.com/tr/content/2016/01/21/hainlerin-ihaneti-tirmaniyor-tbmmde-ermeni-shov-ve-sassunian-buyuk-yalan-makalesi/>, Erişim: 10.06.2017.
- .....<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/07/22/prominent-enemy-of-syrias-assad-is-slain-in-paris/03d0ff98-33a5-4c84-9fe8-a3b0b3df0851/>, Erişim: 09.01.2017.
- .....<https://www.welt.de/print-welt/article205596/Rueckblick-Polizistenmorde-seit-Mauerfall.html>, Erişim: 11.11.2018
- .....<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turk-diplomat-cetin-gorgunun-katiline-ozel-izin-176890h.htm>, Erişim: 02.02.2017.
- .....<http://www.yurukoglu.org/>, Erişim: 12.04.2017.

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Ertam Özen ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 07 Mart 2016, Saat 18.38)

Gülcan Kırca ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 05 Haziran 2017, Saat 17.27)

Somer Terzioğlu ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 29 Aralık 2015, Saat17.35)

Zeynep Altıkata ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 06 Ocak 2017, Saat 10.00)

Ziya Yurdatap ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 28 Aralık 2015, Saat 07.30)

EKLER

EK-1: Ermeni Tedhiş Hareketlerinin Kronolojisi

Ermeni teröristlerin düzenlediği saldırılarda çok sayıda da dış temsilcilik görevlimiz yaralandı. Bugüne kadar yurt dışında ve yurt içinde Ermeni saldırıları sonucu şehit olanlar ve yaralananların isimleri, olay tarihleri ve failleri şöyledir:

Tarih	Tedhiş Hareketleri - Mağdurlar
24 Nisan 1965	Lübnan-Beyrut'ta Ermeni Soykırım iddialarını destekler Bikfaya Anıtı ile New Jersey Emerson'a ilk (sözde) "Soykırım Anıtı" dikilmiştir.
27 Ocak 1973	Santa Barbara Başkonsolosu Mehmet Baydar ile Konsolos Bahadır Demir şehit edilmiştir. Olayın faili Gürgen Mıgırdıç Yanıkyan'dır.
26 Ekim 1973	A.B.D.-NY Türk Enformasyon Ofisi bombalı saldırıya uğramış fakat konulan bomba zamanında fark edildiği için büyük felaket önlenmiştir. Olayı "Yanıkyan Komandoları" üstlenmiştir.
20 Ocak 1975	Filistin Halk Kurtuluş Cephesi-FKÖ yardımıyla Lübnan-Beyrut'ta ASALA Ermeni terör örgütü kurulmuştur.
20 Ocak 1975	Lübnan-Beyrut'ta Türk Turizm ve enformasyon Bürosu'na düzenlenen bombalı saldırıda Lübnanlı bir polis yaralanmış, sorumluluğu ASALA-"Gourgen Yanıkyan Grubu" üstlenmiştir.
22 Ekim 1975	Şam Türk Büyükelçiliği Baş Kâtibi Polat Erol makamında karnından bıçaklanarak yaralanmıştır. Faili Mehmet Baş tutuklanmıştır.
22 Ekim 1975	Viyana Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil makamında 3 Ermeni tedhişçi tarafından kurşun yağmuruna tutulup şehit edilmiştir. Olayı ASALA üstlenmiştir.
24 Ekim 1975	Paris Büyükelçisi İsmail Erez ve şoförü Talip Yener, iki Ermeni militan tarafından otomobili içinde şehit edilmişlerdir. Olayı JCAG üstlenmiştir.
16 Şubat 1976	Beyrut Türk Büyükelçiliği Başkâtibi Oktar Cirit Ermeni tedhişçiler tarafından sırtından vurularak şehit edilmiştir. Olayı ASALA üstlenmiştir.
28 Mayıs 1976	Paris Ermeni Kültür Evi'nde büyük bir patlama meydana gelmiş, Polis patlamanın Ermeni teröristlerin Kültür Merkezi'nde bomba hazırlarken meydana geldiğini açıklamıştır. Böylece patlamayla birlikte kültürel faaliyetlerin yanında açıkça terör faaliyetlerinde de bulunduğu ortaya çıkmıştır.
28 Mayıs 1976	İsviçre-Zürih Türk Konsoloslugu ile Garanti bankası şubesine bomba atılmış, ölen ve yaralanan olmamıştır. Saldırının Paris

	Ermeni Kültür Evi saldırısından sonra olması dikkat çekicidir.
02 Mayıs 1977	Askeri Ataşe Nahit Karakay ve İdari Ataşe İlhan Özbabacan'ın araçları tahrip edilmiş, iki diplomat sağ kurtulmuş, saldırıyı ASALA üstlenmiştir.
14 Mayıs 1977	Fransa-Paris'te Türk Turizm Bürosu'na yapılan saldırıyı 'Yeni Ermeni Direniş Grubu' adlı yasadışı Ermeni terör ve tehdit örgütü üstlenmiştir.
06 Haziran 1977	İsviçre-Zürich'te bir Hüseyin Bülbül'e ait Türk'ün dükkânına bombalı saldırıda bulunulmuştur.
09 Haziran 1977	Vatikan Büyükelçisi Taha Carım Roma'da evinin önünde iki militanın silahlı saldırısına uğrayarak şehit olmuştur. Olayı ESAK (JCAG) üstlenmiştir.
04 Ekim 1977	A.B.D.-Amerikalı tarihçi-yazar Prof. Dr. Stanford Shaw'ın evine bombalı saldırı düzenlenmiş, olayı "28 Ermeni Grubu" üstlenmiştir.
02 Haziran 1978	ESAK (JCAG)'lı üç teröristin Madrid Büyükelçiliğinin makam otomobiline yaptığı saldırıda Büyükelçisi Zeki Kuneralp'in eşi Necla Kuneralp, Necla Kuneralp'in ağabeyi Emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu ve İspanyol uyruklu Makam Şoförü Antonio Torres Olmedo ölmüştür. Olayı JCAG üstlenmiştir.
27 Kasım 1978	Diyarbakır-Lice, Fis/ Ziyaret köyünde Abdullah Öcalan tarafından PKK terör örgütü kurulmuştur.
06 Aralık 1978	İsviçre'de Türk Konsoloslugu'na saldırıda bulunulmuştur. Saldırıyı Yeni Ermeni Direniş Grubu adlı Ermeni tehdit örgütü üstlenmiştir.
17 Aralık 1978	THY bürosuna bombalı saldırı yapılmıştır. Sorumluluğu ASALA üstlenmiştir.
22 Ağustos 1979	Türkiye'nin Cenevre Konsolosu Yardımcısı Niyazi Adalı'ya karşı bombalı bir suikast düzenlenmiş, Adalı olaydan yara almadan kurtulmuştur. Olayı ASALA üstlenmiştir.
27 Ağustos 1979	Almanya-Frankfurt THY bürolarına bombalı saldırı yapılarak işyerleri tamamıyla tahrip edilmiştir.
12 Ekim 1979	Türkiye'nin Lahey Büyükelçisi Özdemir Benler'in Delft Teknik Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olan 27 yaşındaki oğlu Ahmet Benler bir terörist tarafından öldürülmüştür. Saldırıyı hem ASALA hem de ESAK (JCAG) üstlenmiştir.
18 Kasım 1979	ASALA; THY, KLM ve Lufthansa bürolarını tahrip etmiştir. İki Fransız polisi yaralanmıştır.
08 Aralık 1979	Fransa-Paris Türk Çalışma Ataşeliği ve turizm bürolarına saldırı düzenlenmiş, Türkiye OECD daimi temsilciliği önünde patlama meydana gelmiştir. Olayı JCAG üstlenmiştir.
22 Aralık 1979	Türkiye Paris Büyükelçiliği Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan bir terörist tarafından sırtından vurularak şehit edilmiştir. Saldırı hem ESAK (JCAG) hem de ASALA tarafından üstlenmiştir.
02 Şubat 1980	Belçika-Brüksel THY ve Aeroflot büroları önünde birkaç önünde birkaç dakika arayla bomba patlamış, saldırıyı Yeni Ermeni Direniş Grubu üstlenmiştir. Siyonizm, Türklere de yarıyor denilmiş ve Siyonist Yahudiler hedef gösterilmiştir.
06 Şubat 1980	Bern Büyükelçisi Doğan Türkmen, bir teröristin makam

	otomobiline açtığı ateş sonucu hafif yaralanmış, saldırıyı ESAK (JCAG) üstlenmiştir.
10 Mart 1980	İtalya-Roma THY ve Türk Turizm Bürosu ofisleri bombalı saldırıya uğramışlardır. Olayda iki İtalya yurttaşı ölürken ondört kişi de yaralanmıştır.
17 Nisan 1980	Vatikan Büyükelçisi Vecdi Türel ve koruma görevlisi Tahsin Güvenç uğradıkları suikast sonucu yaralanmışlardır. Olayı JCAG üstlenmiştir.
19 Nisan 1980	Fransa-Marsilya Türk Konsolosluğu'na ASALA tarafından roketatarlı saldırı düzenlenmiş, olayı aynı anda 'Kara Nisan' örgütü de üstlenmiştir.
31 Temmuz 1980	Türkiye Atina Büyükelçiliği İdari Ataşesi Galip Özmen ve kızı Neslihan Özmen evlerinin önünde şehit edilmişlerdir. Olayda Galip Özmen'in eşi Sevil Özmen ile oğulları Kaan Özmen yaralanmış, Alper yaralanmamıştır. Olayı ASALA üstlenmiştir.
31 Temmuz 1980	ASALA ve PKK işbirliğinde bulunup güçbirliğine gideceklerini duyurmuşlardır.
05 Ağustos 1980	Fransa-Lyon'da Türk Başkonsolosluğuna dört kişi tarafından düzenlenen baskında Kavas Mehmet Bozdağ sol bileğinden, Ramazan Sezer ile Kadir Atılgan kalçalarından ve Hüseyin Topak da ağır şekilde karnı ve göğsünden yaralanmıştır. Olayı ASALA üstlenmiştir.
11 Ağustos 1980	ABD-New York Türk Evi'ne bombalı saldırıda bulunulmuş, binada hasar meydana gelmiştir.
15 Eylül 1980	Danimarka-Kopenhag'da THY önünde bomba patlamış, iki kişi yaralanmış, ikinci bomba ise polis tarafından etkisiz hale getirilmiştir.
26 Eylül 1980	Paris Büyükelçiliği Basın Müşaviri Selçuk Bakkalbaşı Ermeni teröristlerin saldırısında ağır yaralanmıştır. Olayı ASALA üstlenmiştir.
03 Ekim 1980	İtalya-Milan THY Ofisi bombalanmış, sorumluluğunu ASALA üstlenmiştir.
03 Ekim 1980	Fransa-Paris'te bir sinagoga saldırı düzenlenmiş, Musevi Lobisinin Türklere verdiği destek nedeniyle dört Yahudi ölürken bir Filistinli de yaralanmıştır. Olay yaklaşık onüç ay sonra, tutuklanıp serbest bırakılan şüphelinin Dimitri Georgiu adına düzenlenmiş Güney Kıbrıs pasaportu taşıyan bir Ermeni, Monte Melkonyan olduğunun tespitiyle ortaya çıkmıştır.
03 Ekim 1980	İsviçre-Cenevre ASALA teröristleri Suzy Mahseredjan ve Alex Yenikomşuyan otel odasında hazırlamakta oldukları bombanın patlamasıyla yaralanmış ve tutuklanarak cezaevine konulmuşlardır. Akabinde '3 Ekim Örgütü' kurulmuştur.
12 Ekim 1980	İngiltere-Londra, Türk Turizm ve Enformasyon bürosunun bombalanmasını '3 Ekim Örgütü' üstlenmiştir.
12 Ekim 1980	A.B.D.-New York Türk Evi'ne bombalı saldırıda bulunulmuştur.
13 Ekim 1980	İngiltere-Londra'da THY Bürosu'na bomba konulmuş, olayı ASALA üstlenmiştir.
19 Kasım 1980	İtalya-Roma'da Türk Turizm Bürosu ve THY Ofisi bombalı saldırıya uğramıştır.

17 Aralık 1980	Sydney Başkonsolosu Şarık Arıyak ile koruma görevlisi Engin Sever, başkonsolosluk önünde iki terörist tarafından şehit edilmişlerdir. Saldırılı ESAC (JCAG) üstlenmiştir.
03 Şubat 1981	A.B.D.-Los Angeles'te İsviçre Konsolosluğu önüne Ermenilerce yerleştirilen bomba etkisiz hale getirilmiş, olayın ardından basın kuruluşlarına gelen telefonda Suzy Mahseredjian adlı terörist serbest kalıncaya kadar tehditlerin süreceği bildirilmiştir.
04 Mart 1981	Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Moralı ve Din Görevlisiv Tecelli Arı iki teröristin silahlı saldırısı sonucu şehit olmuşlardır. Anadolu Bankası Paris Temsilcisi İlkay Karakoç ise kaçarak kurtulmuştur. Saldırılı ASALA üstlenmiştir
03 Nisan 1981	Kopenhag Çalışma Müşavirimiz Cavit Demir evine girerken asansörün yanında kurşunlanarak ağır yaralanmıştır. Olayı ASALA ve JCAG üstlenmiştir.
03 Haziran 1981	A.B.D.'nin San Francisco kentinde gösteri yapacak olan Türk folklor ekibine gelen tehditler nedeniyle program iptal edilmiştir.
09 Haziran 1981	Türkiye Başkonsolosluğu Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz, Başkonsolosluk binası önünde bir terörist tarafından şehit edilmiş, olayı ASALA üstlenmiştir. Faili Jan Camkoçyan tutuklanmıştır.
13 Ocak 1981	Fransa-Paris Konsolosluğu Mali Müşaviri Ahmet Erbeyli'nin arabasına bomba konulmuş, Müşavir şans eseri kurtulmuştur. Olayı ASALA-Alex Yenikomşuyan Komandoları üstlenmiştir.
14 Ocak 1981	Fransa-Paris'te Ekonomi Konsolosu Ahmet Erbeyli'in arabasına yapılan suikasti Alex Yenikomşuyan Komandoları üstlenmiştir.
24 Eylül 1981	Paris Başkonsolosluğunu basan dört terörist koruma görevlisi Cemal Özen'i şehit etmiş, maiyette Başkonsolos Kaya İnal'ı ağır yaralamıştır. Saldırılı ASALA üstlenmiştir. Olayın Failleri; Vaskan Sako Sesliyan, Kevork Abraham Kozliyan, Aram Avadis Basmacıyan ve Agop Abraham Jofian tutuklanmışlardır.
25 Ekim 1981	Roma Türk Büyükelçiliği II. Kâtibi Gökberk Ergenekon'a silahlı saldırıda bulunulmuş ve Ergenekon hafif yaralanmıştır. Olayı ASALA üstlenmiştir. Fail Haçık Avedisyan tutuklanmıştır.
20 Kasım 1981	Beverly Hills'teki Türk Konsolosluğu'na saldırı düzenlenmiş ve ağır hasar meydana gelmiştir. Olayı JCAG üstlenmiştir.
13 Ocak 1982	Kanada-Toronto Türk Başkonsolosluğu'na yapılan bombalı saldırılı ASALA üstlenmiştir.
28 Ocak 1982	Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan silahlı saldırılı uğramış ve şehit olmuştur. Fail Hampik Sasunyan tutuklanmış, olayı ESAC (JCAG) üstlenmiştir.
08 Nisan 1982	Ottawa Büyükelçiliği Ticari Müşaviri Kâni Güngör uğradığı saldırıda ağır yaralanarak felç olmuş, olayı ASALA üstlenirken, dört terörist tutuklanmıştır.
24 Nisan 1982	Batı Almanya-Dortmund kentinde Türklere ait işyerlerinde

	patlamalar meydana gelmiştir.
04 Mayıs 1982	Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Ragıp Gündüz bir teröristin saldırısı sonucu şehit edilmiştir. Olayı ESAK (JCAG) üstlenmiştir.
18 Mayıs 1982	A.B.D.-Florida Tampa’da Türk Fahri Konsolosu Nash Karahan’ın ofisine saldırı düzenlenmiştir.
07 Haziran 1982	Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay ile eşi Nadide Akbay otomobil içindeyken bir teröristin saldırısı sonucunda şehit edilmişlerdir. Olayı ESAK (JCAG) üstlenmiştir.
21 Temmuz 1982	Rotterdam Başkonsolosu Kemalettin Demirer’e silahlı saldırıda bulunulmuştur.
07 Ağustos 1982	Esenboğa Havaalanı’na Ermeni teröristlerin yaptığı saldırıda Olayı ASALA üstlenmiştir. Faillerden Zohrab Sarkisyan ölü, Levon Ekmekçiyen yaralı ele geçirilmiş ve tutuklanmıştır. Ekmekçiyen, yargılandıktan sonra Ulucanlar Cezaevi’nde 29 Ocak 1983 günü saat sabah 02.50’de idam edilmiştir.
27 Ağustos 1982	Ottawa Büyükelçiliği Askerî Ataşesi Hv. Kur. Alb. Atilla Altıkat büyükelçiliğe giderken otomobiline açılan ateş sonucu şehit olmuştur. Saldırılı ESAK (JCAG) üstlenmiştir. Failleri halen bulunamamıştır.
09 Eylül 1982	Türkiye’nin Burgaz Başkonsolosluğu İdarî Ataşesi Bora Süelkan evi önünde bir Ermeni teröristin saldırısına uğrayarak şehit olmuştur. Saldırılı hem ESAK (JCAG) hem de ASALA üstlenmiştir.
08 Ocak 1983*	*8 Haziran 1982’de Lizbon’da uğradığı silahlı saldırı sonucu bitkisel hayata girerek Türkiye’ye getirilen Lizbon Büyükelçiliği Mahalli Sekreteri Nadide Akbay 7 ay sonra vefat etmiştir.
21 Ocak 1983	A.B.D.-California’da iki Ermeni terörist Suudi Arabistan Havayolları’na ‘Türkiye’ye Ermeni sorununda destek verdiklerinden dolayı’ bomba atmışlardır. İranlı Ermeni Vahe Kontaverdian tutuklanmış ama sonra serbest bırakılmıştır.
09 Mart 1983	Türkiye’nin Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar ve makam şoförü Necati Kaya şehrin merkezinde uğradıkları saldırıda, Büyükelçi Balkar şehit olurken, şoförü hafif yaralanmıştır. Terörsiti kovalayan bir Yugoslav öğrenci de ölmüştür. Olayı ARA üstlenmiştir. Failleri, Alexander Elbekyan ve Kirkor Levonyan bir yıl sonra tutuklanmışlardır.
14 Temmuz 1983	Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy şehit edilmiştir ASALA, ARA ve JCAG olayı kendilerinin gerçekleştirdiğini iddia etmişlerdir.
27 Temmuz 1983	Lizbon Türk Büyükelçiliği’ne düzenlenen saldırıda Müsteşar Yurtsev Mihçioğlu ve oğlu Atasay hafif yaralanmış, eşi Cahide Mihçioğlu ölmüştür. Ayrıca bir polis memuru yaralanmış diğeri şehit olmuştur. Saldırılı ARA üstlenmiş, failler ölü olarak ele geçirilmiştir.
27 Mart 1984	Tahran Büyükelçiliği’ne düzenlenen ASALA saldırısını Ticari Ataşe Işıl Ünel sağ atlatmış, bomba erken patladığından terörist ölmüştür.

28 Mart 1984	Tahran Büyükelçiliği saldırısında İdari Ataşe İbrahim Özdemir yara almazken, Başkâtip Hasan Servet Öktem ve Başçavuş İsmail Pamukçu yaralanmıştır. Olayı ASALA üstlenmiştir.
28 Nisan 1984	Türk Büyükelçiliği'nde çalışan Elçilik Sekreteri Şadiye Yönder'i elçiliğe götürerek kocası Işık Yönder İki Ermeni terörist tarafından aracında katletmiştir. Sorumluluğu ASALA üstlenmiştir.
29 Mart 1984	ASALA, Los Angeles Olimpiyatlarına katılacak Türk atletlerini ölümle tehdit etmiş, 25 Haziran 1984'te Fransa'daki bir haber ajansına ihbarda bulunan ASALA sadece Türk atletlerini değil, Türkiye taraftarı tüm ülke atletlerine saldıracaklarını ilan etmiştir.
20 Haziran 1984	Viyana Türk Büyükelçiliğine yapılan saldırıda Çalışma Müşaviri Yardımcısı Erdoğan Özen şehit olmuş, biri polis beş kişi yaralanmıştır. Olayı ARA üstlenmiştir.
19 Kasım 1984	Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Temsilciliğinde görevli diplomatı Evner Ergun'u aracına bomba yerleştirerek öldürülmüş, olayı ARA üstlenmiştir.
23 Kasım 1984	Avustralya-Melbourne Türk Başkonsolosluğu binası önünde gerçekleştirilen patlamada teröristlerden Agop Levonyan ölmüş, diğer terörist Levon Demiryany tutuklanmıştır.
11 Aralık 1984	Belçika-Brüksel'de Başkonsolos Selçuk İncesu'nun evine planlanan saldırı polisçe engellenmiştir.
12 Mart 1985	Ottawa Büyükelçi'mize düzenlenen saldırıda ağır yaralanmış, Kanadalı bir polis memuru ölmüş, Coşkun Kırca 3.kattan atlamış ve yaralı kurtulmuş, olayı ARA adlı örgüt üstlenmiştir.
Kasım 1985	Belçika-Brüksel NATO'daki Türk ofislerine saldırı planlandığı ortaya çıkarılmıştır.
28 Kasım 1985	Paris Fransız polisi "Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu- Devrimci Hareket (ASALA-RM)" adlı terör örgütünün lideri A.B.D. vatandaşı Monte Melkonyan'ı tutuklamıştır. Polis, Melkonyan'ın dairesinde silah, patlayıcı yapmaya yarayan aytılar, Fransa'ya uğrayacak Türk gemilerinin kalkış ve varış bilgilerini içeren zaman çizelgeleri ve Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Adnan Bulak'ın fotoğraflarını bulup el koymuştur.
07 Ekim 1991	Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü silahlı iki kişinin saldırısı sonucu hayatını kaybetmiştir.
11 Aralık 1993	Bağdat Türk Büyükelçiliğine yapılan saldırıda İdari Ataşe Çağlar Yücel şehit olmuş, haberleşme teknisyeni Hüseyin Kerimoğlu ise yaralanmıştır.
04 Temmuz 1994	Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu uğradığı saldırıda hayatını kaybetmiştir. ASALA'nın taşeronu '17 Kasım' terör örgütü saldırıyı üstlenmiştir.

EK-2: Dışışleri Bakanlığı Arşivi E-Mail

T.C.
DIŞIŞLERİ BAKANLIğI
Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı

Sayı : 79910398-256.00-2015/7532875
Konu : Araştırma Talebi

25.02.2015

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİNE

Sn. Asil Sıdkı Tunçer

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Enstitüsü Müdürlüğü
Doğuş Cd. Tınaztepe Yerleşkesi Buca/İZMİR

İlgi: 13.02.2015 tarih ve 71225727-302.99-160 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçenizde bahsekonu araştırma talebinizin, diplomatik arşivimizin anılan döneme ilişkin dosyalarının henüz tasnifinin tamamlanmamış olması nedeniyle, karşılanması mümkün olamamaktadır. "Devlet Arşivlerinde Araştırma ve İnceleme Yapmak İsteyen Türk ve Yabancı Uyruklu Gerçek ve Tüzel Kişilerin Tabi Olacakları Esaslar"a ilişkin 31.01.2002 tarihli ve 2002/3681 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca devam etmekte olan tasnif çalışmaları tamamlandığında, Bakanlığımız arşiv dosyalarının kamuoyu ve bilim dünyasına açılması öngörülmektedir.

Saygılarımla.

Nevzat Uyanık
Elçi
Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

20.06.1966 yılında İzmir-Ödemiş'e bağlı Kaymakçı Bucağı'nda doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kaymakçı ve Ödemiş'te bitirdi. 1994 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'ndan mezun olup turizmin çeşitli sahalarında çalıştıktan sonra 1997'de Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu sınavı kazanarak İngilizce dilinde Profesyonel Turist Rehberi oldu ve halen de bu işle meşguldür. 2004–2006 Döneminde, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde “A.B.D.'de Ermeni Diasporası ve Çalışmaları” adlı teziyle Yüksek Lisans eğitimini tamamladı.

Evli ve 2 çocuk babası olan Asil S. TUNÇER hâlihazırda İzmir'de ikamet etmektedir.

Asil S. TUNÇER